

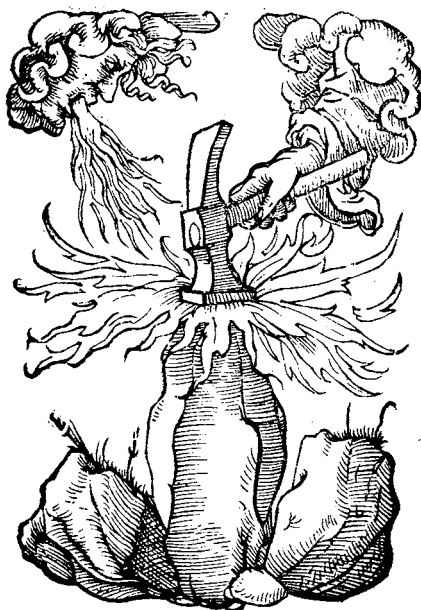

SVMMI IN OMNI

PHILOSOPHIA VIRI CONSTANTINI AFRICANI
Medici operum reliqua, haftenus desiderata, nuncq; primum impressa ex
uenerandæ antiquitatis exemplari, quod nunc demum est inuentum. In qui-
bus omnes communes loci, qui propriè Theorices sunt, ita explicantur &
tractantur, ut medicum futurum optimè formare & perficere possint;

Quæcunq; enim Galenus iustò fufius habet clara & docta bre-
uitate perstringit, & apud Hippocratem obscuriori-
bus mirabilem lucem addit, disciplinarum o-
mnium, præcipuè dialectices præsi-
dijs instructissimus autor.

BASILEAE APVD HENRL
CVM PETRVM,

DZAS

1107

16. G. III. 847

REVERENDISSI

M O PATRI DOMINO DESYDERIO ABBATI

Montis Cassinensis totius ordinis Ecclesiastici decori

precipuo, Constantinus Africanus omni

nia secunda exoptat.

MULTI, REVERENDISSIME PATER, dubitant, Medicina scientia ne sit nec ne, dumq̄ ipsam ab artibus & scientijs excludunt, excluduntur ipsi à præstantissima artium medicina, dum enim tempus inutilibus quæstionibus sophisticis terunt inutiliter, sit ut nunquam ad ueram utilemq̄ speculationem artis perueniant. Acuti homines disputant, illam non esse scientiam, quæ magis quàm ulla alia, de naturæ operibus tractat, coherent autem omnia opera naturæ certissimo ordine, & eorum principia sunt certiora alijs, nec facile inueniunt artē quæ ita ordine procedat, & ita aliud ex alio intelligatur. Absolutum nemo profiteatur se philosophum nisi teneat hæc, alia enim omnia huic, ut omnis philosophiæ (sacram excipimus philosophiam) fini, deseruiunt. Quid enim elementorum commixtiones iuuat scire, eum qui non pergit partium temperaturas & cōstitutiones uarias discere, & corruptionum causas, membrorum ordinem & dispositionem & huiusmodi reliqua. Vnde ego euolutis omnibus bonis medicorum autoribus, ueteribus & modernis, Græcis & Latinis, maximè græcis, qui adhuc in hac facultate, ut in alijs multis, latinis præstant, contraxi in arctum quæ nimiū fusc omnes isti habēt, omnia quæ possunt perfectum medicum efficere. Quoniam multa prolixius, multa breuius mihi uidebantur ab illis scripta. Et non omnes possunt omnium libros emere. Et si nihil aliud profeci his meis laboribus, & nihil addidi, puto autem me multa etiam inuenisse & addidisse, erunt tamen commentarij idonei interpretes Hippocratis & Galeni, nec non aliorum scriptorum. Quidam enim nimia uerborum prolixitate lectorem à se repellunt, quidam nimiū obscura breuitate; nos modum tenuisse omnes quibus sanum est iudicium, fatebuntur, & spero nullum iusè clamaturum frustra nos post tantos uiros scripsisse, & si fatear quod bene dixerunt quæ dixerunt, sed utilitati consulere publicæ uolui, non mei nominis gloriæ, ad quam me nihil dixisse, bene uidebit tua paternitas. Cupio enim instituere medicum, sanis conseruare ualetudinem bonam, non sanis, amissam restituere commodè. Et propter hanc causam tam diligenter dixi morborum causas, & eorum naturas, significationes quoq̄ & accidentia, his enim ignoratis, corrigere quæ præter naturam se habent, & curare infirma est

2 2 imposs

impossibile. Non tradidimus autem, nisi uel à nobis uel ab alijs experimen-
to comprobata, & ratione certa cognita, ut certum sit aliter se
habere non posse. Tuæ paternitati nos commenda-
mus semper, & eam semper ualere
cupimus.

INDEX

EORVM QVAE OPE
ri sparsim insunt.

A

Bominatio & uomitus unde	280	Actiones animæ	141
Abortus signa	304	Actiōnis naturalis accidentia	165
Abortus causa fit bifariam	303	Actiōnes cerebri	11
Accidentia odoratus	156	Actiōnū spiritaliū accidentia	164
Accidentia uisus	155	Acuti morbi scientia necessaria duabus de causis	316
Accidentia morbi & nature	164	Acuti morbi significationes	317
Accidentia digestionī attinētia sunt triplicia	170 & 171	Acutum morbum intelligere necessarium	316
Accidentia uirtutis expulsiuę &	168	Ær pestilentialis	110
Accidentia animæ	169	Æris mutatio propter fumos	110
Accidentia morbi	142	Æris mutationem scire medico necessum	99
Accidentia cerebri & cordis	144	Æris mutatio propter regiones (pag.)	107
Accidentia spiritalium actionum pag.	164	Æris natura	99
Accidentia appetitus	159	Æris mutatio propter stellas	106
Accidentia uoluntarij motus	560	Æris mutatio propter uentos	106
Accidentia gulfus	155	Ætas decrepita	18 & 19
Accidentia uirtutis appetitiuę	166	Ætas iuuenilis	18
Accidentia in sudore apparentia pag.	172	Ætatis decrepitæ natura	18
Accidentia auditus sunt tria	155	Ætatum diuisio	17
Accidentia actionis naturalis	165	Alienatio sanguinis malum	342
Accidentia tactus	156	Aranearum species multę	235
Accidentia morbos denuntiantia sunt triplicia	151	Arborum fructus	125 & 126 & 127
Accidentia morbum generantia pag.	162	Arene significatione	293
Actiōnes somni diuersæ	157	Aromatum natura	136
Accidentia uirtutis contentiuę pag.	166 & 167	Ars medica omnibus præferenda pag.	1
Actio triplex	16 & 24	Arteriæ nature fuerunt necessariae pag.	41
		Arteticus dolor	305
		Auditus accidentia tria sunt	155
		Auditus unde fit	93
		Auditus instrumenta quæ	61
		Augmentum morbi quid	315
		Auricula quare necessaria	62
		Auditus passiones	262
		Angustia quid	142
		Anhelicus	

I N D E X.

Anhelitus quare necessarius	88	Apostema omne 4. habet tempora	189
Animalis uirtutis fundamentum	91	Apostema in concavitate epatis	288
Animalis actio	16	Apostemata sunt diuersa	188
Animalium extremitates & uiscera		Apostematis species screeatu po-	
128 &	129	testintelligi	271
Animalia uenenosa	233	Apostematis calidi significatio	274
Animæ actiones	141	Apostema quid	222
Animæ accidentia	142	Apostema in renibus	293
Anhelitu mors uentura intelligi po-		Apostematis genera duo	222
test 332 & 333		Apostema epatis	288
Anni tempora quatuor	100	Apostematum genera quatuor	222
Anni temporum natura & de uno /		Aquarum qualitates	132 & 133
quoq; in sua quantitate	100	Aquæ frigiditas uitanda	117
Albedo nocet uisui	94	B	
Alienatio mentis	272	Balneum pulsum mutat	184 & 185
Apoplexia quid & unde	246	Balnei aqua quid faciat	115 & 116
Apoplexia mortem gignit in ebri-		Balnenm quibus utile, & quibus non	
sis	336	pag.	114 & 115
Apoplexiam prenuntiatiua	312	Balnea aquæ frigide tres habent dif-	
Apoplexię significationes	247	ferentias	116
Appetitiuę uirtutis accidentia	166	Balneari qui debent	116
Appetitus defectio unde	275	Balneari qui non debent	116
Apostema splenis, stomachi, epatis		Barba ornamentum uiri	47
quomodo cognoscenda	20	Bolismus unde nascitur	160
Apostema epatis quid demonstret		Bolismos quid	276
pag. 340 & 341		Bolismos unde fit	276
Apostema in pleureticis & perip-		Brachium duobus constat ossibus	32
pneumonicis	244	C	
Apostema nigrum in collo malum		Capitis propriorum dolorum signi-	
pag. 337		ficationes	242
Apostema in uesica mortale	341	Capitis temperamentum	10
Apostemata que mortalia sint	341	Capitis dolor in phthisicis malum	339
Apostema in splene non patiuntur		Capitis dolores unde nascantur	242
pag. 291		Caput subiectum cephalæa infirmi-	
Apostema melancholicum	226	tate	10
Apostema phlegmatis	225	Caloris naturalis corruptio	89
Apostemata in stomacho nascētia		Caloris naturalis instrumenta	89
Apostema colericum	224 (274	Caluities unde	15
Apostemata in stomacho sunt di-		Carnis species in corpore sunt	3, 43
uersa	278	Carnis coctæ qualitates	129

I N D E X.

Caro glandosa diuidit̄ in tria	43	Cerebrum circundant duo panni	
Caro animalium	128	culi	56
Caro uolatilium	129	Cerebrum dignius alijs mēbris	55
Carthilago quid	34	Cephaleę species	242
Casei proprietas	130	Cephalea quibus signis cognosca-	
Catharrus aut ex calore aut ex fri-		tur	241
gore	266	Cephalea unde	240
Causa morbi triplex	146	Coitus uitandus	140
Causa morbi	144	Coitus est triplex	139
Causæ morborum siccorum	147	Coitus nimia abstinentia quid pa-	
Causæ podagræ	306	riat	139
Causa mortis	88	Coitus fomes custodiendę sanita-	
Causa spumæ	338	tis	139
Causę morborum humidorū	147	Coitum quid mouet	122 & 127
Causa morbi calidi	146	Colica passio quid & unde	283
Causæ morborū frigidorum	147	Colicę passionis species unde	284
Causa tussis	162	Collum quare homo habeat	29
Causa abortus bifaria fit	305	Colli apostema nigrū malum	357
Causę morborū officialium	148	Color arenę in renibus diuersus	293
Cibi instrumentorum passio	273	Complexio cordis quatuor modis	
Cibus sumit̄ unicuiq; mēbrorū	83	cognoscitur	12
Ciborum actiones in corporibus		Complexio pulmonis	14
duplices	118	Complexio qua de causa mutetur	
Ciborum & potuū diuersitas	118	pag.	17
Cibus & potus pullum mutant	185	Complexionis mutatio propter se-	
Chirurgiæ diuisio	4	xum	19
Cholera naturalis est quadruplex		Complexionis mutatio propter	
pag.	22	ætatem	17
Cholera nigra duplex	22	Complexiones pilorum	10
Cholerici significatio	309	Complexionis temperatio discerni	
Cerebrum quid	55	tur ex suo officio	8
Cerebri adiuuenta	25	Complexio uel cōmixtio quid	7
Cerebrū fundamentū neruorū	34	Cōplexiones stomachi quomodo	
Cerebrum confortantia	136	cognoscendæ	13
Cerebri complexio sex modis co-		cōplexiōis mutatio per regionē	7
gnoscitur	10	Cōplexionis humanæ signa	9
Cerebri actiones	11	Complexio oculorū quinq; modis	
Cerebrum principale mēbrum	25	cognoscitur	11
Cerebri complexio mala quibus		Complexio mala uel calidissima uel	
significatur	20	frigidissima est	89
			Cō

I N D E X.

Complexionis mutatio propter consuetudinem	19	Cordis passiones	272
Complexio epatis quatuor modis considerat	13	Cordis complexio quatuor modis cognoscit	12
Complexionum diuisio	7	Corporis sani signum	19 & 20
Complexiones mensium perpende re oportet	101	Corpus æquale	16
Complexio mala causa morborū similium	146 & 147	Corpus sanum	97
Complexionis totius corporis origo	14 & 15	Corpus neutrum tripliciter intelli gendum	97
Complexio membrorum	9	Corporis iuuamentū anhelitus	88
Complexio cerebri sex modis cog noscutur	10	Corporis figura	15
Complexio equalis & eius signi ficatio	16	Corporum qualitates sunt tres	96
Complexio humani corporis mu tatur bifariæ	19	Corpus humanum quare pingue scat	19
Complexio testicularum ex tribus intelligit	13	Corpus quomodo æquale	8
Complexiones sunt nouem	7	Corpora trib. regūt uirtutibus	87
Conceptionis tempus	302	Corporis calidi, frigidi, sicci & hu midi proprietates	16
Conceptionē fœmīne perdunt	302	Corporis fundamenta	10
Concipiendi ablatio propter ma sculum	302	Corpus modoratum moderatam debet habere ordinationem	99
Concipiendi ablatio	301	Corporis humani compositio	79
Concatenationis membrorū dese ctio unde	305	Corporis plenitudo duplex	308
Contentiuæ uirtutis accidentia	166	Corruptio humorum unde intelli gitur	309
&	167	Corruptio humorum unde	309
Constipatio unde nascat	251	Coxarum passiones	305
Cor fundamentum spiritus & fan guinis	330	Cretica dies illaudabilis	322
Cor fundamentum uitæ	9	Creticę dies quando incipiunt	320
Cor duas habet concauitates	66	Creticę diei fortitudo & debili tas	322 & 325 & 324
Cordis dolor unde	272	Creticę diei diuersitas secundum cursum lunæ, & secundum natu ram numeri	324 & 325
Cor & pectus fundamenta uitæ	339	Cretica dies laudabilis	322
Cordis tremor fortis mortem por tendit	339	Creticę dies	325
Cordis tremor unde	272	Creticę diei diuersitas	320 & 321
		Creticę dies quatuor modis diuer santur	320
		Crisis ante tempus festinantes intel ligi oportet	322
			Crisis

I N D E X

Crisis species sunt sex	318	Digestio est triplex	165
Crisin nuntians significatio	327	Digestionis signa mortem indicāt	
Crisis quid	318	pag.	333 & 334
Crisis accidentia magna sunt	328	Digestionis significatio quadripar-	
Crisis bona quando fit	318 & 320	tita est	204
Crisis uentura cum sudore	328	Discipuli officium	1
Crisis intelligentia & eius causa	317	Disputatio de uirtutibus	79
Crisis futura cum digestionem	328	Disputatio de omnibus mēbris	24
Crisis ephimera	320	Diuisionis modi septem apud me-	
Crisis mala quando fit	318 & 320	dicos	2
Crisin bonam aut malam signa sig-		Diuturnum morbum intelligere	
nificantia	328	utile est	316
Crisis quomodo computari debet		Diuturni morbi significationes	317
ant	322	Diuturni morbi scientia duabus ex	
Crisis de qua purgatione ueniat		causis necessaria	316
pag.	318	Doctrina omnis in quinque partita	
Crisis tribus modis intelligit	318	pag.	2
Crisis cum sanguine hæmorrhoi-		Dolor præcordiorum unde	276
dis	329	Dolor arteticus	305
Crisis an sit præsens quomodo in-		Dolor lateris	271
telligendum	328	Dolor capitis in phthificis malum	
Cutis maculas quod mūdificat	122	pag.	339
Cutis quare mollior & subtilior	46	Dolor stomachi duplex	274
D		Dolores capitis unde	242 & 243
Declinatio morbi tribus modis in-		Dormitatio mēbrorū unde	252 &
telligitur	315	Duritiem transglutiendi pati-	312
Declinatio morbi quid	315	ens, mortale	337
Defectio appetitus unde	275	Dura mater quare dicatur	57
Defectio concatenationis membro-		Durties parturiēdi unde	303 & 304
rum	305	Dysenteria unde	281 & 282
Dentes triginta duo	29	Dysenteriam curando medicus nō	
Diabeta	294	fit negligens	283
Diaphragma quid	67	E	
Diarrhœa quid	279	Ebrietas quid pariat	133
Diarrhœa species	279	Ebrietas quid mali adferat	336
Dies ceticæ quando incipiūt	320	Elementa quatuor	4 & 5
Diei ceticæ diuersitas secundum		Elementa duplitiā quibusdam cor-	
lunam	325	poribus	20
Dies ceticæ diuersantur quatuor		Elementorum cōmixtionem	5 & 6
modis	320	Elementum quid	4
		b Elephā	

I N D E X.

Elephantia quid	231	Fluxus sanguinis unde	298
Epar caput uirtutis digestiuæ	9	Fœminæ quare barbescant quare non	47
Epatis complexio cōsideranda quatuor modis	13	Fœminæ geminos aliquñ pariunt	76
Epatis adiumenta diuersa	25	Fœminæ conceptionis signa	303
Epatis officium	71	Fœtus sani signa, formatio, necumētum, & exitus	21 & 313 & 304
Epatis passiones	287	Fructus herbarū & arborū	26 & 125
Epatis cōstipationē aperit	123 & 124	Fruentorū genera	120 & ultra
Epar fundamentum sanguinis	330	Fūdamēta mēbrorū et corporis	308
Epar membrum principale mēbrorum nutritiuorum	25	G	
Epatis apostema	288	Gaudium quid	142
Epilepsię prenuntiatiua	312	Genera apostematum quatuor	222
Epilepsia unde nascatur	160	Generandi ablatio	298
Epilepsię significationes	252	Geniturę qui sint idonei	302
Epilepsia quid & unde	247 & 248	Gibbositas sit bifariam	254
Eunuchi non calui fiunt	10	Gulæ passiones	266
Eunuchi non barbescunt	47	Gustus accidentia & uirtus	155
Exinanitiones natur. nō neglig.	141	Guttur qd & eius passiones	62, 266
Expulsiuua uirtus triplic. patitur	167	H	
Fabarum uirtus	121 & 122	Hēmorrhōis duob. modis	282, 286
Fatigatio duplex	163	Hæmicrania unde nascitur	243
Febres putredinū unde nascūtur	213	Herbarum fructus & uirtutes	125
Febrium genera sunt tria	210	Hernia intestinorum unde nascitur	295
Febris hectica diuiditur in duas species	220	Homo ex quatuor humoribus	21
Febris ephimera quatuor habet genera primitiua	210	Hordeum utilius omnibus granis	120 & 121
Febrium periodus	214	Humanæ complexionis signa	9
Febrim acutam quid sequitur	266	Humorum putredo unde congnoscitur	20 (25)
Febriū singulariū significationes	216	Humorum excessus morbos gignit	
Febris quid & causa sol.	209 & 209 210 & 271	Humorum corruptio unde intelligitur	309 & 20
Febriū tempus nūc longius nūc breuius	215	Humorum fœtor quid ostendit	311
Febriū interpolata	214	Humorum significatio	309
Febris continua	214	Hydropisis quando mortale	340
Febres cōposiře multę et diuersę	218	Hydropisis species sunt tres	289
Fellis passio & iuuamentū	72 & 291	Hypofarcā nullus potest curare	289
Florum natura	136	Hypostasis partes tres	202 & 257
			Ictericia

I N D E X

I			
Ictericia unde oriatur	169 & 291	Luna adiutorio solis nō indiget	325
Ileos quid	284	M	
Infantiū tempus completionis	76	Maciei significatio	15 & 16
Infantium formatio membrorumq̄ suorum	75	Mammillæ ad quid necessariae	77
Infans expellitur duplici ex causa	86	Mammillarum passio	304
Infantis nutrimentum	77	Mammillarum durities unde	315
Infirmū uisitando prudenter agat	1	Mania unde nascatur	160
Infirmitas in quibus subsistit	97.21	Manuum uolę temperamentum	7
Intestinatorum passiones	281	Manuum ossa	32
Intestinatorum compositio	69 & 70	Masculi calidiores sc̄eminis	19
Intestinatorum singulorum uirtus	70	Masculi conceptionis signa	303
Ira quid	142	Membra dissoluuntur dupliciter	79
Iuncturæ separatio	278	Membra cōposita sunt duplicia	48
L		Mater dura quare facta	57
Lac ex tribus componitur	130	Matricis suffocatio qd & unde	72.
Lacertorum diuisio 49 & 30 & 51 & 52 & 53 & 54		Medicinæ diuisio	3 (299)
Læticia quid	142	Medicus uirtutem infirmi inuesti- get	318
Lapidis signum	293 & 295	Medicus singulorum membrorum habeat noticiam	237
Lapidem renū & uesicę frangēs	122	Medico necessariū cognoscere a/ bundantiam qualitatem	16
Lapidem in uesica patiuntur pueri duabus de causis	293	Medica ars omnibus preferenda	2
Lateris dolor	271	Medici officiū cognoscere corpus sanum	19
Leprę species sunt duę 228 & 20.69		Medicus qualis debeat esse	1
Lethargia quid & unde	244 & 245	Medicinæ discipuli quales esse de/ beant quidq̄ scire conueniat	1
Libri titulus	2	Medicum oportet considerare situs regionis, naturas aquarum & ci/ bariorum	110 & 99 & 131
Lienteria quid & unde	280	Medicus sit circumspectus curando disenteriam	283
Ligamenta necessaria dupliciter	38	Medicū oportet discernere stoma/ chi passiones	166
Linguae passiones	263 & 264	Medicinæ scientia	2
Lingua quale instrumentum	62	Melancholiæ signa	20 & 309 & 310 249
Lumbrici unde nascantur	285	Melancholiæ fundamentum splen	291
Lunæ figurationes	325 & 326		
Lunæ figuræ 4. debiliores & fortio res in uirtute	325		
Luna habet tardum & uelocem mo tum	327		
Luna à Sole accipit, 8. figuras	325		
Lunę proprietates	321		

I N D E X

Melancholiæ species	249 & 250	Morbi initium in tria diuiditur	315
Mellis qualitas	151	Morbus quid	143 & 144
Membrorum tremor	254	Morborum qualitates quomodo intelligantur	330
Mēbrorū interiorū diuisio	240. 26	Morbi accidentia	164
Membrorū fundamenta unde	306	Morborum humidorum causæ	147
Membrorum simplex natura	10	Morborum officialiū causæ	89. 148
Membrorum concatenationis defe ctio unde	251 & 305	Morbi tempora sunt quatuor	314
Mēbrorū dormitatio unde	252. 156	Morbi causa	147 & 144
Membra tēperata & nō tēperata	9	Morborum genera tria	44
Membrorū complexio	9	Morbi quibusdam membris pro pria	250
Membrorū compositio triplex	144	Morbum futurum præuidere neces se est	314 & 308
Membra nascentium humida	18	Morbi futuri significationes	311. 312 315
Mēbra spiritualia sunt duplicia	24	Morbus reuertitur & elōgatur	322
Membra generatiua quæ	25	Morbus peior & durior	308
Membra quæ frig. cal. hum. & sic ca	10	Morbi iuncturas seperantes	145
Membra unde originem trahāt	20	Morbi accidentia	144
Membra nutritiua quæ	25	Morborum frigidorum causæ	147
Mens tripliciter diuisa	152	Morbi pessimi cum accidentibus sunt	102
Mentis corruptio illa daubilis	345	Morbi calidi causa	146
Menstruus sanguis quid	74. 275. 298	Morphea quid et unde nascatur	228 160
Menstrua qd prouocat	122. 124. 127	Morsus uenenosæ bestię	235
Menstruorum accidentia	172 & 141	Mors subitanea unde nascitur	275 357
Mentis passio est triplex	152	Mortem nunciates signa	329 & 330
Meri officium	68	Mortale suffocatio subita in peracu lis febribus	357
Morbi diuturni significationes	316 317 & 342 & 344	Mortis causa	88
Morbi triplex causa	146	Matricis suffocatio	20
Morborum malæ complexionis 6. sunt causæ	148 & 145	Motus corporis fit multipharia	112
Morborū officialiū. 4. sūt modi	144	Mulier quomodo cognoscat se esse gravidam	303
Morbi augmentum quid	315	Mulieris grauidę signa	303
Morbi ex complexionis diuersitate cōtingere nonnunquā solent	105	Mulieres quamdiu concipiant	302
Morbi interiores. 8. modis intelligū tur	237 & 238 & 239	Musculus unde componitur	48
Morbi declinatio quid	315		
Morbi status quid	315		

Narium

I N D E X

N

Narium uiæ necessarię duobus de causis	61	Osmulta habet instrumenta	67
Nariũ sanguis quid portendat	336	Ossa (patulæ quare necessaria	31
Naturæ accidentia	164 (81	Ouorum differentia	150
Naturalis uirtus diuidit̃ tripliciter		Oximellis uirtus	155
Naturalis uirtutis officiũ	18, 16, 165	Oxireumia unde nascatur	271.280
Natum passiones	286	P	
Naturalis caloris corruptio	89, 90	Panis differentia	120
Naturalis exinanitiones non negli/ gendæ	141	Panniculi ad quid necessarij	44.45
Naturalis caloris instrumenta	79	Paralasin quę iuuant	136
Nerui quare necessarij	34	Parturiendi durities unde	303.304
Neruorum panniculi unde	60	Passio orthopnoica	268
Neruorum diuisio	35 & 36	Pectoris fundamentũ ubi positũ	31
Nuchæ passiones	250	Pectus & cor fundamēta uitæ	339, 31
Nutrimētum infantis unde	77	Pedum ossa	33
O		Pedum officium amittitur	59
Oculi partes	60	Pedum passiones	205
Oculorum passiones	60, 255, 256, 257, 331, 145, 146	Peripneumonicis digestio superue/ niens malum	359
Oculus habet nouem lacertos	260	Pestilentialis aër	110
Oculorũ complexio, 5. modis cogi/ noscitur	11	Phlegmatis abundantia in cere/ bro notæ	20
Oculi sunt instrumenta uisus	59	Phlegma quid	310, 116
Odoratus passiones	156, 262	Phlegma nō naturale est quadripar	
Odoratus uirtus	95	Phlegma naturale	22 (titũ 22
Oppilatio unde fiat	149 & 156	Phlegmō apostema nascitur ex duo bus	223
Oppilatio splenis	290	Philosophiorũ dissiētio de elemētis	5
Oris stomachi passio duplex	274	Phrenesis unde accidentia	243
Oris passiones	264	Pilorum complexionēs	10, 15, 47
Orthopnoica passio	268	Pinguedinis ratio	15
Oscitatio unde	163	Piscium qualitates	129
Ossa quare durior & sicciōr pars corporis	26	Plenitudo in corpore duplex	308
Ossa mannum	32	Pleuresis uera	272
Ossa dorsi quare necessaria	29	Pleuresis accidentia	271 & 338
Ossa pedum	33	Podagrę qui sint obnoxij	306
Ossa corporis quę sunt	41, 200, 26.	Potus necessarius duas ob causas	131
Ossium nomina sunt sex	27 (28; 34	Practica quid	4
		Præcordiorum dolor unde	276
		Præceptoris officium	1
		Pregnantes in pulsu mutabiles	183

I N D E X

Melancholiæ species	249 & 250	Morbi initium in tria diuiditur	315
Mellis qualitas	151	Morbus quid	143 & 144
Membrorum tremor	254	Morborum qualitates quomodo intelligentur	330
Mēbrorū interiorū diuisio	240. 26	Morbi accidentia	164
Membrorū fundamenta unde	306	Morborum humidorum cause	147
Membrorum simplex natura	10	Morborum officialiū causæ	89. 148
Membrorum concatenationis defe ctio unde	251 & 305	Morbi tempora sunt quatuor	314
Mēbrorū dormitatio unde	252. 156	Morbi causa	147 & 144
Membra tēperata & nō tēperata	9	Morborum genera tria	44
Membrorū complexio	9	Morbi quibusdam membris pro pria	250
Membrorū compositio triplex	144	Morbum futurum præuidere neces se est	314 & 308
membra nascentium humida	18	Morbi futuri significationes	311. 312 315
mēbra spiritualia sunt duplicia	24	Morbus reuertitur & elōgatur	322
membra generatiua quæ	25	Morbus peior & durior	308
membra quæ frig. cal. hum. & sic ca	10	Morbi iuncturas seperantes	145
Membra unde originem trahāt	20	Morbi accidentia	144
Membra nutritiua quæ	25	Morborum frigidorum causæ	147
Mens tripliciter diuisa	152	Morbi pessimi cum accidentibus fiunt	102
Mentis corruptio illadaubilis	345	Morbi calidi causa	146
Menstruus sanguis quid	74. 275. 298	Morphea quid et unde nascatur	228 160
Menstrua qd prouocat	122. 124. 127	Morsus uenenosæ bestię	235
Menstruorum accidentia	172 & 141	Mors subitanea unde nascitur	275 357
Mentis passio est triplex	152	Mortem nunciates signa	329 & 330
Meri officium	68	Mortale suffocatio subita in peracu lis febribus	357
Morbi diuturni significationes	316 317 & 342 & 544	Mortis causa	88
Morbi triplex causa	146	Matricis suffocatio	20
Morborum malæ complexionis 6. sunt causæ	148 & 145	Motus corporis fit multipharia	112
Morbosū officialiū. 4. sūt modi	144	Mulier quomodo cognoscat se esse gravidam	303
Morbi augmentum quid	315	Mulieris grauidę signa	305
Morbi ex complexionis diuersitate cōtingere nonnunquā solent	105	Mulieres quamdiu concipiant	302
Morbi interiores. 8. modis intelligū tur	237 & 238 & 239	Musculus unde componitur	48
Morbi declinatio quid	315		
Morbi status quid	315		

Narium

I N D E X

N

Narium uiæ necessarię duobus de causis	61
Nariũ sanguis quid portendat	336
Naturæ accidentia	164 (81)
Naturalis uirtus diuidit̃ tripliciter	
Naturalis uirtutis officiũ	18, 16, 165
Natum passiones	286
Naturalis caloris corruptio	89, 90
Naturalis exinanitiones non negli- gendæ	141
Naturalis caloris instrumenta	79
Nerui quare necessarij	34
Neruorum panniculi unde	60
Neruorum diuisio	35 & 36
Nuchæ passiones	250
Nutrimētum infantis unde	77

O

Oculi partes	60
Oculorum passiones	60, 255, 256, 257, 331, 145, 146
Oculus habet nouem lacertos	260
Oculorũ complexio. 5. modis cogi- noscitur	11
Oculi sunt instrumenta uisus	59
Odoratus passiones	156, 262
Odoratus uirtus	95
Oppilatio unde fiat	149 & 156
Oppilatio splenis	290
Oris stomachi passio duplex	274
Oris passiones	264
Orthopnoica passio	268
Oscitatio unde	163
Ossa quare durior & sicior pars corporis	26
Ossa mannum	32
Ossa dorsi quare necessaria	29
Ossa pedum	33
Ossa corporis quę sunt	41, 200, 26.
Ossium nomina sunt sex	27 (28, 34)

Osmulta habet instrumenta	67
Ossa (patulæ quare necessaria	31
Ouorum differentia	150
Oximellis uirtus	155
Oxireumia unde nascatur	271, 280

P

Panis differentia	120
Panniculi ad quid necessarij	44, 45
Paralasin quę iuuant	156
Parturiendi durities unde	305, 304
Passio orthopnoica	268
Pectoris fundamentũ ubi positũ	31
Pectus & cor fundamēta uitæ	339, 31
Pedum ossa	33
Pedum officium amittitur	59
Pedum passiones	205
Peripneumonicis digestio superue- niens malum	359
Pestilentialis aër	110
Phlegmatis abundantia in cere- bro notæ	20
Phlegma quid	310, 116
Phlegma nõ naturale est quadripar	
Phlegma naturale	22 (titũ 22)
Phlegmõ apostema nascitur ex duo- bus	223
Philosophorũ dissēssio de elemētis 5	
Phrenesis unde accidentia	243
Pilorum complexionēs	10, 15, 47
Pinguēdinis ratio	15
Piscium qualitates	129
Plenitudo in corpore duplex	308
Pleuresis uera	272
Pleuresis accidentia	271 & 338
Podagrę qui sint obnoxij	306
Potus necessarius duas ob causas	131
Practica quid	4
Præcordiorum dolor unde	276
Præceptoris officium	1
Pregnantes in pulsu mutabiles	183

I N D E X.

Prurigo quare nascatur	229	Sanguis è naribus quiddemoni strat	338
Phthisis significatio	270	Sanguinis creatio unde	268.269
Pueri unde initium sumant	18	Sanare ægros diuiditur in duo	4
Pueri lapidem patiuntur in uesica duabus ex causis	293	Sani corporis signum	19.20
Pulmonis complexio	65 & 66 & 14	Sanitate amissa scientia ceterarum artium nihil	2
Pulmonis passiones	266 & 339	Sanitas in quibus subsistat	21
Pulsus mutant exercitia, balnea, ci- bus, potus	184 & 185 & 12	Sanitatis custodia diuiditur in tria	4
Pulsus mutatio propter rem non na- turalem	184	Sanitas quid	37
Pulsuū qualitates & genera	175.147 176.177.178.179.45. 20	Sacchari qualitas	131
Pulsus apostemata significantes	188	Scabies unde	229
Pulsus mutatio propter res uirtu- tum grauatiuas	187	Schia unde nascatur	305
Pulsus instrumentorum passiones ostendentes	192.193.194	Scotomiæ significatio	246
Pulsus cerebri passiones portenden- tes	190	Scorpionis morsus	255
Pulsus morbos instrumentorum ci- balium ostendentes	195 & 196	Screatum qualitas	206
Q		Secundina quid	46
Qualitates quatuor mutantur	23	Senium quando incipiat	17
R		Sensuum accidentia	152
Radicum uirtus	124	Sensui unicuique quid conueniat & quid non conueniat	94.95.10
Rauitas nascitur ex causa exteriori	266 & 36	Significatio uertiginis	246
Renum officium	72 & 197	Significationes ab exeuntibus cor- pus	343
Renum passio	292	Singultus quid & unde	183 & 280 & 281 372
Res non naturalis maxime necessa- ria homini	98	Sincopis unde oriatur	160
Rigor unde	344.336	Sinanchiæ signa	337
Rigoris causa triplex	161	Siphac rumpitur atq; crepatur	295
Ructatio unde	163 & 281	Sitis unde originem habeat	14 & 276
S		Sol nullius necessitatem habet	325
Sanguinis temperamentū unde	88	Somni actiones diuersæ	157
Sanguinis fluxus unde	298	Somnus indicat mortem	333
Sanguinis differentia	22	Spasmus quid	163 & 252 & 255 & 342
Sanguinei significatio	309	Sperma quid augmentet	74 & 122 123 & 296
		Spiritualis actio	90 & 87 & 164 & 18 96

Spiritus

I N D E X

Spiritualis uirtus passibilis	90	Sudoris qualitas in sex diuidit̃	207
Spiritualis uirtus quæ	87	Sudoris signa	336
Spiritualium actionum accidentia		Suffocatio oculorum	331
164		Suffocatio subita in peracutis febr̃	
Spiritus omnis tripartitus	96	bus mortale	337
Splen fundamentum melancholiæ		Suffocatio quid	265
291			
Splenis oppilatio	290	T	
Splenis iuuamentum	72	Tactus accidentia	49 & 156
Splenis passiones	72 & 290	Tactus uirtus	94
Spondylium exitus fit bifariam		Temperamentum uolæ manuum	
254		7	
Sputi signa	335	Temperamentum capitis	10
Squinantia quid	265	Temperata & nō temperata mem̃	
Status morbi quid	315	bra	9
Stellæ motiuæ proprietates	321	Tempora morbi sunt quatuor	314
Sterilitatis signū quomodo cognos-		Temporum scientia maxime neces-	
scitur	302	saria	314
Sternutatio quid & unde	162 & 343	Temporum morbi significatio	314
Stranguria unde	295	Tempus complexionis infantium	
Stomachi complexionem quomodo		76	
cognoscende	13	Tenascnos quid	283
Stomachi passiones in fundamento		Testiculorum passio	13 & 77 &
277		296	
Stomachi passiones medicus discer-		Testiculorum complexio ex tribus	
nat	166	intelligitur	13
Stomachi molestatio unde	86	Testiculi instrumenta spermatis	
Stomachi sicci proprietates	14	77	
Stomachus cibum attrahit duabus		Theorica quid	4
de causis	85	Theoricæ diuisio	4
Stomachi passio	277 & 166 & 278	Timor quid	142
86 & 14		Tortura unde	285
Stomachi pessima passio	274	Transglutire non posse mortale	
Stomachi officium	85 & 68	337	
Stomachus 4 fulcitur uirtutibus	86	Tremor quid	164 & 272 & 254 &
Studendum in regimine infirmi		339	
319		Tremor cordis unde	272
Sudoris accidentia	172	Tremor membrorum	254
Sudoris significatio	172 & 206, 207	Tristitia	
& 335 & 339 & 344			

I N D E X.

Tristitia quid	142	Virtutes 4. insunt uulug ut stomacho	86
Tussis causa	162	cho	86
Tussis unde nascitur	267	Virtutes sibi inuicem ministrantes	
Tussis nascitur ex causa exteriori		quæ	81 & 82
pag.	266	Virtutes membra regentes tres	
Tussis unde nascatur	65	sunt	79 & 80
Tympania unde	289	Virtutes sensuum quinque	92
Tympaniæ signum	289	Visus uirtus	92
V		Visus accidentia	153
Varices	231	Visus nocumentum triplex	153
Variolarū causa & significatio	226	Vitæ fundamenta cor & pectus	339
Venę exeuntes ab epate quare necessarię	38	Vitæ fundamentum cor	9
Venę ab epate exeūtes duę	38 & 39	Volatilium caro	129
Venarum diuisio	39 & 40	Voluntarij motus uirtus	95
Ventus quid	106	Vomendi certum signum	328
Verecundia quid	142	Vomitus & abominatio unde	280
Vertigo unde	246	Vomitus unde	336
Vertex custos humorum	15	Vomitus signa	335
Vesicę passiones	294	vrina quid significet	204
Vesica	72	vrinę retentio morbos parit	141
Vestium natura	137	vrina foetida & crassa	335
Via uniuersalis intelligendi passiones interiores	237	vrinę putridę significatio	311
Vigilia unde	245	vrina modica	335
Vigilię naturales et nō naturales	138	vrinę liquorum significationes	199
Vigilię si excedunt malum	333	vrinarū significationis disputatio	197
Vina ruffa uel citrina nociua	134	vrinę hypostalis	334
Vini proprium	135	vrina nigra	334
Vinorum diuersitates	134	vrinæ accidentia	171
Vinorum uirtus	133	vrinę color	344 (198
Virga necessaria duplici ex causa	78	vrina quo tēpore colligenda	197 &
Virgę passiones	297	vrinę significationes quomodo sumendæ	334
Virga quid	78 (macho 84	vrina turbida	335
Virtutis naturalis operatio in stomacho		ulnere cōposita & simplicia	232
Virtus generatiua habet duas ministrantes	81	uula necessaria triplici ex causa	72
Virtus naturalis diuiditur in trifariā		uula emollita cadit	265
Virtus uolūtarij motus	95 (81	vulugę descensus & exitus sit bifariā	
Virtus operans sensum	91	uulugę tortura	301 (301
		vulugę forma & compositio	73
		vulugę passiones	298

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO

cognitu necessarijs locis, Liber Primus.

QVALES MEDICINAE DISCIPVLI ESSE DEBEANT.

CAPVT I.

PORTET eum qui medicinae uult obtinere habitū, ut magister ab eo honoretur, laudet, sibiq; sicut parētibus seruiatur. Parentibus em̄ est exhibendus, ut his à quibus esse sumitur. Magister honorandus ut à quo esse rudē & in forme informatur. Quemcunq; uero magister erudientum susceperit, uideat ut discipulus secundum se sit dignus. Dignos quoq; postmodum & ipse doceat, & hæc sine pecunia, & sine tenore, aliquo futuriq; meriti emolumento, & indignos ab hac scientia repellere satagat. Laboret autem circa infirmi recuperandam sanitatem, neq; hoc faciat propter spem pecuniæ, neq; diuites plus consideret quàm pauperes, neq; nobiles plus quàm ignobiles. Potionē nociuam neq; ipse doceat, neq; docentibus acquiescat: ne quis idiota audiens, ex autoritate sua, mortis misceat potionem. Neq; doceat quomodo abortiuus fiat. Cum autem infirmum uisitauerit, nō cor suum eius apponat uxori, eiusue ancillam consideret uel filiam. Hæc enim cor hominis excecāt. Infirmi tatis autem sibi creditæ, solus debet conscius esse. Aliquando enim infirmus medico patefacit, quod parentibus confiteri erubescit. Luxuriam fugiat, delectationes seculi cum ebrietate caueat. Hæc enim mentem disturbant, corporisq; uicia confortant. Assiduitatem amet studij in curāda sanitate corporis, neq; lectionis contēdeat, ut si quando libros amittat, ipsum adiuuet memoria. Neq; quoslibet dedignetur uisitare infirmos, ut semper in experimentis sit ualentior. Sit pius, humilis, mansuetus, amabilis, diuino expetens auxilio adiuuari.

Sex sunt quæ conueniunt scire: Cap. II.

SEx esse quæ conuenit sciri ab introducentibus, libri intentionē eiusq; utilitatem, titulum ad quam partem doctrinæ tendat, nomen autoris, diuisionem libri. Intentio est nostra, ut hic dicamus talia de medicina Theorica & Practica, quibus perlectis nulli amplius huius artis libri sint necessarij. Omnia enim hic compendiose & tamen plene atq; plane uisudemur collegisse. De hac intentione ideo tractauimus, ut hanc uiam ingrediendi lumen præbeamus. Est enim quasi cæcus qui uiam quam ingreditur ignorat. Huius autem libri utilitas est permaxima. Quid enim medicina circa sibi subiectum hominem faciat, dicere elaborat. Secundo quia alijs ar
A tibus

tibus hæc est excellentior. Procul enim dubio ista, omnibus est præferenda & quia cum subiectus sibi homo omnibus alijs artificialibus carere ualeat. Ista quoq; modo est habenda, utpote in sanitate corporis conseruanda, qua amissa, quid cæterarum artiũ proderit scientia. Cum enim rationabilitas in homine esse nequeat sine corporis sanitate, sanitas uero corporis egeat humorum temperamentis, humorum temperamenta medicinæ expostulent adiumenta: constat hanc artem omnibus esse necessariã & digniorem. Tertio est liber iste utilis, quia nec ante eum, nec post eum alijs medicinæ libri sunt necessarij. Oportet tamen qui in hac arte primatũ uult obtinere, dialecticæ & totius quadruij noticiam habere. De utilitate librorum ideo anti qui tractauerunt, quia ista cognita magis animatur ad legenda sequentia. Titulus libri est Pantechni, id est, ars medicinæ uniuersalis, qui libri capiti est apponendus, ut intellectus eius lecturis aperiat. Vt enim quidam ait, eraso libri capite, muta uidetur pagina remanere. Liber autem iste ad diuisionẽ uidetur attinere. Omnis enim doctrina est in quinque partita. Aut em̄ secundum dissolutionem, aut secundum compositionem, aut secundũ dissolutionem termini, aut secundum notationem, uel descriptionem, aut secundum diuisionem. Dissolutio est res in mente conceptas usq; ad partes deducere ignotas. Verbi gratia. Corpus humanum in membra officialia: Officialia in similia, similia in humores, humores in cibum, cibum in elementa. Compositio dissolutorum ab inferiori ad superiora reductio, ut elementorum in cibum, cibi in humores, humorum in similia mēbra, similiū in officialia, officialia in corpus totum. Dissolutio terminorũ est, diffinitionem alicuius rei in partes singulas dissolui, utpote in genus & substantiales differentias. Sic em̄ Gal. fecit in lib. Techni. Medicina sanorũ, ægrotorũ & neurotorum est scientia. Quod secundum Heracliũ est. Hanc ergo diffinitionẽ postea dissoluit in scientiam & differentiam, sanorum ægrotorũ & neurotorum. Diuisionis apud medicos septẽ sunt modi. Aut em̄ generis in species, & febris alia in spiritu, alia in humoribus, alia in mēbris solidioribus, aut speciei in indiuidua, aut tertianę febris, alia tertianę Socratis, alia Platonis, alia similiũ, aut totius in partes, ut humani corporis, aliud caput, aliud manus, aliud pedes. Aut uocis in significantias, ut canis aliud animal latrabile, aliud marinũ, aliud sydus cœleste. Aut subiecti in accidentia, ut corporis aliud albũ, aliud nigrũ, aliud mediũ. Aut accidentis in substantia, ut alborum, aliud nix, aliud lac uel similia. Aut accidentis in accidentia, ut dulcium, alia dura, alia liquida. Notatio uero uel descriptio est, cum res aliqua non per substantiales, sed per accidentales designata differentias diuiditur in eas. Verbi gratia. Homo animal est erectum habens latos ungues & membra, & ars sanitatis largitam scientiam supponimus quia in multis eius indigemus, ut cognita diuilio quelibet faciliore intellectum introducendis det, & leuius mente partes

te partes capiantur diuisæ. Diuisioni autem nostri libri: nomen autoris utilis est scitu, ut maior autoritas libro habeatur. Est autem Constantinus Africanus autor, quia ex multorum libris coadunator.

Liber igitur iste totus in duas partes diuiditur. Prima continet rerum scientiam naturalium, & non naturalium, & eorum quæ extra naturam sunt. Hæc autem pars appellatur Theorica. Secunda pars continet scientiam custodiendi sanos, & sanandi ægros cum dieta & potione, & chirurgia quæ uocatur practica. Theorica decem habet particulas. Quarum prima 25. habet capitula. Secunda 16. & anatomiam compositorum membrorum, & iuuamentum illorum. Tertia 35. anatomiam compositorum, & iuuamentum ipsorum. Quarta 20. quæ continet scientiam uirtutum actionum & spirituum. Quinta pars 36. habet capitula, scientiam rerum naturalium continentia, quæ sunt, aer, motus & quies, cibus & potus, somnus & uigilia, inanitaio & continentia, animæ accidentia. Sexta 36. res extra naturam habentia, morbos scilicet, & morborum causas, eorumque accidentia. Septima 15. quæ morborum uniuersalem significationem, & eorum causam continet. Octaua pars, 22. quæ morborum inuestigationem, & causas eorum habent. Nona 41. habentia inuestigationem interiorum morborum, & suarum causarum. Decima pars 12. de signis prognosticorum infirmitatum, ad salutem siue mortem attinentium. Secunda pars huius libri, id est Practica, similiter decem habet particulas, Quarum prima 31. habet capitula, custodiendi sanitatem in sanis, & dietam in infantibus, & senibus, & ægritudinem ex euntibus. Secunda 62. cap. ad morborum simplicem medicinam attinentia, & eorum comprobationibus iuuamenta. Tertia 34. ad febres medicandas, & apostemata. Quarta 23. medicinam de superficie corporis attinentia. Quinta 50. ad interiorum membrorum medicamenta, & maxime animalium & cerebri, medullarum spondylis neruorum quinque sensuum. Sexta 15. humoribus membrorum spiritualium attinentia, id est, faucium canalium pulmonis, cordis, diaphragmatis pancreatici, qui est super pectus. Septima 51. est capitulorum, membris cibalibus pertinentium, quæ sunt, stomachus, esophagus, fel, intestina, uesica, renes. Octaua 35. habet cap. morborum genitalium medicandis attinentia, quæ sunt testiculi, uirile membrum, matrix & mamillæ. Nona cap. 10. chirurgiæ operationem continentia. Decima 35. compositioni antidotorum attinentia. Vnicuique tamem particule, debemus competetibus locis sua capitula disponere.

De diuisione medicine.

Cap: I.

Medicinæ diuisio multiplex est secundum medicos, sed neque meliorem, neque utiliore hac quam disturus sum uidi diuisionem, quia ab eius quasi generalissimo usque ad sua specialissima procedimus, & a specialissimis usque ad indiuidua, quasi generalissimum huius artis me-

dicina sit, sub alterna custodire sanitatem, & sanare infirmitatem, & alia. Omnis ergo medicina aut Theorica aut Practica. Theorica est perfecta noticia rerum solo intellectu capiendarum, subiecta memoriæ operandarum rerum. Practica est subiectam theoreticam monstrare in sensuum propatum & in operationem manuum secundum præeuntis theoreticæ intellectum. Theorica diuiditur in tres partes, scilicet in rerum naturalium & non naturalium scientiam, & eorū quæ sunt extra naturā. Res naturalis in rebus est animatis de terra procedentibus, & in corporibus scilicet sensibilibus & in insensibilibus. Qua non subsistente necesse est corpora non subsistere pertinetia ad construere, uel destruere. Hæc diuiditur in septē partes, elementa, cōplexiones, humores, mēbra & uirtutes, actiōes, spiritus. Per hæc enim subsistit animatū corpus, & regimen ipsius. Quorū tria sensibilibus & insensibilibus sunt cōmunia, idest elementa, complexiones & actiones. Quatuor uero sensibiliū sunt propria, humores, membra, uirtutes, spiritus. His autē septem, quidā Philosophi quatuor admiscunt: ætates, colores, figuras, maris & sceminæ differentias. Sed hæc cōplexionibus uidetur attinere. Vnde nō nobis est necesse de eis quasi singularibus tractare. Causæ nō naturales sex sunt, aër circūdans corpus humanū, motus & quies, cibus & potus, somnus & uigiliæ, inanitio & continentia, animæq; accidentia. Quæ sunt extra diuiduntur in tria, in morbum, & morbi causas, & significationes, morbi accidentia. Practica diuiditur in duas, in custodiam sanitatis, & curationes ægritudinis. Custodia sanitatis diuiditur in tria, in custodiam sanitatis corporum, in sanitatis instabiliū, & in custodiam corporū ad sanitatē iam transeuntium, & in custodiam fragiliū, ut infantium, senum, & ægritudinem exeuntium. Sanare ægrotos, diuiditur in duo. Aut cum potione & dieta, aut cū chirurgia. Chirurgia item in duo, aut in carne incidenda, findenda, suenda, coquenda, aut in ossium fractura, & ad locum propriū si exierint redigenda. Hæc medicinæ diuisio mihi & alijs philosophis uidetur esse melior.

De elementis. Cap. III.

Philosophi diffiniūt simplā & minimā cōpositi corporis particulā esse elementū. Simplā autē rem dicimus quæ cū eadem sit in essentia, similis est in partibus, ut ignis, aër, aqua, terra esse uidetur. Sunt tamen quædam uisu simpla, intellectu cōposita, ut lapides, metalla & similia. Philosophi ergo uidentes elemēta intellectu simpla, & omnia corpora constructioni & destructioni subiecta ex eis esse cōposita, uocauerūt ea prima elementa. Posteriora, secūda & tertia, & unde quædā uocant uniuersalia, quædam particularia, quædā uero media. Vniuersalia, unde multa & diuersa cōponunt corpora. Particularia, quæ corpori unicuiq; inde composita sunt propria, media, & uniuersalibus & particularibus sunt subsistentia, ut humores

mores scilicet. Ipsi cum ad comparationem simplicium elementorum copositi sunt: Ad similia uero membra considerati sunt simpli. Iure ergo dicuntur medij. Non est tamen nostrae intentionis, nisi de uniuersalibus & primis tractare elementis. Quorum comixtionibus & in naturam eius corporis quod inde conficitur transitionibus omne corpus animatum siue inanimatum componitur, qui constructioni & destructioni subijcitur. Quod quatuor ex causis potest comprobari. Prima quia sunt simpla, secunda quia quaedam corpora sibi inueniuntur similia. Tertia ex constructione. Quarta ex destructione. Cum enim omnia corpora sub lunari circulo posita uideantur sibi esse commixta & dissimilia. Et si enim quaedam appareant incommixta similia, intellectu tamen comprobantur commixta, & dissimilia elementa, & sensu & re ipsa constat esse simpla & similia: Unde digne uocantur elementa. Quaedam corpora sibi uidentur esse similia, ut in animalibus ossa dura, & solida inuenimus, unde terrae sunt similia, humores liquidos inueniunt, & molles, aquae ergo similes. Comperiunt etiam spiritum aeri esse assimilandum. Tactu calorem discernimus igni similem. Nullum tamen horum est alteri simile. Et si conficiatur ex horum comixtionibus; ex constructione comprobatur, quia omne animatum corpus siue inanimatum ex his conficitur, ut in progredientibus a terra uidemus. Proiectum enim terrae semen si non habeat solem uel aërem perit, a terra non exiens. Si uero quatuor elementa sibi moderentur semen augmentatur. Animalia quoque quia sine terrae nascentibus non subsistunt, constat quia ex quatuor elementis sunt. Metallorum quoque corpora & lapidum, & si idiotis non uideatur, ex his tamen quatuor conficiuntur. Ex destructione confirmatur, quia quaecumque destruuntur, ad haec quatuor necesse est reuertantur. In animalibus enim morientibus primo calor perditus, ad ignem necesse est reuertatur. Spiritus ad aërem, humores ad aquam, caro & ossa ad terram. Similiter & in arboribus. Elementa ergo nunquam ex toto destruuntur, quia destructa haec quae ex ipsis conficiuntur, ad suum principium particulatim reuertuntur, & ideo merito dignum est elementa uocari. De his tamen elementis multum discordati sunt philosophi. Quidam enim dicunt omnia corpora de uno elemento facta. Et isti quidem ad se inuicem dissident. Quidam enim dicunt solos atomos illud unum esse elementum. Alij ignem tantum alij aërem, alij aquam, alij terram. Sed horum errori Hippocrates in libro quem de humana fecit natura satis obuiauit. Dixit enim necessarium esse nullum construendum de una fieri parte. Quomodo enim eadem res a se diuersam generaret, sine diuersarum rerum comixtione. Sumpto enim frumētino semine nisi idem commisceatur terrae & aquae, nihil uidetur generare. Similiter & in animalibus sine comixtione maris & foeminae nihil generatur. Itē Hippocrates in eodem; Si homo inquit de uno fieret elemento, nullis

subderetur passionibus. Quid enim in eodē sibi obuiaret inuicem. Item Hippocrates: Si inquit in diuersa non pateretur, diuersis medicinis nō reficeretur. Sed hæc credere absurdum est, quia diuersis passionibus diuersas medicinas esse oportet. Palam est ergo elementa esse quatuor, quæ sensu apparent simplicia, intellectu uero cōposita. Nunquā eīm subsistit terra sine aquæ, ignis, aëris, parte aliqua, neq; cætera similiter. Quodcunq; tamen horum sua propria qualitate contentum, illud proprie est elementum. Quod & si non sensui patet, tamen intellectui. Vnde Philosophi dixere, in mundo quatuor elementa esse, id est, calidum, frigidum, siccum, humidum. Neq; in his solas qualitates intelligunt subiecta eorum. Calidum enim actualiter perfectum ignem esse dicunt. Frigidum actuale, & perfectum, aquam humidam, naturaliter perfectum, aërem, siccum perfecte, terrā dicunt esse. In sui tamē cōmixtione alias qualitates à se inuicem mutuantur. Propter assiduū eīm motum lunaris circuli sibi uicini siccitatem nactus est ignis. Aër uero propter ignis affinitatem, adeptus est calorem. Aqua ex aëris propinquitate humorem uidetur habere. Terra propter aquam fit frigida. Ignis ergo naturaliter calidus & siccus est. Aër calidus & humidus. Aqua frigida & humida. Terra frigida & sicca. Ex his autem qualitatibus quædam dissidere uidentur. Ignis enim subtilis est atq; leuis, ideoq; altiora petit. Terra grossior & grauior, & iccirco sibi coagulatio, & ad ima grauatio. Aër igne grauior. Aqua uero leuior. De qualitatibus & naturis elementorum sufficiunt. Horum commixtionibus & naturæ suæ in hanc quæ non habeatur commutationibus efficitur quicquid struitur. Neque tamen ita quomodo à nobis diuersa commiscentur corpora. Si enim uinum & aquam miscemus, cōmixta sensuali ter unum esse uidentur. Sed unum quodq; in sui natura subsistit, & intellectu, neq; in aliud esse mutatur, sicut in sanguinem, panis cōestus traducitur. Semen mandatum terræ naturam accepit herbæ.

Commixtio autem elementorum non æqualis & in omnibus creandis corporibus. In alijs enim maior, in alijs minor. Non enim calidi & frigidi, humidi & sicci, eadem quantitas est in homine, quæ in equo, neq; etiā in tauro, eadem quæ in equo, neq; in Socrate eadem quæ in Platone. Neq; illa quæ uitis eadem est quæ in ficu. Hæc autem elementorum quantitas in corporibus diuersa, satis fuit necessaria diuersitati generum in species, & specierum in indiuidua. Si enim eadem esset, omnium creatorum una forma & proprietas foret. Sed licet cōmixtiones sibi sint inæquales, non tamē adeo discordes quin sibi sint uicinātes, uelut dicit Hippocrates in lib. de humana natura: Si calidum inquit non temperetur ex frigido, & siccum ex humido in corporis temperamento, uel si unum alio prægrauet corpus, struendum stare nō potest. O uerba Hippocratis præpōderanda omniū generum metallorū, Si enim calor abundet & plusq; oporteat, constat quia incendiatur mate

tur materia. Sicq; corpus destruitur. Et si frigidum est plusquam oportet, coagulata & spissata materia, formari non potest. Si uero ultra modū humida, subsistere non possit re informāda. Ita prorsus eliquet. Si autem siccitas exuperat, non ita mollitur materia ut formari ualeat. Item in eodem libro de humana natura. Impossibile est inquit rem unā ex multis & diuersis construi, nisi in qualitatibus & eorū uirtutibus congruis. Sicut inuenimus asinum cōmisceri iumēto, canibus lupos, quia uicini sunt in natura & proprietate sua. Sufficiant ista de cōmixtionibus elementorum naturalium.

De commixtione uel complexionē. Cap. IIII.

In elementorum tractatu superiori omnia corpora subiecta constructioni & destructioni ex elementorum cōmixtionibus fieri probauimus in quantitate & qualitate diuersa, pro ut formādi inde corporis expetebat necessitas. Est enim quantitas æqualis, & inæqualis. Æqualis ergo dicitur temperata. Inæqualis intemperata, quæ una aut duabus superat. Illud autem cōplexionem esse dicimus, quod ex elementorū commixtione conficitur. Si ergo corpus ex elementis cōpositum in qualitate & quantitate æquale sit, illud temperatum erit. Si ignea pars superet, calidum est. Si æria, humidum. Si aquosa, aquosum. Si terrea, siccum erit. Si ignea & æria, calidum erit & humidum. Si ignea & terrea, calidū erit & siccum. Si aquosa & æria, frigidum erit & humidum. Si aquosa & terrea, frigidū & siccū. Nouem ergo sunt cōplexiones, una æqualis, & octo inæquales. Inæqualium uero quatuor simplices, & quatuor cōpositæ sunt. Hæ duæ in summa sunt extremitate. Alia enim extremitas est temperata, alia intemperata. Inter quas multi sunt gradus. Verbi gratia: Si diuersos colores, albedinē nigredinem, croceum & rubicundum æquali pondere misceamus, diuersos priori colores reddimus. Si uero partem demimus, unius coloris & rursum alium addimus, rursus color fit alius, & ita in infinitum. Itidem fit de complexionibus propter diuersitatem enim quantitatis suæ in corporibus diuersæ eorum formæ esse uidentur.

De diuisione complexionis. Cap. V.

Complexionem autem unamquancq; diuersis modis diuidunt pleriq;. Alia est inquit temperata, alia intemperata. Temperata est ex omnibus extremitatum suarū partibus æqualis, & quatuor elementorum quantitatem æqualiter cōtinens. Complexio ista æqualis est, & certa & uerax. Est & alia cōplexio temperata, secundū quod necesse est uniuscuiusq; corporis esse temperamenta. Sed humana certe & ueraciter temperate fuit uicina. Cum enim bruta animalia uno tātum sint officio cōtenta. Homo unus idemq; operatur omnia, & ideo rationalis est & intellectualis. Quia quæ facit intelligit, & ratione discernit. Volæ autem manū toto corpore temperatiores sunt, ut tangenda facilius tangerent, & capiendā firmi

da firmiter tenerent. Si enim tactus temperatus non esset, calida à frigidis non discerneret, neq; mollia à duris, uellenia ab asperis. Nullus enim sentit aliquid, nisi mutetur tactus in qualitate sensæ rei. Vt ergo tenenda teneret, oportuit tactum temperatū esse. Si nimis manus mollis, seu dura esset retinenda non retineret. Sed tamen rem aliquid tenentem duriores oportet esse quam mollem. De cōplexione temperata Galenus ait: Nullum inquit corpus sensualiter, sed intellectualiter inuenitur æqualiter temperatū omnibus extremitatibus. In mente enim concepto aliquo corpore quatuor qualitatibus, æqualiter subsistente, una tamen qualitas ibi esse intelligit quæ nulli aliarum assimilatur, & hæc temperata esse dicitur. Si uero sensualiter accipere uelimus, aquam calidissimam & niuem æquali pondere accipiamus. Quæ cōmixta si tangantur, temperata inter calidum & frigidum inueniuntur. Si puluerem & aquam misceamus inter durum & molle temperatum sentimus. Sicq; multa similia possumus arbitrari, per quæ temperatum possit discerni. Temperatum uero secundum quod est necesse non omni corpori ex omnibus extremitatibus certe & ueraciter temperate temperie est æquale, sed secundū quod est necesse effigiei corporis in qua conditum est. Verbi gratia. Leo calidior est ut iracundus & rapax esset. Lepus frigidior ut timidus & fugax. Omnis autē cōplexionis temperatio ex suo tantū discernitur officio, ut equus quia uelox est & bello aptus, dicitur esse temperatus. Canis quia sagax circa uenationem, & domini notitiam familiarem similiter temperatus est. Itidem intelligitur in terra nascentibus. Vitis enim & ficus temperata esse dicuntur, quia & bene sunt fructifera, & bonum saporem habentia. Similiter in pigmentis & speciebus quæ iuuant melius temperata in sua natura esse dicuntur. Sufficit hæc dixisse de temperamento secundum quod necesse est esse. Complexionē diximus intemperatam, calidam, frigidam, humidam, siccam, quæ aut intelliguntur qualitate sola extra subiectum, aut ut in subiecto sunt. In subiecto actualiter uel potentialiter, siue accidentaliter. Potestatiue quæ cum non sensui appareant, tamen possunt esse, ut piper cum calidæ sit naturæ, nō tamen sensualiter discernitur, nisi cum calefaciat cōmedentis corpus. Calor ergo eius est potestatiuus. Accidentaliter dicimus in subiecto esse, ut aquā calere, nō tamen ex se, & similia. Actuales autem caliditates, aut in summa sunt ultimitate, aut in quatuor elemētis, aut sub ultimitate unā ut in corporibus animatis. In animalis corpore dicuntur qualitates esse, uel quia una superet alias, uel ex cōparatione. Ex cōparatione secundū temperamentū, uel nō temperamentum. Secundum temperamentū, ut cum dicimus animal irrationale calidum, quantum ad hominem. Homo enim omnibus temperatior est animalis speciebus. Secundū intemperamentū, ut cum dicimus animal calidū ad cōparationē animalis alterius. It em dicendū in his quæ potestate fiunt.

De signo

De signo humanae complexionis.

Cap. VI.

Quicunq; naturalem complexionem uniuscuiusq; uult scire, eam quæ singulorum est membrorum oportet eum cognoscere. Quæ si ignoratur, & totius corporis cōplexio ignorabitur. Alij enim omnia, alij plurima membra habent calida. Alij alia calida, alia frigida, sicut habentes cerebrum calidum, cor uero frigidum, & epar tēperatum. Huius autem corporis nequit cōplexio cōprehendi, nisi singulorum membrorum cōplexionibus cognitis. Singulorum autē complexionem discernere non poteris, nisi naturas eorum secundum quod esse oportet cognoueris. Verbi gratia. Cerebrum frigidum necesse ad rationis capacitatem & memoriæ. Cor calidum, quia uitæ & caloris naturalis est fundamentum. Epar calidum & humidum, quia uirtutis digestiue est caput & principium. Ossa dura & sicca, quia frigiditas totius corporis super eam est fundata. Similiter alijs membris uis quædam est naturalis, sed quod necesse est singulis. Vnde cum quælibet membra dicamus calida uel frigida, humida uel sicca, sed quod debuerunt esse sunt considerata, non ex certi cōparatione temperamenti. Cum enim dicimus cerebrū esse calidum, cor uero frigidum, non ideo dicitur quia cerebrum corde sit calidius, corq; cerebro frigidius, sed quia non ita sit ut esse unumquemq; debuit. Nunquam enim cerebrum calidius corde, cor uero frigidius cerebro possibile est esse.

De uniuersali complexionem membrorum.

Cap. VII.

Omnis cōplexio in humano corpore temperatata est, prout diximus antè. Membrorum tamen natura diuersa est. Quædam enim membra sunt temperata, quædam uero sunt intemperata. Temperata, ut cutis, quæ etiā tēperatissima in manuū uola. Hæc autem ideo fit quia cutis cooperimentum, & defensio est membrorum totius corporis. Defensio ab exteriori passione, sicut calore, frigore, incisione, uel confixione. Receptrix etiam est humorum à natura de interioribus membris expulso- rum, & ideo temperata dicitur. Quia membra temperata qualibet qualitate ueniente contraria, non ilico mutantur, & si mutantur ad proprias naturas cito reuertuntur. Cutis in manuum uola propter tactum est temperata. Membra nō temperata, alia calida, alia frigida, alia humida, alia sicca. Quædam tamen in ultimitate sunt maiori, quædam in minori, quædam uero mediocri. Calidissima ut cor, cor enim calidius est omnibus membris corporis quia inde calor naturalis ad omnia membra procedit. Epar quoq; calidius, minus tamē q̄ cor, ut cito digerat. Post ista duo ista simplex caro calida est, post hanc lacerti, sed minus calidi carne simplici, & hoc ex neruorum commixtione contingit. Deinde splen est calidus, ibi enim feces sanguinis colliguntur. De hinc renes parum sanguinis habentes. Post uenæ & arteriæ, quæ quantum ad naturam sui sunt frigidæ, sed tamen calefcunt, quia uasa

B sanguinis

sanguinis sunt. Membra frigida alia plus, alia minus, alia mediocrius. Pili omnibus frigidiores sunt mēbris. Post hos ossa, post quæ carthilaginosa. Deinde ligamenta, deinde panniculi cordis, nerui, medullæ spondylium & cerebrum. In ultimis pinguedo. Vniuersaliter, omnia membra sanguinem habētia sunt calida. Sanguinem uero carentia sunt frigida. Membra humida, alia humidissima, alia minus, alia mediocriter. Humidissima pinguia sunt membra, secundo cerebrum, tertio medullæ spondylium, quarto loco ubera, quinto testiculi, & substātia pulmonis: Epar, splē, renes, lacerti. Sicca, pili & ossa. Tertio loco, carthilaginosa. Quarto ligamēta. Quinto corde. Sexto panniculi. Post hos uenę. Post quæ nerui motū facientes spōtaneū, & post caro cordis. In ultimo nerui sensibiles. Hæc est omiū mēbrorū simplex natura. Cōpositā, si quis uoluerit cognoscere, nō erit ualde difficile, quia cerebrū frigidū est & humidū. Cor calidū & siccū. Epar calidū & humidū. Ossa frigida & sicca. Dicta singulorū mēbrorum cōplexione, sed quę oportet eā esse, cōuenit dicere, de eorū nō cōuenienti cōplexione, quam medici malam cōplexionē sanitatis uoluerūt dici. Incipiamus ergo à cerebro. Propter mutationem enim sui, mutatio fit totius corporis. Quatuor enim fundamēta corporis sunt, cerebrum, cor, epar, testiculi.

De particulari complexione cerebri. Cap. VIII.

Complexio cerebri multis modis potest agnosci. Aut enim à forma discernitur, aut à pilis ab eo prodeuntibus uel ex eius actionibus, uel expulsis ab eo superfluis, uel à tactu, uel ex oculorū signis. A forma, quia caput neq; nimis magnū, neq; nimis paruū, temperatum dicimus habere cerebrum, si occiput & sinciput aliquantulum acuantur. Ambo tempora aliquantulum plana. Perfectio enim cerebri sicut Galeni. inquit ex quadam cere rotunditate debet cōsiderari. Quæ si ex duabus partibus duobus digitis imprimatur, utrinq; plana redditur. Acumen anterioris capitis propter uentriculū fit proræ cerebri, ex quo procedunt, nerui. Vnde quinque sensus exeunt. Acumen posterioris partis propter uentriculum fit puppis. Vnde medullæ spondyles & nerui sunt uoluntarium motum facientes. Caput paruū, intemperatum significat esse cerebrum, cuius causa parua fiunt materia, & formatiue uirtutis debilitas. Magni forma capitis si fuerit laudabilis, & grossa aliquantulum ceruix, & spondyles similiter & nerui, laudabile erit. Si non cōtrarium, quia non ex uirtute fit formatiua, sed ex nimie materiæ abundantia. Hoc autem caput semper cephalæ infirmitate & auricularum fatigatur dolore. Ex pilis ab ipso nascētibus quia pili nigri & crispi, si cito nascuntur pueris post partum, calorem monstrant complexionibus cerebri. Pili plani si sint albi, ruffi siue castanei, & aliquantulum tardi, frigiditatem significant cerebri. Pili plani & nunquam decaluandi, humectationem protendunt cerebri, ideoq; mulieres & eunuchi nun

chi nunquam fiunt calui, quia cerebrū habent humidum. Pili cito nascētes & se in altum surgentes, ostendunt cerebri siccitatem. Si nimis crispī, nigri & multi, & cito decaluandi, calorem significant & siccitatem. Si plani neq; nimium ruffi, neq; ad caluitiem festini, calidum & humidum designant esse cerebrum. Planī & castanei parum tardi, & cito canī, nunquam uero decaluati frigidum & humidum portendunt esse cerebrum. Nigri uero & non multum tardi neq; cito decaluantes, seu canescentes, frigidum & siccum. De actionibus cerebri, sollicitus & instabilis, audax atq; loquax, neq; somniculosus, calidum habet cerebrum. Otiosus & non animosus neq; cito mobilis, frigidum. Piger & obliuiosus atq; somniculosus, humidum. Velox, leuis, uigil & bonæ memoriæ, siccum. Velox, instabilis, animosus & uaniloquus & multum uigil, calidum & siccum. Somniculosus & somniator, neq; nimis leuis, siue instabilis, calidum & humidum. Piger ad intelligendum, obliuiosus, siue somniculosus, frigidum & humidum. Frigidum & siccum habēs cerebrum, similis est frigido in actionibus minus tamen somniculosus, à superfluitatibus ab ipso expulsi. Superfluitas ab ore exiens, siue naso, si fuerit parua & nimis cocta, calorem nimium significant. Si nimia & cruda, & semper rheumatica, frigiditatē. Si multa & liquida, humiditatem. Si parua & grossa, & bene cocta, calidū & siccū cerebrū significat. Si nimia & cocta & semper rheumatica, calidum & humidū. Si multa & cruda, frigidū & humidum. Quæ complexio citā monstrat infirmitatem, sicut in aphorismo Hippocrat. Quorum inquit nares frigidos emittunt humores, & spermaliquidum habentes, infirmitati quā sanitati sunt uiciniore. De tactu. Caput tactu calidum, cerebrum significat esse calidum, & e contrario. De signis oculorum. Qui grossas in oculis habent uenas, & easdem rubicundas, tactum uero calidum, cerebrum habent calidum. Cōtraria habentes frigidū. Si oculi glauci sint, & humidi, alij uero sensus turbidi, signum est tantum humiditatis. Si non sint rubicundi, & uenæ subtiles fuerint, tactusq; sicci, alij sensus clari, siccitatem designant cerebri. Si oculi rubicundi sint & grossi, tactusq; calidi, & alij sensus turbidi, calorem & humorem monstrant cerebri. Si contra, frigidum & siccum.

De oculis. Cap. IX.

Complexio oculorum cognoscitur ex uenis, uel ex tactu, ex motu uel eorum coloribus, uel ex abundantia ab eis expulsa. De uenis. Si enim fuerint rubicundæ & grossæ, tactus calidus, calor oculorum significatur. Si autem e contrario, frigiditas. Si tactus est humidus, humiditatem significat, si contrarium, siccitatem. Si multis fluunt lachrymis, humiditatem. Si oculi magni, caputq; & totū corpus similiter fuerit, temperamētum signat complexionis & formatiuæ uirtutis. Si oculi magni, caput totumq; corpus paruum fuerit abundantiam malæ materiæ, & eam tem-

peratam ostendit. Oculorū paruitas paruo corpori & capiti assimilata, par uam & tamen tēperatam designat materiam. Si fuerit e contrario, cōtrariā. De coloribus. Si glauci, nigri, aut ceruini fuerint oculi, nigri fiunt ex cristaleidos paruitate, concauitate uel turbiditate. Euagaidos humor multus est & turbidus. Vbicunq; autem ista sunt, ex necessitate oculi nigri fiunt. Glaucci isti sunt contrarij. Ceruinis conueniunt horum aliqua nigros & glaucos oculos facientia.

De corde. Cap. X.

Cordis complexio de actione intelligitur, de figura corporis, de tactu uel de pilis. De actione. Quia cum pulsus & spiritus sint uehementissimi in homine, ipsi uero magnæ audaciæ uel iracūdiæ, calorē cordis & totius corporis uidēt significare. Cōtraria frigiditatē. Si pulsus & spiritus non adeo uehemētes uideant, homoq; cito irascatur, tardeq; placetur, siccitas designat. Si spiritus & pulsus fortes sint & ueloces, & spississimi similiter, homo uelox ad iram & sollicitus, calor & siccitas designatur. Si pulsus est mediocris & mollis, & spiritus similiter, homo cito irascitur & cito placatur, calidum & humidum significat. Si pulsus paruus & durus, & similiter spiritus, homo uero non animosus, piger & non multum irascibilis & irascens cito placabilis, frigidum & siccum cor erit. Volentes hæc discernere, naturam epatis oportet considerare, quia si natura eius nō cognoscitur, multum considerantes decipiunt. De corporis figura. Si pectus fuerit latum, non capiti uel spondili assimilatum, cor monstrat esse calidum. Si spondilis magna fuerit, necesse est magnas esse costas pectoris. Pectoris em̄ ossa super spondilem sunt fabricata. Pectus latum erit. Sin autem designat contraria. Considerata ergo pectoris latitudine spondili uel capiti non assilante, constat eam ex cordis calore uenire. Si latitudo pectoris ex calore ueniat cordis, spiritus pulsus sequitur. Si calor cordis in angusto pectore sit spiritus uelocior & spissior quàm pulsus erit. Angustia enim pectoris, non semel tantum capit aëris, quantum sufficiat refrigerando calori cordis. Natura ergo aërem duplicat, ex pectoris angustia, quem semel caperet, si pectus latum esset. Si pectus autem strictum sit, non propter paruitatem capitis uel spondilis significatur frigiditas cordis, quia caloris est dilatari, frigoris e contrario constringi. De pilis. Si pili multi & nigri in pectore sint, uel in confinitate pectoris, calorem significat cordis, si non contrarium. Si pauci & lenes sint pili, humiditatem significat, si multi & asperi, siccitatem. De tactu. Si pectus & eius confinia sint tactu calida, calorē significat, si frigida, frigiditatem, si humida, humiditatem, si sicca, siccitatem. His omnibus cōsideratis, necesse est epatis naturas cognoscere. Si epar calori cordis conuenit, hæc esse certa constat. Sin autem, incerta.

De

De epate. Cap. XI.

Complexionem epatis consideramus, de uenis, de humoribus, de tactu uel coloribus. De uenis. Si uenæ latæ sint & grossæ, calorē significant. Si duræ siccitatem. Si molles, humiditatem. Si strictæ & subtiles, frigiditatem. Si strictæ, subtiles & duræ, frigiditatem & siccitatē. Si molles, humiditatem & frigiditatem. De humoribus. Si homo sit colericus, & maximè in iuuetute, & sanguis eius calidissimus, calor epatis significatur. Si sanguis mutetur in nigredinem & spissetur calor & siccitas significatur, si abundet in corpore calidum & augmentatum constat eum significare. Si hæc cōplexio præualet & plusquā oporteat, humorū subsequuntur putredines & maximè si plus humor quā calor abūdet, parua de causa febres periodes patitur & erraticas. Sed si calor humorem exuperet, non tantum sustinet. De pilis. Si pili super uētem & penè multi sint significat calorem epatis. Si multi & asperi, calorem & siccitatem, si non, contrarium. De tactu. Si uenter & penu frigidi sint, frigiditatem significat. Similiter & in alijs. De coloribus. Si totum corpus fuerit temperatum inter album & ruffum, & inter humidum & calidum significat temperamentum. Si ruffum & croceum, calorem nimium. Si tantum album, frigiditatem, si nimium album & uiriditati uicinum, frigiditatem & humiditatem. Si liuidum & plumbeū & nigredini conterminum, frigidum epar significat & siccum, & abundantiam coleræ nigræ.

De testiculis. Cap. XII.

Testiculorum complexio debilis intelligitur, uel de substantia spermatis, aut de actionibus. De pilis. Si sint in pene multi aut super umbilicum, calorem significat, si & multi & asperi, calorem & humorem. Si pauci & tarde nascentes, frigiditatem, si pauci & asperi, frigiditatem & siccitatem, si molles, frigiditatem & humiditatem. De spermate. Si multū & grossum fuerit, calorē ostendit. Contraria, contrarium. De actionibus. Si est libidinosus & generans, maximèq; masculos mēbrūq; semper habēs erectum, calorem significat, si non, contrarium. Si nimium libidinosus, & ut sibi non noceat, & multum generat, calidum & humidum significat. Si nimix est in coitu concupiscentiæ, & tardus in actione, calidos & siccos significat. Si nullius concupiscentiæ, & tardus in erectione, frigidus & siccos significat testiculos. Similiter in frigido & humido. Sed tamen sperma in frigidis & siccis spissum. In humidis liquidum. Harum duarum complexionum homines parum generant, & maxime fœminas.

De stomacho. Cap. XIII.

Complexiões stomachi intelligunt de actionibus, cōgruis cibus siue incōgruis. De actionibus. Si stomachus fuerit calidus, grossos cibos

cibos bene digerit. Delicatos consumit & mutat, & plus digerit quàm appetat. Cibos maxime quærit calidos, neq; famem sustinere potest. Frigidus stomachus grossi cibi non est digestiuus, sed grauat potius, & mutat cito in humores acidos, frigidos humores appetit. Siccus stomachus cito sitit, parum aquæ sibi sufficit. Quæ si superflua fuerit, strepitum in uentre facit, sicca semper quærit. Humidus stomachus non sitit, humidos cibos appetit, parum digerit. Compositas huius uolens scire complexiones, cito inuenit et. Sed si quis multum sitit, non ex occasione tantum stomachi, sed ex affinitate cordis & pulmonis. Complexio em̄ cordis siue pulmonis, si calida uel sicca fuerit, sitim facit, si aquam biberit, non sibi proficit, sed aëris tractu maxime iuuatur. De conuenientia ciborum. Quia frigidus frigida nocent stomacho, & in alijs omnia secundum hanc rationem sunt consideranda, naturales siue non naturales stomachi complexiones ex appetitu ciborum facile quis discernit. Naturalis enim sibi similia appetit. Contrarijs contraria. Paruus stomachus modico cibo grauatur, si non e contrario.

De pulmone. Cap. XIII.

Complexiones pulmonis ex conuenientia capiuntur aëris, & excretibus. Si enim pulmo calorem aëris non patitur, & frigidis delectetur, calor significatur. Si non est e contrario. De uoce. Si est parua, frigidum designat, si magna, calidum, si rauca, humidum, si subtilis & clara, siccum. De screatu. Pulmo humidus, si cantet quis uel loquitur, multum sreat. Siccus nihil. Non solum autem de frigore pulmonis uel calore parua uox uel magna uidet̄ procedere, sed etiã de pulmonis paruitate uel magnitudine. Magnitudinem enim uocis, magnitudo sequitur pulmonis. Receptio aëris de maiori & largiori exit canali. In parua uoce e contra intellige. Sed tamē calor largiorē pulmonis semper facit canalē, & frigus e contra semper angustat. Vox autē lenis ex lenitate pulmonis canalis exit. Aspera ex eius asperitate nimia. Canalis autem pulmonis, lenis ex suo temperamento est complexionis. Intellecta aut̄ horū particulari cōplexione aliorum conuenientias siue inconuenientias quibus potest intelligere. Cum enim alicui membro frigida nocere conspiciamus, in calidis uero delectari calorem eius est intelligi, & alia secundum rationes has.

De toto corpore. Cap. XV.

Cum singulorum membrorū naturalem dixerim complexionem, totius corporis disposui dicere non naturalem. Quæ capitur de tactu, de colore, de pilis, de figura, de actionibus. De tactu corporis complexionis calidē calidius est moderato corpore. Frigidus frigidā. calida tamen corpora sunt duplicia. Aut enim suaui & delectabilis sunt calidis, ut in pueris, aut fumosæ, & horribilis, ut in Æthiopicis. Sicca si contingimus, duriora sunt moderatis corporibus, humida, molliora. De colore. Cali-

re: Calida corpora sunt rubicunda, frigida sunt alba. De pilis. In corpore calido, pili nascuntur cito & multi & asperi, & nigri coloris. In sicco & calido, nigri & crisperi sunt. Si calidum & humidum, nigri & leues erunt. Si frigidum & humidum, lenes & flauis. Si frigidum & siccum, minus flauescunt. Multi sunt pili, quia materia sui fumus est siccus exiens de poris corporis, cuius pars subsequens continue, prius exeuntem expellens, aere exteriori desiccatur priorem. Hic fumus in calidis & siccis abundat corporibus, & ideo frigida & humida pilis sunt carentia, quia hunc non habent fumum, cum fumus eorum sit scilicet frigidum & humidum, & eorum humiditas non continuum fumum faciat. Priori enim exeunte fumo, subsequentem oppilat, intercedens humectatio. Quia uero sicca corpora pilis sunt carentia, caluitium plurimis non solet contingere nisi in extrema senectute, ex membrorum scilicet siccitate & hoc maxime in uertice. Quia uertex custos humorum, cutem & ossa habet tantum. Ergo fumus in cute sicca non continuus huc illucque dispergitur. Qui cum exierit poros apertos relinquit, ex siccitate cutis. Sicque inuenta latitudine se dispergit circumquaque. Nigritudo pili ex fumi calore & uisione contingit. Rufitudo ex caloris temperamento. Ideoque nascitur interperatis, & maxime ante summam iuuentutis. Albi fiunt pili propter fumum phlegmaticum, sicut uidemus in frigida regionis incolis, & in senibus ex frigiditate complexionis. Pilorum crispitudo uel asperitas ex calore fit & uisione uel ex pororum per quos fumus exit intortitudine. Quare enim igni admota ex nimio sui calore se complicat. Pilorum enim planities fit ex frigide & humiditate fumi sicut uidetur in infantibus & frigida loca inhabitantibus. De figura. Qualitatum corporis sunt quatuor modi, aut enim pinguedo nimia, aut macies superflua, syntexis, uel squaliditas. Crassitudo nimia, aut de pinguedine multa, aut ex carnis abundantia, uel ex utroque. Macies uero ex contrario. Si pingue sit parum tamen carnis, frigiditatem ostendit temperamenta humiditatis & siccitatis. Si plus carnis quam pinguedinis, calorem, & humoris, siccitatisque temperamenta significat. Si utrumque abundet, caloris, frigiditatis, humoris & siccitatis temperamentum est. Macies temperamenta caloris & frigiditatis & superfluitatem siccitatis. Si inter pinguedinem & maciem sit medium temperamentum erit qualitatum. Est autem haec ratio unde pinguedo abundet in corpore frigido, caro uero in calido. Pinguedinem enim sanguinis calor consumit naturalis. In frigido remanet & per uenas diffunditur in membra naturaliter frigida, sicut corporis sunt panniculi, ibique coadunatus sanguis pinguedinem facit. Si enim in carnosa membra uenerit, dissoluitur, non permanens propter calorem carnis. Si tamen corpora fuerint calida & quiescentia pinguedo sanguinis remanet in membris carnosissimis, & ideo feminae sunt saepe pinguisssimae, sed tamen frigidiores quam masculi. Oportet autem considerare semper carnem
super

super ossa existentem. Multotiens enim cum membra carnea sint, ossa subtilia, apparēt tamen macida. Et e contra. Ossa grossa & parum carnea, apparent pingua. Oportet ergo hæc perquiri antea. De macie. Macies superflua calorem significat. De syntexi. Syntexis, frigidum & siccum. De actione. Omnis actio, aut animalis, aut spiritualis, aut naturalis. Actio animalis intellectu boni est in corpore calido, in responsione cita, instabilis. In frigido e contrario. Spiritualis homo si calidus sit, audax erit inuerecūdus. Iracūdus, fortis & uelox pulsus. Contraria, e contrario. Naturalis in corpore calido augmentatur cito, multum appetit & bene digerit, libidinosum facit. Contraria, ecōtrario. Hæc complexio totius corporis nō est naturalis ad comparationē æqualis corporis. Quicquid singulariter & sparsim in primis diximus, hic in simul recapitulamus, ut lectori sensus paretur facilius. Si est corpus calidum, caro erit multa, pinguedo parua, color rubeus, pili multi & nigri, tactus calidus, intellectus bonus, homo multum facundus, mobilissimus, audax, iracundus, libidinosus, multum appetens, & cito digerens, aspere uocis, contraria e contrario. Si corpus fuerit siccum erit macidū & durum, sicciora membra erūt apertiora. Si corpus est humidum erit pingue & carneum. Si calidum & siccum, erit macidum pilosum, piliq; nigri erunt, color brunus, tactus calidus & durus, homo intellectualis, audax, appetibilis & digestibilis, maxime tamen grossi cibi, libidinosus. Si calidum & humidum fuerit, nimix est carnis, parux pinguedinis, pili nigri atq; plani, tactus calidus & humidus, color albi & ruffi medius. Omnis actio naturalis, spiritualis seu animalis, temperata esse debet. Corpora frigida & humida, alba sunt & pingua, pili ruffi, intellectus durus, homo obliuiosus, & animosus, neq; multum appetens, neq; cito digerens, non libidinosus. Corpora frigida & sicca sunt alba, aliquantulū liuida, macida, pili ruffi, sed aliquantulum cirrini, tactus frigidus & durus. Oportet ergo medicum cognoscere, quæ harum qualitatū abundet in uno quoq; corpore.

De moderato corpore.

Cap. XVIII.

IN superioribus libri partibus dixisse nos meminimus de intemperata complexionē corporis quantum ad comparationem æqualis. Oportet ergo nos dicere de æquali complexionē, & eius significationē. Corpus ergo æquale neq; multum macidum est neq; pingue. Color eius inter albū & rubeum est medius. Pili in infantia ruffi, in pueritia & iuuentute nigri. Cutis inter calidum & frigidum & lene & durum sicut uolæ manuum. Actiones animalis, spiritualis siue naturalis, modum tenet perfectionis, homo boni intellectus non obliuiosus, prudens, audax atq; continens, inter pigrum & uelocem medius, neq; multum pius, neq; impius, neq; gulosus. Actiones omnium membrorum perfectæ sunt. Hæc complexio supradictarum media est complexionū. Si autem in quolibet corpore uideris aliquas harum qualitatū

qualitatum discordantes secundum maiorem iudicandum erit tibi partem. Si fuerint æquales, considerandæ sunt fortiores.

De causa mutante significationes complexionis. Cap. XIX.

Significationes complexionis mutatae, aut ex mutata sunt regione in qua nutritus & natus fuit quisq; uel ex ætate, aut ex sexu maris & foeminae, aut etiam ex consuetudine.

De mutatione complexionis per regionem. Cap. XX.

Significationes hæ in pilis alijsq; prædictis in regione temperata sunt perspiciendæ. Ibi enim non possunt fallere, sed intemperata sæpe fallunt, utpote in regione Canopo subdita, ut aliquando est Ægyptus, semper uero Æthiopia, colores nigri, pili crispi, & asperi, sicca cutis, inferior pars corporis subtilis, facies timida, oculi concaui, uasi magni atq; lati, interiora frigida, & ideo inanimositas eos debilitat. Ex qua significatione & si non sint, uidentur calidi esse. Calor enim aëris naturalem calorem ab interioribus ad exteriora protrahit, & ita frigescunt interiora. In frigida regione septentrionali supposita polo maiori, siue minori, pili sunt flauis, lenes & albi. Color albus, facies rubicunda, pectora lata, pedes subriles, propter caloris adunationem in pectore fugientem à pedum extremitate. Complexio ergo eorum calida est, & ob hoc audaces atq; fortes. Et tamen cum non sint uidentur esse frigidi. Ergo in huiusmodi non est à calore & pilis, sed ex cõplexione sui. In regione recta supposita zodiaco, ab oriente in occidentem protenta, cõplexiones habitantium in nullo supradictorum fallunt.

De mutatione propter ætatem. Cap. XXI.

Omnis ætas quadrifaria apud medicos est diuisa. Aut pueritia aut iuuentus, aut senectus, aut senium. Puerorū corpora in augmento sunt posita usq; ad annos 30. Ut cum fatentur phisici. Infantia est annorū 15. & pueritia 15. similiter. Sic ergo fiunt 30. iuuentutis augmentate cõplementa 30. uel 40. Senectutis cū corpus iam declinet, sed nondū tamē deficiunt uirtutes. Hoc maxime durat usq; ad annos 60. Senium esse dicunt cū & corpus declinet, & uires deficiūt. Ætas puerilis calidior & humidior est alijs; Spermatis & sanguinis unde fuerūt naturam habent. Sperma autē & sanguis calida sunt & humida. Iuuentus calida & sicca, cuius siccitas ex brutis animalibus est perpendenda, quorū membra cum nascuntur sunt tenera. Augmentando durescunt, quod sicca iuuentutis est signum. Calor in pueris & in iuuenibus quātitate æqualis, qualitate uero est dissimilis. Cum em̄ tangant pueri, calor eorum propter ætatem est lenis, iuuenū ardentissimus, propter siccitatem reperitur. Vnde Galenus similitudinem balnei & aquæ calidæ introduxit, balneū aqua multum calefacta, & postea cocta, in calidis quantitate inueniuntur æqualia. Ambobus autem æqualiter cale sunt tangentes. Balnei tamen calor acutior & pinguibior, & incendior. Aquæ enim tactus, humiditate temperatur, non tamen balneum aqua calidius

C dius

dius, uel aqua balneo in calore præfertur. Iuuenis ergo balneo, pueri aquæ calidæ assimilandus est calor. In similibus autem non diuersis hoc oportet considerari. Verbi gratia. Si iuuenis & puer in figura sint similes, in calore quoque diæta & actione calefactus, calefacto refrigeratus, refrigerato, quæ diceretur uera esse cõperiuntur. Si non, e contrario. Senes frigidi sunt & sicci. Calor enim iuuentutis, & siccitas in coleram nigram sunt mutata, quæ colera frigida est & sicca. Decrepiti frigidissimi sunt & siccissimi. Quorum ætas ætati puerili est opposita. Sicut enim in pueris solidiora membra ut cartellana nerui, atque ossa humidissima sunt & tenerrima, ita contra in decrepitis siccissima. Ætas puerilis in augmento consistit. Augmentum nõ potest esse sine humiditate. Virtus enim naturalis humida tantum mēbra augmentat & extendit. Ætatis autē decrepitæ est e contra decrescere, & ad uiam omnis carnis peruenire. Est enim frigidæ & siccæ naturæ. Senes minoris sunt siccitatis, quam decrepiti, & maiores quàm iuuenes, iuuenes pueris sicciores, senibus humidiores. Quod ex hac ratione quiuis poterit confirmare. Initium pueris fœtus in uulua, spermatis & mēstrui sanguinis est materia, quæ naturaliter calida sunt & humida. Sanguis tamē calidior est spermate, sperma minus humidum sanguine, quæ cum misceantur uirtute naturali, aliquantum spissantur, & uirtute formatiua succedente possint subitam materiam informare, quæ prius format panniculos, postea carnem, uenas atque neruos. Sic natura paulatim hæc desiccatur, quousque solidiora membra explere ualeat, fœtumque formatum compleat. Nascentium enim membra aded sunt humida ut ossa quæ sunt solidiora in quascunq; partes uelis flectas. Vnde obstetrices malè formatum caput pueri ita aptant ut in habitabilem formam reducant. Eorum ergo membra uidentur esse tenera. Sed iam nata minus sunt tenera, quam cum sint in matris uulua. Sicque paulatim desiccantur, & cotidie calore augmentantur, aded ut præ siccitate nimia mēbra plus extendere nequeat natura. Hæc autem ætatem uocamus iuuentutem. Post augmentando ita membra exiccantur ut ad senectutem perducantur. Augmentata autem siccitas cooperantem naturam exuperat, ut carne & sanguine minoratis, quid nutriat uirtus non inueniat naturalis. Vnde necesse est ut excessus uitæ appropinquet. Spasmatur enim sicca cutis, motus manuum atque pedum deficit, imò totum corpus tremit, hæc est ætas decrepita humiditate finita, & succedente siccitate ultima, sicque destructo naturali calore, destrui corpus est necesse. Quam destructionem uocamus mortem, quia siccitas destruendi sensibilia corpora est causa. Quod & in arboribus constat. A terra enim ascendentes sunt humidiores, quanto plus augmentantur, tantomagis usque in ultimitatem exiccantur declinantes in occasus. Vnde ætas puerilis humidior est ad aliarum cõparationem. Ætas decrepita est siccissima, dicunt tamen phisici humidum & frigidum esse corpus decrepiti pro-

piti propter sputa plurima, & nasi emunctoria & faciliores lachrymas. Hęc em̄ apparent esse humida. Quod maxime ex mēbrorū est defectione, & proxima naturalis caloris extinctione, & quia pro ut oportet, cibū digere non potest. Vnde crudi colligunt humores. Membra ergo decrepitorū, frigida & sicca sunt. *De mutatione propter sexum. Cap. XXII.*

IN omnibus animalibus calidiores & sicciore sunt masculi quā m̄ fœm̄ nã. Fœminã ergo frigidiores & humidiores. Quod ex pilis constat. Pili enim in maribus fortiores sunt, & uelociore, unde citius pubescunt. Fœminã uero non barbescunt, quia mares maioris sunt ardoris, fortiores, & animosiores in omnibus creaturis, & lati pectoris atq; pilosi, & ad motū citius prompti. Citius tamen mulieres propter etatem crescunt. Sed crescere earum uelocius est ad complendum, quia parum caloris est in eis. Item in maribus prudentia, intellectus, discretio & cōtinentia, maiores inueniuntur. Hocq; fit causa maioris caloris. In mulieribus uero e contrario. Item in labiorum exercitijs uiri promptiores fœminis. Fœminã minus pilosã in in pectore siue uentre, debiliores manibus & pedibus, timebundę, pectore strictã, minus scientes, ideoq; parua sunt capita eorum. Manibus quietę, ex quibus frigidiores probantur esse. Vnde naturaliter marum ad mares, mulierum ad mulieres fieri debent comparationes.

De mutatione complexionis propter consuetudinem. Cap. XXIII.

Consuetudo diuturna mutatur in naturam. Dicit enim Hippocrates. Consuetudo secunda est à natura, hoc fit aut propter dietam, aut propter artem aliquam. Propter dietam, si enim corpus macidum naturaliter quiete iuuat & suauiter, nimium autem bibat aut manducet, cito pinguescit. Corpus si laboret & se exerceat, potum & cibū sibi minuat, angustietur & tristetur, humectatio sua dissoluitur, calefactum macescit, & exiccatur. Si in æstiuo sole moret, cutis nigrescit & exiccatur. Differunt autē naturalis & cōsuetudinariã pinguedines, siue macies. Pinguis si albet, si subtilis atq; strictus fuerit, pinguedinē habet naturalē. Si homo est macidus & pilosus, & grossas uenas naturaliter erūt. Sic ecōtra cōsuetudo. De arte. Ars em̄ etiam cōplexionē corporis mutat. Ex calore & siccitate, ut in ferrarijs, ærarijs, uitrearijs. Ex calore & humiditate, ut in balneariis. Ex frigido & humido, ut in piscatoribus. Ex frigido & sicco, ut in canipum colentibus & uenatoribus.

De signo sani corporis. Cap. XXIII.

Oportet medicum corpus cognoscere sanum, & hoc maxime apud Africanos. Si quis em̄ seruos uel ancillas emat aliquādo, ad medicum causa consilij sani ne sint, recurrit ilico. Quod sic diligentissime medicus poterit cognoscere, primū à colore. Quod si sit citrinus color corporis, ex abundantia colere rub. designat. Siliuidus uel plumbeus, mala complexio significatur. Aut de epatis frigiditate, aut de abundantia cole

re enim, aut ex splenis defectiōe. Sanum ergo corpus ex perfectiōe coloris siue naturæ competentis cognoscitur. Si enim album & sanum oportet rubori esse cōmixtum, cute clarum. Si brunū, debet similiter cute clarum, integrum, nigerrimū, labijs rubicundum, & omnia mēbra æqualem habere cōpositionem, secundū corporis sui quantitatem. Si nimia habuerit maciem, significat calorē, & siccitatem, & phthisis nimia festinationē. Si multū crassum fuerit, significat frigiditatem, & abundantia phlegmatis, & suspitionē repentinæ mortis, uel diuturni morbi, sicut apoplexiæ, epilepsiæ, paralisis & similibus. In cute sua nulla sit macula, sicut morpheæ albæ uel nigre. In capite capilli debent esse rari, non asperi, non facile eradicandi. Nec habeat in capite alopeciam. His enim mala cōplexio significatur cerebri. Nec caput sit oblongū, nec sibi pōderosum. Nec grauis sit memoriæ, nec uisus pressus sopore. Homines enim huiusmodi, aut iam sunt epileptici, aut cito futuri. Oculi neq; nimis ueloces, neq; cito mobiles. Sermo non sit inordinatus. His enim melancholia designatur. Oculi neq; multum cōcaui, neq; foras emissi quia per hęc incōpositio uisus demonstrat. Verba non sunt balba uel graua, quæ significant phlegmatis in cerebro abundantiam, & neruorum & linguæ uim defectiuam. Vox eius nō sit rauca, lepre enim figurā demonstrat. Os eius non sit fœtidum, quia fœtor putredinem monstrat humorū. Oportet etiā uiscerū inquiri essentiam. Supinus ergo iaceat, capite toti corpori æquali existente. Manibus extensis in utroq; latere, incuruatis genibus & terræ fixis calcibus. Sicq; rebus ordinatis manū suam apponat medicus dextrorsum & sinistrorsum ab ore stomachi usq; ad ultimam penis. Si à dextris siue sinistris durū uel tumidū apparuerit, apostema significat splenis siue epatis. Si super umbilicū sit, apostema est stomachi, quod uicinū est hydropsi. Si mulier inter umbilicū & penē habet tumidū uel durū cācer in uulua portendit. Si tempore menstrui defectio sibi uenerit, quia nimis sit fortis suffocationē significat matricis, quod suspiciosum est subitanæ mortis. Virina etiam siue maris siue foeminæ uideatur, si arenosa uel limosa sit, est empetræ nuncia in lumbis uel uesica. Similiter caueatur ne anus sit uulneratus uel hemorrhoidam patiat, neq; crura grossas habeant uenas quia fieret uaricosa. Significationes istę in sano inquiruntur corpore, carens enim istis corpus maculis obnoxium est sanitati. *De humoribus. Cap. XXV.*

IN elementorum tractatu superius diximus quædam elementa quibusdam corporibus esse cōmunia, quædam uero propria. Cōmunia sunt quatuor elementa, propria uero sunt duplicia. Quædam enim quibusdam cōmunia sunt animalibus, ut similia membris equis, & tauris & hominibus quod adhuc dicturi sumus, quædam homini & omnibus cōmunia bestiis sanguinem habentibus, ut humores de quibus præsentibus succedunt disputationes. Omnia ergo membra humana siue bestialia sanguinem habentia, ex quatuor humoribus, sunt facta, id est, sanguine, phlegmate, colera rub.

colera nigra. quorū prima elementa sunt principia. Ideoq; humores sunt uocati elementorū filij quia sunt similes his, cum humor unusquisq; ex eorum constet qualitate. Humores ergo quatuor sanguinē habentibus, secunda elementa esse uidentur. Horum ergo quantitibus siue qualitatibus æqualitatem custodiētibus omnia animata corpora sanguinem habentia, necesse est esse sana. Inæqualibus uero infirma secundum quod cōpetit eorum complexione. Dixit Hippocrates in libro de humana natura. Omne humanū corpus sanguinem, phlegma, colerā rubeā & nigrā habere uidet, quia hæc sanguinolētis corporibus suppetūt, & ex his eorū sanitas & infirmitas subsistūt. Quia his bene se cōmiscētibus & eorum quantitibus siue qualitatibus bene cōpetētibus necesse est corpora esse sana. Si minus uel exuperat uel in uno loco incōpetēter sūt posita, necesse est subsequat infirmitas. Quidā tamen phisici in his obuiāt Hippoc. dicētes ex uno tm humore hominē existere. Vnde etiā sibi dissident. Alij em sanguinē dicunt qui quasi ueritati uicini sunt. Alij confirmant quēlibet aliorum. Qui tribus de causis decipiūtur, aut de substantiæ & qualitātū sanguinis diuersitate, aut de substātiæ membrorū dissimilitudine, aut ex catharticorū comprobatione. De substantiæ sanguinis diuersitate, quia fœtus in uulua formatio, non nisi de spermate & sanguine fit menstruo, non tamen sine humoribus cæteris, cum alijs feces & collationes sint sanguinis. Quia sanguis est sicut mustum, à quo quatuor diuersæ substantiæ procedūt. Vna est inde claritas, quæ coleræ rub. est assimilandā, alia aquosa, & ipsa est phlegma. Alia grauis atq; grossa, & fundi petens ima, quæ sex appellata intelligitur esse colera nigra. Quanta substātia uini est puritas sanguini purificata à cæteris humoribus cooperanda. Nul- lus tamen sanguis ita est purus ut alijs careat humoribus. Sanguis enim mēstruus in ultimitate ruffus, quia coleræ rubeę cōmiscet. Alter purpureus, quia colerę nigre simillimus. Alius spumofus, quia de phlegmate esse uidet. Quartus aquosus, propter aquaticos humores. Similiter uidet in uenæ incisione. De substantiæ membrorū similitudine, quia quædam membra sunt calida & sicca, quædam frigida & sicca, quod ex quatuor humoribus esse cōstat. Mirabilis enim natura humana regens corpora sanguine ad uulūā pro- ueniente, & extracta subtilitate humida, creat membra ex calore calida, & frigidis sicca. Sufficit hæc responsio ad hos maxime confutandos, qui dicūt omnia sanguinolenta corpora, ex humore cōstare uno. In catharticis appa- ret, propter phlegma enim deponēdum accipiētes catharticum phlegma deposituri sunt. Quidam propter coleram rub. & nigram quibus etiā proficiunt cathartica, ad eas deponendas. Homo igit ex quatuor est humori- bus quorum alijs sunt naturales, alijs non naturales. Sanguis naturalis calidus est & humidus. Cuius quædā pars in arterijs subtilis est & rubicūditate cla- ra ruffitati contigua. Pars quædam posita in uenis inter subtile & grossum

est mediocris, & est coloris purpurei, saporis dulcis, nullius foetoris, cito coagulatur cum exierit. Hoc quoque significat temperamentum epatis. Sanguis non naturalis si grossus & turbidus fuerit, calorem & siccitatem designat epatis. Subtilis & aquosus frigiditatem nimiam ipsius. Ruffus, clarus & foetidus comixtionem colere rub. & putredinem ipsius. Sapor huius debet esse amarus. Ex falso, falsi phlegmatis perpenditur comixtio. Si autem de super est spumofus uentofitas & humiditas nimia monstrat. Coagulatus & aquosus, depulsionis defectiuus est significatiuus. Quod enim depelli cum sudore, urina & fumo solet. Hoc totum in sanguinem remanet. Phlegma naturale frigidum & humidum est & sine sapore. Quod natura semper per uenas mandat ut digerat, & corpus inde nutriat. Quia phlegma est cibus dimidius coctus, unde natura, non singulare sibi dedit membrum ad se contrahendum. Sicut caeteris humoribus dedit. Potest enim digeri & corpus nutrire. Phlegma non naturale est quadripartitum. Acidum, quod est frigidius, & caeteris siccus. Salsum, quod calidius est & siccus. Vitreum acridini contrarium, qui uitreum dicitur, quia uitreo colori assimilatur, dulce sanguini pertinet, & leuius decoquitur, quam in quo sapor non habetur. Colera rubea, naturaliter calida & sicca est. Quae intemperatis corporibus in rubore perfecta est & subtilis. Hanc sibi fel semper attrahit, mandatque in testinis ut ea lauet, & phlegmatis putredinem mundificet. Partim stomacho mandat ut digestibilem faciat. Pars remanet sine acumine, per totum corpus mittitur cum sanguine, ut subtiliatus sanguis, subtiles intret uias, & ita membra nutriat subtili cibo indigentia. Nam naturalis colera est quadriuaria. Est enim citrina ex phlegmatis aquositate, & colera naturali rub. quae minus quam naturalis est calida. Altera uitello oui assimilatur. In qua grossum phlegma, & colera rubea commiscetur. Et ista minus priore est calida. Haec duae concreantur in epate. Alia est sicut prassium semper nascens intra stomachum herbas calidas comedentium. Quae calidior prioribus aeri eruginoso assimilatur, semperque in stomacho ex nimia incensione nascitur. Cuius uenenosa est aequalitas, & ob hoc calidissima & pessima. Colera nigra quaedam naturalis, quaedam non naturalis est: Naturalis frigida est & sicca, quae sic est in sanguine sicut in uino fel. Sapor aciditati contiguus. Est autem grossa, cuius partem meliorem splen sibi attrahit in nutrimentum sui. Alteram mandat stomacho in appetitu confortando. Minus grossam mandat per uenas, ut membra nutriat, grossiores cibos sibi querentia, sicut sunt ossa, carthilago & similia. Tenetque sanguinem ista, ne nimis mobilis corpus fugiat. Haec nascitur de dieta secundum frigidum & siccum habita. Colera nigra non naturalis, ex incensa colera nigra est naturali. Estque calida & acuta, & sapore acida. Haec feruet cum in terram cadat, a priori differens, quam in uase positam muscae quasi ardentem fugiunt, priorem uero appetunt. Alia nascitur ex incensio

censione colere, & acutior & calidior priore. Hæc habet pessimas qualita-
 tes destruedi, & morbos pessimos in corpore faciendi, sicut cancer, lepra,
 & pessima uulnera, & membra tota comedentia. Cuius color priori est ni-
 grior, & igni subluuidior. Hanc quidam uidentes sanguinem nigrum esse
 dicunt. Sed differt quia sanguis uenas exiens coagulatur, & non feruet.
 Hæc contra, & est acida, & qualitate pessima. Si enim in aliqua membra in-
 ciderit, sicut gladius uel ignis incidit. Est & alia liuidi coloris, & alia uiolar-
 cei, quibus peior est lucidior nascens de diæta calida & sicca. Galenus: Vidi
 inquit plures hanc coleram digerentes, & digestionem in citrinam post du-
 os mutata dies sani facti sunt. In digestionem multa & nigra color uiolatus si
 in citrinum mutetur, & ipsi sanantur. Oportet autem intelligatur, quia qui-
 dam horum humorum in alium mutantur, quidam uero non. Phlegma em
 si naturali colore calefiat, & excoquatur, in sanguinem mutatur. Sanguis in
 colera, sed impossibile est in phlegma mutari. Colera rubea in nigram ni-
 mio calore mutatur, quia non in sanguinẽ, neq; phlegma in coleram rubeã.
 Res enim bene cocta, nunquam amplius ad hoc redigitur ut sit cruda. Neq;
 cocta & incensa nimis amplius bonum cibum faciat. Quod ita humoribus
 consideratur. Phlegma enim medium coctum, possibile est sanguinem fieri,
 si excoquatur calore naturali. Colera nigra & combusta impossibile est,
 ad cruditatem redeat, & phlegma faciat. Istud etiam intelligatur de alijs hu-
 moribus. Hoc autem de humoribus necesse fuit ut diceretur. Quia quicũq;
 humores in quantitate siue in qualitate præualent ex necessitate morbidũ
 corpus facient. Si ad unum membrum confluxerint & ipsum morbidũ sit
 scilicet quod dicemus, cum de causis & morborum significationibus dispu-
 tauerimus. Quod autem faciunt humores dum præualent, id dum minuun-
 tur facient. Si autem unus uel omnes in quantitatis summitate uel ultima-
 tate præualuerint, suffocatur calor naturalis, & uita perit. Si unus uel omnes
 in qualitate corrumpantur, ipsis corruptis in unum membrum de-
 scendentibus ipsius membri actio corrumpitur. Vnde
 de si cor patiatur, mors subsequitur.

Libri primi finis.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO

cognitu necessarijs locis, Liber II.

CAPITULA LIBRI.

Disputatio de omnibus mēbris.	1	De neruis.	10
De offe.	2	De ligamentis & cordis	11
De ossibus capitis.	3	De uenis.	12
De ossibus dorsi.	4	De arterijs.	13
De ossibus pectoris & cordis.	5	De carne uel pinguedine.	14
De ossib. spatulæ & furcula uel orca.	6	De pelliculis.	15
De ossibus manuum.	7	De cute.	16
De ossibus pedum.	8	De pilis & unguis.	17
De carthilagine.	9		

Disputatio de omnibus membris. Cap. I.

IXIMVS in libro superiori, quia humores, elementa & materia sunt corporis, in præsentia est dicendum, de similitudinibus membrorum, quæ ipsius elementa sunt, quia in officia sunt membra. Natura enim mirabilis de multis mēbris in quantitate & qualitate diuersis corpus animalis composuit. Ut per ea regeretur animalium quodlibet quod in suo uigor euiueret, ut expleret ad quod factū est naturaliter. Vnūquodq; enim animal corporis instrumenta animæ, uirtuti habet competentia. Quia leo cum sit animæ audacis, & iracūdæ, corpus forte habuit atq; graue. In pedibus ungues & in ore acutissimos dentes. Lepus cum sit timidissimus, corporis membra leuitate nimia fugæ habuit aptissima. Quia uirtutes animæ sibi erant diuersæ, fecit deus corporis instrumenta uirtutibus suis diuersis competentia, ut pote manus in homine ut in eis operaretur, in quibus sunt digiti multi & diuersi, ut per eos magna & minima possent retineri. E par rubeū se cit prout suppetebat creando sanguini. Mamillas & testiculos ad creandū lac & sperma fecit albos. Hoc modo omnibus suis actionibus fecit conuenientia. Actiones autem sunt tres: Spiritualis, naturalis, animalis, quibus corporis instrumenta sunt similia. Vnde membra animalem uirtutem sequentia uocantur animata. Et in alijs similiter. Membra autem animata fecit deus in omnibus animalibus propter sensus & uoluntarios motus. Sed in homine & propter intellectum & rationem fecit cerebrum & oculos, odoratus instrumenta nares, auriculas, linguam, neruos & lacertos. membra spiritualia facta sunt, propter flatus spiracula, & caloris naturalis conseruantias, ut sunt pectus & panniculi eius, cor & pulmo, cum suis canalibus, fauces, diaphragma, & arteriæ. Spiritualia membra sunt bipartita, quædam enim nutritiua, quædam generatiua generantia. Nutritiua cibum mutant in membrorum totius corporis

corporis substantiam. Omnia enim humana & bestialia corpora cōsumuntur ab arre & naturali calore. Necesse igitur fuit ut eorum cōsumptio ad cōseruandam integritatem cibi repararetur. Hęc autem membra sunt nutritiua, os, dentes, os stomachi, stomachus, intestina, epar, splen, fel, renes, uesica, uenę. Membra generatiua sunt facta, ut specificarentur generalia, & in diuiduantur specificata. Quia enim omnia indiuidua naturaliter cōsumuntur, necesse fuit, ut per genitalia repararentur, quę sunt matrix, uel uulua, uirga, testiculi, & uasa spermatis. Singula horum animatorū inquam & spiritualium seu naturalium unum habent principale membrū, cuius causa facta sunt alia. Quę aut actionis suę sunt adiumenta, uel suę superfluitatis expulsiua. In animatis principale est cerebrum, quia in ipso memoria, ratio & intellectus sunt, & de ipso uirtus sensualis, & motus uolūtarius ad alia mēbra progrediuntur. Actionis suę adiumenta, sunt oculi, auditus instrumenta, odoratus, lacerti & nerui. Vnumquodq; enim horum exteriora portat ad cerebrum, quod sibi portata disponit. Nerui & lacerti mouent ad opera à cerebro discreta & disposita, & neruis ab ipso ad totum corpus sensuabilia feruntur. Istorum enim quędam superfluitatis expulsiua sunt, ut nares emunctionum, Oculi lachrymarū, Defensiuia, ut panniculi super cerebrum. Membrorū spiritualium, cor est principalissimū, quia ipsum caloris naturalis est fundamentum, quia de ipso uel in omnia alia procedit uiuificanda. Adiumenta sua, pulmo, panniculi, lacerti pectoris. Motu enim istorum aer attrahitur à corde calorem refrigerandum, & calor expellitur fumosus qui circa cor adunatur. Portantia ab ipso ad alia sunt arterię. Ipse enim à corde naturalem accipientes calorem & uirtutem uitalem portent ea ad omnia corporis mēbra. Defensiuia cordis sunt sui pāniculi, diaphragma, & pectoris panniculi. Membrorum nutritiuorū principale est epar, ubi succus mutatur ciborum, & sanguis efficitur de ipso ad totum corpus nutriendū spargendus. Huius adiumenta sunt diuersa. Quędam enim cibum præparant, ut stomacho leuiorem reddant, sicut & dētes, quędam calefaciunt & cibū mutant ut epati alleuient ad mutandū in sanguinē: Quod facit stomachus. Quędam portant à stomacho in epar, sicut intestini gibbositas, quod ieiunum medici uocant, & sicut messaraica. Alia ab epate ad totum corpus portantia, sicut uena quę à medicis uocatur concaua. Alia tantum superfluitatem sanguinis expellunt & mundificant sicut splen, fel, renes. Alia partem cibi superflui recipiunt & expellunt, ut sunt grossa intestina & uesica. Quod enim reijcit stomachus, ab his recipitur & expellitur. Vesica recipit superfluitates aquosas à renibus de sanguine depuratas. In membris generatiuis principales sunt testiculi. Eorum adiumenta spermatis sunt uasa quę in masculis siue mulieribus de spermate faciunt foetus. Mammillę etiam adiuuant cum infantes nutriant. Quę de uno ad aliud portant, sunt spermatis uasa

tis uasa atq; uirga. Vasa enim spermatis in masculis sperma in uuluum portant de testiculis. Intentione ista membra diuersa fecit natura. Aliter etiam diuiduntur membra, scilicet in similia, partes toti totumq; parti assimilantia, ut ossa, carthilago, nerui, uenæ, arteriæ panniculi, ligamenta, pinguedo, caro, pili, cutis, unguæ. Aut in membra composita, ut caput, epar, manus pedes, & similia. Hæc autem uocantur officialia. Membra similia sunt octo, ossa, 2. carthilago, nerui, ligamenta. 3. uenæ. 4. arteriæ. 5. caro, glandes, & pinguedo. 6. cutis & pelliculæ. 7. unguæ & pili.

De ossibus. Cap. II.

DVrior & sicciior corporis pars sunt ossa. Quod duabus de causis necesse fuit. Aut quia corporis in ea sunt fundamenta super quæ totius corporis sita est fabrica, unde ea oportuit esse firmiora, aut quia ab exterioribus defendunt interiora, unde necesse fuit esse duriora. Ossa autem in corpore multa & diuersa sunt genere, sex de causis oportuit esse: Ex corporis motione ab expellenda superfluitate fumosa, ex eorū passibilitate. Et quia in alio loco parua, in alio oportuit esse magna propter fortitudinem, uel propter motus sui leuitatem. Ex corporis motione, quia quædam membra in animalibus aliquando mouere, aliquando quiescere fuit necesse. Aliquando enim mouentur manus, pedes, caput, & manuum uolæ, sine brachijs & digitis, sine uolis propter superfluitates fumosæ expulsiōis, quia omnis cibi superfluitas subtilis est uel grossa. Grossæ uiam dedit natura inferiorem, quod satis patet uisui, fumosæ superfluitatis uia superius per quam secreto excludit. Fecit enim poros in cute, sicut & in capitis osse. Caput enim summa pars est corporis, quod est sibi idem quod tectum domui. fumi uero natura semper petit altiora. Fuit igitur necesse, ossa capitis perforata esse, ne fumus conclusus prohiberet exire. Hipori non propalantur uisui, ne ab exterioribus aliquid intraret quod cerebro noceret. Ideoq; multa ossa sibi inuicem sunt iuncta, quæ à medicis uocant soonia. Hęc oportet esse multa, ut facilius essent passibilia. Si enim unius pars pateretur necesse esse sibi totum compateret. Vnde natura duo fecit uel tria, & ubi oportuit plura ut si unum pateret compatiendo, alterum non læderetur. Ossa ergo maxillarum multa sunt, manuum atq; pedum. Quæ magna & parua sunt ex quantitate membrorum. Si enim membra fuerint magna ut coxæ, brachia & crura magna sunt & ossa. Si parua ut digiti & similia, & ossa erunt parua. Propter firmitatem, quia natura uidens ubi ossa deberent esse solida, non ea fecit concaua, sicut nec maxillarum ossa. Propter motus leuitatem fecit natura in coxis & in similibus membris ossium concauitatem. Quia erant magna & mobilia, oportuit esse concaua. Quæ ex duabus de causis medullis sunt plena, ne concauitate frangerent, uel ut inde nutrent. Ossa iuncta aut sunt solida & immobilia, aut non solida & mobilia. Quorum motus aut

mollis

mollis est, aut durus, & ulterius acumen intra alterius sit concavitatem, quæ ex acuminis quantitate magna uel parua debet esse. In est autem concavitati quoddam obstaculum ad acuminis repellendum ictum, ne cadens & concavum collidens suam perdat mobilitatem. Obstaculum quoddam quasi carthilagine uestitum & similiter concavum. Quibus uiscosa inest humiditas ut leuius mouerent ossa. Vtrisq; uero extremitatibus quedam ligamenta neruosa inducunt, ne ex nimio motu ossa se iungerentur. Iste motus non est æqualis in omnibus partibus. Est enim ubi sunt curta, & acumen & concavitas ut in spatulis, est ubi utraq; longa ut in coxis, est ubi non sunt rotunda, ut in spondylibus. Est cuius acumen non est de eodem osse ut in cubiti posteriori parte. Huius mihi ossa sunt concatenatiue mobilia. Stabilia quædam inuicem concatenata, ut capitis craneum. Hæc enim ossa dentes habent sicut & ferra. Quorum unumquodq; inter duo intrat alia. Quædã sunt sibi plantaria sicut dentes in mēto & maxilla, quedam sunt solida adeo eliminata, ut nimia planicie quasi unū uideant esse. Quædã alba sicut pura ossa, quædã tamē uiscositate sibi cōglutinata, sicut mēti ossa, utrūq; sibi occurrentia in medio mento sunt solidata. Itidē inuenit in quibusdã mobilibus.

De ossibus capitis. Cap. III.

Omnium ossium sex nomina sunt. Alia enim sunt capitis, alia dorſi, alia pectoris & costarum, alia spatularum & furcularum, alia manuum, aliaq; pedum. Capitis sunt craneum, & ossa menti, & dentium. Cranei forma est rotunda ante tamen & retro acuta. Rotunda aut ut à possibilitate sit remotior ut in quantitatis cerebri capaxior. Anterius propter cerebri proram acuitur, unde nerui prodeunt qui quinque sensus differunt. Posterius, propter cerebri puppim acuitur unde medullæ spondyliū egrediunt. Carneum ex ossibus est multis sibi inuicem cōcatenatis. Quod fit quinque de causis, aut propter sumi superfluitatem reiiciendam, aut ut uenæ & arteriæ ad cerebrum intræundi & exeundi uiam habeant, aut ut cerebri panniculi firmiter eis inhærerent, ne cerebro inciderent, & cadentes aggrauarent, aut ne si unum frangaretur, & alia conquassarentur, aut quia prora est mollior, puppis uero durior. Huius carnei forma est quincupla, & in artubus secupla. Cuius duo ossa sunt similia, & uocantur decuma. Est & aliud in capitis prora, ubi additur corona, & uocatur coronatum. Cuius hæc est forma $\odot$. Aliud est oblongum per mediū caput porrectum, & uocatur erectū $-$. Est & aliud in capitis prora, quod est sicut græcū lambda λ . His tribus sibi iunctis huiusmodi forma sit C-I. Decuma ex utroq; latere sunt posita super auriculas à coronato incipientia usq; ad græcum lambda & sunt longa æqualiter ab erecto separata. Sunt & alia duo in capitis medio iuncta utrunq; cum erecto, hæc sunt quadrangula. Quorum mollis est substantia propter sumi superfluitatem dissoluendam, qui circa uentri-

culum priorem cerebri adunatur. Sunt & duo alia utrunq; posita, solum de
 cuminis à craneo differentia, quæ appellantur tempora. Suntq; triangula
 in tria ossa diuisa, quorum unumquodq; suam habet naturam. Vnum est pe
 trosum, unde os petrosum est uocatum, foramen articulæ habens, positum
 ibi propter auris diuisionem. Alterius ossis natura summitati māmæ est si
 milis. Quod positum ibi fuit propter firmandum os menti ne locum suum
 exiret. Menti enim ossa immobilia in istis sunt fundata, hic os non adeo est
 durum, sicut petrosum. Est & conciliū, quod recte tempus est uocatū: Alijs
 duobus minus durum. Quæ ideo sunt dura, ne cito essent passibilia. Idem in
 telligas in alterius partis triangulo. In prora capitis est quoddam os solo co
 ronato differens à craneo, & hoc uocat frons, cuius forma circuli est medie
 tas, nec multum molle, nec multū durum. Quod ideo fuit temperatū ne læ
 deretur uicinitas oculorum. Est & in puppi os solo lambda græco differens
 à craneo, & uocatur puppis os. Forma cuius non eadem in omnibus homi
 nibus. Durū est quia puppis caret oculis quos custodiret. Præter ista sunt
 quinq; alia, unum paulo similitum, quod cranei & māmillæ est firmamen
 tum, ossi puppis iunctū, & usq; ad solum capitis porrectū, ut maxillis firma
 retur craneum. Differens ab osse puppis per quoddam os aliud quod lamb
 da græco iungit utrunq; ascendens usq; ad coronatū super lacertos tempo
 rum. Quatuor sunt alia, ex utroq; latere alternata, ex utrinq; usq; ad mediū
 pertingentia quæ uocantur paria ob defensionem temporum ibi sunt loca
 ta. Maxillarum ossa craneo sunt iuncta, quæ ideo de multis frustulis fiunt,
 ne alia læderentur si pateretur unum. Et quia naturaliter dura erant & mol
 lia, oportuit esse plura. Sunt autem nouem: Oculorum duo. In maxillæ &
 narium extremitate duo alia. In naso duo. In nasi foramine unum. Vbi pa
 res dentes & quadrupli firmantur alterutrum. Oculorum duo incipiunt à
 coronati cōfinio, & subtus cilia pertingūt ad oculos usq; ad maxillarū extre
 ma descendentia, & ad narium media. Quibus occurrit unū ex utraq; par
 te protentum, in quo pares & quadrupli firmantur dentes. Oculorum sin
 gula diuiduntur in tria. Ambo maxillaria sunt grossa ab ocularibus incipi
 entia, & usq; ad caninos dentes protenta. In quibus sunt omnes dentes, præ
 ter quadruplos atq; pares. Quorum unumquodq; utrunq; naso est laterale,
 & usq; ad caninos dentes protendit se. Quæ grossa sunt atq; dura, ut pote
 neruum ab ea procedente defendentia. Nasi ossa pro ut diximus bina ab an
 gulis mediorum superciliarum incipientia, & usq; ad quadruplos dentes
 protensa, nasi lateralibus ab alijs differentia. Quæ ideo sunt tenera, ut si for
 te rumperent, cito solidarent. Os ubi nasi est fortitudo subtile est & diuidit
 in parua duo, quæ sunt perforata, usq; ad cranei cōcaua. os ubi pares & qua
 drupli radicanur, differt ab alijs nasi lateralibus. Si particularius totius fa
 ciei ossa scire uolumus, quatuordecim esse præter menti, & dentium inue
 niemus

niemus. Menti enim ossa sunt duo, in ipso iuncta medio, ubi dentes subteriores firmantur quadrupli atq; pares. Quorū altera extremitas, duas habet furculas. Vna est acuta sub paribus quos supra diximus, cuius acumini quodam modo corda inferitur, quæ à lacertis temporum protendit, per quam bucca clauditur. Altera furcula est grossa & rotunda, posita in concauitate quæ est sub duorum ossium uberum cranei similitudine. Huius furculæ rotunditate mentum fit mobile. Dentes sunt quasi quedam plantaria ossibus maxillarum & menti insita. Qui sunt 32. Sedecim enim maxillaribus sunt positi. Quorum quatuor in parte anteriori pares uocant & quadrupli, lati & acuti, incisores à medicis dicti. Sunt enim necessarij ad incisiones cuiuslibet cibi. Duo uocantur canini collaterales quadruplis, in summitate acuti in radice uero lati, duris cibus commolendis apti. Sunt & decem alij utrinq; quini collaterales quadruplis, lati atq; grossi, hi molares sunt uocati. Ad molendum enim & ad frangendum cibum necessarij. Ille idem dentium numerus in mento est intelligendus. Hi omnes sunt furcati, sed in eis quidam sunt diuersi. Alij enim quatuor, alij tres, alij duo, alij unum habent furculas. Quadrupli atq; pares, id est molares tres, anteriores quatuor. Primi molares infra positi duo habent, ultimi tres.

De ossibus dorſi.

Cap. IIII.

Ossa dorſi ab ossibus incipiunt puppis capitis, & usq; ad uicinitatem protendunt ani. Hęc quatuor ob causas fuerūt necessaria, uel quia sunt fundamenta aliorum, id est, omnia alia super ea sunt posita, sicut nauis tota super carinæ media, aut quia opertorium & defensio sunt uiscerum atq; lacertorum, aut quia neruus huiusmodi necessarius fuit toti corpori, per quem descendente à cerebro sensus membris inferioribus daretur & motio. Cum enim multa membra à cerebro sint remota, & uiæ longinquitate eis denegetur sensualitas, uis quædam cerebri data est spondylium medullis, per quas ea dispensaretur neruis per remotas partes corporis, quæ quasi medullæ, lingua Arabica uocantur nucha. Quarto dorſi ossa fuerūt necessaria ut custodirent & defensarent nucha, ne quid lęsionis pateret ab extra positis. Sunt ergo hęc ossa defensiva culū nucha sicut craneū est cerebri. Eadem enim est nucha, quæ & cerebri natura. Spondyles istę duabus ex causis ex ossibus sunt multis, ut animal, quodlibet se inclinare & erigere possit. Aut ut eorum concauitas alicubi esset lata, alicui stricta, & ossa alibi grossa, alibi subtilia. Eius enim superior pars subtilis est & concauitas larga. Interior grossa & subtilis concauitas. Dorſi ossa sunt quadripartita. Alia enim colli, alia dorſi, alia renū, alia iuxta anum. Homo collum habuit duabus de causis. Aut propter sonoritatem uocis, quia animal carēs collo, uoce caret omnino. Sicut piscis, aut si q̄ habet, habet raucā sicut rana, Aut

D 3 ut caput

ut capite ante moueret & retro. Septem spondyles habet collum, habet spondyles minores & subtiliores, & concauitate largiores. Dorſa duodecim habet minus concauas, ſed maiores & groſſiores. Groſſitudo eſt earū quia coſtæ ſuper eas fundatæ ſunt, aut quia uiſcera cooperiantur ab eis. Earū concauitas ideo eſt ſtriſta, quia nucha descendens à cerebro in colli ſpondylibus eſt groſſior. Multitudine enim neruorū à dorſo procedētium neceſſe fuit ſubtiliari, & concauitatem minorari. Renum ſpondyles maiores ſunt prioribus & groſſiores atq; concauæ minus. Quod poſtea probabimus. Quæ omnia ut diximus & hic conſiderentur. Quia em̄ de unaquaq; ſpondyli duo exeūt nerui, neceſſe fuit ſubtiliari. Harum inde fuit maioritas, quia una uſq; ad alteram alterā portat. Sunt autem uiginti quatuor. Omnes iſtæ ſibi inuicem concauitatibus exceptis prioribus in colli poſiti ſummitatibus. Quia ex puppi duo exeūt acumina, duabus prioris ſpōdylis cōcauitatibus, à dextris & ſiniſtris ſuccedētia. Ex qua colligatione caput dextrorſum & ſiniſtrorſum eſt mouere. A ſpondyli ſecundo duo exeunt ſimiliter acumina, per foramen primæ ſpondylis procedentia, & à puppis uſq; pertingentia, ubi duabus cordis ligantur, ut ante & retro per eas caput moueat. Omnes aliæ ſunt ſibi cōnexæ quibusdam fruſtulis inter duas ſuccedentibus quibus & ſibi concatenantur & alterius motus non eis prohiberet. Dorſi ſpondylis ſuperior habet fruſtula duo, & ſimiliter inferior. Quorum unumquodq; concauitate ſubit ſibi præparatam, quinque colli, & quinque renum, quatuor habent ſurſum & quatuor deorſum. Horum ſinguli ſuas concauitates ſubintrant ſingulas, ubi perfectis cōnexionibus ſibi colligantur. Quæ ad hæc fuerunt neceſſaria, ut cæterorum eſſent firmamenta. In dorſi ſpondylibus duo ſunt tantum à quibus alia ſicut ſpina contorta exeunt. Hæc contorta à medicis appellantur ſeneuica. Vnaqueq; ſpondylis habet tres, unum ſuper & duo ſubtus lateralia. Similiter habent os præter primas in collo poſitas, quæ iccirco caruerunt hiſtortionibus, ut non obſeſſent lacertis caput mouentibus. Contortio iſta in 8. ſpondylibus petit inferiora. Decima ſemper habet erectus. Aliarum omnium ſuperius contorta ſunt. Hęc ſeneuica tribus de cauſis fuerunt neceſſaria, aut ut poſteriora colligent, aut ut lacertos ſuper dorſum, uenas quoq; & arterias neruoſq; firmet, aut ut coſtas firmiter adhærere faciant. Vnaqueq; ſpondylis duplicis eſt foraminis, per quæ pares nerui exeunt, qui de nucha interiori prodeunt. Horum quædam foraminum inter duas ſpōdyles ſiunt, quædam in integra tantum. Inter duas ſpondyles ſunt foramina, quia cum unaqueq; ſemicirculo habeat iſtis iunctis, neceſſe eſt reddi foramina, hoc conſideratur in colli ſpondylibus. Aliæ enim ſunt ſuperius pluſq; medium habentes circulum, ſed inferioribus habet minus. Quibus iunctis perfectio fit circuli, & hæc eſt in ſpondylibus dorſi. Spōdyles renum unum foramen habent ſolum, Quæ ſunt iuxta anum, duorum ſunt offi

sunt ossium. Quorum unum uocatur iuxta anum, os istud latum inferiori re-
num spondyli iunctum in similitudine spondylis de tribus ossibus factum.
Quorū duo lata duas habēt cōcavitates, nō adēd magnas, hęc sunt coxarū
iuncta ossibus. In unoquoq; horum foramina sunt à quibus nerui prodeūt.
Hęc non sunt lateralia; Sicut spondyliū, ossa enim coxarū in lateribus sunt.
Foramina ergo ista in medio sunt posita. Alterutrū os uocatur ipse anus, si
militer de tribus factus. Hęc sunt naturæ carthilaginum, à quibus tres par-
tes neruuli exeunt unum par de duobus foraminibus spondylium foramina
assimilantibus. Os tertium foramen inferius habet aliud, unde exit neruus
unus. Hęc de dorsi sufficiunt ossibus.

De ossibus pectoris & costis. Cap. V.

PECTORIS fundamentum super dorsum est positum, cuius magna est
cōcavitas ut intra se posita custodiat, & cor defendat, scilicet & pul-
monem, pāniculos quoq; & cętera. Magnitudo concavitatis ut pul-
mo posset huc & illuc dilatari. Constat autem pectus costis & teneritudine
quadam costarum 24. In anteriores & posteriores fit diuisio. De 14. ante-
rioribus pectus conficitur, quę dorsi sunt ligatę spondylibus. Septenę sci-
licet ex utroq; latere semicirculo assimilataę. Sed si iungantur circum face-
re uidentur. Hęc ligantur in anterioribus cum septem teneris ossibus car-
thilaginem assimilantibus. Sed tamen in teneritudinis summitate seria car-
thilago comprobatur esse. Quę dum acuitur est sicut gladius, & ori stoma-
chi superponitur ad defensionem sui, & cordis & diaphragmatis. Decem
posteriores costę, quinq; dorsi spondylibus sunt insertę. Hęc sunt curtę ut
non possint ad ossa tenera pertingere. Earum extremitas ne forte rumpantē
est carthilaginosa. Sunt autem omnia duo, & triginta sex.

De spatula & furcula uel orca. Cap. VI.

SPATULÆ ossa duabus de causis fuerunt necessaria, aut ut defenderent
pectus, nequid pateretur retro ab exterioribus, aut ut armorū ligēt
ossa, quę interius sunt concava, exterius uero gibbosa. Erant enim
necessaria ut proderet costis concavitas, qua ossa habent nodos quos medi-
ci uocant spatularū oculos, quod nomē ex affectu sumplerūt suo. Sicut em̄
oculi totius anterioris defensores sunt corporis, ita ista à posteriori defen-
dunt pectora. Isti quasi oculi ideo sunt cōcaui ut armorum acumina possunt
eos ingredi. Habet autē spatula duo acumina retro, unum corui rostro assi-
milatum, per quod eadem spatula furculę est connexa, ne à superiori locum
suum exeat. Intus uero alterum ad hoc tantum positum ne subtus exiret
acumen armorum. Furculę ad hęc fuerunt necessariaę ut armos ligarent, &
à pectore differre facerent ne forte pectus manum contraheretur. Harum
ossa exterius sunt rotunda, interius uero concava, & cum teneritudine pe-
ctoris ante ligata, retro uero cum corui rostro. Earum ligamenta ossa sunt
carthila

carthilaginosa, quæ uocant spatularū capita, ad hæc posita tantū, ut cōtensionem facerent armorum. *De ossibus manuum. Cap. VII.*

VNaquæq; manus in tria ossa generaliter diuiditur, in armū, cuius os magnum, concuum atq; rotundum. Ex familiari enim parte concuum, ab extranea uero gibbosum, quod est rotundum. Dico autem ex familiare, quod interiori parti corporis uidet attinere. Extraneum, quod exterius. Hoc autem fuit solitariū, quia cum spatulis una concatenatione est copulatum. Fuit etiam magnum ut magnum ferret & brachium. Concatenatio enim manus atq; brachij huic connectitur ossi: Rotundum efficitur, ut non facile pateretur. Fit autem concuum, ut arteriæ, uenæ, atq; nerui uia habent ad manum & brachium. Extranea gibbositas familiari parti fuit competentissima. In extremitati superiori est acutum, ut spatulæ intraret concuum, & concatenatio fieret armorum. Quod adeo est molle, ut locum suum aliquando cogatur exire. Mollicies ideo fit, ut armus undiq; fieret mollidior. Extremitas inferior, attinens brachio capita habet duo in familiari parte manus, quod nulli ossi colligat ut nerui, uenæ, atq; arteriæ in eo ligarentur. Interq; bina sunt duo concua, unum retro & alterum antea. Quæ brachij acumen intrant, & suam faciunt concatenationem. Brachium ex duobus constat ossibus, unum supra, & appellat cubitus superior, alterum infra, & uocabitur cubitus inferior. Est autem inferius prior maius, quia portans portato maius debet esse & firmitus. Hæc duo rotunda habent acumina, quæ milia uocant, ad extremitatem armi pertingentia. Milum maius est exterius, atq; minus exterius. Concauitatem habent armi quam intrant cum extensio fit brachij. Exterior pars manus ex octo minimis ossibus medulla carentibus solidis & diuersis componitur. Ossa octo habuit ut manus esset mobilis. Sunt autem diuersi forma, altera scilicet gibbosa, altera concua, altera erecta, ut cum omnia iungerentur quasi in unum os redderet. Ista in duobus ordinibus stantia ex una parte cum uolæ pectinibus ex altera cum duabus brachij concatenationibus fortiter ligantur. Concatenatio ad superiora habet horum tria, unā brachij concatenationem subeuntia, per quam manus lateraliter extendit, atq; stringit. Concatenatio atq; inferior atq; minor exterminati interioris iungitur brachij ipsius acumine concaui quinq; ossium subintrante. Hæc concatenatio motū facit ante & retro. Vola manus in duo diuidit, pecten pars una, digiti uocant altera. Quod pecten ex quatuor fit ossibus ne si forte unū patiatur, & alterum lædat. Digiti sunt quinq;, quorum unusquisq; componitur ex tribus ossibus, quæ sibi inuicem concatenant, & quatuor digiti cū pectine ligantur. Pollex em brachij interiore, & trium ossium iungitur concatenatione suntq; noduli inferiores superiorib; maiores, & latiores, quia portans eo quod portatur, latius atq; firmitus.

De ossibus

De ossibus pedum. Cap. VIII.

Ossa pedum medici in tria diuidunt. Sunt etiam coxarum, sunt etiã anchorum, sunt & crurum atq; pedum. Anchorum ossa ante & retro superius cum ani ligantur ossibus. Cuius unaqueq; pars in tria diuiditur ossa. Os medium atq; superius propriè ancha uocatur, quæ ligatur cum ani ossibus concauitatem suam intransibus, hæc propriè ancha uocatur, pixis uero eius concauitas. Os secundum est post istud, quod os ilium uocatur. Tertium os penis est. Os coxæ est necessarium propter coxæ motum, ossa interiora, & exteriora ad custodienda spermatis uasa, matricem quoq; & uesicam rectaq; intestina. Os coxæ maius est totius corporis ossibus tortum in extranea parte à superiori, in familiari ab inferiori. A posteriori cõcauũ, in anteriori parte gibbosum, duo habes acumina, superius & inferius. Cuius magnitudo fuit duabus de causis. Vel quia totius corporis ossium est fundamentum, uel quia maiorẽ portat lacertum, per quem motio fit pedum. Tortitudo extraneæ partis à superiori, ut locum habeat lacerti. Tortitudo à familiari parte inferior, ne si essent ex una parte tortitudines, corpus tortum & non rectum fieret. concauitas posterior, & gibbositas anterior, ut firma esset sessio. Acumẽ rotundatur superius, ut anchæ pixidem ingrediatur. Inferius duo sunt acumina, duas cõcauitates cruris subeuntia. Crus enim duorum est ossium, quæ arundines uocata sunt, unum magnum in familiari parte positum. Duo habet concaua, quæ concatenatũ genu reddunt inferiori coxæ parti iuncta. In huius concatenationis supremo, unum est rotundum os: Carthilagosum atq; concauum, cuius concaua crurum & coxæ intrans ossa, hocq; uocatur genu. Arundo altera in parte est, extraneaq; & subtilior & curtior est arundine prima, non pertingens à superiori usq; ad cõcatenationem poplitis, sed ab inferiori maiori iungitur arundini. His arundinibus cauillæ pedis iunctis concatenatio quædam fit, unde motus procedit calcanei. Minus autem adiuuamento maiori datur ut pondus patiatur facilius, aut ut neruos, arterias & lacertos tutaretur. Aut ut inter ipsum atq; maius concatenatio calcanei redderet. Pedis calcanei diuisio est senaria. Est enim cauilla, est & calcaneus, & pedis nauicula, & racha, quæ sic lingua uocat Arabica, est & pectẽ, sunt & digiti. Os calcanei rotundũ est superius à parte familiari. Ab extranea parte longũ est & subtile, subterius latũ atq; solidũ attingens terrã. Rotundũ ne quid forte patiat. Lõgitudò atq; subtilitas ut bene firmaret, uel ut superposita pateret. Soliditas ut ferre dura posset corpora. Cauilla calcaneo est superposita mollibus ligamẽtis retro nexa duo habens acumina à parte familiari, maioris intrans cõcauitatẽ arundinis, ab extranea minoris, hac cõcatenatione calcaneus susum & uisum mouetur. Os nauiculæ ad modum nauis est factum superius & retro, & utrunq; operiens extremitatem cauillæ. Ante est ligatum sicut esset con-

catenatum. Per hoc pedi datur lateralis motus. Vtrinque ista cum calcaneo est ligata, sed ab extranea parte infra, à familiari altius ut locus remaneret concavus. Hæc concavitas dupliciter fuit necessaria, ut scilicet si pes acutæ rei superponatur concavum haberet, ad quam cito confugeret, uelut calcaneus ad motum leuior redderetur. Racha quatuor habet ossa, tria posterius cum nauiculæ retro iuncta ossibus. A parte uero familiari ante cum tribus ossibus pectinis. Os quartum quod uocatur grandosum, in parte minoris digiti est positum. Cuius acutum ut ligaretur retro calcanei intrant concavum, ante cum duabus pectinis ossibus ligatur. Racha fuit necessaria in pedibus sicut & in manibus. Sed tamen ista quatuor, illa ossa habet octo. Maior enim motus manibus quam pedibus fuit necessarius. Pecten ex quinque conficitur iunctis cum quatuor rachæ ossibus. Tria horum iunguntur cum rachæ tribus, duo cum grandoso uno. Pecten fuit utilis sicut & manuum. Quatuor digiti tria ossa habent singuli. Pollex qui & maior tantum habet duo quod iccirco contingit ut pedes intus essent concavi. Maiora habuit ut per eas pes posset sustentari, ut sicut manus per pollicem tenendi habuit facultatem, ita & pes sustentandi in descensu siue ascensu firmitatem. Omnia ergo corporis ossa sunt 41. & 200. Septem capitis. 4. paria. 14. maxillaria. dentium 16. unum pali, duo menti, dentium suorum 16. spendyles 24. coxarum 5. ani 3. costæ 24. teneritudines 8. spatulæ 2. capitulum spatularum 2. furcularum 2. armorum 2. cubitorum superiorum 2. inferiorum 2. Racha manuum 16. Pectinis in manibus 8. digitorum 30. anchorum 2. calcaneorum 2. nauicularum 2. Rachæ pedum 10. digitorum 30.

De carthilagine. Cap. IX.

Carthilago est ossium teneritas quorumlibet fœtuum ossibus assimilata, de qua satis tractauimus in ossium compositionibus, cum quibus iungitur. Est & pectoris teneritas, costarum etiam teneritas & hipochōdria. Pars in ano & ancha, & in extremitatibus ossium acutorum nariumque auricularum, gutturis, & canalium pulmonis, quæ omnia fuerunt carthilaginosæ, ne forte rumperentur cum complicarentur.

De neruis. Cap. X.

Nerui fuerunt necessarij ut sensum atque motum ferrent membris corporis, ossibus ligamentis, & carthilaginibus pinguedini & glandibus. In natura enim sua nullum horum habet sensum atque motum. Sed horum singula pro ut dicemus fuerunt necessaria. Quidam tamen medicorum dentes osseos sensum habere dicunt, quia labris tremantibus & ipsi tremere uidentur, & dolorem patiuntur. Dolor autem non est sine sensu, quod negant alij, dicentes dolorem illum esse in gingiuis atque neruis. Quorumlibet neruorum fundamentum est cerebrum, cum uoluntarij motus atque sensuum sit firmamentum. Omnes autem nerui aut de cerebro procedunt, aut de

aut de mediatoribus cerebri. Cerebri mediatores esse spondylium dicunt medullæ, quæ nucha sunt appellatæ. Quod ideo oportuit esse, ne si omnes à cerebro prodirent, aut rumperent, aut nimia longinquitate sensus perderentur. Membrorum ergo priorum nerui, à cerebro debent progredi. Remotorum à nucha, quod fingit cerebri natura. A cerebro procedentes sunt molliores. De nucha duriores exeuntes, à prora cerebri, omnium aliorum sunt mollissimi, quia sensum portant alijs. Molliores uero cito mutant circa sentientes. Prodeuntes à puppi cerebri fuerunt duri ut motū possent pati, quia mollia ueloci motu cito rumpuntur. Neruorum à cerebro exeuntium septem paria sunt. Quidam ad oculos progrediunt ut darent eis sensum uisus. Alteri ad eosdem ut eis darent motionem. Aliorum quidam uadunt ad linguā, & sensum gustui dant. Quidam ad tempora, ut motum comedenti præbeant. Isti idem ad narium exeunt extremitatem usq; ad labrū. Quidam ad gingiuas atq; dentes tendunt donantes eis tactum. Quartum priorum parium diuiditur, per palati summū, ut eis donet gustum. Quinti pars uadit ad auriculas, ut auditum eis præbeat. Pars ad latitudinem pectoralium lacertorum ut uirtutem det eis motionum. Sexti paris pars tendit ad uiscera, ut per eam sentiant. Pars ad lacertos gutturale ut eos moueant. Septimum uadit ad lacertos gulæ atq; gutturis ut inde possint moueri. Vnū quodq; istorum priusquam exeat craneum duobus cerebri panniculis est coopertum. Subtilis panniculus propter nutrimentum sui est uenosum. Alter est grossior & durior ab ossibus cranei defendens neruos. Primum par neruorum à cerebro exeuntium est concauum nulli aliorum tanta cōcauitate assimilandum. Cuius substantia cerebri nature est uicina. Concauitas omnibus fuit necessaria, ut per eos spiritus uisionis daretur oculis. Sunt autē maiores isti totius neruis corporis, quod ex duabus causis contingit, ne concauitatis causa rumperentur, aut ut maiorem quantitatem ferrent spiritus, fuerunt molles ut sentientem facerent uelociter. Prodeuntq; duo isti nerui à duobus quasi uberibus cerebri. Vicinantes autem naribus prius concaui ibi iungunt. A naribus uero protendunt ad oculos hoc modo X. Concauitas ista oculis q̄ maximè fuit necessaria, ut si forte pateret unus ramusculus per alterū alteri lumen oculo præberet, hoc probare poteris: Si clauso uno oculo alterū aperueris, neruus à dextro parte ueniēs, ad dextrū oculum tendit, à sinistra ad sinistrum. Quorum singulus ad oculos usq; progressus, ita ibi dilatat, ut uitream tunicam circundet, concauus. Spiritus autē uisionis à cerebro egrediens, & eandē tunicā percutiens oculum irradiat. Nerui isti in egressione à cerebro, lenes sunt & molles. Si quanto plus ab eo elongant, tanto duriores efficiunt. Ad oculos autē conueniunt, ibidē rursus mollescunt. Secundū par neruorum à posteriori parte incipit priorū. Quorum unusquisq; exit per foramen cranei quod uicinū est singulorū oculorū

eōcavitati. Quā circundantes dilatant, ut per eos oculi moueant. Par tertiu
 incipiēs retro post se, et per sedē capitis exiēs à puppi, cerebri 4. pari cōiūct.
 Sed postea principat separatim. Quod cū exeat à craneo in quatuor diuidit
 neruos. Vnum foramen exit quod uena subiit in uenulis. Hic cū per ceruicē
 descendit in uiscera diaphragmati superposita, dispergit se per ea, qđ
 cum per foramen ossis temporis egredit, & nerui quinti paris commisceat.
 Tertius cum foramen ossis ocularis exeat, unde secundū par iam exierat,
 in tres alios diuidit neruos. Horum primus furculatus in exterioribus, ocu
 lorum angulis dilatatus, lacertos temporū tandem ingredit. Alter ab angu
 lis oculorum maioribus narium foramina ingressus ibidem diuidit. Alius
 in maxillis in duos neruos se diuidit. Vnus intrat oris interiora ab altero ex
 trinsecus utraq; superioris labri extremitas petit. Quartus tertij paris ner
 uus superius propter incidentem diuisionem intermissus per maxillas diui
 dens se, maximum gustum donat lingue. Huius altera pars inferioris labri,
 dentes radicat & gingiuas. Quartum par 7. principalium tertium pari sibi
 iūctum, post ab eo seiungit, & per tunicam palati dispertit, ut per ipsum si
 bitactus præbeat. Quintum uero par ingressione sua in duo diuidit paria,
 unum à cerebri incipiens prora, retro tertium, principale par in auricularū
 secedit foramina, & ibi se dilatans eadem circuncidat. Hoc autem par, auri
 bus auditum dat. Secundū par huius quinti à posteriori parte exit prioris,
 per foramen scilicet ubi os petrosum est. Quod foramen à medicis propter
 os petrosum uocat orbem, cum tamen sit apertum. Hoc cōmixtum pari
 tertio ex magna parte secedit in maxillarum lacertos. Altera in temporum
 ut eorum adiuuet sensum, & par tertium. Sextum par principale à puppi ui
 det exire per foramen utrunq; in extremitate, lambda græcū assimilante.
 Ab unoquoq; eorum tres nerui exeunt. Primus intrat lacertos gulæ uadēs
 ad fundamenta lingue, adiuuans par septimū in eiusdem lingue motū. Al
 ter tendit ad lacertos summarū spatularum. Tertius qui maior est cæteris,
 per ceruicem usq; ad uenam iuuenilem descendit, per quam uadens in fur
 cula diuidit multiforiter. Partit em̄ in lacertos gutturis & descēdēs ad pe
 ctus, in furculā aliā diuidit & redit ascēdendo in gutturis lacertos caput ha
 bens inferius. Hoc à medicis uocat tornatilis, hic iterum furcat, & ad cor
 ex parte diuidit ad pulmonē quoq; & canales eius, & suppositus diaphrag
 mati, in uiscera & ossa cedit stomachi, miscēs se neruis tertij paris. Septimū
 par principale incipit à puppi cerebri, unde nucha ortū habuit. Hoc se in la
 certos diuidit lingue partimq; carthilagini cōnectit gutturali scutū assimilā
 ti, in lacertos diuisa inclinatos positos in osse lambda græcū assimilante. Al
 lij à cerebro uidentur procedere nucha mediatrice. Nucha em̄ à cerebro des
 cendit in spondyle dorsi incipiens à sine puppi, id est, à prima spondyli col
 li. Ab hac nucha ex necessitate procedunt nerui, sensum & uoluntariū mo
 tum præ

tum præstantes, membris sub collo positi. Sunt autē triginta duo sibi paria & unum tantum impar. In collo enim 8. 12. in dorso, in renibus 5. iuxta anū 3. in ano 3. in fine ani unum. Primus de 8. exit à prima colli spondyli, secedens in lacertos capitis. Par secundum inter primam & secundam spondylem habet exitum. Partim in cutem tendens capitis ut sentiat, & in posteriores colli lacertos pars altera. Alia in latos uadit lacertos super spatulas. Par tertium inter secundam exiēs & tertiam, in duos utrunq; diuiditur neruos. Quorum unus ad lacertos interiores, alter ad lacertos utrunq; uadit posteriores. Par quartum exit per foramina tertiae atque quartae spondylis cuius unumquodque caput in duo diuiditur. Pars horum maior & plurima contra spondylis quartae spinam tendit. Inde lacertos inter dorsum & collum positos, inde reuertens in dorso lacertos furculatur. Pars altera minor miscetur cum pari tertio. Par quintum inter quartam exit spondylem atq; quintam. Cuius unaqueq; pars in duas diuiditur alias. Minor pars adeūdo spatulas in lacertos diuidit earū. Maior partim in sumā pcedit dorso, partim in latos super spatulas lacertos, partim in lacertos inter collū et caput positos. Altera pars huius maioris miscet cū 5. 6. 7. paribus à ceruice procedentibus, & secedit postea usq; ad medium diaphragma. Sextum par exit inter quintam & sextam spondylem. Septimum inter sextum & septimum. Octauum inter septimum & octauum. Hæc autem paria partiuntur in multa. Pars enim in lacertos tendit capitis & colli. Alia in lacertos dorso, alia in diaphragma, præter 8. tantum, alia in ascillas usq; in concauitatem spatulae, cui motum det digitis, alia in brachij cutem ut faciat sentientem. Primum, 12. parium à pectoris spondylibus exeuntium, inter primam exit & secundam, cuius pars uadit in lacertos inter costas, alia in lacertos super dorsum. Alia super primas costas, & 8. pari iungitur, procedens usq; ad uolam manum, ut per ipsam sibi dentur motus atq; sensus. Alterum par in secundam exit spondylē & tertiam, & diuiditur in cutem armi, ut det sensum ei. Altera pars tendit inter lacertos costarum atq; pectoris. Tertium inter lacertos spatularum atq; dorso, ut motum paret eis. Similiter alia decem paria à spondylibus pectoris exeuntia, unicuiq; membro sibi uicino uirtutem subministrat, & unusquisq; inter duas spondyles exit. Sed tantum 12. ab integre spondylis medio procedit. Quinq; parium in renibus alij in lacertos super uentrem, alij uadunt super penem. Alij furculantes descendunt usq; ad summos pedes. Tria à foraminibus ossium ani exeuntia, in lacertos sibi uicinos diuiduntur, & ex magna parte descendunt ad pedes summos. Tria ab ano exeunt, & impar unū. Primū exit ab osse, 3. quod ponit iuxta anum & à primo 3. ani ossium. Hic autem & duo alia diuiduntur in multa. Quaedam enim in natium lacertis, quaedam in uirgæ, alia in uesicæ, alia in ipsam uirgam. Omnes ergo nerui pares atq; principales sunt triginta.

De ligamentis & chordis. Cap. XI.

Ligamentum est substātia inter neruos atq; ossa, ossibus mollior, neruis autem durior. Incipit ab extremitate ossiū, ideoq; nullū habet sensum. Illa enim tantum sentiunt quę de cerebro exeunt. Ligamenta duabus fuere necessaria, uel ut ligent ossa in concatenatione sua, uel ut lacerti cum ossibus per ea ligentur. Eorū forma est diuersa, aut enim sicci nerui sunt rotunda, quia in locis neruis carentibus sunt posita sicut in concauitate natione armi & cubiti, aut sunt lata, ut ligandorum sint culcitra, & firmiter ligent liganda, aut sunt lata & subtilia sicut panniculi, ut per ea uenę defendantur, atq; nerui. Cubitales enim chordę & lacerti undiq; sunt his sicut defensoribus cooperti, & similiter alij his similes loci. Chordę sunt intra ligamenta & neruos, quia à ligamentis ossium & neruis ad lacertos procedentibus fiunt. Cum enim nerui à lacertis progrediantur, in ipsas diuidunt & cum eisdem miscent. Ligamentorum pars cum eisdem ab ossibus procedentibus est mixta. Commixtiones horū lacerti uocati sunt. Pars neruorum & ligamentorum in summitatibus est lacertorum, in mēbrorum confinio semouentiū, ubi cum eis misceatur, & chordę uocant. Chordarum uero natura ligamentorum & neruorum est media. Vnde etiam sentiendi, ligandi, & mouendi habent supplementa. Earum forma sicut ligamentorum est diuersa. Aut enim est rotunda, aut lata, aut & lata & subtilis sicut panniculi. Rotunda in lacertorum capitibus est posita, & concatenationi eorum est uicina. Hęc autem rotundat, ne quid forte patiat. Quales sunt chordę in brachij & rachę concatenatione. Lata in cōcatenatione ipsa, ut eius quantitatem teneat. Lata & subtilis sicut panniculi, triplicis est iuuamenti. Aut em̄ subtilem sensum dat membris, sicut chordę sub uolis manuū constitutę, & dilatatę, quę sunt instrumenta ut uolę tangant tangenda. Aut & duritiem & sensum prestat sibi concordās, quę sub pedū se dilatant plantas. Hęc em̄ & sensum ut passibilia sentirent dant & duritiem, ut calcatam paterentur soliditatem. Tertium iuuamentum est ut pelliculas corporis operirent, & descenderent sicut chordę super duos lacertos uētris positę, quę duritiem sibi debent dare. Similiter & omnes alię lacertorum uentris.

De uenis. Cap. XII.

Venę incipiētes ab epate fuere necessarię, ut sanguinē ab eodē ad mēbra corporis nutriēda ferrēt. Sūt aut nature rarioris atq; mollioris, ut, quia epatis nature fuerāt uicinę, mutarēt aliquātulū cuiuslibet rei ad se ueniēs succū siue sanguinē. Quę de una tunica sunt factę, nō de duabus sicut arterię. Arterię em̄ sp̄m recipiūt & sanguinē, isq; uero solū sanguinē. Venę ergo exeuntes ab epate sunt duę. Vna enim exit ab epatis concauitate, quę nomē sortita est portę, altera gibbo epatis, unde cōcaua debet uocari. Portę extremitas anteq; epar exeat est quinaria. Exiēs ab epate usq; ad 12. intestinū uidet̄ pertingere. Ibi uero diuidit̄ in 8. duarū minorū una, intrat intestinū

portans

portans ad epar, succum ab ipso intestino recipiendū. Altera secedit in stomachum & in aliud intestinū, quod porta est uocatum, & inde cibi succum portat si quid ibi reperiatur. Reliquarū sex uenarum duæ magnæ sunt, quarum una uadit in stomachi latitudinem diuidendam in dextram sui partem, portans illuc ab epate cibum unde uentriculus stomachi cibum digerēs sibi sumit nutrimentum. Altera ad splenē usq; progressa, feces sanguinis ab epate trahit. Sed antequā illuc ueniat, diuidit in furculas, & in carnem nutriendam secedit, quam panagras uocant medici. Cum autem ad splenem uenerit, paruula uena ab eo procedit uadens in dextrum stomachi, latus exterius ut ab eo nutriat. Hac autem eadē paruula furculat postea ut ad pingue tendens rectū intestinum circueat, & quicquid ibi cibi reperit ad epar referat. Quarta uena in lateris uadit dextram & in intestinum quod colon appellant. Vadit quinta ut similiter superiori faciat. Sexta subtile petit intestinum, & hæc multiformiter diuisa uadit usq; ad ieiunum, & inde orbū petit intestinum. Et hoc quod iuxta est colon simile faciat superiori. Hæc est diuisio uenæ quæ superius habuit nomen portæ. Alterius pars quæ uocat cōcaua multiformiter diuidit circa epar. Postea ab epatis gibbositate exeuntes quedā cibum à porta ferunt ad concauā. Quædam cū ab epate seiungantur in duas partes diuidunt. Vna maior pars petit inferior tendens ad extremam dorfi spondylem. Altera minor sursum uadit, de qua modo sumus tractaturi. Ascendens supra pertingit ad diaphragma, & cum ibi se diuiserit, tendit ad panniculum pectoris, & ad panniculum cordis, & ad glandem quæ morum uocat à medicis. Vbi furculata tandem ad cordis auriculam tēdit maiorem. Vnde egressa in tres diuidit uenas. Vna maior secedit in dextram concauitatem cordis, & inde in pulmonem tendit. Ex hac exit uena quæ uocat arteria, altera dorsum circundat, ibi se diuidens ut ipsum nutriat. Altera petit inferiora pectoris & lacertos costarum nutrit, aliāq; membra costis uicina. Quæ cum cor egreditur multimodè diuidit, subtiliat enim sicut pilus & in panniculum mediantem pectus partit, postq; in duas diuidit. Quarū unaqueq; tendit ad furculas, & ibi se dilatans facit furculas duas. Quarum una in dextram teneritudinis, & in eiusdem sinistram uadit usq; in carthilaginem, quæ est super stomachi os, & assimilāt gladio. Secunda furcula in quinque diuidit. Prima est super pectus, & in quatuor costas summi pectoris dispartit. Secunda uadit ad spatulas, ad collum tertia. Quarta sex spondylium supremorum colli intrat foramina ascendens caput postea. Quinta maior cæteris in ascellas uadit, & ibi se in quatuor uenas diuidit. Prima & secunda in molliores se dilatant ascellarum carnes. Tertia in pectus descendit, & exteriora petit uētris. Quarta in tres diuidit. Harum una in lacertos cōcauitatis spatularum, secunda in maiorem lacertum ascellarum. Tertia his maior in manus per armū secedit. Hæc uocat ascellata

ascellata, quæ est & basilica. Hac diuisione executâ, harum uenarum concauitas ascendendo petit furculas ibiq; unaquæq; in duo diuisa, occulte ascendit prima, & uocatur occulta arteria. Aperte altera, & uocat aperta. Quæ cum se à furculis elongat, in duas magnas partitur uenas. Vna per collum uadit in partes inferiores corporis ante & lateraliter. Altera autem & deorsum ascendet, postea ut circundet furculas, & cum priori mixta uocatur aperta cum appareat. Sed antequam misceat in multas diuidit. Quare quædam semper sentiunt, quædam non in omne tempus. Aranæ enim telæ assimilatur. Quæ cum postea adiuuent, duæ partes efficiunt. Vna tendit in latitudinem corporis, & cum redeat in furcularum iungit cõpagine. Altera colli petit confinia. Vna semper apparentium sensui, per spatulas in manum tendit, & uocat cephalica, & alibi spatulosa. Sunt & aliæ duæ in istis initio fundatæ. Quartum una spatularum petit capita, & ibi est diuisa. Altera ad summos ascendit arcos. Aperta arteria in duas diuidit uenas, una petens inferiora partim diuidit per maxillas. Altera pars minor, mento datur, & linguæ atq; uicinitati suæ usq; in caput. Occulta arteria ascendit in os stomachi, & ibi diuersa miscetur cum aperta, & inuoluit gutturi, eiusq; lacertis & etiam ori stomachi. Quod inde remanet ascendit, quam græco lambda assimilatur, ibiq; diuidit. Pars in unam secedit spondylem & secundam. Altera subtilata sibi pilos in primam spondylem & caput diuidit, sicq; craneum intrat per foramen ossis lambda, ut illa loca nutriat. Hic secreta finit arteria. Nunc ergo ad ascellatam quæ & basilica & spatulata reuertendum, quæ & cephalica. Harum pars in armo multiformiter est diuisa, & in uenam quæ uocat media, sed rursus adunat postea. Altera pars remanet integra. Spatulosa enim pars in cutem armi diuidit, ut lacerti exteriores inde nutriant. Ascellata similiter in eodem armo spargit, ut lacerti interiores per eam recreentur. Sed armi concatenationem his condescendentibus media quædam ex utriusq; conficit. Hoc est, quia brachij est media, uocet media. Quod remanet de spatulosa, parum in brachij tendit exteriora, brachij funis uocanda descendit in racha manuum inferius, ubi in extraneam rachæ partem diuiditur. Pars altera cum ascellatæ iungit parte, id est, quod remanet de ascellata in partes duas diuidit. Quare una rursus in duas alias dispartit, una prioris dualitatis inter auricularem digitum & medium uadit. Hæc lingua Arabica uocatur osseila. Altera inter medium & indicem uolæ petit uicinitatem. Maior pars secundæ diuisionis in tres diuidit. Vna inferioris brachij latitudinem usq; ad racham tendit manulem. Altera super priorem sita, rachæ petit confinia. Tertia circa cubiti diuidit media ascendens usq; ad brachij superiora à parte extranea. Quæ in duas diuisa, tendit usq; ad racham in manuum extrema, & ibi inter indicem diuiditur & pollicem. Pars altera petit brachij inferioris extrema in tres ibi diuidentia. Vna harum intra indicem uadit

uadit & medium & cum mediatrice indicis & pollicis iuncta ibi tandem efficitur una. Altera inter medium & medicum. Hęc est illa q̄ propter splenem incidunt medici sanguinem inde emittentes tam diu, quousq; per se ipsa obtureſ. Tertia inter auricularē secedit & medicum. Hęc est diuifio surſum euntis cōcaue. Pars descendētis anteq̄ diuidatur principaliter in radice ipsa sicut pilus pariter multiformiter & subtiliter. Hi autē quasi pili dextrarum panniculos, & sibi uicina petunt, quia ea nutriunt. Postq; hęc pars principaliter furculat, & concauitatem renum ingreditur. Per has renes sibi trahunt sanguinis colamentū. Quędam à renibus intra testiculos furculatur. Ab his rurſum duę uenę in renum spondyles eunt. Quę per duo latera uadūt usq; ad alia, & ad lacertos iuxta anū. Ab his duabus duę uenulę exeunt quę spondyles intrāt, & ut nucha eas nutriunt. Quę ad spondyliū finem uenientes, utrinq; uadunt lateraliter, una in dextrā coxam, altera in sinistrā. Inter has duas de radice exeūt 10. uenę, una in anū uadit. Secunda sicut pilus subtilis ad pelliculas penis. Tertia ad carnem super ossa ani existentē. Quarta ad lacertos qui circundant nates. Quinta ad os matricis, & partes inferiores & uesicā. Sexta ad lacertos qui sunt super penis ossa. Septima in eos qui recti sunt super uentrē. Octaua in naturā scēmineā, & masculi uirgam. Nonna in 10. lacertos coxarū usq; in ilia. Hac facta diuisione una furcula secedit ab eadem radice quę in coxas uadit, altera in earum exteriora, à parte scilicet extranea, tendens usq; ad inferiora & diuidit multiformiter in inferioris coxę lacertos, ueniens ad genuū cōcatenationē in 3. diuidit. Vna per medium, & per omnes coxę lacertos interiores & inferiores petit. Secunda in cruris exterioris arūdinē usq; in cauillę cōcatenationē. Hęc autē uena uocatur scia. Tertia in cruris inferiora descēdēs usq; ad eius gibbosa, atq; cauillā. Ista à medicis saphenē uocata. Quę ambę cū ueniāt in calcaneū, de scia duę uenę exeunt, circūdantes minorē arundinē ab extranea & familiari parte, & diuidunt in pedē & supra, & infra. Alię duę minorē circundant arundinē, una ante & altera retro. Hęc sunt uenarū corporis cōpositiones, quarū undecim sunt diuisiones. Sunt enim quędā uenę ad umbilicum foetuū uenientes ab epate, alię à porta, alię à concaua, uenę quoq; pectoris & uenę diaphragmatis, spatulosa cum suis ramis, & ascellatam cum suis, exteriores arterię, & circundantes uentrem uenę ossis ani, & uenę exteriores ani.

De arterijs. Cap. XIII.

Venę quę uocantur arterię naturę fuerunt necessarię ut calorem naturalem à corde ad omnia membra ferrent. Hęc autem arterię de duobus panniculis sunt compositę in forma similes, sed in substantia dissimiles. Earum interiora per latitudinem sunt uillosa. Quarū substantia est dura, & quinq; grossior quam sunt exteriora. Extrinsecus uillosa earū per longitudinē uadunt pauca uero per transuersum. Harum arteriarum substantia est mollissima. Quod eis fuit necesse, quia duos motus

F habuere

habuere, unum in dilatando cum sibi spiritum à cordis trahunt imo, quod cum exterioribus sit pāniculis per longitudinem uillosis. Secundus est motus constringendi, id est, fumosam superfluitatē expellēdi. Quod cum interioribus sit pāniculis, per latum uillosis. Hi autē adiuuantur per uillum transfuersum. His pāniculis retinetur sanguis qui à corde trahit. Vnde duriores sunt exterioribus in imo uenis omnibus. Quod eis contigit ne forte ex motu rumpent. Hæc autem uenæ à cordis incipiunt sinistra concauitate. Ex hac enim duæ procedunt pulsatiuæ, quarum una minor panniculum habet unū molliorem. Hęc quæ uena uocatur pulsatiua. Quæ necessaria ad hæc fuit ut multā quantitatem sanguinis spiritus ferret pulmōni, & aërem exciperet quæ sanguini donaret. Hęc uena pulmōnē intrat, & ibi multiformiter est diuisa, altera est priore maior, quam Aristotelici uocāt orithi, audacem uero medici. Ista à corde ascendendo diuidit in duas. Minor secedit in dextrā concauitatem cordis, & ibi diuiditur. A maiore cor circumdat. Quicquid remanet de his furculatis, in duas uenas se diuidit. Vna ascendit sursum, altera uero descēdit uisum. Quæ maior est, quia inferiora mēbra superioribus sunt plura, ascendens sursum, duarū postea fit uenarū, maior tendit ad ginguas, & extrāsuerso in dextra latera. Quæ ad molliorē accedens carnē, quæ appellat mōglandē, in 3. diuidit. Duæ sunt maxime procedētes in latera occulte arteriæ, una dextrorsum, altera sinistrorsum. Has in colli sentimus lateribus iuueniles quæ uocant. Quæ absconsæ se cōmiscētes, & in ascensu cranei cōcauitatē subeuntes, multiformiter diuidunt, & iunctæ sicut recte efficiunt subter cerebrū se dilatātes, ut spiritus animatus digerat. Postea adiunctæ, & sicut prius duæ effectæ substantiā intrant cerebri, ut animatū ferat spiritum sibi. Tertia quæ remanserat, in 3. diuiditur alias. Pars ad oculos tendit, & in priores costas pectoris, pars in priores colli spōdyles & spatularū uicinitatē usq; in eorū summitatem, & descendens usq; ad ascellas iungitur cum ascella ab ascellis in manus diuisa, & multimode furculata. Paruæ in lacertis manuū interiores & exteriores tendunt ab interioribus usq; ad cubitos in quibus extra apparent cum ascellata, & postea redeuntes ad furculas multimode ibi furculant in lacertos quæ brachij diuidunt. Altera ad manuū racham uadit per superioris uiam brachij. Hæc est cuius pulsus in morbis tangūt medici, altera ab inferioribus brachij ad rachā manuū tendit diuisa in lacertos uolæ, aliquā apparet retro manū. Altera pars uenæ ascēdēs sursum usq; ad sinistrā ascellā per trāsuersum, diuidit in sui lateris mēbra, sicut & altera iūgēs secū ascellata. Vena orithi descendēs uisum retro super spōdyles dorso usq; ad manū uadit. Ad quam anteq; descēdat in procedēdo fit diuisio, multimoda eius usq; in uniuersiusq; spōdylis latera, & intrat spondylis uicina mēbra. Vna horū subtilis diuidit per loca pulmōis tendēs usq; in eius extremitatē, & in canales eiusdē. Altera uadit in costas. Duæ alię paruę in diaphragma

phragma. Alia circumdat intestini subtilia. Quæ postea diuiduntur in retro-
 ctum intestinum circumueñtia. Hæcque uenæ pulsatiles miscentur alijs pulsuum
 non habentibus, & cum subtiles uenas diuidantur, singulas spōdyles singu-
 lum par ingreditur. Quædam uero uadunt ad nucham, quædam ad anchas
 ubi admiscentur uenis pulsuum non habentibus. Quæ cum ad ossa ani perue-
 niunt in duas se diuidunt, sicut & non habentes pulsuum quæ subter eas sunt.
 Vna uadit in dextram, altera in sinistra coxam. Sed antequam ad eas ueniāt
 unaquæque furculatur. Vna in uesicæ latus usque ad umbilicum progreditur,
 quæ in uentre in foetu manente solet inueniri. In perfectis enim uix inuenire
 poteris. Cum tamen descenderit in lacertos, super anum diuiditur. Veniēs
 in coxam multiformiter dispartitur, sicut de non pulsatili uena diximus. Sed
 quædam pars in interiora, quædam uero uadit in exteriora. Istæ sunt arteriæ
 quæ habentur in corpore. Quædam uero sunt circumdantes foetum, quæ-
 dā ab orithi procedētes ad uenas usque non pulsatiles. Aliæ ad 5. spōdyles, aliæ
 in medias furculas, aliæ uadūt ad ascellas, aliæ iuueniles, aliæ ad diaphragma
 secedētes, aliæ in primis furculatæ ad epar, splenē & intestina extendūt se.

De carne uel pinguedine. Cap. XIII.

Carnis species in corpore sunt tres. Quædā em pars neruis & chor-
 dis admixta lacertus est uocata, de qua carne dicemus in membro-
 rum compositione. In his autem lacertis maior pars est carnis. Al-
 lia caro sola inter durum & molle temperata, alia est glandosa. Sola caro est
 in coxis & in dorso exteriori & interiori, atque inter dentes. Sed quæ in coxa-
 rum iacet parte extranea, ossium super eam quiescētium est quasi culcitra.
 Caro exterior & interior dorsi duabus de causis necessaria fuit. Interior em
 dorsi interiora calefacit, quæ propter nucham naturalem frigiditatē & ossi-
 um atque neruorū frigida sunt. Est enim eius altera causa, cōcauitatis scilicet
 neruorum ascendentiū, arteriarumque descendentium recreatio maxima, ne
 forte rumpentes deficient in uia. Caro dorsi exterior, ab exteriori aere est
 defensio, & concauitatis spondylium & costarum recreatio. Caro inter dē-
 tes eorum firmat radices nutriens eos ut sint stabiles. Caro glandosa diui-
 ditur in tria, humectationem enim bonam & iuuantem generat. Quod tes-
 ticuli & mammillæ faciunt, & glandes quæ subtus linguam sunt. Humidi-
 tatem enim ori & linguæ attrahunt, ne nimia siccitate torpescant ad motū.
 Duo alia glandosa, aut loca replent uacua, aut uenarum & neruorū sunt fo-
 menta. Qualia sunt in uentre posita, & ea quæ uocantur mora, & quæ uen-
 tricolorū cerebri sunt media. Sunt & glandosa, expulsū à membris humo-
 rem recipientia qualia sunt in ascellis, inguinibus, post auriculas & in collo.
 Glandes intestinum circumueñtes, uenæ exeunti ab epate suere necessariæ.
 Quæ cum exeat intestinum circumdat, uadensque inter intestinum & stomi-
 chum circumdat illud quod pota est uocatum. Huic uenæ nerui admiscent &

arteriæ. Quæ descendentes à corde in corpus inferius circumeundo intestinis præbent sensus. Hæc quæ omnia in loca diuidunt sibi uicina, quia in illa unde fel currit ad intestina. Quorū uia ex suspensione nimia nō fuisset tuta, nisi si natura mirabilis eis substerneret, hæc glandosa quibus replerent uacua ut in uia hæc quiescent, ne nimio intestino atque motu se rumperent. Glandosa fuerunt mollia ut suauius quiescerent super ea, uel si forte aliqua durities eis obuiasset, mollia haberent atque refugerent. Glandosū morū est maius, quia superiori parte costarum dilatat. Glans illa quæ pini est assimilata in medio uentriculi cerebri ad hoc fuit posita, ut idē quod superiora suppleat. Glandosa expulsos humores tantum recipientia, in ascellis sunt necessaria, ut humores malos à corde expulsos recipiant. Quos quia debilia sunt in expellendo re torquere non possunt. Inguinis glandosa ab epate recipiunt expulsa. Colli & post auriculas à cerebro eiecta. Pinguedo est res humida, quæ maxime inuenit super pelliculas, & neruosa loca naturaliter frigida. Sanguis enim subtilis & unctuosus pinguedinem non obseruat in locis calidis, & penetrabilibus. Sed cum ueniat in loca naturaliter frigida, ibi tādē coagulatur, & pinguedinē concreat. Quod fecit natura ex necessitate nimia, ut quia nerui & pelliculæ sicca fuerant, pinguedine refocillarentur humida, ne forte rumperentur ex nimio suo motu.

De pelliculis & cute. Cap. XV.

Pelliculæ siue panniculi subtilia & dura sunt corpora, quibus cooperirentur membra. Nihil uero subtilius, neque præter ossa durius in toto corpore reperit. Quod fuit necesse ut alia membra possent operire & defendere. Dura ne facile rumperent. Subtilia ne nimia corporis quantitas occuparet. Membrorū quædam unum, quædam duos habent panniculos, quia lacerti uno tantum sunt contenti, quo undique operiti sunt. Qui panniculus ita eis conglutinatur, ut non facile auferatur. Quod tribus de causis necesse fuit. Primo ut membra sibi coadunet. Secundo ut ab alijs separet. Tertio, ut si quando lacerti se inuicem percutiant per hunc panniculum tuti maneant. Interiora membra duos habent. Vnum eadem necessitate quæ & lacerti. Alterum superpositum priori, nō tamen iunctū ei, nisi ubi membra sunt sibi inuicem ligata, qui fuit necessarius ut membrū esset tutius & ligaretur firmitus. Membra interiora pectoris duobus sunt operita panniculis præter illum qui costarū est operimentum. Membra uentris illius ambobus operiunt quibus & cerebrum cooperitur. Quod quomodo fiat, dicemus, sed prius dicendum de costis operimentibus. Panniculus costarum subtilis sicut araneæ tela omnes interiores pectoris operit costas, & membra circumdat pectoralia. A quo uero prodeunt pectus partientes mediū. Qui in longitudine à furcularū incipientes iuncturis usque in finem tendunt pectoralis teneritudinis. In cuius extremitatibus antè solidantur postè cum pectoris spondylibus, ubi iuncti paulatim se separant ut ad cor perueniant. Ad quod

quod dum peruenit, tunc tandem maxime se iungunt. Eo enim mediauit cor cum panniculis suis. Et postea iungunt cum dorsi spondylibus ubi perfectissime solidantur. Sunt autem in pectore concauitates duae à se inuicem separatae. Pectoris uero panniculi dupliciter sunt necessarii. Maior fuit necessitas, ut si una pectoris concauitas suam actionem amitteret, ex passione aliqua altera expleret, quod infirma non posset. Ut si una in parte apostema nasceretur, ibique flammatus amitteretur. Altera medietas medium flatum & uocem faciat. Si enim utraq; infirmetur morte intercedente uitalis flatus amittitur. Minor fuit necessitas ut ab ipsis exirent, qui alia membra intra concaua operirent, id est, cor, pulmonem, uenas, neruos & arterias, ligentque membra pectoris, ne suis excedant locis. Cordis panniculus qui sui casula esse dicitur, ex omnibus cor circumdat partibus. Cuius forma formae cordis est imaginata. Qui aliquantulum à corde est semotus, ne cor à suo motu praepediret. Hic cordis sedem colligat uenis & arterijs ab ipso procedentibus, panniculisque pectoralibus in acumine cordis ambobus colligat panniculis in sine pectoralis teneritudinis. Itidem se habent omnes panniculi membrorum pectoris, sed non adeo sunt remoti. Est & alius Arabice siphac uocatus, qui sicut araneae tela subtilant, qui sub lacertis uentris positus à gladiata carthilagine incipit, quae superest ori stomachi tendens usque in os penis, circumdansque stomachum super os dorsi dilatatur. Est autem circa os stomachi grossior, sed semper subtiliatur usque ad penis os solidatus cum diaphragmate superius, & lateraliter cum lacertis ambobus, qui super uentrem dextrorsum & sinistrorsum ponunt. Subtus cum penis osse ligatur ita firmiter ut uix aliquid eradicet, maximeque cum diaphragmate & lacertis illis utrisque, ex quibus exeunt chordae subtiles atque paruę, quę huic panniculo uniunt, ideoque inseparabilis esse comprobatur. Vnde quidam putant chirurgici in consuetudine uentris uulnerati solum siphac tangi atque consui. Quod falsum est cum siphac & sit coadunatio chordarum. Ille fuit utilis quinque de causis. Primo, quia operimentum est membrorum omnium, sub diaphragmate positorum. Secundo, ut defendat, ne lacerti uentris cadant super uiscera. Tertio, ut cum feces cibi exiccantur facile expellantur. Siphac cum diaphragmate istud retro, ille ante, cogent feces exire, sicut cum comprimantur manus res aliqua liquida emittit. Quarto, ut non multum stomachus inflatur, cum res inflata comeditur. Cibi enim destruit uentris exprimentibus diaphragmate & siphac. Quinto, ut colliget omnia sub diaphragmate membra posita. Dat etiam iste siphac panniculos per uiscera, ut sicut totum corpus cutis, ita & uiscera custodiant panniculi, stomachum, epas, splenem, renes, intestina, matricem, uesicam, testiculos, uenas, arterias atque neruos. Panniculus operiens stomachum, grossior est panniculis aliorum uiscerum. Hoc ideo ut si inflatur non rumpatur: Hic cum siphac ligatur. Subtiles epatis panniculi cum diaphragmate sunt ligati, ex parte gibbositatis cum intestinis ex parte sui concaui. Pelli-

culae

culæ splenis cum posterioribus ligant. costis, & cū anchis. Similiter renes, intestina, uesica, matrix, atq; testiculi, habent pelliculas se operientes & uicinis sibi membris colligantes. Testiculorū pāniculus, quia siphac ad spermatis uasa digredit, in utrunq; testiculū diuidit, unde uterq; operit, sacculusq; testiculorum uocat, à siphac item ingredit unus ipsius & intestinorū medi- us, cui uentris pinguedo cōiungit, quæ arabice scirbum uocatur, & à pin- guedine secedens intrat intestina, quæ circumdat operiēs uenas & arterias. Ille unus atq; solus duas uenas neruos & intestina defendit & circumligat. Quomodo scirbum uenis pinguedine & panniculis conficit, hic modo reti- cebitur. Cum enim de cōpositis sit membris intra cōposita dicit. Hi panni- culi omnia mēbra tegunt, & à summo craneo prodeūt, cerebrumq; operiūt in quo tantū 2. sunt. Grossior unus dura mater uocat, & craneo supponit. Hic cerebro fuit necessarius, ut à duricie cranei ipsum tutaret. Quod cra- nei ossibus connectitur ferrā assimilantibus. Alter est subtilis mixtus, & col- ligatur arterijs atq; uenis, formæ assimilatus secundine. Secundina em̄ nihil est aliud q̄ uenæ & arteriæ & pāniculi sibi inuicem cōnexi. Hic fuit necessari- us ut per ipsum à dura matre cerebrū defenderetur, uenisq; sibi ministranti- bus nutriret, atq; calor naturalis per pulsus daretur ei. Omnes ergo uenæ, nerui, & arteriæ his pelliculis duabus intra cerebrū operiunt, quo ad craneū egrediantur. Sed de cerebri dicturi cōpositione, de his dicemus liquide. Si- cut autem natura mirabilis pelliculas fecit interioribus tutandis, ita & cute extrinsecus circūdedit ne quid forte pateret de foris. Cutis aut̄ in omnibus mollior subtiliorq; efficitur, quod in quibuslibet alijs animalibus, propter nobilitatē tactus. Si enim dura & grossa esset sicut piscium conchile, cū pa- teretur nihil sentiret. Si pilosa sicut asinorū, atq; boum pilorū massa attenua- ret tactu. Vnde in manuū uolis subtilior & mollior fuit, & in capite fragili- or q̄ in alijs mēbris ut fumositates, à toto corpore reciperet, & excluderet. Est autem & hæc cutis tota undiq; perforata ut fumosa excludat. Hæc au- tem foramina pori sunt uocata. Cutis quoque hominis non in omnibus est æqualis mēbris. Cutis enim faciei subtilior est alijs causa sensus atq; clarita- tis. Si enim grossa foret, rubor sanguinis non in ea appareret. Grossa est in alijs membris sicut in pedū plantis. Quod ideo cōtingit, ut forte pungenti- bus aculeis, non ideo lederent lacerti. Est & mollis sicut uolarū cutis. Quod ideo fit ut cito mutarent̄ in naturā sensere. Est & dura sicut pedis planta, ut calcari possent dura. Est nō pilosa ut cutis manuū atq; pedum ut maiore ha- bet sensum. Pilosa sicut capitis barbæq; & superciliū, dicitur cum de pilis tra- ctabimus. Cutis omnibus sic coniugitur suppositis ut nullatenus possit ex- coriari. Solidatur enim cum lacertis, sicut illa maxillarumq; atq; frontis, la- brorumq; & faciei, natiū quoq; extremitatis uel cum chordis, ut uolarū & manuum & plantarū pedis. Quia chordæ exeunt à lacertis mediorū brachi-

um quæ anteq̄ ueniant ad racham manuum, dilatate plantas implent digitorum ipsarū manuum. Quod tribus de causis cōtingit uel ex tactus nobilitate, uel ne pili ibi nascerent̄ quibus tangendi sensus impediret, uel ut mixtio cutis & chordarū quoddam facerent temperamētū. A lacertis crurū exeūt chordę ad plantas pedū. Et uenientes ad cauillam ibi tandem se dilatant, plātasq̄ operientes se perfectissimè illigāt, ut uix aut nunq̄ excoriari queant. Cutis aliorū mēbrorū inter se & lacertos habet panniculū, unde facilius excoriatur.

De pilis & unguibus. Cap. XVI.

Pilorū & unguarū nō idē quod totius corporis est incremētū. Omnia em̄ mēbra corporis in longū atq̄ latū uident̄ augmētari. Sed hæc solū in longitudinē crescūt. Itē definitū habēt mēbra crescendi modū. Hęc aut̄ augmētant̄ interim dū uiuūt. Quod iccirco fit, quia quędā expulsio sunt corporis. Pili ex fumo calido conficiunt̄ & sicco. Subtilitas em̄ fumi dū egredit̄ externo aëre exiccat̄, & dū mollicies interioris fumi per poros exeat aër exeuntē & nō se diuidentē exiccat. Sūt ergo pili naturaliter iuuamentū corporis, uel tm̄ expulsio superfuitatis iuuata, capilli supercilia & cilia. Capilli em̄ caput custodiūt, honestant & defendūt. Quibus si careat maxima est inhonestas, & præcipue in mulierib. Supercilia defendunt, ne quid nociuū desuper cadat in oculū. Sūt & honestātia, quia homo nō decorat̄ eorū carētia. Cilia ante & retro susum & uisum sunt oculorū iuuamenta. Hoc aut̄ ppriū, qui nō est aliorū pilorū. Ante em̄ sunt erecta, quia si forte lauarēt̄ sursum, oculū nō clauderet̄, neq̄ ab anteueniētibus eū icrib. defenderēt. Sed hoc sursum, illa deorsum cooperirēt uisum. Hęc eadē nō crescunt, quia naturaliter sicut alia mēbra fundata sunt. Palpebrę factę sunt nō pro se atq̄ dure duabus de causis, uel ut pili sēper erecti essent, uel ne crescerēt. Herba em̄ in terra molli nimis inclināt atq̄ crescit. In terra dura nō crescēs stat erecta hoc fecit natura corporū iuuamēta, atq̄ ornāmēta. Solū ornāmētū est barba bene apparēs & cooperiēs maxillas. Est aut̄ causa cur masculus & nō fœmina barbescat, q̄a masculi sunt calidiores, in quib. fumus qui pilorū est materia magis augmētāt. Quē q̄a naturę nō sufficiebat expellere, expulit per duo loca, id est, caput atq̄ barbā. Vnde fit ut fœminę calidissime aliqñ uideant̄ barbescere, & ecōtra in masculis frigidis. Vnde nō barbescūt eunuchi, quia mēbra perdiderūt calidiora. Pili ergo isti facti sunt à natura, ut essēt iuuamēta & ornāmēta. Alij em̄ omēs naturę sunt expulsionēs, quia mēbra calida & humida & inde fumū emittētia sunt pilosa, sicut penis propter testiculorū cōfinia & pectus propter uicinitatē cordis. Hęc om̄ia non sunt naturalia, sed superfuitatis expulsio, sicut uidemus in hortis quędā nō studio colentiū nasci, lingula est solidata cū carne sibi iuncta & cute suprema. Cuius ligamēta sunt chordosa. Veniūt tamē ad unguilas, nerui, uenæ, & arterię, ut eis dent sensum & naturale nutrimentum. Harū incrementū non longū est atq̄ latū, sicut aliorū est mēbrorū. Erit ergo tm̄ longū sicut & pilorum.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO

cognitu necessarijs locis, Liber III.

Tertia pars 36. habet capita, anatomiam compositorum membrorum & iuuentum ipsorum.

CAPITA LIBRI.

De compositis membrís.	1	De gutture.	18
De lacertis siue musculis.	2	De canalibus pulmonis.	19
De lacertis mouentibus collum atque caput.	3	De pulmone.	20
De lacertis mouentibus guttur & sibi subiecta.	4	De corde.	21
De lacertis mouentibus spatulas.	5	De diaphragmate.	22
De lacertis mouentibus manus.	6	De instrumentis ciborum & in primis.	23
De lacertis mouentibus pectus.	7	De bucca & superiori pellicula.	24
De lacertis mouentibus uentrem & sibi subiecta.	8	De ore stomachi.	25
De lacertis mouentibus coxas & pedes.	9	De stomacho.	26
De lacertis mouentibus crura.	10	De intestinis.	27
De compositis membrís interioribus ut de cerebro.	11	De pinguedine.	28
De nucha.	12	De epate.	29
De oculis.	13	De splene.	30
De narib. & instrumentis odoratus.	14	De felle.	31
De auditu.	15	De renibus.	32
De lingua.	16	De uesica.	33
De instrumentis spiritus & primum de uuula.	17	De mēbris genitalibus & primum de matrice foetus.	34
		De māmillis.	35
		De testiculis, & uasis spermatis.	36
		De uirilibus.	37

De compositis membrís. Cap. I.

QUIA superius de cōsimilibus tātum membrís tractauimus, de compositis membrís quæ officialia dicuntur dicturi sumus. Composita ergo membra, aut sunt uniuersalia, ut caput, manus & pedes, aut particularia, quæ uniuersaliū sunt partes, ut lacerti uel musculi, qui & ipsi compositi sunt de carne, de neruis, ligamentis & panniculis. Caput de lacertis similibusq; mēbris compositum est. Prius ergo de compositione lacertorū sumamus exordium. Ignoratis enim totius partibus, & ipsum totum ignorabitur.

De lacertis siue musculis. Cap. II.

MUSCULUS ergo de carne componitur, neruisq; & ligaminibus atque pelliculis uestitur, & super ossa ligatur ligaminibus ab ipsis ossibus procedentibus. Nerui enim à nucha uel cerebro exeuntes ad lacertos, cum ad superiorem ueniant extremitatem, in multimoda se cluduntur diuisione, & in lacertorum miscētur carne. Ab ossibus quæ musculis

musculis supposita sunt, ligamenta exeunt, quæ cum neruis & carne se confundunt. Ex his corpus conficitur quod lacertus uocatur. Ab inferiori extremitate musculi exeunt, nerui cum ligamentis. Quæ cum misceant corpus efficiunt, quod chorda uocatur. Chordæ autem & nerui fuere necessarij causa motus uoluntarij. Chordæ enim exeuntes musculi extremitatem extensæ ligant membri concatenationem cuius causa musculus est factus. Cû autem necessarius sit membri motus, lacertus in sui originem retorquetur, cum quo chordæ ita fortiter trahuntur, ut membra concatenata moueant & in lacerti partem reducantur. Si enim uolas manuum interior mouerit lacertus, ad eundem interius tota manus replicatur. Si autem exterior, dilatatur manus, & extra reclinatur. Omnes lacerti 5. modis sunt diuersi. Scilicet in quantitate, figura, situ, loci compositione & chordarû ab eis egressione. In quantitate, quia quidam sunt magni, ut maiora membra sicut coxæ per eos possunt moueri, quidam parui, ut palpebrarû lacerti, & per quos minores pedum mouentur digiti, ut testat Galenus. Hi præ nimietate suæ paruitatis uix inueniuntur ab anatomicis. Sunt & subtiles lacerti sicut super uentrem positi, qui uentri & intestinis fuerunt necessarij in expressionibus digestionis & ut adiuuarent uesicam ad expellendam urinâ. Proficiunt etiam parturientibus in foetuum exclusionibus & ab eisdem diaphragma adiuuatur cum pectus exprimitur, ut uox siue flatus recipiatur. Per hos etiam calefit stomachus. In figura quia sunt trianguli sicut lacerti pectoris, alij rotundi sicut circundantes uesicam, atq; anum. Alij quadranguli sicut super uentrem positi. Alij longi sicut duo illi super uentrem suspensi. Ex situ loci sunt diuersi, quia qui recto mortui fuerunt necessarij, super longitudinem membrorû sunt erecti. Ex compositione diuersitas lacertorû est super uentrem locatorum. Quorum caro neq; neruis neq; ligamentis cõmiscetur, cum in eorum extremitatibus chordæ solident. In chordarû egressione dissimilitudo uideatur, quia aliquando à lacertis duob. siue trib. una sola chorda egredit, sicut illa grossa quæ ad pedes protenditur. Hæc à duobus exit lacertis, quia em membra erant maxima, unus lacertus eis non sufficebat. Sunt ergo duo ut tractus sit fortior, uel si unus lacescat, alter medietatem suam suppleat. In membris quoq; similibus idem inuenitur. Sunt autem lacerti, à quibus duæ uel tres chordæ exeunt, uel complures, sicut de medio inter 7. uel in crucis prora posito. Ab hoc enim 4. chordæ exeunt, & ad 4. digitos pedum tendunt. Quod ita fuit magnus, quia si unus solus esset idemq; paruus, chordæ adeo subtiles essent, ut digitis illis nõ sufficient. Similiter in quibusdam alijs membris inuenies. Sunt enim quidam lacerti à quibus chordæ non exeunt, sed quasi in eorum extremitate solidatæ sunt, sicut in lacertis super nates, uel sicæq; collum circundantibus. Huiusmodi sunt diuersitates lacertorum.

G Lacerti

Lacerti autem omnes in 2. diuiduntur partes. Alij enim caput & collum mouentes, alij gulam atq; guttur, sibiq; uicina, alij spatulas, alij manum, alij pectus, alij uetrem & eius uicina uoluntarium motum habentia, alij pedes, alij uero coxas. Lacertorum capitis 5. sunt modi. Sunt enim quidam faciem mouentes totam, præter mentum & oculos. Alij mentum, alij oculos tantum, alij caput, alij collum. Mouentes faciem sunt 7. duo mouent maxillas & separant labra, hiq; appellantur lati. Chordæ de prima horum parte à spinis spondylis colli exeunt, & in extremas maxillas tendunt separatim mouentes eas, in quibusdam etiam hominibus auriculas. Secunda pars chordarum ab ossibus procedit mediarum spatularum, ascendensq; per collum, ad extrema uadit labrorum, una sinistrorsum, altera ad extrorsum. Quæ cum ambæ utrinq; moueant sine tortura os mouet. Si una sola, os in chordæ partem torqueat. Chordæ tertiæ partis ab ambabus exeunt furculis, & ascendendo uadunt in inferiora labra torquentes inferius buccam. Quartæ partis chordæ in transversum ab eisdem furculis exeunt in hunc modum 10. Procedens enim à dextra parte petit sinistram, & e contra sinistra dexteram. Quæ cum trahantur utraq; labra iunctim egrediuntur. Lacertorum faciem mouentium duo superius labra trahunt. Alij duo super extremitatem dilatantur narium, unus super frontem fronti necessarius, ut per eum oculi clauderent & aperirent. Lacertorum oculos mouentium, quidam palpebras tantum, quidam oculos, quidam usuales adiuuant neruos, ne forte rumperent, cum ad uidendum nimis aperirent. Palpebras mouentes sunt tres. Unus est suspensus in eodem osse ubi est oculus. Chorda huius palpebrarum pelliculis connectit. Quod necesse fuit, ut aperirent oculi. Alij duo subtiliores primo in angulis sunt positi, & quasi concauitati oculorum consepulti. Chordæ eorum ad extremitatem ueniunt palpebrarum, & utrunq; se cum eis iungunt. Hi claudunt palpebras, si utraq; suum officium suppleat. Sed si una patiat, pars palpebræ tunc claudit, pars uero aperitur. Quæ passio ab Hippocrate esiosilos uocat. Lacerti firmantes uisuales neruos, secundum quosdam sunt duo, tres uero secundum alios. Lacerti mouentes oculos 6. sunt. Duo ipsos oculos regunt. Tertius in dexteram partem, quartus in sinistram, quintus superius, sextus trahit inferius. Lacerti mentum mouentes, sunt 4. pares. Duo pares ad superiora mentum mouentes, hi sunt ambo lacerti temporum, & ambo lacerti qui in ore sunt. Tertium par incipit post auriculas, parumq; descendens in collum, post ascendit ad mentum, inferius mouens ipsum. Quartum par est super maxillas, mouens mentum in utraq; latera, hi masticatores uocantur. Lacerti mouentes caput, dupliciter accipiuntur, aut enim caput mouet solum, aut caput & collum. Solum caput mouentes, quidam inferius inclinantes, & sunt duo pares post auriculas incipientes & usq;

& usq; in furculas, & pectoris teneritudinem euntes. Quidā in altum erigunt & retro flectūt. Hiq; 4. pares sunt. Quidā utrunq; mouēt, & duo pares sunt, in cōcatenatione positi capitis, unus dextrorsum, alter sinistrorsum. Caput & collum mouentium, quidam mouent retro, & sunt pares 4. quidam mouent ante, & in latera utraq;. Estq; par unum subtus os stomachi positum. Cuius uillum cum prima & secunda spondyli est solidatum.

De lacertis mouentibus guttur & sibi subiecta. Cap. IIII.

Lacerti mouentes gulam & guttur 4. sunt, qui à teneritudine pectoris incipiunt. Duo iunguntur cum ossibus lambda assimilantibus, mouentes gulam inferius, & duo ligant cum carthilagine scutum assimilante. Alij 4. sunt, qui ad inferiora trahunt. Lacerti gutturis sunt 16. Duo incipientes à lambda, & duo à scuto. Quatuor adinuicē iuncti, ut scutum stringant carthilaginis. Quatuor circa carthilaginem iungunt quæ carent nomine. Duo stringunt carthilaginem scyphum assimilantē. Duo incipiunt ab osse sagittam assimilante, pertingētes ad utraq; latera linguæ. Sunt & alij 5. à lambda incipientes, quorum 4. linguam mouēt, 5. lambda tenet. Sunt & duo linguæ superpositi per latum uillofi. Gulæ duo sunt lacerti, unus dexter, alter sinister, qui necessarij sunt ad uocem emittendā, & ad trāsglutiendum. Solius colli 4. sunt lacerti, duo sinistrorsum anterieus mouent collum, alij uero retro sinistrorsum.

De lacertis mouentibus spatulas. Cap. V.

Lacerti mouentes spatulas sunt 7. duo à spondylibus exeuntes, & per transuersum descendentes. Vnus in oculorum spatularū ascendens in furculas sursum, ut uersus caput trahat spatulas. Ad inferiora alter iungitur cum spatulis, & simile facit priori. Tertius incipiens à prima spondyli se cum oculo spatularum iungit, & spatulas ad collum erigit. Quartus à lambda incipit iunctus costæ superiori, & rostro adhærens corui. Quod ad hoc iuuat ut in partem colli leuet spatulas. Quintus & sextus à spinis spondylium dorsi incipiunt, dilatant spatulas, atq; stringunt. Septimus ab osse pectoris in inferiorem spatularum partem tendit. Quod fit ut in uno motu spatulas, ante inferiusq; trahat: Et similiter ad artus inferius retro.

De lacertis mouentibus manus. Cap. VI.

Lacerti mouent manus tripliciter. Alij enim artum, alij manulem plantam, alij mouent brachium. Mouentes artum 12. sunt. Tres à pectore ascendentes artum mouent in partem extraneā. Horum unus qui & maior sub māmillas incipit, alij duo ab ossibus teneritudinis, aliorum duorū unus à costis incipit posterioribus. Alter ab anchis à quibus singulis lata chorda exiens necitur cōcatenationi artorum. Quinq; ab ossibus incipiūt spatularum, & artum se iungunt. Vnus horū in lateralibus est

est spatularum, alij duo in extraneā partem mouent armū, sed raro. Præter hos 12. quidam alius paruus est lacertus in fundo spatularū positus, iuuans per transuersum moueri armū. Lacerti mouentes brachium 4. sunt positi super armū per transuersum in hunc modum. X. ad hoc ut brachiū lateraliter tenerent rectū sursum etiā & iusum. Duo horū in anteriori parte locati sunt. Horum unus qui & maior incipit ab interiori parte lacertorū spatulæ, alter ab exteriori armo. Sunt & alij duo lacerti retro dilatantes brachiū. Vnus qui & maior à familiari parte incipit armi protendit ad brachium superius. Alter & minor incipit ab inferiori brachio. Chordæ eorū chordis iungunt superiorū. In extranea parte brachij sunt 10. lacerti. Vnus est in medio exterioris brachij incipiens ab extranea parte armi, intrans tres alios sibi iunctos. In latere trium tres alij sunt in superiori concatenatione cubiti. Est & alius lacertus in extraneo latere incipiēs ab inferiori armi parte. Duo alij lacerti per transuersum inuersant retro brachium. Lacerti mouentes plantas manuū 7. in familiari parte brachij sunt, per longum suspensi. Alij sunt in ipsis plantis. Illi septem sibi met sunt suppositi, ut inde premantur digiti. Est & alius paruus incipiens à media parte capitis armi, à parte familiari. A quo exit chorda quæ dilatatur subtus digitos & plantas. Quod fit tribus de causis. Vt firmet plantas manuum ut bonū donet tactum, ne ibi nascantur pili. Sunt & alij duo subtus hos ex transuerso. Ad hoc necessarij ut brachium cum tota manu inuer sent in faciem sui. Lacerti super manum locati 18. sunt in duos ordines dispositi. Iuxta cutem sunt septem. Quinque horum digitos mouent sursum. Ab uno quoq; horū chordæ parua exeunt iunctæ cum concatenatione pectinis manuum. Vnus lacertus separat pollicem ab alijs omnibus. Est & alius quo auricularis à medico seiungit. In inferiori ordine plantarum 11. lacerti sunt. Quidam horum concauitatem plantæ faciunt, & à racha manuum incipiūt & alij iungunt, cum uno quoq; 4. digitorum, bini & solidantur cum prima cōcatenatione ipsorum, & per hoc mobiles fiunt.

De lacertis mouentibus pectus.

Cap.

VII.

Lacertorum pectoris, alij pectus dilatant tantum, alij stringunt. Dilatantes sunt 9. quorum unus est diaphragma, alij duo subtus furculas. Vnusquisq; horum incipiens ab osse quod uocatur caput spatulæ, iungitur cum prima costa pectoris sursum trahitur ut adiuuet dilatari pectus. Sunt & 5. pares alij, quorum unus à secunda exit spondyli, sicut diximus alibi. Secundus est in concauitate ossis spatulæ. Tertius incipit à 7. spondyli colli. His omnibus pectus dilatatur. Duo stringentium per longum ad costas tendunt. Hi pectus colligunt & constringunt. Sunt & alij 5. pares costas inferiores sursum trahentes. Sunt & duo lacerti per longum in extremitate pectoris uicini teneritudinis super carthilaginem gladio as-
similantē

similantem. Lacerti dilatantes & stringentes inter costas sunt pectoris. Inter duas enim costas, unus est lacertus, qui in uilli cōpositionem diuersus, ex cuius uilli compositione actus discernitur uniuscuiusq;. Quia lacerti qui ex parte costarum sunt maiori, dilatant pectus cum uillo exteriori, & stringūt cum interiori. Qui autem est ex parte carthilaginosa, cum exteriori uillo stringit & cum interiori dilatat.

De lacertis mouentibus uentrem & sibi supposita. Cap. VIII.

Lacertorum uentris, alij ad uentrem, alij ad testiculos pertinent, alij ad uesicę collum, alij ad anum, alij ad ipsam uirgam. Ventri atinentes 8. sunt, duo subtiles, alios situ loci superantes, quia sunt cuti uicīnantes incipientes à latere carthilaginis gladio assimilantis, & ab extremitate costarum postremarum uestientes uentrem totum usq; in os penis secedunt, quorum uillositas uadit per longum, qui duabus chordis cum osse ligantur penis. Sunt & alij 4. lacerti per transuersum positi & primis suppositi. Quorum uillositas ex transuerso est locata, hi ab osse anchæ incipiunt, ad costasq; posteriores ueniūt. Duo alij à dextris & duo alij à sinistris in hūc modum X. Duo quoq; alij his 4. sunt suppositi quorum uillositas per latū uadit. Hij à dextris & sinistris totum siphac operientes, à spondylibus renum incipiunt, & ab ossibus anchæ uadunt usq; in extremitatem posteriorum costarū in medio iuncti ab ipsis procedente, pelliculamq; assimilante cum siphac solidati, ne expressionibus nimijs digestionis urinæ, uel partus rumpatur. Et firmatur diaphragma, ne uocis siue tussis scindatur expressione nimia. Idem stomachum calefaciunt. Lacerti descendentes ad testiculos in masculis sunt 4. In fœminis 2. In masculis duo à dextris, & duo à sinistris. In fœminis 2. unus dextrorsum & alter sinistrorsum. Qui necessarij sunt, ut testiculos teneant ne iusum cadant. Masculorū ideo plures, fœminarum uero pauciores, qui testiculi masculorum iusum pendent, fœminarū uero firmiter sedent. In collo uesicæ uero sunt lacerti, unus circumdat collū & uillum eius per latum, cuius duplex est iuuamentum. Premit enim collū uesicæ in effusione urinæ, stringitq; ne urina ante tempus exeat. In uirga 4. sunt. Duo dilatantur uiæ uirgam petentis. Quorum est iuuamentum dilatate uiam, unde sperma recta uia eat ad uirgam, & ut recte exeat eam. Duo alij ab osse incipiunt penis, & cum uirga per transuersum iuncti iuuant uirgam in erectione ne aliquorsum dimittatur eadem. Hi cum fortiter dilatentur, uirga sursum erigitur. Si unus tantūmodo moueat, uirga in partem sui diuertit. Lacerti mouentes nates 4. sunt. Vnus in extremitate recti intestini iuuans & mundificans ipsum ne quid remaneat indigestum. Alter sibi suppositus extremitates intestini circumdat stringens atq; claudens ne quid extra ab inuito exeat. Cuius superiores extremitates cum fundamento uirgæ sunt initiantes, Duo alij utrunq; alternatim positi, superius nates leuant

ne colon exeat cum nimia tenesmos urgeat. Inde enim fit ut mollescētibus & laxantibus his cum colon exierit, non ad locum suum redire possit, nisi reducatur cum digitis.

De lacertis mouentibus coxas. Cap. IX.

Lacerti mouentes coxas 10. sunt. Duorū unus incipit ab osse antice hęc, alter ab osse coxę. Exiens ab antice 2. habet capita. Quę fuerunt necessaria ut lateraliter mouerent coxas. Sunt & duo alij incipientes ab osse penis, unus à parte extranea alter à familiari. Quę simul iunguntur, & in acumine maiori solidant. Os em̄ coxę 2. habet acumina uersus genuum confinia, in extranea parte maius, in familiari minus. Horum iuuamenta coxas dilatant atq; stringunt. Quia qui incipit à parte familiari, ante & in familiari parte regit. Alter ab extranea retro regit, & in parte extranea. Est & alius solum ad dilatandum factus.

De lacertis mouentibus crura & pedes. Cap. X.

Lacerti mouentes crura sunt 9. Tres maiores in parte coxę familiari ante positi, atq; locati. Vnus incipit à maiori coxę acumine profundens usq; ad genua, à quo exeunt chordę. Duorum aliorum maiorum unus ab eodem exit acumine, & à recto osse iunctus cum genu atq; cruris ossibus. Sex dilatant crura. Quinq; retro positi in coxę parte familiari, minores sunt prioribus illis. Duorum horum laterales sunt illorum 3. Qui incipientes ab osse coxę, rectoq; iungunt à parte familiari cruris iuuantes motum cruris à parte familiari. Tres alij post 2. retro sunt positi, incipientes à sedē coxę. Ab his una chorda egreditur, & in concatenationē genuum ligatur. Vnus in familiarem partem inclinat genua, & in eadem mouet crura. Medius cum coxę capite in familiari iungitur parte ut sibi trahat crus, quia concatenatione genuum copulatur, & ambobus lacertis cruris maioribus. Nonus lacertus est paruus, & in concatenatione genuum fundatus, iuuans crurum motus, in utroq; latus. Lacerti mouentes pedem atque digitos, quidam in crure, quidam ponuntur in calce. Lacerti cruris sunt 14. Septem retro, incipiuntq; à coxę capite duo, & cum maxima chorda ligantur cum calcaneo. Hęc chorda cum calcaneum trahat, cum crure ipsum firmat. Qua patiente officium pedis uidetur perire. Est & horum alius uiridis lacertus, qui incipiens ab extranea arundine cruris, usque in calcaneum tendit, neque ab ipsa chorda exit. Hic duos priores adiuuat, ut si unus illorum patiatur, hic patientis uicem suppleat. Sunt & aliorum 3. alij quorum unus ab extranea cruris arundine exit, & eius chordę in duas diuisę, medium digitum & eius lateralem capiunt minimum. Secundus à posteriori parte cruris incipit, à quo chorda exit, & in priorem chordam tendit, ubi in duas se diuisit, ligans pollicem, & eius

& eius minorem digitum exteriorem. Tertius à capite incipit familiaris arundinis, cuius chorda ab extremitate infima iūgit cum racha, & usq; in pollicem se solidat retro mouens pedem, & in partem familiarem. Horum trium uniuersale est iuuamētum digitos mouere, pedemq; firmare. Septimus incipit à coxæ acumine maiori uadēs in calcaneum, à quo chorda exit dilatans se in plantam pedis, cui dat duriciem tactusq; lenitatem. Septem priorum unus qui est maior incipit ab interiori parte familiaris arundinis, à quo chorda exiēs uadit super pollicem, pedem totum à terra leuans sursum. Alter exit ab eodem loco, unde & priorum, tendens in prius os pollicis, ut pedem in quodlibet latus torquere possit. Tertius inter duas arundines locat, à quo tādē chorda egreditur, tendens ad pollicem ut per eam dilatetur. Quartus ab extraneæ incipit arundinis capite, & digitis appositus 4. chordis ligat ab eo procedentibus. Quintus ab arundine exit extranea pollicem constringens, cum chorda una. Sextus ab eadem arundine egreditur paruus, cuius chorda à parte extranea ad minorem digitum protenditur. Similiter 7. quia secundum à minimo progreditur ambos iuuantes ut pedem in anteriora dilatent. Si cum duobus lacertis moueatur sursum erigitur. Lacerti super pedem sunt 26. Quinq; super calcaneum, quorū unusquisq; chordas habet ad digitos euntes, ut eos moueant lateraliter. Septem sunt in medio pedis, quorum iuuamenta iuuantibus in media planta sunt similia. Quatuor in racha sunt positi chordas habentes, digitos præter pollicem mouentes. Decem reliqui ante unāquāq; cōcatenationem sunt positi. Duo iuuant horum, sicut duo in uolis manuum. Sed sicut testat Galenus multi anatomicorum istos duos negauerunt, quia inuenire non potuerunt. Hi sunt musculi totius corporis, qui sunt numero 171.

De compositis membris interioribus ut cerebro. Cap. VI.

Compositorum membrorū cōtexio incipienda est à cerebro, quia cerebrum est dignius & nobilius membris alijs omnibus, quia materiale fundamentum est in homine, ut potestas rationalis est animæ ad actualia possit procedere. Quod in excellentiori parte positum, causa est oculorum. Sicut enim homo aliquid remotum discreturus ad altiora loca progreditur, ut latior prospectui detur uisus, sic natura mirabilis in arte locauit superiori, ut quæ sibi cerebrum suppeditat, discernere exterior uisus ualeat. Cerebrum ergo est corpus album, & sine sanguine humidum, quod ideo fit ut cito mutetur in naturam sentiēdi. Diuiditur autem in duas partes principaliter. Scilicet in proram & puppim. Quarū differentia est grossior cerebri particula, quæ duplicat inter duas. Prora est puppi maior & mollior. Magna ut nerui sensuales ab ea procedunt qui sunt 7. pares. Puppis minor est quia pauci nerui ab ea prodeunt & à nucha. Mollis fuit prora, quia cum sensuales nerui ab ea exeāt, hanc emolliri oportuit, ut sensum cito reciperēt

reciperent nerui. Puppis dura, ut facilius motum pateret. Cerebrum 4. habet concauitates, quæ cerebri uocant uentres. Duo uentriculi in prora positi uocant proræ uentriculi, à quibus aër per nares egredit atq; attrahit. Ex quibusdam uox exit à cerebro. In eisdem quoq; uentriculis spiritus uitalis in natura mutat animalis. Ab his rursus duo capita egrediunt, duobus assimilata uberibus quibus odoratus efficit. Cui duos oportuit in esse uentriculos, à quibus singulis singuli exeunt nerui. Qui uero fuerunt ut fumus pateret alterius subintraret adiuuamentum. Puppis unus est uentriculus, qui puppis esse dicit. Ad quem spiritus accedit animalis, cum in duabus aliquantulum mutatus sit proræ uentriculus. Quia uiam habent perforatam, unde spiritus animalis ad uentriculum transeat puppis. Necessè enim fuit ut duos proræ uentriculi uentriculo iungerentur puppis. Vnde huius uia perforatio uentriculorum, trium est continuatio. Sed hæc uia anteq̃ ad puppim ueniat in eundo reperit quædam spaciola. Vbi dum dilatat quartus uentriculus conficit. Qui ideo rotundat, ut maior quantitas spiritus suscipiat, & ne facile patiat. Huius uentriculi principium est quoddam corpus glandosum. Cuius forma est quasi pinea. Ad hæc necessaria, ut spacium inter uenas unde efficit recte repleat. Hæc autem pinea usq; ad locum sibi destinatum uadit suspensa & in eundo quoddam frustulum obambulat longum quod huius uia habet concauum. Illud autem frustulum uermis est uocatum. Cuius uinum caput à fine pineæ incipit, & in uentriculum puppis alterum secedit. A cerebro uero exeunt longa frustula uermis lateralia & nates omnium iunctas assimilantia. Hæc medij lateralia sunt uentriculi, subtilibus operta pelliculis. Hæc pelliculæ cum natibus sunt solidatæ utrinq;. Substantia uermis non natibus est similis. De pluribus enim compositis est frustulis in modum concatenationis. De subtilibus factæ uentriculis. Nates eiusdem sunt substantiæ. Sed uermis non est uniformis, quia in extremitate sua puppi cerebri iam uicinia ubi pellicularum finit subtilitas, subtilis est & gibbosus. Vnde paulatim dilatat, quo ad natium interstitium inde repleat. Quibus sociatus unum corpus cum natibus efficit. Vnde cum uermis in uia longitudine dilatat, nates perfectissime claudunt. Cum uermis rugat, natesq; aperiuntur, quia pelliculæ gibbositati uermis iunctæ cum eodem trahunt. Quantitas foraminis fit ex rugatione uermis. Eius enim rugatio, longitudinis est curatio, latitudinis ampliatio, & in modum spheræ conformatio. Istæ uermis in dorso natium ligatur cum duabus chordis. Quod fit ne motu nimio de suo moueatur loco. Est autem durior cerebro, ne forte patiatur quomodo. Cuius est iuuamentum, ut claudit foramen inter puppim & medium uentriculum, & intraturo animali spiritui aperiatur, postq̃ uero intrauerit claudat. Hæc est forma cerebri quod circundat duo panniculi, qui uocant matres cerebri. Vnus grossus qui dura mater uocatur, hic craneo
supponi

supponitur, sed in medio cerebro ingrossatur, quia ibi duplicatur, quoad in offe lambda finiatur. Inde duplex descendit in cerebrum per locum scilicet illum quem duræ arteriæ condescendunt. De hoc enim uentriculo duæ arteriæ ascendunt, quæ per lambda latera uadunt, & in fine eius seiunguntur ubi terminantur prora & puppis. Illi quoque accedit altera extremitas uentriculi, quæ iuncta grossiore quater reddit quàm in cæteris locis. Cui una non pulsatiua occurrit, & per longum uadit in prora cerebri. Quæ licet non sit uena, tamen quia est cõcaua, & sanguinem portat, uena uocatur arteria, quia duabus arterijs in duram matrem descendentibus quædam cõcauitas remanet, quam ista sanguinem habens replet. Vnde ab anatomicis uena uocatur, quia uiuente homine sanguis ibi recipitur, dum uero moritur ingrossatur & coagulatur. Hunc locum torcular uocauit Heraclius, quia est concauus. Vbi coadunatus sanguis in dependentia currit. Super hoc torcular duplex adiacet uena, quæ diuisæ & postea iunctæ, aliud torcular uidentur conficere. Quæ in loco uidentur lambda supposito. Dura mater non craneo solidatur, sed potius suspenditur, & ab eius foraminibus egreditur. Ingressu huc illucque dilatatur. Vnus solus efficitur panniculus intercutaneus. Fit autem hæc dura mater propter tres necessitates. Vt matrem piam craneo suppositam custodiat à duricia cranei uel ut prora & puppis per eam differant, uel ut cooperimentum & defensio sit uenarum, & arteriarum, quæ sunt super cerebrum & earum adinuicem ligamentum, ipsarumque diuersa suppleat spaciola, uenarum inquam & arteriarum epar circundantium. Quia hæc ad inuicem sunt cõmixtæ in modum telæ. Quarum spacia panniculi implent subtilissimi, ut nihil uacans remaneat in eis. Similiter mater subtilis ex ambabus conficitur uenis, ab exteriori craneo ad cerebrum descendentibus & ad exterius ambabus à tela reti assimillante exeuntibus. Hæc panniculos habet uacuum earum spaciū replentes sicut & in secundina, & propter hoc hi panniculi uocantur secundini. Hæc autem pia mater duræ matri supposita est quæ cerebro coniuncta undique ipsum circundat, & se spargit per concauitatem cerebri. Hæc mollior est in substantia quod mater dura, & durior cerebro cui est coniuncta, sicut cutis carni conglutinata. Differens à dura matre paruo quodam interstitio, sed tamen in quibusdam cõiungitur illi, sicut cum uenæ craneum ingrediuntur & cum cerebrum dilatatur, & stringitur prima. Subtiliatur mater pia, quia cerebri uenas & arterias colligat, ne forte sint suspensa, earumque uacuitates oportet suppleat. Secundo ut cerebrum coadunet, ne dispereat, & operiens à dura matre defendat, utpote à cranei duricie ipsa defenditur dura matre. Tertio ut cerebrum nutriat, per has quas habet uenas, & spiritum det per arterias, quas in se continet. Hi sunt duo panniculi cerebrum cooperientes, neruosque adiuuantes, & dum intra ipsos sunt protegentes. Post enim nudi & soli exeunt duriciem cranei. Vnde ce-

rebrum superfluitates suas reijciat, dicturi sumus postea. Omnis autem superfluitas ipsius uel subtilis est sicut fumus uel grossa & coagulata. Fumosa superfluitas à toto corpore tendit ad capitis suprema. Vnde craneū capiti superpositum, quædam habet ossa ferram assimilantia, quandamq; uacuitatem habentia unde fumus ille exeat. Quod in similiū membrorum tractatu dixisse nos meminimus. Superfluitas grossa & coagulata petit inferiora. Cui expellendi natura mirabilis duo foramina fecit, uesicâ scilicet atq; nares. Dura enim mater perforata super nares, quasi quoddam colatorium huic superfluitati exhibet. Similiter & duo nariū ossa dura matri superposita sentiuntur esse perforata, unde & superfluitas exeat, & flatus ab exterioribus introëat. Horum autem ossium foramina sunt multiformia. Alia enim sunt recta, alia trāuersa, quædam ex toto lata ad flatum recipiendū sunt facta. Recta ut emittant cerebri digesta. Torculata & transuersa ne aër frigidus & nociuus ad cerebrum introëat subitus, uel ne dura corpora sicut puluis subeant ab exterioribus. Superfluitas per buccam emittendam, per duo egreditur loca, ab intersitio puppis atq; proræ, per transuersum usq; in primam uiam descendente. Hæc uia quanto plus descendit, tanto magis se rotundat atq; stringit, cuidam postea iungenda glandi, quæ concaua & rotunda sicut sphaera, uicina est ossi colatorio simili. Hoc autem os superpositū est palato. Concauitas ista embotum est uocata. Quia sicut uinum per embotum, ita superfluitates nostræ grossæ per hanc influunt. Embotum autē istud ex pelliculis componitur à secundina matre egrediētibus. Embotum enim cerebro superius glandi iungitur inferius. Glans autem extra duram matrē locat. Quantitas huius sphericę glādis spaciū est illud quod inter duram matrē est & ossa palati. Venæ telatæ in modū retis, & ambabus iuuenilibus exeuntes uenis circundant hanc glandem sphericam. Venarum uero rete, nō materilibus nostris retibus est consimile. Illud enim ita sibi implicatur ut uix unquam dissoluatur. Quod subtus cerebrum dilatatur dextrorsum & sinistrorsum. Ante & retro dilatatur per spaciū, quod inter duram matrem est & palatum. De hoc rete duæ uenæ exeunt, quales prius antequam rete inde fieret, fuerunt. Quæ per durę matris duo foramina intrātes, cerebrum per eius uentriculos undiq; se diffundunt. Sed de his sufficienter diximus, cum de arterijs tractaremus. Recte autem fuit necessitas ut uitalem spiritum per iuuenilem ascendente uenas decoquat, & in mat eria animalis spiritus mutari faciat. Cum enim hic subtilior & dignior sit alijs spiritibus fecit natura rete ubi minorans uitalis spiritus decoquatur, atq; subtiletur, ut in naturam animalis immutetur. Qui cum per duas uenas à tela exeuntes, cerebri uentriculos ingrediatur, ibi magis magisq; subtiliatur.

Denucha

De nucha. Cap. XII.

NVcha cum à cerebro emittatur, à spondylibus operata defenſatur. Spondyles enim ſui ſunt operimentum, ſicut & cerebri craneum. Præter hæc duobus panniculis operitur cerebri, id eſt, matre dura atq; pia. Qui idem ſibi faciunt quod & erga cerebrum. Super quos panniculos aliq; ſunt duo ex ligamentis compoſiti & groſſitudine atq; duricie ſimiles duræ matri. Hi fuerunt, uel ut nucham defendant & operiant, uel ut ſpondylibus ea inuinciant. Qui ſi quoquo modo patiant, dura tamen matre defendit, & dura matre patiente nucha remanet illeſa. Nucha enim patiente, uel incifa, ſenſum amittunt ſubteriora membra, quæ ſi inter craneum & primã ſpondylem inciditur, omnia ſibi adiacentia, ſenſu & motu priuant. Si autẽ prima renum ſpondylis patiat, officiũ pedum amittit, ſuperiora tamẽ in ſuo ſtatu reſeruantur. Vnde intelligitur uter ſi qua ſuperiorum lædit, inferiores ſui læſione condemnentur. Quod planius exprimemus cum cauſas motui accidentium dicemus.

De oculis. Cap. XIII.

OCuli ſunt instrumenta uifus. Hij duo ſunt ut forte uno patiente, alter uicem ſuam poſſit explere. Sunt autem uniuſcuiuſq; 10. efficiẽtes cauſe 3. ſcilicet humores, & 7. tunicæ. Non tamen hæc omnia uifum faciunt, ſed una tantum. Alia omnia eius rei ſolius ſunt iuuamẽta. Eſt autem ſolum instrumentum uifus. Humor nõ ex toto rotundus quia in ſuperficie aliquantulum planus atq; clarus lucens ſicut criſtallus. Hic humor græce uocatur criſtaloidos, cuius in medio tunicarũ eſt fundatio. Aliquantulum eſt rotundus ubi non facile patiat. Superficies parum plana ut rem ſentiendam melius percipiat. Si enim melius rotundare, non bene ſenſui rerum aptaret. Omnis enim res rotunda in latera ſua reliſa inſtabilis eſt & non firma. Clarus eſt & lucidus ut cito in oppoſitos colores transferatur, in tunicarum medio, ne undiq; careret iuuantium ſupplemento. Indumenta ſua duo ſunt humores, & 7. tunicæ. Vnde clariffimus humorum eſt retro ſicut uitri liquor. Quod fecit natura ut criſtaloidon nutriat. Cum enim alia membra ſanguine nutriant, ſed à criſtaloidos ſe moueat: uitreũ humorem facit natura, quia ſanguinem ſuſcipiat, & in ipſius eſſentia uertat & mutatum atq; depuratum ad criſtaloidon mittat clare. Humor alius ante criſtaloidon locatur, ut ab aère deſiccatur, qui clarus atq; albus oui albugini aſſimilatur, ut & euagaidos uocatur. Cuius alterum eſt iuuamentum ut criſtaloidæ aſperum tunicæ remoueat tactum. Septem tunicarum 3. ante euagaidon, & 3. locant poſt gelaoidon. Septima ſubtilior inter euagaidon ſita eſt & criſtaloidon. Duo nerui concaui à cerebro uenientes ad oculos in exitu ſui duobus induti ſunt panniculis cerebri. Quos exeunt cum ad oſſa oculorum ueniunt, & dum dilatantes ſe extendunt, circundat eos tela

H 2 uenarum

uenarum & arteriarum à pia matre exeuntium . Horum singulis in medio cristaloidos locat, ubi duæ extremitates euagoidos & gelaoidos esse sentiuntur. Venæ & arteriæ ubi contextę uocantur rete ex retis tantum similitudine. Cuius iuuamentum ad cristaloidos uisualem ferre spiritum. Venis quoq; & arterijs unde cõficitur sanguis uitreo humori subministra. Vitreus humor, & cristaloidos cum uenis & arterijs careant sanguinẽ sibi sugendo attrahunt. A reti uitreus humor, & cristaloidos à uitreo. Ambo neruorum panniculi à duabus matribus sunt cerebri. Quorum subtilior rete operit, & iungit cum ipso ubi rete iungitur cristaloido. Quod fit ut rete uenis nutriatur, calor uero naturalis ex arterijs detur. Hęc autem tunica uocatur secundina sicut & mater pia unde processit est uocata. Hanc secundinã uelat grossior pellicula: Quę cum solidet ubi & secundina reti cõiungit: Grossa fuit necessaria, ut & oculum ligaret, & ab offe eum defenderet. Vocatur autem scleros. Hęc sunt postremę tunicę perfectissime sibi & uitreo humori atq; cristaloidos solidate in medio. Qui locus uocat ireus, quia in colorũ diuersitate ei assimilatur & in circuitionibus. Tres anteriores tunicę ante euagoidon sunt positæ. Quarum una albuginẽ oui uelat. Cuius forma est uia medietas, lenis in antea, intrinsecus uersus albuginẽ uillosa. Color inter nigrum & uenetum medius, unde uinea uocat, quæ à secundina egreditur. Huius tria sunt iuuamenta. Cornea nutrit, unde multis abundat uenis. Secundo cristaloidos & corneæ est differentia, ne cristaloidi cornea duricia sua noceat, unde oportuit ut humida esset. Tertio ut nigredine sua spiritũ coadunet uisibilem ne dispergat per aërem. Nigro enim colori est naturale lumen sibi coadunare, candido uero dispergere. Vnde quidam uisu deficiente propter splendorẽ nimiũ parum palpebras claudunt oculorũ ut uisus licet paruus ad uueam refugus, postea amplior egrediat. Vnde dedit natura nimum splendorẽ in hac concauitate uuea. Quæ etiam est pertunfata ut spiritus uisualis exiens ab ea rẽ sensam ilico percutiat. Est & uillosa ut aquã ad oculos descendente ilico cõbibat. Cornea est dura, solida, atq; alba cornu albo & subtili simillima. Quæ ex multis frustulis est composita. Hęc dum excorticat quasi squama euellitur, exit ab illo panniculo qui supra uocat scleros, qui sicut diximus à dura matre egredit. Cornea fuit necessaria, ut cristaloidon ab extrinsecus accidentibus custodiat. Clara est & lucida ut uisualem spiritũ exire prohibeat. Dura quia subtilissimam esse oportebat. Coniunctiua tunica subtilis est & alba in omnibus oculi lateribus solidata non operiens corneam sed circundans. Hęc illa est albedo quę uideat in oculo, & exiens à panniculo, qui inter cutaneus superpositus est craneo. Huius necessitas quia undiq; ossibus oculũ circumligat, & lacertos operit quibus mouentur oculi. Hęc sunt 5. tunicę oui albugini ante positæ. Septima est subtilissima, albissima, & nitidissima. Quæ oui albugini supposita, eam tantũ

tantum partem operit, quæ vitreus humor operiendam dimisit. Vocatur autem araneæ tela, quia ipsi est simillima. Hæc est quæ in oculo uidemus cum speculū cōspicimus. Quod ex nimia fit claritate, & lucentissima forbitione. Hæc sunt omnes oculi partes, humores, vitreus, crystallinus, & albugineus, 7. tunice. Rete secundina atque dura araneæ tela, uvea, cornea, & coniunctiua.

De naribus & instrumentis odoratus. Cap. XVIII.

Nares duo sunt nasi foramina una cartilagine à se inuicem differentia. Quorum singulum nasum ascendit, & in duo foramina se diuidit. Primum in buccam transuersum tendit, alterum post matrem duram uadit in ossa collatorio simillima. De quibus satis diximus cum superfluitates à cerebro exeuntes tetigimus. Hæc uis grossis panniculis sunt induta. Quæ à sexto rari incipiunt quod diuidit in os, linguam & palatum, guttur quoque & canales pulmonis, & in os stomachi. Viæ narium duabus de causis necessariæ sunt. Prima quæ maior est, ad opus trahendi spiritus & odoratus, altera ut grossas emittat superfluitates à cerebro uenientes. Hæc sunt transuersæ, & non pulmonis appositæ, ut si aliquando frigidus aer subeat, pulmonem non ledat, & si quid cum aere sicut puluis uel cinis intrauerit, pulmonem obesse non possit, sed aer ob ambulans transuersa in eundo depuret & calefiat, atque solida ne ad pulmonem perueniant repellat. Quidam tamen arbitrati sunt uias in naso apparentes, odoratus esse instrumentum. Quia opilatis naribus nullus sentit odoratus. Si aperiantur, ilico sentietur. Sed falsa est eorum opinatio. Hæc enim tantum ad proram cerebri ferunt odoratum, duo frustula uberibus similia odoratus sunt instrumenta, qua usque ad collatorium descendunt, ubi dura mater est pertusata, & similiter super eam uberum extrema usque in uentriculos proram cerebri pertingentia. Odoratus sic efficit: Fumus odoriferorum corporum dissolutus, & cum aere mixtus per narium foramina ab uberibus trahitur, per quæ uberum pertusiones cerebro transmittitur. Si enim in domo fumosa, & odorifera flatus suspenditur, odoratus emittitur, sed tamen nares fumo odorifero implentur. Quod constat quia cum à loco odorifero semoueamur, & flatus antea suspensus ab uberibus fugat odoratus redditur. Unde constat non esse nares odoratus instrumenta, sed potius illa proram frustula, quæ uocant ubera. Cerebrum enim dilatatur & constringitur, ut suum calorem custodiat naturalem. Dum enim dilatare trahit aerem à naribus pectore quoque & pulmonis canalibus. Et qualiscumque fumus tracto aere admiscetur necesse est ad cerebrum trahatur. Dilatari istud flatum trahere dicimus. Cum autem constringitur fumosus aer emundationes à uentriculis per nares expellentur. Hæc autem expulsio, flatus est emissio.

De auditu. Cap. XV.

Auditus instrumenta sunt in petroso osse foramina, & pelliculae quibus ea operiuntur & auriculae. Cum uno tamen horum auditus perficitur

ficitur, quod tamē duobus alijs adiuuatur. Vnum enim par neruorū à quinto pari egreditur, quod in foramina petrosi ossis protendit. Vbi dum dilatatur, foramina interius operiunt. Quę sunt transuersa sicut torcular, ne frigidus aër cito penetret & panniculus obsit, neue aliquid nociuum incidat, quod auditus instrumentū impediatur. Carthilago exterior, quę dicitur auricula duabus de causis fuit necessaria. Defendit enim ne quid in auditum cadat sicut oculos defendūt cilia. Secundo quia uocem adiuuat: uox enim percussio est aëris. Quę cum ad carthilaginem ueniat, ibi adunata fortiter intrat foramina.

De lingua. Cap. XVI.

Lingua est instrumentum gustus & locutionis. Quę de carne molli cōponitur & spongię assimilatur. Ad quę multę ueniunt uenę sanguine plenę, unde rubicunda est colore. Hęc eadem operit uestibus quibus spacium buccę & palatum induitur, & os stomachi, guttur & canales pulmonis. A superiori apparet tota, ab inferiori parte usque ad ligamēta, quibus mento est cōnexa, in quibusdā autē hominibus, plus quō oporteat, ut & contrahat lingua, nec in partes moueat diuersas. Vnde oportet incidere ligamenta, ut sibi motus per totum os & palatum deat. In lateribus ligamentorum quedam uenę sunt, quę saliuam semper lingue subministrant. Hęc ab initio lingue incipiunt motum arteriarū, à quibus emanat humectatio phlegmatica, quę uocatur saliuua. Iste à medicis uocatur ab initio saliuuares. Initium lingue unde hęc uenę exeunt caro est, glandosa, atque alba, ipsius saliuuę generatiua. Quę adiuuat cum saliuam à uenis illis recipiat, unde humectet linguam atque buccam. Lingue fundamentū undique uicinitati corporis est innexum, ut fere totū uideat esse unum, cum tamen eorū sit diuersa. Hęc est lingue cōpositio, & animatorū corporū interiorū & cōpositorum.

De instrumentis spiritus, & primum de uuula. Cap. XVII.

Animatorū membrorū interiorum & cōpositorum tractatum explorauimus. De interioribus ergo cōpositis spiritum subministrantibus dicemus, scilicet de uuula, gutture & pulmone, diaphragmate & pectore. De pectore tamen satis diximus, cum de sua cōpositione tractauerimus. Dicendum ergo de uuula, quę triplici ex causa fuit necessaria. Primo quia pulchrā uocem reddit & fortem. Secundo quia alleuiat aërem introeuntem eiusque temperat frigiditatem. Vnde quidam moriuntur cum eis radicibus incidatur, non tantū amittentes uocem sonoram, sed nimium recipientes aërem, qui pectus infrigidet & pulmonē. Qua propter oportet incidentem non totam extirpare, sed partem. Tertio ut recipiat puluerem, ne guttur intret uel pulmonem.

De gutture. Cap. XVIII.

Guttur est extremitas canalium pulmonis, quod duplicis est iuuenti, Maius & primum ut aërem emittat, & flatum trahat. Secundum

dum propter uocem. Quia aliquando unum membrū facit, natura duarum uel trium rerum instrumentū, sicut subtilem fecit matrem cerebri opertricem, uenasq; & arterias ligaret inuicem, & cerebrum ne dispergeret coadunaret. Aliquando facit eadem natura, ut expulsa alterius rei sint iuuamina, sicut fumus pilorū causa esse dicitur. Idem etiam fecit in pulmone & eius canalibus, ut instrumenta esse flatus, ad calorem naturalem cordi reseruandum, & uocis esset instrumentum. Aër enim trahitur, ut cor calore naturali refrigeretur. Aër quoq; expellitur ut dupliciter nos opiletur, uelut fumosa superfluitas à corde expellatur, uel ut materia uocis efficiatur. His ergo duabus de causis compositus est canalis pulmonis. Qui causa flatus ex multorum frustulorū concatenatione & ligamentis construitur ut possit dilari & constringi, quæ uero attinent uoluntario motui. Qui nunquam potest fieri nisi exconcatenatis membris. Huius canalis substantia carthilaginosa est atq; dura, ut cum uentus exeat uox fiat clara. Raucitas enim uocis ex humiditate fit canalis pulmonis. Cuius superior extremitas gulæ uicina durior est omnibus canalibus pulmonis. Hęc autē uocatur guttur. Vnde instrumentum fuit uocis, quia durū est inter alios canales pulmonis. Quod ex tribus carthilaginis sit maioribus. Primū est anterius, gibbosum exterius, concuum interius. Quod in quibusdam hominibus tactu sentitur. Secundū priore est maius, & retro iuxta os stomachi locatur ut illud cōpleat, quod priori defuit carthilagini. Hoc guttur quadam concatenatione & ligamentis iungitur, ut & dilatetur & constringatur. Inferius ligamentis solidetur, neruisq; ligatur, cum duabus costis inferioribus exeuntibus de osse, scutum assimilante. Tertia carthilago, tanto secunda est minor, quanto prior secunda fuit maior. Ista tertia secundam quasi æquitat, quæ cypho assimilatur. Duo habens concaua, quæ duo secunde intrant frustulæ. Quæ frustula sunt quasi concatenata ut hac cōcatenatione guttur clauderet, & aperiret. Prima carthilago, ubi primæ & secunde iungitur strictior est fundamento. Quod fuit necesse ut fundamentū in pulmone latius esset gulari gutture. Tertia carthilago concauitatē habet ex parte uiæ spiritus, ut ex earum trium carthilaginum compositione canalis reddet similis fistulæ per quā aër ad canales pulmonis, & ipsum pulmonē transire possit. Guttur interius eadem ueste, qua & lingua & palatum, & os stomachi induitur. In superiori carthilagine cyphum assimilante, est unū os, duas habens furculas assimilantes duo lambda. Os istud per collum extenditur, cuius linea mediastina in dorso primæ carthilaginis, & lingue subteriori linea est superposita. Inferius lambda est sicut acuminis primæ carthilaginis quantitatis. Est autem iuncta, atq; solidata in utraq; carthilaginum latera & ligamenta eius quasi nerua carthilaginibus egrediuntur. Lambda superius cum osse sagittā assimilante ligatur. Hęc est cōpositio gutturis ex tribus carthilaginis. Cōcauitas

gutturis

gutturis, quod aër intrat & exit habet quoddã corpus, quod lingue fistulæ assimilat. Cui lingue corpus non est assimilandũ, cum ista posterior, illud uero natura primum. Hoc autem corpusculũ nullam habet in toto corpore similitudinem. Componit enim glande pelliculis & pinguedine. Vocatur autẽ gutturis lingua, siue cataracta. Et est primum uocis instrumentum. Neq; enim aliter potest uox esse, nisi ista claudat cataracta. Si enim uia gutturis est aperta, impossibile est uocẽ esse, quia aër paulatim exit, quod cõtrarium est formandæ uoci. Sed tantum fit quidam flatus, si tenuiter exeat paruus. Si uero fortiter, magnus. Cum uox format subito multus aër è corpore egredit. Cuius uia primũ à largo peruenit ad angustũ, & post paulatim egrediens, angustat, dilatat. Hæc gutturis cataracta, ad flatum constringẽdũ fuit necessaria. Non autẽ dico constrictionẽ flatus ut ex toto intus cõtrahat. Sed in emissionẽ uocis utrinq; cõstringi lateraliter pectus, & cum costis lacertos hypochõdriæ uicinus. Vnde totũ pectus & lacerti mouentes guttur mouent, aër q; licet fortis coartatur, ne subito egrediat. Quod facit lacertus, quo cyphum assimilans carthilago constringit. Est q; huius rei explementum, corpus, lingue, fistulæ assimilatum. Coadunata enim pars parti, claudit uiam gutturis. Per lingue huius latera natura fecit duo foramina, quæ ad locum concauũ secedunt. Quod aër nõ potest subsistere dũ per largitatẽ uagatur uia. Sed cũ ad latera altera se dirigat, illa duo lateralia aperit foramina, ut tandem exire ualeat. Hæc autẽ duo foramina à superiori in inferius sicut linea sunt extensa, & sunt quasi pelliculæ usq; in cõcauũ clausæ ut guttur claudat, & non ante animalẽ flatũ aperiat. Rursus cum cibũ trãsgluttitur, dorsum cataractæ tangit, subito se cataracta claudit. Neq; uiam ad pulmonẽ prohibet aliquãdo potui, sed ne multa quantitas surripere possit. Aliquando enim parum intrat pelliculas & uentriculos suos & humectat. Guttur est carthilaginosum & rotundũ. Vnde fit ut os stomachi in transglutiendis cibus usq; ad canales descendat pulmonis, & guttur usq; ad palatum ascendit. Sicut in transglutiendo cibo cataracta claudit, & os stomachi deprimitur, sic in expellendo uomitu subterior cyphus guttur obstruitur, ut transeat uomitus.

De canalibus pulmonis. Cap. XIX.

Canales pulmonis ex multis componunt carthilaginosi rotunda in modum anuli, alternatim sibi suppositi, ab inferiori extremitate gutturis usq; ad initium pulmonis, per longinquitatẽ colli. Sunt autem ligatæ sibimet ipsis ex pellicularũ ligamentis. Neq; ex omni parte sunt carthilaginosi, sed tantũ impertinentia colli, propter expressionem oris stomachi. In parte uero pectoris sunt sicut ligamẽta, siue chordæ. Habet unusquisq; anulus pelliculas intrinsecus rotundissimas, quæ pelliculæ duræ sunt & solidæ. Hæ sunt pelliculæ quas ante diximus, os stomachi atq; guttur circum

circundare. De foris rursus panniculos habet unusquisque anulus, sicut operi-
mentum canalibus pulmonis. Canalis necessaria collo fuit ut aërem expelleret
& traheret, flatumque & uocem reciperet. Quæ cum in furculas perueniat,
ubi pectoris est spaciositas, per pulmonem spargendo se dilatat, & cum uenis
ambabus à corde uenientibus admisceat, sui diuisi ramuli sunt similiter anu-
lati ex parte carthilaginosi, & ex parte panniculosi. Suntque sanguine mundif-
simi in animali nature sue competenti. Cum enim incisionem, rupturam, per-
cussionem in aliquo horum patiat, sanguinolentum ibi animal efficit. Vnde
tussis nascitur, & sanguis ille ad os deueniens expellitur. Flatus enim san-
guine pulmonis impedit. Canalis fit hæc carthilaginosa propter uocem. In-
strumentum enim uocis neque durum sicut os esse debuit neque molle. Carthilago
est mollior ossibus, & durior alijs corporis partibus. Ex multis carthilagino-
sis & ligamentis conficitur, propter flatum dilatandum & constringendum.
Quod fieri non posset si ex una carthilagine esset.

De pulmone. Cap. XX.

Primo est de molli carne, & aërius spumæ coagulatae simillimus,
multis quasi uasis telatus. Hæc uasa sunt triformia. Vnum à dextra
cõcauitate incipit cordis, alterum à sinistra, tertium à suis canalibus.
Prodiens à dextra cõcauitate cordis uena est non pulsatiua, sed forma eius si-
cut arteria, quia de duris & duobus panniculis. Vnde hæc uena dicitur arteria.
Quod fuit necesse ut pulmonem possit nutrire. Duris & duobus fit panniculis
ut subtilitatem suggeret aëri uarij sanguinis in nutritura pulmonis. Pulmo
enim est subtilis nature & aërie. Vnde nutritum oportuit haberi simile.
Exiens à cordis sinistra est una sola arteria. Cuius forma est sicut uena, quia
una est & rara pellicula. Vnde uenata uocatur arteria. Hæc fuit necessaria ut
spiritum & clarum sanguinem pulmoni ferat. Spiritus multam fert quantitatem
propter suam raritatem. Vas ueniens à canalibus pulmonis cõpositionibus
eorum simile est. Ex carthilaginibus enim & panniculis canales sunt pulmo-
nis, ut per carthilagines ori iungantur stomachi. Quod eum carthilagine sua
cum uenata iungitur arteria. Vnde quodque horum trium uasorum cum intret sto-
machum, est quadripartitum. Duæ partes eunt dextrorsum, & duæ sinistror-
sum. Pulmo enim in duo diuiditur. Panniculis pectus mediantibus eum inter-
cidentibus. Quatuor superiores partes per pulmonem postea diuiduntur multi-
pliciter. Canales pulmonis aliter diuiditur in dextris. Quæ diuisio fuisset ne-
cessaria ut esset fulcimentum, & quasi culcitra uenis, pectoris aduentibus uias.
Hæc est compositio pulmonis. Cuius est iuuamentum ut undique cor circum-
det. Cum motu careat proprio motus, pectoris eum moueri adiuuat. Est autem
pulmo instrumentum spiritus & uocis. Spiritus fuit necessarius propter cor.
Quia enim cor fundamentum est, & foris caloris naturalis necesse est aërem
trahi, unde feruor suus refrigerari, & fumosa superfluitas posset expelli. Vnde

de duos motus habuit contrarios dilatandi quo spiritum traheret refrigerandi, stringendi, quo fumosæ superfluitates possent expelli. Ne ergo subito aër erumperet ad cor pulmo fuit necessarius inter ipsum & guttur mediatinus, ut spiritum refrigerandi ab eo reciperet, & fumosam superfluitatē sibi redderet. Quia etiā animali uox necessaria fuit, & uox sine aëre esse non potuit, fecit natura à corde aëris expulsionem uocis esse materialem. Est ergo pulmo cellulæ similitudo, seruans semper aërem frigidum ad cordis feruorem refrigerandum, & calidum ad uocem atq; flatum. Quo si mediatore cor careret, & per se principaliter aërem traheret, & expelleret spississimū & infinitum eius esse motū oporteret. Vnde adeò esset periculosius, ut nec uno momēto flatus teneret. Sed cum quodlibet animal in loco calido, siue in aqua profundissima seu etiam in loco foetido flatum teneat, cōstat cor ad pulmonē refugere, quo aliquandiu possit se refrigerare. Vnde fit ut quā diu aërem in cella pulmonis, quodlibet animal in his locis uiuere possit. Sed eo deficiente & augmentante fumosa superfluitate in corde uel pulmone desinat animal uitale esse. Fit itē pulmo necessarius ut aërem excoquat & in naturā trahat spiritus, quo eum sibi adsciscat facilius. Sic enim cibum epar in naturam sanguinis mutat, quo mēbra eum cetera facilius in naturam suam mutant postea. Propter supradictas ergo causas caro pulmonis mollior & leuior fit sicut natura aëris est, ut aërem mutet in naturā sui, & inde cor eum trahat sibi, & in uitalem mutet spiritum. Deinde hic ascendens per arterias ad uentriculos cerebri, inanimatum spiritū facile queat mutari. Sed de his planius postea disputabimus.

De corde. Cap. XXI.

Cor fit de uillis diuersę positis, cuius caro tota est dura. Diuersitas uillorum ex diuersitate est motuū, dilatandi scilicet & cōstringēdi duricies carnis, ut uelocitas auferat passibilitatis. Pulmo circūdat cor lateraliter. Forma cordis est pinea. Inferior eius pars, id est, latitudo, opposita est superiori corpori. Poniē autē intra concauitates pectoris ambas quas mediante panniculo diximus esse diuersas. Caput quod acumen dicit in sinistra parte locat. Hoc uero latus cordis spiritus inhabitat uitalis. Inde exit arteria maior, de qua omēs alię egrediūt. Vnde fit, ut pulsus in sinistra parte sit fortissimus. Cor duas habet cōcavitates, quarū una dextra, altera uero sinistra. Sinistra in acumē tēdit, dextra infra subsistit. A dextra usq; ad sinistra cōcavitatē est unū foramen, quod à quibusdā tertia uocat cōcavitatis, sed non est ita. Dextra itē cōcavitatis, duo habet foramina. Vnū, uena intrat cōcaua, portans ab epate sanguinē in hanc cōcavitatē. Super hoc foramen tres sunt panniculi ad hoc ibi positi, ut aperiant intraturo sanguini, & claudant postquam intrauerint, ne exeant propter dilatationem cordis. Alterū foramen exit uena, arteriæ assimilata ut pulmonē nutriat. De qua satis diximus in pulmonis tractatu. Sinistram identidem, duplex habet foramen, unū

unum intrat arteria uena simillima. Ista portat spiritum à pulmone ad arterias, & sanguinè à corde ad pulmonem. Super hoc quoq; foramen duo sunt panniculi aperiens se aëri ad cor ingredienti. Alterū est foramen sinistrae parti, unde maior arteria exit quæ uocat̃ chriti, & omniū fons est arteriarū totius corporis. Hoc habet 3. panniculos, qui aperiunt sanguinem à corde & spiritum emittendo, postq; clauduntur reditum prohibendo. Hæc duæ cōcavitates cordis semper sunt in pulsu. Sed tamen plus sinistra, quia sanguis & spiritus plus ibi regnat. Hæc sunt cōpositiones concavitatum cordis. Foramen quod à dextra parte protendit̃ in sinistram, in dextrā incipit maiora ri, sed postea usq; in sinistrā paulatim stringit̃. Quod ideo consequitur ut sanguis in sinistram partem subtilior progrediatur. In unoquoq; cordis concavo frustulum est exterius, quod auriculæ assimilatur. Hæc sunt 2. quæ cordis auriculæ dicuntur. In dextra auricula arterialis solidatur uena. In sinistra uero uenosæ arteriæ est solidatio. Habet autem in sua latitudine quædam ossa cartilaginosa, quæ cordis sedes sunt appellata. Circuit etiam cor quidam panniculus, qui casula cordis esse dicitur. In huius panniculi medio extrinsecus panniculi pectus mediantes solidant̃. Iste panniculus non cordi iungit̃ ne forte eius modis impediatur. Qui cordi fuit necessarius ut esset fundamentum caloris naturalis, unde animal regetur. Sinistra concavitas dignior est de causa suprascripta.

De diaphragma. Cap. XXII.

Subtus collum, duo concava maiora sunt, unum circumdat omnia pectoris ossa, pulmonē & cor continens, alterum continet uentris lacertos omnes. Istud incipit ab inferiori teneritudine pectoris usq; ad interiora ossa penis. In qua concavitate sunt, stomachus, intestina, epar, splen, fel, renes, uesica, matrix. Inter hæc uero concava quidam lacertus est rotundus eorum differentia, qui dicitur diaphragma, incipiens à teneritudine pectoris, & protendens utrinq; usq; ad 12. spondylem, ubi solidatur ex omni parte cum cordosis ligamentis ab ipso exeuntibus. Operitur autem hic lacertus de uno panno superius, quia panniculo costas circūeunte egreditur, & à duobus pectus mediantibus. Subterius est alter panniculus, qui à siphac egreditur. Habet diaphragma 2. foramina, unū esse spōdyles, unde exit meri. De altero foramine exit cōcaua pena, quæ spargit̃ in corporis superiora. Diaphragmatis uero sunt iuuamēta dilatata em̃ pectus atq; stringit cum alijs lacertis pectoris. Secundum est quia differre facit instrumenta spiritus atq; cibi.

De cibus. Cap. XXIII.

Cibi instrumenta ab ore sunt incipientia. Os em̃ multa habet instrumenta ibi coadunata, dentes & pelliculas unde operit̃ bucca palatum etiam atq; linguam. Habet inferiorē partem oris guttur uulnam, canales pulmonis meri. Dentium diximus iam numerum & eorū iuuamentum in tractu ossium. Lingua duarū rerum habet iuuamina animatae rei atq; cibi. Cuius compositionē superius diximus, & similiter de alijs tra-

et iuimus. Pellicula unde bucca circūduiuit, pelliculæ circūamiciēti os stomachi & ipsum stomachū cōnectit. Quæ iuuat q̄a cibū quoquo modo mutat, & stomacho aptat. A stomacho em̄ incipit, unde eius naturā custodit.

Meri quod dictū est corpusculum, longum, rotundū, atq; concauū. Quod à stomacho incipit progrediens usq; in superiorem extremitatem gutturis. Eius exordium est angustum, sed postea paulatim dilatatum ad gutturis summitatē ueniens fit latum. Protendit super spō dyles dorfi, ubi multis ligat̄ ligamentis, non tamen spō dylibus adhærēs medijs, quia multo magis uergitur dextris, & usq; in 12. spondylem descendit. A spondylium uero medietate meri separare fuit necesse, ut infra corpus daret descendēti arteriæ. Hæc em̄ medijs ligatur spō dylibus, ut melius custodiret. Cōponitur autem meri de duobus p̄aniculis à stomacho egredientibus pelliculis. Horum unus exterior est & carnosus, & uilla sua per latum extenditur. Secundus interior est & neruosus, cuius pili in longum protensi, tamen obliquant̄ pauci. Est autem officiū meri transglutienda transglutiri. Ab ore enim cibum trahit, & in stomachum traicit. Trahit cum uillis longis. Quæ ascendenti guttur subleuant in buccæ superiora ut expressius cibū sibi trahant à bucca. Quem pili per latum positi suscipiētes ab eis, stringendo mittunt stomachi receptaculis. Si em̄ res humida quoquomodo inter manus fuerit stricta, humor inde delabitur. Ex his ergo pilis consequitur, ut transglutiēdis leuior sit aditus, euomēdis grauior exitus, quia trāsglutiēda adiuuat utraq; uela. Vomitus à solo exteriori adiuuat, qđ dilatatū esse diximus.

De stomacho. Cap. XXV.

Stomachus & si in sinistris sit locatus eius tamen inferiora tendit in dextram. Hic epar habet dextrū, quod cum suis frustulis ipsum br̄achiat stomachum. Splen est sinister sibi subterius lacerti dorfi, superius habet scirbū, quod gr̄eci condriā dicunt. Eius forma est quasi sphaerica. Sed tamē eius extrema, aliquantulū sunt longa. Inferiora superioribus sunt latiora. Foramē suæ latitudinis uersum intestina uidet̄ stringi. Foramen strictē partius dilatatur in meri. Componit̄ ex duobus panniculis. Interior est neruosus, pilos habēs in longitudinē & in transuerso. Exterior est carnosus, pilos habens per latū cum pelliculis splenis lateraliter ligat̄ & epatis ex parte dorfi cum spondylibus. Adiuuat autē stomachus, ut excoquat cibū & epati mittat excoctū, ut facilius epar in sanguinis naturam uertat. Si bucca in opus stomachi cibū apparat incōsumptum. Hanc stomachi excoctionē medici uocant primā digestionē. Partium suarū adiuuamenta, uillorū quoq; & sphericę formæ in presentiarū sunt dicenda. Duorū p̄aniculorū duplex est iuuamentum. Cibum em̄ à meri unum sibi contrahit, quod fit cum panniculo interiori per longū uillato, sicut superius de meri diximus. Stomachus enim in transglutiendis surrigit̄ ad meri, & ab eo cibū sibi suscipit sicut si qui
libet.

libet manum ad rem suscipiendā porrexit. Secundi panniculi iuuamētum sibi retinere cibum. Qui cum perueniat ad stomachū ab isto quasi braccatur quò ad dirigenda digerant, & retinenda in suum usum retineant. Expellendi ergo ad intestina emittunt, unde superiora stringunt, inferiora uero dilatantur intestino se aperiēte, quod potria uocat. Stringere istud exterior pāniculus, in quo uillum latū habet. Omne enim mēbrum duobus constans panniculis, si uillum per longum habuerit, inde suscipienda suscipit. Si fuerit perlatum, inde reijcit reijciendū. Quare interior sit neruosus, nimia hęc fortitudo fecit sui sensus. Cum em̄ stomachus recepta omnibus suppeditet interioribus digniorē sensum oportuit habere, ut & digestionis uacuitatē sentiret, & inde rursus impleret expeteret. Si tamen sensus plurimus in ore suo habet. Ore em̄ stomachi sentimus, quod famē uocare solemus. Hac ergo necessitate os stomachi neruosum, & ipsum oportuit esse stomachū. Descendūt autē 2. maiores nerui à summitate cerebri per os stomachi & ipsum stomachū spargēdi. Exterior pāniculus fuit carnosus ut stomachus calefiat ut digerere ualeat. Natura em̄ carnea humida est & calida. Qd̄ hic in parte sinistra aptat̄ epati amabilis locus apparat̄ uidelicet. Splē em̄ licet in sinistra sit, minoris tamē q̄ epar est quātitatis. Epar in dextra, splen uero locat̄ in sinistra. Lacerti dorsi inferius, scirbūq̄ superius ut melius calefieret ad digerendū stomachus. Qui ligat̄ undiq̄ ne motus suus nimius à loco suo eū ualeat extirpare. Fuit rotūdus ut et passibilitatē reijciat, & multā cibi quātitatē suscipiat. Lōga fuerūt extrema ut desuper meri iūgeret̄ intestino uero inferius. Latitudo inferior, & angustia superior, quę in humāo tm̄ sūt stomacho. Ideo fuerūt necessaria, quia cū homo prę alijs erectior sit, animalibus cibus in inferiora semper suscipit. Vnde latitudo fuit inferior ut multitudo cibi inde posset capi. Latitudo superioris foraminis opposita est meri, ut si forte trāsglutiret, res aliqua dura & nō bene dimasticata intrare ualeat. Foramē inferius ideo angustat̄, quia cibus in stomacho nimia excoctione subtilatus, facilius egredit̄, & rursus ne cibus exeat antea q̄ excoquat̄. Vnde etiam semper oportet claudatur.

De intestinis. Cap. XXVI.

Intestina super dorsi spōdyles & os latū sunt posita cū ligamētis à siphæ egrediētibus, ligata incipientia à superiori foramine stomachi, quod porta uocat, usq̄ in anū protendunt, & globosa à dextra in sinistra, & à sinistra torquerent̄ in dextrā. Hęc ex duobus cōponunt̄ pāniculis. Vnusquisq̄ panniculus habet uillum in latitudinē rotundū. Quorū est essentia, eademq̄ & in stomacho est dicta. Sunt autē numero 7. Tria subtilia quę sunt superiora cū porta iuncta, tria grossa, ab inferiori subtili incipientia. Vnū triū subtiliū uocat̄ 12. q̄ sua lōgitudine pro mēsurā cuiusq̄ hominis, 12 habet digitos, super dorsum erigit̄, in nullā em̄ partem torquet̄ sicut alia circūuoluūtur. Alterum uocat̄ ieiunū quia semper cibus est uacuum, globose est circūactū

in similitudinem aliorum. Tertium subtile est appellatum, secundo simile, sed tamen nunquam sine cibi fece inuentum. Grossorum trium primum est orbum appellatū, & incipit à subtili extremitate, & est latum à dextra in sinistra partem circūuolutum, quod uocat orbum, quia uno tantū foramine est contentū, per quod intrātia intrant, & exeuntia exeunt. Quod egreditur ab eo aliud intrat intestinum quod uocat ilion. Orbum uero intestinū, sacculo est assimilātū. Secundū grossorū est illud quod uocat ilion, Quod similiter aliū à dextra in sinistra tēdit. Sed tamē à dextra ascēdit super arcā. Vocat ilio quā dura digestio unde iliorū dolor in hoc residet intestino. Tertiū est rectū intestinū, quod in inferiori ani extremitate positū uocat colon: ubi cū aliquando digestio inherat, inde colica nascit passio. Hoc cæteris est latius. Intestina hæc circundant uenæ, nerui quoq; & arteriæ. Sed horum maiorū pars remanet circa superiora. Liganē cum pelliculis & glandosa carne in sua concauitate. Quæ cum omnia in superioribus sunt dicta. Hæc intestinorū est cōpositio. Iuuant, ut à stomacho digesta recipiant, & inde succum mandent ad epar, fecesq; expellant foras. A superiori uena em̄ quæ uocatur porta, multe uenæ subtiles prouunt ad intestina. Ab intestinis quoq; procurrunt ad epar, & hæ uocantur mēseraica, per quas succus cibi ad epar tendit ab intestinis. Rursus iuuant intestina quia cibum mutāt. Cibus enim intra stomachum digestus cum portā exeat, & ad subtile intestinum ueniat, ibi aliquas consumens moras, melius subtiliatur, & inde per mēseraicas ad epar progreditur, ubi in naturam sanguinis mutatur. Sicut enim bucca & meri cibum subtilant, ut ad stomachū subtiliorem mittāt, sic & in subtile intestino nondum bene depuratus in stomacho, multo maior fit digestio, ut epari mittat digestibilior. Vnde hoc intestinum stomachi essentia est uicinum. Hæc est una intestinorum necessitas. Singulorū autem uirtutem dicturi sumus & cōpositionē. Eorum enim gibbolitas & rotunditas ideo fuere necessaria ut cibum aliquādiu ibi inherat. Quod si non fieret, homo & semper comederet semperq; digereret. Secundo fuere necessaria, ut cibum partim digerant, & pro ut eis suppetit partim retineant, superflua uero expellant. Duodecimū intestinum ad dorsum est erectum, ut uenis & arterijs atq; neruis daret locum. Sic enim locatum minus occupat loci spacium. Dicendum est quare ex duobus panniculis fierent, & uilla per latum secederent. Duo panniculi fuere necessarij, ut si unus pateretur, ab altero sibi subueniretur. Sicut in diuturna uidemus dissenteria, quia aliquando in digestionē frustula carnis uident exire, quæ de interioribus panniculis constat esse. Non tamen perit intestinum, quia interior panniculus sibi facit supplementū. Eorū uilla per latum extensa sunt, ut superfluatorū fortiter sint expulsiua. Vnde fit ut sint duplicia. Inferiora intestina superioribus sunt grossiora & maiora, ut non frequentius hominē ad sellā ire oporteat. Quia si digestio loca stricta inciderit, facile implet, & cito euacuari oportet. Quod si ampla, contigit e contra.

De pin

De pinguedine, quæ est scirbum. Cap. XXVII.

Scirbum ex duobus componit panniculis, grossis atq; spissis. Quorū alter supponit alteri. In horum medio multa est crassitudo, & multe uenæ atq; arteriæ. Crassitudo ista est super intestina. Cuius forma, sicut sacculus siue marsupium extat, incipit ab ore stomachi, & usq; ad intestinum quod uocatur colon tendit. Bucca eius ibidem est, ubi & principium. Aliquando solidat in aliqua extremitate epatis, & in dorsi costis, neq; in his determinate, sed sicut solet contingere. Sæpius iungitur cum stomacho, & splene, atq; colon, ut stomachus & intestina per ipsum possint calefieri, & uel liget atq; operiat uenas quas habent intestina.

De epate. Cap. XXVIII.

Epar in dextro latere ponit, & sub superiorē hypochondriam locat. Est autem concuum atq; gibbosum. Cōcauitas stomacho & intestinis est finitima. Amplectitur enim stomachū, cum suis 5. panniculis. Gibbositas diaphragmati est apposita ita ut ipsum tangat. Ligat cum diaphragmate pelliculis ipsum operientibus, & similiter costis posterioribus. Concauitas etiam sua stomacho & intestinis pelliculis & uenis est ligata. Hoc epar non in omnibus equaliter se habet hominibus quantitate siue partibus. In hominibus est maius q̄ in bestijs eiusdē quantitatis. Numerus partium in quibusdam duarū, in quibusdam trium, in alijs 4. in alijs 5. Epar magnā partem tenet in dextera. A lata sua cōcauitate uena progredit, quæ porta uocat. Quæ anteq̄ exeat in 5. diuiditur uenulas, 5. epatis intrates particulas. Vbi unaquæq; pars quinaria in multas uenas diuidit subtilissimas. Quæ in inferiorē ptendunt stomachū, in 12. quoq; intestinū ieiunūq; atq; rectū. Quod satis diximus, cū de uenis tractarem. Necessariū fuit epar ut cibū traheret & sanguinē faciat. Quæ postea per uenas ad totius corporis mēbra traiciat. Vnde fit ut substantia epatis coagulato assimilē sanguini, cum cibus in stomacho coctus est, & digestibilis factus portā egredit. Deinde in 12. postea in ieiunū, & à ieiuno in subtile intestinū. Subtile uero, succum bene colatū per meseraicas mittit ad uenā, ut quæ uocatur porta, & per hanc eadem epatis intrat uentrem. Vbi per uenas sparsum dilatat, quæ per epar extenduntur. Epar cibum mutat in naturam sanguinis, quem per uenā maiorem, quæ uocatur concaua, in cætera corporis mandat membra.

De splene. Cap. XXIX.

Splen in parte est sinistra, cuius forma aliquantulum est longa, & parum contra stomachū concaua, uersus costas gibbosa. In his autem duobus locis ligatur cum panniculis. Cui bina coniunguntur uascula. Vnum quod maioris est quantitatis à gibbositate est epatis. Per quod ab epatis sanguine coleram nigram sibi splen uidetur trahere. Alterum minus inter splenem & os stomachi locatur, unde colera nigra ori stomachi mandatur.

mandat, ut appetitus inde confortetur. Splenis iuuamentum est, ut sanguinem in epate mundificet, & per uenasculum supradictum sibi trahat sanguinis feces. Quas per aliud uas ori stomachi mutat quantum adiuuando appetitu sufficiat. Neque tamen totum & ilico mittit, quia aliquandiu sibi retinens, in suos usus transformat partem. Alia pars tandem uera facta colera, pro ut dixi mittit stomacho in suo appetitu confortando. Vnde fit, ut splenis substantia, quia sugat & emittat, rara sit ut spongia, ut grossos humores contrahat sibi. Color eius nigredini assimilatur, ut colera nigra exprimatur.

De felle. Cap. XXX.

Fel super epatis frustulum maius est. Huius unus tantum est panniculus, fortis & durus, bina habet uascula, unum epatis concauitati iunctum, per quod colera rubea a sanguine epatis depurat. Alterum in duo alia diuiditur, unum horum maius intestino iungitur, ut colera rubea sibi iniciatur. Alterum in inferiorem tendit stomachum, ubi colerae rubeae expleat officium. Collo huius duae furculae iunguntur. Vna est illius arteria quae exit ab epate. Altera est nerui ad epar uenientis, unde uita & sensus datur felli. Est autem felle iuuamentum, ut sanguinem ad coleram rubeam mundificet, ne forte ibi remanens eum incenderet.

De renibus. Cap. XXXI.

Renes sunt in lateribus dorsi spodylium, quorum dexter est excelsior uni epatis uicinus frustulo. Horum concauitas sibi alternatim est opposita, quod in solo contingit homine, & singulis duae de concaua uena inferiuntur furculae, cum ipsa egrediat una ab epate. Vna sanguinem portat ut ipsum nutriat. Altera ut sanguinis colamentum sibi contrahat, id est, urinam. Ambobus quoque de maiori arteria accedunt furculae ut uitam eis possint dare. Ambobus duo exeunt longa uascula, & bene concava, pelliculis operta quae iunguntur cum uesica, a medicis uocata emunctoria, per quae in uesicam protenditur urina. Ad hoc enim renes fuerunt facti, ut a quatuor sugentes sanguinem in epate eum depurarent.

De uesica. Cap. XXXII.

Vesica in maribus super erectum intestinum ponitur. Est autem unus panniculus idemque durus. Durus ut colera rubeam urinae ferret immixtam. Super foramen unum habet lacertum, quae uesica constringitur ne urina praeter uelle hominis egrediat. A renibus ad uesicam tendit urina per uasa superius uocata emunctoria. Haec cum ipsa solidantur pro ut dicemus. Quae cum ad uesicam ueniant uesicae quodammodo pelliculam excoriant, ut illis pateret uasculis. Post pellicula solidatur, & ut ante fuit inuenitur, ne forte uetus ingrediat, & urine accidenti pro ut diximus excoriando aperitur.

De genitalibus, & primum de matrice. Cap. XXXIII.

Matrix in forma sua est sicut uesica, cuius maxima est profunditas. Quae utrinque habet quasi quaedam frustula, cornibus assimilata, quibus

quibus differt à uesica. Ascendunt autem cornua usq; ad supradicta emunctoria. Per frustula arteriæ intrât, quæ sperma & spiritû in uuluam portât. Vuluæ substantia est sicut neruosa, ut in conceptu extendi posset undiq; & tunc maxime cum fœtus inciperet maiorare. Bucca est neruosior, & in cõmixtione maris delectationi esset assensibilior. Moderatè dura & intromitendo semini extenderetur, & eo recepto clauderetur. Quod utrunq; nõ fieret, si nimis durum, siue molle esset. Vnus panniculus pilos habet in cõpositione diuersi formes. Qui unus est & paruus & in longũ extensus necessarius appetitui trahendi spermatis. Est & alius ex obliquo & maior ad hoc solummodo ut spermatis & concepti fœtus esset continentior. Est & alius lateralis quo fœtus egressurus emitteret. Hęc recto superposita est intestino, & ei uesica est superposita, ut uuluę subtilatæ in fœtus grossitudine intestinum esset uice culcitre. Cuius opertoriũ est uesica. Membris sibi uicinis ligatur ligamentis flexibilibus, quibus eam extendentibus non tamen rumperet. Vesica longior est inferius, q̃ uuluæ excedit superius & uesicæ collũ naturæ est iũctum fœminæ. Natura autẽ fœminia est spaciolũ, quod utraq; penis ossa mediat super anum locata, de foris habet frustula, de pellibus quę uocant badera. Quæ frustula sunt in fœminis, sicut præputia in masculis. Fuerunt autẽ necessaria, ut ab aëris frigiditate uuluæ essent opertoria. Matricis cõcaua 2. sunt magna, quorũ unum dextrũ, alterũ sinistrum. Hęc utraq; in unum secedunt concuum, quod uuluę uocat collum. Quia ergo 3. sunt concua, antiqui consueri dicere uuluas. Quod est uideri in interfecto animali, si uuluã circũieris. Discoopertis enim superioribus pelliculis, duo apparet concua, tertio iuncta, quę quasi duę uident uuluę. Necessaria fuerunt cõcaua, ubi gemini haberet loca. In his sunt quasi quedã fossæ, quæ uenarũ sunt buccę, unde menstrua solent uenire. Sunt autẽ aspera ista loca ut in uiscãdo spermati esset oportuna, ubi etiã ligat secundina. Matrix 2. habet testiculos in summitate colli positos, post frustula quæ superius uocauimus cornua. Quorum unus dexter alter sinister. Minores in quantitate q̃ sint masculini. Forma eorũ rotunda, parum tamen superficietenus plana. Substantia glandosa, sicut eas quæ confortant uenas earum mediastina. Duriore fœminei quã masculini. Quibus singulis singulæ de renibus ueniunt uenę, quæ subeunt frustula superius ita uocata. De testiculo unoquoq; quedam pectię uident exire. Per quas testiculi sperma iaciunt in uasa spermatis. Talis est uuluæ forma & cõpositio sua. Quę secundũ tempus & ætates in diuersis fœminis diuersa est, quia grauidę maiores habent quã non grauidę. Nunq; grauidę minores quã quandoq; nõ grauidę. Quantomagis em fœminæ dant, tanto plus earũ uuluę propter extensioẽ maiorant. Secundũ etates, quia minores habent puellulę, quã puellę adultæ. Veteranę minores q̃ iuuenculę. Libidinosę maiores q̃ nõ libidinosę. Sed naturalis matricis quãtitas in longitudi-

ne ab umbilico est usq; in naturā fœminę, & tātū duodecim digitorū est. Latitudo est spaciolū, duorū emūctorū mediū, ubi duę uulue cornua seiūgūt.

Sicut Galenus & Hippocrates perpenderūt, sperma est artifex & materia creandorū infantīū, menstrua uero sola materia sunt. Neq; creatur fœtus, nisi spermata maris & fœminę misceāt. Vulua ergo à menstruis uicinitus mundificata in cōmixtione utriusq; retinet sperma uirtute sua cōtentiua. Si inquam uiri sperma nec multū rarum, neq; multū spissum, neq; uiscosum fuerit, sperma retinet, quia à bucca uulue fortissime claudit. Quod est inueniri si bestiam aliquā plenā occideris. Adeo em̄ os uulue clausum inuenit, ut nec ingredi possit acus. Quod cōtingit ex nimia cōcupiscētia retinendi spermatis. Quod enim à uirga exeat uirgæ uirtute expulsiua uadit rectum per uuluae collum, usq; in eiuldem fundamentū. Vbi dum dilatatur uicina replent. Lateralia uero cornua uacua remanent ad quorū uacuitates complendas, exit sperma de testiculis fœminę, per uasa sui spermatis, mixtumq; cum uiri spermate, replet ea loca, atq; implenda uirile sperma peruenire non potuerat, & sic utrunq; per matricem dilatat mixtum. Sed tamen cum inter hęc & uuluae essentiam quædam loca uacua remaneant, impletur illo spermate, quod immixtum dixeramus remāsisse. Cōmixtio hęc duabus de causis fuit necessaria. Primo, ut sperma masculū temperaret fœmineum. Masculum em̄ grossum est & calidum, fœmineū econtra frigidū & liquidum. Masculum ergo ex nimia sua spissitudine non potest se dilatare, & ex materia sui caloris materiā destruit infantis, unde fuit necesse, ut suarum qualitatum diuersitate fœmineum sperma, has tēperaret utraq;. Secunda causa est, ut panniculus inde fieret, qui infantulū circundaret. Dū em̄ hęc cōmixtio circūquaq; spargit, uulue calore excoquit, unde panniculus citissime conficitur, sicut est pasta liquida, ferro calido superposita citissime fit nebula. Lenitas autem & planitas uuluae nusquā permittit panniculū adherere præter supradictas fossulas, ubi conglutinatur asperitate nimia. Qui panniculus idem facit spermati, quod ouo nouiter formato suus pāniculus facit. In bruto autem animali inanima uicinante conceptu. Hic panniculus fossulis quæ sunt uenarū ora tantum illigatus inuenit, si tunc animal interficiatur. Vnde refert Hippocrates de saltatrice fœmina, quia saltans post sextū diem cōceptionis intra huiusmodi pāniculos sperma emisit in similitudinē oui nondū completi. Ad hunc panniculū totum undiq; sperma circūeuntem ingrediunt menstrua per uenarū ora id est per supradictas fossulas. Nondū enim adeo est durus quin facile perforet. Ad quem etiam sanguis subtilissimus, & spiritus per arterias ingrediunt, eumq; ob nimium sui impetum non solidari postea permittūt. Sperma quoq; naturaliter spiritū habēs & calorē naturalē sibi trahit sanguinē ut spiritum exteriorē, quia dum panniculus induret, foramina tamē non claudunt. Venæ uero & arteriæ nascentes in

tes in spermate, uenisq; & arterijs ad uuluā peruenientibus iuncte sanguinē & spiritū foetui cōferunt alternatim, alternatim sibi solidantibus uenarū & arteriarū foraminibus. De his autē uenis & arterijs in modū telae circūuolutis circūdatur pāniculus, & post de uenis omnibus duę tantū uenę, de duabus uero arterijs, una sola arteria cōficiť. Quę cōfectura uocat secundinā. Ad hęc necessaria ut illam solā arteriā duasq; uenas cōfirmet, & defendat, ut per uenas de sanguine menstruo infantē nutriat, per arteriā spiritū & subtilem sanguinē sibi tribuat. Intra hos duos pāniculos alij nascunt̄ duo. Vnus secundinę proximus à uuluā egredit̄, cuius forma fasciole similima cū infantis iungit̄ uesica, ut suam urinā suscipiens eijciat. Cui alter est suppositus latus atq; crassus qui fumū in humectationē infantuli sit suscepturus. Sic enim fumus exit de infante, sicut sudor de perfecto homine. Isti sunt pāniculi quibus operiunt̄ infantuli. Infantulus autē sic cōcreat̄. Vtraq; spermata sibi inuicem permixta ex sanguinis caliditate fiunt sicut uesicę. Sicut in re spissa & uiscosa uidet̄, quę cum igni excoquat̄, quasi uesica propter ebullitionē efficitur. Quę uesicę cum sibi postea adunent̄, & de spiritu spermatis impleat̄, in perforatione spermatis magis cōcauant̄. Vbi spermatis extremitas indurescit, nec spiritū permittit egredi. Vnde fit, ut spiritus & sanguis pāniculū secundinę penetrēt, & spermatis cōcauitates replēt. Virtus uero formatiua de mēstruo sanguine infantis mēbra nititur informare, de solo spermate alba cōficiens mēbra, id est, cerebrū, ossa, carthilagines, pelliculas, ligamēta, uenas quoq; & arterias de sanguine mēstruo facit epar, & pręter cor omnia mēbra carnosā, quia cor de sanguine fit arteriæ, eo uirtus formatiua prius illa conficit mēbra, quę aliorū sunt fundamēta, ut pote cerebrū, cor & epar. Cerebrū ex spermatis fit essentia. Cor de sanguine arterię. Epar de mēstruo sanguine per uenas à secundinā ueniēte. Hęc, in informatione sua sunt sibi uicina, sed à se inuicē secedūt postea. Illa autē uena, quę de omnib. alijs fit una, ad cor ueniens subtilem sanguinē & spiritum sibi subministrat. De his fundamētis alia tria nascunt̄. De cerebro nerui & nucha egrediunt̄. De corde arteria maior, quā de corde ideo natura fecit exire, quia timuit ne ex uigē rūperetur longinquitate. His quasi fundamentis factis, fecit & natura ossa hęc custodientia. De spermate enim craneū ut custodiāt cerebrū, spondyli nucha custodientes pectoris costas, ut cor custodiāt. Posteriores costas ut defendant epar. Illa tamē apparent prima quę fundamentis sunt uicina, sicut sensus instrumēta cerebro uicina. Pulmo cordi, stomachus, splē, renes & panniculi epati sunt uicini. Post ista nascunt̄ & alia istis posteriora mēbra in concauitate pectoris, pedes & similia. Quę paulatim formant̄ omnia, ex quo in uuluā concidit sperma. Infans enim cōcreatur 4. gradibus. Primus cum sicut anatomicis uidet̄ spermati adhuc sit uicinus. Quē Hippocrates sperma uocat. Alter cum sperma sanguini se cōmiscet. Tunc em̄ cerebrum

cor & epar nondū ad plenū formata sicut sanguinis sunt massa. Quē gradū Hippocrates uocat fœtū. Tertius cū cerebro epate & corde iā formatis, alia mēbra apparent informia. Quartus cū omnia eque apparēt formata. Qui gradus ab Hippocrate infans uocat. Iā em̄ incipit se mouere, & pedibus calcitrare. In tribus prioribus animatę arbori infans assimilāt. Hęc est formatio infantii, mēbrorumq; suorū. Tempus cōpletionis est istud. Qui in 7. nascit mensibus si sit masculus 30 diebus informat, in 60 mouet. Fœmina 35. format, 70 mouet, 210 diebus cōpletur. Decem mensiū masculus, 45 format diebus, & 90 mouet. Fœmina in 50 format, in 100 mouet, in 200 nascitur. Nouē mensium masculus, in 40 format, in 80 mouet. Fœmina in 45 formā suscipit, in 90 motum, 270 nascitura. Masculus ideo citius cōpletur, quia sperma unde nascit fortius & calidius. Testat tamen Hippoc. se uidisse mulierē ante 30 dies abortiuū fecisse, & abortiuū omnia membra cōplesse. Itē Hippoc. Cuiuscunq; forma in 35 diebus cōplet, in 210 diebus parturit. Modus em̄ cōpletionis duplus debet esse motui, parturicio uero tripla. Si quis autē questionabit cur infans octo mensiū nō uiuat, ita respondendum erit. Testat Hippocrates omnē infantem in 7. mensibus motū habere. Qui si adeo fortis fuerit ut exire possit quoquo modo ad uitā cōualefcit. Si non emerferit, ipso motu ita debilitat & patitur. Vnde in subsequenti exiens mē se nullatenus potest uiuere. Si autē ad 9. siue 10. natiuitas protelet, à passione prioris motus intra uulua roborat. Vnde est probare, quia omnes matres plus in 9. patient mense. Sciendū quoq; quia in dextro masculus in sinistro uero latere fœmina format, & ibidē quilibet magis mouet. Masculi in dextris quia calidiores sunt fœminis, unde latus qd̄ calidius uindicauerūt sibi. De sinistro accipiendū est ecōtrario. Sinister etiā testiculus fœminę, frigidioris est naturę. Vnde & sperma frigidū est & humidū. Vniuersaliter ergo dicendū, quia quātomagis sperma est calidū, siccum atq; spissum, tanto sepius inde masculi nascunt. Quod si sperma aliud fuerit, econtra cōtingit. Significatio masculi cōcepti erit huiusmodi, mater pulchri erit coloris, motus erit leuioris. Dextra māmilla erit maior atq; durior. Māmillę sumitas, magna atq; dura. Pulsus in dextra manu maior, spissior & plenior. De fœmina cōcepta accipiendū ecōtra. De masculo in 25 diebus fit fœminę purgatio, de fœmina 35. Sperma uiri si abundauerit plusq; fœminę, infans uidebit patri assimilare. Si fœminę erit maius, matri assimilabit. Fœminę aliquñ pariūt geminos. Galen. tamē testat se uidisse mulierē 3. peperisse, 2. masculos & unā fœminā. Quidā dicūt, quia fœmina 4. duas fœminas, & 2. peperit masculos. Alij fatent se uidisse mulierē 5. masculos peperisse, & ita in 4. annis 20. genuisse & omes uixisse. Quod satis est possibile. Quia uulua 4. habet fossulas, quas diximus uenarū ora, per quæ ad uulua accedūt mēstrua. Dicūt alij mulierem in 7. mense filiū peperisse, in 9. uero masculū alterum. Vnde diuinant

nant post primū conceptum, accessisse alterū masculum. Aristoteles dicit mulierē cōcepisse, sed post annū nihil aliud q̄ massam carneā emisisse. Hæc omnia naturæ possibilis, sed nullum tamen ego uidi qui fateretur se uidisse.

De mammillis. Cap. XXXIII.

Mammillæ de glādosa sunt factæ carne, mollis scilicet & alba sicut lacertis est natura. Sunt autē uenæ & arteriæ ibi sibi inuicem commixtæ. Hæ sunt in pectore positæ, ut cordi essent uicinæ, quod caloris fundamentū est naturalis, quatenus adiuuaret decoctione sanguinis. Quæ sunt necessariæ ut lac generet unde infans nutriat. Puer em̄ in uulua positus, sanguine menstruo nutrieat. Vnde oportuit puerū natum habere nutrimentum eidē sanguini finitimū. Māmillas ergo scēmina habuit in pectore, ut hęc cordi uicinę sanguinē naturali excoctū calore in naturā mutaret lacteā. Cōcaua enim uena ad cor ueniens, & de corde ad pectus exiēs, ascendit usq; in gutturis furculas in 2. maiores diuidendas furcat. Simile facit arteria. Quæ ambæ furculatim descendunt in māmillas, & ambæ diuidunt in ambas. Et multipliciter diuisę cū earū miscent carne. Sanguis ueniens ad māmillas excoquit in uia anteq̄ perueniat ad eas. Hic em̄ sanguis per cōcauā uenam ad cor ascendit, & inde redditur pectori. De pectore ad cor redit, de corde ad māmillas penetrat & uenenatim spargit per māmillas. Vbi tam diu morat quoad sanguis perfectissime excoquat. Excoctus in māmillarū spongiosam carnē iacit, quia naturā hęc caro habet lacteā. Sic nutrimentū fit cuiuslibet infantis. Itidē & epar siccū cibi in naturā mutat sanguinis. Vnde cæteris nutrimentum detur mēbris, maxime tamē carnosus. Quia autē lac de sanguine mēstruo fiat, in uulua māmillas attingat, signū est qd̄ à mulieris cōceptiōe incipiunt mēstrua cessare, ut infantibus in uulua positis inde uideatur nutrimentum dedisse. Mulierum abortiuū facientiū māmillæ, & si antea fuerint duræ emollescunt. Sicut Hippocrates in Aphorismis testatur. Si mulieris postquam inquit geminos conceperit, dextra māmilla emollierit masculus abortiuus fit. Si sinistra, abortiuatur scēmina.

De testiculis & uasis spermatis. Cap. XXXV.

Testiculi instrumēta sunt generādi spermatis. Ob hoc cōponunt de carne glādosa, alba, molli, & rara, ut & albū faciant sperma. Vnusq; testiculus uno pāniculo est obsitus, quia siphac egredit. Ad quorū unūquēq; una uenit à renibus quāuis sanguis eis subministrat, unde materia spermatis esse cōprobat. Hæc cū ad testiculos ueniat multipliciter per eos se dilatat. Item duæ arteriæ à dorsi ueniunt parte, quæ per testiculos multipliciter diuidunt, sicut & uenæ quibus miscentur hęc arteriæ, & per testiculos carnē disperguntur mixtæ. Sanguis qui spermatis est materia anteq̄ ad testiculos perueniat ex parte mutatur, & per uenas dispergit, & inalbescit dum digestio cōpleatur. Deinde in carnē testiculorū uenæ emittunt unde

sperma fit perfectum. De testiculis duo uasa exeunt. Quorū substantia est sicut testiculorū. In hoc duo uasa testiculi eijciunt sperma, & à uasis suscipit uirga sicut à mulierū testiculis uulua suscipit. Hæc uasa uocantur spermatis quæ lōga sunt in masculis, quia à testiculis in ossa ascendūt penis, & inde in uirgā descendunt, hæc & larga in masculis sunt & dura. Lōga, ut à testiculis extiens sperma melius excoquat in uia. Largetas ut cito à uirga exeat, & in uuluā à uirga. Duricies ne ex uirgā ruperentur longinquitate. In muliere uasa spermatis cōtraria sunt his. Sunt em̄ curta, stric̄ta & mollia. Stric̄ta, quia mulieris subtile est sperma. Vnde fit, ut per stric̄ta loca facile currat. Curta, quia uicina sunt loca ad quæ proijcit sperma. Mollia, quia nō lōga eis restabat uia.

Virga *De uirga. Cap. XXXVI.* caro est neruosa, rotunda & cōcaua, ab utroq; penis osse inci piens & utroq; neruos sibi oppositos extranuerso habens. Quæ duplici ex causa fuit necessaria. Primo, ut per uasa sua sperma in uuluā proijciat. Vnde etiam fuit neruosa, ut appetitū cōcupiscentiæ in tactu habeat. Cōcaua efficit, ut accedente appetitu uento impleatur, unde erigatur. Ambo lacerti lateraliter sibi sunt oppositi, ut nusq; uirga possit flecti, unde rectū sperma in uuluā proijciat. Secundo, quia cum uesica uirgæ spermatis sit uicina ac eadē uia emittit̄ urina. Vesica enim ex parte ani, natura extulit, quā ossibus penis amouit. Quæ in masculis collum longū habuit quod uirgæ iungit̄ cōcauitati, quo urinam expellit. Mulier cum uirga careat, parum longi colli sibi est necessitas, ut in naturam scēmineam urinam traiciat.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO

cognitu necessarijs locis, Liber IIII.

Quarta pars 20 continens cap. de scientia uirtutum actionū & spirituum.

CAPITULA LIBRI.

Disputatio de uirtutibus.	i	De uirtute auditus.	12
De uirtute naturali.	2	De uirtute odoratus.	13
De uirtutis naturalis in stomacho operatione.	3	De uirtute gustus.	14
De eiusdem in uulua opere.	4	De uirtute tactus.	19
De uirtute spiritali dilatante & constringente.	5	Quid unicuiq; sensuum conueniat, quid non conueniat.	16
De flatus iuuamentis.	6	De uirtute uoluntarium motum faciente.	17
De causa mortis.	7	De actionibus.	18
De uirtute spiritali passibili.	8	De spiritibus idest de uirtutibus.	19
De uirtute animata.	9	Quid horum unumquodq; faciat cum naturam suam exeat.	20
De uirtute sensum operante.	10		
De uirtute uisus.	11		

De uir

Constat ex libris superioribus ubi elementa nominauimus, quia omne corpus animatum siue inanimatū, sensibile, siue insensibile, ex quatuor elementorum ad se inuicem conficit cōmixtione, & quadam eorū quasi passibilitate. Eorum cōmixtio in uno quoq; corpore uocatur complexio. Sunt autē hec calidū & frigidū, humidū & siccū. Tanta uero in uno quoq; corpore horū est quātitas quanta eis necessaria est. Cōplexiones istæ sicut instrumēta sunt naturæ, siue animæ, siue utriusq;. Omnium enim corporū regimenta, aut ex anima sunt & natura, aut ex sola natura. Quia natura animata regit corpora & inanimata. Sola uero animata regit anima. Quod cum ita sit, necesse est naturæ atq; animæ quandam uirtutem in esse, qua operationē suā ualeat explere. Quæ uirtus ex eorum actionibus monstratur. Virtus uero animæ solum uiuificat, id est, cor & arterias constringit & dilatat, aut memoriam dat, & intellectum, sensum quoq; & motum uoluntarium. Igitur uirtutes sunt generales. Vna attinens naturæ quæ uocatur naturalis. Altera solum uiuificans est animæ, & uocatur spiritualis. Alia dans intellectum, sensum quoq; & uoluntarium motum similiter est animæ & uocat animata. Actio uirtutis naturalis animalibus, & arboribus est uniuersalis, quæ nihil est aliud quàm quod generat nutrit & augmētat. Hæc in animalibus æque uidentur & in arboribus uiuētibus. Sed generatio animalis, mutatio est animalis, mutatio est substantiæ spermatis in substantias membrorum, animalis cuiuslibet generis cōpetentium. Augmentatio est in quantitate eorū maioratio. Quod fit usq; ad cōplementum iuuentutis. Nutrimentum in membris restauratio dissolutę rei ut animal permanere queat, & quod ab ipso dissoluitur pereat. Semper enim intus & exterius animalium mēbra dissoluntur. Exterius propter aërem qui ab eis sibi trahit humectationem. Interius quia calore naturali dissoluitur. In arboribus similiter quędam generantur de earundem spermatis quæ in frondes & ramos mutantur. Quod autē generatur, necesse est augmentetur usq; ad constitutum tempus sibi. Necesse est etiam nutriat ut subsistat, cum aër semper ipsum dissoluat. Virtus spiritualis animalibus rationabilibus uel irrationabilibus & non arboribus est cōmunis. Cuius in omnibus animalibus est actio cordis, & arteriarum dilatatio & constrictio ut calorem custodiat naturalem. Hæc in omnibus equalis est animalibus. Virtus animata partim rationalibus partim irrationalibus cōmunis est animalibus, quia æque sensum, & uoluntarium participant motum. Sensum enim dicimus, quod uisu & auditu cæterisq; sensibus percipitur. Voluntarium motum mutationē membrorū, in quælibet loca ad quæ uolunt. Hæc duæ uirtutes ambæ sunt cōmunes. Altera eius pars solis animalibus est propria, id est, fantasia, ratio & memoria, Nullum enim

 rationa

rationale habet hæc perfecte. Actiones nihil sunt aliud quam quidam uirtutis motus ad id quod efficitur. Motus autem sunt 6. duo simplices, & 4. compositi. Simplicium unus est conuertibilis, & de re in rem mutabilis. Alter est localis, id est, de loco in locum mutabilis. Motus conuertibilis, duo sunt modi, uel enim essentialiter mutatur, qui motus constructio, uel destructio uocatur: uel in qualitatibus ut si quis de calido fiat frigidus, & humido siccus. De albo niger, de dulci amarus. Motus secundum locum duo similiter modi sunt. Aut enim rectus est & circulatus. Circulatus sicut zona in cælo habetur. Rectus ante retro, dextrorsum sinistrorsum, iusum sursum. Compositi sunt augmentatio & diminutio, constructio & destructio. Constructionis enim motus est compositus, ex motu in essentiam conuertibili, & in diuersas qualitates mutabili. De destructione similiter intellige, cum eadem qualitatum quantitate quæ habebatur in constructione. Sed tamen contrariæ harum qualitates erunt accipiendæ. Si enim constructio fit ex calore, destructio fiet ex frigore, & similiter in alijs qualitatibus. Augmentationis motus est compositus ex conuertibili, & eo qui secundum locum est motu. Quod enim crescere rem facit, & augmentat quoquomodo eam mutat, & eius quantitatem augmentat in longitudinē, latitudinem & profunditatem. Sed tamen in eadem specie perseverat. Differunt autem motus augmentandi & construendi, quia constructio speciē aliquā substantialiter mutat in aliam. Augmentatio rei in substantiali esse uel permanentis est alteratio. Destructio de suo esse rei est annullatio & diminutio, augmentationi contraria, in re permanente mutatio. Omne ergo quod mouet, alicui horum 7. motuum subiicitur. Res aut mouens est faciens, mouere, facere. Res mota, patiens. Actio naturalis, quædam in sola est conuersione, sicut generare. Generare enim est rem incipere esse quod non fuit. Quod in corpore animalis mutatio facit spermatis in suæ essentiæ membra, & qualitates suas. Est & quædam actio naturalis, quæ in solo motu est locali, sicut in unoquoque membro est appetitus cibi in similitudine, & sicut continentia cum membra in se retineant res sibi tractas, & sicut expulsio, cum res inconueniens membro expellenti, sibi conuenientibus reddat membris, est & actio naturalis, & conuertibilis & localis, sicut nutrimentum cuiuslibet rei. Nutrimentum enim est mutatio cibi, conuenientibus competens membris, & membrorum incrementum in longitudine, latitudine, & profunditate. Actio uirtutis spiritualis, tantummodo est localis, quia solum dilatat & constringit. Dilatio est motus à medijs ad extrema. Constrictio, reductio ab extremis ad media. Actio uirtutis animatæ quædam est conuertibilis sicut sensus, qui nihil est aliud quam mutatio membrorum, in qualitates rerum sensu capiendarum. Quædam etiam est localis, sicut uoluntarius motus. Quia uero diximus tres esse uirtutes membra regentes, & breuiter tetigimus, quod unaquæque operetur, oportet plenius & planius

planius uniuscuiusque actionem dicamus, & quomodo operetur. De natura
igitur uirtute uidetur prius dicendum esse.

De uirtute naturali in epate. Cap. II.

Virtus naturalis est in epate, quæ cum inde per uenas ad membra
procedat alia, epar, tamen alijs eam amministrat. Hæc in tres diui
ditur uirtutes, generatiuam, nutritiuam, pascitiuam. Generatiua
est, qua de spermate & menstruo sanguine infans generatur. Quæ operari
incipit ex quo sperma in uuluam cadit, durans usque in perfectionem infantis.
Virtus nutritiua membra augmentat, & paruitatem in magnitudinem mu
tat. Quæ perseuerat operari ab initio pueri usque ad complementum iuuentutis,
ibi que esse desinit. **Virtus pascitiua** quodlibet substantia ad membra portat
prout membrorum expedit essentia, ut restauret dissoluta, nec tamen in lon
gitudine, latitudine, profunditate crescere faciat. Cuius durat actio usque ad
mortem, à pueri initio. Harum, quædam est cui ministratur & non ministrat,
quia habet alteram uirtutem suæ actionis adiutricem, est autem generatiua. Sunt
& aliæ quæ & ministrat, & eis amministrat, sicut pascitiua & nutritiua. **Ge
neratiua** duas habet uirtutes ministrantes, una uocatur mutabilis, prima & se
cunda; altera uero formatiua uirtus. Mutabilis primæ generatiuæ est neces
saria ad mutandam substantiam spermatis & menstrua in quorūlibet membrorum
foetus substantias. Quæ operatur cum 4. qualitatibus ut membra diuersa in sub
stantia efficiantur. Si enim cum calido operatur & humido, sola efficitur caro. Si
cum calido & sicco cordis creatur caro. Si cum frigido & humido, substantia
fit cerebri. Si cum frigido & sicco ossa fiunt in modo. Hæc eadem uirtus in ce
teris membris operatur, secundum complexionem quantitatis, harum qua
litarum ad maius siue minus. Ex his quatuor qualitatibus quedam aliæ cui
libet harum competentes nascuntur, quæ & uisu & tactu, gustu quoque & o
doratu comprehenduntur. Visu enim rubor discernitur, qui calorem præ
cedentem sequitur, & albedo quod frigidum comitatur. Tactu mollicies
& duricies deprehenduntur, quam humiditatem & siccitatem sequuntur.
Leuitas quoque sequitur calorem, grauitas frigiditatem. Raritas calorem, spis
situde frigiditatem. Gustu cognoscimus quia omne dulce calorem, acidum
sequitur frigiditatem. Odoratu, aromata, & foetida dijudicantur. Harum
qualitarum à principalibus nascentium tanta est quantitas, quantum de singu
lis principalium hæc uirtus amministrat. Sed tamen in singulis est membris
pro ut uniuscuiusque necessitas ipsorum expetit. Virtutis huius mutabilis tot
sunt diuersitates, quot membrorum similitudines. Singulum enim mem
brum uirtute mutabili de sanguine menstruo fit. Quæ non solum fiunt ab
ea maiora, sed etiam minora, sicut panniculi stomachi & uulue & arteriæ.
Differunt mutabilis prima & secunda, quia prima spissat sperma & menstrua
& in substantia membrorum mutat.

L   brorum

brorum iam formatorum mutat essentiã eiusdem assimilans. Vtraq̃ tamẽ operatur illis quatuor qualitibus. Virtus formatiua format & designat singula membra suã formę cõpetentia, & ea perforat & concauat, lenit & asperat, solidat ubicunq̃ sunt necessaria. Hæc duę uirtutes tam diu operant quoad fœtus forma compleatur. Quod 30. siue 35. si sit masculus, 40. si fœmina perficit. Virtus augmētatiua, quę & uocat nutritiua, uirtuti generatiuę ministrat, sibi uero seruit pascitiua. Generatiuę seruit augmētatiua, quia fœtũ in longitudinẽ, latitudinem & longitudinẽ augmētat & extendit. Quod totum perficit cum iuuentus quę 35. annis concludit cõpleatur, tunc tandẽ desinit. Pascitiua nutritiuę ministrat, quia cibum in mēbris solidat & assimilat. Quæ si non fuisset nutritiua in fœtus profunditate extoto esse delisset. Sicut si uesica uēto inflet, dilatatur, sed tamen profunditas non extenditur. Vnde natura mirabilis pascitiuã nutritiuę adiutricẽ fecit. Quæ & si nutritiuę seruiat, non tamẽ eam ita pauperauit natura, quin & alias quatuor uirtutes sibi dimiserit seruientes, id est, appetitiuã, contentiuam, mutabilem secundã, & expulsiuam. Hæc 4. naturales insunt unicuiq̃ membro & eorũ regimento. Appetitiua enim humores cibi secundum suã similitudinẽ membris dispensat & attrahit. Sicut carni temperamentũ sanguinis. Ossibus sanguinem frigiditati & siccitati attinentem, cerebrũ frigidum & humidum. Similiter & uasa sibi superfluitatẽ trahunt similia. Fel em̃ sanguinis amaritudines. Splen melancholicã superfluitatẽ. Renes, aquosos humores. Hæc appetitiua uirtus cum calido & sicco operatur, quia natura semper attrahit sibi aliquantulum caloris. Cuius trahere est triplex. Primum propter uacuitates, & exinanitionis necessitates. Sicut canalis in aqua posita, si sugatur, necesse est illuc aqua trahatur propter uacuitates aëris, quo canalis carere incipit. Secundum trahere est cum calore, sicut in cãdela ignis semper oleũ sibi trahit. Tertiũ trahere naturale est, sicut magnetis est ferrum sibi trahere. Cum uirtute ista membra sibi trahunt conuenientia. Virtus autem contentiua retinet eis cõpetentia, ut ea mutet & excoquat, quæ cum frigido & sicco operatur. Virtus mutabilis res tractas in substantiam & similitudinẽ membrorũ mutat. Hæc cum calido & humido operatur. Expulsiua, superfluitates expellit, quas uirtus appetitiua traxit. Hæc cum frigido & humido operatur. Harum una digestionis est propria, id est, mutabilis secunda, quæ uocatur digestiua, quia cibãtis similitudine cibum aptat. Tres reliquæ sunt quasi ministræ digestiuę. Natura enim appetitiuam fecit, ut trahat conuenientia membris. Digestiua tracta assimilat, & cum membris solidat. Sicut uidemus in diuersis seminibus. Ex una enim & eadem terra, aqua quoq̃ eadem cohibita, unũquodq̃ semẽ sibi trahit similia. Vnde seminatores, terræ falsitatem dulcorare uolentes, in falsa terra seminant, hanc q̃ siclam uocant. Hæc enim naturaliter est falsa. Vnde de terra trahit sibi similia, & ita

ita dulcoratur terra. Similiter de cibus unumquodq; membrum sibi facit. Quos digestiua eorum similitudini aptat. Cui necessarium est tempus ut operatio sua expleatur. Vnde uirtute indiguit contentiua, quæ tam diu sibi cibum teneat, donec excoquat, & assimilet digestiua. Quia uero membra aliqua traxerunt superflua & non sibi assimilanda, necessaria fuit uirtus expulsiua, expultrix eorum, quæ membris erant inutilia. Operatio ergo partus digestiue tantum propria esse uidetur. Partus enim augmentat, solidat & assimilat. Sanguis enim per uenas mēbris aspersus necesse est circūquaq; dilatetur, postq; solidetur, deinde membro cui libet assimilet. Vnde conseruitur ut membra augmententur. Quod testantur, qui bolismum patiunt. Quæcunq; enim isti comedent, in nullo eos augmentāt, solutionem confirmant, qui hypofarchi morbo laborant. Corpora enim eorum augmētant sed non solidantur. Sunt enim liquida & aquosa, cum in eis naturalis calor non ita operetur, ut cibus ingrossetur & inuiscetur, & per hæc solidetur. Assimilatione fatentur, qui morphea fatigantur. Horum enim mēbra augmētantur, solidantur, sed non assimilantur. Quod fit propter mutabilis secundæ defectiōne, uel quia cutis in cōcauitate sua clausum habet grossum humore, quem uirtus mutabilis in sanguinē mutare nō potuit. Ex his ergo passionibus intelligimus, quia augmentari, solidari & assimilari, partus totius est corporis. Vnde Hippocrates cibo imposuit tria nomina. Vnum cum iam non est cibus, sed potius succus. Alterum, cū iam in sanguine mutatur. Tertium, cum augmentet, solidet & assimilet. Vnicuiq; membro cibus sumitur in duobus diuersis temporibus. Cum enim stomachus cibum sibi uenientē digerat, partem sibi inde competentē retentat, quam in sui nutrimenti substantiam conuertat. Post ab epate sanguis ad exteriores eius panniculos uenit, & eos nutrit. Item bucca & meri cum per eos cibus transeat partē suam recipiunt, id est, subtilissimum, quod est sicut fumus unde nutriuntur. Deinde sanguis ueniens ab epate, per uenas in ipsis diuisas nutrit ea. Subtile intestinum de cibo à stomacho descendēte ad ipsum sibi simile sumit nutrimentum. Deinde uenæ exeuntes à uena quæ uocatur porta, sanguinē portant, unde ipsum nutriant. Similiter & grossum intestinum de cibi fecibus sibi simile nutrimentum sortitur. Ad quod nutriendum sanguis descendit per uenas in exterioribus suis locatas ut ipsum nutriat. Ad epar cibus accedit in stomacho digestus quē per uenas trahit mediastinas sui & stomachi. Rursus cum à stomacho descendit iam excoctus ab epate suggeritur per uenas quæ messoricæ uocantur. Similiter & cetera membra cibum dum succus est tantum per uenas sibi adiacentes suscipiūt, per quas easdem ad ea regressitur cum in sanguine esset excoctus. Sed tamen singula membrorum uel unūquodq; uero mēbrum à mēbro debiliore sibi trahūt, sicut cor ab epate. Epar ab intestinis, intestina à uenis, uel à fortioribus cū mēbra ipsa abundant multum, nec totū eis fit necessarium, sicut stomachus ab epate, ut iam

exinanitus unde nutriat, epar uero nimiū inde fit repletū. Mēbra em suam
 nimiā abundantia expellunt aut ad debiliora, sicut stomachus ad intestina,
 uel in loca sibi uicina. Cū em stomachus in suis abūdet superioribus per me-
 ri superfluitatē suā emittit, si in inferioribus intestinis per digestionē mittit.
 Expellenda duob. modis expellunt expellentia, uel cū sibi sumpserūt necessa-
 ria, & remanent superflua, sicut cū stomachus tm cibi recipit, quantum sibi
 conuenit, quod uero superfuit in intestinū reijcit, uel cum eadē superfluitas
 patienti noceat, quod fit modo duplici, cū multa quantitas sicut continens
 membrū grauat, ut diutius retinere nequeat, unde uomitus & solutio subse-
 quūt, quę homines propter nimiū comedere & bibere patiunt, uel si cibus
 in incendentes qualitates conuertat, sicut cum in stomacho in colera mu-
 tatur, unde incendit. Colera tandem in intestinum emittit. Ab intestino cū
 incendat in uicina rursus eijcitur, uel cum uomitu per buccā emittit. Cum
 hac uirtute naturali regimentum est corporis. Sed cum rationabiliter hu-
 ius uirtutis dixerimus actiones, dicendū uidetur quomodo sensualiter per-
 cipiant. Quod duabus similitudinibus in stomacho & uulua mōstrat Gal.
 Hęc em duo mēbra apparent sensibilia, per quę cōparatio fit assimilātia.

De uirtutis naturalis in stomacho operatione. Cap. III.

Appetitiua actio in stomacho in transglutiendis apparet liquido. Vi-
 demus em animal quomodo cibum à bucca trahat, & in stomacho
 mittat. Si quis autē dicat, quia cū cibus trahit motus meri fit uoluntari-
 us ita dicenti obuiabit, & si transglutire uoluntariū sit homini, motus ta-
 men meri atq; stomachi est naturalis. Quod facile perpendit ex suauis cibi
 appetitu. Indignat em stomachus cū amara sibi dēt. Itē uidemus stomachū
 & meri res nō bene demasticatas in famelicis trahere preter uolūtariū mo-
 tū hominis. Meri quoq; curuari uidet & ascendere stomachus ex nimio tra-
 henti uictus appetitu. In quibusdā animalibus cū tamē meri habentibus sto-
 machū usq; in buccā trahi aspiciamus, & hoc maxime in gulosis animalibus.
 Suauē uero cibū & dulcē stomachū & meri cito uidemus trahentē. Quē po-
 stea epar ex nimio dulcore à stomacho sibi mutat. Quod facile quilibet po-
 test pbare. Si quis em facile cibū comedat, cui post dulcior succedat, si uomi-
 tus subsequit, dulcior ultimus euomit. Stomachus em ex cibi dulcore dele-
 ctatus, in profundū sui illū traxisse cognoscit. E contra si quis cibū siue potū
 percipiat, quę stomachus fastidiēs abhorreat uidemus, stomachum & meri
 mixta cōtrahi & rugari, quę quomodo recepta inuita retinent & coacta.
 Itē si quis per pedes suspendat, & caput inferius habeatur, datus sibi cibus
 transglutit, & stomachus dimittit. Vnde liquet, quia nisi appetitus natura-
 lis esset stomachus sibi cibū nō traheret. Cōtētiua uirtus cibū ad stomachū
 ueniētē ex omnibus cōstringit lateribus eiusq; inferiora claudit, ne queat li-
 quor egredi. Similiter eū retinent, cū à stomacho mittat ad eadē. Vnde li-
 quidissime constat, quia uirtutē contentiuā stomacho & intestina habeant.

Quod

Quod apertius uidet, si in animali comedenda eadem reuoluamus. Si em̄ cib
 bus ei det, & ilico interficiat, illū cibū ex omnibus partibus cū suis p̄aniculis
 cōstringit stomachus. Quod si aliquādiu occidi differat, quoad cibus in in
 testina digerat, intestina similiter undiq; cōstringunt feces. Vnde intelligit̄
 quia intestina & stomachus uirtutē habēt cōtentiua, qua sibi cōuenientia re
 tineant. Virtus digestiua incipit quando & cōtentiua. Cū enim stomachus
 per mediatorē meri cibum sibi traxerit, undiq; prout diximus, cōstringit, &
 in interiorū p̄aniculorū naturā uertit. Quod duabus de causis stomachus fa
 cit. Primū ut cibum sibi cōuenientem faciat, & de ipsis cōuenientia interior
 res panniculos, secundū sui naturam nutriat. Secunda causa ut leuiorē epati
 reddat, quatinus alleuiatū epar & depuratum facilius epar in sanguinē uer
 tat. Sicut enim bucca ipsum mutat ut stomachus facilius recipiat, icidē & sto
 machus facit, ut reddat epati. Epar in naturā sanguinis mutat, ut facilius eū
 sibi sumant cætera mēbra. Impossibile enim est alicuius rei multas qualita
 tes subito mutari in cōtrarias, nisi particulatim & paulatim fiat. Non enim
 panis in sanguinē potest mutari ilico ut in corpus uenerit. Sed prius in ore
 aliquantulū mutat, post in stomacho secundum naturā ipsius. Deinde in sub
 tile intestinum mittit, & ibi etiā aliquantulū mutat. Quem epar sibi trahit
 per meseraicas, & tandē in sanguinem mutat. Venæ sanguinē factum tra
 hunt ab epate ut facilius mēbra cætera in sui mutant substantias. In ore quo
 que mutatio cibi facile potest percipi. Quod enim inter dentes remanet, pu
 tidum prius efficit, & tandem in naturam carniū buccę mutatur. Sicq; cū
 carnibus & phlegmate miscetur, quod digestum & calidum sibi dat calorē.
 Phlegma enim calidum & digestū hinc agnoscimus, quia ipso superimposi
 to impetigines & apostemata sanamus, scorpiones interficimus. Item cibi
 qualitates intra stomachū naturali calore mutate cum digestio misceat phle
 gmate, ubi maior ei fit mutatio. Stomachus em̄ ore est calidior propter co
 leram rubeā ad ipsum decurrentē à felle, & quia calidioribus membris uici
 natur, à dextra epar habens, à sinistra uero splenē. Cor & diaphragma su
 perius, dorsi lacertos posterius. In epate cibus plusq; in stomacho mutatur.
 Quippe cū epar multo sit ipso calidius, quia natura est sibi sanguinis, sed ta
 men coagulati. Virtus expulsiua incipit cum actio digestiue uel contenti
 uæ finierit. Stomachus enim cū cibum digerit, quod sibi simulatur suscipit,
 & quantum ei sufficit. Quod remanet quasi superfluum, & sibi contrarium
 grauat, cum non sit sibi necessarium. Ore ergo superiori fortiter clauso &
 inferiori quod porta uocat aperto in subtile intestinū proijcit, quod sibi in
 de simile suscipit, succumq; totius cibi meseraica sibi attrahit. Quod super
 fluit, grossum recipit à subtili fece scilicet. Grossum similitudine sua accep
 ta quod grauat proijcit foras. Meseraica succū quem accepit habendū mie
 tit in epate, ibiq; in naturā mutat sanguinis. Deinde unū quodq; membrū
 per uenas sibi trahit, prout sibi ei cōpetit. Quod remanet, quia superfluum est

cæteris mittit mēbris eiisdē rei appetitiuis. Si quod stomachus traxit eum molestauerit expellit. Molestatio autē stomachi ex nimietate est potus siue cibi, cū de utroq; plusq; oportet suscepit. Quæ cū uomitu sicut in ebriosis expellit, uel cū digestionē, sicut in gulosis. Itē si cibus siue potus intra stomachū in malas qualitates uertit, si in superiori natent stomacho, uomitu emittunt. Si inferiora sua grauent, cū digestionē expelluntur. Vnde cōprobat quia uirtutē expulsiuā habeat stomachus. Nonne enim uides in uomitu stomachū cū alijs in superiora moueri uisceribus, cū ante digestio indurescat, uel acutos ex incensione humores habeāt intestina nōne cū alijs uisceribus ea uides moueri ad inferiora, & ultra modum exire aliquā sicut fieri uidemus in tenasmo. Cōstat ergo ex his omnibus stomachū 4. fulciri uirtutibus, appetitiua, cōtentiua, digestiua & expulsiua. Similiter his, cætera membra habent corporis.

De eiusdem in uulua opere. Cap. IIII.

Sicut in stomacho has 4. uirtutes cuilibet reddidimus intelligibiles, in uulua itidē faciamus oportet, ut ex his duobus simile in alijs consideret. Superius in mēbrorum cōpositione diximus, quia desiderium & concupiscentiā trahendi spermatis in uulua natura fecerit. Quod fuit necesse propter generare. Virtus autē appetitiua hoc cogit fieri. Quod in coitu est sentiri, quia uirgā sibi trahit uulua, sicut sanguinē uentosa. Hoc tunc temporis fit, cum fœmina concepit. Cum em̄ uicinitus uulua à mēstruo mūdifacet, & à contrarijs eadem depuret humoribus, tunc maxime in trahendo spermate animat. Quod cum receperit, undiq; illud ita braccat atq; claudit, ne sicut Hippocrates dicit, acus etiā intrare possit. Sic uulua manet clausa, quoad infantis expleat forma. Vnde uirtus in ea intelligitur cōtentiua. Virtus autem mutabilis circa contentiuam esse palam fit, mutatione spermatis qualitatiua & substantiali, in diuersitate membrorū infantis. Expulsiuæ actus duobus apparet temporibus, uel cū membra infantis suppleant, uel cum infans morit, quia cōpleto membratim infante, contentiuæ & mutabilis actione iam desinēte, succedit actio expulsiuæ. Quod mense 7. uel 9. fit, uel 10. Expellit autē infantem uulua duplici ex causa. Vel quia infans eam grauat, ne præ sui quantitate eum ualeat continere, uel quia cibū sibi sufficientem non inuenit, unde pedū percussione pāniculos circūuolutos ut exeat rumpit. Ruptis ergo panniculis humores intus cōtentos uulua suscipit. Quos cum ferre nequeat, expellit eos foras. Expulsiō infantis mortui, duabus fit ex causis. Vel quia eruginē parit, quā ferre natura uulua nō potest, uel quia rupto aliquo pāniculorū humores expellēdi eā cogunt. Est ergo in propatulo hæc membra uirtutes habere quatuor. Est enim in stomacho appetitiua cum transglutienda transglutiat. Eadem ista coeundo est in uulua. Contentiua in stomacho, dum cibi fiat excoctio. In uulua, dum infantem generat. Mutabilis in stomacho, cibi in sui naturam est conuersio. In uulua cum sperma atque menstrua in diuersorum membrorum infantis mutet essentias

essentias. Expulsiua in stomacho in subtile intestinum cibi est emissio. In uulua, cum infantem pariat. Idem in ceteris intelligat necesse est mēbris. Sine his enim nullatenus possunt regi. Hæc 4. uirtutes nature sunt ministrantes, & in custodienda sanitate, & in infirmitatis curatione. Has uocat Hippocrates infirmitatū curas. Quæ dignæ sunt hoc nomine quia apostemata siue pustulæ sine exteriori uidentur curari medicamine. Et infirmitates multæ per has sanantur somno siue quiete. Mortuorum etiã corpora ab earum naturis uidemus separari, & in paruo tempore putrefacta.

De uirtute spiritali dilatante & constringente. Cap. v.

SVperius dixisse nos meminimus, quia omnia corpora tribus regant uirtutibus, naturali, spiritali & animali. Quia ergo de naturali diximus, de spiritali ordo diuisionis experit dicamus. Virtus igit spiritalis est illa quæ uiuificat cuius fundamentū est cor, à quo uita ad membra corporis procedit uiuificanda. Hæc quandā habet partē cui ministrat, quādam ministrantem. Per illam cui ministrat, cor & arteriæ dilatantur & constringuntur. Quæ ministrat, iram, pugnam, indignationē & dominationem suppeditat. Sed nos prius de dilatante & constringente dicemus. Dilatatio localis est motus à medio in omnes extremitates, sicut circa fabrorū agit folles. Cum enim aërem recipiunt, circūquaq; se extendūt. Constrictio fit e contrario, id est, ab extremitatibus ad mediū. Quod in eisdē follibus uidetur. Cū em̄ aër emittitur, folles undiq; cōstringuntur. Duo aut̄ ista uirtus explet operatiua. Cordis tamē & arteriarū motus nō ex toto similis est follibus sicut medici arbitrantur. Horū em̄ motus uirtute aëris appetitiua cōficiunt. Quæ uirtus in corde facit idē, quod ferrarius circa follē. Quia uirtus cor dilatandi aërē à pulmone trahit, qui pectore mediatore, ad pulmonē uenit. Lacertus em̄ qui est intra costas pectus cōstringit et dilatat. Quod cū dilatat pulmo cū eo ampliat. Aëris autē introitus hunc gestū cōsequitur. Aërē quoq; cū uirtute appetitiua cor à pulmone sibi trahit postea. Arteriæ à corde hac eadē trahunt uirtute. Quod trahere dicitur flatus tractus esse. Virtus cōstringendi superfluitatem fumosam à corde expellit. Idē em̄ lacertus qui est intra costas, cōstringit cor & arterias. Quod consequitur dum pectus stringitur. Hac autem constrictio ne fumosam superfluitatem expellant cor & arteriæ. Hæc autem constrictio cordis est emissio. Vterq; uero actus anhelare siue flare dicitur. Arteriæ quæ cordi sunt uicinæ aërem & subtilem sibi trahunt sanguinem dum dilatantur. Cum constringuntur, aër & sanguis emittuntur. Dum ergo dilatantur utraq; necesse est recipiantur & utrisq; impleantur. Sed illæ arteriæ quæ cum sunt uicinæ aërē à foris uenientē uidentur recipere. Inter has & priores mediæ recipiunt à corde. Hæc primæ sanguinē subtile à uenis recipiunt. Quædam em̄ foramina uenæ habent inter se & arterias per quæ sanguis introeat. Quod cōprobat, quia si arteria quælibet incidatur, sanguis uenarū totus dilabit.

Hæc

Hæc ergo dilatandi uirtus est & cōstringendi, quæ anhelitus siue flatus uocatur, qui uoluntario fit motu, & cum pectore mouetur. Motus autē pectoris neruis fit & lacertis, omnisq; motus qui cum neruis & lacertis fit est uoluntarius. Quod inde probat, quia cum homo uelit tenet eum aliquandiu. Cum enim fœtentia sentiamus diu ipsum cohibemus.

De flatus iuuamentis. Cap. VI.

Anhelitus siue flatus est necessarius, ut calor naturalis per eum temperetur, & spiritus uitalis nutriat, & spiritus animalis genere. Custodia enim caloris naturalis est tractus frigidi aëris, ad suæ temperamentum incensionis, & est expulsio fumosi aëris ex sanguine concreati. Nutrimentum uitalis spiritus ut animalis genere, frigiditatis aëris est tractus. Spiritui ergo anhelitus est necessarius, ut ex aëris temperie augmētetur. Generatio utriusq; ex tēperati sanguinis fit fumositate, sicut dicturi sumus cum de spiritu disputauerimus. Tēperamentū sanguinis ex temperatione fit caloris naturalis. Caloris naturalis temperatio fit ex moderatione dietæ in cibo siue potu, uel in alijs. Vnde oportet anhelitus sit maximū iuuamentum corporis. Vitam enim custodit quæ sine spiritu non permanebit. Neq; spiritum possibile est permanere sine moderato naturali calore. Nec caloris naturalis est moderatio sine anhelitu temperato. Qui cum dietis taliter custoditur ut sanguis temperetur, unde calor naturalis nutriat. Hic em̄ anhelitui magis est necessarius quam cibus uel potus. Si quis enim suffocatus tandem dimittatur quoquomodo uiuus, & si sit famelicus uel sitibundus in recipiendo anhelitu ut calor naturalis refrigere citius festinat, quàm ut famem uel sitim placare expetat. Refrigerato uero calore, & fumosa expulsa superfluitate, prius potus, deinde cibus queritur. Animal ergo sine cibo & potu uiuit aliquandiu, sed sine tractu aëris nullatenus diu uiuit. Vnde intelligitur nō posse subsistere, sine temperato naturali calore. Succedit enim causa mortis de qua in præsens sumus disputaturi.

De causa mortis. Cap. VII.

Galenus dixit in libro quem de anhelitus fecit iuuamento. Omne animal ne cesse esse mori, ex corruptione cerebri, siue spiritus in cerebro existentis, uel ex caloris naturalis corruptione. Nisi enim calor naturalis corrumpatur cerebrum, non facile corrumpitur. Neq; calor iste corrumpitur sine causis subsequētib; . Spiritus autē non aliunde corrumpitur, nisi cum exinaniatur uulneribus cerebro incidentibus uentriculos ipsius penetrantibus, uel cum calor naturalis corrumpitur. Si autē spiritus diu teneatur non exinanitio ita dicit, sicut ex uulneribus exinanit. Causa ergo mortis, nihil est aliud, utpote Galenus testat, quam ut caloris naturalis temperamentum corrumpatur. Quod contingit ex causis corpus intrinsecus mouentibus, uel de extrinsecus ipsum turbantibus. Causa interior
suorum

fuorum est instrumentorum, uel qualitatuum, siue sui nutrimenti corruptio. Instrumenta caloris naturalis sunt sicut, cerebrū, cor uel epar. Si cerebrum corrūpit, & motus uoluntarius ab eo progrediens ad pectus auferit, unde post cōsequit, ut & anhelitus auferatur, & calor naturalis extinguat. Cor corruptum uirtutem auferit spiritalē, quæ de pulmone trahit aërem. Corruptio epatis generationem auferit sanguinis, qua calor nutriat naturalis. Horum singulum uel propter malam est complexionem, uel propter officialem morbum. Complexio mala uel est calidissima, quæ rem sibi subiectam incendit, sicut uidet in peracutis febribus quibus cito homines mortificantur, uel est frigidissima sicut in morbo qui dicitur congelatio. Morbi officiales sunt apostemata calida uel frigida, quæ prædicta patiuntur membra, sicut apostema cerebri, quod dicimus esse phrenesim, uel oppilationē suam sicut apoplexiam, & epilepsiam. In quibus morbis cerebrum claudit. Frigidis & congelatis humoribus ne uirtus motiua ad spiritum transire ualeat, unde consequitur, ut auferatur. Quæ oppilatio si ad pulmonē uenerit, aëris transitus denegatur cordi, unde calor extinguitur naturalis. Venæ epatis si oppilentur ne ad eas transire possit spiritus, necesse est infrigidentur, neque enim sanguis in eis generatur, & inde causa mortificat uelocius, tamen his omnibus quilibet mortalis si cor patiat. In passione enim tantū maxima cito mortificant cerebrum & epar. In mediocri facile infirmus euadit. Calor naturalis corrūpitur in qualitatibus uel ex maximo calore, sicut in peracutis febribus, in quibus calor extraneus ad calorem naturalē penetrat, ut ipsum cito destruat, uel ex positione calidissima, sicut est euphorbium & similia, uel ex nimia infrigidatione, hunc calorem cito extinguente, uel ex supra dicta congelatione, uel ex frigidissima potione, sicut oppio & hyoscyamo, quibus extinguit iste calor, quare corruptio caloris naturalis, uel ex nimia exinanitione, uel ex multa redūdatione. Exinanitione sicut solutione nimia uel phlebotomia, fame siue siti. His enim omnibus, calor annullatur naturalis, cum nō habet unde nutriat, nimis repletionibus, si homo humoribus, cibis quoque uel potibus aded inferuatur ut multis horū inculcationibus suffocetur. Quod ebriosis solet contingere ex uenarum & uentriculorū cerebri repletionem. Et sicut pinguius hominibus, quibus uenæ & arteriæ nimia inculcatæ pinguedine aded coartantur, ut calor iste extinguat. Ab exterioribus naturalis calor corrumpitur, uel cum foras totus egreditur, uel intus totus adunatur, uel ex nimia plenitudine, uel ex anhelitus extinctione, siue ex substantiæ suæ, uel qualitatuum suarum corruptione. Quod foras totum exire cogit, uel totam suam substantiam uel sui nutrimentum expellit. Tota sua excluditur substantia, cum nimium gaudium subito dissoluit, & exire eum facit. Vnde cito quis moritur, quia corpus refrigerat interiorius. Quæ passio lucernæ assimilatur, quæ ad uentum ualide ponitur. Ipso

M enim

enim uento supergrediente extinguitur. Audiuimus autem multos præ nimio gaudio mortuos fuisse. Tota substantia expellitur cerebro & pectore nimiam incensionem patientibus. Quæ cum usq; in uentriculose eorum penetret, calorem naturalem extinguit. Huius caloris nutrimentum tollitur ex uenarum, & arteriarū incisionibus. Vnde totus sanguis exiens calorem extinguit naturalem. Quod lucernæ assimilatur, cui oleum subtrahitur. Causæ à foris hunc intus calorem colligentes timor & dolor sunt subito contingentes. Quibus dum calor in unum adunatur, cætera membra refrigerantur, & inde moriuntur. Ex plenitudine corrumpitur, cum quis in aquam submergitur. Impletis enim corporis uacuitatibus, anhelitus oppilat, unde homines suffocantur & moriuntur. Quod lucernam assimilatur, quæ multo oleo redundat. Anhelitus extinguitur ex narium & oris præclationibus & suffocatione cum funibus. Hoc lucernæ ardenti assimilatur, quæ si uase quolibet operiatur, subito extinguitur, cum ad eam exterior aer ingredi non permittatur. Causa unde caloris substantia corrumpitur, mali est aeris odoratus, foetenti fumo admixtus, qui de dissolutis mortuorum nascitur corporibus uel puteorum lutosorum foetoribus. Quæ passio assimilatur lucernæ in fumosis locis positæ. Item corruptio substantialis morsus est alicuius uenenosi reptilis, cuius uenenum corpus perforat, & calorem naturalem uiciat. Calor naturalis in qualitatibus duobus modis corrumpitur, uel quia ita calefit ut dissoluatur, quod contingit in balneo calidissimo immorantibus uel in sole calidissimo estuantibus. Quod assimilatur lucernæ nimio igni uel solæ appositæ, uel ex nimia infrigidatione, unde calor est congelare. Hoc contingit frigida loca obambulantibus, uel super niuem cadentibus. Quod simile est lucernæ in frigido loco positæ. Si naturali calore corruptio ex his omnibus mors consequitur, eius ergo nutrimento uel temperamento uiuitur, cum homo nullatenus possit esse sine anhelitu. Constat ergo anhelitum magnam hominis esse supplementum. Sufficit nobis disputasse de spiritali cui ministratur uirtute. Dicendum de specie coæqueua ea scilicet quæ ministrat.

De uirtute spiritali passibili. Cap. VIII.

Spiritalis uirtus, quæ ministrat, iram, pugnam, dominationem, indignationem suppeditat. Hæc autem dicitur ministrare, quia fit ex causa intercedente alia quam naturali calore, quæ causa ipsum calorem mouet. Ira enim feruor est cordis. Per quæ calor naturalis subito extra prorumpit, cum anima ob illatas iniurias excogitatam uindictam explere desiderat. Similiter pugna est cum calor iste ad exteriora exeat, cum quiuis parum suum sibi superare, sibi superare laborat, dubitans ne humilis & deiectus ab alijs habeatur, si patiat, ut ab eo uincatur. Dominatio est cum aliqua extraneare calorem hunc exagitate aliquis alicui indignetur se subijcere. His ita sunt contraria. Timor cum calor in corporis se reclinat interiora, quando
anima

anima reformidat formidanda. In auditu, sicut tonitruum. In uisu, tigridem siue leonem uisum. Timiditas pugnae est contraria, propter quam calore interius delitescere, ei qui prius ipsum impugnaverit, uelit nolit cogitur qui uis subijci. Quod consequitur, cum quis à maiore superetur. Dominationi & indignationi contrariae sunt humiliatio & deiectio animi. Virtus ministrat, spiritualis est huiusmodi. Concordantur autem medici & philosophi quod haec uirtutes à principalitate cordis nascetes, & rationabilibus & irrationabilibus cōpetant animalibus. Virtute enim cui ministratur, qua cor & arteriae dilatantur atq; constringuntur, animal quodlibet uiuificatur, & omnibus cōmunis est animalibus ad ministrantē similiter constat esse cōmunem. Sed tamen animal rationale habet cum discretione, causa rationis in cerebro sedentis. Vnde contingit ut aliquando ira cohibere possit. Animal irrationale naturaliter habet, & sine discretione.

De uirtute animata.

Cap.

IX.

Virtutis animalis habitationem & fundamentū cōstat esse cerebrū. Est autem trium generum. Vnum per se solum explet cerebrum. Duo neruis tamen mediantibus ab eodem conficiunt. Quod à solo cerebro efficitur ordinatio est, quae in tria diuiditur. Phantasiam, rationē & memoriam. Sensus & motus uoluntarius neruis conficiunt mediantibus. Nos primitus dicemus de uirtute ordinationem faciente. Haec tres uirtutes phantasia, ratio, & memoria mens uocant, quibus ab irrationabilibus differimus animalibus, & maxime intellectu, quia aliae duae ex intellectu procedunt. Homini haec fuere propria, quem omnibus animalibus digniorem esse constat. Animal enim irrationale, quicquid agit naturaliter facit, & sine discretione ulla. Vnūquodq; trium in cerebro locum habet, ubi sedet & unde exeunt. Locus enim imaginationis uentriculi sunt in puppi cerebri, in quibus est spiritus animatus, qui has actiones exequitur. Harū unaqueq; propria habet actionē. Virtus enim imaginationis, quod format & imaginatur mittit intellectum. Intellectus iudex & discretor est rerū, quas ab imaginatione realiter siue solo intellectu suscipit. Ad operanda manualia spiritus animatus illa petit membra quae operi sunt habilia, ut motum expleant uoluntarium. Quae in solo sunt intellectu memoriae tantum mandantur. Memoria format in intellectu posita, custodiens ea donec ad actum uoluntarium.

De uirtute sensum operante.

Cap. X.

Virtutes sensibiles, & motum uoluntarium prout diximus, cerebrū facit neruis mediantibus qui eorum instrumenta esse comprobantur. Cum spiritus animatus à uentriculis cerebri ad membra per neruos exeat. Vnde intelligitur, quia si neruus incidatur sensus & uoluntarius, motus membro cuius erat auferant, solus sensus uel motus uoluntarius, si cut nerui fuerat uirtus. In tractatu neruorum diximus à prora cerebri, egredi

M 2 neruos

egredi neruos facientes sensus, ut molliciē sentiant facilius. Quibus motus efficitur uoluntarius, à puppi egrediuntur, ne propter motū facile rumpan- tur. De sensibus & uoluntario motu satis iam diximus. Nō ergo repetendū ne legentibus faciamus fastidium. Tantummodo hoc dicere, quomodo ope- rentur. Virtutes sensuum quinque sunt, uisus, auditus, gustus, odoratus & ta- ctus. Virtus uisus subtilior est omnibus alijs. Quippe cum eius natura sit ig- nea. ignis autem tres qualitates habeat, flāmam, ruborem & splendorem. oculi solum splendorem de igne habent. Lumen ergo & rubores quæ sen- tiunt, diei extra solum unde colores discernunt. Post uisum, maior subtilitas sequitur auditu. Cuius sensus est aërius, & percussi aëris sonitus, quod uox esse intelligitur. Vox enim nihil est aliud quam aëris tactus. Post auditū ma- ior subtilitas sequitur odoratum, cum eius natura sit fumea. Fumus uero in- ter terrestria & aquosa se habeat. Post odoratum subtilior est gustus, cuius natura aquosa est ad quem omnes pertinet liquores. Tactus grossior est o- mnibus quia natura sua terrena est utpote habenda, in duris & mollibus, a- speris & lenibus, calidis & frigidis. Horum singula sic sua explent officia, ut mutant & aptent se in naturas rerum quas sentiunt. Quas cum tandem mens sentiat intellectui præparat.

De uirtute uisus.

Cap.

XI.

Visus cum suus sensus sit igneus, ignis autē omnibus subtilior sit mū- danis corporibus necesse est alijs subtilior habeat. Quod illud cō- probat, quia comprehendit longe remotissima, alijs uero sensus tā- tum sibi propinquat. Spiritus autem uisibilis de concauitatibus utriusq; ner- ui uenit oculis. Nerui autem à uentriculis prope procedunt cerebri. Qui an- tequam ad oculos deueniant coniunctiuā necesse est concauitatem faciant, inde diuisi ad eosdem ramos redeant, qui cum cristalloide se solidant. Hæc autem cristallois primū instrumentum est spiritus uisibilis, quod est lucen- tissima & clarissima. Vnde consequit quod cito apparet se coloribus. Spiri- tus enim uisibilis, qui de cerebri est uentriculis in cōcauitatē neruorū clari- ficatus incidit, unde post usq; ad cristalloidōn peruenit. Cuius natura sicut aër diei clare erit clara. Cumq; ad cristalloidō peruenierit, inde foras exit, & secundum sui similitudinē miscet ad diei aërē. Quæ duo dum sibi corporant utraq; citissimi comitantur. Aër enim & spiritus facile uisarum rerum se cōmiscet coloribus. Spiritus autem cristalloidōn exiens mutationemq; si- bi deferens cito ea mutat uidere. Quam mutationē cū mens senserit, quæ in uētriculis est cerebri, res exteriores coloribus discernit. Per colores quoq; formā corporis quantitatem atq; motum intelligit. Aër enim diei lucentis- simus tantum spiritui dat supplementū, quātum & neruo cerebrū. Neruus enim à cerebro sensum atq; motum suscipit, suisq; portat membris. Simili- ter exterior aër uisibili aëri colorū fere mutationes, & spiritus eandem mē- ti fert

ti fert mutationē. Quod tunc tantum efficit, cum interiori spiritu splendor exterior contingit. Nullū tamen momentū inter utriusq; considerat tactū. Et si enim res, quæ uisu tangitur longe remoueatur, mente tamen sine ulla temporis quantitate conspicitur. Quod tunc consequitur cum aër nos circumdans est clarissimus, & non nebulosus ut cito coloribus immutet. Qui si nebulosus est aut obscurus, spiritus uisibilis intercudit, & obscuritati sibi obuianti immoratur, neq; ad quod amplectendum tendebat, amplectit. Similiter si corpus aliud inter spiritum & rem quā uidere anhelat obijcitur nullatenus penetrare potest spiritus. Idem in tactum inuenit. Si enim digitus incisionem uel dolorem patitur inter tactum dolentis digiti atq; mentis, nulla quantitas consideratur temporis, nisi forte non patiatu neruus quoad digitum portat sensus. De alijs quoq; sensibus idem considerabitur.

De auditu. Cap. XII.

DE auditu satis diximus superius. De loco enim prore cerebri, ubi sedes est quinti paris, pares nerui exeunt, qui per os petrosum in foramina auricularū ueniunt, ubi se dilatant & extendunt, & ea penitus operiunt. Hoc autem operimentum, auditus primū est instrumentū, idem ualens auditui, quod uisui cristallois. Huius natura est ignea, qui per prædictos neruos ad aures peruenit à cerebro. Auditus ergo ita fit. Cum uox enim aërem tangat, & tactus aëris ad auriculas perueniat, in earum cōcavitate, penetrata tandem se adunat, inde pertingens ad auditus foramina sicut maris æstus ut undas faciat paulatim alternatur. Tactus enim propinquus aëris propinquiorem percutit ille succedentem sibi, & hoc tam diu alternatim quousq; aures penetrauerint. Vbi locum ingrediunt, quem torcular uocari diximus. Vnde cum ad neruorum ueniant operimenta, in tactu aëris naturam mutantur à natura. Sunt enim similia, quia utraq; aëra. Hæc autem cōmutatio ad mentem deducitur per neruos. Mens uero sic discernit naturam intromissæ uocis.

De uirtute odoratus. Cap. XIII.

Odoratus grossior est auditu. Cuius sensus est quasi quidam fumus. Huius instrumenta duo diximus esse frustula à cerebro prodeuntia, & mammillas assimilantia. Quæ uicinant ossi colatorio simili. Odoratus ergo sic efficit. Fumus em odoriferi corporis dissolutus aëri cōmiscet nares ingressurus. Quē cerebri uentriculi per illa duo frustula trahūt sibi, & in suā mutant naturā. Hanc mutationē autē tadē sentit mens. Aëris uero tractus cerebro est necessarius, quia idē sibi facit, quod cordi anhelitus, dum em dilatatur aër frigidus, ad ipsum refrigerandum intromittitur. Dum uero constringitur, fumosa superfluitas expellitur. Dilatatione igitur aër à naribus pulmone gutture trahitur. Qui tractus odoratus dicitur.

M 3 llo

Isto em̄ motu odoranda odoramus, cum fructu uel illis duobus fumus ad cerebrū trahēdus aēri cōmiscet̄ de corpore odorifero dissolutus. Alij tamen odoratū naribus attrahunt. Sed iam superius eorū errorē confutauimus.

De uirtute gustus. Cap. XIII.

Gustus quoq; grossior est odoratu, quanto fumus aqua subtilior esse cōuincit̄, q̄a odoratus natura est fumea. Gustus sensibilitas humectatio est aquosa, quę inter terrā fumumq; cōmunicat. Vnde primi sui instrumēti, id est, lingue naturā, rara est sicut spongia, ut humectationes assimilet aquosas. Venit autem neruus à cerebro, qui pro ut diximus seiungitur à pari tertio. Qui per linguam diuidit̄, ut sibi det sensum gustus. Qui sic efficitur. Res gustanda cum ad linguam ueniat, eiusq; essentiam tangat, suam naturam in ea operatur, ut lingua in sui naturā mutetur. Mutatio tangens neruum per eum mandat menti gustum discernendum & iudicandū, sicut & superiores fecerunt.

De tactu. Cap. XV.

Tactus alijs sensibus est similis, q̄a mutat̄ in rei substātiā quę t̄git̄ quę mutatio menti mandatur per neruos, & ita illā mutationē sentit mens. Omnes hij propter tactum proprium habent membrū unde sentiunt. Tactus enim in membris totius est corporis præter in unguibus atq; pilis, quia nerui omnibus membris uel à nucha ueniunt, uel à cerebro, quibus sensus ei datur, sed pili & unguilæ, quia neruis caruere, nullum sensum habere, cū pilus de sicco nascat̄ fumo. Ungulæ in digitorū extremitate cū ligamētis scilicet sunt ligatę. Vnde ubi ligatę sunt, ibi tantū sentiūt.

Quid unicuiq; sensui conueniat, & quid non conueniat. Cap. XVI.

Omnes isti sensus cum secundum naturas suas currant, quedam desiderāt, & in eis se oblectant, quedam uero abhorrentes omnino refutant. Visus enim in albi & nigri medijs utpote uiridibus & uenetis delectatus, abhorret album lucentissimū, & similiter nigrum. Et si em̄ album suæ sit naturæ, quodam tamen modo ei uidetur obuiare, quia dispergit, sicut uidemus in solem aspicientibus. Nigrum econtra adunat, & retorquet unde uenerat, sicut in loco obscuro manentibus uisum obscurari uidemus. Sed tamen albedo plusquam quælibet nocet nigredo, quia albedo uisum dispergit subito, nigredo paulatim coadunat. Si ergo uisus ex nimia albedine patiat̄, uiridibus & uenetis, & similibus reparatur. Si ex nigredine, restaurat̄ ex albedine. Similiter & alij sensus, si aliunde patiant̄ recitatione non subita contrariorū resouent̄. Auditus dulcibus delectat̄ uocibus paruis atq; lenibus & ordinatis, sicut motus est cordis. Si motus est grossissimus sicut tonitruui uel acutissimus sicut in rasonibus marmoris siue æris, auditus inde reparat̄. Odoratus aromaticis delectat̄. Hic odor ex fumo est tēperamēto, abhorret fœtores quia eorū intēperatus est fumus. Gustus dulcibus

eibus delectat. His em̄ asperitas linguæ lenit̄ & solidat̄. Ecōtra horret atna
ra. Hic sapor linguā asperat & perforat, & eius iūcturas incēdit & separat.
Qui & si pōtico sapore patiat̄ siue acido delectat̄ unctuofo. Et si amaro uel
falfo læditur, dulcibus reparatur. Tactus em̄ delectatur in tangendis eis cor
poribus quæ suis dulcorata qualita tibus sicut in frigidi & calidi, asperi &
lenis mediatricibus quoquomodo cuti tangendæ assimilantur. Abhorret
acutissima quia incidunt, calidissima quia dissoluunt, frigidissima quia cor
agulant, atq; stringunt.

De uirtute uoluntarij motus. Cap. XVII.

Virtus uoluntarij motus à cerebro per neruos egreditur, qui uel ab
eo principaliter, uel secundariæ exeunt, sicut à nucha, per quos
hic sensus pertingit ad lacertos, ut per eum motus lacertis detur.
Cum lacerti moueantur, eadem necesse est ossa moueant, cum quibus lacer
ti ligantur. Tactis autem ossibus tota eorum concatenatio mouetur, unde
motus uoluntarius consequitur. Qui sic efficitur. Lacerti in sua principia ru
gantur per chordas quæ in eis habentur, & in eam partem torquentur quo
eos ducit motus uoluntarius. Verbi gratia. Si manus moueri disponat̄, &
lacertus qui in familiari parte est brachij moueat, & in sui principium ruge
tur ossium motus & eorum concatenationis comitatur, unde manus ab an
tea rugata uoluntario motu clauditur. Si lacertus extraneæ partis moueat̄
manus, in extraneam partem uoluntario motu necesse est rugetur. Est autē
uniuersaliter unus motus uolūtarius. Cuius tot sunt partes quot lacerti mē
bra mouentes. Corporis membra 571. lacertos sunt habentia. De quibus
satis diximus in lacertorum tractatibus.

De actionibus. Cap. XVIII.

Cum superius de naturali, spiritali, siue animata uirtutibus sit di
ctum, de actionibus uidetur esse dicendum. Quædam enim uirtu
ti naturali, quædam spiritali, quædam attinent animali. De una
quaq; actio ne diximus, cum de singulis disputarem uirtutibus. Vnde in
telligimus quandam simplicem unum operantem, sicut in naturali appeti
tiua, contentiua, digestiua & expulsiua. In spiritali dilatare & cōstringere,
in animali motus uoluntarius. Est & actio quædam composita quæ duo fa
cit uel plura, sicut in naturali desiderium, siue deportatio generare & nutri
re. Desiderium enim ex duabus uirtutibus appetitiua & expulsiua. Gene
rare enim ex triplici fit uirtute, mutatiua, formatiua, & nutritiua. Nutrire
faciunt uirtutes duæ, augmentatiua & pascitiua. In spiritali anhelitus di
latatione, & constrictione componitur. In animali sensus, duabus fit uirtu
tibus. Vna est mouens sensum ad sentiēdum. Altera quæ sentit, quæ omnia
potest intelligere, cognita qualibet uirtute.

De spiri

De spiritibus. Cap. XIX.

SVperest de solo dicendum spiritu, cum de sex naturalibus iam dixerimus. Horum enim 7. moderationibus humana corpora reguntur. **S**omnis ergo spiritus est tripartitus. Est em naturalis, est spiritualis, est & animalis. Naturalis in epate nascitur, unde per uenas ad totius corporis uadit membra, uirtute naturalem regit & augmentat, actiones eius custodiens. Hic igitur ex perfecti sanguinis fumo nascitur qui in epate mundificatus & digestus, ex omnibus humoribus clare depuratur. Spiritualis spiritus in corde nascitur uadens per arterias ad totius corporis membra, spirituale uirtutem augmentans atq; regens, actionesq; eius custodiens. Spiritus animalis in cerebri nascitur uentriculis, per neruos tendens ad totius corporis membra. Vnde animalis uirtus regatur & augmentatur, eiusq; actiones custodiant. Hic ex spirituali spiritu procreatur, qui in corde generatur. Hic enim spiritus a corde ad cerebrum per arterias ascendit quæ iuueniles dicuntur. Hæ arteriæ cum ad cerebrum ueniant craneum usq; ad cerebri sedem penetrant. Vbi multipliciter diuise, telant sicut rete subtus craneum dilatate. Deinde rete duæ principales egrediuntur, quæ retortæ super idem rete protenduntur. Spiritualis uero spiritus cum a corde progreditur in telæ multiplicatam diffusus, & ibi immorans implicitus, tam diu ibi digeritur, quoad depuratus clarificetur, sicq; animalis spiritus ab eo generatur. Ad hoc enim tantum rete illud contextitur, ut a spiritu spirituali digestio animalis concreetur, sicut ad hoc facta sunt ubera, ut sanguis depuratus ibi fieret lac. Et post hæc spiritualis spiritus rete per ambas arterias super rete retortas egreditur, & ad uentriculos proræ cerebri dilatabitur. Vbi iterum subtilatus, quod depuratū super erat eiicit per suos meatus, id est palato atq; naribus. Ipse uero uadit ad uentriculos puppis per uiam mediā medij uentriculi atq; puppis. Quæ nō semper est aperta, quia in cōcauitate sua, quod a corpore uermem assimilante est clausa. Cum autē natura naturas expetat, ut spiritum hunc ad puppim mittat, rugato uermi, spiritus cum transilit, & uermis postea se claudit ut prius fuerat. Spiritus autem qui ad puppim pertransijt motum ibi & memoriam facit. In prora immorans sensum creat & fantasiā. Spiritu medij uentriculi intellectus siue ratio fit. Dicunt quidā Philosophi hunc spiritū cerebri esse animā, & eandē corpoream. Alij dicūt animæ esse instrumentū. Qui animā fatentur incorpoream. Quorū intentio priore est melior. Sed quia disputatio huiusmodi non huic suppetit intentioni cum philosophica sit. Hic dimittenda censuimus ista.

EX prædictis intelligitur qui his 7. temperatis naturalibus humana corpora regantur. Quæ cum moderationem exeunt corpus infirmum est uel neutrum. Tres sunt corporum qualitates, sanum, infirmū, neq; sanum

sanum neq; infirmum. Corpus enim illud est sanum, quod in complexionē membrorum similiū, & compositione officialium est temperatum. In forma quoq; & quantitate numero siue compositione æquale est si conuenit esse. Illud econtra est infirmum, quod horum exit temperamentum. Nec sanum nec infirmum tripliciter est intelligendum. Primo ubi nec certa est sanitas, neq; certa infirmitas sicut in senibus. Secundo cum & sani sint & infirmi, in diuersis tamen membris, sicut si oculi sunt infirmi corpore toto alio sint sani. Vel cum sanitas & infirmitas circa eadem sint membra, ueluti cum corpus temperatum in complexionē, infirmum est in compositione. Siue in compositione sanum, in complexionē est infirmum. Tertio secundum diuersum tempus, sicut homines calidæ complexionis in æstate sunt infirmi in hyeme sani & frigidi in æstate sani, in hyeme infirmi. Et similiter humidi in puericia infirmi, in iuuentute sani. De siccis econtra contingit. De diffinitione infirmitatis medici sunt discordati. Sed Hippocrates & Galenus, & qui eos imitantur infirmitatem esse dicunt sensualis actionis nocumentum. Quod si naturalia corpus parum exeat, eius tamē actiones sint secundum quod oporteat, nec sensui appareat ut aliquid ei noceat, illa corpora secundum Hippocratem & Galenum dicuntur esse sana. Vnde sanitatem etiam ita diffiniunt. Sanitas est cum corpus suam actionem expleat, secundum quod expetit natura. Infirmitas cum corpus actionem patitur non naturalem, neq; illam mediocrem. Neutrum esse dicunt cum corpus mediocriter neq; sanum neq; infirmum est. Alij contendunt quia corpora infirma sunt, cum naturam suam exeunt, siue patiātur, siue non. Quorum error est permaximus. Secundum eos enim omnia corpora infirmantur. Raro enim unquam inueniuntur qui in complexionē naturali ad eò perficiantur.

Infirmitas ergo est quod sensualis actioni nocet. De complexionē sani corporis satis iam dixisse sufficit. De infirmis dicemus, cum de rebus extra naturam disputabimus.

De neutris apparebit, duo priora intelligenti.

N De

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO

cognitu necessarijs locis, Liber V.

CAPITA LIBRI

Dere non naturali.	1	dum à fictibus.	19
De natura tēporum anni, & de uno quoq; tēpore & sua quantitate.	2	De fructibus arborum syluestrium siue montanorum.	20
De naturis aëris.	3	De cibis animalium, & ab ambulan- tibus incipiendum.	21
Quid tēpora anni fiāt, cum cursum sux nature expleant.	4	De extremitatibus & uisceribus eorum.	22
Quid faciant si naturalem cursum exeant.	5	De carnibus uolatilium.	23
Qui in uno quoq; anni tempore infir- mitatē sint passuri, qui euasuri, & qui longius habituri.	6	Quas qualitates caro accipiat in quibuslibet coctionibus.	24
De mutatione aëris propter stellas.	7	De piscibus.	25
De mutatione aëris propter uētos.	8	De lacte.	26
De mutatione aëris propter loca & regiones.	9	De melle & saccharo.	27
De mutatione aëris propter fumos.	10	De potib; & ab aqua incipiendū	28
De pestilentia aëris.	11	De mero & uino.	29
De diuersitate exercitiorum.	12	De potibus medicinalibus sicut succis.	30
De actionibus balneorum.	13	De natura florum siue frondium.	31
De cibis disputatio uniuersalis.	14	De naturis aromatum.	32
De granis.	15	De naturis uestium, & quid circa corpus faciunt.	33
De herbis.	16	De somno & uigilijs.	34
De radicibus.	17	De coitu.	35
De herbarum fructibus.	18	De exinanitione naturali.	36
De arborum fructibus & incipien-		De actionibus animæ.	37

De re non naturali. Cap. I.

VIA de re naturali quantum sufficiebat diximus, restat de non naturali dicamus quantum sufficiat de hac arte se intro mittentibus ut bene liber noster disponatur secundum diuisionem factam prius. Res ergo non naturalis necessaria est homini, ut uitæ suæ status bene regatur. Sunt autem generaliter sex: aër, motus & quies, cibus & potus, somnus & uigiliæ, exinanitione naturalis, in qua balnea, coitus, urina, digestiones, emunctiones & similia comprobantur, sextum accidentia animæ, in quibus gaudium, ira angustia, tristitia, timor. Hæ sex & si non sint naturalia, neq; tamen extra naturam sunt computanda. Quia si hæc operentur secundum quod oportet unicuique corpori in quãtitate qualitate, temporis custoditur, res naturalis in suo cursu, & licet hæc sint non naturalia in naturalia tamen mutantur, & per ea sanitas corporis conseruat, usquequo naturaliter destruat. Quod si erit e contrario, corpus naturæ suæ cursum exiens infirmatur. Si autem infirmaretur, infirmitas

infirmitas custoditur & augmētatur. Sic ergo hęc 6. disponamus. Corpus moderatū, moderatā debet habere ordinationē. Vernus ergo aër ei eligat̄ & motus ut exercitia temperent̄. Balneorū dulcis aqua & in calore tēperata, Temperamentū ciborum in qualitate & quantitate. Somnus nō multus, lethargiæ attinens, neq; paruus uigilijs uicinus. Corpus cum alleuari sentiat̄, neq; cum ciborum sit plenus siue uacuus, neq; cū nimis sit calidus, siue frigidus, tunc coitus appetat̄, neq; nimis ultra uelle suum urinā teneat, neq; ad digestionē cum nolit se cogat. Si moderata corpora in hac actione persliterint in sua sanitate permanebunt. Si e contra, suę naturę exhibunt temperamenta. Si corpora fuerint temperata, & secundū quodlibet horū 6. ad temperamentū fuerint reuocata, corpus illud ad moderationē pristinā reducit̄, & tunc tandem res ista naturalis uocat̄. Quod si fuerit e contra custoditur & augmentat̄ intemperantia. Vnde hęc 6. uocant̄ non naturalia, sicut si exerceant̄ corpora temperata. Quantitate tamē moderata ante cibum & ante balneū calor inde naturalis confortatur, abundātia humorū corporis dissoluitur, mēbra confortant̄, digestio subsequit̄. Et hęc inter naturalia corpus sanantia cōputant̄. Si uero plusquā oporteat operemur, & multū in exercitio fatigemur, calescit corpus, febres consequunt̄, Si multo plus q̄ oporteat calor naturalis dissoluit̄, deficit corpus. Sic exercitiū inter nocitiua annumerandū. Si se non exerceant, sed plus quam oportet quiescant, augmentantur quantū in corporibus est, & secundū chimorū naturas morbi generantur. Corpora ergo nō temperata si fuerint calida paruulo exercitio eorū nō naturalis augmētāt calor unde eorū deficit uirtus, & febres sequunt̄, qđ inter naturalia cōputat̄, & maxime si siccę fuerint naturę. Qđ si exercitiū minuerint & ita quieuerint, tēperat̄ calor illorū naturalis. Et corpora eorū saniora, & uirtuoliora inde habent̄. Si aliqui fuerint frigidæ cōplexionis, & nimiū se exercuerint, calor eorū naturalis augmentatur. Vnde ipsi temperantur & confortant̄, maxime si frigidi fuerint & humidi. Hoc autē inter naturalia computatur. Similiter de alijs 5. intellige. Quæ in nostra practica quandoq; reddemus planiora ubi de sanitatis dicemus custodia.

De natura aëris, Cap. II.

SI qualitates corporis suam sequant̄ cōplexionem, aër autē circundās nos cōplexionis mutandę causa est fortior propter anhelitus necessitatem. Ergo necesse est ut cōplexiones corporis, complexionē sequatur aëris. Si em̄ aër clarus est & lucidus humores atq; spiritus clari sunt & lucidi. Si turbidus & nebulosus humores & spiritus turbat̄ & ingrossant̄. Qđ cū ita sit nō oportet medicum qualitates aëris aspernari in quolibet siue loco. Neque etiam causas ignoret unde mutetur aër. In morborum enim prognosticis per hęc maior autoritas erit, siue uniuersales siue particulares sint morbi, siue locales seu priuati. Quia cum aër in unoquoq; tempore quosdam iuuat, quibusdam tamē nocet. Cum ergo medicus futuros

morbos diiudicauerit, cuiuslibet temporis siue regionis, & qui de morbis euadant, quiue inde pereant præuideat, & ægrotaturos cauere faciat, & dietas morbos augmentantes auferat, & morbis obuiantes doceat. Cum autem ciuitates introierit ubi homines ex aëre infirmētur locali non discor dabitur in cōpetentibus medicinis. Sed si sicut diximus qualitates aëris di uersas cognouerit, conuenienter me debitor medendis. Magnum ergo est medicamentum qualitates aëris, & qui circa quælibet corpora sit agendū cognoscere medicum. Vnde ab aëre incipiendū. Aër quidam est tempera tus, ille scilicet, qui nec calidus nec frigidus, nec humidus nec siccus, sicut est aër uernus. Est & quidam intemperatus. Temperatus est mundificatus, subtilis atq; clarus, in odore suauis, nō ad eō calidus ut inde sudet corpus, ne que ita frigidus ut rigeat. Sole occidente cito frigescens, oriente cito cale scens. Qui aër has habet qualitates corporū, temperat cōplexiones, humo res, & spiritus confortat & clarificat, digestiuā uirtutem adiuuat. Aër non temperatus in qualitatibus, ut calidior, frigidior, humidior, siccior temper ato, uel in tota sua substantia sicut pestilentialis. Qualitates exit 5. modis propter tēpora anni secundū ortus & occasus stellarū, ex earum uicinitate à sole siue remotione propter uētos, propter regiones, propter fumos. De temporibus ergo anni incipiendum.

De natura temporum anni, & de unoquoq; & sua quantitate. Cap. III.

TEmpora anni 4. sunt, uer, æstas, autūnus, hyems. Veris est initiū, cum sol in primo signo arietis, contra septentrionem ascendit per rectā lineā incipit. Est autē recta linea, quæ neq; septētrioni neq; meridiei attineat. Hoc corpus usq; in finē geminorū durat. Sunt autē tria si gna, quorū unūquodq; suū habet mēsem. Primus & 2. mēsis à 7. die martij usq; in 16. diē Maij. Tertius est geminorū, incipiēs à 7. die maij, usq; in 19. iu nij. Initiū est estatis, cū sol in prima parte sit cancri, & tunc sol est in ultima as censione septentrionis. Nā descendere incipit usq; in finē uirginis. Similiter sunt 3. mēses. Primus à 19. die iunij, usq; in 19. diē iulij. Secundus cū sol est in leone, à 19. die iulij, usq; in 17. diē augusti. Tertius cū iam in uirginē descen derit à 18. augusti, usq; in 18. septembris. Initiū est autūni, cū sol primā partē librę intrauerit, & est in recta linea, quæ neq; septentrionē attingit, neq; me ridiē, & similiter 3. habet mēses. Primus in quo sol est in libra à die 8. septē bris, usq; in 18. octobris, & hic incipit sol declinare in meridiē. Secundus est mēsis, in quo sol est in scorpione à 19. octobris usq; in 19. nouēbris. Tertius, & tunc sol est in sagittario, à 19. die nouēbris, usq; in 15. diē decēbris. Initium hyemis cū sol in prima parte sit capricorni, & est finis descensionis in meri diē, & iā incipit ascendere. Similiter huius sunt 3. mēses. Primus, & est sol in capricorno, à 16. die decēbris, usq; in 16. diē ianuarij. Hic incipit sol ascende re per rectā lineā in meridiē. Secundus, & est sol in aquario, à 14. die ianuarij, usq;

usq; in 15. diē february. Tertius est sol in piscibus à 13. diē february usq; in 15. martij. Aër unicuiq; horū tēporū propius ueri, inter frigidū & calidū, humidū & siccū, medius & tēperatus. Quod maxime cōtingit ex sole per rectā linēā eunte. Recta autē linea uocat, quę ab utroq; polo equaliter distat. Dicūt tamē quidā ueris naturā calidā esse & humidā. Sed nō est ita. Si em̄ calidū & humidū esset facilius quelibet res in eo putrefieret, & morbos pessimos generaret, sicut sepe est uideri in meridianis uētis & pluuiialibus estiuis. Facile em̄ in his pestilētes & pessimę nascunt infirmitates. Quod Hip. testat in epidimia de ciuitate quadā Cranō uocata. In qua pluuiā nimīā dixit fuisse cū totius estatis calore & meridianis uentis maxime. Vnde sub hominū cubitus quēdā quasi erugo nascebat. Quę dū ibi accubaret calefiebat, & pruriginē generabat. Deinde uesicę erūpebāt adeo ignitę ut incēdiū sub cutibus uideret inesse. Ciuitatē nominauit Hip. qā meridianę plage fuit uicina, ubi raro septētrionales flāt uēti. Plaga em̄ meridianā sepe calida est & humida. Pluuiā & meridianū uentū dixit, ut nimietatē ostēderet humoris & caloris. Cōplexio ista magnā in corporibus putredinē generat. Accubantē eruginē dixit calefieri, qā om̄is putredo cū uia nō inuenerit per q̄ erumpat, cito putrefcit. Sub cute incēdia febres portendebāt calidissimas. Vnde ostēdit uer nō esse calidū & humidū. Quomodo em̄ calidū & humidū esse dicit, cū omne corpus in hoc tēpore sit sanius, & in eo omnia tēpora inueniēt, & istud augmentandi sit tempus. Est em̄ sicut pueritia & adolescentia sit in hominibus. Æstas calida est & sicca. Hoc em̄ in tēpore sol sumā gradit ascēlione, appositusq; nostris capitibus quodlibet calefecit corpus. Autūnus frigidus & siccus, & magis in eo dominaf siccitas, quia sibi est uicina estiu solis caliditas. Hyems frigida est & humida, sed magis in ea potest frigiditas. Sol em̄ iā se elōgauit à capitibus nostris. Hęc sunt qualitates cōplexionū aëris cuiuslibet tēporis. Sed oportet mēsiū perpendi cōplexiones. Primi tēporū mēses nec adē sunt fortes nec adē debiles, secundi fortiores, tertij debiliores, prout subsequēs expostulat tēperies. Ver em̄ dum solē in ariete nō perfectū in temperie, sed tamē uicinū ei uidet esse. In mēse secundo, cū iam sol est in tauro, sit tēperatus. Tertio cum sol est in geminis tēperiem exuit, quia uicinaf qualitatibus æstiuis. Similiter intelligendū est in cæteris. Ver itē tertię horę diei, æstas meridiei, autūnus uesperis, hyems assimilaf nocti. Quicunq; morbus in aliquo tēpore nascit, hora diei sibi cōpetenti magis nocet, & augmētaf.

Quid faciant si nature cursum expleant. Cap. IIII.

SI complexiones aëris in unoquoq; sunt temperate secundum quod sua natura expetit, & dietantur homines, secundum quod oportet morbos ex tempore accidentes, salubres esse necesse est. Si em̄ dietari contrarietur oportunitati, morbus qui inde nascitur, non caret pessimis accidentibus & molestationibus. Et si aër illius temporis naturā suam

N 3 exierit

exierit, fiunt hominibus morbi, cum accidentibus pessimis. Quod maxime contingit, si naturam suā, ut dixi, tempus exierit. Sed si dieta custodiat secū dum quod oportet, morbi non multę erunt molestationes. Si non erit consequens suum contrarium. Aër suam naturalem exit cōplexionem in quā titate, sicut si æstas sit calidior, hyems frigidior quā debeat esse. In qualitarum suarum cōmutatione, sicut si æstas cum debeat esse calida, sit frigida. Hyems naturaliter frigida, incipiat esse calida. Vnde in aphorismo Hippocrates dixit: Temporibus immoderatis si temporaliter tēpora reddiderint boni status, & maxime, bonę determinationis sūt egritudines. In immoderatis maxime immoderatę & difficiles sunt determinationes. Anni tēpora suas custodiunt naturas, cum uer inter calidum & frigidū sit temperatum, & tēpus post tempus pluuiosum, & æstas nō calidissima paucas habens pluuias, & illas raras. Autūnus non siccissimus, & ipse aliquantū pluuiosus. Hyems frigida & pluuiosa, & tamen mēsuram nō excedat. Contra cōtrarię facient. Si ergo tēpora suas cōplexiones seruauerint naturales, priuatas generant infirmitates. Si autē naturas suas exeant infirmitates, exitui suo nō naturali cōpetentes generāt. Sepe tamen in tēpore temperato molestissimas nasci possibile est infirmitates, si pręsens tēpus immoderatū fuerit. Si em̄ hyems pluuialis fuerit & austrina, humores in corporibus augmētat. Vere & si sit tēperatū ex putredine nascant febres hyemaliū humorum & alij eius modi morbi, sicut apoplexia, epilepsia & similia. Morbi priuati cuiuslibet tēporis suam naturam non exeuntis sicut Hippocrates dixit in aphorismo, sunt enim hij. Veris mania, melancaolia, epilepsia, sanguinis fluxus, squinanties, corizæ, branci, tusses, lepræ, lichines, alphi, rubores ulcerosi plurimi, pustule, arterię. Quod ideo dicit Hippocrates quia in hoc tēpore nascuntur maxime his quorum corpora humoribus sunt plena, sicut qui in hyeme multis & diuersis utuntur cibarijs, in horum corporibus humores augmentantur capita propter frigiditatem aëris, & defectionem caloris humoribus implent. Cū autē uer ueniat, humores in hyeme coagulati incipiat iam dissolui, si in capite sint & in uentriculos cucurrerint, apoplexiā, epilepsiam generant. Si in cerebri uenerint pelliculas, fiet inde mania. Si ad nares deueniant, coriza. Si in gutture sint, fient homines branci. Si in pectore, fiant tusses. Si uenerint in corporum interiora, expellentur ad exteriora. In hoc em̄ tempore natura fortior ex aëris temperie expellit humores ab interioribus ad exteriora, & à nobilibus membris in partes cutis. Vnde nascunt alphi & similia, quæ in exterioribus nasci memorat Hippocrates. Si humores in membrorum defluerint concatenationes, fiunt pustulæ arterię. Dixit itē Hippocrates in 6. epidimie particula. Initiū ueris malū est phthisicis. Quod uerū est quia in hoc tēpore dissoluntur humores in pulmone, & pectus effluentes. In æstate idē dixit, quedā prędictorū nasci febres cōtinuas, & tertianas, uomitus diarrhoeas, oculorum & aurium dolores, ulcerationes

rationes, pudendorū putredines. Quod ideo dixit, quia ueris finis principio iungit æstatis. Vnde eius natura æstatis natura est uicina, & ideo morbi ueris morbi sunt æstatis. Itē æstas ex caloris sui natura colerā generat. Quæ si putrescant febres cōtinuas & tertianas faciūt. Si sursum ascendāt, oculorū & auricularum dolores, & oris ulcerationes generāt. Si ad stomachum uel intestina ueniāt, uomitus & diarrhœæ facient. Si ad exteriora depellantur fiūt putredines & desudationes. In autumno, Hippocrates dixit, multa æstiuorum nasci: Febres quartanas, errantes, hydropes, phthisin, strāgurias, liēterias, ischiades, squinantes, ilios, anhelitus, melancholias. Quod dixit inde intelligitur, quia æstatis finis, & initium autumnus sibi uicinantur. Humores colerici in æstate nascentes ex nimio calore accenduntur, in coleram nigram mutati, unde quartanæ nascuntur, mania, splenes ex splenis magnitudine, hydropes. Si humores melancolici ad inferiora descenderint, ad stomachum & intestina, fit dissenteria, & instrumenta spiritus propter siccitatem temporis exiccantur. Vnde phthisis nascitur. Propter frigiditatem aëris quæ nociua est neruis, efficiūtur ischiadici. Si humores colerici in uia uesicæ descenderint, stranguria fit. Si in guttur, squinantia. Si in pulmonem anhelitus. Si in intestina, apostemata & ilios generat. Febres quas in ordinatas Hippocrates dixit ex instabilitate ueniunt tēporis. Sicut alibi dixit. Quādo eadem die aliquādo quidē æstus, aliquando frigus, autumnales quidem ægri tudines expectantur. Nascunt & ascarides, lumbrici, dolores præcordiorum & alij morbi pessimi, ex nimia fructuum æstiuorū cōmestione, & aëris instabilitate. Dixit itē: Hyeme nascunt pleuresis, peripneumonia, coriza, branci, tusses, pectorū, laterum & lumborū dolores, capitis uertigines, Pleuresis, & peripneumonia ex flatu frigidi aëris, quia membra ubi nascuntur ista, non possunt frigiditatem pati aëris, propter necessitatem anhelitus. Si frigidum & septentrionale sit tempus, tussis sequitur: Nihil enim instrumentis spiritus quam frigidus est aër nociuus: Branci & coriza, epilepsia & apoplexia. Dolores capitis ex passionibus sunt nimia frigiditatis & abundantia phlegmatis.

Quid faciant si naturalem cursum exeant. Cap. V.

DE temporibus naturam suam exeuntibus Hippocratis dicta sequimur. Si hyems inquit sicca & borealis fuerit, uer pluuiosum & austrinum, necesse est in æstate esse acutas febres, ophthalmias, dissenterias maxime pueris & mulieribus natura humidis. Hi morbi quos Hippocrates tetigit, ex putredine sunt propter calorem & humectationem ueris. Quia si humores in hyeme fuerint coagulati, uer accedens dissoluit, & calefaciens putrefacit. Veniente æstate magis & magis uidentur apparere. Dixit item alibi de esse temporis. Si in diebus canicularibus pluuia cum frigiditate, & uenti annales fuerint boreales, morbi

morbi tunc nascentes quieti sunt & suaues, autumnus, sanus. Si fuerit e contra humidis naturaliter pueris siue mulieribus mors est expectanda. Frigidi & sicci salubriores sunt. Si non & mortem euaserint, quartanæ, & de quartanis hydropes sunt expectandæ. Quod ideo dixit, quia canicula in æstate est media. Si in hoc tempore aër frigidus & borealis fuerit, collectæ putredines, non nimium feruent propter æstatis frigiditatem. Nec generatur nimia colera in corporibus. Vnde autumnus est sanus, quia materia infirmitatis non inuenit. De frigidis & siccis ut de senibus dixit, quia materia non habet putredinis quæ ex calido & humido fit. Si æstas non fuerit frigida, sed calidissima, & uer præteritum calidum & humidum, hyems uero pluuiialis, mulieres & pueros natura humidos mortem expectare necesse est, propter nimiam putredinem & humorum ebullitionem. Si qui mortem euaserint, quartanas incurrunt, siue hydropes quia eos putridi incendunt humores, qui in coleram nigram mutantur. Item dixit: Si hyems austrina sit & pluuialis, uer siccum & boreale, mulieres quibus partus ad uer in est, ex omni occasione abortiunt. Si gignunt, imbecilles pariunt, ut aut statim resoluant, aut morbidi uiuunt ac tenues. Iunioribus dissenteria & ophthalmiæ sunt sicca. Senibus catharrus, cito dissoluens. Mulieres enim occasione dixit abortire, quia humidæ sunt naturæ, & tempus similiter. Si uer frigidum & siccum fuerit, cito perforat in interiora corporis, & percutiens foetum occidit. Qui si sit subitus, uulua calore priuatus, subito ex frigiditate moritur, & dum capita talibus implentur humoribus, uer frigidum subsequitur, humores non digeruntur, sed phlegma efficiunt. Quod propter calorem hyemis phlegma falsum fit. Si in oculos descenderit, ophthalmiâ siccam facit. Si in intestina, dissenteriam. Si in pectus uel pulmonem, catharrum. Si in uentriculo cerebri, apoplexiam. Si in aliquod latus, paralytim. Hunc aphorismum *ἐν ἀκρωτικῆν, ἢ ἐν ἀκρωτικῆν*, Hippocrates repetit dicens, habitans in ciuitate uentorum, & aëris bonæ compositionis, & bona utimur aqua. Huiusmodi homo est salubrior, Quod si e contra euenient contraria. Bonam dixit compositionem ciuitatis quæ in alto locata sit, ut boreales eam perflect uenti. Mala est quæ in ualle sedet. Dixit item in alio aphorismo. Si æstas sicca & borealis, autumnus pluuiosus & austrinus, capitis dolores sunt in hyeme, tusses, branci, corizæ & similia. Quod ideo dixit, quia capita implentur humoribus, maxime his qui humidæ sunt naturæ. Cum autem frigida est hyems, claudunt humores in cerebro. Qui si ibidem permanet, faciunt dolores capitum. Si descenderint ad nares, catharrus fiet. Si in pulmonem & pectus, fit raucitas cum tussibus. Si strictum pectus & phthisi perforatum in phthisin incidet. Aliquando hoc tempore paralisis & epilepsia nascunt. Hyemis enim frigiditas, capita plena humoribus perforat. Item Hippocrates: Si autumnus borealis & siccus fuerit humidis natura conuenit sicut mulieribus & pueris.

Abun

Abundantibus nimia colera ophthalmiæ, siccæ febres dominantur acutæ & mania. Quod ideo dixit quia homines calidæ & humidæ naturæ, aërē frigidum & siccum expetunt, qui est eorum temperamentum. Veniente uero hyeme si claudatur pori, non intus recludunt humores mali, unde morbus suspicandus erit. Colericis subtilior humor corporis calore dissoluitur æstatis, & siccitate autumnii. Grossi autem humores remanent, cum ueniente hyeme pori clauduntur. Quod de grosso humore ad oculos ascendit, ophthalmiam siccam facit. Et si pelliculas intret cerebri, maniam gignit, & febres diuturnas si putrescit. Item alibi Hippocrates. Constitutiones anni omnino siccæ pluuiialibus sunt saniores & minus mortifere. Quod dixit quia abundantia pluuiæ generat multos humores humidos in corpore. Qui cū cito putrescant, diuturnos morbos generant, sicut alibi dixit: Aegritudines in multum pluuiialibus sunt febres longæ, uentris fluxus, putredines epilepsia, apoplexia & squinantia. Quia humectationes ex nimia pluuiâ multæ sunt & frigidæ atq; phlegmaticæ. Quæ si putrescunt, febres ad expellendū durefcunt. Cerebrum quoq; in hoc aère nimis impletur humoribus. Qui si descendant in cerebri uentriculos, apoplexiam & epilepsiam facient. Si in guttur, squinantiam. Si in stomachum uel intestina, fluxum uentris. Siccum tēpus, & non pluuiosum siccitati pertinet, corporū humores in hoc tēpore sicci sunt colerici, neq; cito putrescunt. Qui si adunent in corpore, cito ex calore erūt acutę febres. Item Hip. Si siccitates augmententur, acutæ febres, gignentur, & aër siccus permaneat. Febris acuta & tertiana aliæq; nascunt infirmitates, calido & sicco attinentes. Quod dixit, quia hoc tempus siccitatis colericos humores gignit. Sed tamen his morbi temporibus non permanent diu, propter materie uelocitatē & paruitatem repugnantes in putredinem. Vnde dixit Hippocrates: Sicca pluuiialibus sunt saniora.

Qui in unoquoq; tempore anni infirmitatē sint passuri, qui euasuri, qui longius habituri. Cap. VI.
IN superioribus tetigisse nos meminimus quę accidant temporibus suā naturam explentibus siue exeuntibus. Quæ tamen non in omnibus uniuersalia sunt hominibus neq; singulis propria temporibus. Multi enim de prædictis non patiuntur accidentibus. Et in omnibus hæc cōtingunt temporibus. Neq; horū membrorū causa solis tēporibus illis est attribuenda. Quod si esset, determinatos morbos paterentur omnes. Constat ergo & alia incurrere, & hos morbos temporibus participare. Si enim cibus & potus, balnea & exercitia non secundum quod oportet disponant mali chimi in corporibus inde adunantur. Qui quancūque & qualicūque tempore furiosi fiunt, secundum suas qualitates generant morbum. Solent morbi cōtingere ex complexionis diuersorum corporū diuersitate. Si em̄ homines calidæ sunt naturæ, in calidis solent temporibus infirmare, frigidi in frigidis, similiter de cæteris complexionibus compositis siue simplicibus in temporibus

poribus suam naturam assimilantibus homines infirmantur. In contrarijs sunt sani. Vnde Hippocrates: Ægritudinum aliæ ad alias bene natæ sunt ætates, aliæ ad regiones, horas dietas. Alibi. Secundum horas ueris & extremæ æstatis, pueri & horum affines ætatibus bene degunt, & maxime sani sunt. Æstate & autumno senes usq; ad aliquid. Reliqui uero & hyeme mediæ ætate. Hæc enim duo tempora sunt temperata. Pueri autē & horum uicini similiter sunt temperati. Custodire sanitatē intemperatis corporibus est ex similibus. In intemperatis, e contrario. Vnde in fine æstatis & autūno senes dixit esse sanos, quia hæc tēpora sunt calida, senes uero frigidi. In fine autumni & hyeme sani sunt mediæ ætate, quia tempora sunt frigida & humida, huic ætati contraria, quæ iuuentutis est extremitas.

De mutatione aëris propter stellas. Cap. VII.

S Tellæ quæ ortu uel occasu suo mutant aërem tempororū anni, sunt Pleiades, canicula, cynosura, helice. Ut autē Hippocrates & Galenus testantur, pleiades æstatis & metendi principio oriuntur. Hoc est in maij principio. Earum ortus est cum à sole separantur. Occasus earum hyemis & seminandi est principium, cum sol incipit ascendere, & ipse quasi ad occasum tendere. Canicula oritur 20. die iulij, cum æstas mediatur & æstus est maximus. Cynosuræ ortus, autumni initium. Mutatio aëris propter stellas ex earum est uicinitate ad solem, & earum longinquitate. Si enim stella soli fit uicina, aër calefit. Calori enim solis iungitur stellæ calor naturalis, & augmentatur, maxime si stellæ sunt maiores, stabiles uel instabiles. Instabiles sicut iupiter, Mars, Venus. Stabiles, sicut procyon, canicula, cor leonis, oculi tauri, & similia. Si sole longe remoto, in simul stellæ hæc multæ cōuenierint, similiter aër mutatur & calefit. Si æstas fuerit, multus ardor erit. Si hyems paruus æstus erit. Cum hæc stellæ longe sint à sole remotæ neq; super nos positæ omnia contingunt contrariæ, ut paruus calor in æstate, multus frigus sit in hyeme.

De mutatione aëris propter uentos. Cap. VIII.

Ventus est fumus siccus à terra dissolutus, huius natura secundū loca sibi est propria. Mutatio nature terre ex solis est uicinitate uel longinquitate, uel ex sui cursus diuersitate. Loca sunt 4. oriens, occidens, septentrion, meridies. Meridies, ortui solis dexter, calidus & humidus est. Calidus, quia cum sol ab altitudine sua digreditur, ibi aliquandiu immoratur. Humidus ex humiditate fumi maris, & humiditate loci. Ventus ergo ex hac flans parte, calidus & humidus probatur esse. Septentrionalis plaga huic opposita, & ioli sinistra, frigida est & sicca. Quod cōtingit ex nimia remotione solis. Cum em̄ sol ad eam deuenit altissimus est, & à terra remotissimum. Ventus ab hac parte ueniens frigidus & siccus est boreas uocatur. Oriens est solis ortus & temperatus. Quia licet sol ibi nascatur, cito tamen inde separatur. Ventus inde ueniens est eurus temperatus, sed ta
men

tamen aliquantum calidus & siccus. Occidens similiter est temperatus, sed aliquantisper frigidior & humidior. Hęc sunt 4. loca mundi, eorumq; uentri. Sunt & 8. alij istorum quasi suffraganei, duo ex parte meridiei 2. septentrionis 2. occidentis 2. orientis. Naturę eorum naturales affines suorum principiorum, non tamen adeo fortes sunt. Quorum unusquisq; dum mouet, natura aëris & corporum cōplexiones mutantur. Boreas enim corpora indurat, & confortat humores & spiritus carnificat, cerebrum sanat, sensus subtiliat, motum confortat, coitum augmentat, contrahit malos humores, ne in aliqua discurrant membra. Quod ideo fit, quia exteriora refrigerat corporis, & calor intus adunat naturalis. Tussēs facit & dolorem pectoris propter desiccationem spiritualis instrumenti, digestionem & urinam stringit, dolorem oculorum parit, corporibus nocet frigidis. Ausler e contra, neruos emollit, corpora, humores, spiritus, & sensus turbat, inde grauitas auditus, uertigo oculorum, pigritia & motus sunt, tarditas caput grauat, terminus epilepsię mouetur. Virtus digestibilis & coitus deficit, quod inde cōsequitur, quia hic uentus calidus est & humidus, cerebrum implens humidis humoribus. Quę omnia humectatio & cerebri denotant defectionem. Defectio digestibilis fit ex humoribus à cerebro ad stomachum descendentibus. Occidentales & orientales uenti ex temperie sui corporum sunt temperatiui. Octo alij secundum naturas suorum principalium circa corpora operantur, sed tamen mediocrius.

De mutatione aëris propter regiones. Cap. IX.

MVtatio aëris propter regiones quinque partita est, ex loci altitudine & eiusdē humilitate, & montium uicinitate, & maris propinquitate, ex natura pulueris terrę. Locorum causę maiores sunt alijs in mutando aëre. Loci sunt 4. Orientalis, occidentalis, meridianus, septentrionalis, aër frigidus est & siccus. Ciuitates ergo septentrionali polo suppositę, sicut Saxonice, Leutice, frigidiores & sicciore cōprobant esse. His aqua clara, aër clarissimus, corpora sanissima, color pulcher & rubicundus, corpora mollia & fortia, pectora lata, subtiles coxę, quia calor naturalis ad interiora rediens pectoris, pectora dilatant, & coxas subtiliat & quia ad superiora refugit, inde eorum capita & corpora sunt fortiora, uita longa, mores asperi. Quod ex abundantia colere rubeę fit. Fęmine non multum concipiunt, neq; tamen abortiunt, quia eorum frigida est & sicca. Cum angustia magna parturient, quod ex siccitate est earum. Ventres huius generis sunt duri. Vomitus sine angustia, & facilis appetitus boni, & cito digerentes. Quod ex calore est naturali ad interiora fugiēti. Stomachus mundificatus, potus non appetitur, quem nimia cōmestio tollit. Sepe crepantur in uenis & siphac ex frigiditate & siccitate nimia. Masculi maxime patiunt pleuresim, peripneumonię, aliosq; morbos calidos. Sunt empyici &

fanguinē è naribus emittētes. Iuuenes, patiēť hęc & maxime in ęstate ex corporū suorū calore. Pleuresis ex siccitate est uētris, quia calor in pectus ascendit. Empyici ex passiōe spiritualis instrumēti propter siccitatē sui. Ophthalmia, quia minoris sunt ętatis, quā 36. annorū, & dolor iste durissimus. Mulieres plurimę sunt steriles, sanguinis & menstrui fluxus, plus q̄ oportet. Et angustia parturiēdi maxima lactis paruitas & phthisis. Puerorū testiculi aquosi, similiter penis. Sterilitas ex hoc cōsequitur, quia menstrua secundū quod oportet prę aque frigiditate, & sui asperitate non mundificantur. Angustia parturiendi propter frigiditatē & siccitatem est corporis. Lactis paruitas, quia ex frigida coagulat̄ aqua. Phthisis propter laborem partus, uenę in pectore crepant̄. Aqua dissoluit̄ in puerorum testiculis, accedente ętate maiori. Aliquando iuuenes patiunt̄ epilepsiā, tamen raram, sed cum eueniat fortissimam. Hęc sunt infirmitates quas patiunt̄ septentrionē inhabitātes. Qualitates meridianorū, istis oppositę sunt. Sunt enim secundū calidū & humidum, & hoc male temperatū. Multarum enim est putredinū. Aqua salsa & turbida currens per temporis superficiē. Color cutis niger, homines sicci, capita humida & phlegmatica. Phlegma nimium, de capitibus descendit in stomachū. Vnde appetitus, & digestio deficiunt, ex nimia frigiditate eorum. Calor dissoluitur naturalis, dū ad exteriora exit. Vnde deficiūt corpora, mollia em̄ sunt & phlegmatica. Ex paruo potu facile inebriant̄, capitibus cito deficiētibus. Calor mutabilis & rustici mores, quieti & mansueti. Vita eorū parua. Si in corporib. pustulę nascunt̄, uel apostemata ad sanandū sunt difficilia ppter humectationes nimias, putredines citas. Plurimę infirmitates in maculis dissēteria, diarrhœa, febres periodicę & diuturnę, inordinate, cachexię humidę, & ad sanandū citissime hemorrhoides. Trāseuntes annū 50. paralyfi laborāt. Mulieres sāguinis fluxu fatigēt̄, & abortiūt̄ frequētius. Pueri epileptici & anhelosi. Morbi quos patiūt̄ raro pleuresis, peripneumonia, caufon. Infirmitates in iuuenibus maxime, raro nascunt̄, quia uentres facile soluunt̄. Vnde humidī humores purgant̄. Hęc qualitates sunt regionū meridianarū. Regionū orientaliū, aēr clarus est, parū siccus inter calidum & frigidū, tēperatus sicut ueris cōplexiones habent̄. Aqua calida mollis, sapore suauis, siue cœlestis sit, ut aqua pluuiialis, siue terrestris. Sole enim clarificat̄, quippe cū splendor eius sit tēperatus. Neq; est salsa, cum non ibi diu sol maneat. Neq; cruda, quia nō ab ea se elōgat. Colores lucidi cū rubore & albedine mixta. Carnes multę, uoces clarę, corpora sana & fortia, morbi pauci, forma pulchra, mores nō ignobiles, herbę multę, arbores magne multū generāt, quia propter qualitātū tēperamētum multę & perfectę eorum actiones sunt. Habitatores terrę huius nō superbiunt, siue sepe irascuntur. Sunt em̄ mansueti & humiles. Ira siue superbia ex calore nascunt̄ intemperato & multo. Regiones occidentales aērē habent nō tēperatū, secundum

calidum

calidum & humidū, grossum & clarū. Eorum aqua mutabilis turbida. Quia splendor solis nō lucet eis in primis partibus diei, ut eorū aquas, siue aërem digerat. Vnde multas patiunt infirmitates, & calor eorū mutabilis est. Virtutes cito deficiunt, quia in estate in principio diei quiescunt, in uespere calefcunt. Aër eorū inequalis, sicut autūnalis, uoces raucæ. In omnibus anni tēporibus morbos patiunt. Hæ sunt qualitates regionū occidētaliū. Intelligere aut oportet, qui regiones cuilibet harū uicinātes tēperate sunt uel intēperate, secundū eas quibus sunt affines. Fiunt etiā mutationes regionū ex altitudine siue humilitate locorū. Altitudo em locorū aërē habet clarū & mūdicatū, quia septētrionales uenti ab altis nascentes locis, ad altiora cito penetrāt loca. Aqua eorū clara & subdulcis. Colores pulchri, fortes sunt & sani, parū infirmant. Corpora eorū magna, quia flatus clari aëris ad eos facile de altioribus locis peruenit. Humiles sunt & quieti, neq; multi sunt laboris. Regiones in uallibus siue fossis. Hyemalibus infundunt pluuijs, quæ ab altioribus ad inferiora facile prolabant. In estate sitiūt, aquā collectiua & nō currentē bibunt. Septentrionales uēti ad eos nō pertingūt. Tantū igit meridiani & ipsi calidi iccirco eorū aqua calida. Multū infirmant, uirtutes eorū euacuat. Corpora parua atq; lata, crura grossa, pili nigri, cutis nigra siue liuida. Nō multi sunt laboris propter molliciē corporis. Si autē loci nō multū sunt calidi inhabitantes sunt hydropici. Regiones mutant ex mōtiū uicinitatibus. Si em mōs meridiano uento est oppositus, & septentrionalis ad eos perueniat, aërē frigidū habēt & siccū. Eorū qualitates sunt sicut & septētrionaliū. Si septētrioni est oppositus, omnia ecōtrario sequunt. Natura regionis ex uicinitate maris talis erit. Si mare sit ex parte septētrionali, de mari fumus ascēdit, qui mixtus aëri in regionē illā defert, & ita eius natura frigida est & sicca. Si ex meridie, terra calidē & humidē erit nature. Septētrionalis ergo septētrionali, meridianę meridiana cōpetit. Mutatio regionis ex natura pulueris. Si petrosa terra fuerit, regio frigida & sicca erit. Quæ aqua testat pfluens frigidior ex lapidibus q̄ si ex luto nasceret. Si terra solida est & aspera, regio erit calida atq; sicca, inhabitatiū corpora sicca & macida. Si argillosa est regio, frigida & humida est. Intelligendū quoq; est quia sunt quedā regiōes semper in eodē statu permanētes, & æquales, habitatorū natura æqualis est in moribus, in forma, cutibus, sicut Turcorum, Sclauorū, Æthiopū, & horum similiū, sub recta linea, quia eorum mores sunt æquales, mansueti, humiles, legitime uiuētes. Quod ideo est quia spermatis eorū natura semper una est propter ciborum temperamēta. Si autem regio aliqua predictis duabus qualitatibus siue pluribus participat, tempora erunt diuersa. Forma cutis & mores & omnia inconuenientia. Verbi gratia. Si montana nimis fuerint alta & aquosa, diuersa faciunt tempora, corpora inhabitantium sana, boni caloris, mores asperi, patientes laboris, quia eorum terra est montuosa, exercitia plurima, ideo fortes sunt & audaces, forma diuersa.

Si terra est solida, aspera & uallosa, in hyeme aqua pluuia infusa in æstate calore solis excocta, tēpora eius succedūt diuersa. Incolarū corpora, dura, subtilia, fortia, ad operandum uelocia, iracundi, odiosi, male formati. In uerdi uersos & multos patiunt morbos, propter nimiam hyemalis pluuie abundantiam. In artificijs subtilissimi quod ex siccitate terre fit. Si subtilis fuerit & in aquosa, similiter diuersa erunt corpora. Incolę formę erunt rusticę, mōres eis duri, cutes rufę, alię erunt nigre, homines iracundissimi. Si regio partim plana, & solida, partim montuosa, aërem habebit mutabilē, per singula anni tēpora. Quia uenti & niues in eorū mōtanis sunt semper. Calore solis accedente niues dissolutę influūt uallem. Vnde inæqualitas est tēporū atq; morum. Hac eadem similitudine considerandę sunt & regiones alię. Oportet ergo medicū diuersitatibus cognitis regionū cum ciuitates intrauerit, qualitates & situs cōsiderare regionis, & naturas aquarum & cibariorū. Deinde perspicere in sanorū custodienda sanitate, & infirmorū curanda infirmitate. Si aliquo dubitet, incolas regionis interroget, qui morbi sepius in illis nascant partibus & in singulis tēporibus. Sunt enim infirmitates quibusdam regionibus priuatę, & quasi naturales. Quę & si alijs gentibus sunt pessimę, istis tamen non aded sunt nociuę, sicut Hippocrates dixit: Morbi cuiuslibet loci priuati, minus molestant incolas, quam extraneos. Non ergo medicus interrogationibus uerecundetur.

De mutatione aëris propter fumos. Cap. X.

S In exercitijs quālibet terram inhabitantium, paludes, herbe, siue arbores fœtentes sunt, siue in fossis, siue in similibus ubi sedent locis, natura aëris mutata hęc cito putrefacit. Vnde illis locis incolę sæpe solent egrotare, & ex illa putredine cum fumi dissolutione febricitare. Quorum color fit citrinus, cibus non bene digeritur. Eorum enim aqua putida cibum retardat. Sunt ergo sine uirtute.

De pestilentia aëris. Cap. XI.

A Er a substantiæ suę temperamento mutatus in putredinē, siue quālibet pessimam qualitatem pestilentialis uocatur. Vnde loca illa inhabitantibus uniuersaliter & æqualiter morbi dominantur, quia in diuersis suis corporibus multa pessima accidentia unum & eundem morbū facientia coadunantur, sicut alię nationes, dolores nimij sudores. In extremitatibus corporū frigiditates, in pectoribus calores, in linguis siccitates, in oribus fœtores, nimix anxietates, tetanus sub hypochondrijs, uomitus colerici, solutiones, uentositates, urinę pessimę, & diuersę, in alijs colericę, in alijs melancholicę, in quibusdam subtilis, in quibusdam squamosa hypostasis, in alijs nigra, & multa pessima accidentia. Hic autem morbus uocatur, epidemius, quia multiplex & subitus uno eodemq; tempore multis ingruens hominibus. Huius morbi causa est uniuersalis, mutatio

mutationis circundantis aëris. Qui duabus mutatur ex causis, ex situ regionis, ex qualitate temporis. Mutatio aëris propter locum ex fumo fit, dissolutio herbarum, fructuum, siue similibus putrescentium. Qui dum ascendit miscetur aëri. Similiter ex fumo lacuum, specuum, fossarum, corporum mortuorum locum illum uicinantium, siue intra locum positorum, uel ex fumo multorum immorientium bello, uel ex pestilentia bestiarum. Vnde mutatur aër, plures mortificat homines. Quod contingit Atheniensibus de mortuorum Æthiopum corruptionibus. Mutatio substantiæ aëris est ex temporibus anni cum naturam suam exierint, ut si hyems calida fiat & sicca, & si ne pluuia, æstas uero pluuiosa. Ver frigidum & siccum. Autumnus calidus & humidus. Vnde locis pestilentia euenit, & squinantes, facierum uarietates, peracute febres cum accidentium pessimitate. Causa hæc minor est priore, sicut Hippocrates testatur contigisse in Cranon ciuitate, de pluuia & calore. Sic ergo debet intelligi, mutatio aëris, ex temporibus anni. Quæ non tantum homines mortificat, sed & bestias. Quod ex corruptionibus fit humorum atq; spirituum. Aliquando hæc pestilentia cadit in terra seminaria. Vnde fructus arborum & colores perdunt & succidunt. Quos aliqui comedentes, pessimas incidunt infirmitates. Non tamen corruptio hæc aëris causa tantum fuit mortalitatis, sed in morientibus humorum putridorum materia supergreditur, unde pestilentia aëris eis assimilatur, unde facile & citius corrumpitur. Corpora malis humoribus mundificata, & in custodienda sanitate non neglecta, in hac tantum peste permanēt salubria. Similiter permanent sani, quorum complexio contraria est complexionem mutati aëris. Neq; solum non curant mutatum aërem, sed etiam meliorantur mutatione eadē. Quod si non esset ubicunq; corrumperetur aër, infirmarentur & morerentur omnes. Sed dixit Galenus in libro de febribus: Ex nulla patitur corpus corruptione, nisi corporis materia preparata, & quodammodo subiecta sit corruptibili causæ. Nam si hoc esset, cum quidam æstiuo sole, siue quolibet alio accidente, febricitaret, alij eisdem de causis febricitarent similiter. Sufficit dixisse de aëris mutatione. Quam cum uniuersaliter multis sit pestifera, epidemiam generaliter uocauit Hippocrates. Hancq; differentialiter alibi ita postea diuisit.

Omnis epide mia:	}	Pestilentialis	aut	}	Salubris
		Localis			Non localis
		In eodem mortificans loco.			& mortificat & mori bificat.

De diuersitate exercitiorum. Cap. XII.

Quia de rebus non naturalibus aëris nos circundantis prout tempus expetebat iam expleuimus, de secunda parte, id est motu & quiete dicemus

dicemus, & de motu in primis incipiemus. Motus ergo generaliter in duo diuiditur. Vel enim anime motus & eius accidentia dicentur, de quibus postea tractabimus, uel sunt corporis motus quos exercitia uocamus. Motus corporis uel sunt temperati, uel intemperati, temperatus motus, temperatum calefacit corpus. Qui si parum exeat temperamentum, facit motum intemperatum, corpori nimium præstans calorem, & aliquando siccitatem, propter humectationis dissolutionem. Qui si modum egreditur corpus refrigerat. Calor enim naturalis dissolutus ab eo expellitur. Aliquando refrigerat & humectat ratione dicenda. Si in uena siue membro non principali multa quantitas coadunata sit, phlegmatis, motus accedens nimis eam dissoluit. Et in aliqua ueniens membra nobilia ea refrigerat & humectat, unde totum corpus refrigeratur. Motus autem necessitates uidentur esse tres. Calorem enim naturalem suscitatur & augmentatur, ut actionem suam secundum quod oportet expleat. Secunda ut poros aperiat ad superfluitates à corpore expellendas. Tertia ut frictione sua assidua corporis induret & confortet membra, ut quod agere debent operentur, neque facile & cito patiantur. Qui motus uero esse uidetur aut uniuersalis, aut priuatus. Uniuersalis, quem secundum diuersa sua studia homines exequuntur in uita. Hi principaliter in hominibus est considerandus. Est enim actio in homine studiosa, ut in ferrario ferratura, in agricola agricultura. Sed exercitium est accidentale studium. Quod rursus in duo diuiditur, aut enim exercitij motus grauis est, ut in eundo & ponderosa ferendo, in uno loco stando & tamen operando, sicut fodere & fabricare, & similia his onerosa & laboriosa, uel non adeo fortis, neque tediosus, sicuti mercari, ire, redire, argumentari, contendere, & similia artificialia, ut suere, scribere. In his enim corporibus totum corpus mouetur. Priuatus motus exercitium est, quod infirmis à medicis iniungitur. Qui in duo item diuiditur, aut quod per se homo exequitur, aut quod per alium homo exequitur, aut quod per alium circa eum efficitur. Quod homo per se facit totum mouet corpus, uel partem corporis. Totum corpus sicut luctari, multum girari. Vnde Lucanus: Sequana gens frenis in girum est optima ductis, & equitare, uenari. Pars corporis mouetur, ut si manibus lapides iaciantur, uel à terra leuentur, uel citharizentur. In pedibus, ut si immoto corpore pedes tantum moueantur. In dorso siue pectore, sicut inclinare, erigere. In instrumentis spiritus, sicut garrere, cantare, & alia huiusmodi, unde corpora exercentur. Quod alius circa hominem operatur, sicut fricare, cum mappa uel manibus. Fricare cum mappa adiuuat, quia febres elaborare nascentes leuigat, digestionem confortat, impetiginem & morpheam alleuiat. Item motus generalis, quatuor fit modis, in quantitate, in qualitate, in uelocitate, in tarditate. In qualitate fortiter, uel leuiter siue mediocriter. Fortiter ut motus ille qui naturaliter est fortis, sicut fodiendi, arandi, luctandi, uel qui ad uelle

uelle hominis efficitur, ut fricari de quo iam dixi, equitare. Ambulatio leuis siue mediocris preter aliorum quodlibet naturale. Quantitatē in his omnibus considerabis. Fortis ergo motus calefacit, indurat & exiccat corpus. Fricari duriter corpus confortat, indurat & subtiliat. Terminus cuiuslibet fortis motus ex spissitudine & grauitate consideratur, anhelitus & etiam ex sudore nimio perpenditur. Terminus fricandi cum corpus finetenus subtilietur, & cum prius durum fuerit, subtile emolliatur. Leuis motus cum corpus calefit, & desiccatur. Leuiter fricandi motus, cum corpus aliquantulum rubeat & ingrossetur. Mediocris motus cum corpus calefit induratur, & exiccat, tamen superioribus est mediocrius. Cuius terminus cum iam temperatum spissari incipit & anhelitus sudorum iam per poros corporis egreditur. Mediocris fricationis motus cum corpus aliquantum inflatur, rubeat, & emacrescere incipiat. Hæ sunt diuersitates qualitatum motuū. Quantitatum diuersitates, similiter sunt triplices. Aut enim multus & idem facit quod fortis in qualitate motus, aut debilis & mediocris idē facientes, quod duo qualitates superiores. Istos etiam tres motus in uelocitate debetis considerare. Qualitatis & quantitatis motus, si ad se inuicem componantur, nouem reddentur. Si enim est fortis & multus, calefacit & exiccat ultra modū corpus, & ita uirtus dissoluitur, & deficiente uirtute naturali refrigeratur. Si fortis & paucus moderatius calefit & exiccatur corpus, neq; enim uirtus dissoluitur. Si debilis & multus, facit quod fortis operatur. Si debilis & paucus, facit quod per debilem fiebat superius. Si mediocris & multus, facit quod fortis. Si mediocris & paucus, facit quod debilis motus. Diuersitates motuum secundum uelocitatem & tarditatem. Si uero uelox sit & spissus, idem quod fortis operabitur. Si rarus facit quod debilis. Si mediocris multus & uelox facit quod multum fortis, ut dissoluatur uirtus & calor naturalis refrigeretur. Si fortis paucus & rarus, idem facit mediocri. Si fortis cum mediocri inter uelocitatem & raritatem & multitudinē & paucitatem, facit quod fortis. Si debilis cum paucis & raro, facit quod multum debilis. Si debilis inter temperatum cum multo & paucis, & inter temperatum inter uelocem & rarum facit quod mediocriter debilis. Si mediocris inter fortem & debilem cum ueloce & multo, facit quod multū fortis. Si mediocris inter fortē & debilem cū paucis & raro, facit quod motus subtēperato & super debile. Si cōponant adiuuicem; mediocres, facient quod motus sub tēperato & super debile. Si tres temperati cōponant adiuuicē, facient quod tēperatus. Similiter de motibus fricandi intellige. Motus enim iste est triplex in quantitate, in uelocitate & tarditate, in qualitate. Durus enim erit sicut debilis, & emollit durū corpus sicut fortis, stringit & indurat molle subtiliatq; qd ab eo depellit. Mollis fricandi emollit, sicut debilis poros aperit, parum inflat. Fricandi motus inter durum & mollem tēperatus, facit quod inter for-

tem & debilem corpus indurans, confortans & augmentans. Multus deficcet & minuit. Paucus facit quod mollis. Motus inter multū & paucū, facit quod temperatus inter molle & durū. Similiter inter uelocē & rarū & multū, facit quod durus & mollis temperatus. Similiter ij cōponant, uelox, rarus, multus, paucus, sicut & superiores motus Quorū actiones hæ eadem erunt superioribus. Discordant & aliter secundum artificiorū in corporibus qualitates, sicut ferrarij, aurifices & fornarij. Quia hæc artificia calefaciunt & siccant. Balneantiū calefaciunt & humectāt. Piscatorū & nauigatorū refrigerant & humectant. Venatorum & cāpionū exercitia, refrigerant corpora. Vnde oportet perspicacē esse medicū, in discretionibus horū & superiorū. Ego tamē satis demōstrauī quid unusquisq; debeat operari. Motus qui & exercitia uocant, sic circa corpora operant. Quies sibi opposita est uniformis corpus refrigerās & humectās, augmētans phlegma, & nō dissoluēs superflua. Aliqñ tamen aliter calefacit quies. Si em̄ aliquis cui humores dominentur calidi & non temperati moueantur temperato motu, dissoluunt humores per poros exeuntes. Si quiescit claudunt pori, humores coadunāt calidi, unde calefit corpus ueris febrib. maxime si aēr nos circūdās sit frigidus.

De actionibus. Cap. XIII.

ET si balnea motui non succedant ex prædicta diuisione, cum exinationi sint subiecta, oportet tamen ea post motum poni, exercitia, cum actiones earum ueniāt post motum. Sani enim post exercitia utuntur balneis, ut humores exercitijs nō dissoluti, dissoluant balneis, & siccitas humectetur, quæ exercitio colligitur. Mundificentur putredines ex fumo sudati corporis, & puluere collecte exercitiij. Balneum ergo in custodienda sanitate sanis est utile, si ante cibum, & post exercitia ilico fuerint subsecuta. Balneum enim exercitio non præcedenti superfluitatem cibi prioris indigestam egerit, coagulatos humores dissoluit, qui per poros erant ad exeundum parati. Similiter balnari post cibum ilico nō oportet, quia humoribus caput replet, & cibi indigesti exeuntes in uis aliquas faciunt oppilationes, unde si frequenter fiat, generatur hydropisim, quam qui euaserint, licet post exercitia, & post cibum se balneauerint, rari sunt corporis, pori largi, de eorum corporibus superfluitas leuiter dissoluitur. Qua propter exercitia & balneum pati nequeunt, quia & corpora inde deficiunt, & subtilientur si balneentur ante cibum. Vnde oportet ante balneum paruum accipi & temperatū. Alijs balneum post cibum omnino est sugiendum. Quia uero ante cibum, & post exercitium sanos iuuat balneum, constat cum corpus reddat humidum, calorem confortet naturalem, & bene faciat digestibilem. Auferat fatigationem, poros magnificet, & superfluitates euacuet, dolores mitiget uentositates dissoluat. Infirmos ergo oportet balnari, secundum quod necessitas expetit, aut causa scilicet

EUACUAM

euacuandi, uel calefaciendi, uel refrigerandi, uel humectandi uel desiccandi. Prodest etiam scabiosis ut humores dissoluantur intercutanei. Nervos humectat, catharros maturat, urinam de frigiditate prouocat, ileos iuuat. Solutionem aufert de potione. Multa etiā sunt alia eius iuuamenta, quę dicentur cum de morbis quibus necesse est balnari tractauimus. Dixit tamen Galenus euacuationes cum balneo & exercitijs subtilibus prodesse humoribus, iam cutem ad exeundum uicinantibus. Humores grossi neq; cum balneo, neq; cum exercitijs sunt euacuandi, sed potius eis nocent, si nō prius eos aliter subtilēt. Balneū tribus ex causis mutat qualitates corporis, ex suo aëre, uel ex sua aqua, uel ex eius operatione diuersa. Aër balnei est triplex: Est em̄ primę casę aër qui tepidus non calefacit corpus. Aër secundę casę est mediocris, qui nō multū calefaciēs corpus, mediocriter dissoluit humores. Tertię aër multū calidus est & multū calefacit dissoluēs & euacuans corporis superfluitatē nimiam. Hic actiones suas duobus modis diuersat naturaliter, uel accidentaliter. Naturaliter, quia si paruo tēpore ibi nō immorās sudet, humectat & calefit corpus, humectat quia aër balnei humectationē interiorē ad exteriora trahit. Sed q̄a parū in balneo est moratus, humectatio in mēbris remanens humectat. Calefit, cum calidū balneū sit. Si multū immorabitur in balneo & multa quātitas sudoris egredit, corpus calefit & exiccat. Calefit, propter aërē balnei, desiccatur, quia humectatio cum sudore euacuat. Si mora parum excedat modum refrigerat, & exiccat corpus, q̄a calor naturalis dissoluit, humectatio corporis euacuat. Vnde necesse est deficiat uirtus. Si quis multum & ultra modum immoret, humectatio exiccatur, calor naturalis extinguitur. Vnde mors subsequitur. Actio balnei accidentaliter si in corpore colerici & calidi sint humores, & ipsi bene digesti corpus refrigeratur, ex aëre balnei ex humoribus euacuatis, sicut in tertiana uera est uideri. Item accidentaliter balneum refrigerat, cum crudis humoribus corpora sunt plena, qui dum calore dissoluantur fluentes, uias oppilent, & aër balnei introire prohibetur. Aliquando humores colerici balneo dissoluti, & per membra ad stomachum fluidi, defectionē faciunt ex subtilitate nimia. Aliquando in aliquibus membris humores sunt pessimi, qui cū membratim discurrant causa balnei, humoribus admiscenē bonis, illosq; in suam peruertunt naturam. Vnde uitāda sunt balnea apostematicis febricitantibus & ophthalmiacis in initio sui morbi. Sed cum iam materia se maturauerit, succedat balnari. Quid aqua balnei faciat, dicendum est in præsentia. Omnis aqua balnei, aut dulcis est aut non dulcis. Dulcis aut calida aut frigida. Non multum calida calefacit & humectat, poros aperit. Aliquando accidentaliter refrigerat, cum calorem naturalem, & humores colericos euacuat. Multa eius sunt iuuamenta, sicut in aphorismis dixit Hippocrates. Dissoluit enim & mitigat dolorem, expellit superfluitatē mem-

bris suauem præstat humectationē. Humores indigestos egerit, cutem subtiliat atq; emollit, uentositatem crudam dissoluit, somnū dat, rigorem in febribus mitigat, spasmus dissoluit & tetanum. Incensiones ex solis ardore refrigerat in capite. Ossium iuuat fracturas, maxime si ossa carnibus sint nudata. Quæ omnia in masculis & iuuenibus imò omnibus consideranda sunt ætatibus. Hæc omnia ex autoritate Hippocratis, utilia sunt in aqua balnei, aqua calida & dulcis, ante cibum & post digestionem cibi corpus humidum facit, humorum abundantiam dissoluit. Quod de cibus indigestum remanet in stomacho uel intestinis dissoluit, calorem confortat naturalem. Si quis post paucum cibum se balneat, corpus humectat & impinguat. Si multum calidum, calefacit multum, & humectat parum. Parum calidum humectat multum, & calefacit parum. Si quis cibo adhuc indigesto balneat generantur in corpore grossi humores atq; phlegma, pororū oppilationes. Quia si cibus de stomacho ad epar uadit crudus, phlegma necesse est inde generetur. Phlegma enim nihil est aliud quam cibus mediocriter digestus. Item in aphorismo: Multum calidum carnes effæminat. Neruorū facit incontinentiam, mentis stuporem, sanguinis fluxus, defectionem spiritus, quibus mors subsequitur. Item Hippocrates in quodam loco dicit: Constipati non debent balneari, quoad feces emundentur in intestinis. Neque soluti uentre secundum crisin, quia balneum aufert solutionem. Neque uomentes & angustiantes ne forte patiantur defectiones. Neque in ore stomachi humoribus abundantes, neque quantum aut plusquam sufficit sanguinem è naribus emittentes. Illi ergo tantum balneentur, quibus non quantum sufficit emittitur. Item Hippocrates, & illi balneentur, quibus necesse est sanguinare è naribus neque tamen sanguinantur. Si quis in aqua frigida & dulci balneetur, corpus refrigeratur, & humectatur. Aliquando tamen accidentaliter calefit ex pororum constipationibus & caloris in interiora conclusionibus. Vnde post cibum balneari digestiua conuenit uirtuti. Aquæ frigida balnea tres habent differentias. Ex figura, ex ætate, & ex tempore. Si enim balneans in aqua frigida sit pinguis atque iuuenis, hocq; faciat in tempore æstatis membra confortantur, calor naturalis augmentatur. Quod ut fiat, corpus fricari oportet ante balnea, ut fricatio poros aperiat. Si corpus sit macidum aquæ frigus perforat interiora membrorum, principalia membra refrigerantur, quia calor naturalis congelatur. Vnde fiunt homines taliter patientes sicut in hyeme serpentes. Qui cum præ carnis paruitate hyemali penetrentur frigore, calor eorum naturalis debilitatur, & quasi exanimis refrigerantur, & licet sæpe manibus sint tacti, tangentes tamen permanent illæsi. Similiter macidis ex aqua frigida contigit. Nocet aqua etiam frigida senectæ, & maxime in hyeme.

Vnde

Vnde Hippocrates: Qui sæpe in aqua frigida balneantur, spasmus, tetanum, membrorum nigredines, & rigores in febribus. Item Hippocrates: Aqua frigida inquit, spasmaticos ex plenitudine adiuuat. Iuuenes tamen & carnosos in æstatis medio, quia calor naturalis includitur corpori. Vnde plenitudo egeritur, ex qua fit spasmus. Adiuuat item apostema calidum rubori finitimum, & ex calore dolorem arteticum. Fluxui etiam sanguinis si non locum sed sibi uicina laueris subuenit. Quod bene Hippocrates præuidit: Si enim locus refrigeretur in circuitu, & pori constipantur, & sanguis coagulatur. Vnde necesse est fluxus constringatur. Post coitum uitandus est frigiditas aquæ, similiter post labores, post uentris fluxus, nisi cum sit superfluus. Aliquando enim huiusmodi aqua subuenit. Post uomitum, pharmaciam, & uigilias, uitanda est aqua frigida, quæ dari non debet frigida post pharmaciam. Aqua non dulcis balneum, corpus omnino reddit siccum. Si salsa sit aqua, & calefacit & exiccat, adiuuat tamen contra humorem à capite in stomachum, uel pectus descendentem. Aqua sulphurea calefacit, & exiccat dolorem neruorum, ex humiditate mitigat. Aqua aluminosa, uentrem stringit, refrigerat & exiccat. Diuersorum ergo balneorum, diuersæ actiones sunt, de quibus adhuc dicemus. In balneis fricatio cum unguento est, uel sine unguento. Sine unguento leuis fricatio, dissoluit, emollit, aperit poros. Fortis calorem dissoluit atq; finit. Carnem indurat & constipat. Temperata si sit fricatio ab interioribus ad exteriora trahitur calor, & licet calefaciat, ipsa eadem tamen humectat. Si cum unguento frigido sicut uiolato, rosato, humores dissoluit, corpus emollit, poros aperit. Calido calefecit, & maxime dissoluit. Vnde in febricitantibus humorem bene digerentibus per hoc ungere, chimorū dissolutio contrahitur. Si post balneum sit unguentum calor naturalis in corpore constringitur. Si aqua dulcis fuerit & calida, calefacit corpus & humectat, quia calorem intus conseruat. Si frigida & dulcis, refrigerans humefacit. Hæc uerba sufficiunt ad hæc quæ balneo attinuerunt.

De cibis disputatio uniuersalis. Cap. XIII.

OMnia cōmesta uel ebibita, uel à corpore mutant, & ipsa postea in cōplexionē suam mutantia corpus, inde finita medicina uocant, sicut pyrethrū & alia similia, eandē cum corporibus uirtutem habentia, uel corpora per ea mutant, neq; ipsa tamen à corporibus superant, quæ mortifera potio dicitur, quia eorum natura corpori est cōtraria, & fortior in qualitatibus & substantia sua. De quibus dicemus planius, cum de singulari medicina disputabimus, quædam mutant corpus, postq; in naturam corporis & ipsa mutantur, quæ medicinales cibi appellantur, sicut lactuæ, ptisanum, cepe, allia, & similia. Quædam à corpore mutantur,

& in corporis similitudinē uertunt, quæ solū sunt cibus. Hęc cō naturę cōuenientia corporis, & suę uirtuti sunt habilia. De quibus duobus in præsentiarum dicimus, & necessitates, actionesq; singulorum in corporibus. Quia enim animalium corpora rationalia, siue irrationalia interiori uel exteriori soluunt calore, solutiones autem istæ uisuales sunt, uel uisui absconsæ, ut eisdem nutriēdis cibi succederēt fuit necesse. Oporteret enim extoto dissoluerent, nisi horū materia refocillarentur, superueniens autē materia si solutionem corporis exuperat, corpus augmentat, & impinguat, sicut in adolescentibus, & in his qui in augmēto sunt uidemus. Si uero materia cibi minor sit dissolutis, corpus minuitur, & deficit, sicut uidemus in phthisicis, sed si extrinsecus accidētia dissolutioni sint æqualia, cōseruāt in identitate corpora sicut oleum uidetur facere in lucerna, non enim extinguit illa, si nec supra, nec infra oleum existat. Quomodo enim corporum omnium, siue quorundā dissoluta in natura diuersa sunt, siue substantia necesse est itidem se habeant, & uicem eorū replentia, iccirco cibi natura in qualitate diuersa est sine substantia. Oportet ergo medicum substantias & qualitates diuersorū noscere ciborū & potuum, & diuersitate naturarū & cōplexionum corporū, ut horum noticiā regat, & custodiat corpora. Sed diuersitatē naturarū & cōplexionum, tunc diximus, cum de cōplexionibus corporū loqueremur. De ciborum ergo & potuū diuersitatibus restat tantū dicamus. Ciborū igitur actiones in corporibus sunt duplices, in qualitate aut substantia, in qualitate, quia quædā cibaria sunt calida, quædā frigida, alia sicca, alia humida, alia moderata. Quorū actiones si adeo sunt magnę, ut corpus uix tolleret, in 4. gradu sunt existentes, ut alliorum & ceparū calores. Si infra hanc subsistant in 3. medici gradu ponenda autumant. Si actiones paucæ sunt & debiles, ut nisi magna ex inuestigatione ad capiendū sint difficiles, in primo gradu erunt stabiles. Si actiones nec multū fortes, nec multum debiles secundo gradu debent attribui. Idem in speciebus & pigmētis debet cōsiderari. Ciborū substantię diuersitates, alij sunt subtiles, alij grossi, alij mediocres. Subtiles quorum licet multa sit quantitas, corpori tamē paruū subministrant nutrimentū. Grossi qui cum sint paruę quantitatē, multā tamen nutritionē dāt corpori. Mediocres secundū quantitātē suam corpus nutrientes. Singuli horū corpus bene uel male nutriūt. Subtilis cibus bene nutriēs corpus, sicut pulli, perdicæ, phasiani, ascellę anseris, gallorū testiculi. De herbis, lactuce. De piscib. qui non adeo magnę sunt quātitatē, & squāmosi, siue sint aquæ dulcis, siue maris, & qui semper sunt laboriosi. Aqua ubi capiunt, clara, terra petrosa. De uuis, clarā, aurei coloris & odoriferum, & similia quæ dicenda sunt postea. Hęc aut non laborantibus & se nō exercitantibus cōgruunt, quia sanitatē custodiunt. Quorū superfluitas cito depellit cum sit parua. Item diu infirmantibus hęc concordant. Sed nō tamen his qui uires & corporū uolunt impingua

impinguationes. Cibus subtilis malum nutrimentum prestat corpori. Sunt naturalium, sinapis, cepe, porri, eruca, omnis cibus salsus uel amarus, quia his calidi humores generantur. Si cibi colericos humores generant, licet corporis qualitates corrumpant, inde adiuuant illi qui phlegmatis sunt uisco si, cum humectatione sua humectatione sua dissoluunt. Diuturnos ite morbos adiuuant, quia infirmitatis dissoluunt materia. Gal. in lib. subtilis regiminis: Cum huiusmodi inquit & sana cōseruauit, & infirmitates diuturnas curauit ut non alia necessariae essent medicinae. Item sanauit multos nephreticos, ar teticos, grossitudines splenis, & epatis, & hos qui iam ferè epileptici. Regime tamen huiusmodi subtilis est dieta cibi siue potus, quod bonum nutrimentum corpori cum multa quantitate suppeditat. Dieta mala & subtilis, ubi oportet, & quomodo conuenit & cum exercitijs. Grossus cibus bene nutri turus corpus est annalis agnus, porcus, uitulus, panis frumenti bene muni dus, pisces magni, & dure carnis, pecudum epar, agninū seu porcinum, re cēns caseus, oua dura, uinum dulce atq; spissum. Hæc omnia laborantibus & exercitantibus sunt conuenientia. Hisq; similiter qui uires & corporum uolunt impinguationes. Cibus grossus & malos chimos subministrat cor poribus sicut caro uaccina, & ultra annum ouina, camelina, caprina, cabala lina, oua dura, fungi, panis azymus. De membris, renes, cerebrum & simi lia. Iste cibus malus, & sanguis quem generat est pessimus, maxime tamen conueniens laborantibus. Qui & si in præsentiarum bene digerunt, in futu ro tamen percussione non euadunt. Mediocris cibus est sicut agnus anna lis, hœduli, gallinae & similia. Hæc cibaria omnibus sunt conuenientia, & maxime complexionis temperatae.

De granis. Cap. XV.

Cum de cibis uniuersaliter sit tractandum, à granis nobis erit incipi endum. Cibus aut ex terra nascitur, aut ex brutis est animalibus, Terre natiuus, uel ex anni temporibus seminandus, uel ex arboreis est fructibus. Ex temporibus anni nascentia grana sunt ut frumentum, hori deum, faba. Aut herbae, ut lactuca, endiuia, aut herbarum fructus, ut cucurbita, mellones, aut radices, ut rapa, olera. Fructus arborei aut sylue stres sunt, aut domestici. Cibus ex animalibus uel ex ambulabilibus uel na tationibus siue uolatilibus. Horum omnium quedam grossa, quedam carno sa, ut cerebrum, epar, splen, & similia. Sunt & quedam superflua, ut sanguis, lac. Hinc incipiendum à grano, & in primis de frumento. Frumentū omni bus granis est medius & temperamento propinquius. Sed tamē aliquantū calo ri est uicinū. Vnde humanis corporibus est acceptabilius. Imò omne granū durū, & pōderosum, grossum quoq; & nō albū, magis est nutritiuū. Albū & nō ponderosum, est minus nutritiuū. Frumentū in aqua dulci coctū, multo magis nutritiuū, uirtutē augmētās corporis, & maxime si coquat cū carne.

Est bo

Est bonum habentibus exercitium & laborantibus. Sed tamen grossi chimi inde generantur. Qui uero comedunt, ipsum non coctum uentositatem patiunt. Lumbricos & ascarides generat in intestinis. Panis inde factus naturam eiusdem frumenti comitatur. Quod si panis de frumēto duro fiat & solido, nutrit magis, quam si de leui sit & raro. Panis qui de granorum sit medullis & similia uulgo solet uocari, nutritibilior est & indigestibilior. Vnde constipationem facit interiorē. Panis secundus minus est nutritiuus, & citius digeritur. Quod fit quia multum est surfureus. Horum duorū mediocris melioris est nutritiō. Panis coctus temperate, ut nec exteriora nimis exusta, nec interiora nimis mollia, bene fermētatus, & quantum sufficit salus, nutriendis mediæ cōplexionis corporibus est oportunus, & his etiam qui non multum exercentur. Azymus siue crudus, grossitudinis est nutritiuus, & duriter digerendus, oppilationem epatis atq; splenis generatiuus. Lapidum in renibus & omnium panum est pessimus. Omnis panis de frumēto calidus est in gradu primo. Est tamen bonus laborantibus & se exercitantibus & calidissimum stomachum habentibus ita dico si bene digerit. Quicūq; ergo cōmesturus est azymos panes, uel alios superius blasphematos comedat eum cum calidis atq; diureticis. Ametū minus est nutritiuū, quodlibet aliud de grano factum, & durius ad digerendū. Qua propter cōstipationes in epate facit & renibus. Sed conuenit tussientibus ex gutturis, pulmonis, pectoris asperitatibus, maxime si cū saccharo & amygdalo pultes conficiantur. Triticū frigidum est & humidum, & ad digerendū durū, chimorū grossorum & durorum generatiuū. Quod si qui digerere possunt nutrit eos multū. Adiuuat tussientes, propter gutturis pulmonis, pectoris asperitates, si cum butyro ius inde fiat. Si autem cum portulaca, siue arnoglōssa sit coctum, iuuat sanguinis creatum de pectore. Sed constipatis uisceribus inconuenibile est. Qui ergo in cibum, non ad medicinam tantū eo uti disposuerunt, desuper piper aspergunt, & deinde ne noceat edunt calamentum, uel origanum, seu zingiberum, & in postremis uetus uinū bibūt. Furfur calorem habet atq; lauat, dissoluit & mundificat. Quapropter si cum saccharo & amygdalis ius inde fiat, ex humiditate pulmonis tussientes adiuuat. Quod si in pectore uel pulmone apostema fuerit, cōtra hoc ualere putandum est. Si cataplasma locis inflatiuis ex uentositate apponatur, tumor dissoluitur. Hordeum frigidum est in primo gradu, siccum in secundo, minus nutriendum frumēto, sed tamen uentositates generat. Confectiones de hordeo factæ, & ptisanum appellatæ, frigidæ & humidæ sunt. Aqua eorū frigidior, sed hoc ptisanum calidam complexionem adiuuat, sitiētibus prodest. Est enim utilius granis omnibus, cum sit frigidum & humidum secundum temperamentum. Acutis ualet febribus digerit materiam unde generantur. Sitim extinguit, & naturaliter lauatorum est. Vnde fit, ut mēbris omnibus

omnibus cito diffundat, de stomacho & intestinis statim effluit, ubi si incendentes inuenerit humores, facile expellit. Limosa exteriora siue interiora mundificat. Quod cum sit uiscosum loca incendio humoris combusta reparat. Estq; lubricum, ne guttur siue meri inuisceat, seu stomacho, sicut alia iura faciunt. Quæ cum hæc inuiscent loca superueniente febris ardore, exiccata angustiant patientes. Suauis est saporis, nullum rancorem generans infirmis. Non inflat, neque uentositatem ullam apparat, sicut alia solent grana. Fabæ enim plusquam oportet coctæ non à sua dissoluantur uentositate. Has omnes habet ptisanum utilitates, si sic illud conficietur. Hordeum bonū neq; uetus esse oportet, album, durū, bene excoriatum atque pistatum ut exterior pellis auferatur, neque tamen omnino teratur. Acceptæ mensuræ, quintamdecimam partem appone aquæ, & intra lebetem, siue stagnatū uas quoq; cum temperato igne, id est, carbones tantum suppone quoad tres mensuras illud totum religas, de hinc totum fortiter contere, & calore satage. Huius colamentum uocatur ptisanum. Panis hordeaceus frigidus & siccus est minus quàm frumenti nutritorius uentositatis generatiuus, & cōstipatiuus. Quem cōesturus cum unctuosis eoutatur, sicut caro crassa est atque butyrum. Riza est calidum in gradu primo, siccum in secundo. Vnde uentrem stringit, non multum tamen. Si miliū sibi sit admixtum, constringit nimium, maxime si sit rubicundum. Sed si sit album, lotum quoq; cum butyro & amygdaleon coctum non uentris est constipatiuum. Mitigat enim tantum dolorem & ardorem stomachi & intestinorum. Cuius nutrimentum temperatum est, & digestiuum. Si cum lacte coquitur constipationem facit, sed humectat atq; nutrit. Panicium atq; miliū frigida & sicca in secūdo gradu sunt, parum nutriunt, stiptica sunt. Panis multo plus est constipatiuus. Vrinam prouocant, ad manducandum meliora, si cum butyro & lacte uel amygdaleon sint cocta. Quibus admixtis humectantur, & siccitas expellitur. Lentæ frigidae sunt in gradu secundo, siccae in tertio. Vnde melancholicum generant sanguinem. Quibus si sæpe utitur, niger colericus efficitur, & melancholiam tandem patitur, sicut cancer, elephantiam, maniam & similia. Nocent item oculis, si siccae sunt complexionis. Humidis subueniunt, Et si cum exteriori corio coquantur, solubiles. Sin aliter, stipticae erunt. Meliores ad manducandum, si cum bliti excoctæ fuerint, uel cum spinachia, malua, uel atriplicibus. Peiores, si cum carne sicca, quia plus melancholicæ sunt. Ad digerendum duræ & uentosae. Si cum medietate coquantur hordei, humectant atq; nutriunt. Fabæ si sint uirides, frigidae & humidæ, atque phlegmaticæ. Si siccae, frigidae sunt & siccae inflatiuæ, & uentose, maxime si sint sine sua corticæ ad digerendum duræ, ideoq; comedentes, statim grauitatem capitis & uentositatem & fatigationem sentiunt. Quæ meliores sunt si aquæ infundantur, &

Q postea

postea igni assentur, uel excoquantur, & bene coquantur, nullum uentositatem faciunt comedentibus, maxime si cuminum, piper, cinnamomum, alithimon eis admisceantur. Si farina de eis fiat, & sicut ius eas coquas cum amygdaleon, & saccharo, & calidas des bibere, adiuuant tussientes gutturi, pectoris, pulmonis asperitates. Si cum tunica sua in aceto coquantur, uentris iuuant fluxus, dissenterias, uomitumq̃. Facta inde farina, si faciem inde uel corpus lauas, cutem de lentigine, uel alijs maculis mundificat. Quarum nutrimentum est temperatum. Quas qui comederit, & uentositatem fugere uoluerit, cum calamentho coquat, uel origano, piper uel oleo. Virides comedens, zingiberum comedat, origanum, atq; salem. Cicer calidum est & siccum, quiddam tamen habes humiditatis uentosum & inflatiuum est. Vnde coitum mouet, sperma augmentat & lac. Menstrua & urinam prouocat. Aqua ubi coquitur cum cymino, cinnamomo, anetho, calefacit, & crassos humores dissoluit. Lapidem renum & uesicæ frangit. Nigrum ad hoc fortis est quam album. Cicer etiam mundificat lentiginem, morpheam, & alias cutis maculas. Lupinum, in primo gradu est calidum, in secundo siccum, nimiam habens amaritudines, si non sit coctum. Sed cum aqua & sale coctum, dulcoratur, ad digerendum durum est si comedatur. Humores grossos generat, multum nutrit. Vnde laborantibus conuenit, & se exercitantibus. Quod si digestibile uis facere, cum calamentho, origano, & sale, oleo & opsomogaro comede. Si cum amaritudine sua comedas, urinam & menstrua prouocat. Fœtum mortuum expellit, lumbricos & ascarides eijcit. Constipationes pororum, epatis, splenis, pulmonis aperit, aqua eius in qua coquitur. Huic rei plus prodesse uidetur. Fœnogræcum, calidum est in secundo gradu atq; siccum, solubile, si ante cibum comedas. Si in cibo, non adeo dolorem facit in capite, & abominationem. Aqua ubi coquitur colata, & cum melle mixta, solutionem facit uentris, menstruum prouocat, parturientem mundificat. Fœnogræcum cum ficibus siccis, bene coctum, & postea colatum, si colatantundem adijcias mellis, iterumq; coquas, quoad spissetur, ualet ad ueterem tussim. Pectus mundificat, & pulmonem de humoribus grossis atq; uiscosis. Phaselorum, alia sunt alba, quæ & frigida sunt & sicca, alia ruffa, & ipsa calida, utraq; tamē inflatiua, sed minus q̃ faba. Quæ si coquantur cū oleo & opsomogaro sinapi & cinnamomo, caruca, & origano, bene digerunt & nutriunt. Ruffum menstrua prouocat. Sesamū in primo gradu est calidū, in secundo humidum, plus olei habes q̃ aliud granū. Vnde & emollit stomachū appetitiuā uirtutem destruit, abominationē facit, humores generat, uiscosos atq; grossos. Quicumq; ardorem patitur in stomacho ex calore nimio, acuta potione uel forti uino, olei sesami, accipiat cocleariū unū, multū em sibi pro

sibi prodest. Si quis comedere uult sesamum ut nō noceat assatum cum melle comedat. Papauer album melius est ad comedendum quam nigrum, in tertio gradu frigidum & humidum, unde & præstat somnum. Nigrum facit constipationem mentis. Vtraq; tamen adiuuāt contra tussim. Album est ad hoc melius, si cum saccharo & melle comedatur.

De herbis. Cap. XVI.

Lactucæ sunt frigide & humidæ in secundo gradu, omnibus herbis nutritiores, sanguinem meliorem alijs herbis generātes, sitim mitigant, somnum præstant, siue coctæ siue crudæ. Libidinē auferunt maxime, si sperma earum bibatur. Frigidi natura si cum menta & apio comedant. Scariola siue encliuia, lactucis est uicina, sed minus frigida & humida, minus nutritat amara, epatis aperiēs & splenis constipationē. Aqua eius ualet ictericis, iuuat superposita calido apostemati. Nascens in hyeme frigidior & humidior est ea quæ in æstate. Malua mediocriter calida est & frigida, humida uentrem humectat, contra tussim adiuuat, asperis, gutturi, pulmoni, pectori obuiat, si cum aqua & amygdalis cōmesta, uentrem soluit. Blitis quæ & sida, in primo gradu calida est & humidā, uentrem humectat cōtra tussim adiuuat. Quam qui comederit, acetum & sinapi admisceri oportebit. Radix eius grossa, phlegma generat, stomacho inconueniens est. Spinachia inter frigidū & humidum est temperata, uentrē humectat. Contra asperitatem gutturis pulmonis, atq; tussim adiuuat. Frigidus natura cū cinnamomo & pipere comedat. Caulis diuersæ est complexionis. Aqua frigida & humidā uentrem emollit & mundificat. Volens uentris solutionem in aqua coquat, & aquam bibat. Constipationem cupiens, aquam proiciat caulem comedat, quia frigidus tenebras procreat siccis oculis. Humidis ei contra facit. Bonus est cum carne crassa, uel amygdaleō. Melancholicis cōtrarius est. Blitis & atriplices frigidæ sunt & humidæ. Sed atriplices humidiores, blites frigidiores. Vnde sunt iuuatiuæ complexionī calidæ & siccæ & causon febriq; tertianæ. Sed tamen neq; constipatiuæ sunt, neq; solutorie. Portulaca in secundo gradu est frigida, in tertio humidā, calidam naturam adiuuat, frōdes congelatis dentibus profunt, rami stiptici sunt, sreatui sanguinis ex pectore p̄sunt, disentericis & mulieribus in fluxu sanguinis, de sue co cataplasma dolorem capitis, uel apostema de calore mitigat, frigidus natura cum menta, eruca, apio, comedat. Eruca calida est in tertio gradu, humidā in primo, sperma augmentat, cocta incitat, dolorem capitis generat. Oportet ergo cum lactucis misceatur, ut calor temperet. Menta in secundo calidā & sicca, quiddam habens humiditatis unde ardor mouetur libidinis, epatis frigorem adiuuat, stomachi defectionem ex frigore confortat, abominationem uel singultum ex plenitudine adiuuat, digestiuam uirtutem confortat. Tarcha calidā & sicca est, confortans stomachum, nimis

tamen comestum moratur ad digerendum. Similiter menta. Nasturcium calidum est & siccum. Phlegma uiscosum, & grossam uentositatē dissoluit. Apium in tertio gradu calidum est & siccum, uentositatem dissoluit, urinā & menstrua prouocat, constipationem epatis & splenis aperit, dolorem gignit capitis. Coriandrum melius est inter potionem quam inter herbas annumerandū. Aliquando occidit. Aliquantula pars coriandri tantundem quantum lactucarum multa quantitas ad præstandum somnum facit. Herba per se non est comedenda, sed cum alijs coquendis, admiscenda, odoratus boni causa. Masticatum aufert alij & cepearum odorem foetidum. Solatrum frigidum est & siccum in secundo gradu, urinā prouocat, constipationē epatis, uesicę, renū, relaxat. Apostemata adiuuat in his membris posita.

De ramis. Cap. XVI.

Herbarum rami non gemmati, & adhuc uirides cōmesti idem faciūt quod herbe quarū fuerunt, sed tamen plus nutriūt, & humidiores sunt, sicut asparagi calidi sūt & humidi, mediocriter nutriētes, sperma generantes, coitum concitantes, urinam prouocantes, constipationem epatis & renum aperientes. Cocti in aqua cum oleo & obsomogaro comedantur. Domestici nutritiores quā syluestres. Carabi frigidi sunt & sicci, caulibus similes, minus tamen siccatiui, mali sanguinis generatiui. Oportet autem comedentē prouidere, ut bene coquantur cum crassa carne, aceto & obsomogaro.

De radicibus. Cap. XVII.

Rapa calida sunt & humida, grossum cibum habentia, inflatiua, multum nutrientia, sperma augmentantia, aliquantum diuretica. Radices in tertio gradu calidę sunt & sicce, stomacho male cōturbantes, ibi inuenta, foetidum reddentes ructatum, unde & uomituri comedunt. Malum faciunt nutrimentū grossum, & ad digerendum durum. Quāuis quidam solubiles eas esse dicant, quod falsum est. Cum enim in natura sua sunt indigestibiles, alios quomodo facient digerentes? Coitum mouent frondes melius quam radices. Cepe in quarto gradu calidę & sicce parum quedam humidę, coitum mouentes & inflantes, dolorem in capite facientes. Oportet ergo comedentes in aceto condere, uel lacte. Allia calidiora ceptis sunt & sicciora, maximum calorem capiti facientia acuta sunt. Quę si coquantur ardor ille amittitur, potioni quā cibo similia sunt, cocta magis nutriunt quam cruda, sanitatē custodiunt, quia calorem naturalem confortant, digerere adiuuant. Constipationem uentris habentes caueant oportet, & capite dolentes. Porri minus his duobus calidi sunt & sicci, caput dolere non faciunt sicut superiora, coitum mouent, hæmorrhoides adiuuant.

iuuant crudi siue cocti, uentositatem intestinorum expellunt.

De herbarum fructibus. Cap. XVIII.

MElongenia uetera & amara, calida sunt & sicca. Recentia, & non amara, frigida & sicca. Cruda comesta, ad digerendum dura, cocta facilia cum aceto, appetitum adiuuat, stomachum confortant, melancholiam generant, ad comedendum sunt grata. Unde quia non uitantur, subito nocent & citius. Cucurbita in secundo gradu, frigida & humida, parū nutrit, unde conuenit febricitantibus & sitientibus, & ex calore tussientibus. Quam si frigidi uelint comedere, apponant piper & alia similia. Melones in secundo gradu frigidi & humidi, cito digestiui, quia colatiui. Urinam prouocant, impetiginē & morpheam cutis inde lauatę mūdificant. Quod semen facit maxime, cito in humores stomachi mutantur. Galenus: Melones inquit in stomacho corrupti, uenenosos humores generant. Sepe multum comedentes patiunt diarrhœam. Citrulli & cucumeres frigidi & humidi calorem & sitim extinguunt, urinam prouocant. Sed citrulli frigidiores & aliquando stiptici. Si autem hos comedant, multam habentes coleram, sitiunt quia conuertibiles sunt. Melones palestini, qui & cucumeres dicuntur, sarraceni frigidi sunt & humidi. Sitientibus & febricitantibus acutas febres extinguunt. Aqua eorum cum saccharo acutis febribus & ictericis ualet, cum spodio calori epatis, frigidi inde caueant sibi. Cannamellis calida & humida in primo gradu, asperitati ualens pulmonis, humores uiscosos de canalibus eius expellit, sed inflat urinam prouocat. Musa calida est in primo gradu & humida. Multum nutrit, dura est ad expellendum estomacho, maxime si multa comedatur. Asperitatem pulmonis adiuuat, & pectoris diuretica est. Valet uulneribus uesicæ atq; renum libidinem augmentat. Fungi frigidi sunt & humidi ad digerendum duri, multum commesti generant angustiam in ore stomachi & grauitatem defectio nis, melancholiam & phlegma generant. Quibusdam sunt mortiferi.

De arborum fructibus, & primum de ficibus. Cap. XIX.

Ficus in primo gradu sunt calidæ. Virides in secundo humidæ. Siccæ, inter siccitatem & humiditatem temperatæ. Mediocriter nutriunt. Sanguinem alijs fructibus æstiuis generat meliorem cito digeruntur, colatiuæ enim sunt & solubiles, maxime si sint maturæ. Tussientes adiuuat, pectori, pulmoni, uesicæ & renibus mundicias parant, maxime si aliud quid colatiuū admisceat. Sicut calamenthū, organū, ameos, non mature uentositatē faciunt maxime ad digerēdū duræ. Siccæ meliores sunt, sæpe & multum comedentes pediculis abundant maxime putridos

Q 3 habentes

habentes humores. Qui comedet uirides, in fine oxifaccharū accipiat, siccas manducans nuces, uel amygdalas in fine habeat. Vuæ laudibus ficuum sunt uicinæ multo meliores pellem exteriorem habentes tenuem, & multū interius humorem. Sunt enim solubiles, contrariæ contrarium. In dulcedine perfecte calidæ sunt & humidæ. Acidæ & ponticæ frigidæ sunt & siccæ. Acerbæ frigidiores & sicciores. In hyeme durantes ceteris uuis sunt nutritiores. Vuæ cum cortice exteriori, & acinis cōmestæ, ad digerēdum sunt duræ. Sine his naturæ sunt dissolubilis, & digestibilis. Vuæ passæ naturaliter faciunt, quod illę unde fiunt, calidiores tamē & nutritiores, parum perētus & pulmones adiuuant, si uiscosos habeant humores. Macidæ & nō adeo carnosę, stomachum cōfortant, minus calidę & stipticę. Volens esse solubiles, carnosas comedat sine acinis. Aquam ubi coctæ sunt ebibens, multo melius erit solubilis. Mora frigida in primo gradu, humida sunt in secundo. Bene matura sunt solubilia. Immatura stiptica, frigida & sicca, stomacho calido, & sicco utilia. A ieiunis cōmesta, digestibilia, et bonos humores generantia. Ecōtra cōtraria, maxime in stomacho humores inueniētia malos. Sunt enim conuertibilia. Coctana frigida sunt & humida, & moris in actione similia, tamen conuertibilia, & peiores humores generantia. Persica frigida sunt & phlegma generant. Grossior est cibus eorum quam coctanorum, sed non facile cōuertibilia sunt, facile ab ossibus enodata, & separata, tenera sunt, & cito digestiua. Contrarię contraria. Mala granata frigida sunt. Acida frigidiora, in humiditate & siccitate mediocria. Colerā extinguit rubeam, stomachum & epar confortant, abominationē remouēt. Grana eorum sicca, soluendo uentri sunt contraria. Humores colericos cōtrahunt, ne discedant in stomachum. Dulcia inter calidum & humidū, temperata sunt & humida. Grana eorum tenera, tussientes ex calore adiuuant. Hippocrates in epidemia: Quędam inquit mulier cum precordijs doleret, & nulla res eam mitigaret, ubi succus mali granati & farina hordei hæc tandem apposuit. Præcordia os stomachi uocauit Hippocrates. Quod cum ex colericis doleat humoribus huiusmodi cibus recreatur. Coctana frigida & sicca, stomachi calorem confortantia. Non matura, stiptica & ad digerēdum dura. Acida frigidiora, dulcia & odorifera inter calidum & frigidum mediocria. Stomatichos & cardiacos confortat, sed tamen neruis inutilia. Pira matura & aquosa sunt temperata, aliquantulum frigida, magis quam coctana & mala nutritiua. Acida frigidiora, ante cibum cōmesta, stiptica. Post cibum contraria. Confortant stomachum, fumum in caput ascendentem contrahunt. Citrina mala in uirtute sunt diuersa. Cortex eius frigidus & siccus in tertio gradu. Stomachum & epar confortat ex frigore defecta parum cōmesta. Si multū, ad digerendum dura. Interior caro, frigida est & humida, stomachum grauatur, phlegma generat. Bene digesta multū nutrit.

Acida

Acida pars frigida & sicca in tertio gradu. Colera rubea inde extinguitur, appetitus excitatur. Cardiaca colerica mitigatur. Impetigo cutis inde lauata, mundatur. Congruunt febricitantibus. Diarrhoeam & uomitum ex calore extingunt. Grana calida sunt & sicca, parum humida & unctiosa, hæmorrhoides adiuuantia. Volens comedere nõ mundet, & bene masticet, ante cibum cum melle manducet. Pruna & cerasa, frigida sunt in primo gradu, humida in secundo. Acida frigidiora & solubilia. Dulcia solubilia. Acida calorem extinguunt. Sicca minus soluunt quam recentia. Sed tamen coctorum aqua, & cum saccharo ebibita, satis est solubilis. Dactyli bene maturi, sed non passi, calidi sunt & humidi, satis nutritiui, libidinem incitant. Passi solubiliores sunt, & magis mouent coitum, dolorem generant in capite, non maturi sed pontici sunt stiptici, stomachi confortatiui. Hos sæpe & multum comedentes, mali sunt sanguinis, & cito putrescentes. Olearum duo sunt genera, quia oleum emittit una, aquam altera. Olei emissiuua, magis est nutritiua. Aquæ redditura stomachum confortat, præcipue cum aceto cõmesta. Matura est calida, non matura frigida. Nuces calidæ sunt & humidæ in secundo gradu. Recentes minus sunt calentes. Cortex interior subtilis est & parum constipatiuus. Nuces nutriunt mediocriter in capite faciunt dolores. Multum commestæ sitis sunt generatiuæ, & ueteres præcipue. Si quis cum ficibus siccis comedant, ueneno obuiant. Sanguis quæ generat non malus est. Auellanæ calidæ sunt & siccæ, ad digerendum duræ, stomacho grauissimæ multum nutritiua. Quidam autem medici dicunt comedentes cum ruta ante cibum securos esse contra uenenum, & morsus reptilium. Manducatæ cum ficibus adiuuant cõtra scorpionum morsus. Amygdalæ inter calidum & frigidum & humidum sunt temperatæ. Pectus adiuuant, pulmonem, cum sint colatiuæ mundificant, mediocriter nutriunt, cum ficibus siccis cõmestæ solubiles sunt. Amaræ magis sunt colatiuæ pectoris mundificant. Constipationem epatis & splenis aperiunt, urinam prouocant. Phisici inter calidum & humidum sunt temperati, stomachi & epatis confortatiui. Diuretici libidinis augmentatiui, cõtra morsum ualentes scorpionis,

De fructibus arborum syluestrium uel montanorum. Cap. XX.

XYlo carrata sunt stiptica. Galen. recentia dixit non esse stiptica, ad digerendum dura, mali sanguinis generatiua. Cappari, calidi in tertio gradu sicci. Cum aceto cõmesti, constipationem aperiunt epatis atq; splenis, stomachum mundificant de phlegmate, solutionem uentris faciunt. Glandesq; & celsi, frigidæ sunt in primo, siccæ in secundo. Stipticæ, & ad digerendum duræ, multum nutritiua, menstruorum oppilatiuæ. Castaneæ minus sunt siccæ, inter calidum & frigidum temperate inflatiuæ, coitum mouent, multum nutriunt, duræ sunt ad digerendum. Lentisci in tertio gradu sunt calidi & sicci, spleneticos adiuuant, urinam & menstruam prouocant

prouocant, phlegmaticis ualent, coitum mouent. Oleum eorum paralyticis est optimum. Apostematibus splenis subuenit. Mespilæ frigidae sunt & humidae in primo gradu. Acidae tamē sunt siccae. Priores phlegma generant sequentes calorem extinguunt. Iuiubæ frigidae sunt & humidae, digestioni duræ parum nutritiuae. Aqua in qua sunt coctæ calorem & dolorem uiscerum mitigant. Galenus tamen eas iniuriat dicens: Sanitati custodiendæ, & infirmitati medicinandæ, nescio quomodo possint subuenire. Sed hoc tantum scio, quia duræ sunt in digerendo.

De cibis animalium, & ab ambulatibus incipiendum. Cap. XXI.

OMnis caro calida est & humida, nutritibilis & generatiua sanguinis sed tamen alia plus, alia minus. Caro quadrupedum porcina, inter calidum & humidum temperata est, nutritibilior & sanguini generando melior, quam alia caro. Naturæ uicina humanæ. Vnde Galenus: Quidam inquit homines carnem humanam pro porcina comederunt ignorantes. Vnde probatur quia humane carni assimiletur. Porcellina phlegmaticior & humidior, agnina calidior & humidior. Fœminina malū sanguinē generat bene nutritiua. Caprina fœminina similiter. Hœdulina est temperata, bonum sanguinem generat, caprina malum sanguinē generat, & melancholiam. Bouina multum est nutritiua, crassa ad digerendum dura, melancholiam generat. Vitulina temperata, bonum sanguinem gignens. Omne enim animal naturaliter siccum. Fœtus habet humidos, bonumq; sanguinem facit. Vnde annales agni & hœduli sunt temperati. Boues sunt sicci uituli humidi & temperati. Agni humidi, annales temperati. Castratorū caro cito digeritur, & nutrit melius. Crassa uentrem mollit, humectat, ad digerendum dura, macra desiccatur, facile est digestiua. Laudabilior est omnis caro, quæ inter crassum & macidum est temperatior. Iuuenibus, & se exercitantibus rarosq; poros habentibus conuenientior est caro pecudum iam adularum, & bonum nondum in ætate perfectorum & caprorū castratorum. Non exercentibus uitulina, hœdulina. Omnis caro syluestris illaudabilis sanguinis generatiua, grossi & melancholici. Sed tamen caprina leporena est meliuscula.

De extremitatibus & uisceribus eorum. Cap. XXII.

LAcerti in animalibus ad comedendum laudabiliores esse uidentur. Capiti cibus grossus est & multum nutritiuus, ad digerendum durus. Phlegmaticus, spermatis augmentatiuus, cerebrum humidius & fastidiosus. Similiter medullæ. Linguae sunt temperatae. Pedes auriculæ & labra, ad digerendum sunt facilia. Mammillæ & testiculi fastidiosi sunt & phlegmatici. Sed tamen peiores sunt testiculi. Oculi quia neruosi sunt, boni, & aliquantum fastidiosi. Epar bonum sanguinem generat, bene nutrit, sed durus est digeri. Splen malum sanguinem generat, & phlegmaticum.

Pulmo

Pulmo cito digeritur, & est phlegmaticus. Cor durum est ad digerendum. Si possit digeri, multum nutrit. Renes similiter. Stomachus difficulter, & frigidum sanguinē generat. Crassa sunt phlegmatica, sed cum carne cōmesta sunt meliora. Vnumquodq; horum secundum naturā animalis, cuius membrum fuit est considerandum.

De carnibus uolatilium. Cap. XXIII.

Volatilium caro ad digerendum est facilior, & omnium quadrupedum carne laudabilior, quia digestibilior. Gallina omnia excedit uolatilia, pulli & starni. Perdices duræ sunt, passerres calidi, turdi moderati, palumbes parui, calidi, melancholici, sanguinis generatiui. Omnium uolucrum considerandæ sunt naturæ, secundum eorum uictum & locum. Anates & anseres calidi & humidi, malorum chimorum generatiui, ad putredinem parati. Turtures melancholicum sanguinem faciunt. Grues duræ sunt & indigestibiles, similiter pauones.

Quas qualitates accipit caro cocta. Cap. XXIIII.

Caro cum grano cocta, & maxime uaccina & bouina multum est nutritiua, exercentes & laborantes adiuuant. Cum aceto cocta, colericis & calidis hominibus cōuenit. Cum lacte uero multo est nutritibilior, & phlegma generat, atq; frigidis ualet. Si cum caulibus melancholicum facit sanguinem & est solubilis. Cum rapis calida & humida est, sperma generat. Omne frictum calidū est & siccum, & desiccatiuū. Quod si cū aceto ualet stomacho frigido & phlegmatico & defecto, quia cōfortatiua est. Assa calida est & temperata, ualde nutritiua, sed ad digerendum dura.

De piscibus. Cap. XXV.

Pisces recentes frigidi & humidi sunt, uniuersaliter phlegma generantes. Sed tamen nascentes in mari, uel in aquis salis, minus sunt calidi & humidi. In petrosis nascentes, omnibus alijs sunt laudabiliores, maxime in magno flumine, claro & bene currente, sicut tigris & euphrates. Isti enim teneri sunt carnis, non uiscosi, & satis digestiui, boni sanguinis generatiui, calidis & iuuenibus conuenientes, & phthysicis, in calidis locis, & in aestiuis, & ægritudinē exeuntibus atq; defectis. Pisces mali sunt phlegmaticis, & stomacho frigidis, testiculis calidis administratiui spermatis. In lacubus nascentes lutosis uel aquis, foetidis & turbidis pisces sunt pessimi. Mali & illi qui in quietis nascuntur aquis. Hi enim uiscosi cōuertibiles & pessimos humores in stomacho generantes. Pisces sicci, falsi, calidi sunt & sicci, niuiam facientes sitim, melancholicis, & colericis, phlegmaticis parum comedentibus non aded mali. Cancris & testosi atq; bestini malorum sunt humorum, melancholicis & phlegmaticis. Sed tamen cancri de aqua clara & dulci, fortiterq; currenti in aqua cocti ualent, phthysicis & empyicis.

R Desu

OMnia animalium superflua, uel ambulabilia sunt, sicut lac, uolatilium, sicut oua, apum, sicut mel. Lac autem uniuersaliter frigidū & humidum est. Acidum frigidius. Coagulatum siccus. Quod ex tribus componitur substantijs, terrestri, aëria, aquosa. Terrestri caseus. Aëria butyrum, aquosa serum. Serum humores calefacit, uentrem soluit, colatiuum est. Caseus cōstipat, humores grossos generat. Butyrum temperatum est inter calidum & humidum. Lacti inest horum trium una uel duæ qualitates: Quod uel ex natura contingit animalis, uel ex tempore, ex longinquitate, siue propinquitate generandi. Ex natura animalis, sicut uaccæ generant lacte caseum & butyrum. Vnde alio lacte est nutritibilis, & à stomacho ad descendendum durius. Lac camelinum est aquaticum. Vnde minus nutritibile, & cito digestibile. Iuuat ergo hydropicos. Caprinum inter hoc duo est mediocre, quia hæc tria in eo sunt æqualia. Ouinum est medium inter uaccinum & caprinum. Lac asininum, uel caballinum, inter camelinū & caprinum est medium. Sed tamen asininū phthisicis est optimū, si recenter illud bibunt, cum ubera exeat primum. Quibus etiā lac mulierum est optimum, quæ sanorum sunt corporū. Omne enim lac ex infirmo animali est pessimū. Aliquando recens lac contra uenenum calidum ualet. Diuersitas lactis ex tempore anni, quia in uere iam appropinquant ad generare, subtilius & aquosius quam in alio tempore. Grossescit, donec ad æstatem peruenerit. In æstate temperate est naturæ. Post exit à temperamento item tendens ingrossari donec animal foetum habuerit. Diuersitas ex uictu animalis. Quia cum animal calida comedat. Lac calorem seruat, comedēs stiptica, stipticum habet lac. Similiter in alijs. Sed si temperatam comederit herbam, lac temperatum erit. Lac aquosum malū est, qui epatis & splenis generat constipationes in renibus & uescis lapides. Lac conuenit pulmone pectori atq; phthisicis, si sint sine febribus acutis. Febricitantibus malum est & caput dolētibus, phreneticis, epaticis, stomatichis, colericis. Aliquādo tamen si cum calida petra, uel cum ferro excoctū sit, iuuat stomatichos, diarrhœicos, dissentericos. Caseus recens laudabilior est, quia cito digeritur siccus uel salsus est pessimus, sitim faciens & capitis dolorem, epatis constipationem, in renibus lapidem. Quanto ueterior, tanto peior, recentior, melior. Butyrum est temperatum, ualens ad pectus & pulmonē purgandum. Si in his apostema fuerit, butyro & melle maturescit. Oua gallinæ laudabiliora sunt, de hinc perdicum, & sturnorum, si recentia sunt. Vetera uel in calido loco facta mala. Anserina uel anathina, uel struthionū dura et indigestibilia sunt, in renibus generatiua lapidum. Meliora in aqua mediocriter cocta, dura sunt & indigestibilia. Fricta uel alia confectione mixta, ad digerendum dura, humoremq; malum generātia, sicut colericam passionem in renibus

renibus lapidem, epatis & splenis constipationem. Oua non bene cocta, & cum calore ebibita, asperitatem gutturis iuuant & pectoris. Si in aceto cocta, dissentericos iuuant.

De melle & saccharo. Cap. XXVII.

MEl in secundo gradu, calidum est & siccum, frigidae complexioni congruum, phlegmaticis senibus bonum sanguinem generat, calorem naturalem confortat. Colerici & iuuenes caueant, quia coleram generat rubeam, calidos morbos & acutos, in aestate maxime. In his enim corporibus prius in coleram rubeam, quam in sanguine mutatur. Colatiuum est & inde laxatiuum. Acutum est unde sitim cito facit. Multum comedentes fastidientes facit & uomentes. Saccharum est temperatum, sed tamen aliquantum calidum. Actio eius melli uicinatur. Mel uel saccharum cum farina cocta, sunt indigestiua. Si cum oleo amygdaleo nutritiuum est, sed epatis facit constipationem, & in renibus lapides. Si cum nucibus conficiatur mel calidissimum, & coleram generat, & in capite dolorem, maxime & iuuenibus. Haec tamen omnia cum melle peiora, cum saccharo meliora.

De potibus. Cap. XXVIII.

Cum de potibus sit dicendum, ab aqua quae uniuersalior est incipiendum. Quandoquidem ergo de cibis & eorum diuersitatibus diximus secundum Galen. & experimentum nostrum, oportet ut de potibus & eorum actionibus, & ad quid necesse sint disputemus. Ergo potus ex duabus causis est necessarius. Aut enim humectat corpus, & quod humidum de corpore dissoluit restaurat, aut cibi grossitudines dissolutas ad loca portat remotiora. Potuum genera, constat esse diuersa. Est enim aqua cuius actio superius est dicta sed corporis non est nutritiua. Quod si faciat, non sua est natura, sed rei cui est commixta. Est & uinum quod per omnes partes corporis portat cibum nutriens & calefaciens spiritum, sanguinem augmentans, calorem naturalem confortans, & per totum corpus eum deportans. Sed cum in sanitate custodienda & infirmitate curanda aqua sit magis necessaria oportet ne medicus aquarum naturas negligat, ut laudandas tribuat, non laudabiles caueat. Quaedam enim est sapida, quaedam non sapida. Sapida est clara, & non clara. Clara ad bibendum bona, si de fontibus sit orientalibus. Lucida & clara leuis & nullius odoris, cito calescens & cito frigescens. Aqua huiusmodi est acceptabilis, & cito non grauans stomachum, extra, eum refrigerans & humectans. Claritas enim eius significat, quia aliud nihil ei admisceatur. Leuitas & cito mutabilitas subtilem substantiam suam esse demonstrat. Huius est secunda quae inter aestiuum & orientale, & aestiuum occidentale est posita, id est, septentrionalis fontana. Aqua rursus de lutoso fluens montibus fortiter currens, & super petram, uel clarissimam arenam, sicut alicuius magni fluminis, secundum tenet gradum sanitatis, quia haec

in hyeme sunt calidæ, in æstate frigidæ. Aqua non pura aliquantum est rei dolens & sapida, uel turbida, uel quæ ex grandine & niue conficitur. Huiusmodi aquæ constipationem faciunt in epate, & lapides in renibus duræ digeruntur, stomachum difficulter egrediuntur. Aqua putrida sicut quorundam lacuum & paludum, seu lutosa, siue inquam dormientes influunt ciuitatum putredines, calida & spissa, splenem magnificat, epar & stomachum corrumpit, cutem horridam facit, diuersas febres gignit. Aqua pluuiæ cæteris aquis melior est & saporosior atque leuior. Leuior & mundior, sicut Hippocrates dicit: Pluuia est fumus aquarum à sole tractarum. Natura autem solis non nisi quod subtilissimum est trahit. Vnde aqua pluuiæ putredini est propinquissima. Quod ex subtilitate sui contingit. Melior est tamen cæteris aquis & digestibilior. Sed cum putrescat raucitatem generat & febres. Quod si non fiat, meliorem alijs esse constat. Ex putredine non est uituperanda, sed potius ex subtilitate sua laudanda. Omnis enim aqua cito putrescens & cito corruptioni propinquans est subtilis. Aqua pluuiæ rursus quæ ex tenuissima aqua conficitur, melior esse uidetur. Subtilitatem enim fumi unde oritur significat. Post hanc est quæ cum tonitruo cadit. Tonitruum enim motu suo in nebulam fumum subtiliat. Vnde aqua pluuiæ multum melioratur inter alias. Hæc bibitur frigida uel calida. Quæ cum niue frigescit naturaliter frigida est, sicut de fontanis stomachum refrigerans & epar. Ieiunus non bibat, quia stomachum percutit, rigorem & contractionem facit. Mala est pectori, quia tussim gignit, dentibus non congruit, neque neruis, non ossibus, non cerebro, quia hæc membra sunt frigida. Catharrum facit. Pectoribus sanguinem screantibus etiam si cessauerit morbus idem reducit. Aquam frigidam non bibat similiter qui stomachum frigidum & epar habet naturaliter, uel qui infirmans ex frigiditate eam infirmitatem est egressus. Neque post coitum est bibenda, uel nimia exercitia, quia calorem dissipat naturalem. Vniuersaliter dico, quicumque aquam frequenter biberit frigidam, percussionem uel in senectute non euadit frigidam. Neque in nocte post somnum bibat sitibundus, quia calor naturalis extinguatur, nisi propter ardorem febrium, uel cibum calidum & salsum. Aquam frigidam cum niue si quis post cibum biberit, bonum appetitum facit, stomachum confortat, ut bene digerat. Sed tamen subita non est bibenda, uerum paulatim sorbitanda. Nix & glacies si de bona sit aqua, laudabilis est. Sed illa melior quæ super petram & mundam cadit in terram. Cadens enim super metallinos montes, uel terras sapidas & fetentes omnibus modis cauenda est. Aqua calida ieiunum stomachum lauat, & de ciborum fetibus purgat phlegma, & omnem putredinem mundificat, uentrem soluit. Sed si quis eam sæpe biberit, stomachum emollit, digestiuam uirtutem turbat, totum corpus mitigat, sanguis è naribus propter eam emanat. Aqua neque frigida neque tepida uentrem inflat, cum non tamen sitim auferat. Sufficiant ista de aqua

aqua sapida. Aqua nō sapida est salsa, & sulphurea, picea, aluminosa, uitrea, metallina. Salsa uentrem emollit, sepe bibita, uentrē constipat, corpus desiccatur, pruriginem & scabiem generat. Sed tamē hydropicos & frigidos morbos adiuuat si balneant uel bibant morbidi in ea. Aqua picea & sulphurea ad infirmitates ualet frigiditas, neruos calefacit, epar incendit. Aluminosa refrigerat & siccat, sanguinis fluxum & hemorrhoiden stringit. Nitrea uentrem soluit e contra. De metallo ferri aqua uentrem constipat, membra cōfortat, ualet ad dolorem splenis & apostemata. De metallo æris humiditati stomachi subuenit, stranguriā gignit. De metallo argenti aqua, refrigerat & desiccatur. Hæc omnia potui sunt aduersa, nisi secundum diuersas medicinas, siue bibant, siue cum ipsis se balneent. Oportet autem si quis ex necessitate cogatur ut in regionum uel locorum mutationibus secum portet, puluerē aquæ unde solitus est bibere, & aquæ metalling cōmiscet, uel alij marlæ aquæ quā inueniat, & postea colatam eam bibat. Si autē calidē sit natura cum oxifaccharo consuescat bibere. Si aqua sit turbida, micatam de pane factam, pannū unde colaturus est super inducat, & pannū exiccari permittat. Si aluminosa cum dulci potu misceat. Si salsa, cū hordei farina, & bis uel ter eam colet. Si corrupta, cum odorifero potu est admiscenda. Si enim malatum est aqua qualitatum, diuersos gignit morbos corporum. Caueri ergo oportet, quod si non possit fieri, ciceris in aqua cocti aqua alteri corruptæ cōmiscetur. Et similiter marathrum & daucum.

De uino & mero. Cap. XXXIII.

VInum quoddam est merum, quoddā de passis factum, uel melitum uel dactylicum, hordeiceū uel frumentinum. Merū uniuersaliter calidum est & siccum. Nouiter autē torculari tractum in primū transit gradum, neq̄ uetus secundum. Augmentat uel minuitur sua natura ex longinquitate siue propinquitate prelorum. Quod multum est utile in custodienda sanitate, si in aqua sit mediocre. Calorem naturalem cōfortat, eundē augmētatur, & per omnia corporis dispergit mēbra. Animā refocillat, gaudiū & audaciā prestat, uirtutē corporis augmētatur. Colerā rubeā expellit cum sudore & urina. Colerā nigrā tēperat, quia calefacit & humectat. Solida & dura mēbra atq̄ sicca ex labore & fatigatione nimia humectat. Defectionem egrotis tollit, uires reducit, corpora pinguescit, quia appetitiuam uirtutē confortat, digestiuā adiuuat. Membra nimīū sicca ex egritudine diurna humectatione aque atq̄ cibi cito recreat. Dissoluit inflationē & uentositatem, si quis temperatū & nō ad ebrietatē biberit. Frequēter em̄ inde inebriati multas & diuersas infirmitates passuri, turbationē mētis, stultitiam uirtutū, defectiōnē animatorū, qua uenis & cerebri uētriculis repletis, calor extinguit naturalis & infrigidat. Vnde apoplexia generat, epilepsia comitat, paralysis seq̄, tremor succedit et spasmus, actiōes meri, diuersitates

R § mutant

mutantur cōplexionum corporis & organi. Cuius meri natura 5. modis est diuersa, in colore, in liquore, in odore, in sapore, in tempore. In colore quædam ruffa, quæ calidiora sunt & sicca, cito digestiua, calidum sanguinem generantia. Quædam subruffa similiter calida, & boni sanguinis generatiua. Alia citrina, ceteris calidiora, & omnia corporis membra perforatiua, sanguinē colericum & capitis dolorem facientia. Alia nigra prædictis nutritiora, citrinis minus calida, ad perforandū duriora. Alia alba, & minus adhuc calida. In liquore diuersa, quæ quædam grossa, ceteris duriora, & nutritiora. Alia subtilia parū nutriētia, stomachū cito exeuntia, dolorē colericum de capite auferentia, urinā prouocātia. Alia in liquore mediocria, in actionibus suis tēperata. In odore, quia quædam sunt aromatica, quia odorifera, bene nutriētia, & sanguinē bonum facientia. Alia odore horribilia, malum sanguinē & capitis dolorem ex malo suo fumo caput ascendente generantia. Sapore quædam dulcia alijs nutritiora, grossum sanguinē faciētia, uētre humectantia, ad digerendū dura, & sitim gignentia. Alia pontica, stomachū confortantia, uentrē cōstipantia, pectori & suę pertinentię nociua, intestinis cōgrua, ad digerendū dura. Alia acerba, quę & diuretica, grossos humores dissoluentia. Alia amara, minus calida. In tēpore, uetera sunt calidiora, quę secundum longinquitatē uel proximitatē à torcularibus erūt calida. Quia ergo simplicia taliter sunt consideranda, horū qualitibus ad se inuicē cōuenientibus ex suis cōpositionibus iudicabunt. Breuiter tamen dicenda, quę nō debeāt negligi cōposita. Ruffa uina alijs sunt laudabiliora, ad tēperamentū generandū sanguinem, & calorē confortandū naturalē, si sint odorifera, liquore & tēperie mediocria. Subruffa grossa & odorifera. His sunt secunda cū & multum nutriant, & bonū sanguinē faciant. Ruffa grossa & pōtica in utilitate sunt minora. Nigra grossa & pontica ad digerendū dura, grossum sanguinē generātia. Nigra, grossa & dulcia, his sunt peiora. Alba grossa parū nutriūt. Nutritiora alba & subtilia, & diuretica calidæ nature cōgrua, dolorē capitis qui ex humoribus est in stomacho collectis mitigantia, neruosis mēbris amicabilia. Citrina subtilia, parū nutriētia, sed tamen calidiora. Citrina grossa calidissima sunt & acutissima, ad ascendendū caput uelocissima, molestissimā ebrietatē faciētia, maxime si sint uetera. Hęc sunt uinorū diuersitates propter qualitū suarū cōplexiones. Secundū cōplexiones autē singulorū corporū sic nature uini cōsiderādę sunt. Calidis & colericis uina ruffa uel citrina uetera sūt nociua, utpote diuersos morbos generantia. Febres, capitis dolores, ebrietates duras, & dissolubiles. Quæ si ex necessitate bibāt, multū aque admisceat, uel mūdus panis apponat 6. uel 4 horis anteq̄ bibat. Alba & subtilia noua sunt iuuantia. Aquā em̄ mēbratim portant & refrigerant. Frigidis & phlegmaticis, citrina ruffa, & uetera sunt habilia, bonū sanguinē generantia. Alba grossa atq; noua, & nō pura inconueniētia

uenientia, quia humectat & refrigerat corpora, inflat intestina, stomachus defecit eorum causa. Cōplexionis tēperatę uina ruffa & subruffa, inter nouū & uetus mediocria, odorifera equaliter mixta, sunt satis cōgrua, quippe bonū sanguinē gignentia, tēperatim ebibita. Omnia alia uina eis sunt nocitiua & laudibus priorū cōtraria. Corporibus intēperatis & in stomacho uel intestinis, colericis & capite dolentibus uel epate calentibus, ruffa citrina, uetera sunt mala, alba & subtilia iuuatiua. In his aut cōsiderationibus regionū calor & estiuū tempus consideranda sunt angustiantibus. Grossa & dulcia atq; noua sunt inutilia habentibus phlegma, uel uētositatē in stomacho, uel in intestinis et frigidis uel cōstipatis in epate uel uisceribus. Ruffa citrina, dulcia, subtilia sunt eis habilia. Defectis neruis uina nocent omnia. Vini em proprium est ut neruos & cerebrū infestet, hoc testat Hippoc. Vinum, inquit, nocituum est capitis. Iterum: Vinum aquosum & multum cōmixtum, humectat stomachū ut deficiat, inflationē generat. Purū graue est capiti. Sitim & costarū titillationē facit. Ex his dictis prudens medicus & perspicax cōsiderare debet dicenda. Vina de passis facta superioribus sunt uicina. Melita calidiora & sicciora coleram generantia frigidis & phlegmaticis ualentia, maxime si sint aromatica. Dactylica ceteris uinis grossiora & nutritiora, melancholiam pariunt, minus calefaciūt. Omnis ceruisia de quolibet uino facta grossior est quam uina dactylica, & ad digerendum est durissima, constipans uiscera maxime noua. Inflationem & uentositatem generat. Sed digerentes multum nutritat.

De potibus medicinalibus sicut succis. Cap. XXIX.

Potus medicinalis est oximel, oxisaccharum, & his similia. Oximel inter calidum & frigidum est temperatum. Si cum herbarum radicibus conficiat, calori uicinatur. Phlegma uiscosum dissoluit, uentositatem destruit. Si cum saccharo omni etati & regioni cōuenit, poros aperit, phlegma uiscosum dissoluit, sputa screanda à pectore & pulmone expellit, acumen colere mitigat, omni infirmitati de colera & phlegmate commixtis sicut hemitriteo proficit. Si cum aqua cōficiat coctariorū cōfortat stomachū, & de putredinibus phlegmatis & aliorū humorū mūdificat eum. Virtutem appetitiuam excitat aegritudinem exeuntes confortat. Si cum scilla hydropicos adiuuat & epaticos, spleneticos frigidaę naturæ, asthmaticos, & ex uiscoso phlegmate constipatos. Iulep temperatum & frigiditati & humiditati pertinet, stomachi refrigerat ardores in acutis febribus ualet. Mellicrate calori attinet, frigida membra refouet, colaturum est & diureticū, aliquatū nutritiuum. Syrupus rosatus refrigeratiuus, acutis ualens febribus, defectio appetitiua in egrotantibus confortat. Syrupus uiolatus, acutas febres extinguit, uentrem humectat, asperitatem gutturis, & pector

& pectoris mitigat. Sirupus myrtinus, stomachum confortat, uentrem cōstipat, dissenteria & duriciam aufert. Similiter de coctanis factus operatur.

De naturis florum siue frondium. Cap. XXX.

Res odorifera & tangibilis aliquantulum mutatiua est corporis, sed non adeo sicut aër, cibus & potus. Odorifera tantum plus mutat cerebrum. Tangibilis exteriora membra sicut cutem & sibi uicina mutat. Quod cum fiat rei mutanti corpus oportet odoratus connectat & tactus, quæ rebus non naturalibus adiunguntur, ne promissiones nostræ minuantur. Ab odoriferis ergo incipiamus, & suis in cerebro actionibus. Quid autem circa exteriora operentur dicemus, cum de simplici practica medicina in subsequentiis disputauerimus. Odorifera flores sunt uel aromata nos autem à floribus incipiamus. Myrtus diuersas habet uirtutes, quia pōtica & frigida est, sicca quoque & aliquantulum amara, & ideo parum calet, & dissolutiua est, unde iuuat cerebrum calidum & humidum. Rosa similiter diuersas habet qualitates, sed frigiditati tantum attinentes, cerebrum refrigerat & exiccat. Sampsuchum calidum est & siccum, dissoluens cerebri uentositatem & eiusdem humiditatem ipsiusque aperiens constipationem. Basilicon calidum & siccum phlegmatis & grossorum humorum dissolutiuum. Dolorem capitis ex frigiditate dissoluit. Succus adiuuat singultum stomachi ex frigiditate & plenitudine. Sambucum calidum est & siccum, atque dissolutiuum, in paralyti & epilepsia, hemicraneæ phlegmaticæ, imò in omnibus morbis phlegmatici cereri ualet. Iriou diuersas habet naturas, tamen calori uicinas. Vnde dissoluit omnes cerebri infirmitates phlegmaticas. Viola frigida est & humida, calorem & siccitatem cerebri iuuat, somnum præstat. Citrinus flos frigiditatem iuuat cerebri & confortat.

De naturis aromatum. Cp. XXXI.

Mviscus maior est in aromatis calidus & siccus in tertio gradu, deficientis ex frigiditate cordis confortatiuus. Membra deficientia confortat. Sternutationes de musco & croco paralytim adiuuant, cerebrum confortant. Ambra calida est & sicca. Actiones suæ parum dissimulant musco. Gariophylum in secundo gradu calidum est & siccum, frigidum iuuat cerebrum & defectum atque melancholicum, animæ & cordis est confortatiuum. Sandali in tertio gradu sunt frigidi, dolorem iuuant frigidi capitis, calores cerebri sunt refrigeratiui. Camphora in tertio gradu frigidi & sicca calorem & siccitatem cerebri refrigerat, defectionem cordis & animæ ex calore confortat. Lignum aloë diuersæ est naturæ, sed tamen uniuersaliter calidum est & siccum, adiuuans uniuersaliter cerebri & stomachi humectationes, & eorum defectiones, animam, cor & omnia interiora membra confortat. Macer inter calorem & frigiditatem medius est, stomachum fouet, lienteriam ex defectione uirtutis contentiuæ adiuuat. Spica calida & sicca

ficca, stomachi & epatis frigiditates iuuat, diuretica est & menstruam pro-
uocat. Costum calidum est & siccum, defectionem confortans neruorū, ua-
lens contra uenenum. Omnia autē aromata calida & sicca, cor, stomachū,
cerebrum sunt confortatiua, sed tamen fumo ipsum cerebrum replentia.

De naturis uestium. Cap. XXXII.

OMne uestimentum corpori appositum, necesse est sit calefactoriū,
& aëris frigidi repulsiuum. Sed tamen & ipsa uestis calefit à calore
exeunte poros corporis. Sunt autem uestes diuersę quędam plus,
quędam minus calefactoriæ sicut lineę. Omne enim lineū cum induitur res
frigerat corpus, & maxime si lixetur. Sin autē calefacit multū, & humectat
membra. Bombicinū plus reddit calidum, & maxime si sit subtile & tenerū
membra facit tenera. Quodcunq; uestimentū est pilosum plus calefacit, &
tenera membra reddit. Lene atq; rarum minus calefacit, & æstati est opti-
mum. Lana calefaciunt & exiccant & indurant membra. Castia calefacit
& tenerat, frigiditati renum est optima. Sericum quanto subtilius & pilo-
sius tanto plus calefacit & tenerat corpus. Cōtraria contrarię operant. Pel-
liceę uestes secundū animalīū unde sunt considerātur diuersitates. Quanto
autē cutis est solidior, & pilus mollior, tanto magis est calidior. Quod per-
spiciat medicus ex regionum situ, & ex hominum consuetudinibus.

De somno & uigilijs. Cap. XXXIII.

CVM de ciborum & potuum diuersitatibus satis & abunde tractaue-
rimus, de somno & uigilijs hæc comitantibus necessarius sequitur
tractatus. Somnus ergo aut naturalis, aut non naturalis. Naturalis
huic nostro attinet tractatui. Non naturalis intra illa quę extra naturā sunt
ponendus erit. Somnus igitur naturalis ex temperata humiditate fit cere-
bri, ex & fumo humido, atq; claro, à toto corpore ad cerebrū ascendēte. Vn-
de cum cibamur, & ciborum fumus cerebrum ingreditur, facile dormita-
mus. Fit autem somnus naturalis propter duas res. Primo ut cerebrum cū
sensibus à suorum motuum quiesceret fatigationibus. Vnde animalis uirtu-
tis actiones in somno sunt quiescentes: Visus, auditus, gustus, odoratus, &
motus uoluntarius. Actiones autē spirituales & naturales in suo cursu sunt
permanentes. Dormientes enim siue dormitantes non anhelitu priuantur
neq; digestiua uirtus amittitur. Quod ex arteriarum motu atq; flatu cōpro-
batur, & quia cōmesta à dormientibus melius digerunt. Secundo somnus
est necessarius, ut cibus digeratur, humores excoquant. Calor enim natu-
ralis interiora petit corporis. Vnde quia in hyeme magis dormitur, ex no-
ctium prolixitate melius digeritur quam in alio tempore. Naturalis autem
uirtus intus operari comprobatur, quia cum dormiamus magis operimur
& extremitates corporis tunc refrigerantur. Actiones somni diuersę sunt
duobus modis, secundum quantitatem temporis, secundum magnitudinē
materiæ, quam inuenit in corpore. Secundum quantitatem temporis, quia

S si mul

si multus sit somnus animata deficit uirtus, corpus humectatur & refrigeratur. Phlegma maioratur, calor naturalis minuitur. Si moderatus cibus digeritur, corpus impinguatur, labor dissoluitur, animus confortatur, calor naturalis augmentatur, humores temperantur, mens clarificatur. Si minor quam oporteat animus & uirtutes naturales & digestiua deficiunt, corpus desiccatur. Actiones somni ex quantitate materiae quam inuenit, quia si cibus uel humores sint indigestibiles quorum sint quantitates plus quam uirtus naturalis exposulet, cum calor intret naturalis, materiarum magnitudines uincit, & extinguit, sicut uidemus in initio ephemerinos periodos. Vnde oportet ut multum comedentes non antea dormiant, quam ciborum stomachi digestionem aliquantulam sentiant. Similiter febricitantes in horis accessionum dormire non oportet. Si corpus cibus exinanitum sit, calorq; naturalis in interiora corporis redierit, substantialem humectationem exiccat, cum nihil aliud exiccandum inueniat. Vnde calor naturalis minuitur, & corpus refrigeratur. Si somnus cibos & humores temperatos, calor naturalis interiora intrans corporis cibos digerit, humores temperatos reddit, corpus humectat, calefacit & impinguat. Hæ sunt actiones somni, in corporibus cuiuslibet animalis. Vigiliæ similiter quedam naturales, quedam sunt non naturales. De non naturalibus tunc disputabimus, cum de causis dicemus accidentibus. Vigilijs naturalibus uirtus naturalis atque corpus fatigantur. Sed uirtus animata confortatur, quia calor naturalis corpus egreditur. Sensus & motus corporum confortantur. Vigilię igitur refrigerant, corpus intrinsecus calefaciunt, & exiccant extrinsecus. Quæ si modum excesserint, calorem augmentant, corpus exiccant.

De coitu. Cap. XXV.

DE somno & uigilijs disputatione finita, de coitu sequitur nostra sententia, & si naturali exinanitioni attineat. Hunc natura fecit in animalibus ut generarent, & species eiusdem generis seruarentur. Destructa enim in generatione reparantur. Vnde nimiam delectationem natura fecit in coitu, ut quodlibet animal ad hoc alliciat, & anime. Omnes enim ferè homines tantum in coitu appetunt sui delectationes. Pauci gignendorum spe filiorum. Irrationalia tantum delectatione sunt contenta. Fecit autem natura gignendorum sperma, quod corporis quedam est superfluitas, sed non tamen alijs superfluitatibus assimilanda, emunctionibus, sputis, sudori, urine, & similibus que ad nullam necessitatem emittunt. Sperma enim istud de meliori substantia totius corporis generat. Vnde Gal. dixit in lib. de custodia sanitatis. Natura, inquit, spermatis aerie & ignee nature est. Cuius complexio calida & humida est necessario, quia de puro & clarificato sanguine generat, unde fundamenta principalium membrorum nutriunt. Ideo cum quidam in coitu plus quam oporteat exercent, uirtus minuit, corpus exiccatur. Cum enim multo maior sanguinis quantitas minuatur

minuatur phlebotomia, nunquam tamen aliquis inde delassatur, sicut triplicato uel quadruplicato coitu, & si multo minus sanguinis emittatur. Cuius defectiois causa talis, quia cum natura illud spermatis emiserit, quod in testiculis & uasis suis inuenerit, & homo ad idem operandum secundo animetur, neque tamen in uasis natura inueniat, quod paratum emittat, colligit per alia membra quod sanguinis paratum ad opus spermatis fuerat. Quod si multotiens homo in coitu fatigetur, sanguis principalia membra principaliter nutriturus tandem emittitur. Vnde fit ut multum id operantibus sanguis pro spermate per uirgam emittatur, quia natura ad excoquendum, non habuit tempus congruum. Vnde est necesse corpus deficere. Hippoc. & Galen. dixerunt coitum sanitatis custodiende fomitem unum esse. Alij e contra. Nos Hippocratis & Galeni consentientes autoritati, dicimus coitum de corpus mutantibus esse unum. Qui cum excedat modum, necesse est generet morbum. Sicut enim humores quibus corpus regitur si minuantur uel augmententur morbus necesse est inde generetur: itidem in utrolibet contingit coitu. Vnde cum in uasis sibi competentibus sperma augmentetur, oportet ut a natura sicut quaelibet expellatur superfluitas, quod sine coitu saepe fit in pollutionibus. Pollutiones nihil sunt aliud quam quod humores caleuerint & augmentantur. Vnde cum uasa spermatis impleantur, necessitas expetit educantur. Cum autem neque coitu neque pollutionibus exeant, tetanum in inguinibus generant, grauitatem sub hypochondria imo totum corpus grauatur. Aliquando in uasis calefiunt & febres faciunt. Aliquando fumus eorum ascendit cerebrum, & pessima generat circa ipsum accidentia. Vnde si coitus quando & secundum quam oportet exercetur, corpus leuigatur, sanitas corroboratur, cogitationes malae remouentur, ira extinguitur, melancholia iuuatur, multi morbi phlegmatici propulsantur, appetitus excitatur. Sin autem e contra modum exeat causa, quia corpus refrigeratur & exiccatur, & aliquando calefit ex motu nimio. Coitus autem est triplex, aut propter rem naturalem, uel non naturalem, uel extra naturam. Naturalem si puer uel iuuenis non exercent, quorum complexionones calidae sunt & humidae, & similiter testiculi, ipsi uero pingues & rubicundi, uirtuosi & sani, in inguinibus dolorem patient, pigritiam corporis totius grauitatem & fastidium. Aliquando cum calefiat, febres siue melancholiam generat & scotomiam siue cardiacam. Naturaliter frigidi & sicci, & similiter testiculi macilentissimi, colerici albi, liuidi, & spermatis parui, hoc sepe operati corpus infriigidant. Calor naturalis eis minuitur, pori rarificantur, nerui deficient, tremor & animae defectioes, cardiacae, fastidium, arteticus dolor, pectoris & pulmonis mala accidentia, subeunt. Quod si propter haec non desistat, & corpus corrumpatur, & in spasmodum oportet decidat. Vnde est necesse ut hoc caueatur. Frigidi & humidi uel calidi & sicci mediocriter dicuntur exercere. Sin aliter morbi fiant necesse est. Frigidi & humidi hoc operantes calore naturali

priuantur, nerui emolliuntur. Calidi & sicci deficcationes patiuntur totius corporis, oculorum concauitates, & alias siccas infirmitates. Naturalem si exercuerint cibo & potu corporibus plenis deficcationes sequuntur corporum, emolliationes neruorum, dolores artetici, constipationes in uescicis, humores augmentantur uiscoli. Quod si non desistant hydropisim, anhelitum, uel paralyfin incident. Si sitiens fecerit uel famelicus, post uomitū & uentris solutionem, seu phlebotomiam, uel balneum, uel post quemlibet laborem, uigilias, tristitiam, deficit corpus & exiccatur calor naturalis dissoluit, uisus obscuratur, oculi concauantur. Aliquando spasmus & defectio sequuntur. Similiter si post gaudiū subito fiat, maxime in æstate uel autumno, quia hæc duo tempora coitui sunt incōuenientia. Si operetur quis coitum cū corpus nec adeo plenum, nec sit adeo exinanitum, habens multum sperma, cum letus sit & sollicitus iuuatur corpus, calor naturalis confortatur, præcipue in puericia & in iuuentute, & uernali tempore hoc operari & utile. Quicumque faciunt propter rem extra naturam, si cōturbationē mentis patiantur, propter melancholiam, uel cogitationē habēt falsam, uel sunt herniosi, uel phlegmate pleni, uel laborantes de inplenitudine corporis, uel cerebrū habentes plenū humoribus, uel si in capita eorū acuti sumi ingrediant, sanus eis est coitus. Maniam em̄ aufert, amorem tēperat, suspicionem falsam mitigat, laborem alleuiat, constipationē pororum aperit, abundantiam humorum cerebri à superioribus in inferiora deponit. Et maxime prodest, si complexio cuiuslibet calida & humida est. Si qui rursus coeant qui pectoris uel pulmonis infirmitatem habeant, uel artetici, & in uisceribus grossis, frigidi quoq; & phlegmatici, & in ilibus dolentes, diarrhœa etiam uel dolorē stomachi, & deficcationem habentes, catarrici & coryzaici in his infirmitatibus augmentantur, uel si non habeant eis accelerant. Magis tamen coitus cerebro & neruis nocere uidetur, propter dissolutionē animati spiritus. Pectori & pulmoni propter nimiam motionē & uitalis spiritus dissolutionē. Oportet ergo sic infirmitatibus ut in pestilētiae temporibus, & corruptione aëris coitus uitef. Quidā coeuntes uirtutum patiunt deficcationes, stomachi abominations in ore siccitates, oculorum concauitates. Si autem abstineant, spermate in uasis suis abundante, grauitatem capitis tolerant abominationem quoq; & angustiam. Quos oportet medicari ut sperma possit exiccari, libido extingui. Quod in practica nostra sumus dicturi. Quidā alij cum hoc operentur, rigorem extremore corporum patiuntur. Hoc autem corruptionem significat humorum quos calor dissoluit in coitu. Alij in hoc eodem opere nimio fatigantur putore. Vnde cognoscitur, quia tunc temporis putredines humorum dissoluantur.

De exina

Quoniam quidē de coitu particulari scilicet exinanitione ad nostrū posse diximus, de naturali exinanitione uniuersaliter dicendū esse uidetur, sicut digestionē, urina, menstruis & similibus. Hęc si coërceantur ne exeāt, aut si plus quam oporteat exeant, morbos secundum naturam generāt. Vnde necesse est non teneri, cum cursus expulset naturalis. Quæ si non prout oportet emittantur, medici in expellendis satagant, si intemperatus & multus sit exitus, in retinendis laboretur. Si quis enim egerenda, uel uentositatem teneat colica passio necesse est succedat, tenasmos etiā angustias patiuntur retinentes, defectionē appetitiuā, uomitum, uentositatem stomachi uel intestinorū. Si nimis exeant, dissoluūtur uirtutes, corpora deficiūt. Si emittant colerica in intestinis faciunt uulnera. Urina tenta, stranguriā, ardorē, dolorem uesicæ, atq; renū generat, uel eadem uulnerat. Exiens plus quam oportet, sitim facit, uirtutes dissoluit, corpora deficcant. Menstrua non exeuntia in initio infirmitates faciunt acutas. Tardantia infrigidant epar, calorem naturalem extinguunt, sæpe in hydrophis cadunt. Item eorum fumus ascendēs caput subtilitatem & angustiam generat. Si ad cerebrum saliat, diuturna gignitur hemicrania, cephalæa, defectio uisus & similia. Item sanguis de hæmorrhoidæ facit si stringatur, postq̄ ex consuetudine uenerit. Sanguis per gulam atq; buccam egrediens, si teneatur quibus contigit secundum consuetudinē morbos generat in capite, sicut grauitatem, uertiginem, & similia. Si autē exeat plusq̄ oporteat, siccitatem faciei, & oculorum generat. Vnde oportet nō negligi naturales exinanitiones, ut ordinentur secundum earum cursus naturales.

Purgatione expleta naturali & eius actionibus circa corpora expositis, subsequitur ut de accidentibus animæ dicamus, & quid circa corpora operent. Omnia ergo corpora immutantur ex animæ accidentibus sicut ex suprascriptis patiunt, ex conseruatis conseruant, ita & accidentia sanitatis conseruationis uel corruptionis sunt causa. Rascentes enim quibuslibet ex causis, angustiantes, tristantes atq; timentes, suspicantes & amantes sepissime pessimas incidūt infirmitates & citissimas mortes. Ab ira se coërcentes, & rationabiliter animū cōpescentes, quicquid mali insperati uenerit modeste sustinentes, has euadent infirmitates. Et si quandoq; huiusmodi aliqua uenerint accidētia, rationabiliter eos molestātia, si infirmē difficulter sanant. Hęc aut accidētia, sanitatis sunt causa. Ira em̄ si frigide cōplexioni uel timide interuenerit, multū eis subuenit leticia, sollicitos, tristes & angustiantes iuuat. Multos inq; Gal. homines noui qui ex lōgo tēpore angustia, siue tristitia sūt perpeffi, sed cū ad diuitias, siue gaudiū peruenerint ad sanitatē redierūt pristina. Alij ex infirmitate habita sanantur, cum quæ

amauerint uideāt. Similiter cōplexionē cerebri calidum & siccū, & semper habentes gaudium & leticiam, tristitia & angustia superuenientes adiuuāt, quia calor in interiora rediens, nullam patitur dispersionem exteriorē. Cum ergo ex accidentibus corpora mutantur, oportet eorum diuersitates dicantur, & circa corpora eorum actiones. Accidentia animæ, ira, leticia, tristitia, angustia, timor & uerecūdia. Ira est ebullitio sanguinis in corde existentis, & motus caloris naturalis subito extra corpus ad uindicandū exeūtis. Huius actio corporis est calefactio & exiccatio, colere rubeæ confortatio, & febres ephemerās generat aliquando. Humores autē corporis ad putredinem parati, febres gignunt ex putredinibus suis. Ira uero augmentante, calor dissoluitur, naturalis uirtus deficit, tremor fit maxime, his qui non adeo sunt uirtuosi. Sed tamen hæc ira non mortificat. Frigidæ naturę si non superflua, aliquando est congrua, calor enim naturalis exteriora mouet corporis, & cum ipsa uis exit sanguinis. Vnde mali cutiū dolores ad bonos redeunt, & carnes crescunt. Sanguis enim exiens, arterias carne implet & nutrit. Manifestat calorem exire rubor uisus in facie, & quod uenæ implent sanguine. Gaudium siue leticia est exitus caloris naturalis paulatim in exteriora. Vnde anima confortata calorem naturalem per totum corpus temperat, sanguinem actione sua augmentat, corpus impinguat. Idcirco omnibus & maxime sanis contingit corporibus. Sed tamen gaudium aliquando interficit si fit subitum propter caloris naturalis extra corpus egressionem, & in exteriora dispersionem. Quod quidam dixit quandoq̄ fuisse ex nimio & subito gaudio superueniente. Angustia est cum paulatim calor naturalis in interiora subintret, unde febres nascunt ephemerę. Quæ angustia si diu moretur calor augmentatur. Solida membra calefiunt, & in hecicas febres cadunt. Si autem in frigidis fiunt, calor extinguitur naturalis. Est ergo angustia omnibus corporibus maxime siccis & frigidis nocitiua. Tristitia est cū calor naturalis aliquādo exeat, aliquando intret. Intrat cum quę sperauerit desperat. Exit cum sperat quę desperauerit. Oportet ergo hominem cum intollerabilem habuerit exultationem, ad quandoq̄ forsitan futuram recurrere calamitatem, ne calor naturalis exiens refrigeret interiora, spargens se per exteriora. Timor est cum calor naturalis subito ad interiora corporis ut anima fugiat, quod sibi nocet horret, & expaueat. Verecundia est cum calor naturalis, & interiora intret & exteriora in uno momento uisitet. Calor enim naturalis ad interiora sicut & in timore, refugit in uerecundia, & post memoriter recurrit ad exteriora, ut defendat cæteris non sibi incerta. Vnde fit ut rubeat cutis in uerecundia. Horum duorum accidentium actiones corpori cui libet sunt inconuenientes.

Constantini

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO

cognitu necessarijs locis, Liber VI.

143

CAPITULA LIBRI.

De re extra naturam	1	De accidētibus uoluntarij motus	20
De morbis & eorum generibus & incipiendum à similibus	2	De malis motibus	21
De instrumentorum morbis	3	De accidētibus morbū generātib.	22
De morbis separantibus iuncturas	4	De accidentibus actiōnum morbi & naturæ	23
De causis morborum omnium	5	De accidentibus spiritualium actiōnum & causis eorum	24
De causis similibus morborum	6	De accidētibus naturalium actiōnum & à digestiua incipiendum	24
De causis instrumentalium	7	De accidentibus appetitiue, contentiue, & expulsiuæ	26
De causis seiungentium iuncturas	8	De accidētibus secunde digestiue	27
De accidentibus eorum	9	De accidentibus tertie digestiue	28
De accidentium generibus	10	De accidētibus modorū corp orū	29
De accidentibus sensuum & à uisu incipientium	11	De accidentibus in apparentibus euntium corpus	30
De accidentibus auditus	12	De accidētibus in urina apparentib.	31
De accidentibus gustus	13	De accidentibus in digestione apparentibus	32
De accidentibus odoratus	14	De accidētib. in sudore apparētib.	33
De accidentibus tactus	15	De accidentibus in mensuris apparentibus	34
De delitijs & doloribus	16	De exinanitione nō naturali	39
De accidentibus appetitus	17		
De accidentibus cerebri & cordis propter os stomachi	18		
De accidentibus sensus sensuum id est cerebri	19		

De re extra naturam. Cap. I.

Nsuperioribus tres partes theoricę esse diximus, de duabus autē promissa iam expleuimus, id est, naturali, & nō naturali partibus restat tertia, quę extra naturā est dicēda. Sunt autē morbi & causę morbos facientes, & accidentia eos sequētia. Quia autem regimenta sanorum corporum ex temperamentis sunt rerum naturalium, hęc q̄q̄ temperamenta in cōplexione similibus membrorum, & cōpositione officialium sunt temperata, temperamenta uero similibus, ex tēperantia sunt humorū, & temperamenta officialium ex moderatione materię & formatione uirtutis in quolibet fœtu, sicut & tēperantia officialium temperamenta facit actiōnum, tēperamenta quoq̄ rerum naturalium in mēbris & humoribus erunt, quolibet ergo horū modum excedens extra naturam faciet rem. Si em̄ humores tēperamentum exeant, morborum faciunt causam. Quod si mēbra sint intemperata, morbos erūt generantia. Actiōnes si modum exierint, accidentia facient. Tria ergo sunt extra naturam: Morbus, morbi causa, & accidentia morbū sequentia. Morbus est quod principaliter corporis actiōni nocet, nullo mediatore, qui eū adiuuet succedente. Calor enim in febribus sine remediātib. nocet actiōnibus. Aqua in oculo, uel nullo mediante obest uisui. Apostema in guttore obuiat

obuiat anhelitui, & transglutiendis nullo adiuuante. Causa morbi per alium non posse nocet actioni, sicut putredines in febribus causa febrile esse comprobant, & nocent actionibus. Accidentia sunt ipsa actio corrupta, quae morbus generat, sicut uisus ablatione propter aquam. Aqua enim in oculis est morbus accidentia ablatio uisus, morbus ergo nocet actioni sine mediatore. Causa per aliud nocet sibi. Accidentia sunt ipsae actiones corruptae, à morbo generatae.

De morbis & eorum generibus & incipiendum à similibus. Cap. II.

Sicut Hippocrates & Galenus testantur, morbus est cum membra actionis suae naturalis temperamenta egrediantur. Compositio autem membrorum triplex est. Est enim similium membrorum ex humoribus quae cum temperamenta egreditur, ex membris quibus inest morbus nomen sibi sortitur, ut similis uocetur. Est & compositio officialium membrorum ex similibus quae cum exeat siue compositionis temperamenta, officialem morbum generat. Est & tertia compositio omnium membrorum in toto corpore colligatio. Quae cum dissoluatur, morbus ille separatio iuncturae nuncupatur. Hic uniuersa, uel morbus dicitur, quia supradictis duobus sociatur. Tria ergo sunt genera morborum, similis, officialis, uniuersalis. Similis duobus considerabitur modis. Est enim simplex, est & compositus. Simplex in 4. diuiditur, quia est calidus uel frigidus, humidus uel siccus. Compositus similiter est quadripartitus: Calidus enim est & humidus, frigidus & humidus, calidus & siccus, frigidus & siccus. Simplex uel ex simplici est qualitate, uel ex humoris alterius commixtione. Ex qualitate sola caloris hectica est febris & ephemera, ex calore solis siue laboris. Ex alterius humoris admixtione sunt apostemata, phlegmones dicta, & febres ex putredinibus & similia. Ex frigoris qualitate sola congelatione uel spasmus, quae ex frigiditate nimia fuerit aeris siue niuis. Quae cum aliquo humore accidit est paralytis, apoplexia, epilepsia, & similia ex phlegmaticis chimis genita. De qualitate sola morbus siccus consumptione solidorum membrorum exinanitionibus sicut phthisis uel spasmus. Siccus cum alterius humoris commixtione, cancer, elephantia, & alij ex sicca materia. Humidus de qualitate sola totius corporis est humiditas, siue tabiditas. Cum alterius humoris admixtione. Hydropisis ex humidis chimis. Compositos autem morbos sine alterius humoris admixtione impossibile est esse. Calidus enim & humidus ex sanguine nascitur, sicut apostema, quod phlegmonem uocamus. Calidus & siccus ex colera rubea est apostema, quod dicitur erysipela. Frigidus & humidus ex phlegmate est apostema, & hoc uocatur idunia. Frigidus & siccus ex colera est nigra, sicut est apostema scleros uocatum.

De officialibus morbis. Cap. III.

Officialium morborum quatuor modi sunt in forma, in quantitate, in numero, in compositione. In forma sunt 5. modi. Est enim membrorum inconuenientia, ut capitis longitudo foeda, & crurum tortitudo.

Conca

Concauitas eorum, ut si manuum & pedum concauitas carne repleatur. Membrorum perforatio quoniam largitatem partitur & strictionem. Largitatem ut est uenarum apertio quæ sunt in ano. Qui morbus hæmorrhoidis dicitur. Strictio est uenarum coartatio, sicut ex quolibet ligamento. Hæc strictio fit in eo mēbro & aliquando cuiuslibet uniuersalis toti corpori est actio, aliquando uero non. Quod contingit ex apostemate, uel uisoso phlegmate. Si ex apostemate stringatur membrum, duos patietur morbos. Apostema unum, oppilationem alterum. Si enim uena concaua est, apostema est oppilata, duas patitur infirmitates, duas amittēs actiones. Qua propter apostema sanguinem non generat, propter oppilationem corpori non mandat. Si uisicosum phlegma impediat, actio admittitur una, quod sanguinem non mandat, unde una tantum est infirmitas. Quartus in asperitate morbus est, cum membra naturaliter aspera, incipiūt esse leuia, ut stomachus & uulua, quæ naturaliter sunt aspera. Quintus est in lenitate, cum naturaliter lenia, incipient esse aspera, ut gutturis & pulmonis canales naturaliter lenes. In quantitate duo sunt modi, cum uel membra sint magna uel parua. In numero similiter sunt duo in multitudine naturali, uel non naturali, & in paucitate uniuersali uel particulari. In compositione similiter sunt duo modi, ex membri de suo loco motione, uel ex uicini membri dissipatione, ut sunt digiti, labia, quæ conglutinatione uel adhærent, & non separantur, & non cōglutinantur.

De morbis separantibus iuncturas. Cap. IIII.

Separatio iuncturæ est morbus uniuersaliter in consimilibus uel officialibus membris. Aliquando enim in carne, aliquando in osse, aliquando in tota manu uel pede, & tunc uniuersaliter in consimilibus & officialibus est. Separatio ista ex membris in quibus est diuersa sortit nomina. Si enim ossibus accidat, dicitur fractura. Si nouiter carni, plaga. Si uetusta, plaga uocatur, sed putrida. Si neruis, fissura uocanda erit. Si arterijs, orifema. Si in uenis, contusio. Si medijs lacertis, contritio, sicuti excoriatio. Si officialibus, perpetua sit separatio, dicitur incisio, ut in manibus uel pedibus. Hij morbi tres id est separationes, similes & officiales aliquando sunt soli, aliquando cōnexi sibimetipsis. Connexi fiunt sex modis, uel etiam similes cōsimilibus, ut callidus cum humido, calidus cum sicco, uel similes cum officialibus, ut apostema in membrorum uia ad alia membra quam claudit apostema, unde illa membra dupliciter sunt infirma, apostemate in quantitate & oppilatione. Vterq; autē morbus officialis dicitur. Quartus est morbus similium cum iuncturæ separationem, ut abscisio digiti unius. Sextus cum tres isti se cōmisceant ut in oculo ophthalmia, quæ & uulneratur, & exit humor uueus & foramen uisus mutat, & facta est ibi cataracta, & nata est ibidem ungula. Quod cum uenerit oculus sex modis patitur ophthalmiam,

T hoc est

hoc est calidum apostema. Apostema autem est officialis morbus ad quantitatem pertinens, & calorem qui de morbis est similibus. Secundum est uulnus quod iuncturæ separationi attinere uidetur. Tertium quia exit ueua, quod est officiale in quãtitate. Quartum mutari foramen de loco suo, & est officiale in compositione. Quintum est cataracta id est aquæ fluentia, & est officiale attinens opitulationi. Sextum est ungula, & est officiale in numero. Hii sex morbi in uno membro sunt coniuncti.

De causis omnium morborum. Cap. V.

CAusa morbi uel cum mediatore morbo nocet actioni, uel cum mediatione alterius membri, unde membrum patiens iuuamentum recipit cum morbo mediante. Sunt putredines febres facientes. Putredines enim non per se nocent actioni, sed mediatione febris. Altero quolibet membro mediante sicut scirbum cuius actione calefit stomachus & epar. Si ergo patiatur constat quia utriusq; officiatur cum refrigerentur, præcipue si maior scirbi quantitas incidatur. Cum mediãte morbo sicut cornea. Quæ si patiatur, uulnera uisus exiens cristalloidon, contrahitur ne oppositũ ferire possit corpus. Causa ergo morbi, generaliter triplex est: Aut enim primitiua, quia corpus patitur extrinsecus, ut incisionem ex ferro, percussionem ex lapide, morsionem ex reptilibus, cõestionem ex leonibus, calorem à se, frigiditatem à niue & similibus. Aut enim antecedens quæ ab interioribus corporis motum accipit, & cum alio mediatore actionem sui nocumenti uidentur explere, sicut humores sunt causa febrium mediante putredine. Non enim febres esse possunt, nisi humores prius putrescant. Putredines ergo sunt mediatrices inter humores & febres. Est & coniuncta & permanens sine mediatore actionem suam explens, sicut putredines febres facientes. Permanentes hæ dicuntur, quia putredinibus præsentibus infirmitas adest, his abeuntibus infirmitas recedit. Singulæ harum causarum, uel propter morbos similes sunt, uel propter officiales, uel propter iuncturarum separationes.

De causis similibus morborum. Cap. VI.

Complexio mala, quæ similibus morborũ est causa, est quadripartita, de calido, de frigido, de humido, de sicco. Causa calidi morbi est fenaria, nimius motus animæ sicut ira, uel corporis, sicut labor maxime non consuetus. Vel occurso actualis calor, sicut æstiuus solis, uel mora in balneis. Vel constipatio membrorum, quæ calorem non patitur dissolui corporũ, sicut per niuem ambulanti bus uel in aluminosis aquis balneantibus, uel ex putredine. Omne enim quod putrescit necesse est calefieri. Vel ex paucitate cibi sicut ieiunantibus contingit. Vbi cum calor nutritum non inuenit ad humores corporis calefaciendos, & exiccãdos redit. Vel cibus potestatiuq; calidus, sicut allia, piper, cepe & similia. Causæ
frigido

frigidorum morborum 8. sunt: Occursio frigiditatis naturalis sicut niuis, aëris frigidi, adeo longa frigiditas, ut calor naturalis congelescat. Vel res frigida & tamen potestatiua, sicut aqua frigida, lactuca, papauer, atq; similia. Vel nimia cibi & potus abundantia, quæ calorem naturalem suffocat, sicut si lucernæ nimium apponitur oleum, subito extinguitur. Vel ex multa cibi paruitate, sicut contingit in igni ligna non habenti. Vel ex nimia constipatione pororum, qua impediende humores dissoluendi non possunt dissolui, hisq; augmentatis calor confunditur naturalis. Vel ex nimia pororum largitate, quæ calori dissolueno foramina amplificat, sicut morantibus in balneis sæpe contingit. Vel ex nimio motu, quo calor naturalis dissoluitur, unde necesse est corpus refrigeretur. Vel ex quiete nimia humores augmentante quibus extinguitur calor ipse. Hæ sunt morborum frigidorum causæ. Sed neq; præcedente calore, neq; in modo dicta frigiditate absolute oportet intelligi constipationem pororum calefieri uel refrigerari. Actiones enim constipationis utriusq; in unoquoq; corpore tripliciter sunt diuisæ, in constipationis qualitate, in humorum quantitate, in naturis humorum à corpore dissolutorum. Qualitas constipationum multa uel nimia in corpore facit infirmitates frigidas, quia calorem naturalem intus effugat, neq; aërem refrigerantem & temperantem intrare permittit, unde calorem necesse est extingui. Constipatio parua corpus calefacit, quia præ paruitate suæ dissolutionis calor augmentat naturalis. Humorum quantitas & oppilatio multæ & nimie corpus infrigidant. Quia ex humorum augmentatione calor naturalis intus extinguitur. Humores parui & boni & constipatio non multa, calorem naturalem confortant & augmentant. Humores si augmententur colerici fumus dissoluendus male qualitatis, & corpus oppilatum, humores generant calidos et malos. Humores frigidi uiscosi & phlegmatici in oppilato corpore frigidos & phlegmaticos generant morbos. Aliquando humores melancholici, & fumus dissoluendus frigidus & siccus in oppilato corpore frigidos & melancholicos generant morbos. Humidorum morborum causæ sunt 5. Occursio actualis humiditatis, sicut in dulcis aquæ balneis, uel humiditate aëris, uel nimius cibus & potus uel res potestatiue humidæ sicut lactuca, cucurbita, atriplices uinum mixtum cum multa aqua & similia, uel quies nimia quia humores augmentant, & corpus humectatur, uel constipatio pororum corpus humectans, si humores sint humidi. Siccorum morborum sunt quinque similiter. Occursio siccitatis actualis, sicut ambulanti in uenenosa loca contingit, his qui infodiuntur arene uel pulueri causa exiccandi nimij humoris uel balneantibus in aquis malis aluminosis siue sulphureis. Secunda paruitas cibi qua humiditas exiccatur corporis. Tertia res potestatiua sicut lentisci, sal, acetum. Quarta nimius labor & exercitia quibus corporis dissoluitur humiditas. Quinta nimia pororum quantitas qua corporis dissoluitur hu-

miditas. Hæ sunt similitum morborum causæ, quæ dicuntur complexiones malæ, simplices sine materia. In compositis enim causæ sunt compositæ, & ex numero cõpositionis numerus causarum erit. Secundum modos causarum, modi erunt morborum. Si quis enim potestatiue calidam accipiat potionem, & motu nimio moueatur, calidaq; aqua balneetur, calido laborabit morbo quæ mala & calida dicitur cõplexio. Si causæ sint multæ actiones diuersæ, ut aliæ calefacient, aliæ infrigident, aliæ humectent, uel exiccent, uel unum quod uix horum expleat, ut si calidus fuerit morbus, calorem necesse est tantum operetur, & iste morbus mala cõplexio simplex uocatur, uel sibi iuicem cõpositæ sunt duæ, quarum unaquaq; operatur secundum se, & cõpositus morbus nominatur. Si autem omnes in simul aggregentur, & unaqueq; suam actionem operetur, morbus inde finitus generatur. Hæ sunt causæ similitum morborum, quando sine materia sunt humorum. Morborum malæ complexionis cum aliquo humore ad infirma membra effluetium sex causæ sunt. Vel enim uirtus membri à se expellentis superfluitatis sui nutrimenti, uel ab alijs sibi uenientes membris, quod ex fortitudine sua principalia faciunt membra, sicut cerebrum, cor, epar, arteriæ, & uenæ, uel membri defectio, sustentis ea, scilicet recipientis quæ à fortibus sibi mandantur membris, cum nisi expellere præ sui possit imbecillitate. Defectio autem ista aut naturalis est sicut cutis, quæ ad hoc fuit facta, ut ab interioribus membris recipiat expulsa, & caro glandosa, maxillis & unguibus & post auriculas. Hæc enim naturaliter sunt defecta, ut recipiant à principalibus membris expulsa uel extra naturam eadem est defectio, quæ uel à principio defecta esse incipit uel post aliquantulum temporis. Quaecumq; ergo membrum infirmatur, defectum esse intelligitur, uel multa humorum quantitas, qui humores in corpore ex mala & inordinata dieta solent incrementum accipere. Sicut in comedentibus multa & mala cibaria, neq; curantibus balnea uel exercitia. In quorum corporibus inde malus sanguis cumulat, cui mundando sua organa sicut fel & splen, non sunt sufficientia. Unde mala materia in corpore adunata, de membro in membrum necesse est decurrat. Vel defectio uirtutis nutritiue, quæ recipientis membri naturæ, cibum nequit adaptare, neq; in eis similitudinem transformare. Vel pororum largitas, qua humores à fortibus membris cito currunt ad defecta expulsores receptiua, circa corporis sunt inferiora. Hæ sunt causæ similitum morborum cum materia.

De causis instrumentalium. Cap. VII.

CAusæ officialium morborum 4. sunt, in forma morborum, in quantitate, in numero, in cõpositione. In forma 5. sunt modi, uel ex diffiguratione membri, uel in concavitate, uel in perforatione, uel ex asperitate, uel lenitate. In diffiguratione, uel in uulua, uel in natiuitatis tempore, uel in fasciatione, uel ex aliqua infirmitate in predictis temporibus, uel
postea

postea adueniente. In uulua ex nimia materia, ut si spermatis sit multa quantitas quam natura formatiua ad unūquodlibet inueniens membrū, & magnum formādū trāsferat, uel si sit parua, ex qua natura secundū quod oportet explere mēbra non ualeat. Vel si spermatis qualitatiua materia adeo sit dura, ut naturæ secundum quod necesse est nō obediat, uel ad eā aquosa & liquida, ut uirtutem formatiua fugiat. In natiuitate cum nō sicut oportet exeat, supinus scilicet uel super genua, unde fit ut corrumpat, & ex teneritudine sua membrū illud debilitetur. Cum autē fasciatur laxa uel nimia coartatione debilitat. Ex infirmitate in supradictis tēporibus uel postea adueniente, octo sunt modi: Vel si nutrix anteq̄ debeat infantē ambulare cogat, unde contigit aliquod mēbrum torqueri causa teneritatis. Vel fractura, ut si concatenatio uertebri rupta, ad hoc quod fuit redire non ualeat. Vel ex medici occasione, cum membra fracta nesciat solidare. Vel ex infirmi stultitia cum antequam membrum solidetur, mouere satagat. Vel ex membri proprietate, ut si quis naso percutiatur, & fiat pathosus. Vel ex malis humoribus sicut leprosis. Vel ex paruitate humoris accidēte phthificis, in carne finienda, & consumenda, quæ est circa ossa, & in humoribus qui sunt in iūcturis deficientibus. Vel ex accidentibus neruis uel lacertis ut incisiones neruorum, quæ solidas membrorum laxant concatenationes, uel ex spasmō, uel ex constrictione, uel ex laxatione, quæ mēbra solent torquere, & in aliam partem uertere, sicut inueniūt in paralyti faciem torquere hominis, uel propter uulnus & apostema, quæ corrūpere possunt figuras. Hæc sunt causæ morborum, ex diffigurationibus mēbrorum. Causa morborum, ex perforatione, uel cōstringit uel laxat. Constringit cum stricta ligat plusq̄ oporteat ex constipatione, uel oppilatione. Constrictio fit uel ex nimietate uirtutis retinentis, uel ex debilitate expellentis, uel ex abundantia frigoris coadunati, & concauitatem constringentis, uel ex abundantia siccitatis itidem faciētis, uel ex nimia constrictione aliquē locum singularem coartate, uel ex innato apostemate, concauitatē coartante, uel ex soliditate cum uulnera nascentē in perforatione, & sanitatis uulneribus extremitates excrescunt. Oppitulationio fit propter grossos & uiscosos chimos, & propter lapidem uel coagulum sanguinem, uel uerrucas & similia. Largas ex uirtute expulsiua, uel ex defectiōne contentiua, uel ex nimio calore rarificante, uel ex nimia humiditate mollescente, uel medicina poros aperiente, ut est nitrum. Asperitatis causa est bifaria. Vel enim interius sicut humores acuti à capite descendentes in meri uel in guttur, uel in canales pulmonis, & hæc loca exasperantes, aut exterius ut acuti cibi, uel puluis, fumus, unde meri, gutturi, canalibus pulmonis asperitas sæpe contingit. Lenitas uel interius sicuti cum uiscosi humores à capite, uel alijs locis in uuluam descendunt, uel exterius sicut humidi cibi, uel pulues, uel butyrum, & similia, eadem loca leniunt.

In quantitate membrorum, uel in magnitudine uel paruitate. Magnitudo uel ex nimia materia, uel ex nimia uirtute formatiua, uel ex utroq. Hæc autem magnitudo naturalis est, uel non naturalis. Paruitas, uel ex paruitate materiæ, uel ex defectiōne uirtutis formatiue, uel incisione, uel putredine, uel nimio frigore sicut niuis. In numero uel ex multiplicatione, uel ex minutione. Multiplicatio uel naturalis est quæ ex abundantia est spermatis & formatiua, neque minus fortis, neque minus debilis. Si enim esset fortis, ordinem suum non exiret. Si debilis superfluitatem non faceret. At non naturalis, quæ ex materia non bona fit, & uirtute mediocri. Quæ si esset debilis superfluitates in exteriora non expelleret. Si fortis, non inordinate emitteret. Hæc non naturalis est sicut uerrucæ, glandes, unguæ in oculis. Minutionis causa itidem est bipartita. Aut enim exterius sicut incisiones, putredines, ignis incisiones. Aut interius ut ex spermatis paruitate, & defectiōne uirtutis formatiue. De membrorum compositione duobus modis est perpendere, uel quia exiuit locum suum, uel ex societate aliorum. Locum exit causis exterius uel interius uenientibus. Exterius sicut nimio in saliendo motu, unde uia siphac ad testiculos crepetur, & intestinum & scirbum illuc descendat quod uocatur chila. Aliquando siphac super uentrem crepat, ut intestinum & scirbum exeat. Aliquando ex nimio saltu frustulum uertebri resilit, & constringitur. Interius propter humorum humiditatem, qui cum locum exeant, membra humectant & laxant. Hi humores siphac & scirbum in testiculos descendere faciunt, concatenationem membrorum dissoluunt & molliunt. Ex societate aliorum duo modi considerandi sunt, cum uel membra naturaliter iuncta separantur, uel separata iungantur.

De causis sciungentium iuncturas. Cap. VIII.

Separandæ iuncturæ causa, uel exterior est uel interior. Exterior ut est spatæ incisio, petrae casus, ignis combustio. Interior acutorum chimorum incensio, uentositas grossa, putredo.

De accidentibus eorum. Cap. IX.

In superioribus duabus species extra naturam diximus, id est, morbos & eorum causas. Oportet prout statuimus accidentia & eorum causas dicamus. Morbos esse diximus, nocumentum actionis sine mediatore. Accidentia sunt nocumenta, actionum quæ sequuntur morbum. Morbus igitur accidentium causa esse inferitur. Sunt autem accidentia significationes quas morbus ostentat. Verbi gratia: Si stomachus complexionem malas habeat, digestio oportet sequat mala. Ex digestionem uero mala esse intelligit stomachi complexio, quæ male digestionis est causa. Mala digestio quia

quia malam complexionem sequitur, male complexionis accidens esse dicitur. Quia uero per eam mala stomachi ostenditur complexio erit dicenda esse significatio. Nulla ergo differentia inter significationem & accidentia nisi in effectibus suis forsan sit aliquantula. Cum uero in morbo considerando accidentia cognoscimus. Quæ morbū sequuntur, morbum causam esse dicimus accidentium. Accidentia morbos consequentia morborum significationes putamus esse dicenda. Oportet igitur ut in hoc nostro tractatu dicamus, & accidentia & morbos, eorumq; causas. Hunc autem tractatum de causis esse dicimus accidentium. Sequens particula & morbos continebit, & significationes eorum. Quam titulabimus de scientia significationū, ut cum quis librum nostrum legat, & morbos intelligat, & accidentia morbos denuntiantia.

De generibus accidentium. Cap. X.

Accidentia uniuersaliter sunt triplicia. Prima, quæ in nocumentis actionum sunt eminentia. Secunda in modis corporum apparentia. Tertia in exeuntibus corpus se ostendentia. Prima secundi, & tertij sunt causa. Actionum nocumenta ex morbo sunt qui accidētium est causa. Qualitates enim corporum, & eorum quæ à corporibus exeunt, qualitates sequuntur actionum, & qualitates actionum sequuntur membra eas facientia. Si enim membra patiuntur suis nocēt actionibus. Actionum nocumēta effectibus ab eis prodeuntibus sunt obuiantia. Quorū est quantitas secundū quod actionum sunt nocumenta. Si enim uirtus appetitiua in felle deficiat, in trahenda colera, & sanguine mundificatione, colorē corporum in citrinum mutat. Hic morbus dicitur ictericus. Vrina mutata fit citrina quæ colamentum est sanguinis. Item digestio inalbescit, propter paruitem colesse à felle ad intestinum effluentis. Hac de causa in citrinitatē mutantur corpora. Mutatio uero digestionis & urinæ fuit ex defectione uirtutis appetitiuæ quæ esse debuit in felle. Nos autē de accidentibus dicemus ex quibus actiones patiuntur. Omne ergo membrum patiens suam implicat actionē. Passio membri, uel ex corruptione est complexionis naturalis, si in calidum siue frigidum, humidum seu siccum se mutauerit, aut ex corruptione complexionis sicut apostematis, & dissolutę concatenationis, & ex minoritate numeri, & similibus, officialibus membris attinentium. Aut ex corruptione separationis iuncturę, sicut fracturę incisionis, & similiū. Actiones sunt tres, sicut in alio diximus libro, animata, spiritualis, & naturalis. Quarum singulæ tribus modis sunt passiuę, uel enim aufertur totum. Sicut si oculis cæcitas, auribus contingat surditas. Quod fit cum passio maxima modum excedat, uel totum minuitur, sicut si uisus obscuretur, auditus grauetur. Quod contingit cum passio membri patientis non multum maior sit. Aut qualitas actionis mutatur, sicut cum cinifices muscæ oculis se obijciāt, & ta
men

men realiter ea non uideāt . Hoc fit, cum actio uisualis parua est & debilis.

De accidentibus sensuum, & à uisu incipientium. Cap. XI.

Actio regitiua siue ordinatiua est phantasia, ratio & memoria. Quæ omnia mens sunt uocata. Passio mentis est triplex: Aut enim tota aufertur, & hoc ex frigida complexione substantiæ cerebri patitur quæ si paulatim cerebro accedat, homines reddit quasi dormitantes & stupidos. Et si frigiditas cum nimijs humoribus phlegmaticis subrepat, & uentriculos cerebri subito impleat, & oppilari faciat, apoplexiam generat. Quod si subito & partim cerebri impleat uentriculos, partim uero nō, epilepsia fit. Aut mens minuitur. Quod ex frigiditate fit complexionis cerebri non forti quæ turbationem mentis uel somnum facit. Si autem ex calida complexione contigit, alienationem gignit mentis. Si cum humorum materia complexio sit mala & materia phlegmatica, & in puppi cerebri lethargia fit. Si materia calida est & sanguinea, quæ in cerebro uel suis pellibus posita, apostema faciat, phrenesim generat cum febre & mentis alienatione. Si sine apostemate sit, alienationem facit mentis sine febre. Si materia ex phlegmate & colera rubea sit composita, quasi suscitationem generat. Si ex colera nigra sine apostemate, maniam uel melancholiam certum est eam facere. Si materia melancholica in puppi sit cerebri, cōstipationem facit mentis. Aut mens suum cursum exit. Hæc autem ex calida complexione, & fumo calido fit cerebrum ascendentibus, & alienatione gignentibus, sicut uidetur in febribus. Si ex complexione sit frigida & parua, nascitur timiditas. Si ex fumo frigido & sicco fiat, hypocondriaca generatur melancholia. Si phlegmatica uel colerici humores uenas impleant cerebrum ascendentes, uertiginem generat & scotomiam. Hæc sunt accidētia quæ mens patitur uniuersalia. Sed quia mens tripliciter est diuisa, in phantasiam, ratione & memoriam, quarum unaquæq; principalem suum locum in cerebro uidetur obtinere, necesse est ut si patiatur una tantum pars, illa actionem suam amittat. Cæteræ uero actionibus suis non priuētur. Si enim patitur cerebri prora, impeditur à suo cursu phantasia, ut aut tota mutetur uidens quæ realiter non uidentur. Sicut quidam uidebat medicus, de quo testatur Galenus, quia in domo sua cantores & citharizantes uideret, qui ex ratione sanitatis cum hoc sibi contingeret, omnes suos compellebat exire, & ex memoriæ incolumitate uisitantes se uidebatur cognoscere. Aut minuatur quæ res nō secundum quod sunt imaginatur. Si media pars cerebri patiatur, aut tota ratio aufertur, non discernens discernenda ante discernendis, sicut quidam de quo Galenus dicit, qui ex rationis defectione quæcunq; in domo habuit uisus est proiecisse. Quod fecit, quia phantasiam, & memoriā bene sanam retinuit. Vnde proiecta quid essent cognouit. Aut minuitur, & mala ratio gignitur. Quod desipere uocat. Aut extra cursum naturalem exit, quod alienatio

natio nominatur mentis. Si puppis patiatur cerebri, memoriæ nocumentū fit. Aut enim aufertur tota, ut obliuiscatur omniū quę facere debeat. Sicut de quibusdam Galenus testatur se uidisse. Cum quidam pestem euasissent nomina sua, & seiplos obliuioni tradiderunt, & amicorum suorum non recordati sunt. Aut minuitur dum non nisi uicina temporū recordatur. Aut extra suum cursum ambulat, & tunc uocatur mala memoria. Hęc autē tria sicut & mens principalis uel ex mala cōplexione, uel ex humorum patientur frigiditate. Quod testificatur quia opium & mandragora quę sunt frigida si bibantur mens alienatur.

De accidentibus uisus. Cap. XII.

A Libi nos dixisse meminimus, cum de actionibus disputaremus. Sensuū actiones esse quinque, id est, uisum, auditū, gustum, odoratū & tactum. Est autem incipiendum à uisu, qui subtilior, & ideo dignior esse uidetur. Omne nocumentum uisus triplex est. Aut enim aufertur totus, & hoc uitium excæcatio dicitur, aut minuitur, & obscuratio nominat, aut est inordinatus, sicut cum quę realiter non sunt uidentur. Hęc tribus cōtingūt ex rebus uel propter passionem cristaloidos, uel quia spiritus non uadit ad oculos. Vel quia quodlibet patiatur membrorū ad adiuuandam cristaloidon locatorum. Cristaloidos autem patitur, uel si ex mala complexione infrigidetur, calefiat, humectetur, desiccetur, uel ex morbo officiali, sicut si ex suo moueatur loco, ante, retro, dextrorsum & sinistrorsum, superius, inferius. Si in antea glaucitatem oculorū generat. Si retro, oculorum gignitur nigredo. Hęc duo non sunt oculis nocumento. Superius uel inferius si moueatur, una & simplex res duplex uidebitur. Quia lumen quod ab uno oculo tendit superius, & ab altero secedit inferius, duo rei uisę tangens extrema medium intercedente aère nō penetrat. Vnde quasi duo uidet corpora. Si dextrorsum moueatur siue sinistrorsum, non patitur, ut duo corpora uideantur, sic aliquādo prospicit sicut strabo. Non patitur illud, quia per rectam lineam uisibilis exit spiritus. Passio uisibilis spiritus cum cursum suum egrediatur tribus modis considerabitur, uel quia cerebri prore patiuntur uentriculi per quos spiritus procedit, uel ex passione concavi nerui, uel quia ipse spiritus naturam suam egreditur. Vētriculi proræ cerebri ex causa patiuntur malę complexionis, calidæ uel frigidæ, humidæ uel siccæ. Vel ex officiali morbo sicut apostemate, uel ex iuncturę separatione concavius neruus infirmatur, quia aliquando oppilatur ex uiscosissimis humoribus uel ex contractionibus. Spiritus naturam suam egreditur in qualitate, in quantitate, uel in utroque. In qualitate, quia grossus paucitatem facit uisus. Subtilis claritatem. In quantitate, quia ex maximo uisus confortatur, ex minimo deficit. Si & qualitas & quantitas misceant, quatuor composita reddunt. Si em̄ uisus subtilis est & multus, longinqua & propinqua perfecte uidentur. Mul

tus enim uidet remota, subtilis bene discernit uidenda. Multus & grossus remota uidet, quia multus. Non perfecte quia grossus. Paucus & subtilis uidet prope & perfecte. Non enim longe ex uisus paucitate. Perfecte ex subtilitate. Paucus & grossus non uidet longe præ sui paucitate, neque perfecte ex sui grossitudine. Passio quam patitur ex membris in adiutorium cristalloidos locatis ex perforatione est uisus, uel ex euagaoide, id est uueo humore, uel ex cornea, uel propter palpebras. Perforatio uisus, uel quia dilatatur, uel stringitur, mouetur uel scinditur. Dilatio naturalis est uel non naturalis. Quæ utraq; mala, quia lumen dispergitur, neque ut debet ad rectam lineam acuit. Quod fit ex uue siccatate se stringente, & à loco suo non trahente, quod sanari est difficile. Vel ex euagaoidos plenitudine uueam implente, & ideo dilatante, magnificante, & ipsam aperiēte. Strictio similiter naturalis, uel non naturalis est. Naturalis est laudabilis, quia spiritus uisibilis adunatur, non dispergitur. Non naturalis est mala & non laudabilis. Est enim contraria ei causæ quæ dicta est dilatare. Cum enim illa ex siccatate se contraxerit. Hæc ex humiditate corneæ quamuis supponitur strictioni emollita se extendit. Solet etiam contingere ex euagaoidos inanitione, quod maximū nocet uisui cum exiccetur cristallois ex aëris percussione exterioris. Motus est cum uuea scinditur, unde fit ut lumen ex sui foramine non egredit. Sed tamen non officit quia recta linea non se diuertit. Si tamē scissura adeo sit aperta ut euagaoidis fluida corneam tangat, duo sunt nocumenta. Vel quia uuea tangit cristalloidon non habentem qui eam operiat uel humectet, uel qui spiritus uisibilis se dilatat cum non uno foramine exeat. Euagaoidos passio in qualitate est uel quantitate. In quantitate si maior sit quam oporteat, & lumini obuiet interiori ne exterius pertingat. Vel si minor sit ut præ paruitate sui sine ea mediatrice lumen exterius tangat cristallois. In qualitate, in liquore, uel colore. In liquore, si crassa sit. Crassitudo eius parua est uel magna. Parua contrahit uisum, ut quodlibet uideat remotū, & perfecte propinquum. Si multa, & in euagaoide tota uisus contrahitur, & hic morbus cataracta uocatur. Si crassitudo sit non in tota, iuncta erit uel diuisa. Iuncta in medio, uel in medium circundando. In medio si fuerit, omne corpus quod uidebit, perforatum siue concauum sibi apparebit. Quæ medium circuit multa in uno momento corpora, & singulariter facit uideri singula, & hoc fit ex paruitate uisus pinei. Sed si crassitudo illa per singula loca fuerit diuisa, cinifices & muscæ, atque pili se ostentant uisui. De colore, quia omne quod uidet quasi nigrum & obscurum, est sicut in fumo uel nebula, uel rubeum uidetur sicut his qui in oculis frustulam patiuntur. Hi enim omnia uisualia uidentur quasi rubea. Tertio quia quæ uidentur in citrinum colorem uertuntur, sicut ictericis uidetur. Pars corneæ quæ uisus foramini opponitur de seipsa uel de alia patitur. Si de se ipsa uel ex mala complexionē, uel ex morbo

morbo officiali, uel ex iuncturæ separatione. Ex mala complexione humida, omnia uisa quasi in fumo sunt uel nebula. Sicca & spasmodica uisus necesse est deficiat, senioribus maxime in fine uitæ suæ, aliquando cornea spasmodice ex paruitate euagoidos, & facit diuersa duo mala, quia & uisum obscurat, & foramina minorat. Ex morbo officiali, sicut apostemate cornea incrassatur & spissatur. Vnde & uisus obtenebratur secundum magnitudinem uel paruitatem apostematis. Iuncturæ separatio sicut uulnera est bipartita. Aut enim perforata aut non perforata. Non perforata uel ex putredine nocet, ibi se coadunante, ne lumen interius exteriori aëri iungatur, uel quia cristallois exteriori propinquat lumini. Perforata nocet, quia euagoidon reddunt fluentem. Cornea patiens ex alio uel est propter coniunctam, uel propter palpebras. Propter coniunctam si in ea ungula nascatur, unde cornea operiatur, uel si ophthalmia succedat quæ chimosis uocatur, id est, apostema in albedine, & oculi nigredine. Propter palpebras apostemata sunt corneam operientia, uel scabies incrassans eas, & uisum operiens, uel grandines, id est, apostemata in palpebris longa.

De accidentibus auditus. Cap. XIII.

Auditus accidentia sunt tria: Vel enim totus aufertur & surdus uocatur, uel minoratur, & grauitas auditus nominatur, uel cursum suum egreditur, & malus auditus nuncupatur. Passio auditus uel in ipso est auditu, uel in instrumento primo ipsius. In ipso uel propter cerebrum quod mandat auditum, uel propter neruum qui est auditus uia. Neruus patitur sicut diximus ex mala complexione, morbo officiali, iuncturæ separatione. Primum instrumentum auditus, latus est neruus operiens petrosi ossis foramen. Quod fit uel ex seipso, uel ex alio ipsius administratiuo. Ex seipso ex mala complexione, morbo officiali, iuncturæ separatione. Ex alio si foramen corrumpatur extrinsecus, uel neruus unde currit auditus, quæ oppilatur ex apostemate uerrucis superfluitate carnis, putredinum adunatione, ex lapidibus, uel alijs corporibus aurem incidentibus.

De accidentibus gustus. Cap. XIII.

Gustus uel totus aufertur, uel minoratur, ut parum sentiat, uel non secundum suum cursum consentiat non saporanda, uel non cum suo sapore saporanda. Quod fit cum linguæ dominetur humor singularis. Si enim colera sit rubea, sentit amara. Si falsum phlegma, sentit falsum. Si acre, sentit & acre. Qui humores cum abundant sentit lingua non actualiter. Cum rarecant appositam sibi tantum sentit materiam. Materia enim cibi linguam suo admouet sapor. Gustus uel propter se corrumpitur, uel propter suum primum instrumentum. Propter se uel propter cerebrum quod neruum sibi mandat facientem gustum, uel propter neruum

ipsum portantem & facientem gustum. Propter primum instrumentum, id est, linguæ carnem, uel pelliculam linguam operientem.

De accidentibus odoratus. Cap. XV.

Odoratus uel propter seipsum, uel propter suum instrumentum patitur. Propter se ipsum cum uentriculi malam complexionem patiuntur in prora cerebri, sicut si caput humidis repleatur humoribus, uel ex calore solis, uel ex frigiditate aëris. Propter primum instrumentum, cum ambo ubera frustulis assimilantia ex se patiuntur, uel ex alijs sibi administrantibus. Ex se propter complexionem malam, frigidam uel calidam, humidam uel siccam. Propter instrumentum propter uiam narium, uel os perforatum colatorio assimilandum, uel propter suas pelliculas. Via narium patitur ex morbo officiali, sicut a postemate, carne ibidem crescente, & nares oppilante, odoratumque ad nares ascendentem contrahente. Vel ex iuncturæ separatione sicut fractura nares dilatante, uel stringente, & incisione idem faciente.

De accidentibus tactus. Cap. XVI.

Tactus omnium membrorum corporis est uniuersalis. Omne enim membrum neruum habet unum, unde & sensum, & uoluntarium habet motum, uel duos ex uno, & sensus ex altero uoluntarius habetur motus, sicut in anatomia de neruis diximus. Ille autem sensus sicut & superiores patitur, non tamen unaqueque passio proprium habet nomen. Quaedam habent nomen uniuersale alijs, sicut titillationem, emollitionem. Has enim duas singula patiuntur membra uel omnia. Singula sicut manus, pedes cum emolliuntur, manuum uel pedum emollitio uocabitur. Omnia etiam membra corporis dolent siue delectantur, sed tamen proprio nomine priuantur. Patitur autem tactus cum uel auferatur totus, unde sensus & uoluntarius motus amittuntur. Hocque contingit sæpius manibus siue pedibus. Vel minoratur, & paruitas tactus dicitur, ut si membrum in tactu obdormiscat. Vel cursum assuetum egreditur, & dolor uocatur. Emollitionis siue obdormitionis una est causa. Sed tamen emollitio infirmitas est maior quam obdormitio, cum primis totum sensum & uoluntarium auferat motum. Obdormitio utrunque grauat, cum non tamen auferat. Obdormit autem aliquando membrum unum. Aliquando corpus totum. Aliquando inde grauatur motus uoluntarius sicut in congelatis dentibus cum acrimina masticantur. Obdormitionis causa nulla est alia, quam quod uirtus sensibilis quæ à cerebro per neruos procedit, ad obdormita membra non transit. Quod extrinsecus ex nimio frigore uel niue conficitur, neruum coagulantibus & constringentibus, nec uirtutem transire permittentibus. Vel intrinsecus ex frigida complexione uel oppilatione. Oppilatio ex uiscosis est humoribus, a postematibus, uel aliquibus constrictionibus. Hæ sunt causæ obdormiti

dormitionis uel emollitionis. Si passio fit à cerebro, totum corpus, sensum, & uoluntarium perdit motum. Si sit à nucha permulta amittuntur membra. Si in uno neruo tantū membrū patitur, cui ille administrabat neruus. Quod quoquomodo fiat, declarant sequentia. Si cerebrum patitur, sensus & uoluntarius motus amittuntur, & mors ilico consequitur. Si nucha & in spondyli prima, tā diu uiuit passus, quādiu fune suffocatus, quia puppim cerebri passio ista tangit. Idem cōtingit sub secunda uel tertia patienti spondyli. Hi nō propter infirmitatem cerebri moriuntur, sed amissione anhelitus, quia nerui ueniētes ad lacertos pectoris, ab his procedūt locis. Si aut nucha subtus quartā spondylem doleat, colli mouētur superiora. Si post quintam omnia membra pectoris sine diaphragmate priuātur motione, & parum doletur in lacertis pectoris superioribus, & spatularum ossibus, & in brachiorum armis siue lacertis. Si post sextā motu pectoris superiora perdūt. In spatulis sensus remanet, & motus, in brachijs motus & non sensus. Si post septimā diaphragma, & multi lacerti pectoris mouent, & manus sentit & mouetur spatulę sentiunt sed mouent. Si post 8. uel 9. patiat, totum pectus atq; manus sensum habent atq; motū. Horum rationibus ceteræ spondyles intelligunt. Nerui unicuiq; membro singulariter cōtingentes si patiant, nocent membro cui famulantur. Quod ex anatomia nostra facile quiuis intelligat. Tu tamen considera, quia mēbrum cui neruus sensum & uoluntariū administrat motum, si patitur utroq; illud priuat, si inquam passione nimia grauatur. Si non sit nimia motum perdit cum sensus remaneat. Motus enim fortior est quam sensus. Si duorū neruorum alter sensualiter uoluntariū administrat motum qui horū patiet, membrū suo tantum priuabit effectu.

De delectatione & doloribus. Cap. XVII.

Delectatio siue dolor habentur in omnibus sensibus. Horū utrunq; sensum mutat in naturā rei sensæ. Sed delectatio rei extra naturā in naturalem est mutatio, sicut infirmitatis in sanitatē. Hæc si sint pauca, neq; dolores faciunt, neq; delitias. Et si paulatim ueniant, neq; delitias neq; dolores generāt. Si enim mali humores paulatim in humano corpore aggregent, nulli dolores inde nascūtur, & exinaniti paulatim humores nullas similiter gignunt delectationes. Sed si mutatio subita sit & magna, utraq; generat graua. Si enim in aliquod membrum humores frigidi seu calidi discurrūt, dolores graues faciūt. Et si mali humores ab aliqua coadunatione siue subito apostemate purgent, delectationes inde nascunt. Delectatiōes siue dolores in tactu nascunt grauiores, quia tactus grauior est omnibus, neque in naturam rei sensæ subito mutatur, neq; ab ipsa re sentienda cito percutitur. Si ergo quoquo modo à se inuicem separata tactus & res sensa, unde cum paulatim tactui accedat, necesse est grauius eum lædat. Alij sensus non tantum dolent siue delectantur. Visus enim cito in rem sentiendam

tiendam mutat, sicut ad colores, unde parū patitur dolores siue delectationes. Visus itaque & tactus, in aliorum positi sunt extremitatibus. Alij enim inter multum & parum sunt mediij. Sed tamen dolor siue delectatio in gustu quam in tactu uidetur esse maior. Est enim subtilior. In auditu fortior est quam in uisu. Est enim crassior auditus. Odoratus inter auditum & gustum mediocris est habendus. Quia nihil aliud est dolor quam iuncturæ separatio. Quæ est in tactu de re incidente, conterente, ex nimia extensione, ex calore uel frigore. Hæc non faciunt dolorem, nisi cum iuncturam membrorum separent. Nimius enim calor actione sua rarificat & ideo separat, frigus econtra coadunat & spissat, quo ad coadunata separet, & seiungat, sicut in luto uidetur quod dum exiccatur coadunatum funditur. Oportet ergo intelligi malam complexio nem non facere dolorem nisi cum diuersa sit. Si æqualis est per omne corpus non dolor gignitur, quia quasi naturalis efficitur, nullum autem membrum naturaliter uidetur, sicut in hectica feбри, & hydropisi uide mus, quia mala complexio toti corpori dominatur. Non ergo dolor rem sentiunt, quia nullum membrum ab infirmitate est liberum, quod infirmitati condoleat patientium. Vnde in periodibus febribus magnus dolor in prima periodi sentitur. Quia alienum est, neque prius sentit corpus, sed postquam per totum corpus dispergitur, non dolor tantus sentitur. Quando mala complexio diuersatur, neque per omne æquale est corpus. Quia in aliquibus membris, in aliquibus uero non, in quibusdam plus, in quibusdam minus, tunc tandem dolor sentitur, quia pars diuersa partem de parte suscipit, & pars in parte uidetur pati. Dolor in uisu de albo est colore quo separatur uisus, & dispergitur sicut calidum, uel de colore nigro qui adunatus tandem separatur, sicut frigidum. In gustu ex nimia aciditate doletur, uel amaritudine quæ partes separant linguæ, sicut calida fecere, uel ex pontico coadunante & constringente sicut frigidum. In auditu ex maxima uoce siue acuta dolor nascitur, quæ auditus separant sensum, sicut albedo nimia uisum. Vnusquisque sensuum exterius dolet & delectatur, sicut uisus, auditus, odoratus, quæ dolent uel delectantur audiendis, uidendis, siue odorandis, uel interius, & exterius sicut gustus & tactus. Gustus exterius sentit, quia cibum recipit. Interius, quia ex sapore sanguinis siue phlegmatis dulcoratur. Nocent colera uel falsum phlegma, uel acidum. Tactus dolet exterius cum incisione fractura separatur. Interius, ex mala complexione caloris & frigoris humoris crassi uel acuti. Delectatur exterius cum tenera inter calidum & frigidum temperata tanguntur. Interius cum mali humores à corpore dissoluuntur, sicut in balneis uidemus, uel cum res nocitiua expellitur, sicut in coitu cum sperma emittitur. Sperma enim cum in suis abundet uasis, nocet & grauat

grauat naturam. Vnde cum expellitur, adiuuatur natura & delectatur. Maior in expellendo spermate est delectatio, quam dolor in coadunādo. Quia cum expellitur, in simul & subito emittit. Cum coadunatur, adeo paulatim coaceruatur ut uix dolor sentiatur. Delectatio in coitu maior est in mulieribus. Quia masculi delectantur tantum in expulsionem superfluitatis. Mulieres dupliciter delectantur, & in suo spermate expellendo, & in masculi recipiendo, ex uuluae ardentis desiderio.

De accidentibus appetitus. Cap. XVIII.

Quia cum os stomachi neruum habeat descendentem à cerebro, unde sensus datur stomachi desiderio, necesse est ut accidentia quae patitur attineant tactus accidentibus. Passio oris stomachi, uel ipsius soli nocet actioni, uel alijs membris causae suae societatis, sicut & cerebrum patitur ex oris stomachi passionibus. Diuersa enim facit nocumenta, sicut epilepsiam, alienationem, maniam. Vel nocet membris uicinis sicut cordi, uel uicinis & socijs sicut defectioni, & anhelitus duriciet. Accidentia quae stomachus in cibi desiderio propter se patitur sunt tria: Vel enim totum aufertur desiderium, uel minoratur, uel curlum suum egreditur. Aufertur, uel quia corpus non exinanitur, ut ex necessitate exinanita restaurentur, uel quia os stomachi non sentiat, ut sese inaniat. Quod fit, uel propter se cum mala mutet complexionem, sicut in febribus saepe uidemus, cum complexio sit calida, uel ex cerebri passione sicut in mania, uel ex passione nerui à cerebro ad os stomachi uenientis. Vel propter ipsius nerui strictionem, uel propter incisionem. Minorat desiderium cum non adeo grauia sunt ut ex toto auferatur. Peioratur autem propter cibum uel potum. Ad cibum in quantitate, uel qualitate. In quantitate cum multum appetat, quod cilia uocatur. Quod fit ex humoribus acidis in ore stomachi. Ciliam sequitur multa digestio & humida, uel ex nimia inanitione, ex nimia facta solutione. Solutio contingit ex calore qui exiccat & dissoluit, uel ex defectione contentiue uirtutis. In qualitate cum falsa, acida, & aliquando carbonem appetatur, siue lutosa. Quod fit ex humoribus putridis in ore stomachi. Hoc maxime patiuntur praegnantibus in primo, secundo, uel tertio mense, cum foetus paruus non multo menstruo sanguine utatur, sed meliore nutriat. Peior aduatur, & putrefit in ore stomachi, unde malum appetitum gignitur. In quarto mense crescens foetus, non parua eiusdem sanguinis quantitate est contentus. Superfluitas quae prius fuerat, uomitu, uel fastidio mulierum exinanitur. Aliquando hoc fit uiris, & non praegnantibus foeminis. Est autem ex humoribus in ore stomachi: Si humores sunt acuti, desiderium minuitur cibi, & potus crescit. Si acidi, cibus augmentatur, & potus minuitur. Acidi enim humores in ore stomachi, desiderium augent cibi Si humores dulcorentur, cibus & potus minuuntur. Dulces enim humores im-

piant

plent & humectant. Potus malum desiderium in quantitate est uel qualitate. In quantitate, cum nimiam appetat aquam. Hoc est ex nimio calore in stomachi ore, uel ex falso phlegmate, uel ex colericis humoribus. In qualitate cum humores sint putridi, siue phlegmatici, uel colerici qui appetunt contraria suę qualitati.

De accidentibus cordis propter os stomachi. Cap. XIX.

Accidentia cerebri & cordis actionum ex ore stomachi patientium. Hæ sunt in cerebro alienationes ex calido apostemate in stomachi ore. Mentis constipationes ex frigidityte oris stomachi cōtingentes. Hæc frigiditas uel sine materia uel cū phlegmaticis humoribus, uel ex frigida accepta est medicina, sicut oppio, cerussa, uel frigidus cibo sicut fungis, lacte acido uel quia à uulua mulieris fumus frigidus ascendit os stomachi, cum mulier non menstrauerit neq; sperma emiserit. De ore stomachi cerebrū ascendit ex consocietate sui. Epilepsia quoq; ex humoribus nascitur phlegmaticis quę in ore sunt stomachi. Mania similiter propter oris stomachi melancholicos humores est. Quorum fumus cum cerebrū petat, maniam hæc generat. Hæc cerebrum patitur ex ore stomachi si passio sit fortis, & cerebrum defecerit naturaliter siue accidentaliter. Os stomachi cum fortem habet sensum. Accidentia cordis & arteriarū ex ore stomachi, sincopis, uisus obscuritas, bolismos. Sincopis ex nimio est dolore eius, & fortissimo suo sensu, & cordis arteriarumq; defectioibus naturalibus siue accidētalibus. Bulismus est ex mala complexione frigiditatis in ore stomachi, ex paruitate cibi & defectioe uirtutis. Acide quæ cor & cerebrum ex ore stomachi patiuntur, malus est anhelitus & constrictio ipsius. Quod fit ex apostemate in stomachi ore diaphragma premente. Hæc accidentia sufficiunt quæ attinere tactui superius dicta sunt.

De accidentibus cerebri. Cap. XX.

Accidentia cerebri omnium sensuum fundamēti, nimius est somnus ex frigida complexione sui, & constipatione mentis, ex nimia humiditate ipsius, uel de frigidis cibis, sicut papauere & opio. Vigilię somnum facientibus sunt cōtrarię, id est, siccitati nimię, complexioni calidę & siccę, & cibis his similibus.

De accidentibus uoluntarij motus. Cap. XXI.

Accidentia uoluntarij motus, modi fiunt tribus. Vel enim totus auferitur, sicut cum emollitur, uel minoratur sicut cum congelatur. Vel cursum suum egreditur, quod diuersis modis cōficitur. Ex actione em naturæ sicut rigore, tussi, sternutatione, oscitare, spandidare, singultare, ructare. Vel ex morbi actione, sicut spasmo, titillatione. Vel actionibus naturę & morbi, sicut tremore, & motu, congelationem & emollitionem sequentibus. In natura dicta uirtus intelligit regitiua uel animata. Emollitio unde
totus

totus aufertur uoluntarius motus, ex neruo est patiente membrū cuius erat mouēte. Quod fit uel ex frigida cōplexione, uel ex apostemate, uel ex uisco-
sis & crassis humoribus, uel ex constrictione. Quæ incipiente nucha conti-
gerint, totum corpus emollitur, & minor apoplexia uocatur. Hæc si in ali-
quo sit neruo laxat membrum cui neruus portabat motū. Si in lacertis gut-
turis, uocem patiens amittit. Si in lacertis pectoris, anhelitum amittit. Si in
lacertis uesicæ, urinam non potest continere quin exeat sine patientis uolū-
tate. Si in natibus, digestio ab inuitis egreditur. Quod si digestio & urina na-
turaliter fiant, cum expulsiua uirtute, exitus tamen cum uolūtate, ab anima
ta procedit actione. Vrinæ enim egressio, uesicæ est egressio, uirtutis expul-
sio, lacertorum circa uesicæ dilatatio, uel emollitio. Quæ omnia ex actione
uirtutis exeunt animatæ. Idem intelligendum est de digestionem. Est enim di-
gestio intestini constrictione, & lacertorum rectum intestinum circundantiū
emollitio. Vnde cum uesica emollitur, stranguria subsequitur, qui naturalis
accidens est uirtuti. Cum lacerti emolliuntur, quibus os eius constringitur,
extra uoluntatem patientis urina egreditur. Quod accidit animatę uirtuti.
Similiter cum digestio constringitur, uirtuti naturali accidit exitus cum uo-
luntate uirtutis animatę. Hæ sunt res uoluntarium motum auferentes. Mo-
tus idem minoratur ex obdormitione. Cuius eadem est causa, & si nō adeo
magna. Edormitio hæc ex natura & morbo est. Neq; enim sensus amittitur
siue motus, sed non sunt perfecti ex nocumento morbi.

De malis motibus. Cap. XXII.

MOtus uoluntarius cum cursum suum egreditur, rigor, tremor,
tussis, & quæ prædiximus generantur. Nos incipimus de rigore
& tremore. Hæc accidentia de acutis sunt humoribus, siue pun-
gentibus in membra sensibilia effluentibus, sicut sunt lacerti & nerui. His ei-
nim nocetur cum ab istius purgantur humoribus, unde & ex uirtute sui sen-
sus mouentur, & ad hos expellendos humores expulsiua uirtute adiuuan-
tur. Aliquando hæc duo sequuntur, cum subito frigida aqua infundit cor-
pori, uel focus incidat corporibus. Mouetur enim natura ad res expellen-
das nocitiuas. Est autem causa rigoris triplex, calor, frigus, defectio caloris
naturalis, & abundantia humoris. Calor est interior sicut colere rubeæ ar-
dor, quem febris sequitur ex necessitate, uel exterior, sicut cum uulneribus
acuta medicina imponitur. Vnde uulneratus tremorem & rigorem patit.
Similiter inuenitur in hominibus plenis acutis humoribus cū balnea ingre-
diantur. Tremunt, quia calores balneorum humores ad exteriora trahunt.
Frigus est exterior ex aqua uel aëre. Interior qui de colera nigra nascit, que
in febris sequitur, quia ille humor nullum rigorem generat, nisi prius putre-
scat, & cum putriunt, rigorem cum calore facit. Si non rigores sunt sine fe-
bribus. Si pars putreat, pars non generatur febribus, epileos, id est, habens
X rigorem

rigorem & tremorem. Defectio caloris naturalis, & abundantia humoris rigorem siue tremorem mors succedit. Humor enim abundantia, cum calorem naturalem defectum inueniat, uincit & extinguit. Rigor ex frigore & tremore est compositus. Tremorem ex motu uirtutis expulsiue qui in lacertis est ad expellendos nocitios humores. Vnde rigor ex calido fortior est tremor, quia calor in motu frigore est fortior. Rigor ex frigido subsequitur tremor e contrario. Vnde tremor in ephemerinos minor est quam in hemitriteos, causa frigoris, quia calor interiora fugit naturalis, propter dolorem exteriorem ex humoribus nocitiuis. Tussis ex actione est naturæ corporis regitiuæ. Estque motus fortis expulsiuæ uirtutis, ut res nocitias ab instrumentis anhelitus expellat, & fit cum constrictione pectoris pulmonem constringentis. Aer exit fortiter & uelociter, portans quæ habet pulmo atque pectus ex nocitiuis humoribus. Vnde necesse est naturæ ut in tussi fortis sit in uirtute, quatenus humores possit expellere, quorum materia non crassa debet esse uel uiscosa, ne difficilis sit ad expellendum, neque subtilis multum ut dispersa refugiat ad locum suum. Oportet ergo medicum cum materia erit crassa etiã subtilitare cum hyssopo, & ameo & similibus. Si nimis liquida fuerit oportet incrassari eam cum uirtutibus plurimis. Si uiscosa eam diuidat cum oximelle. Tussis causa complexio est mala, uel frigida in lacertis pectoris, uel canalibus pulmonis, uel in gutture. Aut materia interiore uel exteriore. Exteriore, sicut cibo, potu, puluere, fumo in gutture, uel pulmonis canalibus. Interiore, sicut humoribus à capite descendētibus in canales pulmonis, uel guttur siue pectus, sicut in catarro uidemus, uel chimis ab epatis gibbo ascendētibus, uel quibuslibet alijs clausis in diuisionibus canalium pulmonis, uel sicut quæ in pleureticis siue peripneumonicis colliguntur, uel sicut uulnera pectoris & pulmonis.

De accidentibus morbum generantibus. Cap. XXIII.

Sternutatio est sicut tussis ex natura regitiuæ uirtutis, in motu expulsiue uirtutis, ad expellendas res nocitias de uentriculis cerebri, quæ nascuntur à cerebro expelluntur. Tussis tamen à pectore & pulmone efficitur. Sternutatio à naribus & cerebro pectoris adiutorio. Cum enim cerebrum in expellendis fumosis humoribus moueatur, duo narium & cerebri media foramina aperiuntur, ut humor exeat facilius. Pectus lacertis constringitur, unde aëre egrediente mali humores pectoris, & pulmonis egrediuntur. Sternutatio igitur maiori ui quam tussis efficitur. Oportuit enim naturam allaborare, ut humores de tortuosis locis ualeat expellere. Vnde Hippocrates: Sternutatio est, inquit, cum cerebrum calefit, & humectantur loca uacua capitis. Vnde auditur aëris exeuntis sonus, quem stricti loci faciunt exitus. Aliquando etiam sternutatio ex acutis fit humoribus, uentriculos cerebri pungentibus. Singultus, ructatio, spandatio, oscitatio, fatigatio

gatio, ex motibus regitiuæ uirtutis efficiuntur, ut res nocitiuæ à membris per eam expellatur. Singultus enim & ructatio, ex multorum humorū abundantia est in stomacho. Aliquando tamen singultus ex nimia stomachi est exinanitione cum spasmatum, quem animata gignit uirtus. Ructatum expulsiua facit uirtus, unde uentosi humores à stomacho expelluntur. Horum humorum uentositas uel à cibo generatur, uel à defectione digestiui caloris in stomacho, uel à nimio stomachi calore, cibum incendente. Hoc autem ructare fumosum est. Oscitatio est ex fumosis humoribus in lacertis masticantibus infusis. Spandatio similiter de fumosis est humoribus, in totis corporis membris uel pluribus inclusis. Atque utraq; natura mouetur expellere. Fatigatio cum dolore est de rerum nocitiuarum naturæ expulsioue. Hæc duplex est, aut enim ex nimio laborandi exercitio exterius uel etiam interius. Exterior diuiditur in quatuor. Prima est uulnerosa quæ de liquidis & calidis est humoribus, ex nimio motu in corpore nascentibus, uel ex dissolutione crassorum humorū, uel ex dissolutione pinguedinis, uel carniū. Secunda est tetanosa, quæ ex nimio motu & forti, lacertos & neruos extendit. Vnde patiens pigritiem incurrit & grauitatem. Tertia est apostemosa ex nimio calore lacertorum propter motū nata. Vnde infirmus apostemosos sentit omnes pulsus. Quod contingit subitum subeuntibus laborem, & non assuetis. Quarta scirros est uocata, ex lacertorū siccitate nascens nimia. Vnde & lacerti motu carent. Fatigatio interior triplex est. Est enim uulnerosa contingens ex humoribus colericis, & acutis interiora mouentibus corporibus, cum motus præcedat aliquis. Vnde patiens omnia sua membra sentit quasi uulnerosa. Secunda quæ tetanosa ex nimium crassis est humoribus membra grauantibus. Hæc facit sæpe, & multum spandare. Tertia apostemosa ex humoribus nascitur calidis & sanguinolentis, habens dolorem & pulsū sicut apostema.

De accidentibus solius morbi. Cap. XXIII.

Accidentia solius morbi, spasmus & iectigatio. Spasmus in lacertis & neruis quod motus uoluntarius facit. Lacertos cōstringens contra suas extremitates. Nascitur spasmus ex plenitudine, uel ex inanitione. Plenitudine, cum nerui uel lacerti implentur humore, latitudinem extendente & longitudinem coartante. Ex inanitione cum humiditas lacertorum euacuatur uel neruorum. Qui dum exiccentur contra suam extremitatem extenduntur, sicut in cordis organorum uidemus, si calori cui libet apponantur, extenduntur atque rumpunt. Spasmus ergo ex solo est morbo. Qui si per totum corpus spargitur epilepsia uocatur. Si in lacertis palpebrarum facit strabositatē. Si stomacho singultum facit. Si in lacertis maxillarum frigiditatem, & stridorem facit dentium. Iectigatio ex fumo est uē

tofo & crasso membris incluso membra constringens & dilatans, sicut in pulsu uidemus. Sed tamen differtur. Quia cum pulsus sit continuus, iectigatio rara uidetur. Iectigationem omnia membra patiuntur corporis quæ dilatantur sicut cutis lacerti, cor, uenæ, arteriæ, stomachus, intestinalia, & omnia membra in duritie & mollitie media. Ossa & cartilago, quia sunt dura & solida, non sunt uentum includentia. Et similiter cerebrum ex mollitie sua. Iectigatio ergo quia nascitur ex uento, necesse est ex solo fiat morbo.

De accidentibus actionum, morbi & nature. Ca. XXV.

Accidentia morbi & naturæ, sunt tremor & motus edormientium membrorum. Tremor est motus membrorum sursum atque deorsum. Virtus enim mouet membra sursum. Infirmitas uero rapit deorsum. Quod defectio facit uirtutis, quæ non adeo membra potest surrigere, quin morbus ualentior sit deponere. Tremor iste de accidentibus est animæ, uel ex maiori passione uirtutem dissolvente. Animata accidentia, timor, ira & similia. Per hæc enim deficit uirtus motus uoluntarij. Morbi accidentia uirtutem dissoluentia, de simili sunt morbo, sicut de mala complexionem frigida semper senibus contingente, uel nimiam aquam bibentibus, & in ea balneantibus, uel à quibus nimium uinum bibitur, unde calor naturalis suffocatur. Vex officiali morbo sicut neruorum oppilatione, de crassis & uiscosis est humoribus, quibus uirtus motiua contrahitur, ne ad neruos per eam mouendos sit transitus. Qui tamen si neruos impleuerint, non tremunt nerui tantum, sed omnino motum perdunt. Verum cum partem uiscosi humores transeant, partem uero impleant, & in parte uacua uirtus, in plena humor regnet uiscosus, necesse est tremor quidam efficiatur, cum uirtus partem suam erigat. Humor uero deprimat. Hæc sunt accidentia, de morbo & natura orientia.

De accidentibus spiritualium actionum. Cap. XXVI.

Sufficit nobis dixisse de accidentibus actionis uirtutis patientis animatae. Oportet item dicamus, quæ spiritualis actio accidentia patitur. Actione ergo spirituali prout diximus cor & arteriæ dilatantur, & constringuntur, & hæc actio pulsus uocatur. Pulsus uel auferitur totus, quod auferri mors ilico committatur, uel minoratur, & defectio pulsus uocatur, uel cursum naturalem egreditur. Defectio uel ex dolore est nimio, cum in interiora corporis calor fugiat naturalis, uel ex defectio uel uirtutis spiritualis, cum arterias dilatare in omnes suas extremitates non possit sicut uidemus, egressionis cursus sui diuisione multiformis, secundum

dum multitudines & diuersitates morborum multos & diuersos pulsus facientium, de quibus dicturi sumus in futurum.

De accidentibus naturalium actionum. & à digestiua incipiendum.

Cap. XXVII.

Accidentia actionis naturalis, patientis & causæ, priores duas comitantur ex ordine. Actio uirtutis naturalis nutrimentum est in homine. Quod assimilat cibum membris suscipientibus receptum. Hoc explet cum actionibus desiderij & digestionis. De desiderio iam diximus, cum accidentia animatæ uirtutis patientis diceremus. Accidentia digestionis sola restant dicenda. Digestio est triplex: In stomacho cum cibo factus est chilosus, quod prima digestio uocatur. Secunda in epate, cum cibi succus mutatur in sanguine, & secunda digestio uocatur. Tertia in membris est totius corporis, cum mutatur sanguis in naturam uniuscuiusq; membri, & tertia digestio nuncupatur. Vnaquæq; harum suum exequitur effectum cum supplementis quatuor uirtutum, sicut in uirtute naturali iam dictum, id est, appetitiua, contentiua, digestiua & expulsiua. Patitur prima digestibilis in stomacho, patitur tribus modis. Vel enim auferitur tota sicut uidemus in fastidio, uel minoratur, sicut in fumosa uel acida ructatione consideramus, uel cursum suum egreditur, sicut cum in uentositatem traducitur intrinsecus uel extrinsecus. Intrinsecus, cum uirtus digestiua patitur. Passio eius ex mala complexionem stomachi calida cibum in fumositatem & putredinem mutat. Frigida in acerbicatem. Vel patitur ex liquidis humoribus in stomacho. Qui si sint colerici, fumosum ructatum necesse est fieri. Phlegmatici, acidum, frigus nimius, fastidium, & lienteria generat, non fortis uentositatem facit. Vel patitur ex officiali morbo, sicut apostemate calido uel frigido. Vnde uirtus deficit digestiua. Sciendum est autem digestionis corruptionem, ex defectione uirtutis digestiua esse nocibiliorem, & maxime ex frigida uel calida mala complexionem. Humida enim & sicca, digestionem minuunt, non tamen auferunt, nisi cum malum incidant morbum. Exterius digestiua uirtus patitur propter cibum uel somnum. Si somnus sit multus, digestio erit bona. Si paruus, digestio mala. Propter cibum fit quatuor modis, in qualitate, in quantitate, in tempore, in ordinatione. Quantitate, si multus sit cibus uel paruus. Si est paruus, & stomachus calidus, in fumositatem mutatur. Si multus & durus, & fortis uirtus, longusq; somnus, digestio tantum comitatur. Si cibus est mutabilis & calor fortis, corrumpitur in stomacho. Si somnus longus fuerit siue breuis. Si calor deficit & cibus multus, & durus fuerit, somnusq; paruus, fastidium fit, Ex qualitate, quia si calidus est, & stomachus calidus, in

colericos humores mutatur, sicut mel in iuuenibus, & in calidæ naturæ animalibus. Aut si frigidus, & stomachus similiter frigidus, in aciditatem cibus mutatur, sicut lac & cucurbita, in senibus, & frigidum stomachum habentibus. Ex cibi ordinatione, quia cum homo stipticum cibum accipiat, sicut coctana & pira, & post cibum solubilem, sicut cibus blitis, & spinachia, uentrem constipat, & cibum necesse est corrumpat. Similiter si cibus duris utantur, sicut carne, & uuis duris. Hisq; cibus succedat facilius sicut coccina, & cucurbita, melones, cibus oportet corrumpatur, & in malos humores mutetur. Omnis cibus durus in stomacho diutius moratur, quia difficulter digeritur. Cibus facilius cum ad digerendum molliatur, præ duriciæ uero alterius non egrediatur, necesse est corrumpatur. Oportet medicum ut stomachi discernat passiones qualitatiuas, si sit ex uirtute digestiua, uel ex cibi siue somno. Accidentia enim ex digestiua ad sanandum sunt dura, & etiam impossibilia. Aliquando cadunt in lienterias uel cibus nullatenus erga stomachum mutatur. Accidentia ex cibo, siue qualibet causa exteriori facilius sunt sanari. Quæ sic possunt discerni. Si accidentia quæ patitur stomachus ex cibi sint multa uel parua quantitate, uel calida siue frigida qualitate, uel post uigilias, uel quasilibet exteriores causas, intelligitur non esse ex digestiua. Quod si e contrario, uirtuti digestiuae est imputandum.

De accidentibus tertia digestiua. Cap. XXVIII.

CVmque accidentia uirtus digestiua patiatur dixerimus, oportet de tribus reliquis dicamus, id est, appetitiua, contentiua, expulsiua, quæ in digestionem sunt prima. Appetitiua ergo patitur in stomacho, uel si tota auferatur, uel minore. Quæ ex mala complexione uel morbo officiali sequuntur. Sed si mala fuerit complexio calida uel frigida, & hæc sunt maxima, uirtus auferatur appetitiua. Si non multa, minoratur & ipsa. Si officialis morbus noceat, sicut apostema in meri uel in ore stomachi, uel si caro fuerit aliqua superflua, ita ista cadat ne transire ualeat, si multa est uirtus auferatur appetitiua. Si parua, appetit inordinate, & non secundum quod oporteat. Patitur autem stomachus ex obdormitione, spasmo, siue tremore, sicut & alia membra pati inde diximus. Quod contingit cum uirtus non adeo sit fortis. Neque morbus ita maximus, ut morbi & naturæ accidentia associentur. Contentiua stomachi, uel auferatur tota sicut in lienteria, in qua cibus sine aliqua mutatione digeritur, uel minoratur, & uentositas, inflatio, uel sonitus conficiuntur. Quod ex complexione fit frigida, uel cibo qui uentositatem generat, uel non digestionem nisi parua, & hoc cito exeat. Quod fit cum stomachus non adeo teneat ut bene digerat, & epar succum cibi non bene attrahat, unde
necesse

neceſſe eſt ut digeſtio liquida, & uelox exeat ex inteſtino. Si cibus in malam complexionem intra ſtomachū mutatur, putida digeſtio ſequitur. Si ex colerica, ſiue calida mutatio ſit illa, ſequitur ardor & punctura. Si ex frigida & phlegmatica, inflatio ſuccedit & uentofitas. Aliquando ſtomachus non cibum retinet ſecundum quod oportet, ſicut ſpasmatus tremens. Vnde ſingultus ſit & uomitus, qui motus ſpafmo attinere uidetur. Sed non eſt certus, cum in lacertis ſiue nervis ſit ſpasmus. Singultus & uomitus actiones ex contentiua & expulſiua ſunt uirtutibus. Contentiua enim cum libenter cōtineat, & expulſiua res ex ſtomacho uelit expellere nocitiuas, ſi in ſuperiori ſtomacho eas inueniat, ſingultus creat. Si in fundo uomitum facit. Stomachus enim leuatur ut ori ſuo uicinetur, quatenus res nocitiuæ expellantur. Hæc ſunt accidentia quæ uirtus patitur contentiua. Expulſiua in ſtomacho triplici patitur modo. Vel enim tota aufertur ſicut in ileos uidetur, & hæc moleſtiſſima habetur, naſcens ex calido apoſtemate in inteſtino ſubtili, quæ febris ſequitur & ſitis. Vel ex defectiōe expulſiuę, quod ex frigida complexionē, uel ex frigido cibo. Vel ex oppilatione ſtercus in conglobofitatem inteſtini exiccante. Quod ſequitur inteſtini grauitas, & ad uomitum motio inflatio, & ſonitus. Aliquando hunc morbū antecedit diarrhœa. Vel actio expulſiuę immoratur, cum ſtercus ad egrediendum induretur, uel non ſecū dum quod oportet egrediatur. Quæ liēteria ſequitur, cum cibus expulſiua cibum moueat antequam digerat. Hoc ſit autem cum humores acuti pungunt ſtomachum, uel etiam cibi, ſicut ſinapi uel fortitudo aceti, uel grauāt eum, & ob hoc expelluntur. Hæc ſunt quæ uirtus expulſiua in ſtomacho patitur. Oportet autem intelligas, quia hæ tres uirtutes idem patiuntur circa inteſtina. Maximum autem expulſiua, quæ plus cæteris regnat in eis. Aliquando ſtomachus & inteſtina, appetitiuam & expulſiuam operātur extra naturam. Cum enim à meri ſtomachus trahat, & in inteſtina cibum proijciat, inteſtina autem à ſe alternatim recipiant, & digerendo eiſciant, quod naturale eſt & uſuale, & cum ſtomachus ab inteſtinis recipiat, & in meri ſtercus proijciat, extra naturam eſt cum uomitu. Similiter inteſtina ab inferioribus accipientia proijciunt in ſtomachum ſicut in ileos uidemus, & cum diu ſtercus contineatur, in ileos, quia cum uirtus expulſiua ſecundū curſum ſuum digeſtionem moueat, neq; propter oppilationē uias inueniat. retorquet ea in ſuperiora, & item inteſtina mouerit in alterutra, quoad in ſtomachum redeat. Stomachus in meri proijcit, meri cum uomitu ori reddit. Aliquando cum homo præter uelle contineat in ſe digeſtionem, uel uentofitatem, quæ propter timorem retinet ſiue pudorem, ſeu propter quamlibet aliam rem impediētem, alternatim redit ad ſuperiora quæ per uomitum emittat.

De acci

Secunda digestio cum sanguis in epate generetur, atque uenis passionis est triplicis. Vel enim tota aufertur, neque sanguis mutatur, sed albus remanet sicut prius, uel minoratur, cum parum digerendo mutetur. Vel non secundum suum cursum digeritur, sicut si in citrinum, & coleram rubeam mutetur, quod icterici patiuntur. Vel in colerā nigram sicut patientibus morpheam nigram, & elephantiosis, uel in phlegma sicut in hydropisi, uel alba morphea. Hæc autem duplicia interiora uel exteriora. Interiora uel ex mala complexionione calida, succum in coleram rubeam mutante, uel ex calidissima in coleram nigrā ex incensione nimia. Ex complexionione frigida in aquosum sanguinem mutante, si frigidissima non mutata perseverat. Vel ex officiali morbo sicut in uenis est conslipatio propter humores uiscosos, uel propter apostema. Tertium ex natura succi ad epar uenientis. Quæ si sit multa, non totam in sanguine mutat epar. Succum enim quantitas multo maior, quam consumens epatis caliditas. Si parua, in colericos humores mutat. Calor enim epatis quantitatem superat succi. Si sit calida, in colericos humores transformat. Si frigida in phlegma, uel uentositates secundum frigiditatis quantitates. Exteriora sunt ex actionibus patientium, sicut in balneo, in cibo, exercitio, & similibus. Hæc enim omnia si homo non operetur secundum quod oporteat, mali chimi in corpore augmentantur & multi. Si quis enim sæpe accipiat cibaria calida, coleram generantia, sicut sinapi, allia, cepe, & similia, & similiter melancholiam gignentia, sicut carnem uaccinam, lentis, uel si comedat phlegma facientia, sicut lac, fungos, pisces recentes, humoribus malis abundabit. Similiter quieti, & multum comedentes, & balneari negligentes, uel post saturitatem, & nimium coitum balneantes, phlegmate abundant necesse est. Contrarios his colerā rubeam habere oportebit. Hoc modo intelliguntur alij humores generari. Humores generant secundum qualitates suas infirmitates diuersas. Si ex colera & toto corpore aspera, generat ictericia. Si in membris erisipelam gignit. Si ex colera nigra, & toto corpore inducta, nigra sit morphea. Si in uno membro, cancer & scliros. Phlegma per totum corpus, hypofarcam uel albam facit morpheam. Si in aliquo membro, odimiam, humores aquosi, & in corpore augmentati faciunt hydropisin. Si uero in membro singulari, necesse est uescicam fieri. Hæc accidentia digestio patitur secunda.

Digestio tertia per omnia membra traducitur in similitudinem suscipientium. Huius accidentia sunt triplicia. Vel aufertur tota sicut in hecticis, uel minoratur sicut in macilentis. Vel cursum suū egreditur sicut in morpheacis. Aufertur, quia nutrimentum non inuenit, uel quia quælibet uirtutum aliqua patitur accidentia, & actio sua deficit ex comple

complexione mala. Ex complexione mala uirtus mutabilis deficiens, cibū in naturam non assimilatur suscipientium. Vnde in corpore humores, & male gignuntur superfluitates. Si expulsiua fortis fuerit, humores expelluntur mali, & cibi boni. Vnde & nutrimentum aufertur. Si debilis, humores remanent in membris, & morbi generantur diuersi. Virtus appetitiua si fortis sit, & digestiua deficiat, nec appetitos cibos mutet, nec expulsiua expellere queat, mala morborum generantur accidentia. Macies ex paruitate cibi, & potus est uel propter accidentia quæ uirtus patitur aliqua. Ictericia & morphea, & lepra, & similia, non cibum membris assimilant sed mēbra cibis. Quod ex corruptione fit materiæ debentis membra nutrire.

De accidentibus morborum corporum. Cap. XXIX.

Accidentia morborum corporū ex corruptionibus secundæ & tertie digestionis, sunt ictericia citrina uel nigra, elephantia, morphea alba uel nigra, linguæ nigredo, & similia. Ictericia ex epatis caliditate est nimia, ut sanguinem mutet in coleram, & toti corpori mandet, per uenas, & cutem corporis in citrinitatem transformet. Vel ex uenarum nimio calore, sanguinem in citrinum mutante, uel ex constipatione uiaë fellis ad epar tendentis, ne coleram ab epate trahere possit. Vnde colera remanēs in sanguine per corpus se spargens tangit cutem. Quod ex uiscoso fit humore in uia fellis, siue apostemate epatis, uiam ipsius fellis constringentis. Ictericia nigra ex nimio est calore sanguinem incendente, & in coleram nigram mutante. Vel ex frigore idem melancholiam faciente, uel ex constipatione uiaë splenis, quæ cum feces non extrahat sanguinis, dimittit commixtos sanguini, & ita per totum corpus dispersi, cutem exteriorē tingūt corporis. Lepra est cum sanguis substantialis ex incensione nimia corruptus, in coleram nigram transformatur. Vel complexio membrorū corporis ex nimietate caloris sanguinem incendit, & in coleram nigram traducit. Vel eadem complexio mutata, in melancholiam traducitur ex frigiditate nimia. Vnde cibus in naturam eius conuertitur. Morphea nigra est cum exteriora membra siue cutis in nigredinem se mutant, & interiora tamen sana sunt. Hæc cum sit debilis, morphea tantum erit, cum fortissima erit lepra. Morphea alba ex phlegmatis est causa, cum sanguis ex complexione frigida & humida mutatur in phlegma, cui assimilatur exteriorum membrorum natura. Linguæ nigredo est, cum fumus epatis, pectoris, seu stomachi ad linguam ascendit & incendit. Ex hac ratione omnia accidentia in exteriori cute apparentia sunt consideranda.

De accidentibus in apparentibus exeuntium corpus. Cap. XXX.

Egredientia corpus in quantitate, uel qualitate corrūpuntur. In quantitate, si digestio uel urina, uel menstrua fuerint multa. In qualitate si eadem fuerint nigra. Sunt & alia à corpore egredientia, quæ tamen

Y non

non sunt naturalia. Sicut ex naribus sanguis emissus. Quæ ex tribus ueniunt rebus, uel ex defectiōne uirtutis, uel ex materia, uel ex membris. Ex uirtutis defectiōne, ut si quis materiam non possit continere. Et maxime si fortis sit uis expulsiuæ propter materiam multam in quantitate quæ grauat uirtutem ad expellendum, sicut est cibus multus ut fiat inde uomitus, & sanguis explens sua, qui quousq; crepent ea imprimat. In qualitate, ut si sit acuta uel pungitiua, quam expellere naturam oporteat, forte magis noceat. Vel calida quæ uasa comedat & aperiat. Vel humida subtilians & humectans uenas ut facile crepare eas faciat, uel si rara sint uasa naturaliter & subtilia, & ad rumpendum facilia. Vel si etiam fuerint sicca, & ad rumpendum leuia.

De accidentia in digestionē apparentibus. Cap. XXXI.

Accidentia digestionē attinentia sunt triplicia, in qualitate, in quantitate, in tempore. In tempore, ut si digestio exeat antequam cibus digeratur, uel moretur postquam tempus adueniat. Velocitas ex eundi ex multitudine est cibi uirtutem grauantis, uel ex qualitate sui acuta siue pungitiua. Quam cum uirtus pati nequeat, cogit ut ante tempus exeat. Vel humida & lubrica, ut nullo cogente exire ualeat. Vel ex paruitate sui nutrimenti. Vel ex debilitate sensualis intestini grauitatem cibi refugietis. Mora digestionis ex defectiōne expulsiuæ, & fortitudine contentiuæ, uel ex defectiōne sensualis intestini, uel ex cibus. Si enim pauci sint cibi & parui, natura digestiuæ uirtutis feces diu retentat, ut succum tandem eligens superflua expellat. Vel si cibi naturaliter sint stiptici, uel lacerti uentris adeo defecti, ut intestinum exprimere nequierint. In quantitate multa uel parua digestio fit, uel in numero ad sellam eundi. Ex multitudine, uel cibi cuius succum epar non suscipiens crescere permittit, uel humorum in intestinum descendentium. Ex paruitate, sicut ex paruitate cibi. Numerus ad sellam eundi, ex defectiōne contentiuæ uirtutis, & aliqua fortitudine expulsiuæ, & super anum lacerti mollitie. Fortitudo expulsiuæ, ex laxatiuæ potionis siue cibi est occasio. Vel ex eiusdem corruptiōe, uel ex acutis humoribus à toto corpore in intestinū descendētibus. Vel ex morātibus in ipso intestino sicut uulneribus, uel ex fortitudine sensus intestini. Cōtraria huic paucitas est numeri, cuius causa superiori est cōtraria. In qualitate cursum egrediēs naturæ, uel ab interioribus uel ab exterioribus. Ab exterioribus causa est cibus in quantitate uel qualitate. Quantitas cibi, uel in potestate est accipiētis, uel in multitudine cibi. Qualitas si cibus in malos chimos mutet, uel si uentositatē faciat. Cibus uentositatem facit, uel ex natura sui, sicut faseoli, uel ex defectiōne intestini & stomachi. Quod si sit frigidissimus, nulla uentositas efficit. Cum em̄ tempus sit minus frigidū, neq; uentosum, neq; nebulosum, & similiter calidissimū, utroq; caret. Sicut in æstate calidissima nō uentositas uidet uel nebula. Ventositas stomachi uel intestinorum exit uel non exit. Exiens

uel

uel à superiori ut ructatio, uel ab inferiori cum strepitu. Sine strepitu, nimia siccitas significatur. Ex maiori sonitu, maior humorum crassitudo portenditur. Qualitas ab interioribus ex acutis est humoribus in intestinum descendentibus, uel ex alijs nimium abundantibus. Hęc aliquando est ex natura sicut uidemus in disenteria utilis atq; iuuans, aliquādo de solo morbo ut diarrhœa ex consumptione membrorum, uel ex utroq; sicut uidet in proijciētib; lauaturam carnis. Ex utroq; infirmitas est quadripartita. Vel enim solus est sanguis, sicut in truncatis maioribus membris. Quia cum sanguis loca illa nutriturus non inueniat quo diffundatur recurrens ad interiora, digestionē inferiori emittitur. Solet & idem contingere in se exercentibus. Qui cum ad quietem ueniunt, sanguinem coadunatum ab inferioribus digerūt. Quod ex termino et nō semper faciūt sicut periodi uel sicut carnis lauaturā, quod ex defectiōe est digestiue uirtutis in epate. Tertia est nigra & lucida. Quod fit cum licet epar mutet sanguinem secundum quod oporteat, tamē per totum corpus ex constipatione epatis non mandat. Vnde in eo coadunatus incendit, & in nigredinem mutatur, & ita tandem egeritur. Quarta cum sanguis exeat paulatim, & in temporibus uicinis aliquando bonus, aliquādo coagulatus, interdū cum putredinibus, interdum squamosus. Vel sicut intestina rasura. Quę si sint frigida, & dura, tenasmos sunt uocata. Si neq; frigida, neq; laboriosa, uocatur disenteria. Quę ab intestinis uel epate exit.

De accidentibus in urina apparentibus. Cap. XXXII.

Accidentia quę patitur urina, à renibus sunt uel uesica. A renibus in quantitate, uel in qualitate. In quantitate si multa uel parua exeat, uel non exeat, uel cum duricie fiat. In qualitate, ex calida in renibus complexione, ut tota aqua sanguinis ad se trahatur, ut calor suus refrigeretur. Quam uesicę postea mandat, & uocatur diabeta, uel ex epatis frigida complexione cum aqua augmentatur in sanguine, & renibus missa proijcitur in uelicam. Vel ex defectiōe contentiue & expulsiue in renibus fortitudine. Non exire urinam ex fortitudine est contentiue, uel ex constipatione uiaę urinaę. Constipatio ex uiscosis est humoribus, arena, lapide in renibus, apostemate in uia urinaę. Causa lapidis humores sunt phlegmatici, & calores nimij, qui à calore desiccantur & indurant. In qualitate, ex colore sicut nigro ex nimio caloris incendio, uel nimia frigiditate, uel albo, sicut ex constipatione pororum. Vel ex fœtore, sicut in fœtidis febribus est uidere. Sunt & alia accidentia quę urina patit ex uesica. Quod est cum lacertus collum uesicę circundans emollit ex nimia humiditate, & urina non continetur, uel ex defectiōe cōtentiue, & fortitudine expulsiue, uel ex nimie aque potatione, uel pustulis nascētibus, uel scabie uesicę, ut pungat ab urina, nec continere eam ualeat. Quod cum combustione fit nimia. Stranguriam urinaę ex uitio uesicę defectio facit expulsiue, & uirtus contentiue. Vel com-

plexio sicca qua desiccatur urina sicut in acutis febribus. Vel constipatio ex uiscosis humoribus in urine uia ad uesicā, uel ex sanguine coagulato uel sanie. In qualitate urine si sit foetida propter pustulas ex coloris sui mutatione propter pustularum sanie. Mutatur enim color ex sanie, siue uulnere, seu a postemate.

De accidentibus in menstruis apparentibus. Cap. XXXIII.

Menstrua sunt naturalia, naturam in qualitate uel quantitate exeuntia. In quantitate si plus uel minus quam oporteat, uel nihil omnino exeat. Plus quam oporteat ex forti est expulsiua, & deficiente contentiua, uel ex materia & nimis liquida, uel ex abundantia qua adeo grauatur natura ne sufferre ualeat, uel ex raritate uulnæ, & uenis, quæ in eius sunt ore. Non exire contrarium est rationi nostræ. Quod ex crassitudine est materiae, & eius uenarum spissitudine, & pororum constipatione, uel defectu expulsiuæ, & fortitudine contentiuæ. In qualitate si coloris sit nigri, unde nimia incensio uidetur significari. Rubeus enim & citrinus color est, & coleram rubeam significat. Albedo & liquiditas, uel spumositas, frigorem, humiditatem, uel uentositatem significat.

De accidentibus in sudore apparentibus. Cap. XXXIII.

Sudor est naturalis sicut in diebus creticis, uel temperatis exercitijs, uel in balneis. Est & extra naturam in consumptione carnis. In hoc enim sudore ea tantum exeunt quæ non oporteret exire. Est & mediocris sicut in nimijs exercitijs. Sudor non naturalis in quantitate est uel in qualitate. In quantitate si maior sit quam oporteat, quod ex nimia est materia, uel liquiditate sua, uel ariditate pororum, uel uirtute expulsiua. Paruitas supradictis est contraria. In qualitate unde sanguis uel citrinitas, inde portenditur colera rubea uel putredo, unde humores putridi significantur.

De exinanitione non naturali. Cap. XXXV.

Inanitio non naturalis est ex naribus sanguis, uel ex alijs locis unde consuetudo proflui non exposcit. Fit autem tribus modis: Ex uirtutibus, ex materia, organis. De uirtutibus si fortis sit expulsiua, & defecerit contentiua. Ex materia si sit multa unde crepentur uasa, uel acuta unde perforentur uasa. Ex organis si sint solida, & cito crepantia. Omnis autem crepitura uel intima est uel extima. Intima est ex materiae abundantia unde facile crepentur uasa. Extima sicut casus, occurrens concussio, & magna uox. Hæc de causis accidentium dicenda fuerunt. Finitur autem disputatio nostra de accidentium causa,

Constan

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO
cognitu necessarijs locis, Liber VI.

CAPITA LIBRI.

De uniuersalibus significationibus & earum diuisionibus.	1	De pulsibus cerebri passiones portentibus uel spiritus ostēdētib.	9
De intelligendis pulsibus, & quid per eos significetur.	2	De pulsibus passiones instrumentorum.	10
De pulsuum generibus & eorum qualitatibus.	3	De pulsibus instrumentorum cibalium patientibus.	11
De causis quas in pulsures facit naturalis.	4	De uniuersali disputatione significationis urinarum.	12
De mutatione pulsus, propter rem nō naturalem.	5	De qualitatibus cognoscendis colorum urinæ, & diuisionibus earū, & quid per eas significetur.	13
De mutatione pulsus propter rem extra naturam,	6	De significationibus liquorū urinae.	14
De mutatione pulsus propter res uirtutum gratias.	7	De significationibus hypostasis.	15
De pulsibus apostemata significantibus.	8	De significationibus digestionū.	16
		De significationibus sreatuum.	17
		De significationibus sudorum.	18

De uniuersalibus significationibus & earum diuersionibus. Cap. I.

D plenū pro posse nostro de accidentibus & eorū causis, id est, morbis diximus, & ipsū tractatū de sciētia causarū accidentiū titulauimus. Oportet ergo in hoc subsequēti opusculo dicamus de morbo, & accidentib. eū sequētibus, id est, de ipsius significationibus. Vnde hęc particula titulat significationū scientia. Hæ igitur significationes generaliter sunt triplices. Aut enim significant sanitatē, aut morbum, aut neutrū. Quarū unaqueq; aut præterita, aut præsentia, aut futura portendit. Harum autem quædam sunt uniuersales, totius corporis qualitates designātes, alię particulares. Hos uero ab uniuersalibus incipiemus quasi dignioribus. Vniuersalis ergo ex sua actione cognoscitur significatio. In sanitate enim perfectam mōstrat actionem. In infirmitate corruptam. Horum autem causa mēbrorum est sanitas, aut eorum infirmitas. Quæ utraq; contingunt ex temperamento, uel corruptione humorum. Vniuersalis significatio; unde uniuersalis inuenitur actio, spiritualis uel naturalis actionis est significatio. Quibus duabus actionibus corpus animalis regitur. Sanitate uirtutis enim spiritualis calor alitur naturalis, ex quo calore uita fit animalis. Corruptioni ergo ex necessitate sequitur mors. Temperamentū sanitas, non temperamentum infirmitas. Ex uirtutibus autem naturalibus quatuor humores reguntur. Vnde sicut diximus, omnia membra corporis animalis gubernantur. Quod cum ita sit optime fuit rationis, nostros antecessores ex his duabus actionibus perpen-

Y ; dere

dere corporum sanitates, eorumq; infirmitates. Ex uirtute enim spirituali sanitas intelligitur uirium corporis animati, & defectio sui. Et temperamētū caloris naturalis, & corruptio temperamenti, & actiones rei naturalis, & nō naturalis, & extra naturā in ipsis & in corde quod fundamentū est ipsius. Scientia uero horum omnium, in motibus cognoscere est pulsū. Motus enim pulsualis, motioni cordis est æqualis. Hæc autem scientia pulsuum uocatur scientia. Ex naturali itidem actione temperamentum humorum intelligitur in sanitate, ut eorum distemperamentum in infirmitate. Quod dat intelligi excoctio in uenis, & excoctio in stomacho, & instrumentis spiritus. Virtus ista deprehendit circa corpus exeuntia. Excoctio enim in uenis intelligitur in urinis, quia urina est colamentum sanguinis. Coctio in stomacho uel intestinis, in digestionibus est uideri. Digestio enim est sex excocta in stomacho, excoctio instrumentorum spiritus, in salua & excreatione intelligit, quot sunt feces ciborum hæc membra nutrientium. Sudoris quoq; sunt significationes, sed non uniuersales. Quia sudor subtilis est humor expulsus a membris per poros cūtis. Quæ cum ita sint, oportet uniuscuiusq; significationes dici, circa sanitatem, infirmitatem, & neutrum. Et incipiendum a pulsu, quia dignior esse uidetur.

De intelligendis pulsibus, & quid per eos significetur. Cap. II.

Pulsuum scientia tribus ex causis scitu est molesta. Primo quia nullus adeo expertus est qui paruas eorum intelligat mutationes. Secundo, quia cum medicus pulsuum impleret, omnia eius genera in paruo tempore cognoscere necesse est. Tertio, quia non habet cui assimilet unde eorum inueniat firmitates. Vnde oportet in pulsibus bene laborare, ut in paruo tempore decem genera quis ualeat agnoscere. Dicendum prius quis sit pulsus & quomodo fiat. Pulsus ergo motus localis arteriarum & cordis, ut dilatando seu constringendo naturalis custodiatur calor. Cuius custodia est trahere frigidum aerem cum dilatatione, & expellere fumosum cum constrictione. Dilatare cor & arterias est mouere a centro in extremitates suas. Constringere est ab extremitatibus ad centrum mouere. Quæ planius de uirtute spirituali tractaremus. Cordis & arteriarum idem est motus. Vnde ex uno omnes intelliguntur. Motus ergo cordis quærendus est in arterijs. Pulsus autem scientia ad hoc tantum est necessaria, ut spiritualis uirtus quæ in corde est intelligatur. Quod non potest intelligi ex omnibus corporis arterijs, & hoc tribus ex causis. Quædam enim arteriæ in inferiori sunt corpore, sicut quæ in dorsi sunt longitudine. Aliæ in carne sunt fundatæ sicut coxarum arteriæ, aliæ ossibus sunt operte sicut in pectore. Quarum motus non apparet in tactu, dum sanum & carnosum est corpus. Secundo, quia quædam sunt longæ non omni apparentes tempore. Vnde non in tactu sunt inuelligandæ, ut calcaneorum & plantarū pedis arteriæ

teriae. Tertio, quia non earum compositio est recta, ut quatuor digiti plane possint apponi, sicut in auricularum arterijs. Quod cum sit necesse est membra non multum carnosam eligi, neq̄ à corde remota, & quarum compositio sit recta. Vnde antiqui arterias elegerunt brachij. Sunt enim faciliores & utiliores, & pulchriores. Vtiliores quia cordi propinquiore. Faciliores, quia brachia non adeo sunt carnosam. Pulchriores, quia medicum uerenda praesertim membra foeminea discooperire turpe est. Intelliguntur autem pulsus ex digitorum super arterias brachij appositionibus, & hoc in longū nec infirmi manus dilatetur, uel stringatur. Digitorum positio super arterias est diuersa, est enim ubi oportet premi digitos arterijs, sicut ubi pulsus est fortis. Qui cum prematur digitis repelli uidentur. Et in carnosam arterijs similiter debent imprimi. In debili autem & nudo carnibus oportet digiti leuiter premantur. Debilis si tenetur non mouetur. Nudus carne, eadem non debet premi ratione. Oportet aut̄ mediocriter premi nec multum fortem, nec multum debilem, nec multum nudum, nec multum carnosum.

De pulsuum generibus & eorum qualitatibus. Cap. III.

Pulsuum qualitates, multimode sunt & diuersiformes secundū uirtutum diuersitates eas mouentes, & iuxta etiam naturalis uarietates caloris, & secundum quod sanguinis & spiritus in ipsis habet pulsibus, cum naturam suam custodiant siue egrediantur. Hæc tamen diuersitas in decem tantum concluditur genera. Primum, secundum quātitatem dimensionum. Secundum, extempore motuum. Tertium, secundum tenorem uirtutis. Quartum, secundum cōsistentiam organi. Quintum, secundū plenū & uacuum. Sextū, secundū qualitates arteriarum. Septimū, extēpore quietis. Octauū, secundū ordinationē & inordinationē. Nonum, secundū concordia. Decimū, secundū numerū percussiois pulsuū. Quātitas dimensionū diuidit̄ in magnū, paruum & mediū. Longū, breue, & medium, latū, strictum, & mediū, apertum, occultū, & medium. Cū em̄ arteria sit corpus, omne uero corpus longitudine, latitudine, & profunditate dimetiatur, necesse est ut quod in tres extremitates diffundit̄, magnus sit & magnus uocabitur. Minor & centro suo uicinior debilis dicit̄. Si nec centro suo, nec extremitatibus sit uicinus medius. Si autem in longitudinem plusquam in aliam extendatur partem, quod est cū quatuor excedat digitos, longus nuncupatur. Si minor curtus. Si tantum quatuor digitis contineatur æqualis, in latitudine digitos uisus exire latus appellabit̄. Minor in latitudine, strictus. Extremitatibus uero digitorum, æquatus temperatus. Maior in profunditate apertus dicit̄, & hoc est cū altitudo eius cōsideratur. Minor in profunditate, & in suū centrū reuolutus uocabit̄ occultus. Si in latitudine & profunditate, atq̄ longitudine minor, crassus, aliquando pars cū parte componit̄.

sicut

sicut longus cum lato, aut cum stricto, aut mediocri inter latū & strictum, aut cum aperto, aut cum occulto, aut mediocri inter hæc duo. Et similiter se habent aliorū ad se inuicem compositiones. Hi sunt pulsus qui ex quantitate dimerisionum cōsiderant. Quorum causa est tripartita, causa enim magni pulsus, ex fortitudine est spiritus quo dilatatur pulsus, & ex nimio calore quem refrigerare sit necesse, & uasculi mollitie, quod dilationi uidet obedire. Minor his est contrarius, ex defectiōe suæ scilicet uirtutis, & paruitate caloris & duritie siue organi. Tēperatus mediatur in his duobus. Alij qui de his habent plus aliquid, aliqui uero minus dicendi sunt in causis mutationum pulsuū. Tempus motuum diuidit in uelox, tardum & medium. Velox est, qui paruum spacium in longo tempore insequit. Medius inter hos duos est habendus. Vnusquisq; autem horum ex duabus nascit causis, id est, uirtute, & calore. Velox enim ex forti calore & sana uirtute, calor autem frigidum aërem sibi allaborat trahere. Tardus ex uirtutis defectiōe se mouente, & caloris minoratione. Tertium secundum tenorem uirtutis diuiditur in fortem, debilem, & medium. Fortis, qui quasi quadam uirtute digitum à se uidet repellere. Debilis, qui digitum debiliter percutit. Medius inter hos duos est temperatus. Hi duobus sunt modis. Fortis ex fortitudine est uirtutis, & mollitie organi ad mouendum facilis. Debilis ex imbecillitate uirtutis, & in obedientia organi. Medius ab utroq; temperatur. Quartum secundum consistentiam organi, diuidit in durum, molle, & medium. Durus est qui digitis tangentibus quasi fortis esse uidetur. Differt autem à forti iste durus quoniam fortis est. Magnus fortitudine sua dilatans uascula, unde redduntur quasi maiora. Durus est paruus, quia durities uirtuti non obtemperat ut se dilatet. Mollis est quem digiti cum multa suauitate sentiunt, ut uideatur ab eis penetrare. Horum medius inter hos duos est temperatus. Durus ex siccitate suorum uasculorum. Mollis ex suæ humilitate mollitiei. Quintum, secundum plenum & uacuum, diuiditur in plenum, uacuum, & medium. Plenus, quasi quadam humilitate redundare uidet. Vacuus qui apparet inflatus, sed cum tangitur, quasi uacuuus digitis perforatur. Plenus ex plenitudine sanguinis & spiritus in uasis cordatur. Vacuus e cōtrario. Medius ab his duobus est temperatus. Sextum secundum qualitates arteriarum, diuidit in calidum, frigidum, & medium. Calidus est cum digitorum extremitates sentiunt calidam arteriarum substantiam. Frigidus e contrario est intelligendus. Medius ab his duobus temperatur. Calor autem substantiæ arteriarum ex materia intra eas est habita, id est, sanguine & spiritu. Frigus e contrario. Mediocritas ab utraq; est referenda. Septimum ex tempore quietis diuiditur in spissum, rarum, & medium. Dixit enim Galenus: Pulsus, inquit, in dilatatione, & constrictione sua quietes habet duas. Vna cum pulsus in dilatatione sua digitorum extremitates percutiat

tiat, hâc autem exteriorem uocat quietem. Quod uero dixit Galenus, nos sensualiter inuenimus. Quies secunda in constrictione est sua. Quod est cū pulsus ad centrum suum redeat, quod non facile ex sensu percipitur. Sed tamen pulsus diu morantem, rarus, parum uero tardantem uocamus spissum. Mediocriter se habentem temperatum. Spissus ex fortitudine est caloris, & defectio uirtutis. Fortitudo enim caloris, magnitudinem expetit refrigerationis. Defectio uero uirtutis cum non semel ualeat breuiter in appetenda laborat, & inde uocatur spissitudo ista. Rarus ex defectioe & paruitate est caloris, atq; fortitudine uirtutis. Medius in complexione, & uirtute est temperatus. Octauum, secundum ordinationem & inordinationē, diuiditur in pondus laudabile, & inlaudabile. Hoc autem pondus ex comparatione considerabit. Comparatio uero aut motus est cuiuslibet ad motum, ut æqualitas secundi in constrictione ad motum primum in dilatione, & econtrario, aut temporalis quietis ad motum temporalem, sicut in dilatione æqualitas temporis, constrictioni in quiete exteriori, & econtrario, aut constrictiois cum quiete exteriori, & econtrario. Laudabile pondus, inter se & sibi consocium familiatur, sicut pulsus pueri pulsui assimilatur puerili, iuuenis iuuenili, complexionis calidę eidem complexionī. Pulsus illaudabilis ponderis, est in familiaritate dissimilis, sicut pulsus puerilis, dissimilis est iuuenili. Est & pulsus extra pondus qui nulli ætati familiatur. Hic uero difficulter intelligitur, nisi diu inuestigetur, & assidue quis eo utatur, quia quantitas temporalis motus, & quietis, unde differre uidentur pulsus isti quædam est cōprehensibilis, sicut si dicam tempus dilatandi, duplū est quieti exteriori, aut triplum, aut unum, & medium, aut amplius est, & quædam incōprehensibilis, in dilatatione, siue constrictioe, quia non habemus cui assimilare possimus, quod tamen aut multum, aut minimū, aut etiam ultra modū est habendum. Vnde hoc genus pulsuū intellectui est molestissimum. Nonnum uero secundū concordia diuiditur in æquale, & in nō æquale. Hoc autem genus in omnibus prenominatis inuenitur. Est autem æqualis pulsus cuius percussio eiusdem est æqualitatis in digitorum extremitatibus sicut si multa & magna percussio sit, & in magnitudine æqualis non parua, non rara, non spissa, nec in ullo diuersa. Non æqualis est pulsus. Eius percussio diuersatur siue in motu, sicut si modo sit spissus, modo rarus, modo uelox, modo tardus, siue in quantitate dilatationis, sicut si modo magnus, modo paruus, seu in uirtute, sicut si modo fortis, modo leuis, & similia. Æqualis autē pulsus aut idem est in omnibus, & absolute æqualis dicitur, aut æqualis in sola quantitate, uirtute, siue motu, & secundum eum modum æqualis dicitur. Non æqualis similiter, aut in omnibus pulsuū est generibus, & absolute non æqualis dicitur, aut est in aliquo, in aliquo uero non. Et secundum eum modum æqualis dicitur. Non æqualis ergo iste aut in pulsibus est multis,

aut in paucis. Qui rursus in eisdem, aut ordinatus, aut inordinatus est dicens. Ordinatus est qui caudę foricinę est assimilandus. Hic est autem pulsus primum quidem magnus, post uero paruus, tertio minor, quarto uero loco minimus. Et ita ordinatim inde progreditur quoad usque ad unum de tribus perueniat finibus. Aut enim continuatim minuatur donec ex toto finiatur, & iste finitiua cauda foricina uocatur, aut gradatim minoratus, & ad minimum usque progressus, paulatim in magnitudinem regreditur. In magnitudinem uero aut in eandem in qua fuerat, aut in paulo minorem quam inceperat, iste uero pulsus retornatiua foricina cauda uocatur. Est & tertius qui cum pridem sit magnus, gradatim in minimum finitur, & inde subito & sine graduali reditu in magnitudinem resilit. Et idem minoratio rursus in magnitudinem similiter suam regreditur non gradualiter, ut secundus, uerum potius subitaneus. Hęc autem cauda foricina, aut in uelocitate & tarditate considerabitur, ut si pulsus modo uelox, postea sit tardus, & tandem in tarditatem finiat, aut in uirtute, ut si pulsus incipiat esse fortis, & ita gradatim inde descenderit quo ad fiat debilis, aut à magno & paruo incipitur sicut iam diximus, pulsus foricina cauda uocatur, ita est intelligendus pro ut exposuimus. Quod ideo sic uocatur, quia cauda foricis à crassitudine, incipiens paulatim incipit subtiliari. De inæquali ordinato huc usque sufficiat dixisse. Inordinatus est pulsus ubi duo magni, & unus paruus, & alter medius, aut duo parui & unus mediocris, & alter magnus, cui succedat & paruus, & similia. Hic aut inordinatus in omnibus inuenitur pulsuum generibus. Quod tripliciter in una percussione est diuersus, aut enim pulsus in percussione, & tamen in seipsum redit, aut non rediens in dilatatione sua est inæqualis pro uelocitate, & tarditate sui, aut antequam regrediatur, binas percussiones facere uidetur. Primus qui cum uelox esse inceperit ante percussione quiescit, & post in dilatatione sua tardat complenda, aut cum incipiat esse mediocris itidem quiescit, & dilatare pigrescit, aut incipiens tardare, tandem uidetur quiescere, postque festinat in complenda sua dilatatione. In huius primi diuersitatibus quidam pulsus inuenitur qui capreolus uocatur. Incipiens enim à uelocitate ante digitorum percussione uidetur cadere, & post utatur in complenda dilatatione. Qui nomen istud à capreoli similitudine sortitur, quia capreolus cum incipiat uelox esse saltu, quasi quiescere in aere uidetur, & post in explendo cursu est uelocissimus. Secundus non regreditur, & si incipiat uelox esse, & in medio tardare. Vnde consequitur ut initium uelox habeat, finis uero tardus, & e contrario, quia incipit esse tardus, & in medio uelocitandus. Vnde constat ut initium sit tardum, finis uero uelox, aut si incipiat esse mediocris mutandus in uelocitatem uel in tarditatem. Tertius quibus percutere uidetur, martellinus uocatur. Qui cum digitos percutiat dilatando antequam ad centrum suum regrediatur idem digiti repercutiunt. Quod

ex duri

ex duritie contingit substantiæ organi, quia sic in martello & incude percipitur, ut cum percipiatur, martellus ab incude resilire uideatur. Resilire autem illud aliquando tertiat. Hic aut tertius in qualitate motuum, & in tenore uirtutis consideratur. In alijs non ita. Impossibile enim est ut sub uno digito, & in eandem partem organi, magnus inueniatur, & in paruum in eadem percussione mutetur, aut ut paruus in eadem percussione sit magnus. Magnus enim ex necessitate, quatuor digitos uidetur transire. Similiter quoque latus, & strictus, nunquam in eadem percussione inueniatur, neque calidus & frigidus, neque mollis & durus, neque uacuus & plenus. Hæc autem est diuersitas pulsuum in una percussione, & in eadem organi parte. Diuersitas uero percussione, & in eadem parte organi est isti dissimilis. Pulsus enim sub duobus est digitis, uelox quidam, & alter sub duobus tardus. Et e contrario, aut sub duobus uelox, sub duobus uero mediocris, aut sub tribus uelox, & sub uno mediocris, aut sub uno digito diuersus. In hac autem eadem ratione fortem & debilem intellige. Sub hac uero diuersitate caudam foricinam, & pulsum inclinatum est inuenire. Cauda foricina inuenitur cum pulsus sub uno digito attingenti brachium est crassus, sub digito minor secundo. Sub tertio paruus, sub quarto minimus. Similiter hæc cauda foricina in forti & debili rara & spissa est intelligenda. Inclinatus sub duobus digitis medius est & crassus. Sub duobus uero extremis subtilis, aut in medio est apertus, in extremis occultus. Apparet autem sensui extremitas deorsum inclinari. Quod contingit ex defectione uirtutis substantiam organi ex parte brachij eleuare non ualentis causa carneæ grauitatis. In extremitate iuxta manum ex defectione sola est uirtutis illuc uix peruenientis. Inclinatus similiter in forti & debili, ueloci & tardo est intelligendus. Est & alius diuersus qui serra uocatur, quia aut sub uno digito mouetur, sub tribus uero est quietus, aut sub duobus primis mouetur, sub alijsque quiescit. Et in alijs similiter. Serra autem uocatur quia dentibus ferræ assimilatur. Hæc diuersitas multis alijs modis specificatur. Sed non sunt introducendæ, quia his quas dixi cognitis, cognoscentur & tacite. Parum tamen inde est dicendum. Quædam pars mouetur sursum, quædam uero deorsum, quædam sinistrum, quædam dextrorsum, quædam anterius, quædam posterius. Ex his ergo diuersitatibus in infinitum protenditur. Quarum quædam nominibus diffiniuntur, quædam non. Diffinitorum quidam æstuosi, quidam uermiculi, quidam formiculæ, quidam phthifici, quidam trementes sunt uocandi. Æstuosi sunt cum organi pars auriculari digito superposita, superius & ante mouetur sub altero digito inferius & tardius. Pars autem organi dextrorsum & sinistrorsum sentitur moueri. Quædam pars late, quædam uero strictè, ut potè uidemus in maris tempestate. Vermiculofus æstuantis modo mouetur, sed æstuosus maiori fortior, Vermiculofus uero minor & defectior, tamen ue

locior & spissior. Quia huius pulsus causa uirtus est defectiua. Sub digitis sentitur uelut uermium motus. Formiculosus sicut & uermiculosus mouetur, minor tamen & defectior atq; spissior. Causa enim ablata est uirtus. Natura spissat, atq; uelociorem facit causa refrigerandi. Formiculosus uocatur, quia sicut motus formicę sub digitis sentit. Phthisicus superior est ceteris cum debilitate atq; duritie, phthisicus uocat, quia non ab eadē qualitate mouetur sicut phthisicus morbus. Quod inde consequit, quia corporis substantia tota in morbū mutatur, & uirtus ab infirmitate uincitur non habens unde morbus superetur. Si enim uirtus morbū uinceret, pulsum magnum, fortem quoq; & uelocem faceret. Vnde si superatur, contraria operatur, id est, paruum, debilem, & tardum. Quod si quandoq; superat uirtus, pulsus fit magnus. Si uero morbus, pulsus necesse est paruus efficiatur, & debilitetur: Tremens est spissus quo partim digiti anterius cum spissitudine & defectiōe percutiuntur, sicut uidemus cum membra tremere sentimus. Ista omnia de nono secundum concordiam erant dicenda. Decimum secundum numerum persecutionis pulsum diuiditur in ordinatū, & in non ordinatum. Ordinatus in diuersis inuenitur pulsibus. Diuersitas enim pulsuum quaedam est ordinata & circinati sunt, quaedam inordinata. Sed de inordinata satis dixisse constat. Ordinata est quę mouet pulsum, & in idem unde inceperat reducit ipsum. Vt si tres magni sint & æquales, & tres parui, & similiter æquales, uel duo parui sint & æquales, & à capite in magnos & paruos redeundos. Similiter in tardo & ueloce est intelligendum. Vt si duo sint ueloces, & unus tardus. Hoc autem intelligitur in omnibus generibus diuersitates habētibus, sicut prima quatuor genera sunt. Primū scilicet ex quantitate dimensionum. Secundum, ex tempore motuum. Tertium, secundum tenorem uirtutis. Quartum secundum consistentiam organi. Oportet autem intelligatur quia pōdus laudabile, & illaudabile, æquale & inæquale, ordinatum, & non ordinatum, diuersitatibus attinentia, in his quatuor tantum inueniuntur generibus. Secundum enim plenum & uacuum, & secundum qualitates arteriarum in istis diuersitatibus non est inuenire, quia impossibile est pulsum inueniri, qui se à duritie moueat in molliciem, & e contrario, aut à calore in frigiditatem, & e contrario, aut ex inanitione in repletionem & e contrario. Hi pulsus in unam percussionem uel duas, & usq; in decimū non promouentur. Vnde hæc diuersitas in his quatuor tantum est inuenienda. Mediocritas iterū in sex inuenienda est tantū. In primo secundū quantitātē dimensionū. In secundo secundū consistentiā organi. In sexto secundū qualitates arteriarū. In quinto secundū plenum & uacuum. In septimo ex tēpore quietis. Fortitudo & debilitas, & alia genera diuersitatū attinentia nō habēt mediocria. In sexto uero superioribus inter duo medio

cresem

ere semper inueniē, sicut inter magnū & paruū habet mediū, & inter uelox & tardū, & durū, & molle & spissum, & rarū, & plenū & uacuū, calidū atq; frigidū. Quorū mediū semper tēperatū, & naturale est habēdū. Forte & debile nō habēt mediocrē, q̄a cū mediocria sint tēperata, tēperata uero sana, sanitas quoq; cū fortitudine, ergo fortia necesse esse sana, & fortiora saniora. Vnde nō est necesse in his haberi mediocre. Pulsus quoq; debilis cū defectiōne est uirtutis Defectio uirtutis ex morbo cōtingit. Mediocre inter forte & debile, neq; forte est neq; debile, sed extra tēperamentū uidet̄ esse. Forte tantū enim mutat̄ in debile. Et similiter equale & inēquale nō habent mediocre. Æquale enim est sanū & naturale. Inēquale extra naturā, & ex morbo contingens. Inter ista mediocre, neq; equale est neq; inēquale, quia equale tantū descēdit in nō equale. Oportet autē intelligi nō omnē pulsum equale esse naturalē sed equale in tēperamēto, tātū erit naturale, est em̄ equale in malo, sicut phthisicus. Pulsus itē laudabilis pōderis, & ordinatus, & nō ordinatus intēperati esse uident̄. Vnde nō habent mediocre, quia inter tēperamentū & intēperamentū nihil est mediū. Hęc sunt 10. genera pulsuū quæ in disputatiōe superiori sufficiūt. Oportet ergo dicamus causas ipsorū, & mutationes eorū, & quid significant sanitatē, an morbū, an neutrum.

De causis quas in pulsu facit res naturalis. Cap. IIII.

VNusquisq; supradictorū pulsuū, aut tēperatus, aut ex cōplexionē cuiuslibet hominis est intelligendus. Tēperatus in sanis tantū est corporibus, quę tēperatę sint cōplexionis, neq; habēt unde possint mutari. Hanc autē cōplexionē diximus cū de cōplexionibus tractarem. Hic autē pulsus cū in quolibet inueniat̄ inter aliorū extremitates temperatus dicendus est homo esse sanus. Si autē hanc naturā exierit q̄ diximus, & inter naturas supradictas cōputet̄, quia homo in morbū, aut in neutrū exeat significat̄. Pulsus autē uniuscuiusq; proprius, si sit dinoscendus, oportet multo tempore ante in sanis preuideat hominibus, ut illorū naturales intelligat qualitates. Quod fieri potest cum in sanitate perfectus est, neq; cōtrarium patit̄ quodlibet, neq; multi sit exercitiū, neq; multæ quietis, neq; multū plenus, neq; multum cibo uel potu exinanitus, neq; multi coitus, neq; multum calidus uel frigidus. Hęc cum fiunt potest intelligi pulsus cuiuslibet naturalis, an cōmutetur in morbum, an in neutrum traducatur. Cum ergo medico sit impossibile omnium pulsus hominum cognoscere, nec unius etiam ciuitatis indigenarum pulsus possit discernere, sit necesse res naturales pulsum temperamento mutātes dignoscere. Sunt autem hæ naturales differentia maris & scēminæ, complexionēs, & figuræ, ætates, tempora, regiones, aēr, cōceptiones, somnus & uigiliæ, differentia maris & scēminę, quia pulsus masculi maior & fortior est quā pulsus scēminæ. Masculus enim

naturæ est calidioris & fortioris, & motus maioris, atq; exercitij. Fœminarū pulsus minor & debilior, atq; uelocior. Quod fit quia fœminę debiliores sunt masculis, & minoris exercitij. Minor est ex paruitate caloris naturalis ad comparationem masculi. Velocior ut natura sæpe iterando expleat in fœminis, quod per magnum pulsum operabatur in masculis tantum scilicet aëris trahatur, quantum unus magnus una uice trahebat in naribus. Magnus enim pulsus ex magnitudine est uirtutis in omnes extremitates eum dilatantis, & ex nimio calore quem necesse sit refrigerari. In maximo enim calore necesse est naturæ maximum aërum mittere, & magnæ uirtuti est necesse multum dilatare in maximo trahendo aëre. Vnde consequitur ut pulsus efficiatur magnus. Quanto enim maior est calor, tanto maiori uelocitate operari naturæ est necesse ut in paruo tempore magna quantitas trahatur aëris in refrigeratione. Cum autem deficiat uirtus, necesse est ter trahatur spissius. Vnde fit, ut fœminis uelocior sit quam masculis. Complexiones si calidæ fuerint, faciunt pulsum magnum & uelocem, causa trahendi multum aërem in refrigerationem. Si frigidæ, paruam faciunt & tardum causa necessitatis paruæ refrigerationis. Humidæ pulsum reddunt mollem. Siccæ durum. Figuræ, quia macidi pulsus maioris sunt quam crassi, & etiam fortioris. Crassi ex nimia carne pulsum habent minorem & debiliorem, quia caloris sunt minoris quam macidi. Sed tamen plus est spissior, ut in multo tempore trahat spissus tantum aëris, quantum magnus semel in uno impetu traxit. Oportet autem perquiratur si macidi naturaliter sunt macri. Si enim non naturaliter sint, non huic nostro cōpetunt tractatui. De quibus tamē dicemus cum de pulsu extra naturā disputabimus. Aliquando quoq; pulsus crassiorū maiores sunt quā macidorum. Quod fit cum crassi calidiores sint macidis. Hoc considerandum est in fœminis similiter. Sed tamen rarissime hæc uidentur cōtingere. Ætates uero pulsum mutantur à temperamento, quia pueri uelociorem habent propter calorem refrigerandum naturalem. Quoniam calor naturalis multus est in pueris, temperate tamen uirtutis, & magnitudinis. Qui quanto minor tanto est uelocior, quod facit paruitas uirtutis, quæ ad trahendum aërem semel non sufficit. Iuuenes in pulsu nimium sunt fortes, & magnum habent pulsum, & in uelocitate temperatum. Quod fit ex calore, & ipsorum uirtute. Seniores paruam, tardum quoq; & debilem, & rarum propter frigidam eorum cōplexionem. Vnde non est necesse multum aërem trahi causa refrigerationis. Alię ætates his affines secundū eam cui magis erunt uicinātes, pulsum sunt habentes. Quia cum pulsus pueri uelocissimus & spississimus sit temperatus in magnitudine & paruitate, & pulsus decrepiti minimus & tardissimus, & rarissimus, & defectissimus, & iuuenis perfecte iuuentutis, maximus, & fortissimus, & in uelocitate & tarditate temperatus ex causis dictis

sis dictis superius constat quia pueri pulsus cum magis augmentetur a uelocitate
 & spissitudine minuitur & maioratur usquequo ad perfectam iuuentutem deue-
 niatur, ubi pulsus magnus & fortissimus, & in uelocitate & tarditate tempe-
 ratus efficitur, quod medietas pertingat. Cum uero senectus subeat paula-
 tim succedunt, & supradictis contraria donec aetas perueniat decrepita, in
 qua pulsus paruus fit & tardus. Tempora anni sicut uer & autumnus, quia tem-
 perata sunt inter calidum & frigidum, fortem fecerunt pulsus. Omne enim
 temperamentum uirtutem custodit & augmentat. Velocitas autem & tar-
 ditas, ex temperamento sunt caloris temperata. Aestas quia est calidissima,
 pulsus reddit debilem & paruus. Male enim complexionis uirtus semper
 deficit. Virtute uero deficiente non potest dilatari pulsus ut magnus effici-
 atur. Vnde uelox consequitur & spissus, ut magnitudo aeris attrahatur. Hy-
 ems quia est frigida & humida, facit pulsus tardum, paruus & defectum.
 Paruitas & defectio ex mala complexionis consequuntur. Male enim complexi-
 oni deficit uirtus. Tarditas fit, quia non multum oportet refrigerari. Sed ta-
 men pulsus in hyeme fortior est quam in aestate, quia calor naturalis in inte-
 riora refugit corporis. In aestate calor dissoluit uirtutem. Vnde pulsus ne-
 cesse esse maiorem, qui ad refrigerandum trahere sufficiat aerem. Oportet
 autem intelligi quia uniuscuiusque extremitas temporis, tempori participat
 sibi uicinanti, uelut primus mensis ueris, participat hyemis extremitati. Me-
 dius ipsius est proprius. Tertius aestati uicinus, ipsius communicat qualitati-
 bus. Regiones mutant pulsus, quia in calida regione habitantes sicut in Aethi-
 opia pulsus habent uelocem, sicut aestiuum. Inhabitantes frigidam sicut
 Sclauis, habent pulsus assimilantem hyemali. Inhabitantes temperatas re-
 giones utpote sub recta linea morantes pulsus habent mediocre, uerna-
 lem, & autumnalem equiparantem. Regiones inter has positae secundum eas
 in pulsus sunt habendae, quae eis propiores esse uidentur. Quod de regionibus
 diximus, in aere itidem intelligitur. Calidus enim aer aestiuum pulsus faci-
 et, frigidus hyemalem. Temperatus uernale & autumnale. Pregnantes in
 pulsus sunt mutabiles, quia pulsus faciunt magnum uelocem, atque spissum.
 Quod consequitur, quia calor foetus calorem earum augmentat naturalem.
 Arteriae enim secundum arterias foetus sunt iniunctae. Et haec utraque arterias mu-
 liebribus sunt copulae, sicut in anatomia nostra meminimus nos dixisse. In
 uirtute, quia usque in quintum mensem est pulsus mediocris. Vires enim mu-
 liebres usque ad hoc tempus sunt mediocres, quia foetus adhuc paruus est &
 debilis, neque multum cibum de corporibus eorum trahit. Vnde pulsus inter
 uelocitatem & spissitudinem est temperatus. In sexto uero mense uires eo-
 rum incipiunt minuere. Foetus enim maioratur, unde natura grauatur, quia
 maior cibum iam ab eo queritur. Quia propter uiribus deficientibus pulsus
 debilis & tardus redditur, Somnus etiam mutat pulsus, Diximus quia ca-
 lor natu-

lor naturalis in somno interiora petit corporis causa cibum digerendi. Pulsus autem in initio somni paruus est & tardus. Mediante somno rarefcit, cibus autem cum digestus sit, & per totum corpus se diuiferit confortatur, calor atq; uirtus, & pulsus fit fortis atq; magnus. Sed tamen rarior & priore tardior. Post cibi uero digestionem si somnus prolongetur, ut superfluitas cibi expelli differatur. Pulsus fit debilis & paruus, atq; sicut prior tardus. Unde oportet ut postquam cibus digeritur, à somno excitetur ad expellendas cibi superfluitates, sicut egestionem, urinam, sputa, emunctiones. Si autem subito quiuis excitetur à somno, aut propter uocem, aut quâlibet percussionem, siue uentum ab eo egredientem, natura disturbat, & pulsus magnus & fortis efficitur, uelox quoq; atq; spissus, inordinatus, atq; tremebundus. Cum uero quiescit excitatus pulsus, in priorem statum reditur. Hæc est causa naturalis quæ pulsus mutat à temperamēto, & unicuiq; homini proprium facit. Oportet autem medicum cum pulsus cuiusquam à proprio statu uideat mutatum, ut intelligat corpus à sua natura turbatum aliquantula immutatione. Causa naturalem mutans pulsus est bipartita in rem scilicet non naturalem, atq; extra naturam. De quibus deo auxiliante planius dicemus in subsequētib; . In præsentiarū autē de non naturali incipiemus.

De mutatione pulsus propter rem non naturalem. Cap. V.

CAUSA nō naturalis inter naturam & extra naturam est mediocris, est autem hæc quadruplex. Sunt enim exercitia, balnea, cibus, atq; potus. Exercitia si sint temperata, pulsus faciunt magnum, fortem, uelocem, atq; spissum. Si em̄ sint intemperata, humorum dissoluit superfluitas, membra confortantur, calor naturalis augmentatur, sicut in exercitio iam diximus. Si uero exercitia exierint intemperata, fit pulsus paruus, durus tardus, atq; rarus, quia si quis nimium se exerceat, uirtus deficit sua unde necesse est pulsus deficiat, & calor naturalis dissoluitur atq; minuitur. Ex paruitate caloris naturalis pulsus tardus, atq; rarus fit. Ex multo autem exercitio quo humores exiccantur, pulsus durus redditur. Balneum in duo diuisum diuidit, aut enim calidum aut frigidum. Calidum aqua siue aër. In quibus si quis temperate se balneet pulsus faciunt magnum, fortem, uelocem, & spissum. Temperatum enim balneum uirtutem augmentat propter dissolutionem humidarum superfluitatum, & calefaciens corpus pulsus uelocem facit & spissum, & mollem propter membrorum humectationem, maxime si balneum fit dulcis aquæ. Si autem aliquandiu moretur quis in balneo fit pulsus minor quam fuerit & debilior, & permanet uelocitas sicut prius, & spissitudo. Quod fit ex defectione uirtutis & dissolutione humectati corporis, & augmentatione sui caloris. Sed tamen in mollitie & duritie pulsus permanet mediocris, & si quis tam diu in balneo moret quousque
ad calor

ad calor dissoluatur, fit pulsus paruus, & defectus, tardus uel rarus, sicut nimium exercitantes patiuntur. Balneantes cum aqua frigida si sint crassi, & mediocriter morentur in balneis, fit pulsus magnus, fortis quoque & uelox, quia frigiditas temperata calorem naturalem coadunat, & uirtutem confortat. Si autem morentur in aqua frigida usquequo calor naturalis fugiat in corporis interiora facit pulsus paruus, rarus atque tardus. Quod consequitur quia uirtus suffocatur. Si macidi & paruæ carnis in aqua frigida balneentur, & non multum ibi morentur pulsus defectus fit & tardus. Frigiditas enim in tali corpore cito membrorum interiora penetrat ex carnis paruitate, & calor naturalis deficit & uirtus minuitur. Unde pulsus debilis fit & tardus, atque durus, quia organa frigiditate constipantur. Cum uero in aqua frigida morentur usque dum calor naturalis in interiora fugiat corporis, & frigiditas principalia membra percutiat, fit paruissimus pulsus, & defectissimus, debilis, durus, atque rarus. Cibus autem ex qualitate sua, aut ex quantitate pulsus mutat. Si enim quantitas fuerit multa, fit pulsus in initio inordinatus quia cibus in initio uirtutem aggrauat. Qui cum digeratur uirtus excitatur. Aggrauat quidem cibus dum permanet indigestus. Excitatur uirtus cum iam digeratur cibus, & per totum corpus diuidatur. Unde cum aggrauet cibus, fit pulsus paruus. Cum uero uirtus excitata est magnus. Si enim cibus bene fit digestus, & per omnia membra diuisus, fit pulsus magnus, fortis, uelox, quia dum cibus bene digeritur, uirtus augmentatur, & calor naturalis nutritur, & pulsus mollior, confortatur quoque & magnificatur. Si cibus est paruus cito digerendus, & per membra dispergendus, fit pulsus minus fortis, & minor, & inter duriciem & molliem temperatus. Ex qualitate, quia si cibus sit calidus, facit pulsus spissum & uelocem & alia quæ superius dixi. Si frigidus fit tardus, & rarus. Si humidus, organa emolliuntur. Potus quoque secundum suam complexionem pulsus uidetur facere. Aqua enim quia paruus nutrit, secundum quosdam nullius nutrimenti paruus pulsus mutat. Quia uero diu moratur intra stomachum sicut & cibus mutat pulsus. Quod tamen facit interim dum in stomacho uidetur morari. Quæ si fiat frigidissima, durum facit pulsus. Si tepida, mollem. Unum circa pulsus operatur quod & digestus cibus. Facit enim eum fortem, magnus quoque uelocem. Sed tamen aliquantulum cibo minorem. Cibus enim magis quam uinum nutriturus est corporis. Vini tamen actio circa pulsus est uelocior, & cito in sanguinem mutabilior. Alij potus si sint calidi, pulsus uelocem faciunt & spissum. Si autem frigidus paruus & tardus. Hæc est mutatio pulsualis consequens ex re non naturali.

De mutatione pulsus propter rem extra naturam. Cap. VI.

Pulsuum mutatio ex re extra naturam consequente taliter fit, causa extra naturam est morbi, & accidentia morbis succedentia, quæ ex

Aa causis

causis nascuntur non naturalibus corpus à qualitatibus naturalibus ad qualitates extra naturam mutantibus sicut iam superius diximus. Quæ cum sint multæ & indiffinitæ, ab antiquis tamē generaliter in duo sunt conclusæ. Dicunt enim causas pulsum extra naturam mutantem esse duas, aut dissoluentes, & uirtutem dissipantes, aut grauantes, & constringentes. Causa dissoluens & dissipans uirtutem, ablatio est cibi nutritiui, pessimitas quoque morbi, accidentia animæ, maximi dolores, superfluitates inanitionis. Virtutem grauantes & constringentes, nimia est plenitudo. Humorū multitudo, apostemata frigida & calida, & alia similia. Dicamus ergo prius de uirtutem dissoluentibus. Virtutem dissoluentes pulsum faciunt paruū, defectum uelocem, atque spissum. Quæ cum plus dissoluant uirtutem, tanto magis pulsum debilitant & in tarditatem reuocant. Si uero hæc dissolutio prolongetur in uermiculoso pulsus redigetur, & inde in formiculosum reducit qui inter alios est minimus, debilissimus, atque spississimus. Aliquando item uermiculosus fit pulsus, cum subito dissoluit uirtus, sicut in fluxu sanguinis de uena uidemus, uel de arterijs in phlebotomia, siue de uulneribus, seu dentibus, aut ex dissolutione uentris nimia, & similibus. Aliquando pulsus formiculosus uenit subitus. Quod consequitur cum subito cadit uitalis uirtus, sicut in syncopi uidemus. Dicunt autem quidam ante formiculosum pulsum necessario uenire uermiculosum, sed in syncopi cito sine ulla quantitate temporis mutat, & cito in formiculosum regreditur. Hic est pulsus uniuersalis, qui ex dissolutione uenit uirtutis. Particulares autem qui ex ablatione sunt cibi, pulsum faciunt in initio paruū & debilem, quia adhuc calor naturalis permanet. Aliquando autem augmentatur, sed si fames diu perseveret, calor naturalis minuit, unde pulsus fit paruus, tardus quoque & defectus. Si uero paulatim dissoluatur, pulsus nimium spissatur, & multum minoratur. Mutatio autem pulsum ex pessimitate morborum, formiculosum facit pulsum. Virtus enim confunditur & consumitur. Accidentibus animæ mutantur pulsus, sicut lætitia, tristitia, ira. Ira enim pulsum uelocem, fortem atque spissum. Virtus enim & calor naturalis exeunt in exteriora corporis nimio desiderio uindicandi. Est autem hic pulsus inter duritiem & molliciem temperatus. Lætitia quia calorem naturalem licet parum extra corpus emittit, pulsum magnum facit, & mediocrem inter fortem & debilem, tardum quoque atque uelocem. Non enim refrigeratio necessaria est multa, propter calorem naturalis temperamentum. Tristitia calorem naturalem in interiora corporis reducit paulatim. Unde pulsum facit paruū, debilem & rarum. Quæ si moretur quo ad uirtus consumatur, fit pulsus primum uermiculosus, deinde formiculosus. Timor calorem in inferiora corporis subito propellit naturalem. Virtus uero modo quasi timida fugit, modo quasi defensura redit. Quia propter fit pulsus uelox tremens, & inordinatus. Si uero timor moretur, & memoria non amittitur pulsus

pulsus redditur tristi similis. Si autem tardauerit tam diu quousq; dissoluat̄ uirtus, facit pulsum prius uermiculofum, dehinc uero formiculofum. Dolor quoq; si in aliquo principali sit mēbro, sicut epate, aut stomacho, pulsum reddit pessimum. Sed si non in principali sit membro, sicut manu, siue pede, & est maximus, facit idem quod in principali mēbro. Dolor ergo siue principali sit, siue non principali membro, pulsum facit fortem. In initio uelocē & spissum, quia natura adhuc tunc mouet̄ ut dolor expellatur. Cum qua & uirtus naturalis, & calor mouetur naturalis. Qui dolor si permanserit quo ad uirtus euauerit, pulsus parius fit & debilis, & ex calore uelox, spissus & inordinatus. Quod fit quia dolor interdum crescit, interdum minoratur. Mutatio pulsus ex inanitione sicut ex diarrhœa, & fluxu sanguinis, aut de naribus, aut de uenis, aut de locis alijs, in initio pulsum facit paruum, & defectum, tardum quoq; & rarum, & ex nimia inanitione uenarum quasi uacuum. Quod si moret̄ ut uirtus dissoluat̄, facit uermiculofum, & postea formiculofum. Si inanitio sit subita, facit uermiculofum, & post formiculofum.

De mutatione pulsus propter res uirtutum grauatiuas. Cap. VII.

MVtatur pulsus ex grauitate & constrictione uirtutis grauatae ex humoribus nimjs, qui in toto corpore malos generat̄ morbos. Qui si in uno solo abundant membro, morbum faciunt secundū naturam ipsorum humorū, & naturam, & effectum membrorū. Vnde morbi nascentes ex plenitudine plures sunt quā qui nascunt̄ ex inanitione. Nos autem incipimus à morbis ex plenitudine nascentibus, & quos faciunt pulsus. Sed prius dicendi sunt uniuersaliter, post uero particulariter. Pulsus uero uniuersalis à grauantibus uirtutem, morbus est paruus, debilis, & in plenum. Virtus enim deficit ex grauitate humorum, defectiōnem autem uirtutis defectio sequitur pulsualis, quia non potest dilatari. In plenum propter abundantiam. Spissus est, quia ex necessitate aërem trahere debet. Virtus autem uicta ex humoribus pulsum facit inordinatum, sicut ignis appositis multis lignis aliquando suppressit̄, aliquando emergit. Quando uero uirtus multum est grauida, multiplicem diuersitatem pulsuum necesse est faciat, aut scilicet in magnitudine, aut in uirtute, aut in uelocitate, aut in duabus siue pluribus, seu etiam paucioribus. Cum enim uirtus æquiparet humores, numerum facit æqualem diuersitatum magno scilicet equans minoribus. Et si ab humoribus uirtus uincatur, parui & defecti sunt pulsus, & plus quam fortes efficiuntur, & econtrario. Aliquando uirtus ex quibusdā nocuentis subito mouetur, & repente ferit digitos cum quiescat pulsus, quæ percussio superflua esse uidetur. Cuius causa, quia cum natura quiescat superuenit aliquod nocuentum unde mouet̄ in uita, ut ab illo tantum nocumento se defendat. Aliquando deficit uirtus in tēpore motus, unde quiescat necesse est, Et propter hoc inter duas siue tres una percussio minus ap-

paret. Hic est pulsus uniuersalis ueniens ex plenitudine uirtutem grauantem. Particularis est ex sanguine, per totum corpus se dispergente, quia magnus est & uelox, & ex sanguinis calore, & temperatus inter durum & molle. Tactus uero eius calidus. Si autem ex colera est rubea, fit uelox & spissus, calidissimus, & durus, & inordinatus, quod contingit ex siccitate colere rubeæ. Quod si abundantia fit ex phlegmate, facit pulsus minorem & tardiorē, molliorē, & minus inordinatū. Si ex colera fit nigra, facit quod & phlegma sed tardiorē & duriorē. Cū autem humores illi in corpore putrescāt ut febres faciant, pulsus faciunt magnū, uelocem & spissum, inordinatū, & in tactu calidum. Est autem pulsus maior uel minor secundū qualitates abundantium humorum. Si humores putridi ex colera rubea sint & multi, pulsus maior & spissior fit, durior quoque & inordinatior. Si parui, fit minor quā his quem diximus. Si ex phlegmate, fit paruus & tardus, & non durus propter humiditatem phlegmatis non inordinatus. Si autem humores putridi ex colera nigra fuerint, faciunt pulsus supradictū, sed durū propter siccitatem coleræ nigræ.

De pulsibus apostemata significantibus. Cap. VIII.

Singula membra in quibus humores se coadunant, nec apostemata, aut alios morbos necesse est faciant. Hos autem incipiamus, quia apostemata faciunt in pulsibus. Apostemata ergo multis modis sunt diuersa. Aut enim calida sunt apostemata, aut ex sanguine nascentia quæ phlegmones sunt uocata, aut ex colera rubea & dicuntur erisipela, aut ex phlegmate, & uocantur odimia, aut ex colera nigra quæ scirros sunt dicta, aut etiam propter locum ubi fiunt sicut in cerebro, uel stomacho, manu, pede, aut ex membrorum substantia sicut carnosa, aut neruosa, uel ut multum uenosa, siue arteriaca, & similia. Aut ex mensuris apostematū, sicut si magna aut parua sūt. Cum ergo apostemata tot diuersitatibus sint facta, necesse est ut & pulsus secundū ea diuersent. Incipiendū autem prius de pulsibus qui fiunt à phlegmationibus. Phlegmon in qua est inflatio extra naturā quæ fit ex sanguinolentis humoribus in quedā membra confluentibus, & eadē implentibus atque extendentibus cū uenis & arterijs ibidē manentibus. Hunc sequuntur semper durities & dolores & pororum oppilationes propter impressionē. Cum pori oppilentur fumus non egreditur. Vnde ibi coadunatis necesse est calefiat, & putredines faciat. Quod si magnū fit apostema, aut in principalibus sit membris, febres facit. Febres autem hæc pulsus durū, paruū, debile, uelocē, & spissū & inordinatū, sicut ferrā faciunt. Durities extensione arteriarū est, paruitas propter duritiē substantiæ organorū, & defectiōnem uirtutū, quia duræ arteriæ uirtuti non obediunt dilatanti, defectio uirtutis dilatare organa non potest secundū quod oportet. Velocitas & spissitudo sunt necessaria ad nimij caloris refrigerationē. Cum enim defectio uirtutis semel aërem trahere non sufficiat, oportuit sepius ad repeti, quod uno impetu nequebat impleri. Diuersitas quæ

quæ equaliter dilatari non permittit. Vnde partim secundū magnū & partim secundū paruū oportuit diuersari. Quæ diuersitas apparens sub digitis, nomen ferræ ex imitatione accepit. Hęc causa est cuiuslibet pulsus in calido apostemate, id est, duri, parui, debilis, uelocis, spissi, & inordinati. Cum autē omne apostema 4. habeat tēpora, initiū, augmentū, statū & declinationem necesse est pulsus secundū qualitates diuersari tēporū. In initio em̄ minus habet duritiei, unde magnus est & fortis, uelox quoq; atq; spissus, & parū diuersus. Apostema em̄ in initio nō adeo forte, quia durities nō nimis magna est. Virtus uero grauis adhuc, unde facile organa potuere dilatari. Calor magnus in initio, unde uelocitas magna est & spissitudo. Diuersitas non est multa, quia durities est parua. In augmento hęc eadē sunt consideranda, sed tamē maioranda, maxime durities quæ plenitudinē comitat. Extensio & diuersitas in hoc augmento oportet esse maiora. Est autē pulsus paruus, cūq; ad statum perueniat, omnia quæ diximus augmentant. Maxime tamen durities & diuersitas in statu sunt fortiora propter supradicta. Tunc autē pulsus est debilissimus. Velocitas & spissitudo augmentant, ut calor nimis refrigeretur. In declinatione idem cum discedat apostema, aut dissoluūt humores unde apostema finiatur oportet, & pulsus infani reducatur qualitates, aut cum dissipentur subtiles, crassi indurant ibidem permanentes, & apostema in duritiē mutatur, unde pulsus durior & subtilior, quia organa in latitudinem & profunditatem ex sua duritie nō dilatant. Est autē minus uelocitatis propter diminutionē caloris, quæ quia paruus est nō oportet refrigerari. Hęc est pulsus mutatio ex apostemate calido. In mutatione pulsū causa substantiæ membrorū carnosā, non habent durū, neq; paruū, nec diuersum. Neruosa habent durissimū ex duritie scilicet neruorū, & paruissimū ex duritie nimia & fortitudine dolorū, quia sensibilissimus est locus neruosus. Diuersitas quoq; est nimia, & eadē serrata. Quod magnū fit apostema, diuersitas hęc fit tremebūda quod ex distensione & duritie est huius pulsus maioribus q̄ in alijs pulsibus. Hęc duabus ex causis subsequunt, magnitudine scilicet apostematis, & duritie nerui. Vnde & pulsus idem patit, quod & corde arcus, qua cū nimie extendunt non percussioni adquiescunt, sed potius post longū tempus tremunt. Cum autē apostema est in locis multū uenosis pulsus est minoris duritiei, & mollitiei maioris. Hęc em̄ mēbra neruosis sunt molliora. Si apostema in mēbris est arteriatis. Pulsus magnus erit ex nimietate caloris, & diuersus ex passionibus cordis subita nulla mediante causa. In mutatione propter locum si apostema est in cerebro pulsus fit sicut & in neruosis membris. Si in epate fit pulsus, erit similis mēbrorū uenosorum pulsui. Si in mēbris cordi uicinis, in ipso em̄ corde nullum apostema potest esse animali existente, fit pulsus arteriatis membris similimus. Huiusmodi est diuersitas pulsuum ex calore apostematum, & propter locum atq; mem-

brū. Aliquando calido apostemati aliquod accidentatū euenit, & ideo pulsus cōpositus fit ex natura apostematis & accidentis. Accidēs aut propter mēbri apostemosi cū alio colligationes, sicut spasmus quē homo ex apostemate diaphragmatis patit, ex colligātia diaphragmatis & cerebri, aut propter mēbri actionē apostemosi, sicut est corruptio digestiōis ex apostemate in stomacho, & sicut anhelitus, & suffocatio ex pulmōe apostemoso. Sūt & alia accidentia apostemati extranea, sicut syncopis, dolor capitis, & alia huiusmodi. De quibus dicemus cū de singulis accidētibus disputabimus. Hæ sunt mutationes pulsuū ex calido apostemate nascente ex sanguine. Apostemata ex colera rubea nascentia quæ uocāt erysipila, pulsū faciūt spissum, atq; durū, quod ex siccitate & calore cōtingit colere rubeg. Diuersum quoque ex nimia duritiē. Si frigidū fuerit apostema, & ex phlegmate, pulsū tardum, rarūq; uidet facere. Non em̄ est necesse multū refrigerare. Mollis etiam est pulsus idem propter phlegmatis humiditatem. Non diuersus propter paruitatem duritiē. Si apostema ex nigra est colera, pulsualis sequitur subtilitas. Durities etiam & tarditas, atq; raritas. Diuersior hic est alijs & hæc causa duritiē. Oportet autem intelligi, quia quantitas huius mutationis in multitudine & paucitate, ex apostematis est consideranda quātitate, & ex mēbrorum nobilitate, & e contrario. Si enim apostema est magnum, & in aliquo nobiliū membrorum, sicut in cerebro aut in epate, aut in stomacho, magna & fortis est mutatio. Si paruum, & in manu, siue pede, sequitur contrarium.

De pulsibus cerebri passiones portendentibus. Cap. IX.

Cum ad posse nostrum de generibus tractauerimus apostematum, & sufficienter dixerimus de diuersitatibus pulsuū suorum, oportet subsequi tractatum de pulsibus in quibuslibet membris ab alijs morbis nascentibus. Morbi in corporum membris sunt multi. Sed tamen pulsū faciētes aliqui sibi inuicem sunt similes, aut quia morbi specietenus sibi simulantur, aut in causis, aut in membrorum substantijs. Vnde ad breuius andus est tractatus cum per quosdam horum pulsus aliorum morborum cognoscantur. Incipiendum ergo à morbis in membris nascentibus animatis, siue in cerebro, & procedentibus ab ipso. Dicendum est etiam quæ per ipsa pulsū sit mutatio. Morbi in cerebro nascentes, aut phrenesis, aut mania, aut lethargia, uel quasi excitatio somni, congelatio, epilepsia, aut poplexia, spasmus membrorum, mollities. Phrenesis est apostema intra cerebri pelliculas. Quarum natura est neruosa, paruum faciens pulsū, spissum, fortem, & sensui quasi à loco suo se moueat apparentes. Eius durities propter apostematum est distensiones. In neruosis enim membris est. Paruitas propter duritiem dilatationi inconuenientem. Spissitudo ut refrigeretur calor. Fortitudo, quia in his morbis uirtus est fortior. Vnde quidam morbidi in his infirmitatibus subito eriguntur & percussores

cilliores & garrientes efficiuntur. Quod ex corruptione mentis consequitur. Diuersitas fit ex inconuenienti dilatatione organi, causa duritiei & distensionis, & fortitudine uirtutis. Vnde fit, ut pars dilates, pars uero non. Apparet tamen sensui, quasi à loco suo iusum, susumue moueri. Quando autem morbus ex colericis est humoribus, fit pulsus tremebundus, ex causa quam antea diximus. Hoc autem maxime si humiditates sint sicce, augmentatur eum durities organi. Interdumque pulsus redditur magnus in morbo huiusmodi. Quod contingit cum apostema paruum sit, nec ipsum ostendant pelliculæ cerebri, aut cum humores sint phlegmatici, nec permittant uirtutem dilatari. Aliquando in hoc morbo dilatatio, uelocior est quam constrictio, & constrictio uelocior quam dilatatio. Cuius rei causa est, quia apostema calidum in pelliculis est cerebri, & continue febres, febres ex putredinibus sunt humorum, quas apostema facit cum calesunt. Dilatatio autem est uelocior cum plurimus sit calor, quia aer trahitur necessario in calore cordis refrigerando, & constrictio tardior, ut aeris frigiditas in corde sit abundantior. Cum uero humores sint plures constrictio uelocior est, & dilatatio tardior. Quod fit ex necessitate putredinis fumosorum humorum expellente. Vocatur autem hic pulsus constrictiuus. Qui in omnibus est febribus ex putredine nascentibus. Cum enim calor putredinibus sit maior dilatatio fit uelocior quam constrictio, ut pulsus in dilatationis suæ in initio sit festinantior. Quod fit ex super predictis causis, huiusmodi sunt pulsus in phrenesi. In maniosis & melancholicis sunt plurimi. Lethargicis & mente constipatis pulsus sunt magni, debiles, molles, tardi, atque rari, diuersitate æstuosi. Quod ita est, quia phlegmatici humores in cerebro sunt nascentes, aut de alijs membris ad ipsum currentes, cerebrum quoque humidum est membrum. Vnde fit necesse pulsus molliores sint. Phlegma in his morbis putrescit, & febres non fortes facit. Vnde pulsus oportet maior sit, qui ex nimia humiditate est debilis, ex defectu uero uirtutis, cum humiditate diuersitas est æstuosa. Quia enim humores sunt frigidi, pulsus tardescit & rarescit. Galenus dixit, aliquando in hoc morbo pulsus duplicis est percussio. Quod consequitur cum humores in cerebro augmententur. Quibus eius pelliculæ distenduntur, & organa indurantur, & à motu suo tempestiuo pulsus ad duas percussiones mouetur. Morbus qui coma græce appellatur, latine uero quasi expergefactio à somno dicitur, qui à phrenesi & lethargia diuersatur inter phreneticum & lethargicum mediocrem habebit pulsum. Assimilatur autem interdum phrenetico, sed maior est & mollior propter phlegmatis humores in cerebro. Qui in uelocitate & spissitudine est mediocris, neque tremebundus sit. Tremor enim pulsus in maniosis & phreneticis, ex siccitate contingit. Pulsus in congelatione qui morbus in cerebro est ex constipatione, & in uentriculis puppis ex humoribus frigidis & siccis, similis est lethargicis, sed tamen durior

durior & fortior, & minus diuersior. Quod ex siccitate contingit, humiditas enim uirtutes organorum emollit. Diuersitas autem semper sequit defectiōnem. In hoc uero morbo pulsus tactu est calidus. Apoplexia & epilepsia ex cōstipationibus uentriculorū cerebri nascunt, & hoc ex crasso phlegmate, unde regitiua & motiua uirtutes patiuntur, secundum quod in subsequenti libro dicturi sumus. Hi utriq; morbi pulsus sui in initio faciunt tetinosum ex distensionibus pellicularum cerebri, quæ multitudinem collegerunt humorum. Pulsus autem non naturalibus suis qualitatibus mutant, nisi quod tetinosi efficiunt. Sed cum morbi augmentant & confortant, pulsus tardum & defectum faciunt, & ex defectiōne uirtutis rarum. Quæ si nimium deficiat, in spissitudinem pulsus mutat, & à spissitudine in uermiculosum, à uermiculoso in formiculosum. Spasmus, quia nerui ex constrictiōne, & ad se inuicem coadunatione patiunt, & extremitatibus suis contrahuntur distendit arterias, & ut non perfecte dilatari ualeat indurat. Vnde pulsus quasi tremens efficit, & tamen non tremit, sed salit potius. Qui cum dilatetur, sagittæ circumeunti assimilatur. Cum uero constringit, quasi in sui fundamentum relabatur, ut in dilatatione quasi magnus, & ex duritie quasi fortis uident. Sed non est, quia inter magnum mediocris fit & paruum, & inter fortem & debilem. Mediocritas tamen sua non apparet tremoris causa. Hic est in spasmō pulsus, cum omnes organorum partes æqualiter distenduntur. Cum autem non, sed pars multum, pars uero parum extendit, diuersus quasi erratus reddit, inter uelocem & tardum medius. Membrorū mollicies, & paralysis, solent ex constipationibus incipientis nucha fieri, aut etiam nerui ad patiens membrum uenientis, cum prout oportet uirtus trāsire non possit. Hi morbi pulsus faciunt paruum, & defectum. Augmentati rarum & tardum, cum plus confortent spissum, sed non æqualiter reddunt. Post multas enim percussiones raras, una, duæue fiunt spissæ. Vnde Galenus hunc pulsus uocat spissum, atq; rarum. Hi sunt pulsus qui ex cerebri & suorum neruorum morbis nascuntur. Rigores autem febrium, attinent morbis neruorum. In quibus pulsus quasi in fundum relabunt, cum organa ab extremitatibus suis ad centrum colligant. Hoc contingit quia calor naturalis in interiora fugit corporis. Sufficit nobis dixisse de pulsibus cerebri, & animatorum aliorum membrorū, morbos significantibus. Oportet item dicamus quid significant pulsus membrorū pectoris, & spiritaliū sibi attinentium, siue synanchiam, seu anhelitum, peripneumoniā, siue pleuresin, empyicam, seu phthisin.

De pulsibus passionis instrumentorum ostendentibus. Cap. X.

Synanchia est in lacertis gutturis calidum apostema, lacerti sicut diximus diuersis ex substantijs componunt. Superiora enim carnosa, inferiora neruosa atq; cordosa. Vnde fit ut cum apostema in parte sit neruosa

neruosa, pulsum tetinosum facit durum, & serratum, paruum atq; spissum. Sicut alibi iam diximus de neruosis apostematibus. Si in carnosa parte sit, pulsus magnus, & æstuosus fit. Qui si est mollior & æstuosior, nuntiat peripneumoniam. Si enim materia apostematis in carnosa abundet parte, neq; ibi diu morari possit, infirmitas in pulmonem traducta peripneumoniã facit. Si pulsus sit durior, & augmentet tetinatio, & serraturẽ diuersitas. Futurum spasmus nuntiat. Quia apostemate crescente patit neruus, & ex neruis cerebrum propter colligantiam neruorum ad ipsum, ideoq; spasmus necesse est concreetur. Quod si apostema nimium excreuerit ut infirmus inde possit suffocari, & pene periclitari, pulsus paruus & rarus erit. Si uirtus nimium deficiat, pulsus est durus, & hoc contingit cum mors iam prope sit. Anhelitus nascit ex canalium pulmonis constipationibus de crasso phlegmate faciens pulsum diuersum & inordinatũ. Humores uirtutem superantes, pulsum faciunt paruum & debilem. Virtute uero humores superante, pulsus fit quasi magnus & fortis. Cum autem morbi mediocriter confortent, pulsus est spissus. Si augmentetur ut infirmus penẽ suffocetur, in raritatem mutat, ex congelatione caloris naturalis. Virtus deficiens durum facit pulsum. In peripneumonia pulsus erit sicut in lethargia. In magnitudine, mollitie, & æstuositas in lethargia, ex humiditate est phlegmatis, quod causa est lethargiã. In peripneumonia maior diuersitas & æstuositas propter mollitiẽ substantiã cerebri membri, & calore apostematis, & tetinositate sui. Aliquando autẽ in hoc pulsu succedit diuersitas duplicis percussiois, quod ex magnitudine fit apostematis, & forti tetinositate substantiã pulmonis, unde pelliculã eius & substantiã organorum sustendunt. In uirtute, & defectione, uelocitate quoq; & spissitudine, pulsum debilem necesse est esse, & periculo morbi, & molestatione naturæ. Vnde aliquando in pulsu isto una superflua aut minus est percussio. Si enim uirtutem superet infirmitas, inter duas uel tres una est superflua. Si uero superetur, cõtrarium consequit. Hanc quoq; peripneumoniam alia sequunt accidentia. Febris scilicet acuta ex materiã apostematis putredine, & uicinitate eius à corde. Constipatio mentis sequitur, & colligantia cerebri ad pulmonem in hac passione. Si autem fortior sit febris, pulsum uelocem & spissum facit. Pleuresis est apostema in pelliculis costarum quę neruose sunt. Hęc facit pulsum durũ, diuersum, & serratum. Quod ut diximus ex apostemate in neruis consequit. Quia uero hunc morbum semper fortis sequitur febris, pulsum magnũ necesse est esse. Propter duritiẽ ergo organorum uelocem & spissum, ut sicut magnus ad aërem sufficiat trahendum. Pleuresis autem ex colera rubea nascit, aut ex sanguine. Aliquando etiam ex phlegmate, & hoc rarissime. Subtiles enim pelliculæ, non crassos humores sed subtiles uidentur recipere. Si ergo ex colera sit rubea, pulsum facit spississimũ. Si uero ex sanguine mediocrem. Si ex phleg

mate paruum. Vnde oportet intelligi materiã morbi ex qualitate spissitudinis, & quæ accidentia nuntiet futura. Si enim pulsus est spississimus, aut peripneumoniam, aut defectionem nuntiat nimiam, aut syncopis, quia cum materia colerica sit rubea, ex subtilitate & uelocitate sua est instabilis. Si ergo currat in pulmonem, in peripneumoniam se mutat. Si in cor, aut in syncopim se mutabit, aut in defectionem nimiam. Hoc autem fit ex uicinitate cordis, & pulmonis ad loca morbi. Quod si spissitudo sit parua, aut cõstipationem mentis, aut apoplexiam aut alienationem futuram nuntiat. Spissitudinis em̄ paruitas, phlegmatis materiam demonstrat. Cum autem fumus frigidus & humidus cerebrum ascendit. Hos morbos necesse est faciat. Iterum diuersitas serrata, futuram salutem uel periculum nuntiat. Quia si debilis sit parua uelocitatem sanitatis significat. Paruitatem enim & debilitatem apostematis demonstrat. Si uero hæc serratura fortis est & multa, diuturnitatẽ morbi nuntiat. Quod si uirtus infirmi peruasit & debilis, uelocitas significatur mortis. Si autem fortis sanitatem, post longum tamen tempus portendit. Aut cum dissolutione & destructione materię, aut eiusdem purgatione, aut in alia membra mutatione. Sicut si in pectoris murē concauitate, & tunc empyima uocat absolute. Aut si in pulmone & uulnera facit, atq; uocatur phthisis. Huiusmodi est pulsus quem pleuresis facit, & talis eius diuersitas & quæ eam sequunt accidentia. Empyima quod pectoris & pulmonis putridus est icreatus, & phthisis uocat. In finem calidi uenit apostematis quod est in membris pectoris. Hic morbus pulsum facit durissimum, & serratissimum, uelocem quoq; atque spissum. Si uero materia in putredinem mutetur, à natura quandoq; digeritur & emittitur. Aliquando uero inde natura ipsa patitur, unde pulsum facit latum, mollem, debilem, atq; rarum. Latitudo fit propter humectationẽ materiæ in mēbris. Debilitas ex inanitione est subita. Raritas fit ex magno desiderio trahendi aëris. Phthisis id est, consumptio & exiccatio membrorum corporis. Est generaliter triuformis. Aut enim ex calido apostemate pectoris, unde cor ex uicinitate calefit, & humiditas eius exiccatur, & similiter arteriæ, unde pectoris fundamenta deficcantur, aut ex syncopi quæ acutam sequitur febrem, in qua necesse est medico uinum dare infirmo, uinum enim aufert syncopin, & cor exiccat, & inde omnia patiuntur membrorum fundamenta, aut ex mala complexionem calida uel sicca in toto corpore. In qua infirmitate medico est necesse, aut aquam frigidissimam, aut similem cibum dare, unde siccitas permanet ex necessitate. Calor enim in frigiditatem mutatur, & per hæc humectatio corporis substantialis exiccatur, fitq; quasi decrepitem corpus. Vnde hoc phthisis genus uocatur senectus. Quorum triu n unum quodque & pulsum habet proprium, & omnia uniuersale unum, Primum

enim genus facit pulsum debilem, paruum atq; durum. Debilitas eius, quia deficit ex longo tempore uirtus, quæ inter initium apostematis, & calefactionem cordis. Paruitas eius ex defectiōne est uirtutis in dilatandis organis. Durities ex desiccatione totius corporis est. Velox & spissus, id est, propter calorem. Secundum genus priori assimilatur in pulsu. Sed tamen minus est uelox & spissus. Quia siccitas huius generis, maior est quātitate caloris. Unde aliquando aufertur calor, & permanet siccitas. Genus tertium priori est in pulsu assimilandum, scilicet in paruitate, & debilitate, & duritie. In hoc enim genere non est caliditas, sed frigiditas & siccitas. Hæc sunt pulsuū genera phthisi attinentia. Pulsus uero in his tribus uniuersalis; ille est qui uulgo uocatur immutabilis. Hic quoq; uocatur phthificus, paruus, debilis, & durus, atq; spissus. Sed tamen tertium genus in frigiditate caret spissitudine, & pulsum facit caudam soricinam uocatum ex uirtutis defectiōne, qui in una est percussione, aut in multis. Est & in hoc pulsus quem inclinatum uocauimus, cuius subtilis est utraq; extremitas, & in medio crassitas, sicut iam diximus in pulsuū generibus. Hoc enim genus ex defectiōne uirtutis nascitur, quæ pulsus extremitatem brachio attinentē non potest leuare propter carnis grauitatem. Neq; ad manum pertingit extremitatem propter defectiōnem. Ista sunt pulsuū genera quæ ad pectoris pertinent membra.

De pulsibus instrumentorum cibalium patientibus. Cap. XI.

MOrborum in cibalibus membris nascentium, quidam in primo digerentibus sicut stomacho, & in intestinis nascunt, aut in secundo sicut epate, aut in tertio digerentibus, sicut corporis mēbris omnibus. In stomacho apostema nascitur calidū seu frigidū. Quod cōsequitur cum in stomacho humorū cursus aut colericus est, aut sanguinolentus, aut phlegmaticus, aut melancholicus. Aliquando tantum hi humores stomacho decurrentes, non apostema faciunt, sed quemlibet alium morbum, sicut dolorem, siue singultum, angustiam, siue fastidium, abominationem, uomitum, nimium desiderium ad cibum siue potum, & econtrario. Ad malos quoq; cibos desiderium, qui malas quantitates faciunt. Quas dicemus cum morbos interiores tetigerimus. Pulsus horum uniuersalis accidētium paruus est & debilis. Quod ex grauitate cōtingit uirtutis, & dissolutiōe sui. Proprius uniuscuiusq; accidentis est talis. Si apostema inquam in ore stomachi est calidum, pulsum facit tetinosum, durum, ferratum, atq; spissum. Tetinosum, quia os stomachi est neruosum. Et quia in hoc morbo defecta est uirtus, debilis est pulsus. Quæ defectio si perlongatur, fit pulsus tardus. Si autem os stomachi apostema frigidum habuerit, pulsum durum, debilem quoq; & rarum facit. Si uero os stomachi puncturam, aut angustiam patit, abominationem, aut quemlibet alia accidentia à pungentibus humoribus na-

scientia, pulsum facit paruum, debilem, atq; spissum, propter calorem refocilandum. Aliquando uero si humores sint frigidi, tardum. Siq; morbificet propter nimios humores uirtutem grauantes, aut propter chimos multos & crassos, & sine febribus in initio horū accidentium, rarū patitur pulsum. Si autē angustia uel singultus augmētantur, uel confortant, & hęc ex colericis sint humoribus pulsus fit uermiculosus. Si uero ex plenitudine sit frigidorū humorum, morbus sicut est bolismus, pulsum facit rarum, paruum atq; debilem. Diuersitas sua in percussione est una, & in parte uicina, ut tangens sub digitis, & organica substantia arenā putet esse. Huiusmodi pulsus os stomachi ex morbis patitur. Idemq; patiuntur qui pharmacia utunt. In initio em̄ acceptæ potionis cū iā in stomacho potio quiescit, & humores sibi similes ex sui appetitiua uirtute contrahit, & in intestina eijcit, & item extra ab intestinis, pulsus inquam cum humores hi adhuc in stomacho sint, nec extra exierint, latus est & debilis. Latus ex humectatiōe humorum qui in stomacho sunt, & substantias organicas emolliunt. Debilitas est huius propter grauitatem uirtutis ex humoribus. Si autem purgatio potionis inceperit, & angustia atq; conturbatio uirtutis assit, fit pulsus diuersus & inordinatus. Si autē solutio aliquantulum sit leuior, inordinata diuersitas, fit ordinata. Expleta purgatione, & in priorem statum uirtute redeūte, fit pulsus magnus & compositus. Si uero purgatio augmentetur, & complexio acuat, pulsus erit spissus, & diuersus, & si stomachus pūcturam, pulsus est spississimus & defectissimus. Si autem purgatio augmentata syncopin, id est, defectionem faciat, pulsus fiet uermiculosus. Purgatione usq; ad spasmus uel singultum deueniente, pulsus erit tremulus. Si autem catharticum nō secundum quod oportet operet, pulsus erit debilis & paruus ex uirtutis grauitatibus. Si uero catharticum humores ab inferioribus corporis cōtrahat ad stomachum, siue quodlibet intestinum, & inde non egreditur uirtus grauat, & pulsus fit diuersus, inordinatus, & latus, & æstuosus, ex coadunatis humoribus organa humectantibus, huiusmodi est pulsus eorū, qui pharmaciam accipiunt. Itidem patiuntur qui potionem uomitus accipiunt sicut est elleborum. In initio enim pulsus debilis est atq; latus. Qui cum purgetur quantum oportet, pulsus maior fit quam cum biberet. Si autem bibens elleborum suffocationem patiat, pulsus erit paruus, debilis & spissus. In epate, id est, in secunda digestionē, cum ex mala deficiat complexione, hi morbi nascuntur proprie icteritia, hydropitia, & alij morbi. Hydropisis triplex est, hydrops, tympania, hypofarca. Hydrops facit pulsum paruum, atq; spissum, quasi durum, & tetinosum. Paruus fit ex grauitate uirtutis. Spissus ex defectiōe. Durus ex siphac tetinositate. Tympania facit uelocem spissum, atq; durum. Spissitas ex uirtutis est defectione. Durities, quia hic morbus

morbis à siccitate nascitur. Hypofarca latum facit pulsum, mollem, & æstuosum. Quod contingit quia hoc genus morbi ex nimia humiditate fit partium pulsum, spissum & durum facit, neq; est debilis. Morbi qui nascuntur in toto corpore propter corruptionem digestionis tertiæ, sunt elephantia quæ pulsum facit paruum, debilem, & spissum, paruū, & defectum, quia hic morbus ex grauissimis nascit humoribus. Morphea pulsum facit latū, mollem, atq; tardum, ex frigiditate & humectatione phlegmatum. Oportet autem intelligas ex similitudine scriptorum, non scripta. Sufficit quod diximus de pulsibus & eorum significationibus.

De uniuersali disputatione significationis urinarum. Cap. XII.

IN quibusdam locis præcedentium librorum, urinam diximus sanguinis esse colamentum. Hic autem sanguis in renibus discernitur, aut post cibi digestionem, atq; à concaua uena egressione colatur. Vnde postea renum est officium sibi trahere ipsum sanguinis colamentum, & tamdiu tenere quoad usq; partem sanguinis in nutrimentum distribuat sibi, aquam uero in uesicam traiciat, per duas scilicet uias nomen scalæ ab anatomicis sortitas, eo quod quidam urinæ descensus ibi fiat. Quod fit ut urina duarū rerum tantum significatiua sit generaliter, aut qualitatum epatis, & uenarum proprie, & corporis etiā ex horum affinitate, aut passionum in instrumentis ipsius urinæ contentarum, sicut renibus uesica, & in eiusdem urinæ uia, qua nomen scalæ diximus habere. Significationes autem urinæ in uenis & epate in ipsius uidentur albedine & subtilitate. Quibus significatur cibus sumptus plusquam digeratur. Huiusmodi enim urina defectionem epatis in digestionem significat, & uenarum constipationem. Ex epatis etiam & uenarum affinitate, morbi per urinam significantur in corpore, sicut in febribus est uidere. Quæ si ex humorum sint putredinibus urinæ albedine & subtilitate cruditas & indigestio significantur. In ephemeris uero e contrario. Secundū quod dicturi sumus in subsequētibus cū de febribus disputauerimus. Significatio item instrumentis urinæ, in squamulis uidetur & sanie. Vnde uulua intelliguntur renum & uesicæ, uiarum quoq; ipsius urinæ, uel uirgæ, uel fœminæ naturæ. Similiter si arena uel lapides uideantur in urina significantur egredi à uesica. Huiusmodi est urinæ significatio circa membra supradiçta. Sed aliorum membrorum infirmitas non adeo significantur in urina. Neq; enim firmiter in ea certificantur morbi pectoris, pulmonis, seu cerebri. Si ergo uis fieri per urinam certus, oportet infirmo præcipiat ut in uase uitreo albo, claro & magno colligatur postq; à longiori somno fuerit expergefactus, & antequam aqua bibatur, & cum cibus fuerit digestus & à stomacho & subtili intestino iam ut descēdat egressus. Non autem colligat cum esuriat uel sitiatur, & oportet postquam in uase fuerit collecta, aliquandiu in loco quodam conquiescat, ut in fundum uasis hypostasis descen-

dat. Que omnia iccirco fiunt ne intentio oberret medicorum. Si enim uas fuerit album atq; clarum, apparet urina alba & clara secundum esse uasis. Quod si magnum fuerit, urinam totam continebit. Vnde melius certificat medicus cum in extremitate urinæ, talis hypostasis quæ non prius exierit, egrediatur. Post somnum autem longiorem oportet colligat, ut cibus perfecte digestus in sanguinem perfectiorem mutatur. Ante aquæ potū, quia aqua urine mutat colorem ante cibum, ne cum colera ad digerandū cibum redeat, urina non secundum quod colerata exeat, aliquando enim exit alba & ita medicum ludificat. Non famelicum neq; sitibundū cōueniat esse egrū quia fame, siti, urina solet colorari. Ex his enim coleram, certum est augmētari. Hæc ad prælibandum fuerunt necessaria, ne improuisus medicus deuiet in horum ignorantia, & econtra quod necesse sit infirmum regat.

De qualitatibus cognoscendis colorum urine & diuisionibus, & quid per eas significetur. Cap. XIII.

OMnis significatio urinæ, aut ex hypostasi, aut ex liquore. Liquor aut in colorem, aut in sui diuiditur essentiam. Color qualitates humorum denotat digestibilem. Qui in sex diuiditur, in album, citrinum, igneum, croceum, rubeum, & qui uocatur alithinum nigrum. Albedo aut ex nimio est phlegmate, aut ex colere sublatione. Citrinitas ex parua consequitur colera. Igneus color contingit cum quantitas colere citrinitatem excefferit. Croceus in colera igneum excedit. In rufitate sanguinis commiscetur urinæ. Aliquando etiam urina in hunc colorem mutatur non ex sanguinis commixtione, sed ex nimio dolore, sicut iliorum, aut podagræ, aurium quoq; siue similia. Aliquando rursus color idem consequitur, cum corpus alchana tingitur exterius, & cum uirtus per poros corporis penetrat ut in urinæ ueniat uasa, & eam tingat. Idem etiam contingit, crocum comedentibus, aut cassiam fistulam accipientibus. Sed tamen crocus claro, cassia fistula rubore tingit liuido. Vnde non de urina rubea erit ilico iudicandum, donec de eius odore fuerit per sensum. Quæ si fœtuerit, humores intelliguntur putridi, & cum eis febris. Si autem non ita fuerit, oportet inquiri si prædicta tinxerint. Hæc autem inquirantur, ne si erremus curandis noceamus. Vrina uero nigra, aut frigiditatem nimiam denotat, aut calorem, & nimiam incensionem. Differunt autem frigida & calida urina, quia calida in primis est ruffa, postea liuida, deinde nigra, sicut uidemus in icteritia. Aliquando tamen nigrescit urina ex commixtione melancholica. Frigida, in initio est alba, post liuida, deinceps nigra. Citrinus uero color, in omnibus his est laudabilior, Niger, & subtilis peior.

Designi

Liquor essentialis in tria uidetur diuidi, aut enim crassa & subtilis, aut medi-
 dius. Subtilis fastidium significatur, quod ex defectu digestionis
 consequitur. Forti enim digestionem, & urinam, & ceteros humo-
 res corporis necesse est crassescere. Item ex liquoris subtilitate monstratur
 constipatio esse. Si enim uiae constrictae fuerint, dum humores colent subti-
 litas eliquatur, eorum uero crassitudo intus remanet. Crassitudo ergo sig-
 nificat digestionem, uel humorum coctionem, aut crassorum humorum cum
 urina commixtionem. Unde fit ut urina in pueris subtilis, peior sit quam in iu-
 uenibus. Urina enim pueris naturaliter crassa est ex eorum complexione hu-
 mida, & calore nimio & forti. Cum ergo urina naturam suam exeat est pessi-
 ma. In iuuenibus consequitur e contra. Urina enim eorum est subtilis ex uir-
 tute colerae in eis abundante. Moderatio liquoris in urina, temperamentum
 humorum in quantitate, & in qualitate, & eorum coctionem significat. Vna-
 quaeque autem harum urina subtilis inquam atque crassa, in duo diuiditur. Aut
 enim subtilis exit, quod significat, quia nondum concoquere incepit, na-
 tura humores illos qui morborum sunt materia, aut subtilis egrediens, &
 postea crassescens, significat humores incepisse concoqui a natura, quia ut
 supra dixi morborum sunt materia. Crassa similiter aut crassa exit, ut in crassi-
 tudine permaneat, aut cum crassa exeat, subtiliatur postea. Sed crassa exiens,
 & in sua crassitudine permanens, humorum significat ebullitionem in augmen-
 to uel in statu existentem. Quod semper sequitur urinam in initio subtilem,
 postea uero crassam maxime si post paruum tempus hypostasis in fundum de-
 scenderit. Si autem in initio morbi urina crassa fuerit, & sic crassa permanse-
 rit, perditionem infirmi portendit. Crassitudo enim sua ex pollutis humo-
 ribus cum colore igneo. Item quod designat defectum naturae in humo-
 rum decoctione, & eorundem diuisione. Si uero urina cum crassitudine sua
 globosa est uel iumentina, dolorem capitis praeteritum, praesentem, aut fu-
 turum, denuntiat. Calor enim non naturalis cum in crassa operetur materia,
 crassam uentositatem generat. Crassae enim uentositati calor coniunctus
 cito caput ascendit. Urina exiens crassa, post tamen subtilanda, atque clarifi-
 canda, aut natura incipiente digerere morbum significat, cuius ebullitio atque
 feruor iam sunt mitigata. Quod contingit cum paruo post tempore hypo-
 stasis in fundum descenderit, aut defectum naturae portendit quae in mor-
 bi digestionem incepta defecerit. Si autem urina in principio morbi crassa in-
 cipit subtiliari postea, diuturnitatem morbi significat, sicut Hippocrates te-
 statur in epidemia. Si urina inquit crassitudine sua incepit subtiliari die
 29. necesse est expectari ceticum diem 40. Vnusquisque ergo color urinae cum
 suo liquore qualitates suas demonstrat in corpore. Sicuti si urina alba sub-
 tilis fit & clara, in sanis natura ostendit defectum propter frigidam com-
 plexio

plexionem, utpote in senibus, & frigida naturæ uidemus hominibus, & itē fastidium ex multa ingluuie. In morbidis quoq; res monstrat pessimas, & in pessimitate diuersas. Qui morbi si fuerint diuturni, urina ista materiam unde morbi sunt neq; coctam neque digestam esse significat, sicut uidemus in quartanis febribus, & in paralyfi, epilepsia quoq; & similibus. Quæ urina si in ægritudine fiat acuta, ut in causon, neq; infirmus alienat à mente, futura phrenesis significatur. Colera enim ad cerebrum ascendisse denuntiat. Si autem infirmus à mente desipuerit, perditio subsignificatur ipsius infirmi. Cum enim colera cerebrum ascēderit, portendit urina quia ipsa ipsum combusserit. Si autem hæc eadem urina cum significatione altera fuerit pessima, mortem proculdubio signat. Quæ si in die apparuerit 4. ante diē 7. moriet infirmus, maxime si sibi defecerit uirtus. Quod si significatio alia non multū fuerit pessima in nono die infirmus expectat moriturus. Cōtingit tamen aliquando licet raro, ut si uirtus cum alia bonā significatione affuerit post longum tempus infirmitatis cum apostemate, aut cum nimium forti euadit purgatione. Si qui uero sine qualibet horum duorū liberentur, morbus recidiuus prior peiore futurus assignatur. Et si post crisi hęc urina in ægritudine apparuerit acuta, citam recidiuitatem significat. Et item nimium calorem renibus ostendit insistentem. Qui morbus diabeta uocat, huius enim morbidi urina in colore est & liquore sicut aqua. Quia aqua ebibita sine mora egreditur aliqua, ut in epate tingi nequeat. Interdum etiam habentes lapidem, uel stranguriam, hanc eādem habent urinam. Item sicut iam diximus significat constipationē, uel nimia aquæ ebibitionem, aut assiduam minutionem. Vnde oportet infirmus inquirat ne medicus in iudicio fallatur. Vrina alba & crassa, humores crassos & phlegmaticos signat in uenis esse adunatos à natura purgandos, & cum urina emittendos. Quæ si talis fuerit in ægritudine acuta, in qua suspicandum sit apostema, liberabitur à suspicionē apostematis infirmus, maxime si hæc urina in cretica die appareat. Quod si sicut sperma fiat, liberatur ab infirmitate intestinali maxime frigida. Vrina autem citrina & clara significat naturam nequiuisse digerere morbi materiam propter defectionem suam. Vnde incipit eam emittere coloratam, mutans eam in citrinam. Natura enim primū incipit digerere coloratam, post uero emittit liuida. Quæ cum fiant citrina sicut poma citrina, & clara, salutem significat morbi, sed tamen post paruam longinquitatem temporis. Si autem liquor fuerit temperatus, uelocitas salutis, & ablatio infirmitatis significantur. Est & citrina urina cuius liquor sicut oleagenus, quia liquor & color assimilantur oleo. Est item parum citrina, sed liquor eius sicut oleum uel mel. Quæ omnia sunt pessima, & perditionem significantia. Dissolutio enim pinguedinis significatur esse in uisceribus maxime si urina in quantitate sit multa. Si enim parua, infirmum non cito periturum denuntiat.

nuntiat. Similiter urina in qua desuper pinguedo imminet. Nebula dissolutio pinguedinis in renibus propter complexionem malam & acutam calidam designatur. Urina autem ignea & clara, naturam in colore ostendit operam esse perfecte, sed nondum in liquore operari incepisse. Igneus enim color, nunquam liquori conuenit crasso. Urina autē rubea si subtilis sit uel clara, materiam morbi non incepisse digeri, præsertim si in illa qualitate longo moretur tempore, aut paruitatem materiæ, & eiusdem absconsionem in interiori corpore, sicut pati uidemus iuuenes ieiunantes, aut etiam nimium calorem portendit, in corpore interiori, sicut patiuntur in febribus tertianis, aut etiam nimias uigilias, & tristitias nimium calefacientes corpora. Impossibile est autem hanc urinam liquidam atq; claram crasso liquori esse commixtam. Crassitudine enim liquoris, materia morbi designatur esse digestibilis. In claritate uero est e contrario. Urina rubicundissima uel alithina, impossibile est cum claro & subtili liquore conueniat. Rubor enim eius ex sanguine esse significatur. Sanguis uero perfectam digestionem significat, quæ urinam & alios humores necesse est crassescat. Huius urinæ significatio uniuersalis, abundantia est sanguinis, & morbi sanguinolenti. Secundum diuisionem partium in febribus significat sinochon. Quæ si à principio morbi multa & crassa fuerit, neq; se clarificauerit, apostema calidum epatis ex sanguine humoribus crudis commixto portendit. Ergo eius rubor ex sanguinis est colamento. Crassitudo ex cruditate humorum. Hæc uero urina si cum qualibet salubri significatione ueniat, salutem post morbi diuturnitatem demonstrat. Sed si significatio affuerit periculosa, periculum post longum tempus tamen significat. Si autem infirma urina, 20. die fuerit rubicunda, crisis diem 40. expectat. Huiusmodi significatio est urinæ rubicundæ & crassæ. Urina autem nigra si ab initio morbi non fuerit subtilis, mortem procul dubio ostendit, maxime si eius nigredo ex nimia fuerit combustione, uel frigidityte, & ex caloris naturalis extinctione, uel uirtutis digestibilis deflectione. Quæ omnia mortem sunt significantia. Urina nigra & crassa, aut nimium frigus dominari denuntiat, sicut uidemus in quibus calor naturalis extinguitur, & congelatur, aut incensionem sanguinis significat, sicut perspicimus in his qui nimiam caliditatem sentiunt in interiora corporis, aut purgationem colere nigre demonstrat, sicut uidemus in declinandis quartanis febribus, & mania sublationibus, quia horum duorum morborum terminus cum colera nigre est per urinam purgationibus. Hoc idem est uideri cum constipatione sanguinis in partu patiuntur femine. Saluant enim cum urina nimia & crassa. Cum enim puer intra matricem sanguine puro nutriat & claro, post partum niger intus remanet & turbidus, ita dico si constipet, unde femine pessimus generat morbus. Cuius terminus cum nigra & nimia atq; crassa

C c imminet

imminet urina. Vbi ergo præter ista urina nigra fuerit atq; crassa, pessimitatem significat.

De significationibus hypostasis. Cap. XV.

Hypostasis in tres diuidit partes, est em̄ nebulosa quæ in summitate uasis apparet, est & alia in medio uasis suspensa, tertia quæ cum descendat uasis petit ima. Quarū unaquæq; aut diuersa est in colore utpote albedine, nigredine, uel ruffitate, siue liuiditate, aut in forma ueluti leni dissociata, uel simile assimilandi, uel crassiore similia, siue fursurea, seu scintillata, aut arenosa, aut orobi forma, aut in sanguine siue sanie. Nebula uentositatem crassam significat, quæ morbi materiam sursum portat, & incipientem digerere naturam designat. Vnde Hippocrates. Si inquit nebula die quarta appareat, crisis erit in septima. Suspensa, mediocritatem digestionis intimat, & uentositatem sursum leuatam cito dissoluendam nuntiat. Hypostasis petens ima si sit alba, digestionem perfectam significat, & uentositatem à calore naturali dissolutam. Quod tamen contingit si alba & lenis, & equalis omni tempore morbi fuerit. Color autem urine citrinus. Si ergo una die apparuerint talia, altero uero talia qui uiderit, defectionē uirtutis intelligere poterit, quæ aliquādo in digestionē deficit. Hypostasis quoque lenis & alba, sed disiuncta, naturam pigrescere monstrat, in morbi materia perfecte digerenda, & uentositatem ibi creatam quæ digestibilem naturæ dissipat & dissoluit materiam. Hypostasis ergo disiuncta peior est leni in tempore patenti & occultenti. Peior quoq; erit si in toto tempore morbi apparuerit, quia multam uentositatem ostendit, quam natura dissoluere nequit. Vnde constat quod sit pessima. Hippocrates in epidemia: Cuiusdam inquit egri hypostasis die octaua apparuit. Quod quidam eum in urina criticum putant de die octogesima. Hypostasis aut̄ fuit & in fundo, atq; lenis, cuius cum subsequeretur terminus, infirmitatem euasit infirmus. Alterius autem hypostasis apparuit alba die decima, & in fundo, sed disiuncta, mortuusq; est die altero. Oportet ergo intelligas, quia hypostasis lenis & alba in fundo quoq; atq; iuncta, omnibus est præferenda, & salutis & digestionis est significatiua. Quod tamen contingit, cum in fundo iuncta & quieta subsederit. Qua propter Hippocrates dixit, hypostasis alba & lenis, si quarta die in fundo apparuerit, crisis die septima futura erit. Iterum ipse dixit alibi: Si urine hypostasis multa & lenis, & in fundo apparuerit, in alienatis mente febres habentibus, post capillorum occasus, reuocatio mentis significatur. Morbi enim materia cerebrum ascendit in infirmitate ista. Cum autem in urina huiusmodi hypostasis apparuerit, comprobabitur ascendisse in inferiora corporis. Hæc est significatio urine albæ & lenis, & in fundo iunctæ cuius fortitudo sanitatis est demonstratio. Sed si hypostasis in medio sit uasis, significatio ad salutem est debilis, Supernatans uero est debilior. Melior autē

or autem hypostasis alba & lenis, & in fundo, cū iam morbi adsit digestio, si ante tamen subtilis fuerit. Si enim ante indigestionem apparuerit materię morbi, & in initio morbi, ipsa eadem est illaudabilis. Aliquando autē in urina hypostasis apparet alba laudanda, quæ de genere est phlegmatico, & uiscoso, & maxime hæc in urina alba. Differt tamen hæc à superiori, quia superior est iuncta, & in nullo dispartita, phlegmatica non est iuncta, quia in se partes habet minutissimas arenæ simillimas. Hypostasis citrina nimium calorem significat, & morbi pessimitatem. Rubea non bonam digestionem, & materiam sanguinis denūtiat coagulati, & non bene digesti. Vnde morbi designatur longinquitas, salubris tamen futura. Est enim necesse nature multum immorari in digerendo sanguine. Morbus uero non aufertur nisi cum tandem materia digeratur. Si autem hæc hypostasis cum mala significatione fuerit, post longum tempus mortis denuntiatiua erit. Liuida hypostasis dominari nimium frigus, & mortificatam naturam significat, maxime si cum significatione fuerit pessima. Nigra hypostasis omnium hypostasium est pessima, & ad significationem mortis promptissima, quia aut nimiam incensionem, aut pessimam frigiditatem quæ calorem congelet naturalem. Differunt autem hæc duæ, quia si urina uideatur prius liuida, post uero nigra, de frigiditate est nimia. Si uero prius purpurea, deinde nigra, de incensione erit intelligenda. Hypostasis quæ est quasi simila, uel crassior hordei farina est pessima, quia incensionem crassi phlegmatis, & dissolutionem significat carnis diuersæ & frustratim. Igneus enim calor exiccat carnem dissolutam, & reducit in similitudinem quam uidimus siminam, uel hordeaceam. Hypostasis scintillata peior est supradicta, quia solidorum membrorum dissolutionem, & in frustis significat diuersitatem. Hypostasis fursurea peior est scintillata, quia uenarum, & substantiæ uesicæ excoctionem significat. Arena in fundo urinæ uisa, lapidem in renibus futurum uel in uesica significat. Huius autem urinæ color est sicut orobi, uel sicut sandaraci. Huius enim hypostasis est hominum, in renibus uel in uesica passionem habentium. Est & color arenæ cinericeus, quod contingit ex humoribus phlegmatis, aut ex genere saniei commixtæ phlegmatis. Hæc autem renum caloribus coagulantur, & coniunguntur, sicut lapidi in aqua subsistenti lutosa limus, uel caldario balnei coagulatur. Est & colore nigra quæ lapidem in renibus de phlegmaticis significat nascentes humoribus commixtis sanguineis fecibus. Sanies autem quæ in fundo est uasis, significat uulnera in aliquo membrorum superiora. Differunt autem quia quæ in instrumentis sunt urinæ diu durant, & sæpe contingunt. A superioribus descendunt, duobus aut tribus durant diebus. Item si cum urina squamulæ exeunt, & quasi quædam coria putentia, uulnera significat

in uesica. Si cum sanie hypostasis lenis exierit, & in fundo subsederit, significat in uesica apostema calidum iam maturatum. Hoc enim cum maturit descendunt in uesicam humores maturati, & cum urina exeuntes, coctioris monstrat signum. Oportet autem discerni inter saniam albam in urina apparentem, & albam hypostasin atq; etiam phlegmaticam. Differunt uero, quia sanies foetet, alia uero non. Hæc est uniuersalis urinæ significatio, circa morbos præsentis & futuros.

De significationibus digestionum. Cap. XVI.

EXpletis urinae generibus & eiusdem significationibus, diuersitatibus quoq; in digestionibus suis & uirtutibus, oportet ad digestionem uertatur stilus, & eius qualitatem in corporibus, & quid per eam significetur. Digestionis autem significatio qualitatis corporis minus certa est quam urinæ. Urina enim significat passionem uenarum & epatis, atq; urinæ instrumentorum. Digestio uero solius stomachi & intestinorum, & uirtutem quam habent, & quomodo digeratur. Significatio digestionis quadripartita est, secundum uim sui generis, aut enim in quantitate, aut in qualitate, aut quando uel quomodo exeat. Quantitas in tres partes est subdivisa. Aut enim multa, aut parua, aut media. Quarum unaqueq; iudicanda est, aut ex cibi cõparatione, aut ex quãtitate eius qualitate, sicut si est multus cibus & digestio parua, defectionem expulsiuæ uirtutis significat, aut defectionem pascitiuæ significat aut humores expulsos à natura, per quos digestiois, mutat qualitas ex cõparatione aut qualitatis cibi, quia est cibus qui magis digerit quã accipit, sicut sunt nuges & muscatæ, est & cibus de quo tantumdegeritur quãtum sumitur, sicut panis temperatus, & annuales carnes porcinæ siue aginæ, est & cibus de quo feces egrediuntur plus quam accipiat, sicut baurcia sunt & rapula. Significationes comprobabuntur si cibi qualitas digestionis assimilatur, temperamentum autem digestionis in quantitate naturali dimetienda est ex quantitate cibi. Significatio autem in qualitate in tres diuiditur partes, aut liquore, aut calore, siue odore. Liquor aut mollis est aut durus, mollities designat, quia colamentum cibi non ad epar iuerit, aut quia humores ad stomachum descendentes, antequam cibus sit digestus, exire eum compellunt, aut etiam humores ad intestinum descendentes, ibi commixta digestionis, liquidam eam reddunt, quod poteris intelligere ex digestionis calore, quia digestio cibo similis, cibum non potuisse digerere epar ostendit. Si autem calor commisceatur humori alicui humorem, descendisse ad intestinum, & ita dissoluisse cibum, digestio si fuerit sicca, nimium calorem in instrumentis esse cibi significat, quia humectationem cibi desiccet, aut nimium desiderium corporis circa cibum. Vnde epar colamentum cibi auerissime sibi trahens exiccat. Significatio digestionis coleratæ,

ant quasi ignea, aut uere ignea, aut nullatenus citrina, aut uiridis aut nigra. Quasi ignea digestionē naturalē, salutarē significat, si tamen & inter durū & molle temperata sit. Vere ignea dominari sibi monstrat colera, & eadem sapissime descēdere in intestina. Qui color si in morbi apparuerit initio significatur abundantia colerica in corpore. Quod si in morbi declinatione mundificationem corporis uidetur ostendere. Digressio nullatenus citrina significat coleram non descendisse à felle in intestina, aut descendisse in alia quam solerent membra, sicut uidemus in ictericia. Digressio citrina colerā plus quam oportet in intestina descendisse, plus q̄ oporteat nūciat. Viridis uero colera incendientia, circa uentrem esse, & intestina designat. Si uero uiriditas sit quasi prassium minus est pessimum, nigrum abundare coleram & mortificationem caloris naturalis denunciat. Hic autem calor ceteris est peior & certissime mortis significatio nisi paulatim in citrinitate se mutauerit, uel uertit, odor si acedini aliquo modo attineat, frigiditatem, & phlegmatis aciditatem monstrat cum digestionē esse commixtam. Quod si fuerit nimium in corpore portendit putredines humorum, Tempus etiam est discernendum, aut enim exit ante quā oporteat, aut post tempus, aut in tempore tardans: post tempus expulsiuę uirtutis defectionem denotat, aut digestionem non cito uenisse ad intestina, aut digestiue uirtutis tarditatem: ante tempus exiens contentiueq; uirtutis significat defectionem, aut aliquā uirtutem expulsiuam ante tempus mouentē, id est, aut coleram in incisionē in stomacho pugnantem, aut cibum acutum, aut pustulas, aut uulnera fuisse circa stomachum, propter quę non potuerit retinere cibum. Digestio egressa in tempore oportuno, sanitatem significat uirtutis corpus ordinātis. Qualitas etiam digestionis quomodo exeat est uidenda. Quędam em̄ exit cum sono, quędam unctiuosa & uiscosa, quędam spumosa, alia lenis, & super aquam natatilē, alia cum sanguine, alia cum sanie, exiens cum sono significat digestionem cōmixtam cum humore uentoso, & inflatiuo, & intestina contracta ex frigiditate nimia. Unctiuosa dissolutionem putredinis significat. Viscosa dissolutionem fundamenti solidorum membrorū. Spumosa nimium calorem, sicut uidemus in feruenti olla, aut uentositatem digestionē cōmixtam, sicut in mari uidet spuma cum adsit tempestas, leuis & super aquam natatilē uentositatē mixtam digestionē ostendit, sicut in colica passione solet uideri digestionē cum sanguine aut sanie, sic discerne sanguinolenta apostemata in intestino subtili, siue grosso, significat sanies uulnera in intestinis esse intimat. Si autem exit sanguis aut sanies ante digestionem, uulnera erunt in grosso intestino. Quod si post digestionem exierit, erit subtilis. Si autem cōmiscēatur digestionē intelliguntur uulnera in intestino mediocri, Hęc de digestionē, & eius significatione sufficiant nos dixisse.

De significationibus sreatuum. Cap. XVII.

Significatio earum rerum quę expellit natura per spiritus instrumēta in pleuresi, uel in peripneumonia, si sit indigesta, sunt sputa, si cocta & excreatio erūt dicenda. Quorū significatio in morbis instrumētotorum spiritus in quatuor diuiditur, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in tempore, aut quomodo exeat de quantitate, quia quędam parua, quędā multa, quędam media, aliquando nulla, quę si sint multa, coctionem significat, & infirmus est in statu. Si autē parua, incipit digerere natura, & morbus transit in initium, & peruenit ad augmentum. Si uero temperata inter multum & paruum sit natura partim morbum digessit, cum tamen adhuc in augmento sit. Si uero nil excreat, morbus est in initio. De qualitate uero dicendum est, quia in quatuor diuitur, in liquorem, colorem, odorem & formam. Liquor aut subtilis est significās naturam incepisse digerere, sed debiliter, aut grossus quo grossitudo materię, & coctionis tarditas significatur, aut temperatus inter subtilem & grossum, quo materia cum coctione monstratur, & in statu suo incipit esse morbus. Color autē aut nimium citrinus, quo abundantia colore significatur, ipsiusq; uirtus, aut albus materiam significans phlegmaticam, aut rubeus cui sanguis dominatur, aut niger, aut liuidus, quo calor aut nimia significat frigiditudo. Odor autē foetidus, quo nimia materię putredo portendit, aut sine odore qui significat putredinem euasisse. Forma autem cum erit rotunda quo materia grossa & uiscosa pulmonis in canalibus est coadunata, & caliditas fortis & nimia. Vnde Hippocrates in epidemia: Sputum rotundū non febricitātium phthisim significat futurā, testatur autē multos se uidisse qui de huiusmodi sputis in phthisim incidere. Itē in eodē libro: Qui rotundę sreauerit & cum febre, & alienatiōis futurę uidef signū habere, citam & certam habebit alienationē mētis, exit excreatio in forma diuersa, qua materię designatur liquiditas. Tēpus quia aut exit in initio morbi, & significat breuitatem sui, ac uelocitatē coctionis, aut morat, & ex hoc diuturnitas morbi designat. Quomodo exeat, qa aut facile exit sine tussi, & significat coctionē & uirtutē naturę, aut difficulter, & cū nimia tussi significās ablationē digestionis & defectionis uirtutis. Laudabilior decoctio sreationis, & significans uelocitatē salutis, est alba bene cocta in quātitate multa adunata, in exitu facilima sine tussi, nō bene odorifera in initio morbi egressa, cōtraria subtilis est parua, cruda & disiuncta, & cū duritię & forti tussi egressa, cuius color niger, aut uiridis, aut citrinissimus, aut liuidus, aut foetidus, omnia ista significationes sunt pessimę, & mortis annuntiatiuę.

De significationibus sudorū. Cap. XVIII.

Svdoris in quolibet morborum significatio diuiditur in quatuor, alia est enim morbi membri in quo apparet, alia est in spissitudine sua, tertia in quantitate, quarta in qualitate apparens in membro quolibet cor

bet corporis, in eodem membro morbum esse ostendit. Spissitudo sua est laudanda, si multa sit & sæpissima, quia naturam ad expellendos humores fortem, & ad mundificandum corpus significat. Si autem adeo est seiuncta ut non sit continua, aut quædam sudent membra, quædam uero non, quædam plus, quædam minus, aut in quodam tempore egrediatur, aut quodam in tempore non, sed iterum tamen reuertatur, omnes pessime esse certificantur. Significant enim naturam in expellendis humoribus perfecte non esse uirtuosam. Quantitas autem temperata inter multum & parum, & hoc est melior, & ad salutem promptior, aut maior est quam oporteat, & hæc mala quia dissoluit uirtutem, & deficit natura, aut minor quàm oporteat, cum non quantitati materiæ morbi sufficiat, & debilitatem naturæ significat, qualitas in sex est diuidenda, aut enim de calore intelligitur & frigiditate, aut de colore, aut de sapore, aut de odore, aut de liquore, aut de suæ æqualitate & diuersitate. De caliditate & frigiditate. Si enim temperata inter utrumque est laudabile. Si autem exeat temperamentum est malum, sed tamen minus nociuum erit, si calidior quam frigidior sit, de colore, quia si est alba, laudabilis. Si citrina coleram ostendit. Si rubea, erit sanguinis significatiua. Si liuida, uiridis quoque uel nigra, coleram nigrâ significat. Si autem secundum materiam morbi sudor cuiuslibet, huius sudoris fuerit, laudabilis erit. Significat enim quia natura expulit humores illos, unde materia fuerit morbi. Si autem non erit, contrarium, quia significatur humores expulsi, quos non oportuerit, de odore quia quidam est acidus qui morbi materiam phlegmaticam esse significat & acidam, & est acutus, quo colera fortis & acuta certificatur, est & certus quo humores putridi esse designantur. De sapore, quia quidam acer, quidam dulcis, quidam falsus est. De quibus est iudicandum sicut de odore & colore est dictum. De liquore suo, quod quidam subtilis est qui materiæ subtilitatem portendit, est & grossus qui & grossam. De qualitate & diuersitate, quia si est æqualis in omni qualitate quam diximus, laudabile esse uidetur. Quod si non, contrarium.

Constan

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO
cognitu necessarijs locis, Liber VIII.

CAPITA LIBRI.

De diuisione singularis significatio- nis. 1	De melācholico apostemate & cau- sa & significatiōe. 12
De genere febrū, & diuersitate eius, & causa & significatiōe eius. 2	De passione quā exterior cutis pati- tur corporis. 13
De ephemera febrī, & causa & signi- ficatiōe sua. 3	De uariola & causa & significatiō- ne. 14
De putredine febrū, & causa eius, & causa periodis eius. 4	De lepra & causa & significatiōe. 15
De causa putredinum febris. 5	De morphea & causa & significa- tione. 16
De compositis febribus, & causis ea- rum, & significatiōibus. 6	De scabie & cutis excoriatiōe, pe- duculis, & pustulis, porris, & uer- rucis, de sudatiōe, & apostema- te quod uocant iporisma. 17
De febrī hectica, & causa & significa- tione eius. 7	De morbis illis quæ sunt propria qui- busdā mēbris & non alijs. 18
De apostemate & causa & significa- tione. 8	De carbunculis & uulneribus. 19
De phlegmone & causa & significa- tione. 9	De morfu bestię uenenosæ, & incipi- endum à rabido cane. 20
De colerico apostemate & causa & significatiōe. 10	De morfu tyrię & serpentium. 21
De phlegmatis apostemate & causa & significatiōe. 11	De morfu scorpionis & aranę. 22

De diuisione singularis significatiōis.

Cap. I.

STENSA in superioribus significatiōe uniuersali pulsū
um, urine, digestiōis, sputi. Incipiendū est in antea de par-
ticulari cuiuslibet morbi & propria. Omnis ergo significa-
tione quæ aut morbi, aut sanitatis, aut neutri est significatiua,
aut præterita denuntiat, aut præsentia, aut futura. Quæ sa-
nitatem significaret cum de naturali complexione tractaremus dictum est.
Quæ uero morbos significet, in præsentiarum dicendum est. Significatiō
autem morbi præteriti non est dicta necessaria medicis. Significatiō morbi
futuri alibi dicenda erit. Significatiōem neutri perfecti est cognoscere me-
dici, cum signa duorum extremorum, id est, sanitatis & infirmitatis nouerit.
Significatiōum partim sanitatem, partim morbum in eodem monstra-
tium corpore, sicut si quis in uisu nocumentum habeat, uel auditu, in alio-
rum aut membrorum actionibus sit sanus, nocitiua uocatur infirmitatis an-
nuntiatiua. Salubris dicitur monstratiua sanitatis. Bene autem poterit cog-
noscere neutri significatiua ubi morbi significatiō in corpore sano, uel sanita-
tis dicitur in infirmo. Quod enim significans morbum in corpore sano an-
nuntiat, morbum nondum inceptum significat. Diffinitio enim morbi cor-
ruptio

ruptio est actionis rei sensibilis. Sed corporis ad morbum apparati actiones in naturali sua qualitate sunt stabiles, licet partim iam sint mutatae, aut in quantitate sicut in stomacho appetitus maior uel minor sit quam oporteat, & digestio minor uel maior cibo quam conueniat, aut in qualitate, sicut cum desiderium cibi mutetur in dulcorem uel aciditatem, digestio uero & urina in citrinitatem uel rubedinem, aut in tempore sicut si desiderium cibi assit ante consuetudinem, uel moretur post consuetudinem. Hæ enim inquam significationes neque morbum completum, neque sanitatem perfectam sunt annuntiantes. Qua propter neque morbum, neque sanitatem significantes. Similiter est de significatione, sanitatem in infirmo corpore monstrante. Nondum enim completam significat sanitatem, quia significat morbum iam fere presentem. Quod nondum tamen designare morbum appellare possumus, quia significat naturæ & morbi dominationem. Ergo neutri est significatiuum. Similiter est intelligendum in significationibus ægritudinum exeuntium, & in senibus. Horum enim actiones corporum non perfecte sunt sicut in sanis corporibus est liquidum, nec corruptæ sunt sicut in infirmis corporibus. Sed minute sunt & debiles propter caloris naturalis defectiões. Quæ omnia dicturi sumus, ubi significationes futurorum morborum dicemus. In hoc ergo loco dicere disposuimus de presentium morborum significationibus. Morborum inquam quos patimur, quidam apparent sensibus, quorum significatio leuior & facilior esse uidetur, quidam occultantur, quia in membris sunt interioribus. Unde eorum significatio difficilior habetur. Nos autem sicut oportet de apparentibus sensui incipiamus. Sic enim utile introducendis esse uidetur. Morbi ergo sensui apparentes, interiori & exteriori corpori sunt uniuersales, sicut sunt apostemata & febres. Sunt & soli exteriori corpori pertinentes, aut de interiori causa, aut de exteriori nascentes, exterior causa est bipartita, aut enim de inanimatis corporibus sicut lapide, gladio, igne & similibus, aut de animatis & uenenosis nascitur, sicut terre reptilibus.

De genere febris & eius diuersitate, & causa eius, & eiusdem significatione.

Cap. II.

Febrius est morbus qui de mala & calida complexione nascitur, & totum circumdat corpus, unde taliter diffinitur: Febris est calor non naturalis à corde exiens & arterijs ad omnia membra corporis, eiusque nocens actioni. Hæc diffinitio de febris essentia sumitur, id est, calore cursum naturæ egrediente, non de accidentibus febrem comitantibus, sicut quibusdam medicis uidetur. Febres esse dicentibus ex accidentibus longo post tempore sequentibus. Quidam enim dicunt ex rigore, quidam ex fatigatione, alij ex capitis dolore, uel quibuslibet alijs accidentibus à longe eas sequentibus. Non ergo diffiniunt eas esse de essentiali calore cursum naturæ egrediente, sicut Hippocrates uidetur in epidemia dixisse: Febris, inquit, est calor

D d cursum

cursum naturæ exiens, & eius motio. De essentiali calore dixit, quædam febres sunt pertingentes, quædam suauiter attingentes. Hæ enim differentiæ calori essentiali uidentur attinere. Iterum dixit: Sunt & quædam non pungentes sed augmentantes. Hæ autem differentiæ ex quantitate caloris sunt tractæ. De motione dixit: Febres quædam in initio sunt calidæ, quædam calidissime, quædam uero inflatiuæ. Hæ differentiæ ex natura caloris sunt sumptæ. Iterum ex accidentium diffiniunt uicinitate cum dixerit: Febres sunt citrinissime, quædam rubicundissime, aliæ liuiditati & uiriditati contiguae. Hæ differentiæ ex uicinis sumuntur accidentibus, ab humoribus scilicet, qui causa sunt febrium nascentibus, non de remotis sicut a postemate, capitis dolore & rigore. Febrium tamen sunt tria genera. Vnum est in spiritu, quod ab ipso incipit, & ad cor ueniens ipsum calefacit. Post arterias uenit, & ab arterijs ad omnia membra corporis. Hæc autem febris uocatur ephimera. Cum enim spiritus calefit, & in igneum calorem calor mutatur naturalis, cor inde necesse est calefieri. Corde uero calefacto, ab ipso ad arterias penetrat calor, & ab arterijs ad omnia membra corporis. Secundum genus est febrium in humoribus. Quod ab ipsis incipiens paulatim singula calefacit uicina membra, quoad usq; ad cor ueniat, & à corde ad arterias, inde ad omnia corporis membra, & ita totum corpus circumdat. Hæc uocatur febris ex putredinibus. Tertium genus in solidis est artubus. A quibus ad cor à corde ad arterias, ab arterijs ad totius progredit membra corporis. Hoc autem genus hectica febris uocatur. Tot esse constat febrium genera. Causa quia sunt tria, nulla enim febris apparet nisi in materia. Materiæ crescunt in corpore, spiritus, quatuor humores, solida membra. In quorum quodlibet cum calor inciderit, febres secundum genus suum facit. Quas Galenus bonis adaptauit similitudinibus. Ephimera, inquit, febris calido uento uidetur esse similis quo uter impletur, ex sui calore necesse est calefiat. Idem enim facit spiritus circa cor, & totum corpus. Febres ex putredinibus a quæ calidæ comparauit Galenus. Aqua enim cum frigidum uas impleuerit, ipsum ex calore suo calefacit. Similiter faciunt humores circa cor, & alias corporis partes. Hecticam febrem uasis comparauit calidis frigida aqua plenis. Aqua enim in his ex calore uasorum calefit.

De ephimera febris & causa & significatione. Cap. III.

Ephimera febris in corpore permanet 24. horis, id est, integra die & integra nocte, sicq; uidetur secedere. Aliquândo tamen in hoc tempore, aliquando diutius uidetur immorari, aut 48. aut 76. horis. Huius ortus causa fuit aliqua primitiua, cuius primitiuæ quatuor sunt genera. Vnum genus est cum extrinsecus corpus patitur, & calefit, aut actualiter sicut calore solis & ignis & aëre balnei cum quis immoretur ibi, aut potenti aliter, sicut aqua sulphurea lauari, & similibus, aut constipatione pororum
actual

actuali sicut ex frigida aqua contingit, quæ fumum in interiora claudit cor-
 poris, aut constipatione potestatiua, sicut aqua lauari aluminea. Non autē
 omne constipatum corpus ephimeras febres patitur, sed tantum illud à
 quo fumus humidus, calidus, aut siccus, & calidus emittitur. Cuius cum po-
 ri oppilantur, fumus exire dissolui prohibetur, & ita calor coadunatur. Si
 autem materia humorum corporis nō præparata sit putredini, ephimeras
 febres facit. Quod si non imparata sit, febres ex putredinibus facit secun-
 dum qualitates humoris intus oppilati. Huiusmodi autem febris acuta &
 molesta est sicut dicturi sumus. Secundum genus primitiuæ ephimeris ab
 interioribus accedit corpori, sicut de cibis, & potionibus calidis. Tertium
 genus ex nimio est motu, aut in corpore sicut nimia exercitia, & laboriosa,
 aut in anima sicut ira, angustia, tristitia, & uigilia. Quartum est causa quam
 exteriora patiuntur membra, sicut apostemate calido in inguinibus ex pe-
 dum uulneribus cum ab inguinibus calor membratim ascendit ad cor, & à
 corde ad cætera membra corporis. Est autem significatio febris ephimeræ
 cum præcedunt causæ iam dicendæ. Infirmus in initio dolorem non pati-
 tur. Pulsus eius æqualis, parum tamen diuersus & absconfus. Diuersitas
 cito in æqualitatem redigitur. In tactu calor est quietus, lenis, & non pun-
 gitiuus, sed sicut balneati est tactus. Infirmus uero facilis est in patiēdo
 morbo. Vrina habet hypostasim in fundo, & lenem in morbi tempore toto.
 Neque nimis fœtet urina, cum uero febris discesserit, aut cum perfecto su-
 dore discedit, aut cum parua quadam quasi infusione. Quæ cum secesserit
 nullum signum sui in infirmo relinquit, sicut febris putredinum facit, quæ
 & in pulsu & urina remanet. Si uero post ephimeram æger balneatur in bal-
 neo neque sentit rigores, neque punctiones, sed in priores suas reuertitur
 qualitates. Hæ sunt significationes ephimeræ febris. Significatio uero un-
 de fiat est huiusmodi. Quæ de solis est incensione, uel calido aëre, oculos
 in tactu calefacit, caput incendit, cutem & faciem exiccat. Quibus si
 manus apponatur, calida inuenietur. Pulsus paruus, & uelox, ex constipa-
 tione nascens pororum, cutem facit coniunctam, & solidam, cui si manus
 apponatur in initio paruus calor sentitur. Sed si immoretur calor augmen-
 tari sentitur. Calor enim in initio non apparet propter poros constipatos.
 Sed cum manus diu inhæreat sui calore poros laxat, & ita demum calor e-
 mergit, qui se prius occultauerit. Oculi eorum & facies parum tument. Pul-
 sus non est paruus, quia uirtute custoditur, & calore naturali intra corpus
 parum tamen est diuersus & occultus. Horum urina aut citrina, aut alba,
 quia humores aquosi qui de corpore solent dissolui, cum claudantur ex cō-
 stipatione cutis urinæ commixti, & suo calore mutati, rubore quoquo mo-
 do sunt cōminuti. Hæc tamen febris aliquando in febres mutatur putri-

das, si in corpore sint humores apparatus ad putredines. Oportet ergo discernatur inter ephemeram & apparatus putredini. Si igitur recedit cum sudore & urina laudabili, & pulsu æquali, significat procul dubio ephemeram. Si autem moretur in corpore febris, neque à calore corpus mundificauerit, & pulsus fuerit diuersus, & urina non digesta & foetida mutatio in febre putrida serio designatur. Cum uero febris moratur neque in priore periodi discesserit, sed quasi continua sit, uel sinochos & pulsus diuersus, & ex illa nulla putredo significatur, oportet te male suspicari, & hecticam eam expectari, & ex parte plurima mutabitur in acutissimam. Humores enim putridi neque sudores, neque dissolutione euanescent, propter conclusionem pororum. Vnde festinandum est in medicanda hac febre medicamine quod sumus dicturi antequam putrescant humores, & pessime nascuntur febres. Febres nascentes à rebus corpus intrantibus sicut cibis, aut eorum fiunt quantitate sicut fastidio, & saturitate, aut ex qualitate utpote ciborum, siue potionum calore nascentium. A saturitate significatio talis. Fumosa ructatio & foetida, sitis nimia, ardor ex cibi corruptione. Aliquando habent solutionem uentris, aliquando constipationem. Sed constipatio in his est molestior propter conclusiones malorum humorum in interioribus corporum. Quæ ex ciborum siue potionum nascuntur calore. Huiusmodi notantur significatione. Faciles & oculi in tactu sunt calidissimi & rubicundissimi. Et epar similiter in tactu calidum est, & infirmus in stomacho & epate quasi sentit incensionem & siccitatē, & in ore amaritudinem, & similia. Quia calor in hac febre à spiritu incipit naturali, & cibus calidus in primis stomachum, & post calefacit epar quæ illius sunt fundamenta. Urina autē in febre ista rubea alithina febribus à motu uel labore corporis nascentibus si labor sit fortis, dura & sicca redditur cutis, & post recessionem permanet febris. Pulsus paruus est, quia nimius labor dissoluit uirtutem. Sed si labor non sit multus, cutis durities remanebit, dum febris secesserit, & post de cute fumus exiens humectat cutē poros aperiens. Pulsus magnus est, quia uirtus in hac febre multa est, & calor augmentat, quia non fuit labor multus. Si enim labor non multus fuerit, augmentat calor corporis. Tactus in laboriosa febre secundū qualitates aeris si labor præcesserit. Quod si aer sit calidus sicut calore solis uel similibus, non multū cutis exiccat, & si aer sit frigidus tactus cutis frigidus erit, neque sicca multū fiet cutis. Si febres ex motibus anime nascuntur sicut ex ira & similibus taliter notabuntur, multum exeunt oculi, facies rubuit & tumuit. Calor enim in hac febre expetit exteriora corporis dum uindictam homo sibi quærit. Pulsus est magnus, urinaque exiens punctiones facit, & ardores propter calorem. Si ex angustia sit & tristitia, oculi sunt concaui, facies sicca, & citrina, quia spiritus & calor fugiunt in interiora. Pulsus paruus propter caloris diminutionem, eiusdemque occultationem.

Urina

Vrina ruffa, ardorem facit cum exeat. Febris ex uigilijs oculos concauos facit, & humidus dormitioni contiguos. Palpebras graues & dure mouentes, facies & totum corpus sunt inflata, & citrinitati uicina. Quæ omnia contingunt ex debilitate digerendi cibum. Digestio enim cibi molestatur uigilijs, cibus uero indigestus non generat spiritum, uel sanguinem animalē, & sanguis si non generetur, necesse est color mutetur. Iterum ex digestionem albedo sequitur urinae. Si febris in inguinibus uel alijs membris corporis nascitur taliter significabitur, facies rubet & inflatur propter sanguinem & calorem corporis non pungentem. Cum autem in statum progreditur, ascendit suauiter corpus fumus calidus. Magnus fit pulsus, uelox atq; spissus. Vrina albedini pertinet. Magnus & uelox & spissus erit, ex uirtute & multitudine caloris. Infirmus enim infirmitates duas patitur calidas. Febres ipsas & apostema, albedo urinae, quia colera urinam tingentia tendunt apostema. Omnis enim dolor proprie, si humores habet trahere. Hæ sunt significantiones unde ephimeræ febres omnes intelliguntur species.

De febre putredinū & causa & significatio eius. Cap. IIII.

Febres putredinum, ex putredine nascuntur, quatuor humorum, quia humores calefacti putrescunt membrum calefacientes ubi putrescunt & postea alia illi membro uicina. Sicq; membratim ad cor, & de corde in arterias peruenit calor, & de arterijs in omnia membra corporis. Et causa unde putredo nascitur est quincupla. Multitudo quantitatis humorū, crassitudo eorum, uiscositas, oppilatio ab ipsis generata, conclusio humorum ab oppilatione nata. Humores enim quia dissolui non possunt putrescunt, sicut humiditatem uidemus putrescere, exteriorem cum non habeat aeris capacitatem. Species autem febrium ex putredinibus nascentium multæ sunt. Sunt enim simplices, sunt & compositæ. Simples quæ palam sunt, sicut & humores quatuor sunt. Vnum qui uocatur sinochus, & ex putredine sanguinis nascitur. Hæc autem molestationem facit, quia quiescere infirmum non permittit. Secundum genus ex colera rubea nascitur, & tritæ uocatur quæ una die accipit, & alia die permittit. Quæ est salubris & breuis. Salubris, quia corpus una die quiescit, breuis quia humor unde nascitur subtilis est & uelox, & cito digeritur, citoq; dissoluitur. Tertium ex putredine nascitur colera nigræ, & uocatur quartana una die accipiens, & duobus quiescere permittens. Hæc salubris est & longa. Salubris, quia corpus duobus diebus quiescit. Longa quia materia unde nascitur dura, & ad digerendum crassa, & ad dissoluendum inobediens. Quartum genus ex putredine phlegmatis nascitur, & ephimerinos uocatur omni die inuadens, est autem longa & molesta. Longa quia materia est crassa & uiscosa. Vnde non est digestibilis, neque uelociter solubilis. Molesta, quia omni die inuadit, neque

corpus quiescere permittit. Vnaquæque harum multiformiter diuiditur. Febris enim quæ ex putredine sanguinis nascitur in tres diuiditur. Est enim quædam ab initio usque in finem æqualis, & uocatur æqualis. Hæc autem est cum tantundem finitur sanguinis, quantum habet putredinis. Est altera in initio debilis, sed postea crescit. Cum autem in finem peruenerit molestia fit. Postquæ minuitur quo ad debilitetur. Hoc est cum plus sanguinis finiat quam quod putrescat. Febris quæ ex putredine humorum nascitur unaquæque in duas diuiditur, altera est continua, altera interpolata, sicut iam diximus. Cum enim humores quæ febrium sunt materia intra arterias sint & uenas, & ipsis putrescant, febres continuæ necesse est fiant. Quod si extra uenas & arterias sunt & putrescunt, interpolatas febres faciunt. Vnde febris ex putredine nascens sanguinis continua fit, quia intra uenas & arterias est sanguis. Et iterum quia cum putredo sanguinis in parte fit, perforat in totum & comburit ipsum, & febris non dimittit quo ad pars finiatur quæ putrescit, & digeratur atque dissoluatur. Febris ex alijs nascens humoribus est continua, quia humores intra uenas & arterias putrescentes, non cito dissolui possunt propter constipationem, & suam uiscositatem. Vnde postquam prima finita sit, remanet pars sui caloris quo ad secunda succedat, & à secunda ad tertia, & ita continua fit. Si autem humores extra uenas & arterias putrescunt, febres interpolatas facient, quia materia quæ putrescit cum non in uno loco sit paulatim ad putredinis locum accedit. Cuius collectio in tempore illo est quod interpolatur inter duas accessiones. Aliquando quoque putrescit sanguis extra uenas & arterias, & febres facit continuas. Quia cum in uno membro multa coadunetur quantitas, & putridum apostema facit, & ex constipatione pororum quam facit apostema propter putredinem calefiat, membrum necesse est calefaciat ubi est apostema, & calor membrum ad cor uadit per arterias, & à corde per easdem ad omnia membra corporis, & ita febris non dimittit donec apostema digeritur & mundificatur. Hæc est causa cuiusdam febris continuæ, & cuiusdam interpolate. Diuersitas periodum febrium tribus est ex causis. Vna est putrescentium humorum uelocitas, uel eorum tarditas. Secunda collectionis humorum qui putrescere debent uelocitas uel eiusdem tarditas. Tertia purgationis eorum uelocitas uel tarditas. Vnde ephimerinos omni die accipit propter uelocitatem suæ collectionis quæ contingit ex multitudine suæ quantitatis, & facilitatem suæ putredinis, per humiditatem & tarditatem suæ purgationis propter uiscositatem. Colera nigra facit febres una die accipientes, & duabus non, quia tarda est ad collectionem propter suæ quantitatis paruitatem, & ex duritie putredinis suæ propter frigiditatem, & siccitatem, & ex uelocitate purgationis suæ quia non est uiscosa. Colera rubea febres

febres unius diei, & alterius non facit, quia est media inter coleram nigram & phlegma. Minoris est enim quantitatis quam phlegma, maioris uero quam colera nigra, & phlegmate est sicciior, colera uero nigra humidior. Substantia quoque eius leuior est his duobus. Hæc est causa diuersitatis periodice febris, & ex hoc causa temporis suæ passionis est diuersitas, quia ephimerinos ad multum 18. horas permanens, propter crassitudinem & uiscositatē phlegmatis non cito dissolubilis. Quartana ad plurimum 24. est horarum propter materię suæ crassitudinem & uiscositatem, quæ non cito putrescit, & si putrescat non cito tamen dissoluitur. Similiter est enim lapidi uel ferro. Ignis enim non cito calefacit, quia & si calefiunt non tamen cito refrigescunt. Vera tertiana ad multum 12. durat horis. Quod ex leuitate fit materię, & uiscositatis suæ paruitate ut cito putrescat & dissolui queat. Aliquando harum febrium tempus in quibusdam est longius, in quibusdam uero breuius. Quod ex tribus causis consequitur. Vna est materię natura, quæ si crassior & uiscosior, & frigidior & longior erit. Si autē subtilior & calidior, & minus uiscosa fit breuior secundū quantitatem uirtutis infirmi. Si enim est fortis ut materiam eijcere & purgare cum sudore possit breuior fit. Quod si defecta, longior. Tertium est ex figura corporis, quia si corpus est rarum, & pori aperti sunt breuior est. Materia enim cito dissoluit & exit. Si uero corpus est uiscosum & constipatum, & pori non aperti sunt est longior. Quando autē causa breuitatis suæ tota se coadunat, fit breuissima. Si autem econtra fit longissima. Cum autē febris breuis fit, infirmus quiescit prima recedente periode donec altera succedit, & corpus à febribus mundificatur. Si autem febris longa sit infirmus non mundificatur à febribus quo ad altera sublequit, neque interpolatur ut quiescat infirmus, & ita se habet febris ista quasi continua. Oportet autem te intelligere quia febris periodis semper sit stabilis in ordinatione sui, donec putredinis materia in qualitates mutetur alias, neque cum alijs humoribus se commisceat, nec in ordinatione infirmi peccatum fiat. Quando autem illa materia à sua qualitate in species mutetur alias, ut sicut sanguis mutatus incendatur, & putrescat, subtilis autem pars in coleram mutetur rubeam, crassa autem in nigram, aut si alij humores putredinis sibi sint commixti, aut si alij humores putrescant, & febres secundum suam naturam faciant, aut si infirmus fecit pessimam, unde generentur humores febres diuersas secundum sui naturas facientes. Hæc omnia ordinationem periodum sunt corrumpentia & mutantia, ut ante suum tempus festinent, aut in alias periodicas febres quam prius fuerint se mutant. Est autem multitudo & minoratio in hac causa secundum quantitates humorum se mutantium, & actiones eorum. Hæc sunt species febriū ex putredinibus simplices & causa diuersitatis suarum periodum.

De signi.

Significatio putredinis febrium aut est secundum genus suum, aut secundum species earum. Genus significat cum ex putredine febres esse denuntiantur, quod ex temperie accessionis earum intelligimus cum debiliter incipiant, & postea augmententur & confortentur. Quæ cū recedunt partes caloris in corpore dimittunt, neq; perfecte recedunt. Item ex caloris substantia, quia calorem oportet esse pungentem, & corpus inflātem, sicut flammam ignis rarificantem. Item ex accidentibus febrem comitantibus. Quia hanc rigor & tremor in initio sequuntur, & diuersitas in pulsu, & ablatio digestionis in urina, ut hypostasis lenis non appareat. Quæ cū omnia uideantur, febris ex putredine esse intelligitur. Significationes specierum singularium, quia febris periodis tertiaria, aut de re naturali, aut non naturali, aut de re extra naturam nascitur. De naturali, cum calida & sicca est natura infirmi, cui colera dominatur rubea. Ætas est iuuenilis, tempus anni æstas, aër calidus & siccus. De non naturali, cum infirmus antequam ceciderit calidum aut siccum comederit, & habet angustiam, tristitiam, uigilias, laborem nimium, longi temporis ieiunium, ars eius ferraria, aut fornacina. Quæ omnia corpus calefaciunt & desiccant, aut colerā rubeā generant. De re extra naturam, quia quædam febris cum calore est fortis, & sicut cuius spicis acus pungibilis. Quod ex colere rubeæ est acumine, calor eius in tactu fortis, & acutus, atq; pūgitiuus. Pulsus in initio periodis paruus, & defectus atq; rarus. Sed tamen non permanens non per paruum tempus, & in magnitudinem & diuersitatem mutatur. Magnitudo eius quia colera est leuis, neq; grauat uirtutem. Et item ex magna necessitate refrigerandi calorem. Diuersitas enim febris est propria, maxime eius quæ ex putredine est. Sed tamen in hac non est multa diuersitas. Quia eius leuis est materia, neq; uirtutem grauat. Urina eius febris, ignei est coloris, putrida & cum siti nimia, angustia, abominatione, uomitu, colere rubeæ nimio sudore propter subtilitatem materie. Aliquando quoq; succedit digestio colere rubeæ. Cum has significationes inuenias aut eorum plurimas iudicanda est esse uera tertiaria, maxime si hæc febris multos fatiget in tempore illius anni. Quartanæ autē significatio, aut de re naturali, aut non naturali, aut extra naturam. De naturali ex complexione infirmi frigida & sicca, & sibi dominatur colera nigra, ætate senili, tempore anni autumnus, aëre frigido & sicco. De re non naturali. Cū infirmus ante cibos acceperit, unde colera nigra genita sit, sicut lentes, caules, carambiam, caprinas carnes uel bouinas & similia. De re extra naturam, cum aut res antecedit, sicut si ante hanc alia febris fuerit composita, & durities splenis, aut cum præsens sit res, apparet quando accessio est, in initio enim rigorem, & nimium habet tremorem cum grauitate & nimia fatigatione, & totius corporis forti frigiditate. Pulsu tardo &

raro atq; multum diuerso, cum autem augmentetur, habet calorem non acutum, neq; pungitium. Non ergo sicut calorem tertianę, pulsus mutatur in uelocitatem & spissitudinem, quam in initio fuerit maiorem. Sed tamen ad comparationem tertianę tardior & minor. Sitis parua, urina putida, & indigesta. Febri declinante sentit infirmus frigiditatem, & cum recedit pulsus est tardus, rarus, diuersus, & urina colore diuersa & non digesta. Cum has significationes inueneris aut plurimas, quartana esse iudica maxime si in illo tempore anni quartanam patiant plurimi. Significatio cottidianę febris, aut de re naturali, aut non naturali, aut extra naturam. De re naturali, sicut si complexio infirmi frigida & humida sit, & sibi dominet phlegma. Ætas eius aut pueritia, aut senium. Pueritia propter gulositatem. Senium propter multitudinem phlegmatis in corpore eorum. Tempore anni hyeme, aëre frigido & humido. De re non naturali, cum infirmus in sanitate sua gulosus & bibosus, non multum quietenus, piger, sepe balneans post cibū. De re extra naturam, cum infirmus sentit dolorem in ore stomachi, & humiditatem in lingua, inflationem in latere mutato colore, siti parua, rigorem, & frigus nimium habet in extremitate corporis, & diu. Cum autem tangas corpus in hora accessionis non apparet calor, nisi cum moretur manus calefit, & aperiunt pori. Calor habet humiditatem propter phlegma, parū acutus est propter putredinem, aliquando sudans parum, aliquando non. Durat autem in tempus longum, atq; permanet in corpore usq; ad secundā accessionem. Pulsus minor, pulsus quartanę spissior. Paruitas propter phlegma, quia deficit uirtus ex frigiditate eius, & dissoluit & angustiatur propter multitudinem quantitatis eius. Vnde multum est diuersus. Spissitudo eius ex necessitate recipiendi magnitudinem. Urina quodam tempore subtilis & alba, & quodam tempore crassa & turbida. Subtilis ex constipatione pororum propter crassitudinem, & uiscositatem materię. Albedo ex frigiditate est phlegmatis. Crassitudo & turbulentia, quia natura aliquando aperit illam constipationem, & expellit crassam & uiscosam humiditatem que fuit causa constipationis. Rubor quasi phlegma moretur & putrescat necesse est calefiat. Quas cum inueneris significationes, uel ex parte plurima certificanda est, uera cottidiana maxime si multi hanc patiant in illo tempore. Oportet autem te intelligere quia febris ephemerinos cum materia habeat uitreum phlegma, in initio paruum habet rigorem. Si autem fit ex falso in initio est multus rigor. Si ex acido frigescit in initio. Si ex putredine sit dulcis phlegmatis, nihil horū habebit. Ex his ergo significationibus intelliges febres ex putredine periodicas esse & simplices. Oportet item intelligas, quia rigor in febribus incipit à dorso mulieribus. Viris ab extremitate manuum atq; pedum. Febris autem continue significatio est uniuersalis, quia post 25, horas non recedit. Neq; rigorem, neq; tremorem habet, neq; sudor

rem nisi cum tota præcesserit. Pulsus multum est diuersus, urina indigesta. His significationibus continua intelligitur. Significatio uniuscuiusque speciei quia in ea que fit ex putredine sanguinis inuenitur graue corpus infirmi, & fatigatum. Flatus spissus, cum angustia & siti. Oculi rubei, uene eorum plenæ & rubeæ, facies & totum corpus pertinent rubori, & quasi inflatum est. Venæ eorum plenæ & rubeæ, pulsus nimium diuersus, urina rubea alithinæ. Quæ autem ex putredine est aliorum humorum hanc habet significationem. Quiescit infirmus sicut in continuis febribus. Quæ nascitur ex putredine colerae rubeæ, & uocatur causon, ex mollitie & fatigatione doloris intelligitur. In die habens remissionem & fortitudinem, & augmentationem in die accessionis, & sequuntur eam nimius calor atque sitis maxima, & angustia, & acumen, & propinquitas ad perditionem, alienatio mentis cum molestior sit & acutior, tanto crisis uelocior. Nascitur plurimum his quibus in corporum uenis multa colera adunantur, & maxime his quæ in concauitate sunt epatis, & in pulmone, & in ore stomachi, unde sitis semper sequitur. Oportet autem hæc membra refrigerari plus quam alia. Febris continua nascens ex phlegmate, habet remissionem quando dimittit & confortatur calor, quando incendit. Quartana nascens ex colera nigra, habet duorum dierum remissionem, & in die accessionis caloris confortationem. Cum his significationibus quas diximus certificatur simplices species ex putredinibus.

De compositis febribus & earum causis & significationibus. Cap. VI.

Febres compositæ sunt multæ & diuersæ. Quia aliquando componitur cum cottidiana, aut tertiana cum quartana, aut tertiana & cottidiana cum quartana, aut cottidiana cum continua, aut quartana cum eadem continua, aut tertiana periodis cum tertiana continua, aut cottidiana continua cum cottidiana periodi, aut quartana periodis cum quartana periodi, aut tertiana continua cum cottidiana periodi, & aliquando componuntur sibi inuicem tres ex his febribus, aliquando quatuor. Et compositiones aliæ sunt plurimæ. Hæ compositiones sunt biformes, aut secundum uicinitatem aut secundum similitudinem. Si autem ambæ materie quæ ambas febres faciunt commisceantur, & complectantur se. Accessiones & recessiones eiusdem sunt temporis. Si secundum uicinitatem, & unaqueque proprium locum habet, accessiones earum in duobus temporibus diuersæ sunt & similiter recessiones ipsarum. Omnes humores qui compositi sunt, aut æquales in quantitate sunt, aut quidam plus, quidam habent minus. Et febres compositæ, quædam habent nomen proprium, quædam uero non. Habens nomen proprium est hemitritæus, id est, media tertiana. Hæc enim febris componitur de febre phlegmatica continua, & periode tertiana si sit uera. Quæ uero non est uera componitur aut de tertiana continua & phlegmatica continua, aut de tertiana

de tertiana periodi & phlegmatica periodi. Et aliquando de duabus febribus in uirtute equalibus hæc febris cōponitur, & aliquando ex duabus quarum una maior est altera. Hæ autem sunt significationes specierū compositarum febrium. Significationes unde unaquæq; possit intelligi sunt hæc. Cōpositæ secundum uicinitatem faciliores sunt intelligi, de tempore suæ perseuerationis. Quod si febres continuæ cōponantur cum febribus periodibus. Periodes intelliguntur de rigore quem habeant in accessionis tempore, cōtinuæ ex sua stabilitate. Si uero compositio sit secundum cōplexiones, intellectus harum durus & molestus est propter diuersitatē suarum significationum. Maxime si cōplexio sit equalis, durus & molestus est. Si autē una ex materiis in cōplexione dominetur sit leuior intellectus, quia significatio dominantis apertior erit. Oportet autē acutas discretiones & tuas in his subtiles intelligentias, & non confidas in periodi compositæ febris, neq; credas interpolationes suæ significationis. Aliquādo enim duæ sunt tertianæ quæ accipiunt cottidie, quas stulti medici putant esse continuas. Aliquando etiam duæ cōponunt quartanæ accipiētes omni tertia die, & putant esse tertianæ in quibus stulti non secundū quod oportet solent medicari. Vnde febres cōfortantur & augmentantur, & aliquando perit infirmus, quia medicina necessitati est contraria. Propter hoc oportet te febres intelligas de essentia suæ naturæ, & de accidentibus proprietatis suæ, secundum quod nos meminimus dixisse, ut certificatis significationibus cōpetat medicina febricitantibus, neq; confidas in duratione febrium. Febris composita ex phlegmate & colera rubea quæ uocat hemitriteus, si uera sit, significationes quatuor habet. Vnam quæ est continua propter phlegmaticā continuam. Secundam, quia cottidie interpolat, & una die leuior accipiat & facilior. Altera uero durior atq; molestior. Facilitas eius propter febrem phlegmaticā omni die inuadentem. Rigorem non habet propter materiā in uasis contentam. Molestatio eius & durities in altera die, quia in altera die tertianæ cū forti uenit rigore qui in tertiana solet euenire, & mouet febris phlegmatica quæ omni die solet inuadere. Vnde die illa molesta est & dura. Tertia quia patitur in tempore accessionis maximū rigorem, aliquando in una die bis, ter, quater. Quarta, quia suum tenere est equalis, dum forti assimilatur forte, & debili debile. Hemitriteus non uera quædam est composita cum febre in uirtute equali, quædam cum altera fortiori. Sed in compositione equalis, si est cum tertiana periodi, & cottidiana periodi, rigorem omni die facit, una tamen die est debilis cum rigore, & habet frigiditatem in corporis extremitate, una die cum forti rigore & tremore, punctione quoq; & acumine. Quæ autem est composita cum tertiana continua, & cottidiana continua, non habet rigorem neq; tremorem. Composita cum tertiana cōtinua & periodi cottidiana similis est ueraci. Sed tamen febris huius rigor non est fortis, quia est de phlegmatica

febri, & ideo neq; pungit, neq; acuta est. Quando hæc febris cõponit cum febris non equalibus, significatio dominantis palam plus erit, & debilior occulta. Hæ sunt febrü significationes ex putredine que sunt cõpositæ. Aliquando quedã accidentia sunt in febris cõpositis & simplicibus. Vnde inter se diuersant, ex calore suæ materię diuersitatibus. Inde quod unaquæq; à simili denominat. Quaedã enim cõmixta nimie humiditati uocat eloidis. Quedam cuius calor nimium est incensus, & causon uocatur, quam semper nimia sitis sequitur, & in lingua nigredo, & punctio in stomacho. In qua cõtangit corpus nimia incensio sentit. Est & febris in qua sentit infirmus calorem & frigiditatem simul in corporibus interioribus & exterioribus. Hoc autẽ in phlegmatica contingit cum ex putredine nascit phlegmatis uitrei. Calor em̃ in febris ista propter putrescens est phlegma. Frigus ex non putrescenti, & uocat iselus. Est in qua sentit infirmus nimium calorem in corporibus interioribus, & tepiditatẽ in exterioribus. Quod ex crassitate & uiscositate est materię, propter que nõ potest calor exire de interioribus ad exteriora. Hæc febris uocat lisuria. Est in qua sentit nimia frigiditas in exterioribus corporis, quod ex phlegmate frigidissimo cõtingit, & uocat crimodos. Est in qua habet calor nimius in corporibus interioribus, & de calore illo ascẽdit fumus acutissimus in corporibus exterioribus. Quod consequit, quia nõ est uiscosa materia unde efficitur, & propter hoc cito dissolubilis, & fumus exit. Vocatur autem febris ista tinoros. Hæ sunt omnes species februm, que de putredinibus nascuntur humorum.

De febre hectica & significatione eius & causa. Cap. VII.

Febri que uocat hectica diuidit in species duas. Vna uocat senectus in qua humiditas finit, & succedit siccitas dominas per omnia corporis mēbra, qua desiccant & rugant, & calor naturalis dissolutus finit. Senectus ideo uocat, quia cõt senes ætatem decrepitam ingrediant, calor eorũ naturalis est extinctus, & siccitas illorũ mēbris dominat, quia humectatio eorũ finit. Vnde hoc nomẽ huic febris datũ est à simili. Secunda species phthisis uera est. Phthisis uero collectio caloris extra naturã in solidis mēbris. Qua humectatio corporis finit, & in tria diuidit. Vnum est quo humectatio desiccant, quia in paruis uenis habet unicuiq; mēbro pertinētibus, inde tenerorũ calefit humectatio mēbrorũ, sicut est pinguedo & crassitudo. Et hæc uocat phthisis absoluta. Secundũ est quo humectatio finit quæ in teneris est carnibus, & incipit calor ab humectatiõibus qua in mēbris est similibus. Que humectatio est sicut ros, aut aëris umbra, unde nulla nutriuntur mēbra. Hæc quæ uocat hectica consumatiua. Tertiũ est in quo hæc humectatio finit, & illa humectatio incipit calefieri, quæ in coniunctionibus est fundamenti cuiuslibet mēbri. Quæ uocatur phthisis, & consumatio. Phthisis uocat propter consumptionẽ humectationis in membrorũ fundamētis & pro

& propter siccitatē, eorūq; molliem. Quæ ex finita sequit̄ humectatione ea membra solidante. Sicut uidemus in terra nascentibus. Quæ cum desiccari incipiunt emollescunt, & ita consumunt̄. Causa unde hæc febris nascitur aut antecedens, aut primitiua esse comprobatur. Antecedens est sicut febris putredinis immorans incensa fuerit, & calor ab humectatione incipiēs cordis, membrorūq; fundamentis ea finierit. Quæcunq; autē febris est huiusmodi, in initio cōsumatiua fit. Febris sicut hectica nascēs ex hemitriteo, & apostema calidum in pectore natū. Cuius calor propter uicinitatem tendit ad cor, suam & arteriarū humectationē consumens, & mēbrorū fundamentū desiccans. Aliqñ hæc eadē nascit̄ ex defectiōe q̄ infirmus ex acuta passione patit̄. Vnde infirmo dare syrupum cogit̄. Hac desiccatur cor primū, deinde fundamenta mēbrorū. Causa primitiua est angustia, ira, tristitia, labor, uigiliæ, ieiunia, maxime si iuuenilis est ætas, & cōplexio calida, tempus æstiuum, & ordinatio infirmi calida. Quæ de huiusmodi causa nascit̄. Phthisis & cōsumatio uocatur. Significatio unde intelligitur, quia febris ab initio molle & dure inchoatur. Mala enim cōplexio quæ est calida æqualis est per totū corpus, & nō diuersa, nec infirmus sentit in corpore suo calorē febris, neq; dolorē uel fatigationem, neq; aliq̄ significatiōem quæ ad febriū pertinet at putredinē. Sed calor extraneus toti corpori equaliter dominatur, neq; mēbrum aliquod est sine calore, quod calorē sibi sentiat cōtrarium esse. Calor em̄ nondū ad plenū incepit augmētari ut significatiōes possint percipi. Vnde hæc dura est sanari, cum non in initio possit intelligi, qua medicina sibi ualeat subueniri. Cum tamen ad consumationē perueniat, aperta sui mōstrat indicia. Sed tamen impossibile est sanari, quia corpus propinquat perditioni. Eius tamen significatio talis est in initio. Si febrē inquā inchoantem tres dies uideamus cōtinuantem, neq; calorē habere fortem, neq; aliquā habere etiā significatiōem calori febrium ex putredine attinētem, utpote rigorē, tremorē, sitim, angustiam, siccitatē, & in lingua nigredinem, fatigationē, capitis quoq; dolorem, urinæ putredinem, pulsus magnitudinē, & eius diuersitatē. Aliaq; signa quæ febrem ex putredinibus sint comitantia, calorē quoq; quietum, māsuetum, & tribus uel amplius diebus continuū, sed tamē confortatum cum cibum accipit, uel in nocte cum dormiat, febris hectica est intelligenda proculdubio. Talis ab initio eius esse debet significatio, cū uero augmentetur, ab humectatione uenarum inchoatur, unde infirmus consumatur. Caro enim eius minuitur, cutis desiccatur, facies tenuatur, oculi cōcauantur, imò totum corpus consumatur. Calorq; ab alia incipit humectatione. Quod intelligitur, quia oculi concouantur, & lippiuntur, palpebrę pendent inferius, ac si dormitetur. Hæc autem omnia ex uirtute sunt defectiua. Totum corpus exiccatur, & rugatur, splendor & flos uitæ auferuntur. Cu

tis faciei, siue totius corporis tetinosa fit sicut corium, super ossa extensum, tempora planiora, auriculæ contractæ, color citrinus, spatulæ eleuatæ, uenter siccus. Qui si tangatur sub diaphragmate omnia uiscera sicca inueniuntur, & quasi non apparent exterius. Venter tetinosus, & cum dorso iunctus. Calor corporis in initio tactus debilis, & cum immoretur manus fit acutus pulsus, durus, & extensus, quasi corde debiles & firmate. Hæ sunt significationes febris hecticæ, & eius causæ.

De apostemate & causa & significatione. Cap. VIII.

Apostema est crassitudo & inflatio quas de superfluis humoribus membrum aliquod patitur. Hi autem humores aut ab alio membro sunt effluentes, quos ipsum a se expellit propter mutationes sui, aut in eodem membro colligunt ubi esse apostema comprobatur. Motus materie de membro in membrum propter adunationem est motus rerum, quas diximus cum causas morbi dicemus. Hæ sunt fortitudo membri expellētis, debilitas recipiētis, multitudo materie, largitas pororum, defectio uirtutis pascitiue in recipientibus membris, & quia recipientia membra expellentibus sunt subdita. Adunatio materie in membris ex defectioe uirtutis, non perfecte cibum ad ipsam uenientem digerentis. Cuius ita permanet superfluitas ut paulatim crescat & illud membrum impleat & extendat ubi fit apostema. Cum autem subito in membro nascitur apostema, intelligitur de alio membro cucurrisse materia, quod de calido intelligendum est apostemate. Si in aliquo membro nascatur, & paulatim in aliquo membro augmetur, de fluxu intelligitur esse materie, de alio in aliud membrum effluente, aut de eiusdem in idem coadunatione. Hoc autem consideratur in frigido apostemate. Apostematis autem genera sunt duo, aut frigida aut calida. Calida de complexione mala & calida cum materia descendente ad membra. Quæ si calida sit & humida sanguinolenta generat apostemata, quæ phlegmones uocantur. Gal. quidam inquit phlegmones de complexione mala nascuntur & calida sine aliqua materia. Vnde membrum ardore patitur atque rubore. Qui cum augmetur atque confortetur, membrum illud quodlibet eorum mortificatur. Hæc species est quasi patiens sustineat febres. Quod si materia calida est & sicca, atque colerica, generatur apostema quod uocatur erisipela. Frigidum apostema ex mala complexione nascitur & frigida, & descendente de alio membro materia aut in eodem collecta. Si autem materia frigida est & sicca, atque melancholica apostema quod uocatur scliros generat. Si frigida & humida sit apostema quod uocatur idumia. Genera ergo apostematum quatuor sunt. Primum nascens de sanguine, & uocatur phlegmon. Secundum de colera rubea, & uocatur erisipela. Tertium nascens de phlegmate, & appellatur idumia. Quartum de colera nigra, & nuncupatur scliros. Vnum quodque horum aut simplex & solum, utpote de una materia natum, aut compositum, & apostemata multa sunt. Aliquando enim de duo

de duobus, aliquando de tribus, aliquando de quatuor componitur humoribus. Compositio uero aut æqualis est in quantitate, aut una plus abundat altera. Vnde apostemata sunt multa secundum abundantiam humorum multitudinem, aut in compositione minoratione. Intelliguntur autem apostemata ex significatione diuersa. Sed quod ex æquali materia componitur, dure & moleste intelligitur. Compositum ex diuersis humoribus in quantitate, ex humore intelligitur dominante. Compositorum uero apostematum quædam nomen habent, quædam quoque carent. Apostema compositum ex colera & sanguine, si plus abundet colera erisipela uocatur phlegmatica. Si sanguis coleram supergreditur, phlegmon erisipelatus uocabitur. Quorum singulorum causa in qualitatibus est diuersa, aut enim ex causa est faciente apostema, aut in membro ubi constat, aut ex materia ibi habita. De quibus singulis secundum quod sufficiat erimus dicturi.

De apostemate phlegmone, causa & significatione. Cap. IX.

Phlegmon apostema, aut ex primitiua, aut ex accedente nascitur causa. Causa uero primitiua sunt uulnera, fissura, incisio, ignis incensio, dislocatio, fractura. Quodlibet horum membrum patiatur, currit ad patiens humor sanguinolentus. Usus enim est nature singulis membris ad nutriendum sanguinem mittere, & debili membro maxime ut illud possit facere. Sed cum membrum patiatur sanguis in illam naturam suam non mutatur. Neque sufficit ad expellendum uirtus. Remanet ergo in membris facies superfluitatem in eo. Quam ostendit postea quia membrum inflat, & sanguis propter constipationem pororum calefit, cum exire non possit. Quia apostema premit arterias. Causa antecedens est sanguinis plenitudo. Qui si bonus sit & temperatus in qualitate & substantia, & putrescat cum ad illud membrum perueniat, generatur simplex phlegmonis apostema. Cuius significatio membri est inflatio, & dolor, sed tamen paruus. Pulsationem habet & extensionem, & nimium calorem, ardorem, & ruborem, repugnans manui dum ipsum tangit. Sed tamen hæc omnia accidentia per materie temperamenta non sunt graua. Si autem membrum multas arterias habeat, & fortiter sentiat, dolor & pulsatio sunt maiora. Quod si paucas habuerit & debiliter senserit, habet dolorem, & sine pulsatione grauitatem. Si uero sanguis temperate sit complexionis, & crassus in supera, facit in carne apostema, & predicta accidentia sunt fortiora, quia extensio & pulsatio maxima. Et si sanguis cum temperamento sui substantie sit subtilis phlegmonem in cute generat, & minor significatio supradicta, neque pulsationem habet. Si neque bonus sit neque temperatus sed subtilis, & calidissimus simplex erisipela generatur. Quæ melior est quam si cum sanguine sit & colera. Significatio huius quia ardor est nimius, & plus quam phlegmon rubet & incenditur. Quod si cum

mana

manu tangatur, ab eo manus repellitur, & post statim reuertitur. Si sanguis cum pessimitate sua crassus sit in substantia, nascitur apostema quod uocat erisipela, & cognominatur uariola. Alij dicunt ignem esse sacrum. Nos autem dicemus de hoc apostemate & eius significatione cum dixerimus de passione in exteriori cute permanente. Diuersa uero sunt hæc apostemata sanguinolenta, prout membrorum ubi nascuntur diuersitas. Si enim in facie nascatur uel capite, appellatur mesere. Et eius significatio nimius faciei est rubor & capitis inflatio, & omnium suarum partium tumor, dolor quoque & pulsatio. Et si in cerebri nascatur pelliculis appellatur phrenesis. In coniuētui oculorum panniculis nata, uocat ophthalmia. In costarum pelliculis nuncupatur pleuresis. In pulmone, peripneumonia. In diaphragmate pleuresis abusiue, & phrenesis. Si in mollitie carnis sub ascellis, aut in inguinibus uel oculis, uel post auriculas, & cito saniem faciat, appellatur pestilentia & uulnera. Si phlegmō erisipelę pertineat, aut phlegmoni erisipela, & cito saniem faciat, uocabuntur uulnera & pestilentia. Si in alio quolibet est membro absolutus dicetur phlegmon. Quod si aperiat anastamen uocabitur. Hoc uero nomen significat separationem & elongationem, quia membrū ubi est apostema cum de alio membro ad ipsum descendat, aut in ipso sit collecta materia, necesse est se membrum diuidat, & quasi uacantem locum faciat, in quo saniei sit collectio. Hæc autem materia aut sanies est aut sanguis aut de utroque cōmixtis, quia materiam si natura digerat, & fundamento membri eam similem faciat, fit sanies alba. Sed si digerere non possit, nec assimilare bonæ qualitati propter defectionem sui perit, & crassus atque turbidus fit sanguis. Quod si parum in materia operetur natura partim digerens, partim uero non, fiunt sanguis & sanies, & uocat hoc apostema uulnus, cuius significatio dolor est & pulsatio, & maxime cum materia sit in initio. Et cum materia perfecte digeratur, totaque in saniem mutetur, dolor mitigatur, quia materiæ substantia facta est una non diuersa. Significatio autem uulneris saniem habentis, quia tactum digitis quasi eis cedit, & subtus digitos recumbit. Si habuerit sanguinem inuenitur uulnus quasi se extendens. Vnde oportet bene intelligas ne crassitudo membri te decipiat. Neque enim propter crassitudinem bene senties, quando membrum illud tanges. Quod maxime infirmo nocet, quia sanies corrūpit mēbrū, & quasi corrodit ipsum.

De colerico apostemate & causa & significatione. Cap. X.

Colera rubea si sit simplex, & ad id quod membrum uideatur descendere facit apostema quod uocatur formica, & aliud farfa. Quæ si cum sanguine misceatur, erisipela inde generatur. Formica uero si de subtili sit colera, fit simplex in cute apostema. Hoc ita significatur quia cutis incenditur, si autē colera subtilis sit & acuta, generatur cutem comedens

dens, & carnem perforans, formica uocatur manducatiua. Huius significatio est ut cutem ob ambulet, & se sicut formica dilatet. Hæc pruriginem facit in tactu, ardorem quoq; atq; calorem, & cito uulnerat. Si autem inter subtilem & crassam sit temperata, neq; multum acuta, formicam quam milium uocant generat. Significatio eius, ut in cute pustulæ secundum milij similitudinem habeantur. Erisipela quæ ex sanguine subtili nascitur & colera, cutis rubore, incensione quoq; significat atq; calore cum pulsatione. Omnisq; eius significatio phlegmone & erisipela phlegmatica est fortior.

De phlegmatis apostemate & causa & significatione eius. Cap. XI.

Apostema nascens ex phlegmate, inter subtilitatem, crassitudinem quoq; & uiscositatem temperato, & ad membrum descendente subito, uera uocatur idumia. Aliquando nascens ex uentositate fumosa, sicut uidetur in corpore hydropico atq; phthisico, & in eo quod membrorum fundamentum habet corruptum. Huiusq; apostematis significatio, albedo est & mollities sine dolore. Quod cum digitis prematur, impressio digitorum ibidem formatur. Sed tamen cum ex uentositate sit fumosa, nulla digitorum remanet forma, & cum percutias quasi resonat. Si de phlegmate crasso est & uiscoso, uocatur & glans, scrophula, & uerruca, & nodisimiles glandi. Quod de phlegmate est crasso nigrae colere comixto generat uerrucas. Si phlegma sit salsum, & cum sanguine mixtum, generantur pustulæ fauosa, & apostema crassum in magnitudine diuersum. Quorum quoddam simile est ciceri, & hoc in magnitudinem augmentatur, ut quasi melon efficiatur, & melone maius, & in sacculo ex omni latere circundatur. Quod motum non cum membris uidetur esse solidatum, sed & quasi separatum. Cuius solidatio tantum est cum cute. Genera eius sunt quatuor est em pinguosum, & mellitium, pultium quoq; & iuncatiuum. Pinguosum de crasso nascitur phlegmate. Quod intelligitur, quia in initio stringit sensum habens, & materiam colligens quasi pinguedinem. Eiusq; tactus, est quasi pinguedinis alicuius mellitium ex putredine nascitur phlegmatis, cuius materia in colore & liquore quasi mellis. Cum tangitur cito manus fugit & regreditur. Tactusq; eius sicut utris mel habentis. Pultium & iuncatiuum ex eodem phlegmate unde & mellitium nascuntur. Hæc intelliguntur quia fundamenta eorum dilatantur, paruusq; est eorum sensus, & mollis tactus. Sed tamen pultium materiam habet similem pultium. Iuncatiuum est simile iuncate de lacte factæ. Est & aliud de materia nascens phlegmatis crassi & pessimi, cum sanguine crasso & putenti mixti. Huius materia quasi lutum est aut aranea, uel quasi fex olei uel uini, siue carbonis, & similibus. Cuius tactus durior est superioribus. Scrophula est apostema quasi glans, in molli carne colli, aut in ea quæ sub ascillis, uel inguinibus. Maxime tamen in protra colli uel in latere sui. Est autem semper una uel duæ, tres, pluresue. Et

Ff unaqueq;

unaqueq; pelliculis circumdatur. Quare scrophula uocat, quia in collis porcorum sæpe nascitur, uel dicunt alij ut pote scrophula multos porcellos generat. Ita & hoc in numero augmentata nomen à simili est sortita. Verruca est pustula rotunda, in tactu dura, acuta, aut nodo simillima, & est durissima, aliquando autem est sicut auellana uel nucula. Nascens in locis illis qui sunt nodi carnis. Hæc aliquando cum prematur digitis quasi uulnera facit.

De melancholico apostemate, & causa & significatione. Cap. XII.

Apostema nascens de colera nigra quasi sex olei, aut eius est turbulentia, & uocatur simplex scliros. Eius significatio est, durities, neq; dolet. Color eius albedo, uel liuiditas, uel quasi color corporis in quo est. Si autem hæc materia de membro in quo est nascitur, & partim extra uenas est, partim uenis includitur. Apostema fit quod cancer uocatur. Eius significatio est, quia durum & extensum est & durities quasi petra. Forma eius quasi forma cancri, quia uenæ quæ in apostematis sunt latere, extensa sunt atq; de materia melancholica plene, pedibusq; cancrorum assimilata. Est & aliud apostema nascens de colera nigra, de colera rubea est incensa cancerq; generat, quod & comedit, & uulnerat. Significatio eius, quia uulneris labra sunt crassa exterius inuersa, habens quasi pinguedinem. Color eius uiridis uel rufus, uulneris niger. Hæ sunt qualitates apostematum & causæ, & significationes eorum.

De passione quam exterior cutis patitur corporis. Cap. XIII.

Passiones nascentes in corporis exterioribus quædam de interiori causa nascuntur, quæ & antecedens uocatur, quædam uero de exteriori, & hæc primitiua dicitur. De antecedenti causa nascentes, quædam in toto corpore sunt apparentes, sicut uariola, lepra, morphea, quædam in quibusdam membris & non alijs, sicut alopecia, quæ capitis est propria, & lentigo quæ faciei. Nascentes de primitiua sunt iuncturæ separationes. Quarum quædam de corpore fiunt inanimato, sicut de gladij incisione & lapide frangente, atq; similibus grauib; corporibus. Quædam de animatis, sicut animalium comestionibus, morsibus quoq; aut punctationibus. Animalium quædam nomen habent sicut canis rabidus, tiria, serpentes, & similia, quædam uero sicut canis & homo. Nos autem incipiamus à passionibus exterioribus, quæ de interiori causa nascuntur, & de his incipiatur, quibus omnia membra circumdantur, utpote lepra, uariola, morphea, petigo, uiriditas, scabies, prurigo, pediculi, pustulæ parua, uerrucæ, uulnera de incensione nascentia, defudatio, apostema, quod uocatur iporisma, fluxus sudoris, constipatio sui, sacer ignis.

De uariola & causa & significatione. Cap. XIII.

Variolæ sunt multæ pustulæ in toto corpore, aut ex maiori parte dispersæ, aut in uno membro, in alijs uero non. Antiqui uocant has ignis carbones, siri, filias ignis. Hæ autem pustulæ augmento
etatis

ætatis nascuntur maxime. Cum enim fœtus in uulua sanguine menstruo nutriatur, qui ex superfluitate muliebris corporis nascitur, & ab epate per uenas quasdam sicut iam diximus emittitur. Hicq; sanguis diuersus in substantia & qualitate fit, in substantia, quia aliquando ex mundi sanguinis est essentia, interdum autem phlegmatica, aliquando colerica, & aliquando melancholica. In qualitate, quia aliquando sanguis est laudabilis, aliquando illaudabilis. Fœtus inquam cum meliori qui in fœmina habetur nutriatur, eiusdemq; membra augmententur. Fœx autem in membris remaneat matris & in uenis, eo quod infans de uentre matris egressus nutrimento lactis utatur, quod de sanguine menstruo procreatur, membra eius de meliori nutriuntur, & superfluitates remanent in corpore infantuli, quæ postea aliunde mouetur ad exteriora corporis. Motio uero eius aut de causa exteriori sicut aère pestilentiali, uel etiam de sedili in quo prius hanc habens pestem sederit, & in sedili remanentis odorem morbi residens postea odorauerit, aut de interiori sicut de infantis ordinatione in arterijs. Quæ si sint calida humida atq; crassa sicut multæ sunt carnes. Dactili, atq; mel, aliaq; his similia, huiusmodi materiã augmentantia & ebullientia cum superentur à natura, in corporis procelluntur exteriora, & nascuntur pruritæ quæ uocantur ignitæ prunæ. Quæ sunt pessimæ secundum qualitates suæ materiæ. Si enim calida sunt in complexione, & crassa in substantia, non tamen in qualitate pessima, nascunt inde illæ pustulæ quæ in initio sunt paruæ, atq; tandem in magnitudinem lacertis maioris & crassioris augmentantur, & rotundantur, & coterantur, & effecte lucide uelociter aperiantur. Quæ aperte dealbantur, & sicut perna delucidantur habentes pruriginem atq; duritiem. Hæc autem species cæteris lucidior, & salubrior est. Si autem de sanguine sint crasso & melancholico, & pessimæ qualitatis, in initio pustulæ sunt liquide, medio punctum nigrum habentem. Cumq; augmententur dilatantur & altera alteri coniungitur. Neq; rotundantur, sed earum forma in lateribus diuersat. Color earum liuidus atq; plumbeus, cinerinus, aut citrinus, aperte habent putredinem & ardorem, nigra sicut ignis incendia, aliquando uero non aperiant. Huiusmodi pessimæ sunt & mortales. Quibus si admisceatur sanguis cum putredine acuta, fit uesica sicut igni incensa, & uocatur ignis sacer. Quod iterum pessimum est. Est item uariola de sanguine calido & subtili, non multa in pessima. Hæc autem cum ueniat ad statum quasi milium est, aut minor. Color eius rubeus, neq; aperitur sed dilatatur & euanescit. Vniuersalis significatio uariolæ in initio est febris, & inflatio in facie, & temporibus & gutturi, & arterijs maioribus, prurigo in natibus, & rubor in membro ubi nascitur, asperitas in lingua, in capite grauitas. Quæ signa cum uidentur cum febris continua certificatur uariola uentura.

Lepra est morbus desiccans omnia membra corporis. Quæ concreatur cumq; in carne est deficiat mutatiua uirtus. Est autem de cõplexione mala, frigida & sicca, & de dominatione melancholię ad sanguinem & corruptione eiusdem. Quę cum ueniat ad corporis nutrimenta, corrumpit ea & desiccatur, & ita corrumpit humores corporis atq; sperma. Quæ utraq; de solo nascuntur sanguine. Hęc autem passio in generatione inuadit filios. Substantia enim spermatis commixta est cum humoribus malis de quibus lepra procreatur. Humoresq; corporũ filiorum, humoribus patrũ similes sunt, & substantię eorum fundamenta de hac substantia sunt facta. Vnde necesse est à patribus ad filios malum protendatur. Item occupant quidam cum sani huiusmodi assideant & eis confabulentur. Malus enim fumus de corporibus infirmis dissolutus à sanis odoratur. Leprę species sunt duę. Aut enim ex colera nigra, quæ sex sanguinis est & eius turbulencia, de hacq; lepra non cadunt mēbra, & aliquādo huiusmodi infirmo prodest medicina, perfecteq; sanatur, si sibi ab initio succurrat. Aut ex nigra colera quę de colera rubea est incensa. Hęc & membra consumit & cadere facit, estq; incurabilis. Initiũ autē huius leprę intelligitur, quia albedo oculorũ liuida efficitur, & apparet oculus in forma rotundus, unde leonina uocat. Quę cū ueniat ad statum membra cadunt, depilant palpebrę, & supercilia, gutturis succedit raucitas. Facies inflat & erumpit, & rubea efficitur. Digni sunt fissi, nares desiccate, uenę lingue incrassate, nares aliquando cadunt.

Morphea est albedo in exterioribus apprens corporis, aliquādo in quibusdā mēbris, in quibusdā uero non. Aliquādo in omnibus ut totum corpus album esse uideat. Nascit autē de crassis humoribus phlegmaticis dominantibus sanguini, & defectiōne mutabilis uirtutis quę est in mēbris. Hęc de cõplexione fit mala & frigida. Eius significatio quia mēbra & pili patientium albescunt. Cum autem cutis cum phlebotomo uel acu pungitur non sanguis egreditur, sed albi humores potius esse uidentur. Huiusmodi est incurabilis, unde uero sanguis exit, aut humores rosei, de sanitate non debemus desperare. Est & altera morphea subtilis & alba in cute exteriori, de eodem nascens unde & altera, sed tamen non de forti materia. Differunt autē quia hęc in exteriori apparet cute, illa uero in interioribus est. Morphea nigra est mutatio cutis in nigredinem, & nascitur de cõmixtione colerę nigre, & sanguinis. Significatio eius, quia cutis denigratur, & quasi furfura cadunt cum fricatur, locusq; remanet rubeus. Maxime hęc morphea nascitur iuuentutem uicinantibus, & ipsis iuuenibus propter incensionem colerę ruberę, in eorum corporibus, & mutatione sui in nigram. Petigo quoq; est asperitas nascens in cute, & color eius quidam niger

niger, quidam ruffus, & ex calido & subtili nascitur, qui cum colera nigra miscetur. Aliquando etiam nascit ex cōmixtione crassæ humiditatis, cum falso phlegmate mixto cum sanguinis calore. Neq; petigo si sit diuturna ex coriatur de cute sicut piscis squama.

De scabie, & cutis excoriatione, pediculis, porris, & uerrucis, de sudatione & apostemate, quod uocant iporisma. Cap. XVII.

Scabies & prurigo atq; cutis excoriatio fiunt de phlegmate falso mixto cum sanguine colerico, quem expellit natura ab interioribus ad cutem, subtusq; eam permanet. Si humor fit subtilis, pruriginē cito salubrem facit. Si crassus fit diuturna scabies, & excoriatio cutis. Aliquādo hæc passio uenit ex defectiōe cutis, cum natura expellit superfluitatem in exteriora corporis ut membra mundificet interiora. Quam ut expellat & dissoluat non habet uirtutem, & ita ibi permanet. Maxime hoc contigit comedentibus multum, & accipientibus ea cibaria quæ crassos chimos habent, neq; balneantur. Quibus prurigo nascitur propter lutum in corpore coadunatum. Item senioribus prurigo nascitur propter defectiōem cutis eorum & multitudinem falsorum humorum in corporibus suis. Significatiōes scabiei, sunt pustulæ paruæ incipientes rubeæ, & postea inflatiuē nimiam habentes pruriginem, & plurimam in manibus, & inter digitos, in cubitis, & super anum, & circumdat. Aliquando est in toto corpore. Pediculi sunt de superfluitate humida & crassa atq; corrupta, quam expellit natura ad cutis exteriora, neq; exit poros ex crassitudine sua, & ita miscetur cum luto corporis unde generantur pediculi. Ideoq; semper abundant pediculis non habenti, & quorum non mundificatur cutis, sicut uiatoribus cōtingit. Sudor enim corpus exit, & permanet in poris, putrefacit quod subtile fuit, & pediculos facit. Aliquando etiam pediculi fiunt ex multa commestione siccarum ficuum. Pustulæ paruæ nascuntur ex pessimis humoribus qui extra corpus à natura expelluntur. Qui si sint calidi & acuti, pustulas acutas in corpore necesse est fieri. Si crassi & frigidi pustulæ latæ & extensæ. Plurimum autem nascuntur pustulæ his qui cutis sunt duræ, & constipatæ. Est & aliud genus pustularum, quarum quædam maiores, quædam minores, & quædam latiores in capite sunt cum nimia prurigine incipientes, ex quibus putridi effluunt humores, & nascuntur ex sanguine cum colera semiscente, & coloris sunt rubei, & in diem augmentantur, unde infirmus nimios ardores patitur. Cuius pulsus uelox est & magnus. Si autē ex commixtione falsi phlegmatis, & sanguinis subtilis, sunt albæ in colore & maxime augmentantur in nocte. Et aliquando ex horum triū humorum nascuntur commixtionibus quorum color non multum est rubeus. Defudatio est pustula parua sicut milium quæ in exteriori cute excoriatur, & de humore subtili calido & colerico nascitur & cum sanguine miscetur, & ma

xime in æstate nascitur, præcipue his qui in aqua frigida balneantur. Humores enim qui de interioribus egrediuntur corporis in cutis clauduntur poris. Verrucæ parvæ sunt pustulæ durissimæ, & rotundæ sicut acumen, in plurimis nascentes membris, de commixtione humoris phlegmatici & melancholici. Vulnere de incensione nascentia, de sanguine sunt incenso & melancholico ad exteriora corporis à natura expulso. Sunt autem pustulæ maiores in initio, & deinde se aperientes, & dilatates, crepantes, & nigram putredinem facientes. Apostema quod uocatur iporisima ex sanguine & uentositate & de incisione nascitur arteriæ, si quædam membra percussione patiantur, unde arteria subtus cutem incidatur, aut uulnera fuerint. In loco ubi arteria sit, & cutē solidata exteriori incisio intus remaneat, arteria non solidata & aperta, significatio huius apostematis, quia locus eius, & manu tactus subtus eam dissoluitur. Aliquando diuq; sonitus auditur, color eius quasi flos uiolæ. Galenus: uulnera, inquit, & pustulæ in corpore nascentes nimiū albæ, aut uariæ, humores pessimos denotant habere. Et propter hoc sunt duræ, & ad sanādū molestæ. Quia humores unde uulnera illa sunt facta, non permittunt solidari ipsa. Et iterū propter minutionē boni sanguinis.

De morbis illis qui sunt propria quibusdam membris & non alijs. Cap. XVIII.

Diximus de passionibus totius exterioribus corporis. Oportet nos in hoc loco eas dicere, quæ quibusdam membris, & non alijs sunt priuatę. Sunt enim quædam soli pertinentes capiti, sicut alopecia, tiria, fauositas, surfura, capitis magnitudo, quæ ex apertione est ossiū serrā assimilantiū, & molle apostema quod subtus cutem capitis est atq; super craneū. Sunt & quædam passiones faciei pertinentes, sicut lentigines & parvæ pustulę lentiginosæ, faciei fissuræ, & celsa quæ est in maxilla, atq; incensiores. Sunt & quædam pedibus attinentes, sicut elephantia, uarices, & uulnera quæ uocantur dactilia. Sunt & quas patiuntur pedes & manus, sicut uenā mediantem, & fissuras in plantis manuum atq; pedum, calcaneosq;. Et uulnera ex strictis ocreis contingentia, & excoriatio ex equitatione multa. Sunt & quas patiuntur digiti & ungulæ. Nos autem incipiamus ab his quæ pertinent capiti, & primum de alopetia. Alopetia & tiria sunt duæ passionnes, capillos à capite, & pilos à barba, & supercilijs euellentes. Suntq; hæc nomina à simili sumpta. Alopetia, quia lupi plurimū patiuntur ut pili sibi cadant & cutis uulnere. Tiria, quia serpens illa sepe cute excoriatur. Vnde & tiria uocatur morbus cutem excorians hominibus. Dicunt tamen alij morbū istū inde sit uocari, quia in hoc morbo pilorū auulsio est, sicut tiriæ uulneratio, sed non est ita. Hæc ambę passiones aut de colera sunt acuta cum sanguine mixta, quæ utraq; pilos nutriunt, & cum ad eos perueniant cadunt. Cadunt autem ex incensione quam patiuntur. Significationes sui quia color illius loci pertinet albedini, & aliqñ cmes pili corporis hæc patiātur ut cadāt.

Hippo

Hippocrates. Habentibus inquit alopetiam si uarices ueniant capilli redeunt. Sed non est usuale ut hi uarices habeant. Aliquando autem capilli cadunt propter paruitatem cibi, & boni fumi eos nutrientis. Aliquando autem ex raritate pororum, per quos cum fumus exeat dispergitur, & rarificatur, nec pili conficiuntur. Alij quoque ex pororum constipatione quæ contingit ex phlegmate & humiditate. Quia cum fumus unde sunt pili si cum hac humiditate exierit deforis, post humiditas reuertitur ut poros claudat, & ita contrahit, alterum fumum ad exeundum paratum ne continuetur, & inde pili nascantur. Aliquando quoque pili cadunt post acutum morbum propter calorem nimium, & fumum pessimum. Aliquando etiam propter ablationem boni humoris sicut uidetur in phthisicis, & hecticis. Mellitiua etiã pustula in capite est natiua habens putredinem. Huius multæ sunt species, est enim quæ uocatur fauus, & de phlegmate falso nascitur. Significatio eius quia sunt pustulæ perforantes cutem capitis cum subtilitate foraminis quæ habent humiditatem, fauum mellis assimilantem. Est & alia quæ uocatur ficosa. Sunt autem pustulæ iocundæ & duræ habentes ruborem, & interioribus quasi ficuum sunt grana. Est & alia habens perforationem in capite, subtilem prioribus minorem, de qua currant humiditates quasi carnis lauationes. Est & alia rubea parua quasi mammillæ summitas, de qua exit humiditas sicut sanguinis aqua. Est & alia sicca, alba, de qua albi cadunt cortices. Furfur est subtile & album sicut furfur, cadens à capite sine uulneratione. Quod ex fumo contigit phlegmatico, & falso, aut de sanguine melancholico humori mixto. Capitis magnitudo, longitudo, & tortio, ex uentositate crassa nascuntur quæ ossibus ferram assimilantibus inuisantur, & ita alterum ab altero diuiditur, & elongatur, unde caput magnificatur, apostema quod sub cute capitis est cum digitis tãgatur leuiter mouetur. Est autem de humoribus subtilibus & aquosis subtus cutem capitis se coadunantibus. Lentiginis semper in maxillis nascentes, sunt de fumo qui de sanguine est incenso, & humoribus melancholicis, qui sunt in stomacho, aut in alijs locis corporis, sicut mulieres patiuntur concipientes cum in corporibus earum mali coadunant humores. Celsa quoque in maxillis solet effici, de humoribus nascitur crassis & acutis. Est autem pustula uulneratiua incipiens in maxilla. Incentio uero faciei, uel narium, est quasi mellitiua pustula, ruffa, liuiditati tamen contigua, aliquando faciens uulnera. Oportet autem intelligi qualia uulnera sint, in hoc loco uel in alio membro. Si enim rotundum & profundum, pessimum & molestum, quia de materia nascitur crassa & calida. Elephantia est melancholicum apostema nascens in crure uel calcaneo. Significatio neseius, quia forma pedis est quasi elephantis non diuersa sed æqualis. Varices sunt uenæ in cruribus plenæ & nimium crassæ, nascentes de humoribus melancholicis in has uenas descendentibus, & eas implentibus. Plurimum

num autem his nascuntur qui laborant in pedibus, & erecti stant. Descendunt enim humores in has uenas quæ sunt in cruribus, & propter hoc marinijs plurimum nascuntur, & in agro laborantibus, & similibus. Significationes earum quia uenæ tortæ sunt & crassæ, uiriditati & nigredini pertinentes. Daetilia in crure nascuntur, & est uulnus concuans atq; perforans, rotundum & manducans circundantia, & ad sanandum est molesta. Quæ autem in simul in manibus nascuntur & pedibus. Vna est uena mediantis fissura in manibus & pedibus. Vena ista in crure nascitur & in brachijs, aliquando pueris in lateribus. Plurimum autem hæc passio nascitur in calidis regionibus sicut India, Æthiopia, & Ægypto. Sunt & alię passiones sub cute nascentes, & sunt sicut uenæ forti motu se mouentes sicut uermes, & cum aperitur locum ubi harum uenarum est caput, fit dolor nimius. Fissuræ autem manuum, pedum, calcaneorū, ex colera sunt nigra, & ex alijs siccis humoribus illis locis dominantibus. Quæ in digitis est fissura, calidum est apostema in uicinitate nascens unguarum, dolorem & ardorem faciens nimium.

De carbunculo & uulneribus. Cap. XIX.

CVM morborū species in superioribus nominauerimus dixisse nos meminimus, quia si iuncturæ separatio fit in carne uocari debeat plaga. Si putrescat dicentur uulnera. Si in ossibus est fractura. Uulnera ergo quædam sunt sola & simplicia, sicut fissura sola, unde membri in quo est nulla perditur pars. Hæc autem fissura aliquando incisio est parua, aliquando magna. Sola, quia nulla sequitur accidentia. Fissura magna quædam est sicca, quædam habens putredinem. Et hæc est in facie propter deflectionem digestionis cibi ad eam uenientis. Omne enim membrum duas habet superfluitates, unam subtilem quæ per poros dissoluitur corporis, alteram crassam unde nascitur lutū super cutem. Putredo in uulneribus ex humoribus est subtilibus qui calore dissoluuntur. Quodcunq; uulnus est huius modi in propatulo est, neq; significatione indiget. Uulnera composita, quædam sunt cum causa, aut cum morbis, aut accidentibus. Cum causa, si cum in loco suo inueniant ad se descendente materiam. Significatio eorū multitudo est humiditatis in uulneribus & ipsius fluxus. Cum morbo aliquando ex calida est complexione. Significatio eius rubor est membri illius, & incensio atq; dolor. Aliquando ex frigida est complexione. Significatio est liuiditas coloris, & paruitas caloris, aliquando ex complexione humida. Significatio humiditatis est multitudo & uulnerum putredo, & mollities in tactu, aliquando ex complexione sicca. Significatio uulnerū est siccitas, & eorum duritia cum morbo officiali, quædam sunt secundum minorationem sicut carnis in uulneribus, & partis de membris cadentis, quædam secundum magnitudinem sicut apostema quod de calore est & uulnus facit. Est autem secundum separationem iuncturæ, sicut incisio nerui, aut fractura ossis. Cōpositio

positio uulnerum cum accidentibus est sicut cum dolore qui uulnera sequitur. Vnumquodque autem uulnus simplex siue compositum, siue inueterescat, & 40. dies transeat, appellatur fistula, quod uulnus profunditatem habet, & os eius strictum est, profunditas lata, caro dura & alba sine dolore. Aliquando autem uidetur sicca, aliquando multam humiditatem habet, & aliquando ab ipsa multa currit humiditas, aliquando uero non, aliquando os eius clauditur, aliquando aperitur, aliquando profundatur, & putrescit, aliquando in neruum uenit, aut in uenam, aut in aliquod nobile membrum & comedit ipsum. Aliquando concouatio eius est recta, aliquando transuersa, aliquando in fistula multa habens ora. Sufficit dixisse de iuncturae separatione quae est in carne, id est, uulnere, apostemate, & de qualitatibus ipsorum diuersitate. Separatio iuncturae quae in ossibus est, est fractura, quaedam simplex quaedam composita cum uulnere uel apostemate facile appareant. Separatio iuncturae quae ex animalibus est facta, si ex animali sit uenenoso, non differt ab alijs uulneribus & aperta est, sed interrogatione infirmi indiget, quid eum comederit, aut momorderit. Morsus animalis uenenosi, uel comestiones, uel puncturas, sequuntur accidentia pessima & diuersa quae sunt dicenda, ut intelligamus unde sint & qualia, & secundum quod oportet medicemur, & non erremus.

De morsu bestiae uenenosae, & incipiendum à rabido cane. Cap. XX.

A Nimalia uenenosa quaedam sunt comedentia, quaedam mordentia, quaedam pungentia. Comedentia sunt, canis rabidus, mustela, & illa quae uocatur ephaleputis, & anicla. Mordentia sunt tiriae, & omnia genera serpentium. Tiriae sitientes, & glandosae, & in aqua profundantes se, & haec quae dicuntur pichrinos, & quae osios, & cornutae. Animalia pungentia sunt, scorpiones, guespe, apes, araneae, & scorpis qui uocatur rastellatius, & reptilia, pediculi uulturis uocata. Omne inquam uenenum canis rabidi nimium est siccum, & desiccatiuum, & cerebro nocens plurimum, unde spasmus & horror aquae. Canis cum hominem comedat uel mordeat, pessima patitur homo accidentia. Cui comestio si medicina non succurrerit perit. Oportet ergo intelligi significationes canis, ut custodiamus & uideamus canem qui cum momorderit, ut cum morsum caninum scierimus secundum quod oportet medicemur. Signa sunt, quia sic se habeat ut rabidus, refutans comedere & bibere, sitim nimiam patitur, & incensio- nem, aquam fugit, os aperit, linguam emittit, de ore spuma effluit sicut spuma cameli. Caput eius in aliud latus suspenditur. Oculi eius rubicundissimi, auriculae suspensae sed semper motae. Aliquibus quasi spuma egreditur, cum autem latret raucus est. Aliquando uocem non habet, cum ambulet nutat in diuersas partes. Negat suos domesticos latras in eos, latrat etiam itidem in canes ut in homines. Quem cum alij canes cernunt, eum fugiunt. Ruffus

hec inquit: patitur canis ex dominatione colere nigræ, & est quædam species melancholiæ. Quod plurimum patiuntur canes in æstate, parum in hyeme. Accidētia hominis de cane huiusmodi morfi. In initio nihil nisi plaga & dolorem sentit. Plaga autem ista non ab alijs differt uulneribus. Cum autem dies elongatur, tetinositatem patiuntur, & ruborem in corpore maxime in facie, sudorem quoq; & defectionem, & aquæ timorem. Quam cum uideat tremat, fugit, neq; eam bibit. Similiter etiam omnem fugitat humidam rem, & aliquando latrat sicut canis, atq; hic cum homines mordeat, eadem morfi patiuntur accidentia. Quæ aut post 40. dies ueniunt, aut post sex menses, aut post nouem. Causa accidentium præter aquæ timorem perforatio est ueneni per totum corpus. Timoris quæ causam quidam philosophi dicunt propter nimiam esse siccitatem corpori dominatam. Venenum enim nimium est siccum, & desiccatiuum. Fugiunt, quia eorū naturæ est contrarium. Rufus hanc passionem melancholiæ dixit esse speciem de colera nigra nascentem. Et cani coleram nigram dixit dominari, quæ pessime sit qualitatis, & sicut uenenum. Quomodo uero multi quasdam res patiuntur melancholici, ita & canes isti aquæ sunt timidi. Dicuntur autem quidam in ea uidere formam canis qui eos momorderit. Alij dicunt quia intestina uel eius sterminus ibi cernunt. Hæc est significatio unde intelligitur canis rabidi morsus ab alijs animalibus discretus. Hæc pro ut diximus, aut post quadraginta dies aut post sex, aut post nouem consequuntur menses. Sed in initio nulla est differentia inter plagam hanc, & ab alio cane, uel alio animali non ueneno factam. Oportet tamen in principio discernatur, ut priusquam aquæ timor ueniat medicetur. Qui timor cum uenerit, nulla euasio mortis esse poterit. Sed si ante timorem aquæ ei succurrat sanatur & liberat, maxime si perfectum inuenerit medicum. Differentia, si morsus canis rabidi uel non rabidi sit, quia si super ponat emplastrum de nuce bene pistata una die & una nocte, deinde ablatum det gallo uel gallinæ esurienti ad comedendum, si postquam comederit, uiuerit, non est morsus canis rabidi. Si autem e contra, moritur. Oportet die illa & nocte expectetur, quia non tam cito moritur. Alij dicunt si panis frustum accipiatur, & sanguine plagam exeunte ungetur, canisq; proijciatur nullatenus comedit si canis rabidi sit. Cum huiusmodi significationibus canis rabidi morsus discernitur. Mustelæ morsus dolorem nimium infert patientibus, & color plagæ est liuidus. Morsus simiæ est quasi hominis.

De morsu tiria & serpentum. Cap. XXI.

Tiria & serpentium uenenum est calidum, & qui ab eis mordentur dolorem nimium in loco illo patiuntur, & postea dolor secedit ad totum corpus. In loco autem morsus duo foramina separata uidentur, quæ sunt dentium suorum locus. Post ab ipsis humiditas currit quasi sic olei

olei, deinde humiditas fumosa, & in circuitu loci apostema calidum est pati, quod habet ruborem & liuiditatē, atque uescas, quasi ab igni combusti sint. Corporis color mutatur, abominationem, & uomitum colere patiuntur, & defectionem, tremorem, & frigidum sudorem, caro comeditur, & de membro in membrum corroditur. De gingiuis sanguis effluit, atq; stringit. Morsus gládose est putidus, de quo eminus pessimus odor egreditur. Dicunt autem quidam quia pedes super illam incedentes excoriantur, & patitur apostema in crure. Qui autem ei medicatur manus eius excoriantur. Qui uero hunc serpentem occiderit odor eius putidus fit, & omnē odorem perdit nisi solius illius fœtoris. Significatio huiusmodi morsus, quia apostema in illo loco subsequitur cum rubore. Vesica illa membra circundat, aliquid quando summam currit quasi aqua sanguinis. Dolorem in ore patiuntur stomachi. Serpens quæ uocatur sitibunda, morsu infert dolorem eis qui ab ea mordentur, & est continuus, & sanguis inde egreditur, sitim multam patiuntur neq; aqua saturantur, propter caloris huius tiriaë magnitudinem, neq; ab hac morfi euadunt mortem. Serpens quæ in aqua profundatur, largitudinem plagæ eius facit quos mordet & liuidum colorem, ab ipsa humiditas exit nigra, multa & fœtida, sicut fœtor qui à corporibus mortuorum egreditur. Serpens quæ uocatur pichronis est tiria minor superioribus, & latioris colli. Quemcunq; momorderit, quod & tiria idem facit, & emolliationem in carne & tumorem sicut hydropisis, & caro eius ex humiditate cadit. Tiria quæ esinus uocatur, cuius collum sursum erigitur atq; extenditur & de ore sanguis sputatur, plaga quam morsu facit, parua est nimis quasi acus perforatio, & parum sanguinis ab ipsa effluit, neq; apostema uel tumorem facit. Qui autem ab hac mordentur, obscuritatem uisui patiuntur, & dolorem corporis totius, & sensus corporis perditur, neq; euadunt ab hac morfi. Serpens cornuta quæ uocatur basiliscus, locum quem momorderit citrinum facit, & uirgæ erectionem cum pedonibus.

De morfu scorpionis & tiriaë. Cap. XXII.

Scorpionis uenenum frigidum est. Vnde qui mordentur quasi niuem frigidam percussione patiuntur. Locus cito tumet, & ruborem atque duritiem habet, & extensionem, ardorem aliquando & frigiditatem aliquando augmentatur dolor, aliquando mitigatur. Dolor est quasi punctura acus, aliquando faciens defectionē si super arteriam ceciderit, aliquando epilepsiam si super neruum cadit. Guespæ atq; apes eis quos pungunt, tumorem calidum, & ruborem faciunt & calorem. Rostrum earum remanet ubi tangunt. Aliquando morsu sudorem patiuntur, & abominationem, labrorum ictigationem, inguinum tumorem, uirgæ erectionem. Aranearum multæ species sunt. Quæ ubi mordent faciunt multum dolorem, ruborem, frigidum sudorem, & citrinum colorem, Aliquando quasi strangu-

rię in urina duritiem, & uirgę extensionem, intra inguina, & genua, tetino-
 fitatem in stomacho. Linguae extensionem, ut eorum sermo non possit di-
 scerni. Vomunt humiditatem quasi aranę telam, & uętris emollitionem
 similiter. Si aqua calida infundatur dolor dimittitur, cum exeat reuertitur.
 Aliqua species aranearum in loco quem mordeant dolorem faciunt, rubo-
 rem, subrus diaphragma constipationem, in urina frigiditatem, in corporis
 extremitate uirgę extensionem. Scorpius qui uocatur rastallatiuus, est par-
 uus, & habet caudam retro rastallantem. Hic plurimum inuenitur ubi sac-
 charum efficitur. Quem momorderit dolorem non patitur in primis. Se-
 cunda uero & tertia pessima patitur accidentia, sicut tumorem in lingua,
 sanguinem mingere, tremorem cordis, defectiorem, angustiam. Multi mo-
 riuntur de huiusmodi scorpionum morsibus. Hęc est significatio separati-
 onis iuncturę quę ex animalium est uentositate. Finis passionum quę in ex-
 terioribus corporum sunt.

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO
 cognitu necessarijs locis, Liber IX.

CAPITULA LIBRI.

De uniuersali uia unde intelligantur passiones interiores.	1	De membris odoratus.	17
De intentione interiorum membrorū & diuisione eorum.	2	De lingua & oris parte lingue perti- nenti.	18
De cephalęa & causa & significatio- ne sua.	3	De ore.	19
De phrenesi calida & frigida, & apo- stematē cerebri, alienatiōe mētis.	4	De passione in membris anhelitus na- scēte.	20
De causis & eorū significationibus.	5	De passione in gula & pulmonis ca- nalibus.	21
De le. hargia & causa & significatio- ne sua.	6	De pulmōe, & de lacertis pectoris.	22
De apoplexia & causa & significatio- ne, & de epilepsia similiter in eodē capite.	7	De panniculis costas operientibus.	23
De melancholia & amore qui eros di- citur, & causa & significatione.	8	De diaphragmate.	24
De passionibus quas patitur nucha si- cut spasmus.	9	De corde.	25
De mollitiōe, tetinatiōe & similib.	10	De instrumentis cibi, & à stomacho incipiendum.	26
De spasmus qui ex plenitudine est.	11	De profunditate stomachi.	27
De spasmus ex inanitione.	12	De intestinis.	28
De tremore qui & paralisis.	13	De colica passione.	29
De gibbositate.	14	De lumbricis & ascaridis.	30
De passione quę nascitur in membris sensuum, & ab oculis incipiendū.	15	De ano.	31
De auriculis.	16	De epate.	32
		De hydropisi.	33
		De splene.	34
		De felle.	35
		De renibus.	36
		De uesica.	37
		De siphac.	38
		De	

De testiculis.
De uirga.
De uulua.

39 De mamillis.
40 De coxis.
41

42
43

De uniuersali uia unde intelligantur passionēs interiores, Cap. I.

Orbi nascentes in interioribus corporis non adeo faciles sunt intelligi sicut qui nascuntur in exterioribus corporis. Oportet ergo medicum notitiam habere actionis singulorum membrorum, & complexionēs eorum, substātiās suas, & uniuscuiusq; iuuamenta, quantitates, & formas, & locos in corpore, & quam colligantiam habet singulorum ad alia membra, & quantum habet humorum, uel aliarū rerum sicut nos diximus ubi qualitates membrorum tetigimus. Ex his enim intelligit unius cuiusq; membri interioris morbus, & in quo membro & quali membri loco perpenditur, & qualitas morbi, & eius quantitas discernitur. Sanitas quoq; eius uel molestatio notificatur. Cum horum igitur notitia sit necessaria monstranda est uia, & mensura unde possint intelligi. Hęc uia & mensura est octonaria. Vna est qua intelligimus nocumentum in actionibus. Secunda qua de corpore exeuntia. Tertia dolorem unius cuiusq; membri priuatum significat. Quarta ex loco infirmi signum dat. Quinta, ex apostemate. Sexta ex proprijs unius cuiusq; morbi accidentibus. Septima, ex aliorum colligantia. Octaua ex interrogatione, & inuestigatione. Ex nocumento actionis intelligimus membrum infirmum. Quæ enim actio patiat, & cui noceat, membrum ostendit infirmum cuius actio est, aut ex sui propria causa, aut alterius membri colligantia, sicut in desiderij cibi uidetur defectio qua passio in ore stomachi certificatur. Hęc autem passio aut est propria, aut ex cerebri colligantia, à corpore exeuntia membra monstrant infirma, & passionum suarum naturas. Intelligendi modi sunt, aut exeūtium est substantia, aut de loco unde sunt egredientia. De substātia exeuntium sicut hipostasis quæ est in urina, si est surfurea uesicæ infirmitatē significat. Si sicut frustū carnis, passionē in renibus ostendit. Similiter si cū tussi corpuscula exeant similia pelliculis, significatur quia pellicularum substantia quæ sunt sicut frustula, sit corrupta & putrida. Exeuntia etiam intellige ex quantitate, sicut cum indigestione frustum carnis exeat, maius, unde uulnus in crasso intestino esse certificatur. Si paruum sit, subtilis intestini uulnus erit. Vel sicut si scatur, uenæ frustum cum tussi si maius sit, pulmonem infirmum ostendit. Si paruū, in canalibus pulmonis erit. Pulmonis enim uenæ magnæ sunt canalium econtra paruæ. Et iterum, si cum tussi exeant, anuli pulmonis & sunt parui. Intelligenda est esse putrida pulmonis substantia. Illa enim anuli sunt pars pulmonis. Si magni certifica putrescere ligamenta pulmonis, & marcescentia exire cum tussi, quia illi non putrescunt ex sui durtia, sed liga

menta ex sui duritia. Et similiter fit in alijs membris. Ex loco si de pectore exeat sanies significat uulnus esse in spiritus instrumētis. Si cū uomitu in stomacho erit. Si cū digestionē in intestinis. Si illa quæ est sicut lauatura carnis cum digestionē exeat, passio esse intelligit in cōcauitate epatis. Si cū urina in eius parte gibbosa. Et si uulnera sint in spacio uentris & si hac fissus fuerit, si scissura ad interiora uiscera perueniat, et cibos aut chilos exeat, uulnera usq; in concauitatē stomachi perforantia. Si cū egestionē, perforata sunt intestina. Si cū urina, uesica est perforata. Si in pectore cadat uulnus & inde exeat quasi uētus, uulnus perforare intelligit usq; ad pelliculas operientes costas. Iterū cum sanguis de quibusdā exeat mēbris uena rupta intelligit. Si autem exit saliens & ruffus & clarus, uena incisa arteria significatur. Significatio uero de dolore membris priuato, membrorum infirmorū substantiam demonstrat. Si dolor cum pulsatione fit, passio est in arterijs, aut in mēbro multas arterias habenti. Si cum punctura, passionem esse in membro paruum sensum habenti significat. Si dolor sit extensiuus, & in ambo latera progrediatur, passio nerui significatur. Si mollitur, extenditur, passio in pelliculis est ossa operientibus, & causa faciens dolorem perpenditur. Si est cū dolore sine ardore, ex frigida est complexionē. Si habet extensionem significat uentositatem. Si pruriginem & uulnerationem, acutos humores significat. Significatio de loco infirmi membri, quia si dextri sit lateris, epas & cætera membra eiusdem partis ostendit infirmari. Si sinistri, splenem cum cæteris similiter membrorum locis. Significatio apostematis, monstrat mēbra infirma ex sua forma. Quia si apostema in dextro sit latere, & quasi medius circulus in epate esse intelligitur. Si longum, aut quadrangulum, in lateris erit uentris. Significatio de proprijs accidentibus essentiam morbi monstrantibus, & de membris infirmantibus, aut est de colore sicut maxillæ rubore, peripneumonia monstrante, & liuido colore epaticos significat & linguæ nigredine peracutas febres portendente, aut de forma sicut de inguinum concauitate phthisicos denotante, aut de exeuntibus corpus sicut digestionē quæ est sicut carnis lauatura, & passionem epatis deficientis notat. Significant de colligantia alterius membri sicut cum digiti deficiunt in sensu, & totum corpus nihil patitur. In paucis neruis ad manū uenientibus passionem intelligimus. Si passio ex alterius membri colligantia, ex compositione intelligitur sua, & sic augmentatur cum passione altera. Verbi gratia. Alienatio mentis si crescit & augmentatur cum febris, & mitigat ex minoratione febris intelligimus eam esse ex colligantia cerebri cum alijs membris. Si alienatio sit æqualis, neq; cum alia passione augmentatur uel quiescit, intelligimus esse alienationem solius cerebri. Et similiter omnis passio si in membris fit, itidem se habens & stabilis significat quia passio infirmantis membri sit solius. Et si quiescat aut augmentatur cum passione

alia

alia certificatur ex alicuius alterius membri esse colligentia. Significatur de interrogatione & inuestigatione. Interrogatur infirmus & sub diaphragmate pati certificatur, ex dolore quomodo sentiat. Si in dextro latere esse dixerit, intelligimus esse epatis. Si in sinistro splenis. Si in medio stomachi. Et similiter interrogatur de qualitate doloris priuato illis membris. Significatio de essentia naturæ morbi infirmum interrogari quid suæ conueniat passioni, & quid non. Sicut si dubitemus passionem esse ex calida uel frigida complexionem interrogandus est infirmus, quæ causa potestatiue calida uel frigida dolorē suum mitigat. Si dixerit calida, ex cōplexione intelligit esse frigida. Si frigida e contra: similiter antiqui medici faciūt. Si in aliquo morbo dubij sunt, neque certificare possunt, tentabit ut refrigeret, aut calefaciat, humectet, aut desiccet. Sed tamen cauendum sibi est, quid post actionem suam appareat in iuuamento uel nocumēto, & operetur secundum quod sibi uidebitur. Et iterum: Si morbus subito ueniat, & uelociter quiescat, de complexionem est calida. Quod si paulatim & moretur, ex frigidis est humoribus. Significatio causæ morbi, ut si dubitemus aliquem morbum ex calore uel frigore, interrogatur infirmus de dieta qualis fuerit. Si fuit calefactoria sicut est cibus calidus & potus. Aut nimium exercitium, assiduūq; balneum, & in sole stare intelligimus esse ex calore. Si contraria contrarie. Sicut si interrogetur spasmodicus an dieta plenitudini pertineat, utpote si crassus cibus sit, & quies, aut balneum post cibum. Spasmus ex plenitudine intelligitur esse, & si laborem uel nimia exercitia ante fuisse profiteatur, & inanitionem cum sudore uel phlebotomia, uel digestionem, aut acuta febre præcedente, intelligitur esse de inanitione. Si autem interrogetur stranguriam habens, aut crassam ante habuerit dietam, aut sanguinem minxit, uel saniem, uel arenā, & crassam dietam fuisse dixerit, intelligimus aut propter humores crassos & uiscosos constipationem fuisse unde stranguria fuerit. Si autē dixerit quod ante sanguinem uel saniem minxerit, ex uulnere esse est intelligi. Si ante arenam uel lapides paruos minxerit, intelligimus quia lapis ceciderit in uia. Si autem nullum horum habuerit, & defectionem expulsivæ uirtutis quæ in uesica est esse intelligis. Maxime si infirmus aut ministri sui dixerint, quia cum iaceat supinus uel uesica præmatur, urina egrediatur. Similiter si homo patiatu egestionis egressum sine uoluntate interrogetur infirmus in loco frigidissimo si sederit. Quod si profiteatur lacertos nates circundantes friguisse, & uirtutem contentiuam intelligimus defecisse, qui emolliti sensum suum perdiderint. Si percussus in dorso fuerit, intelligimus quia neruus qui ad neruum natium tetenderit, & nucha passa sint. Si dixerit percussione in essentia esse lacerti, incenditur, quia lacertus apostema habuerit, neq; ad medicandum se infirmus festinauerit. Vnde apostema induit. Iterum si urina sine uoluntate exierit oportet infirmus inquiratur, si an

tea percussus fuerit, aut super pectinem ceciderit, aut uesica nimiam frigiditatem perpessa sit, sicut si quis in aqua frigida sederit, uel loco frigido. Si hec dixerit sicut de natibus iudicandum erit. Significatio ex colligantia alterius membri passionis, ut si interrogemus qui ante oculos imaginationem uiderit, aut in ore stomachi puncturam, uel tetinositatem senserit. Si dixerit sic, intelligimus quia propter sursum ascendentem ab ore stomachi ad cerebrum imaginatio sit. Sic oportet morbos intelligi interiores, ut interrogetur infirmus omnia que necesse est ab eo inquiratur. Medicus enim non aliter intelligit nisi ex responsione infirmi, aut alicuius infirmo assistentis, secundum quod nos dicturi sumus in singulorum morborum significationibus.

De intentione interiorum membrorum & diuisione eorum. Cap. II.

Passiones in interioribus membris nascentes, aut in membris nascuntur animatis, sicut cerebro, nucha, & ab ipsis procedentibus, aut in instrumentis sensus, siue spiritus, sicut pectore, diaphragmate, corde, & pulmone, canalibus, & gutture, aut in cibi instrumentis, sicut meri, stomacho, intestinis, epate, splene, & felle, alijsq; cibalibus membris, aut in membris generatiuis, sicut uulua, uirga, & testiculis. Nos autem incipiamus à passionibus que in membris animatis nascuntur interioribus. Et in primis à cerebro, post ordinem consequamur ad inferiora pertingentes à superioribus. Sed tamen paruam præmittere uolumus excusationem, quia paucas exteriorum tractaturi sumus passiones membrorum. Non enim excipere eas possumus, ne forte noster tractatus minus sit completus, ex passionibus membrorum non exequantur ordines. Passiones inquam quæ nascuntur in cerebro & eius pelliculis sunt cephalæa, phrenesis frigida & calida, apostemata, alienationes, lethargia, obstupescationes, uigiliæ quæ uocantur chuma, congelationes, memoriæ, corruptiones, scotomia, & uertigines, dormitationes, apoplexia, epilepsia, melancholia, amor. Nos autem ordiamur à cephalæa.

De cephalæa & causa & significatione sua. Cap. III.

Cephalæa aut in toto est capite, aut in medio, & uocatur hemisphaerica. Vnaqueque autem harum, aut est propter pelliculas quæ sunt sub cute capitis, aut propter eas quæ operiunt cerebrum. Quæ in toto est capite, aut est secundum crisin, aut consecutiua febris, aut sola per se. Consequens febrem, aut de plenitudine est humorum, & sumi acuti in capite, qui sumus de malis est humoribus stomacho se includentibus cuius significationes, abominatio, cordis tremor, aut de humoribus toto corpore coadunatis, aut ex defectione capitis, aut ex acumine febris, sicut tertianæ, & causon. Cephalæa sola per se, aut ex sola est capite, aut ex stomachi colligantia, quæ aut de mala est complexione, aut de officiali morbo, aut de uentositate, aut de percussione. De complexione mala, aut simplex est, aut cum materia. Simplex aut calida & de interiori nascitur causa, sicut si calefiant pellicule

pelliculæ cerebri, aut ex calidorum ciborum acceptione, unde capitis generantur dolores, sicut nucum, ueteris casei, allij, ceparum, aut de exteriori sicut est calor solis. Significationes eius, quia si caput tangitur calidum inuenitur, & si res actualiter frigida supponatur, & flores frigidi in naribus, dolor mitigatur, sicut si naribus camphora apponatur, & sandali. Et de floribus, uiola, rosa, & similia. Vrina & digestio sunt temperata quibus non dominat colera, aliquando rubent oculi, si dieta infirmi calida fuit, ætas & tempus calidum. Aut est frigida, quæ aut de interiori similiter est causa, sicut si refrigescunt pelliculæ cerebri, aut de exteriori, sicut si frigidus in aëre caput discoopertum fuerit, & si aqua bibatur frigidissima. Cuius significationes, quia caput est frigidum tactu. Cui si causa actualiter calida superponatur caput mitigatur, facies non rubet. Infirmus nullam appetit frigiditatem, si dieta eius fuit frigida, similiter tempus & ætas. Mala complexio sicca, in dolore capitis est debilis. Humida uero sola nisi sit cum materia dolorem capitis non generat. Si mala complexio sit cum materia sanguinea, significationes habebit, quia frigidus quiescit actualibus & potestatiuis. Dolor est cum pulsatione, rubor in facie. Venæ eius ruberæ & plenæ, quæ si tangantur inueniuntur calidæ. Si de materia est colerica, significatio est ut frigidus capiti superpositis requiescat, & si caput tangatur calidum inuenitur. Color faciei est citrinus, amaritudinem habet in bucca, facies est sicca, pulsus uelox, spiritus, subtilis atque durus. Vrina alba propter calorem caput ascendentem, habet uigilias. Si de materia est phlegmatica, ei quæ de frigida est complexione assimilabitur. Sed his humiditas est in bucca, paruus tumor in facie & corpore. Vrina crassa, pulsus crassus & tardus. Si cum colera sit nigra, erit sicut illa quæ de complexione est frigida, sed facies est liuida, cogitationis & uigiliarum est plurimarum. Vrina alba & subtilis, pulsus tardus, & subtilis. Dolor capitis qui ex officialibus nascitur morbis, aut ex constipatione est quæ de multis crassis & uiscosis nascitur humoribus, eius significatio, quia infirmus plene dietauit, facies est plena, & cum dolore capitis grauitatem habet, & retinuitatem, aut ex apostemate. Apostema autem aut de causa est exteriori sicut percussione, collisione, cum apostema de pelliculis quæ sunt sub cute capitis, perforat ad pelliculas duræ matris ex suis colligantijs, aut de interiori sicut omnia apostemata quæ caput patitur. Significatio doloris qui ex apostemate est calido, quia infirmus cum dolore pulsationis sentit, & grauitatem, febres, & capitis dolores, in facie rubet. Si est frigidus dolor est paruus. Si apostema quod causa est doloris in pelliculis circumdantibus cerebrum sit, infirmus sentit quasi ad interiora sibi trahantur oculi. Si autem nihil horum sentit intelligitur esse passio in his quæ sub craneo sunt pelliculis. Quæ de percussione aut collisione est causa, eius nulla est

significatio necessaria, nisi infirmi interrogatio sola quia eorum causa palā est & aperta. Hæ sunt significationes dolorum capiti priorum. Si dolor capitis qui ex colligantia est stomachi, aut ex humoribus est colericis in stomacho clausis, eius significationes, puncturæ sunt & angustia, tremor cordis, & ardor capitis, qui augmentatur cum stomachus exinanitur, aut post somnū, aut cum ieiunatur, aut est de phlegmate in stomacho putente, eius significationes, quia sentit abominationem, & post uomitum quiescit, augmentatur autem cum cibus plenus, maxime frigidis, acide eructat. Item dolor in capite ex multa nascitur cōmestione. Eius est significatio desiderij cibi ablatio, pigritia, & emollitio, stomachi defectio, sentit dolorem in capite medio. Nascitur item dolor capitis ex potatione uini, cuius fumus calidus ad cerebrum ascendit, & ebrietas uocatur. Hoc autē ex defectione est cerebri fumum recipientis. Omnisq; dolor capitis qui est ex stomacho alletuiatur cum stomachus exinanitur, augmentatur cum grauatur, & cibus stomachi in malas qualitates mutatur. Hæ sunt species cephalæ quæ est in capite. Sed oportet intelligere quia quædam est acuta, & uelociter finienda, quæ uocatur cephalæ absoluta, & est tarda, ad dissoluendum & finiendum dura, & uocatur galeata. Hæc autem ex parua augmentatur causa, sicut uoce, ignis splendentis uisione, & odore uentriculo cerebri implente, & uini potatione. Hæc species ex frigidis & crassis humoribus nascitur maxime, & ex constipationibus, & forti uentositate. Aliquando tamen ex humoribus calidis. Galenus in libro loci passibilis: Cephaleam, inquit, dolorem capitis quæ galeata solet uocari, constat ex passione esse hominis. Quam si cū paucis diffinire uelis uerbis, cephalæ erit diuturna, ad sanandum dura, parū nocua, donec in maius nocumentum ueniat, ut nullam uocem tangibilem sustinere ualeat, nec sermonem aliquantulum clamoris habentem, nec motum, uel splendorem aliquem. Sed maxime amat ut in quiete, & obscuritate maneat propter magnitudinem doloris quem sentit. Quorum alij cogitant, quod caput quasi tuas luteum habeant. Dolor autē huiusmodi multis in radices oculorum secedit. Hæc passio sicut in epilepsia tempora habet interpolata, & in intermissionibus habet qualitates, sicut & epileptici. Plus autem habent epileptici, quia defectior his est superior pars capitis. Vnde Galenus: Quorum facile capita implentur, & corpora ex capitis plenitudine sauciantur, loca capitis, quæ recipiendę apparatus sunt infirmitati, inuenientia & appetibilia sunt suscipiendi morbi. Cum ergo mala sit eorum dieta, cadunt in galeatam passionem. Neq; longum est à ueritate, quosdam horum dolorem in pelliculis cerebri sentire, & quosdā in pelliculis cerebrū circumdantibus. Quibus dolor uenit usq; in radices oculorū, quia passio est in pelliculis sub exteriori craneo. Itē Galen. longa uigilia, dolorē capitis generat, Corruptione em digestionis fumus ad caput ascendit, Simile facit &

longus

longus somnus. Ex multa em digestionem caput implet calida humiditate. Dolor capitis qui hemicranus solet nuncupari, in media est parte capitis, & ex humoribus nascitur pessimis calidis uel frigidis pelliculas implentibus cerebri. Aut de fumo ad cerebrum ascendenti à stomacho. Significatio sensus est doloris, ex una parte in interiori craneo capitis. Huiusmodi habentes dolorem patiuntur sicut & in galeata passione. Quod cum sit pessima accidentia patiuntur oculi. Aliquando enim perditur uisus, aliquando hæc passio cum interpolatione uenit. Aliquando etiam dolor est capitis ex inanitione quæ propter siccitatem fit, si cum sanguinis fluxus nimius est ex naribus aut ex menstruis, aut hemorrhoidibus, aut fluxu uentris, aut multa effusione sanguinis, sicut sceminae patiuntur in parturitione, leuitatem scilicet alienationem, atque uanitatem. Dolor itemque capitis etiam post coitum solet nasci. Quod ex defectu est cerebri, & plenitudine corporis. Item ex angustia, & sanguinis minoratione, aut ex cerebri defectu, & sensuum multitudine. Sicut Galenus dixit in quarta particula libri, de interiorum membrorum passione: Possibile est, inquit, dolorem continuum capitis de defectu esse cerebri, aut de sensuum suorum multitudine. Item dixit in libro de custodienda sanitate titulato: Caput sepe dolens ex perfectione est sensuum nerui qui à cerebro ad stomachum procedit. Nascitur quoque dolor capitis ex multitudine fumi caput petentis. Cuius significatio, sonus est in auriculis, & plenitudo in faucibus & mutatio ex latere in latus. Nascitur item de apostemate calido uulue, postquam genuerit, aut abortierit, & non mundificatum fuerit, & dolor est in summo capitis. Oportet autem intelligi quia dolor capitis qui ex passione est cuiusdam membri, in membro quod causa est doloris, ante incipit, & post caput ascendit. Dolor capitis proprius permanet diutius. Aliquando quidam patiuntur dolorem capitis, adeo ut perdant uocem. Quod ex passione est nerui ad lacertos gutturis & gulæ uenientis. Galenus dixit in libro sermonis. Est quando caput partim dolet, partim non. Aliquando est in pelliculis, aliquando in uenis, aliquando extra craneum, aliquando intra. Quorum inuestigatio molestissima est, & ad ueritatem dura.

De phrenesi calida & frigida, & apostemate cerebri, alienatione mentis, deq; causis & eorum significationibus. Cap. IIII. & V.

Phrenesis autem ex calida est complexione quam patitur cerebrum, aut suæ pelliculæ, aut de calido apostemate in pelliculis ipsius cerebri, aut in cerebro, aut ex multitudine coleræ quæ in uenis est cerebri. Qui autem dolor est ex apostemate durior & siccior est. Calidum uero apostema, aut de sanguine, aut de colera rubea. Significatio febris est continua calor non fortis sub tactu. Tactus capitis & faciei, calidior est tactu totius corporis, alienatio habetur mentis & uigiliæ, aliquando somnus

nus cum imaginatione, & suscitantur cum clamore & fortitudine, crassescit in gula nigrescens, accipit de uestimentis flocculos propter corruptionem imaginationis. Eorum oculi aliquando concuantur, & lippi sunt aliquando sicci. Quod si sit ex apostemate sanguineo, omnia accidentia cum risu sunt & somno, rubore oculorum, alienatione, calor eorum est pungitius, facies non multum rubea, sed citrinitati contigua cum siccitate. Quod qui patiuntur ex apostemate colerico hæc habent accidentia supra dicta cum ira, contentione, & perfidia. Si autem apostema est melancholicum, eadem sunt accidentia cum uanitate, leuatione assidua, alienatione nimia, timore, & suspitione, & ploratione. Cum his autem materijs parum miscetur phlegmatis, habent superiora accidentia cum uigili somno. Pulsus in tota hac passione paruus, defectus, parum durus, nimium diuersus, anhelitus spissus. Est & alia phrenesis nascens in cerebro ex apostemate diaphragmatis propter colligantiam nerui ex cerebro descendens. Omnia superiora accidentia phrenesis habet ista. Sed tamen illa non adeo fortia: Febris est fortior. Per totum corpus plus apparet calor ex uicinitate loci infirmantis ad cor. Hypochondria autem sursum trahitur, anhelitus angustiosus. Pectus latum, & hypochondria sunt calida, quia cerebro sunt uicina. Hæc passiones ambæ sunt molestissimæ. Oportet autem intelligas quia qui phrenesin inciderint, & ad hanc ætatem peruenerint, non euadunt plurimi. Passio enim ista huic ætati est contraria. Apostema nascens in cerebro sanguinolentum est unum in ipso, facie & arterijs tumescens, ut sentiant ossa ferram assimilantia quasi sint separata, & nimius his est dolor & continuus, rubor in facie. Oculi quasi exeunt, abominationem patiuntur. Est & aliud apostema quod uocatur erisipela, nimium faciens dolorem, & ardorem quasi igneum. Color eius citrinus, bucca nimium sicca, alienatio mentis est in phrenesi ex apostemate calido quod est in pelliculis cerebri. In alia phrenesi ex calore apostematis in diaphragmate ad cerebrum, & eius pelliculas ascendente propter colligantias eorum. Est & alienatio propter fortem calorem febrium, cum & fumus febris ascenderit, & caput inde defecerit.

De lethargia, & causa, & significatione. Cap. VI.

Lethargia est corruptio quam patitur memoria nascens ex complexionem mala & frigida, aut de materia phlegmatica, quæ cerebro siue puppis suæ dominetur, sicut phrenesis quæ nascitur ex coleræ rubeæ dominatione. Similiter hæc est ex abundantia humiditatis & phlegmatis. Significatio eius tepida, & febris lenta propter putredinem phlegmatis. Et habent stuporem & somnum difficilem, ad excitandum. Si autem de aliquare interrogantur, duriter & moleste ab eis respondetur.

Mente

Meu te alienantur, oscitationem habent nimiam. Buccam apertam, quasi oblati sunt cludere eam, alij habent solutionem phlegmatis, alij sunt constipati. Urina eorum turbida quasi asinina, uel iumentina, habent etiam tremorem, & in extremitate corporis sudorem. Eorum facies nigredini pertinet. Tremunt, pulsus eorum mollis est & magnus, diuersus & æstuosus, sicut peripneumonicorum pulsus, anhelitus tardus, defectus, & diuisus. Si lethargia ex siccitate sit habent uigilias, non stuporem, somnum qui cauma uocatur uigilem. Stupor est aut de frigida complexione quam patitur cerebrum, aut de materia phlegmatica, aut de febris acuta, aut ex percussione quam lacerti patiuntur corporis, aut ex compressione cerebri, aut ex contractione ossium capitis, aut de frustulis quæ fractis ossibus capitis superponunt cum medicari uelit medicus. Vigilia ex complexione sicca, aut ex materia melancholica, siue colerica, cum autem causa faciens uigilias causæ commiscetur facienti stuporem, fit illud quod cauma uocatur. Si phlegma plus abundet, stupor maior fiet. Si siccitas maior uigilia. Infirmus se habet quasi uigil dormiens. Oculi enim eius aperti, mens turbata, & alienata. Significatio qua monstratur hæc passio, ex phrenesi & lethargia est composita. Significatio propria, infirmus iacet supinus, & extensus quasi mortuus. Oculi sunt sani, facies in quodam tempore est tumida, color quasi niger. Aliquando habet duritiem urinæ, aliquando molliem. Quæ passio cum sit debilis, si mittas aliquod iusculum in os ægroti transglutunt. Sin autem fortis, non transit, sed naribus exit. Huiusmodi ægroti uigilias habent nimias, constipationem urinæ, neque anhelitus eorum apparet. Pulsus eorum est paruus, defectus atq; spissus. Differt ab apoplexia, qui habens hanc passionem, habet anhelitum rectum & sanum. Si autem hanc passionem mulier patiatur, uidendum est ne suffocatio matricis habens suffocationem, iacet secundum suam consuetudinem. Aliquando alleuiatur passio, & intelligit quod audit, aliquando nimiam habet defectionem. Illa autem quæ uocatur scotocos, id est, congelatio, nascitur ex oppilatione quod est in uentriculis puppis cerebri de humoribus frigidis, & siccis, aliquando ex nimia potatione aquæ frigidæ, & in ea balneatione, & fructuum refrigerantium commestione. Significatio sua, quia totum corpus est sine sensu, & motu, & suspensus est sicut mortuus. Differt autem à stupore, quia in stupore oculi sunt clausi, in cōgelatione uero aperti. Quando autem passio hæc homini incipit uenire, remanet prout hominem inuenit se habentem, si uesedeat, stet, aut dormiat, aut oculos apertos seu clausos habeat. Similiter aliquid operetur, eodem modo operatur. Præter has significaciones habet & eas quas & cauma. Corruptio rationis & memoriæ, aliquando unum corrumpitur solum, aliquando utrunque sicut seniores patiuntur. Quibus contingit ex defectione cerebri. Corruptio hæc aut ex frigida & simplici

est complexione, aut ex phlegmatica materia. Si ex complexione est frigida, infirmus patitur grauitatem cum obliuione, & pigritiam cum somno. Si cum humiditate stuporem & obliuionem. Si de frigiditate & siccitate, uigilias patitur nimias. Si de materia est phlegmatica, purgatur per os, nares, & aures. Scotomia autem & uertigo aut proprie sunt ex cerebro, aut ex alterius membri colligantia. Si scotomia sit ex cerebro, aut de complexione est frigida & humida, aut de phlegmaticis est humoribus prorse cerebri dominantibus. Vertigo aut de humoribus est phlegmaticis in uenis cerebri circumstantibus coadunatis, aut de humoribus colericis, uel sanguineis qui non possunt dissolui, & ita rotatur circa cerebrum, aut de compressione cerebri propter fracturam ossium capitis, aut pressuram alterius rei. Significatio scotomiæ, quia homo est sicut maniosus, omnia eius membra debilia propter mollitiem nerui de phlegmate cerebri. Significatio uertiginis, quia infirmus omnia ante posita uidet moueri, maxime res rotundas sicut molas & similia. Si de phlegmate, os habet acidum, uel falsum. Si de colera rubea, os habet amarum. Vniuersales significationes utriusque passionis obscuritas est oculorum, grauitas & tinnitus aurium. Si ex colligantia sit cerebri ad alia membra ex ambarum erit passio arteriarum, quæ sunt post auriculas propter complexionem frigidam, aut ex humoribus phlegmaticis uel colericis. Signa quia hæ uenæ sunt extensæ & plene. Alia ex passione ambarum uenarum iuuenalium propter frigidam complexionem, aut humores phlegmaticos, uel colericos. Signum, quia collum est extensum. Alia ex stomachi patientis est colligantia, propter complexionem frigidam aut phlegmaticam. Signum, quia infirmus habet abominationem, cordis tremorem augmentantur per nimiam commestionem. Item quando nascitur scotomia ex continuis acutis febribus.

De apoplexia & epilepsia & causa & significatione. Cap. VII.

Apoplexia & epilepsia nascuntur ex uentriculorum cerebri constipationibus. Est autem apoplexia cum tres uentriculi cerebri omnino oppilantur & subito. Vnde uirtus sensibilis & mobilis transire prohibentur, ut membra sensibilia & motus uoluntarius aliquid operentur. Cessant ergo uirtus & motus, & regitiuæ uirtutis actiones cessando minuantur. Oppilatio autem huius passionis ex humoribus est phlegmaticis, crassis & uiscosis, aut de phlegmate cum melancholia se miscente, seu ex crassissimo sanguine, aliquando ex uini plenitudine, & ebrietate. Quæ apoplexiæ species mortalis est sicut Hippocrates in aphorismis. Si, inquit, ebrius apoplexiam patitur, spasmatum atque moritur, si non febres superueniant aut non loquatur cum ebrietas dissoluitur, antecedit passionem hanc dolor in capite acutus, tumor in faucibus, obscuritas in uisu, uertigo, splendoris

doris imaginatio, extremitatum frigiditas, corporis titillatio. Significatio huius passionis, uicina est significationi congelationis. Infirmus non dormit nociua super corpus cadentia non sentit. Anhelitus eius quasi stertentis auditur. Cum augmentetur passio anhelitus fit stertentior, & in anhelitu aliquando sonus pectoris auditur. Quod ex duritie & angustia fit ipsius anhelitus. Si autem passio non confortetur, Phlegma sonans non transglutitur, sed per nares emittitur. Si hæc passio fit ex phlegmate, uel sanguine, facies rubet. Si de colera nigra, facies nigredini pertinet. Patientes oculos habent apertos, siue clausos & permanent sicut fuerint in latere scilicet aut sedentes. Hæc passio si fit fortis non sanatur. Si debilis ad sanandum dura fit, sed mouetur in epilepsiam, & paralysin. Sicut Hippocrates dixit. Apoplexia si fit fortis non est sanabilis. Si debilis non facile curabitur. Epilepsia est cum totum corpus spasmodum patitur, uel in terram cadat infirmus, aliquando temporibus constitutis, aliquando interpollatis diuersis. Causa eius causa est apoplectica. Sed tamen minor in fortitudine & uirtute. Causa enim quæ epilepsiam facit, non est in omnibus cerebri uentriculis. Sed quidam oppilant uentriculorum, & uia neruorum membra corporis mouentium. Sua materia minor etiã apoplectica. In quantitate, qualitate, & substantia. Vnde fit ut infirmus in epilepsia sentiat, & se moueat. Quod non fit in apoplexia, & inde dicunt epilepsiam causam apoplexiæ esse mediam. Quædam autem epilepsia est à cerebro, quædam ex neruorum spasmo. Quæ est ex cerebro, quædam est ex ipso solo, quædam ex colligantia oris stomachi, uel alterius membri. Quæ est solius cerebri, nascitur sicut dixi ex constipatis ipsius uentriculis, & quia spiritus atque uirtus motiua prohibentur, ne ad membra transeant quæ uoluntarie mouentur. Hæc oppilationes ex humoribus sunt phlegmaticis crassis & uiscosis, in hora passionibus ad uentriculos descendentibus cerebri, aut ex crassis humoribus melancholicis, aut ex compressione cerebri cum franguntur ossa capitis. Aliquando hæc passio nascitur cum rotando uel circueundo homo se moueat centies uel amplius. Humores atque spiritus calefiunt & mouentur, & ita homo in terram labitur. Epilepsiam de cerebro, procedit capitis nimius dolor cum grauitate, & uisus obscuritate, corruptionibus sensuum, auditus, gustus, & odoratus. Si fit ex phlegmate fit corpus plenum, crassum, & album. Eius dieta fuit refrigeratiua, humectiua, & phlegmatis generatiua. Si de colera est nigra, fit homo macidus color niger, eius dieta desiccatiua fuit, & melancholica. Epileptici propter stomachum, ex fumo patiuntur phlegmatico uel melancholico ad cerebrum ascendentibus, & uentriculos eius implentibus & oppilantibus. Precedit hanc nimia angustia oris stomachi, abominatio, cordis tremor, punctura in stomacho, maxime si tardetur comestio, aut minoretur. Hæc cum terminentur subito labuntur. Aliquando precedit obscuritas, aliquando clamant

uoce magna, aliquando non cadunt sed debilitantur, & deficiunt, currit de oribus eorum saliu. Epileptici ex alijs membris corporis, ex fumo patiunt frigido ascendente ad cerebrum de patiente membro, sicut in manuū, pedum, digitorum uidemus passionibus, & in colica & matricis passionibus. Omnium horum signa sunt passioni oris stomachi similia. Fumus enim ab his ad cerebrum ascendit. Aliquando etiam contingit mulieribus cōcipientibus, sed cum parturierint sanantur. Aliquando morsus à scorpionibus si neruos inciderit morsus. Signa harum omnium, quia fumum frigidum sentit ascendere à membris ubi sunt, & hoc subito à mēbro ad membrū quod perueniat ad cerebrum. Et ita cadunt homines huiusmodi passionem habenturi, paruum ante tempus prænuntiant affuturam sibi, ex his quæ sentiunt indicijs. Epilepsia ex spasmo quæ cæteris est peior: est cum spasmus per omnia membra corporis consequitur. Cum enim à cerebri uentriculis, & omnes ex illa abundantia impleantur nerui, actiones principales membrorum, & maxime regitiuæ uirtutis patiuntur. Et sicut antediximus ex humoribus phlegmaticis uel melancholicis consequitur cum nerui per latum extendatur. Vnde neruus spasmus prouenit, deinde homo in terram decedit. Hæc species epilepsie uicina est apoplexie. Præcedunt em epilepsiam, abominatio, & obliuio. Quando stabilis est, omnium specierum habet significationes. Sputa in ore, flagellationes ex sui parte. Sputorum causa est, quia natura expellere uult causas morbum facientes. Flagellationum causa uirtutis expulsiuæ, motus est ad eosdem expellendos humores: particularia singulorum hominum in hac passione accidentia fortiter cadunt, clamant, linguam masticant, præter uoluntatem exeūt digestio & urina, in alijs sperma. Signa, ut infirmus cum uino & myrrha & cornū caprino fumigetur. Detur ad comedendum epar caprinum assatum, & odoret ipsum. Cito enim propter hoc incidunt terræ, & apparent significationes dictæ. Alij dicunt si pelles caprinas uestiunt nouiter excoriatis, quæ si infundant à aqua ilico cadunt. Multi hac passione moriuntur, quia accidentibus his molestantur. Plurimū hoc paruis pueris euenit posteriori quoq; ætati & iuuenili. Raro senium & senectus propter siccitatem membrorum suorum patiuntur. Pueri duabus habent ex causis, aut propter naturalem humectationē sui cerebri, aut propter malam dietam. Si causa huiusmodi ex complexionem est naturali, in initio natiuitatis contingit. Si propter malam dietam sit, post cōsequitur, neq; unquam sanantur si post ætates has uenit. In pueritia multi curantur, si secundum quod oportet medicinentur. Sanitas eorum in ætatis, regionis, & dietæ est cōmutatione. Sed si uiginti annos transeat, morietur cum ipsa. Est & passio altera ex crassis nascens phlegmatibus. Hanc aliquādo propter ebrietatem solent pati, & ex mala digestionem, & multa cōmestione crassorum ciborum maxime, & quia neq; balneāt, uel exercent se. Hæc passio præcedit stuporem

stuporem & epilepsiam. Oportet ergo hanc negligi si appareat homini. Signa, quia uident in somnis quasi res incidat sibi grauis, aut quasi eum aliquid accipiat, & constringat, aut sicut ab aliquo suffocetur, uellet aut clamare cum non audiatur.

De melancholia & timore qui eros dicitur, & causa & significatione. Cap. VIII.

Melancholia est sine feбри, alienatio mentis, contingit autem aut ex cerebro, aut ex colligato sibi membro. Si ex solo cerebro fit, ex humoribus est melancholicis in cerebro nascentibus, aut à stomacho uenientibus, & paulatim ibi se coadunantibus, & ipsum incenditibus. Vnde animus conturbatur, & rationabilitas mutatur. Ex colligantia cerebri ad alia membra fumei & melancholici sunt humores à stomacho ad cerebrum ascendentes, ex materia quæ est in stomacho, aut sub hypochondria. Est & melancholia quæ extotius corporis humoribus est incensus. Aliquando est ex timore & tristitia. Signa melacholiæ uniuersalia, est timor & tristitia, & incensio mala. Alij enim timent mortem, alij desiderant eandem, alij multum rident, alij multum flent, alij se negant, alij se uasa esse lutea putantur, & cauent ne ea frangantur, alij sperant quod sint bruta animalia, & sicut galli clamant, alij diuinant, & se de diuinis prædicere putant. Significatio unius cuiusque speciei propria. Quæ enim de humoribus est melancholicis in cerebro incensus, nimiam habet alienationem, angustias, tristitias, timores, dubitationes, malas imaginationes, suspensiones & similia. Si ex stomacho, acide ructant, uel fumose, malam habet digestionem, sputa multa, dolorem sub hypochondria, ardorem, sonitum, tetinositatem. Similiter inter spatulas, hæc autem accidentia post cibum sunt uenientia. Quæ ex sanguine est ardente, alienationem, cum risu & letitia. Corpus infirmi macidum, color rubeus. Pili in corpore sunt nimij, nisi in pectore, uenæ lateæ, oculi rubei, pulsus magnus, parum uelox, dieta eius calida & humida, sicut carnes, daetili, mel, uinum forte. Hæc sunt eius signa quæ ex multo est sanguine, grauitatem sentit in corpore, & per hæmorrhoiden sanguis effluit ex consuetudine, & restringitur, scemina perdit menstrua. Hæc omnia abundantis sanguinis sunt signa. In humoribus ex colera rubea, habent alienationem, clamorem, instabilitatem, uigilias, non quiescunt, multum irascuntur, calidum habent tactum sine feбри, maciditatem, & corporis siccitatem, oculorum instabilitatem, aspectum quasi leonis, citrinitatem coloris. Ætas est iuuenilis, complexio naturaliter calida, fabulatores antea. Dieta calida & sicca fuit, sicut allia, cepe, sinapi, & similes herbæ calidæ, laboriosos ieiunatores, parum comedentes, multum bibentes uinum dulce & uetus, & similia. Vnde passio certificatur durior & molestior. Si humores sint melancholici, infirmus angustiat, tristatur, cogitosus fit & timidus, plorans & mala imaginans, solitudinem amans. Et habet omnia accidentia melancholicis uni-

li uersalia

uerfalia. Sed tamen habens in cerebro, ex colera nigra. Hęc habet proprie tumorē, triftitiam, quę accidūt ex nigredine & obfcuritate humorū, & turbiditate animorū. His fignificationib. fpecies huius infirmitatis intelligūt. Hippocrates in fecunda epidimie particula, cuius cor inquit complexionē habet calidam & ficcā, complexionem uero cerebri humidā, facile cadunt in melancholiam. Colera enim dominans ufq; in iuuentutem incenditur, & in coleram nigram conuertitur. Complexio cerebri cum frigida & humida fit, mollefcit & deficit, unde fumum melancholicum aſcendentem à corpore recipit, deinde obſcuratur, triftitia & timore ſibi dominantibus. Hęc duo accidentia melancholie ſunt propria. Vnde in aphorifmif Hippocrates: Timorem & triftitiam diu patiens, melancholiam intelligitur habere paſſionem. Hęc autem paſſio plurimum fit in autumno. Eſt & alia ſpecies melācholica, quam qui habent galli ſibi habere uidentur ſimilitudinē & clamant ſicut galli, & latrant ſicut canes, imō ſe eſſe dicunt canes, exeunt noctu ad monumenta, & ibi ufq; in diem morantur. Signa, quia color eſt citrinus, oculi obſcuri, ficci, concaui, os eius ſiccum, ſitiens multum. In pedibus eius uulnera, & puſtulę uidentur, in facieq; ſimiliter, quia offendens cecidit ſuper faciem. Cruribus ſemper habent caninos morſus. Nunquam ſanantur qui hac ſpecie infirmitatis. Oportet autem intelligatur quia hęc paſſio à parentibus hereditetur. Amor eſt confidentia animę ſuſpicioſa in re amata, & cogitationis in eadem aſſiduitas. Cuius ſignificatio, oculorum eſt concauitas, & eorum motio aſſidua, maxime palpebrarum, neq; lachrymantur, pulchritudinem habent in uiſu. Membra præter oculis in maciem mutātur. Pulſus eorum ſicut triftium. Sed ſi res amata nominetur, pulſus de ſua natura mutatur, diuerſatur & turbatur. Hęc eſt ſignificatio morborum in cerebro naſcentium. Oportet autem intelligi quia ſignificationes quorundam morborum, duorum uel trium, cōmunes ſunt paſſionum. Sicut eſt alienatio pertinens phreſi, & melancholie, & ſtupeſcencia, & paſſio nicauma uocatę, alię unius cuiuſq; morbi ſunt proprię, ſunt triftitia, & timor melancholie. Spuma quoq; epileſiæ. Vnde non eſt neceſſe in cōmuniſ ſignificationibus confidere, niſi proprias unde poſſit iudicare ſatagat his adiungere.

De paſſionibus quas patitur nucha, ſicut emollitione, titillatione, & ſimilibus.

Cap. IX. & X.

PAſſiones in nucha & neruis à nucha procedentibus, ſeptem eſſe perpenduntur, mollities, epileſia de ſpaſmo, epileſia, dormitationes, ſpaſmus, tremor, titillatio. Mollities eſt cum in initio neruus ad aliud quod membrorum ueniens oppilatur. Virtus enim motiua contrahitur ne trāſeat ad membrum illud, deinde membrum illud emollitur, ut neq; ſentiat neq; moueatur. Si autem oppilatio ſit in omnium neruorum initijs, auferitur

fertur sensus cum motu corporis totius, & inde actioni regitiue nocetur, & tunc epilepsia de spasmo uocatur. Quæ de phlegmate est frigido cerebri implente uentriculos. Si autem oppilatio in latere sit uno, totius illius lateris & faciei sit emollitio, & uocatur epilepsia uel paralyfis. Si quæ oppilatio in nucha sit in initio, fit membrorum quæ sub facie sunt emollitio. Et si unum latus nucha oppilatur membra illius lateris emolliuntur. Si uero sit oppilatio in neruis ad lacertos faciei uenientis initio, & hoc in latere uno, in latere illo faciei est emollitio, & uocatur paralyfia. Quæ paralyfis ex mollietate & spasmo nascitur coadunatis. Quia emollitur unius maxillæ lacertus & alterius spasmat. Si constipatio sit in initio nerui ad guttur uenientis amputatio fit uocis. Si in neruo ad pectoris ueniente lacertos fit angustia anhelitus. Et si in neruo qui uenit ad uesicæ lacertos, exit urina præter uoluntatem. Si in lacertorum natium neruo, exit sine uoluntate digestio. Itidem de cunctis est intelligendum membris, si ad lacertos eorum uenientes oppilentur nerui. Emollito enim neruo, membri sensus ex necessitate amittitur atque eius motus. Constipatio autem nascitur aut de phlegmaticis & crassis humoribus, aut de compressionibus. Compressiones aut sunt ligamētis, aut apostematis in nucha nascentis, aut ossis locum suum exeuntis, & neruum comprimētis. Iterum mollieties membri ex incisione sui nerui ad illud uenientis, & fractione ipsius si per latum incidatur. Quæ mollieties nunquam sanatur. Sed si per longum amputetur nihil nocementi membrum patitur. Galenus: Hæc passio inquit, plurimum senibus contingit, si eorū capita humoribus frigidis sint plena. Quibus si subito superuenerit calor, aut nimia frigiditas, humores liquefiunt, & in locum ubi neruus incipit descendunt. Maxime patiuntur hæc qui neruos habent debiles. Fortibus enim neruis raro hoc euenit. Significatio unde nerui intelligitur mollietio, satis est in proptatulo. Ex sui scilicet emollitione, & sensus, motusq; ablatione. Si ex humoribus sit phlegmaticis, fit subito sine causa exteriori. Si ex compressione sit ligamenti, intelligitur quia ex ligamento fuerit. Si de incisione aut compressione nerui, necesse est præcessisse percussionem aut casum. Aliquando tamen emollitio subsequitur, cum membrum à sui concatenatione dissoluitur. Propter humiditatem enim uiscosam infunditur ligamentum, & lubricatur os, ut exeat locum suum. Aliquando ex materia contingit. Sicut uidetur in fine acute passionis, utpote phrenesis ex emollitione membri. Sepe etiam ex colica passione ueniunt emollitio, & concatenationis separatio, cum morbus secundum crisin finiatur, natura humores expellente ab interioribus ad exteriora. Vidi autē multos ileon habentes quibus cubitorū separantur concatenationes, alijs coxarum, alijs motum spatulæ perdunt. Sed tamen horum sensus est perfectus. Paulus dixit quia multos colicam passionem perpeffos uiderit, & de emollitionibus extremitat

tum curati sunt, neque sensus perdiderunt. Epilepsia significationes quæ habens cadit supinus, uox, & uoluntarius motus amittuntur. Præcedit autem hanc passionem dolor in capite nimius, & plenitudo in faucibus. Vertigo & obscuritas uisus, frigiditas in corporis extremitatibus, titillatio in corpore toto, grauitas in motu, stridor dentium in somno. Urina nigra, hypostasis eius quasi farina crassa, aut scabies. Hæc passio plurimū senioribus contingit, & hominibus frigida & humida complexionis, & quorum dieta crassa est, & phlegmatis generatiua. Iuuenes non liberantur, si hanc passionem in calido tempore patiantur. Peior qualitas huius passionis, habitus est anhelitus mali, & diuersi, & suæ diuersitatis ablatiui. Separatio concatenationis palam est. Cum enim ossis frustum uideatur paret quod suas cõcavitates exierit. Aliquando in membro uno simul sunt emollitio, spasmus & separatio. Quod uidere poteris cum mēbrum emollitum, & separatum tremat contra sui initium. Aliquando uidebis separatum, spasmatum, & tremulum. Vnde oportet præuideri ne in medicina decipiaris. Paralysis est faciei tortio, & maxilla in latus unum motio. Quod contingit ex motiua uirtute ad lacertos faciei & oculorum non transeunte. Nascitur item paralysis ex spasmu unius maxilla lacerti, qui sanam maxillam sibi trahit. Cuius significatio, quia oculus infirmi ex parte sanilateris non potest claudi. Inferior enim palpebra, retinetur circa inferiora. Quem si sufflare præceperis, flatus ex una tantum oris parte exit. Quod fit quia maxilla lacertus in unum latus protrahatur. Quia uero sensus & motus amittuntur, omnes species emollitionis certificantur. Dormitatio nascitur unde & emollitio, ex neruorum scilicet constipatione. Sed tamen emollitionis causa est fortior hac. Vnde & sensus perditur & motus. Item dormitatio ex frigida complexione nascitur, quia neruus in suam partem cõplicatur & corrugatur. Et ideo parum uirtutis animatae ad illum potest transire, & quod transit, non perfecte transit. Aliquando ex nimia nascitur frigiditate niuis, & corrugatione. Aliquando ex nerui defectione, sicut illius qui super membrum iacuerit. Aliquando ex uentositate clausa subtus nucha, & ipsa comprimente nucha, quæ uirtutem motiuam oppilat, ne ad neruum transeat. Significatio huius passionis, quia quasi formicas ambulantes per membra sentit, sicut uidemus in super membra sedentibus.

De spasmu ex plenitudine. Cap. XI.

Spasmus est minoratio longitudinis membri infirmi in quantitate sua naturali. Quod aut in toto est corpore, & uocatur tetanus, quo corpus totum extenditur, uel multa membra in utraq; equaliter latera. Et est extensio erecta in neutra se mouens latera. Tetanus uero in acuta est passio. Si autem spasmus in membris est anterioribus, anterior spasmus uocatur. Hic fit cum passione in posterioribus lacertis. Si retro spasmus

mus uocabitur posterior . Tunc uero in anterioribus lacertis est passio . Spasmus autem est unius cuiusq; membri cum patitur neruus ueniens ad lacertos patientis membri . Spasmus uel tetanus siue ex plenitudine uel ex inanitione sint, aut ex mala complexionem frigida nascuntur , aut ex apostemate alicuius nerui calido . Ex plenitudine cum impletur neruus ex malis humidis & phlegmaticis humoribus eum extendentibus, & a longitudine sua, eum minorantibus, & lacertum ad quem ipse uenit neruus ad se contrahentibus . Vnde membrum infirmum curatur sicut succus de corio factus . Cuius si de aliqua re plus quam capere possit . Plurimum nascitur hic spasmus in pueris crassum lac suggestentibus, & multis sine cautela commestionibus, & neruorum defectioibus, eorumq; emollitionibus, & eorum extendendorum facilitatibus . Quorum sanitas est facillima . Significationes præcedentes spasmum in pueris, acuta est & continua febris, uigiliae, & constipationes uenarum, citrinitates colorum . Virilia membra fortia sunt & sicca, paruum ex plenitudine spasmum patientia . Qui cum euenit durus est sanari . Significatio eius quia uenit subitus . Dieta ante fuit pertinens plenitudini . Aliquando etiam post ebrietatem uenit . Hippocrates: Qui habent inquit spasmum, si febres quartanæ superueniunt cito soluitur spasmus eorum . Hæc enim febris ex putredine crassi & melancholici est humoris . Quod cum calefit dissoluitur, & consumit in membris . Oportet autem intelligi, quia si iuuenes & adolescentes epilepsiam, paralysem, apoplexiam, & epilepsiam passi in ætate fuerint, ex plenitudine pessima & molesta eis contigerint . Causæ enim has facientes passiones, ætatibus eorum non sunt conuenientes . Minus moleste sunt & citius deficiunt, si senibus in hyeme ueniunt propter concordiam passionum, ad complexiones eorum & naturas temporis anni .

De spasmi exinanitione. Cap. XII.

Spasmus ex inanitione, siccitas est nerui, & contractio sui cum contractione lacerti in se, & membri cuius erat minoratione, sicut uidemus in cordis citharæ, quæ cum igni appropinquant, aut calido aëri contrahuntur, & per se rumpuntur . Est autem hunc spasmum intelligi de inanitione præcedenti, sicut nimia solutione uentris, aut in mulieribus fluxu sanguinis, seu fluxu de uulneribus, siue de naribus . Similiter de resiccatiua, sicut labore, fame, uigilia, febre acuta . Hic spasmus peior est quàm ex plenitudine, humores dissoluit, & propter calorem desiccatur materiam unde spasmus . Si uero spasmus post febrem uenerit, ex siccitate & consumptione fit humiditatis propter calorem præcedentis febris, quod peius est priori . Maxime hic spasmus post febres quæ sunt ex apostemate cerebri nascitur . Vnde Galenus: Omnis inquit spasmus post febres nascens, pessimus est . Spasmus ex frigida nascens complexionem, aut est interior si-

cut cum ex humoribus frigidis congelantur, & corrugantur lacerti corporis, & maxime illi qui sunt super spōdyles dorsi, uel colli, seu totius corporis. Si in membris sit anterioribus, anterior uocatur spasmus. Si in toto corpore spasmus absolutus. Cuius significatio est, quia rubeus, uiridis, uel liuidus est color, oculi quasi foras exeunt, & maiores apparent quā fuerunt, infirmus quasi ridet, corpus inflatur. Sonant digiti eius, uigilias, urinæ solutionem, digestionis constipationem patitur. Urina paulatim exit sicut sanguis. In initio morbi patiuntur singultum, & dolorem in capite, cubitis & dorso, aliquando tremorem, & à lecto propter spasmū cadunt. Hunc spasmum & tetanum habentium expectet mors in diem quartum. Quē diem si transierint morbus transit, & spes est sanandi. Spasmus quem neruus patitur ex apostemate calido est, cum ad cerebrum uenit passio. Vbi apostema nascitur, inde pelliculæ patiuntur.

De tremore qui & paralysis dicitur. Cap. XIII.

Tremor contingit ex defectiōe motiue uirtutis, quę in trementi bus est membris. Est autem duabus de causis, aut scilicet de interiori, aut de causa exteriori. Ex interiori, sicut de frigida complexionē sicut patiuntur seniores, & aquā frigidam bibentes, siue in ipsa balneantes, seu nimium uinū bibētes. Multum em̄ uinum corpus refrigerat, uirtutem dissipat. Aut ex oppilatione crassorum humorū uirtutem motiuā cōtrahentium, ne perfecte transire possit ad membrum. Vnde deficit motio illius membri, aut de humoribus crassis in ipso membro coadunatis. Quia cum uirtus motiua membrum trahit sursum, ipsi sui grauitate deprimunt deorsum. Interq; duo motus ueniunt cōtrarij, qui iunoti tremor sunt uocādi. De exteriori causa, sicut angustia, ira, suspitione, & tremore. Titillationes, seu iectigationes de uentosa crassa & fumosa sunt nascentes. Quod intelligimus quia nō nisi frigidis nascuntur temporibus, & frigidis atq; phlegmaticis corporibus cum in aqua frigida balneentur.

De gibbositate. Cap. XIII.

Gibbositas aut est anterior, quod fit cum dorsi spondyles exeunt anteriorius, aut posterior, cum protenduntur in posterius. Aliquando etiam exeunt in aliquod laterum, & quod inde fit uocatur tortuosum. Exitus autē spōdylum, aut de causa est interiori, aut exteriori. De interiori, sicut cum humores sint crassi, & uiscosi, quibus nucha extenditur, & ligamenta spondyliū infundunt, & lubricę spōdyles efficiunt. Deinde separate locū suum exeunt. Itē de causa exteriori, sicut cū calidum apostema nascit in lacertis spondylibus uicinis. Quas cōprimēs de loco suo expellit, aut de uentositate subtus spōdyles se claudēt. Hęc spōdyles premit, & à loco suo secludit. De causa exteriori, sicut casu, percussione, & similibus. Gibbositas autē adeo est aperta ut nō significationibus indigeat. Sed tñ eā quę

que est ex apostemate sequit' tussis, angustia, anhelitus, que est ortomiosus. Oportet aut' intelligi q̄a gibbosi propter apostema pectoris ante etatē cito sunt morituri. Apostema em̄ nascens his quorū mēbra augmentant', & ipsū in pectore augmentabitur, neq̄ pectus propter hanc passionem dilatatur, neq̄ costę crescunt, cor autem & pulmo semper accipiunt incrementū. Quod cum fiat, pectus nimium stringit' propter non crescentes costas. Apostema uero, cor quoq̄ & pulmo semper augmentant', unde necesse est anhelitus constringat', ex qua duritie moriuntur. Hippocrates: Habentes gibbū cum tussi & anhelitu ante etatem moriuntur. Locum spondylis infirme poteris certificare, si super spondyles dorſi manū tuam à sursum usq̄ deorsum moueris. Cum autem manus tua super spondylem quæ foras exierit ceciderit, aut que sursum ascenderit, aut introierit, aut deorsum deuenierit, aut de medio dorſo se mouerit, intēdes quia ibi infirma sit. Hę sunt significatio- nes & causę morborū in cerebro & neruis ab ipso procedētibus nascentiū.

De passionibus quę nascūtur in membris sensuum, ab oculis incipiendum.

Cap. XV.

Passiones oculorum in coniunctiua, uel in cornea sunt, uel in uuea, uel in euagaoido, uel inter uueam & cristallinā, uel in palpebris, aut in angulorum oculis, aut in pelliculis uisus, aut in lacertis oculos & palpebras mouentiū, aut in uenis quę ad oculos ueniunt de pelliculis cerebri. Passiones in coniunctiua nascentes, sunt ophthalmia, tumor, duritia, prurigo, siuita, pectia, ungula. Ophthalmia est calidum apostema nascens in coniunctiua, & est triplex. Vna est nascens de causa primitiua, sicut sole, fumo, puluere, oleo calido, & similibus. Est & febris quam sine apostemate patiuntur oculi, cuius causa si auferatur, quies eis succedit. Significationes huius ophthalmiæ lachrymæ sunt, rubores, ardores, & omnia praua. Secunda est turbulentia in oculis, & rubor priore maior, & dolor. Nascitur hęc ab exteriori causa sicut & prima, sed fortior est causa. Aut de interiori, sicut de calido apostemate in coniunctiua nascente, propter humores calidos descendentes de cerebro, & defectione ipsius membri. Huiusmodi quædam est debilis, quædam fortis. Significatio debilis, quia causa sua discedente, & ipsa discedit. Est & durior, cuius significatio, oculorum tumor, dolor, durities, & multæ lachrymæ, plenitudo uenarum. Quod ex nimia fit materia, & fortitudine sui calida. Tertia durior est secunda, accidentia eam significantia duriora sunt, & fortiora, & maius apostema, tumor in ambabus palpebris ad exteriora inuersis, graues sunt in motu, oculorū. Ibedo, nigredo sua est altior. Quæ ex nimia est materia, & sanguinolēta. Tumoris sunt 4. modi. Vnus quē subito patiunt', & maxime est in seniorib'. Significatio eius color est albus, anguli oculorū quasi morsurā muscarū, aut cimi-

cuna

cum patiuntur. Secundus modus peior est, tumidior, & frigidior. Quem si tangas digitis, forma digitorum remanet ibi, aliquando lachrymæ habentur, aliquando non, paruus est dolor. Tertius est fortior, quem & si digitis perforet, nullum tamen uestigiū ibi remanet, neq; dolorem habet. Quartus est fortissimus, atq; maximus, in quo apostema oculi & palpebræ aufert partem usq; ad supercilia. Est autem apostema durum & non digitis perforandum. Color eius liuidus, dolor nullus, & plurimum in uariolis, & ophthalmia diuturna nascitur, & maxime in hyeme. Duritiem patiuntur oculi cum palpebris cum dolore & rubore, motuum grauitatem nimiam siccitatem, marcoris parua & dura coadunatione, grauitate aperiendi oculos in suscitatione à somno. Pruriginis significationes, lachrymæ sunt salæ, nitreæ, oculos incendentes, in palpebris rubores, & prurigines. Si uila est uena, sanguine plena & crassa, quæ semper augmentatur, rubescit & increpatur. Aliquando lachrymas habens, ruborem quoq; & pruriginem. Oculi quasi nebulam fumosam habent. Pectia est sanguis descendens ad coniunctiuam de ruptura uenarum. Quæ aut de percussiore nascitur, aut de uulnere. Vngula est superfluitas neruosi, nascens in maiori angulo oculi. Quæ extenditur usq; in nigredinem cooperiens uisum & contrahens. Hæc sunt passiones in coniunctiua nascentes. Quæ autē nascuntur in cornea, cancer sunt & uulnera, pustula, & pustulæ albedo. Cancer est calidum apostema durū, nascens in cornea cum dolore nimio pertingenti ad tempora, maxime in motu dolorem faciens capitis, & fastidium. Currit autem ad oculos acutus humor, ut non possint oculi acutum collyrium pati. Uulnerum sunt septem species. Quatuor nascuntur in superficie sua, & tria accubantia in ipsa. De quatuor in superficie, est unum fumo simile, incipiens à nigredinis oculi loco maiore. Secundum est profundius & minus eius color priore est albior. Tertium nascitur super coronam nigredinis oculi accipiens paruū locum albedinis. Color eius super nigredinem albus, super albedinem rubeus. Similiter omnes pustulæ & uulnera super nigredinē sunt alba, quia super cornea posita. Quæ autem super albedinem rubea, quia sunt in coniunctiua. Quartum uulnus est in extremitate corneæ, assimilatum furculæ. Trium occultantium, primum est profundum, cameratum, putredinis habens multū. Oculos cum stringas currit inde humiditas. Quod contingit, quia oculorū panniculi sunt cōmesti. Pustulæ nascuntur de humiditate in cortice corneæ se coadunante, & sunt multæ & diuersæ in colore, aut in dolore, aut in qualis futura sit ostensione. In colore, quia quædam est alba, quædam uero nigra. In dolore, quia quædam est nimij doloris, quædam uero parui. In ostensione qualis futura sit, quia quædam futura est sana, quædam maximam passionem generat, minimam uero cœcitatem. Hæc diuersitas aut est de materia, aut de loco suo. De materia, quia quædam multa, quædam pauca, aliquando

quando acuta, aliquando uirena, aliquando suavis, aliquando subtilis, aliquando crassa. De loco, quia aliquando post locum primum corneae, aliquando post secundum, interdum post tertium. Quae de materia fit multa subtili & acuta durissima est, & periculosa, cum multa materia extensionem in loco facit & acumen, quandam punctiōem. Si de materia est crassa & parua, salubris erit, & minus habens doloris. Quae sub primo est cortice minoris est doloris, & coloris nigri. Sed tamen spiritum contrahit uisibilem, & uueam nigredinem. Quae post secundum mediocris & salubrior est. Salubrior inquam omnibus pustulis quae in cornea sunt exteriori, ablatae perforatione oculi. Si autem putrescat cornea, aut eius fundatur pars, non magnum est periculum. Si remanet cicatrix non uisum contrahit, cum non super perforationē fit. Sed si super perforationem sit, & putrescat cornea, aut findat, perforat ad uueam. Et si cicatrix permaneat, contrahitur spiritus uisibilis, ne per foramen transeat. Est & aliter morbus qui retro corneam nascitur, aut de uulnere, aut de cephalaea, aut de ophthalmia, paruum sibi accipiens locum in cornea, unguam assimilans in forma. Est & aliter maioris capacitatis peior priori in extra mittendis oculis. Emissio autem ista de fissura nascitur cornea. Et est aut ex uulneribus, aut ex pustulis. Exitus autem quatuor sunt genera. Primum cum de uueae substantia paruum quoddam quasi formicae caput exeat. Quod qui uiderit, estimat quae pustula sit, sed differt, quia haec colorem secundum uueam habet. Ut pote si uuea sit nigra, & ista colore erit nigra. Si alba, & ista alba. Si glauca, glauca, & radix eius alba. Pustula in albedine oculi nascens, habet ruborem & pulsationem. Secunda species est maior similis uuae. Tertia est ita alta ut transeat palpebras, & ueniat ad cilia. Quarta uocatur acuta, & in exitu longa, ut pars corneae iungatur cum ipsa, & quasi caput acute efficitur. Panniculi qui dicuntur maculae oculi sunt subtiles in cornea exteriori, & quidam crassi in interiori. Haec sunt passionēs corneae. Uuea foraminis habet largitatem, atque strictionem. Largitas duobus est modis, aut naturalis, aut de apostemate in uueam nascēte, & eam extendente, aut de multa euagaoido. Haec sepe nascitur pueris & mulieribus. Quam qui multam habet, aut parum, aut nihil uidet. Parua res maior eis uidetur quam est. Secundus aut de magna est percussione, aut de calido apostemate. Strictio aut naturalis est, aut de mollitie uueae. Causam mollitiei diximus in praecedentibus cum causam accidentalem tetigerimus. Significationes harum duarum passionum sensui palam sunt. Si enim infirmum ad solem stare feceris, & oculos eius soli apposueris, perforationem uidebis in uuea, sicut maior aut minor sit quam oporteat. Passio inter uueam nascēs & cristallaoidē, aqua est & fumus ascendens à stomacho. Aqua ex humiditate est crassa, inter uueam & cristallaoidē congelata, spiritum uisibilem contrahēs ne foras exeat, Significatio sua, in initio quia infirmus quasi cimices,

muscas, fustes, pilos, splendorem uidet ante oculos. Sed hæc accidentia ex passione nascuntur cerebri, aut ex ore stomachi cum fumus inde ascenderit. Ex stomacho intelligimus, si perforatio oculorum clara & nullam maculam habens uidebitur, & imaginatio apparuerit ad tempus, ad tempus augetur, & ad tempus minuitur, & in oculis utrisque fuerit infirmus, in stomacho puncturam & ardorem senserit. Si uero uomitum, aut hierapicra acceperit, imaginatio aufertur & quiescit. Augmentatur cum nimium comederit, minuitur cum minimum. Imaginatio ex aqua est continua, in qualitate augendi & minuendi una. Neque augetur cum homo saturatur, neque minuitur cum parum comeditur, neque picra uel uomitu adiuuatur. Aliquando ab uno oculo incipit, & cum perfecta sit, uisum contrahit, est autem multarum specierum. Quaedam enim colorem habet oculorum, quedam uitreum, quedam album, alia hyacinthinum, alia uiridem, alia uenetum. Aliquando tamen ex aqua non est hic color, sed potius est euagaoidos exiccatio. Quod discernitur, quia in aquatica imaginatio ab initio uidetur. Cui si quis medicetur redit uisus. Quæ ex desiccatione euagaoidos sit, nullam imaginationem habebit. Oculi minorantur & consumuntur. Vnde hæc passio oculorum uocatur consumptio. Ex aqua aliquando oculi si medicentur proficitur, aliquando nunquam inde adiuuatur. Quod probabitur si oculo uni clauso digitus superponatur & de altero prospiciatur. Si ergo perforatio oculi large dilatetur adiuuat. Sin autem pro impossibili habeatur. Altera probatio, infirmus in sole stet, & te aspiciat firmiter. Tu uero super superiores palpebras utrumque tuum pollicem pone, & subito inde tolle. Si aquam uideris moueri & dispergi, desiste medicari, quia nihil eum adiuuabis. Quod si aqua steterit medicina proderit. Passiones in palpebris nascentes, sunt auratus, scabies, grando, petrositas, uiscositas, accubitas, coopertio, pili superflui, pediculi, hordeum, pili inuersi, morum, fauus, formica, glans, casus ciliorum. Auratus est pingue corpus & uiscosum cum neruis & pelliculis telatum nascens in palpebra interiori desuper propter mala accidentia maxime in pueris. Signa quia palpebra emollita, non secundum quod oportet sursum ascendit, neque splendorem potest uidere solis. Quem si aspexerit cito lachrymatur, & sæpe ophthalmiam patitur. Scabiei quatuor sunt genera: Vnum nascitur desuper in interiori palpebra, & est asperum, alterum asperius & rubeum grang, & dolorosum. Ambo oculi habent humiditatem. Tertium, fortius est & asperius, ut interior palpebra quasi ficus uideatur, fissa, & est rubicundus, in quo maior dolor, grauitas & prurigo habentur. Quartum autem fortissimum est & rubicundissimum, dolorem habens maximum, grauitatem quoque & pruriginem, asperitatem, atque grauitatem, & in palpebra duritiem. Hæc species diuturna est. Grando humiditas est congelata in interiori palpebra, sicut grando alba. Est autem de humoribus frigidis & phlegmaticis. Petrositas est hu-

mor in

mor in palpebra sicut petra. Viscositas aut unius est palpebrę cum albedinę oculi, & nigredine, aut ad se inuicem utriusq;. Hęc nascuntur aut ex oculorū uulneribus, aut ex ungułę medicaminibus, & similibus. Accubitas est grauitas in palpebra de uentositatę crassa. Sentit autem infirmus cum à somno excitetur, quasi arenam aut puluerem in oculo. Coopertionis tres sunt species. Vna est altitudo superioris palpebrę, cum oculo non possit cooperire. Hęc autem aut naturaliter est, aut quia palpebra nō est confuta ut oportet. Secunda est palpebrę paruitas naturalis. Tertia inuersitas inferioris ad exteriorē. Hęc autem ex uulnere nascitur, aut ex superfluitate carnis propter uulnus. Ordeum est apostema nascens in extremitate anguli palpebrę ut hordei forma. Pediculi sunt minuti nascentes in palpebris. Plurimū his qui dietantur unde humores in corpore nascantur. Morum est carnis peortia rubea pertingens nigredini suspensa intus in oculis nascēs ex putredine sanguinis. Formica est fissura nascens in extrema palpebra. Vnde paulatim ora palpebrę cadit. Fauus est quasi formica, sed uueo humori magis est uicina. Pili nascuntur in palpebra interiori contra oculo pungentes eum, in quo humores coadunari faciunt. Palpebra autem emollitur, & inde in oculo propter punctiōem lachrymę augmentantur. Hoc autem ex humoribus est putridis coadunantibus se in palpebris. Cadere cilia aut ex acutis est humoribus, aut ex alopetia. Estq; cum palpebrarū grossitate, & duritie, rubore & eorum dolore. Glans nascitur in oculis sicut in membris totius corporis. Passio nascens in angulis palpebrarum, uulnus est inter nares & angulum. Quod cum aperiat, inde putredo egreditur. Aliquando hęc putredo ad nares currit, per foramen quod inter nares & oculo existit. Aliquando exit subitus palpebrę cutem, & corrumpit eius cartillaginē. Qđ potest intelligi, qđ stricta palpebra putredo inde effluit. Est & alius morbus, id est, magnitudo carnis maior quā oporteat. In angulo maiori oculi humiditatem ab oculo uenientem contrahit, ne ad foramen narium transire possit. Passio nascens in perforatione utriusq; nerui, est oppilatio ex nimia humiditate neruum circundante, & ipsum comprimente, aut ex apostemate uicinitus nascente, & similiter neruum comprimente. Vnde aut aufertur uisus, aut minoratur. Signum, grauitas est capitis, maxime contra inferiorē partem oculi. Est etiam ex humore intra neruum descendente, & eum oppilante. Signum, quia pili, cimices, muscę apparent in initio morbi ante oculo. Neq; in oculo aquę uidetur significatio. Si autem claudatur unus oculo, alterius foramen non dilatatur. Hęc oppilatio est peior quia spiritus uisibilis non potest ad alterum oculo trāsire & dilatari. Est & altera passio id est, contusio nascens ex percussione casus, uel capitis collisione, aut ex nimio uomitu. Hęc passio aut aufert uisum ex toto, aut minorat. Est & altera id est, nebulositas quę ex defectiōe est spiritus uisibilis à cerebro uenientis

& paupertate sui. Est & altera cum homo in nocte nihil uideat, ex crassitudine est spiritus animati, & turbulentia humoris. Idem patiuntur quia se remota non uident, propinqua uero aspiciunt. Passiones nascentes in neruis & lacertis oculos & palpebras non mouentes, propter cerebrum patiuntur. Signum eius rei, quia motus utriusque oculi corrumpitur. Aliquando contingit in alterutro duorum neruorum ad oculos uenientium. Signum, quia motus illius oculi corrumpitur ad quem ueniebat ille neruus. Aliquando fit in diuisione utriusque nerui. Vnde lacertus ille corrumpitur à quo diuisio illa mouebatur. Lacertos oculos mouentes diximus cum de membris tractaremus. Vnusquisque enim oculus, nouem lacertos habet. Sex oculum mouentes, tres radices nerui unde spiritus exit constringentes, & oculum sursum leuantes. Sex mouentes qui sursum sunt si emolliantur, deorsum oculus deprimitur. Si spasmentur sursum erigitur. Inferiores si emolliantur sursum oculus erigitur. Si spasmentur descendit inferius. Lacerti angulorum emolliati, oculum mouent in alteram partem. Si spasmentur, in alterum angulum oculus mouebitur. Ambo lacerti oculorum regitiui, emolliati, aut spasmati, dolorem oculorum sunt facturi. Tres lacerti qui in initio sunt nerui unde exit spiritus, ad hæc facti sunt ut diximus, ut neruum teneant, & contrahant à motu, oculumque leuent superius. Qui spasmati non nocent oculis. Sed emolliati nocent, quia oculum exire faciunt. Quod aut de interiori est causa cum materia ad neruum & lacertos descēdat, aut de exteriori sicut percussione. Si exeunt oculi, & uisus sanus remanserit, significatur neruus luminaris extendi ex nerui mollitie eum tangente, & stringente. Si autem uisus perierit, significatur nerui emollitio luminaris. Si oculi ex percussione, uel qualibet huiusmodi re exierint, & uisus sanus fuerit, intelligimus quia solus lacertus læsus sit. Quod si uisus annulletur, neruus proculdubio est læsus. Lacerti palpebras mouentes, sicut diximus sunt tres, unus sursum erigens, duo inferius deprimentes. Si leuans sursum emolliatur, palpebra non leuabitur. Si spasmetur non claudetur. Si ambo deprimentes emolliantur, palpebra non leuatur. Si unus tantum media leuatur, & media claudatur. Si uero lacertus molliatur, media palpebra ad sanum lacertum torquetur. Si spasmetur, palpebra ad infirmum lacertum reuoluetur. Significatio passionis uenarum à craneo capitis ad oculum uenientium, extensio uenarum frontis, & temporum. Venarum quæ sub craneo sunt significatio, nimia est sternutatio, & assiduus humorum cursus per nares, atque oculos. Venæ frontis & temporum si patiantur, non extensæ uidentur. Hæc sunt passiones oculorum, & causæ, & significationes earum.

De auri

PAssiones membrorum auditus, aut uniuersales sunt omnibus, aut in solo uno membro nascuntur. Vniuersales sunt dolores ex mala cōplexione uenientes, siue ex apostematibus, seu iuncturarū separationibus. Ex complexione mala calida, sunt ardor, rubor, calor circundantes auriculas. Quibus accedens causa actualiter frigida eas adiuuat, si dolor ex frigida sit complexione. Si dolor ex frigida sit cōplexione, erit sine rubore & ardore. Quem adiuuat causa actualiter calida, maxime si infirmi dieta fuerit ante refrigera aqua. Complexio humida & sicca, nullum auricularum dolorem generat. Apostemata calida faciunt dolorem nimium, & pulsationem. In capite & in fronte grauitatem, in facie ruborem. Quæ si magna sint, non erunt sine febris. Frigida faciunt grauitatem, & extensionem, sine pulsatione & non multo dolore. Quælibet harum passionum in perforationibus fuerit auricularum, dolores omnes faciet hos in profunditatibus eorum. Si uero in primis instrumentis, aut in auditus neruis, dolorem gignet intra craneum capitis, in parte pertinente auricularum fundamentis. Si exteriora membra patiantur foraminis palam erit sensui. Iuncturæ separatio sicut fractura & cōtusio, si interiori est eo auditus cū sensu intelligit. Sanguis enim inde egreditur. Si infirmius auditus sit instrumentis, aut in neruo, percussio fuerit exterior, aut contusio. Si intrinsecus passio auriculas circundet, & percussio uel contusio præcesserit, constat quia instrumenta auditus aut eorum neruus fracturam, siue contusionem patiantur. Passiones membrorum auditus, aliæ in primo foramine nascuntur, aliæ in membro quolibet interiore, siue neruo auditum faciente. In primo foramine, uulnus, uerruca, caro superflua, uermes, aut mundicia, uel aliquod corpus cadens extrinsecus uel aqua, uel bestiola, sicut cimices, musca, uel uentositas. Vulnus quia apostema quod ante fuerat rumpitur. Signum eius quia sanies ab auricula egreditur. Vermes nascuntur ex putridis humoribus. Quorum significatio, intra auriculas est prurigo, & sentitur eorū motio, & exeunt foras aliquando. Caro superflua, uerruca atq; mundicia, de superfluis humoribus sunt orientia. Quæ in propatulo uidentur, si infirmi auricula soli apponatur. Similiter quod in ipsam cadit de foris, palam est sensui. Aqua esse perpenditur cum quis balneatus fuerit, aut capite lotus. Hæ omnes passiones si magnæ sint, uiam auditui claudunt, & surditatem faciunt. Si paruæ, detrahunt auditus, quæ inde neruo nascuntur, sunt sonitus, susurrus, uoces non reales. Quæ contingunt ex uentositate in panniculis cerebri se claudente, ex parte auricularis nerui, siue nerui auditus, seu sui instrumēti, aut sunt ex humoribus in illis locis se mouentibus. Si ex crassis sint humoribus, grauitas cum sonitu in his locis & in capite sentitur. Si ex uentositate sit tetinatio.

Gravitas auditus quæ surditas uocatur, si ueniat ex accidentibus quæ membra sua patiatur, aut ex mala erit complexionem, aut ex morbo officiali sicut oppilatione, ex apostemate, uel crasso humore, aut ex iuncturæ separationem, sicut fractura uel fissura. Aliquando gravitas ex cerebro nascitur cum quodlibet supradictorum trium patiatur. Si autem auditus uni auriculæ auferatur uel ambabus, & alij sensus omnes siue plures infirmetur poterit intelligi, quia passio ex cerebro sit. Sed si alij non corrumpantur, auditus uero solus damnetur, neruū ex quo est auditus, aut instrumentum eius pati intelligimus. Audito uero ablato siue minorato, & passione neq; in foraminibus auricularum, neq; in exterioribus membris apparente, si infirmus uersus auriculas dolorē grauitate in capitis inferioribus sentiat, intelligimus crassos humores ad neruum & auditus instrumentum decurrentes. Quod si cum tetinatione fuerit, & pulsatione percipitur esse ex apostemate. Si cum fractura, uel percussione, intenditur neruus fissus siue fractus uel commissus esse. Item auditus deficit ex debilitate uirtutis audibilis, sicut senioribus contingit. Aliquando fit surditas, cum puer procreatur in uulua, si natura auditū uel eius instrumentum negligat perforandum, ex sui defectio, uel ex materię crassitudine. Item ex acuta ægritudine cum humores colerici ad cerebrum ascenderint hos iuuat si per digestionem purgent colera. Sicut Hippocrates in aphorismis; Colericam inquit solutionem habentibus surditate superueniente solutio tollitur. Surdis si solutio colerica superuenierit surditatem tollit. Hæ sunt passiones in membris auditus nascentes.

De membris odoratus.

Cap.

XVII.

Passiones in membris odoratus, uel in naribus sunt uel in pelliculis eas operientibus, uel in osse colamentum assimilante, & in pelliculis cerebri illud os operientibus, uel in primo instrumento odoratus, id est, in uentriculis cerebri quæ similes sunt mammillarum summitatibus. In naribus ex mala cōplexione uel morbo officiali, uel iuncturæ separationem. Ex mala cōplexione, uel eius significatione, uel causa, sicut in superioribus hic intelligas. Ex morbo officiali in nascēti naribus, ex apostematibus fit uel uulneribus, seu carne polipodiū assimilante. Quia sicut illud animal cum quis uelit accipere pedibus nares oppilat suas, ita hæc caro nares humanas. Quod palam sensui maxime si nares infirmi opponant soli. Hęc passio adeo est magna, quia cum nariū uias oppilauerit odoratum tollit. Quem si non ex toto auferat, tamen minorat. Contusio uel fractura si parua sunt, odoratum auferunt. Si parua, minorant eum. In narium pelliculis ex mala complexionem, uel ex calido seu duro apostemate fit. Signum apostematis calidi, quia grauitatem, pulsationē infirmus in naribus sentit. Si durum fuerit grauitatem, & tetinositatem sine pulsatione. Passio hæc uoci solet nocere, in osse colamentū assimilante, & in pelliculis ipsum operientibus oppilatio & factor

fœtor nascuntur. Oppilatio ex crassis humoribus foramina ipsius ossis oppilantibus. Sentit infirmus grauitatem uenientem ex naribus in capitis interioribus. Pelliculæ oppilantur uel ex crassis humoribus, uel ex apostemate calido, seu duro. Tunc sentit infirmus sicut in capite apostema habeatur. Fœtor uel ex putredine est ossis colamentū, assimilantis uel de humoribus fœtentibus in foraminibus suis uel pelliculis se inuisantibus. Aliquando etiam fœtor est cum humores in cerebro sint fœtentes. Quod habentes, febres habent in capite & dolores. Fœtor nascens de humoribus putridis in foraminibus ossis minorationem facit uocis. In instrumento odoratus coriza est & minoratio odoratus. Coriza est humor humidus descendens à uentriculis proræ cerebri naribus. Est autem de calore uel frigore quæ patitur cerebrum, sicut uidemus in his qui in calore morantur solis, dissoluuntur enim in capite humores, & effluunt ad nares. Contingit etiam his qui in frigiditate stant aëris, in quibus humores qui solent dissolui clauduntur, & augmentati influunt naribus. Minoratur odoratus, uel aufertur ex mala complexionem nimia, uel ex officiali morbo, sicut oppilatiōe ex apostemate, uel humoribus crassis & uiscosis, aut de separatione iuncturæ. Hęc si sint magna aufertur odoratus. Si parua minoratur, horum signa alibi iam diximus. Cum ergo uideris infirmum harum aliquam habere significationem, in prora cerebri naribus pertinenti, non dubium quin passio in uentriculis sit proræ cerebri, & in instrumento odoratus, id est, uentriculorū extremitatibus. Si autem uideas hominem naribus loquentem, intellige in ossis colamento simili esse passionem. Sin autem in uentriculis erit proræ cerebri, & in instrumento odoratus, atq; pelliculis ipsius.

De lingua & oris parte linguæ pertinenti. Cap. XVIII.

Passiones linguæ aut in ipsius corpore, & in circumstantibus ipsam nascuntur, aut in neruis ad eam uenientibus, & parte cerebri unde ipsi procedunt nerui. Sunt autem apostemata gustus corruptela, pustulæ latæ, & extensæ, in pelliculis exterioribus linguæ, & omnibus partibus buccæ, suntq; albi, colore plurimum nascentes pueris, & infantibus malum lac suggestibus. Vnde aliquando totum os patitur, ut usq; ad meri perueniat, & stomachi pelliculas, & nigri sunt coloris. Apostema linguam magnificans, & ab ore exire faciens, exilium uocatur linguæ. Est & aliud apostema quod uocatur rana, ideo quod sicut rana nascitur sub lingua. Est & aliud calidum & sanguinolentum, unde lingua patitur tota. Corruptela gustus aliquando in amaritudine est, ut infirmus amarum saporem sentiat in ore, & in omnibus quæ comedit. Quod contingit si substantiæ linguæ humores dominantur colerici, aut toti ori sicut in febribus uidetur tertianis, & in ictericis. Aliquando quidam in ore dulcedinem sentiunt, & in omnibus quæ comedunt. Quod ex sanguinis sit dominatione in lingua & toto corpore. Qui
dam

dam falsa saporant, & ex phlegmate falso. Similiter de cæteris humoribus intelliges. Passi nerui per quem sentit gustus, ablatio uel minoratio est gustus. Quod consequitur cum paruus sapor in ore sit uel nullus. Patitur etiã ille neruus unde motus, & loqui linguæ dat grauitatem, aut loquendi ablationem. Hæ nascuntur ex mala complexione phlegmatica & crassa ad neruum descendente, aut ex iuncturæ separatione, aut ex collisione in cerebrũ cadente. Significatio unde certificatur itidem ut in superioribus certificabitur. Aliquando lingua patitur grauitatem, & loquendi ablationem de passione partis cerebri unde neruus procedit qui ad linguam tendit, aut ex toto cerebro. Quod uel ex mala cõplexione, uel morbo officiali, sicut in phrenesi uidetur, & per acutis passionibus, & sicut in epilepsia, paralyfi, & similibus, ex frigida & humida complexione nascentibus. Hæ sunt significatiões passionum in lingua nascentium.

De ore. Cap. XIX.

PAssiones in membris oris, aut sunt in labris, aut in dentibus, uel in carne quæ in toto est ore, uel in uulua, & utraq; glande. In labris est fissura, hæmorrhoidæ, pustulæ. Quæ omnia ex sanguine nascuntur & colera rubea. In dentibus dolor nimius, corrosiones, exacerbationes, dormitationes & perforationes. Dolor aut ex complexione calida aut frigida, quas patitur ad ipsos neniens neruus. Intelligitur ex causa calida actualiter uel frigida, eis conuenibili uel inconuenibili. Est etiam ex calido apostemate in carne dentium nascente. Dentes enim sunt impossibiles cum non sint sensibiles. Intelligitur quia dens ruptus nullum dolorem patitur. Dolor ergo ex mala est complexione neruos passibiles faciente, uel ex calido seu frigido apostemate. Causa quiescendi dolorem cum dens extrahit quia neruus non tunc extenditur, sed ablato dente dilatatur. Neq; apostema habet unde comprimatur, & habet loci spacium unde fumus exeat dissolutus, & medicina loco infirmanti apponitur cum dens auferatur, ut citius sanetur. Corrosiones dens patitur, ex humorum acutorum, & cito putrescentium, dentesq; comedentium putredinibus. Perforationes sunt corpus citrinum cooperiens dentes ex fumo ascendente à stomacho. Exacerbationes aut de exteriori causa cū comeditur res nimis acida, aut de interiori propter acidos humores stomachi. Dormitationes ex causa nimis frigida actualiter, sicut niue, glacie, & aqua nimia frigiditate. Casus dentium atq; motus, aut ex humiditate est gingiuę atq; nerui dentes ligantium, aut ex putredine gingiuę, & eius cõmestione, aut ex loci ubi appositi sunt largitate. Largitas ista aut naturaliter est sicut in dentibus puerorum ex defectiõne sua & lacte ad ipsos currente, & aliorum dentium fortium necessitate propter sicca cibaria, & duras res frangendas, aut ex siccitate sua, sicut in senioribus dentes cadere uidentur, quia loca ubi prius tenebantur cum desiccantur in quantitate minorantur.

minorantur, & prior compositio disturbatur, sicq; labuntur. Audiui autem quosdam dicentes, quia cum senioribus dentes caderet, locum cadentium alij nascentes supplerent. Sed non est credendum, quia materiã preparatam dentibus nascituris, in corporibus seniorum difficile est inueniri. Quæ gingiua & caro patiuntur, dentium apostema est calidum, infirmo dolorem faciens, & pulsationem gingiue & dentium. Est & alia passio tedulis uocata cū in putredinem mutetur calidum apostema unde putrescit gingiua. Aliquãdo uuluam cadere facit, & odorem oris corrumpit. Est & passio quæ uocat adrilis. Caro superflua in dentibus nascitur inferioribus propter calidum apostema. Æstimat tamē infirmus aliquid cōmestorum remansisse in dentibus. Fluit etiam sanguis de gingiuis, quod ex uirtutis pascitiuæ defectione contingit. Caro oris idem patitur, quod & gingiue, apostema calidum scilicet, & putredinem, & sanguinis fluxum. Nascitur in ore fœtor, quia ut dentibus est, aut ex putredine gingiuæ, aut ex putido in ore stomachi phlegmate cum cursu saliuæ qui ex cerebri est humiditate. Ex stomacho intelligitur quia odor nihil horum habet quæ diximus, & fœtor cum comederint minuitur. Vuula calidum apostema patitur sentiens dolorem & pulsationem intra buccam interiorem, & in transglutiendo molestationem & emollita cadit. Quod intelligitur, quia quasi rem suspensam in gula sentit infirmus. Cū autem os aperitur & lingua emittitur, uuula longior quam fuerit uidetur, & frustulum eius summum rotundatur, radixq; eius subtiliatur. Si ergo cadere diu moretur incidatur.

De passionibus in membris anhelitus nascentē. Cap. XX.

PAssiones in membris spiritus, in gula uel in gutture, aut in pulmonis nascuntur canalibus, uel in ipso pulmone, uel in pelliculis costas operientibus uel in lacertis, siue in diaphragmate, uel in corde. In gula, quia in utraq; nascuntur glande, quæ uocantur amygdalinæ, & saliuæ sunt generatiuæ. Quædam in lacertis, quædam in gulam uestientibus, pulmone quoq; & guttur. Quædam in uia gulæ nascitur. Amygdalinæ calidum apostema patiuntur. Signum eius, dolor est loci illius, maxime cum transglutienda glutuntur, & rubor in exteriori gula habetur. In lacertis est squinantia & suffocatio. Squinantia est calidum apostema in gulæ uel merilacertis. Si apostema in lacerto est interiori appellatur sunuchi, & est pessimum in transglutiendis. Si in lacerto exteriori, appellatur punuchi. Quod infirmi in angustia anhelitus patiunt, & molestatione eius & in orthoimia ipsius, & febribus, uocis quoq; minoratione, & unguæ dolore, colli & faciei rubore, & extensione, & transglutiendi duritie, oculorumq; cõcauitate. Suffocatio est calidum apostema in lacertis gutturis. Quod si in exteriori lacerto sit, absolutam suffocationem est uocari. Si in interiori lacerto, canina uocabitur suffocatio. Huius accidentia sunt squinantia. Sed tamen squinantia fortiora sunt & du

riora. Huiusmodi infirmi semper sunt aperti oris, nulla cibaria possunt trāsglutiri, nec humida sicut iuscula, & sunt sicut suffocati. Oppilatio ista augmentata os etiam meri oppilat. Aliquando cum ad aliquod lat. orent transglutiendum, quod transglutitur per foramina ascendit palati, & per nares exit. Aliquando hac passione suffocatio fit propter motum spondylium colli. Quod maxime contingit pueris ex debilitate ligamenti spondylium. Aliquando ex passione uel casu solet euenire, in hac specie nihil ualet medicina. Separabilior uero suffocatio salubrior est, cum appareat apostema in gula aperto ore & linguæ emissionem. Item si apostema & rubor extra gulā & peritus appareat. Pessima est & mortifera cum nullum appareat apostema.

De passionibus in gula & pulmonis canalibus. Cap. XXI.

PAssiones in gulæ, gutturis & canalium pulmonis pelliculis. Sunt catarrus, humores humidi, ad nares de cerebro ascendentes, & ad gutturam mergi, guttur & canales pulmonis. Quæ si ad nares descenderint, corizam est uocari. Si ad guttur & canales pulmonis, unde passio fit in pelliculis, raucitas & parua generatur tussis. Si in pulmonem & pectus descēderint, tussis inde fit fortis. Hic catarrus aut est de calore quem caput patit in æstate de solis incensione, aut est de frigiditate sicut in hyeme de aëris frigiditate. Qui de calore infirmantur, calorem patiuntur, & in facie ardorem & in capite. Sentiunt autem humores in gulam & nares acutos ascendentes, & in gutture, canalibusq; pulmonis asperitates. Si sit ex frigore in prora capitis sentit extensionem & fronte, & oppilationem in narium ad buccam perforatione, ut pulsus inde minuatur, & auferatur, & uox minoratur. Febris acuta plurimum sequitur catarrum, & dolor capitis cum rigore. Raucitas gutturis nascens catarro, & raucitas canalium pulmonis, in initio est quasi grauis. Item quidam raucitatem patiuntur non tamen ex catarro, quam gignit calida complexio. Sicut in febribus uidetur, aut frigida sicut boreæ flatu. Hæc raucitas est sicca, nulla proiciens humida. Item nascitur raucitas ex complexione humida, quam guttur & canales pulmonis patiuntur, unde infunduntur & molliuntur, cum aër pulmonem exierit, & per hæc membra transierit, uox clara propter humiditatem non fit. Hi neq; asperitatem neq; dolorem sentiunt in his locis. Aliquando quoq; raucitas & tussis ex causa nascuntur exteriori, sicut puluere, & fumo, & clamore nimio. Quæ faciunt asperitatem & apostema in gutture, & pulmonis canalibus cū dolore. Oportet autem intelligatur quia catarrus & raucitas in senioribus non cito maturantur, sicut Hippocrates in aphorismis testatur.

De pulmone. Cap. XXII.

PAssiones pulmonis sunt tussis fortis, anhelitus, asma, angustia spiritus orthopnoica, peripneumonia, scretus sanguinis, & laniei, id est phthisis

phthisis. Tussis aut ex catarro, aut ex mala complexione nascitur. Ex catarro, quia cum humores à capite descendunt, & ad pectus & pulmonem ueniunt tussim faciunt, maxime si materia sit acuta & cōmestiuua. Vnde pustulæ nascuntur in pectore. Quam tussim habentes, aliquando acutos & subtiles screant humores. Quorū materia multum est pessima, siue screent siue non. Quia si non screant remanet in pectore non maturata, & pulmonem percutit incrassata. Si screatur tussis nimia efficitur. Hæc enim materia subtilis non à pulmone facile ascendit ex subtilitate sui. Reuertitur enim cum ascenderit, & in eundem locum ubi prius fuit descendit. Vnde tussis augmentat, pulmoq; & pectus mouentur. Neq; possumus securari quin tunc aliqua uenæ crepent pulmonis, & ueniunt in putredinem de screatu sanguinis. Aliquando screant phlegma subtile, aliquando uiride, & quidam diuersas febres patiuntur secūdem quod putrefit in pulmone de his humoribus. Quæ tussis cum diuturna sit, diuersas screant causas. Dixerunt quidam medici, quia homines diuturnas tusses habuerint, & quasi grauedinē screauerint. Dicunt alij quia sicut lapidem in uesica nascentem screauerint, cum quibus screatibus tussis aufertur, & ipsi sani efficiuntur. Causa lapidis fuit, quia materia crassa in canalibus pulmonis morata fuerit, quæ quasi lapidem se fecerit. Quæ autem tussis ex mala complexione fit, aut de calida est, cuius significationes calor in anhelitu, fitis & defectio recipiendi frigidum aërem, & rubor in facie. Aliquando quidam citrinum screant, aut de complexione est frigida, cuius significatio, facies est liuida, neq; sitim habet, neq; calorē. Nocet aër frigidus, iuuat calidus. In multis autem passionibus tussis nascitur, sicut pleuresi, peripneumonia, screatu sanguinis, aut saniei, dolore et patis. Quod in suo loco sumus dicturi. Venit autem iterum tussis ex asperitate gutturis, aut ex acutis cibarijs, seu stipticis, aut ex puluere, siue de aliqua alia re in canales pulmonis cadente. Hæc tussis est sicca. Item hæc eadem nascitur de crassis humoribus in uia pulmonis se inuiscantibus, neque tussi exeuntibus, aut de aliqua materia quæ dispergitur, & cadit antequam egrediatur. Anhelitus & asma, & orthopnoica, spiritus angustia nascunt. De cōstrictione uiarū pulmonis, fiunt orthopnoica, & spiritus angustia, frigidus, crassos, & uiscosos humores in uijs ipsis se inuiscentes & claudentes, intelligimus ex magnitudine spiritus sui, sine febris spissitudinibus quomodo stringens nares patiuntur, aut laborantes in cursu spissitudine anhelitus. Cum autem huiusmodi infirmus iaceat supinus, augmentantur. Si erectus alleuiantur. Somnus eorum paruus, emittere aërem suauius est quā recipere. Causa tussis est, quia natura uult emittere crassos humores illos. Magnitudo anhelitus, quia in hac passione non deficit uirtus. Spissitudo, quia aër propter angustias uiarum non intrat quantum sufficiat, & facit natura ut multis uicibus aërem trahere sufficiat, quantum prius una uice facie

bat. Orthopnoica & sessio quia lacerti pectoris & eius pelliculæ cū iaceat supinus super pulmonem cadunt, & uias comprimunt. Neq̄ potest spirare infirmus si non sedeat aut erigat. Vnde hæc passio uocat̄ orthopnoica, anhelitus, angustia spiritus, uniuersale est accidens huius passionis, & multarum aliarū quæ in instrumentis spiritus sunt. Quia hæc mēbra si patiant̄, eorum actio necesse est minuatur. Oportet autem intelligas quia passio ista sine screatu in hidropisin cadat. Anhelitus, & orthopnoica nascūt̄ ex calore qui est ex fumo cordis, & implet pectus & pulmonem. Significatio anhelitus, & pulsus magnitudo, sitis nimia, & maior amor trahendi aërem quam emittendi sicut in peripneumonia uidetur. Aliquando ex angustia spiritus ex apostemate in splene nascitur, & interdum ex mollitie lacerti pectoris cum materia mutetur ad pulmonem propter uicinitatem. Quod contingit ex defectione pulmonis, proiecta ex his membris recipientis. Significatio huius passionis, febris est continua & fortis, angustia spiritus, & tussis. Dolor grauis in prora capitis, rubor in maxillis, & oculis. Venæ sunt plenæ, tument palpebræ, sentitur ardor in facie. Sitis est nimia, desiccatio in lingua, maxime frigidi aëris desideria. Causa febris, quia calor apostematis ad cor transit. Tussis omnem passionem sequitur, quæ in instrumentis est spiritus, & angustia propter constrictionē apostematis in pectore. Calor sequitur calidum apostema. Rubor maxillarum & oculorum ex accensione fumi calidi est, qui de pulmone ad caput ascendit & faciem. Causa ruboris in maxillis, qui rubor proprium est accidens in peripneumonia, quia maxillæ sunt teneræ, & carnis rare. Vnde calidū fumū cutis accipiunt q̄ alia pars faciei. Ardor, sitis, & linguæ siccitas, calorem pectoris & cordis sequuntur omnia. Si passio ista de materia sit colerica, omnis eius significatio fortis est, & molesta, atq̄ periculosa. Si materia est ex sanguine, significatio non adeo est magna. Pulsus in hac passione est æstuosus, cum autem apostema saniem facere incipiat, patiuntur acutam febrem, rigorem, atq̄ tremorem. Si ex uno latere sit putredo, sentit infirmus grauitatem illius lateris, & si iaceat in latere sano, sentit alterum latus graue, aut quasi rem aliquam ibi suspensam. Aliquando in pectore nascitur dolor sine tussi. Quod significat passionem uentositatis extendentem. Pulmo tamen & costarum pelliculæ nihil habent. Screatio sanguinis aut de pulmone est, aut de cæteris spiritus instrumentis, aut de alijs interioribus membris. Licet nostri sit tractatus passio pulmonis, non tamen est intermittendum de screatu sanguinis, ut sermo de sanguine sit continuus, & non circunquaq̄ dispersus. Screare ergo sanguinem pro ut dixit Hippocrates pessimum est accidens exire sanguinem à superiori, quoquo modo exeat malum signum est. Si ab inferiori bonum. Quod cum Hippocrates dixit hæmorrhoiden ab inferiori intelligit

intelligit. Causa sanguinem exeundi, aut exterior est aut interior. Exterior sicut percussio, casus, luctari, salire, clamare. Ex his enim finduntur uenæ, scinduntur siue inciduntur. Ex quibus sanguis subitus & multus exit. De interiore, sicut est catarrus descendens à capite in pulmonem, calidus, colericus, & comestiuus, aut phlegmaticus, falsus, cuius exire sanguinem est paruum, sed augmentatur ut sit multum. Iterum exire, aut ab his est quæ solent menstrua habere, aut ab hæmorrhoidis. Cum hæc autem auferuntur, uenæ de illo sanguine implentur. Aliquando ex complexione frigida & sicca, quæ inculcat & constringit uenas fortiter, & ponit partem super earum partem. Vnde & crepantur, sicut in luto uidetur, quod cum exiccatur finditur. Exit sanguis aut de capite quem ex screatu est intelligere, aut de ore quem ex sputo poteris perpendere, aut de gula à gutture cum inuiscatione, aut de meri quem ex dolore inter spatulas est intelligi, aut de ore stomachi, quod significatur dolor ibi habitus, aut de profunditate stomachi, quod ex uomitu & paruo dolore est intelligi. Aut de canalibus pulmonis, & cognoscitur ex forti tussi, hic subito & sine dolore exit. Pulmo enim est sensibilis, & multum proijcit. Qui in colore est rubeus, clarus, & spumofus. Vnde Hippocrates in aphorismis: Qui sanguinem spumofum screauerit, screatus ille est pulmonis. De pectore sanguis cum exierit, intelliges ex tussi, & parum sicut de sanguifuga exit. Qui plurimus ex parua causa egreditur. His qui frequenter catarrum patiuntur, & quorum strictum est pectus, quibus humores à capite ad pectus descendunt acuti & subtiles, acumine suo hæc membra excoriantes & uulnerantes. Qui enim pectus habent strictum, parua de causa crepantur uenæ eorum, quia strictæ & subtiles sunt. Screatu saniei aut de apostematibus est pectoris, uel pulmonis, cum uulnus aut in lacertorum pectoris, aut in costarum pelliculis siue diaphragmatis. De quibus locis ad pulmonem tendit propter raritatem substantiæ, sicut uidetur in pleuresi, cum apostema fiat uulnus, aut post screatum sanguinis sanies exit, siue de fissura non solidata. Quæ cum saniem faciat, screatu necesse est natura emittat. Quæ de calido apostemate sic oportet intelligere, quia omne apostema quod in his locis est saniem facit, febrem, rigorem, atque tremorem gignit. Quod contingit cum tandem sanies fuerit, & ex quo febricitauerit infirmus, expectatur ut apostema crepetur. Crepare expectatur in septimo die, aut uigesimo, quadragesimo, siue sexagesimo, sicut Hippocrates dixit in prognosticis. Hæc est ex calore materiæ, aut ex sua frigiditate, aut de crassitudine, seu subtilitate. Quia si materia sit calida, & subtilis substantia, crepatur in die septimo, maxime si complexio infirmi sit calida, ætas iuuenilis, tempus æstatis. Si materia sit fri-

gida & crassa, crepabitur in quadragesimo, maxime si complexio sit frigida, ætas senilis, tempus hyemis, cum crepare appropinquat, febris & rigor augmentantur. Si apostema sit in pectore, fit dolor maior. Si in latere pectoris, infirmus sentit cum in latere iaceat sano, quasi rem suspensam in altero. Si in utroque latere est, in quocunque iaceat sentit similiter. Cum crepatur apostema sursum, screeatus cum tussi egreditur. Si deorsum, uadit sanies ad intestina & stomachū. Si natura in maiorem uenam mandat quæ uocatur concaua uenit ad epar, aut ad uesicam cum sanies illa renibus per concauam uenam mandatur ubi urina colatur. Hi autem infirmi continuas febres patiuntur si non subito screeatur. Quæ si moretur, in phthisin deciditur. Hæc enim sanies substantiam pulmonis comedit, & putrefacit. Similiter facit sanguis si ad saniem uenerit. Plurimi qui hunc morbū incidunt, decem & octo sunt annorum usq; ad trigessimum quintum, propter dominationem caloris ad completionē huius ætatis. Membra eorum sunt tenera, pulmo tenerior, unde à sanie cito comeditur. Item patiuntur hanc passionem qui apparatus sunt ad eandem. Hi autem sunt macidi, pectore stricti, spatulas habentes eleuatas. Quibus calidus sæpe uenit catarrus. Strictio pectoris uenas strictas facit. Catarrus qui sæpe uenit pulmonem incidit, & putrefacit. Oportet autem intelligi quia hæc passio ab assidentibus sibi infirmis contingit, & à patribus & auis. Significatio phthisis, continua est febris, tepida indie, crescens in nocte, & post cibum, quia passio ista sicut calx, cuius calor augmentatur cum aqua infundatur. Aliquando minimum sudant. Oculi concauantur, maxillæ rubescunt. Digni & unguæ fiunt concauæ, in calcaneis molles uesicæ, appetitus deficit. Oculorum concauitas, ex consumptione est humiditatis, & desiccatione sui. Rubor in maxillis ex ascensione fumi calidi à pulmone in faciem. Concauitas unguum ex consumptione carnis prius eas replentis. Calor extremitatis corporis & digitorum propter calorem qui in fundamentis est membrorum sicut ossium, quia digne ex maxima parte sunt ossei. Tumor calcaneorum propter remotionē caloris naturalis, & uirtutis spiritualis ab eorum fundamentis. Vnde & cito moriuntur, & apostema molle patiuntur sicut in corporibus mortuorum uidemus tumentibus. Appetitus deficit ex deflectione pascitiuæ uirtutis. De sanie solent dubitare medici, utrum sanies aut phlegma sit. Quod probabis proijciens in uas plenum aqua, & expectans una. Si in fundum descenderit, sanies erit, phlegma, si super natauerit. Hæc sunt significationes phthisis.

De pel

De pelliculis costas operientibus, & de lacertis pectoris. Cap: XXIII.

PAssiones in costarum pelliculis & pectoris lacertis, sunt apostemata uulnera, & similia. Ergo pleuresis est apostema in costarum pelliculis, sed tamen abusiue uocatur hic pleuresis. Veram enim pleuresin in diaphragmate est nasci. Accidentia hanc passionē sequentia semper sunt cum ipsa, neq; dum permanet, ab initio usq; in finem recedentia. Sunt autē febris continua, tussis sine screatu in initio morbi, angustia, anhelitus, dolor pungituius. Si passio sit molesta & fortis, dolor à costis usq; ad furculas ascendit, à latere illo ubi apostema fit, & aliquando sub diaphragma descendit. Causa febris est ad infirmum membrum uicinitas cordis. Tussis propter motum expulsiuę uirtutis ad expellendam nocitiuam materiam. Angustia anhelitus, quia ex apostemate uia spiritus comprimitur. Dolor pungituius quia apostema est in pelliculis quæ sensibiles sunt, quia neruose, causa doloris ascendentis ad furculas, quia furcularum sibi dolor contrahit pelliculas. Vnde comprobatur apostema est in superiori pellicularum parte. Quod cum fit commiscetur doloris furculæ armi & mamillæ. Si apostema in inferiori sit pellicula, dolet locus qui est sub hypochondria. Si pleuresis in initio screatum habuerit, est breuis & salubris. Si enim in die quarto screauerit, in septimo erit crisis, uel undecimo, uel ad plurimū in quartodecimo. Si screatus ad octauum diem protenditur morbus prolongat, & crisis in trigesimū differtur, uel etiā plus. Quæ species sit apostematis, ex screatu potest intelligi. Si enim rubeus fuerit sanguineū apostema erit. Si albus & spumosus, phlegmaticum. Si niger uel liuidus, melancholicū. Sed tamen hæc duo, id est, phlegmaticum, & melancholicum, raro in pelliculis nascuntur costarum, propter crassitudinem, & spissitudinem materiæ, & ex pellicularum subtilitate, & constrictione, à quibus non recipitur nisi subtilis materia, facilius perforans quam crassa. Sanguinolentum & colericum, subtiliora & facilia sunt, unde in his pelliculis nascuntur plurimum. Hippocrates in aphorismis: Qui semper oxireumiā habent, pleuresin habere non debent. Oxireumia enim nascitur ex phlegmaticis humoribus corpori dominantibus, & intra stomachum se coadunantibus. Qui cum crasse sint materiæ à pelliculis his non recipiuntur nisi colerici humores coniungantur. Est & altera passio quæ dolor lateris uocatur, & est apostema in lacertis nascenti pectoris, & aliquando in interioribus costarum lacertis. Signum huius est febris, & cum pulsatione sine pūctura, dolor lateris, maxime cum flatus emittitur, & recipitur, & non tussitur, neq; screatur. Si autem tussis parua est, & sine screatu facilis. Quod si in trahendo aërem dolor augmentatur, apostema esse in lacerto quo pectus constringitur. Aliquando est in lacerto extra pectus, quod apostema cum tactu sentitur.

De

De diaphragmate. Cap. XXIIII.

PAssiones in diaphragmate, quædam sunt proprie, quædam ex membrorum colligatione, propria pleuresis uera, id est, nascens in diaphragmate apostema, quod quatuor sequuntur accidentia, in pleuresi abusiua iam dicta. Item alienatio mentis ex nocumento colligantiæ cerebri. Ex colligantia enim, aut ex cerebro, aut ex epate erit. Ex cerebro calidum apostema, unde mentis alienatio differens ab alienatione quæ propria est cerebri, quia accidentia quæ hanc solent sequi, id est, uigilia, obliuio, lachrymæ, lippitudo, quamlibet rem à uestimentis auferre, siue pariete. Siccitas linguæ non apparet in initio morbi diaphragmatis. Sed in augmento solent potenter uideri. In initio enim rubor est in oculis, & contractio uentris, angustia, anhelitus, quia epas quasi apostema suum esset tussim patitur, & angustiam spiritus ex colligantia gibbi epatis, & diaphragmatis. Quod intelligitur, quia dolorem in dextro latere sentit infirmus.

De corde. Cap. XXV.

PAssiones cordis aut priuate sunt ipsi, sicut dolor & tremor, aut ex aliorum membrorum colligantia in dolore sicut defectio. Dolor cordis ex mala est complexione, aut officiali morbo, seu iuncturæ separatione. Mala complexio calida ex pulsus intelligitur duritia. Quæ si sit composita, & pulsus compositus erit. Peior passio cordis à complexione calida siccitas est, aut & calor & siccitas. Ex his enim cito corporis nascitur consumptio quæ phthisis uocatur. Post hos modos pessimos diuersa est complexio, quia generatur defectio. Ex officiali morbo, quia apostema calidum sanguinolentum, aut colericum, cor patitur aut sua operimenta. Quod si contingit, non diu uiuit, intelligitur autem ex ardore, grauitate, & tetinatione, separatione iuncturæ sicut ex uulnere à pectore in cor perforante. Quod cum penetrauerit uentriculos maxime sinistros, moritur ilico. Si non, post paruum tempus morietur. Similiter in omni passione cordis tantum uiuit quantum est fortitudo passionis. Tremor cordis ex humiditate est aquosa in pelliculis cordis diuersa. Signum eius, quia cor à loco suo moueri sentit infirmus. Non enim potest dilatari uel cõstringi propter humiditatem sui, contingit etiam ex apostemate. Quod si sit calidum cito occidit infirmum. Si durum, subtilitatem patitur ex qua morit. Fit tremor ex humiditate sanguinolenta, sicut iuuenis ille habuit de quo Galenus dicit: quia cum titillationem cordis pateretur, per triennium cum phlebotomia eum fuerit medicatus. In quibus singulis paulatim eum liberauit. In quarto uero anno festinata phlebotomia ante passionem non uenit illa titillatio. Arbitratus est ergo phlebotomiam debere præcedere passionem illam cum sic cessauerit, & homo liberatus fuerit. Et aliquando cordi fit titillatio ex fumo melancholico ascendente cor. Defectio ex dissolutione est uirtutis spiritualis. Quæ aut
ex pleni

ex plenitudine contingit, hanc eandem uirtutem grauanti, & confundenti sicut in defectione illa uidemus quæ ex humoribus nascitur uenas illas complentibus, & de plenitudine stomachi ac cibis, aut ex plenitudine cerebri sicut in apoplexia est uideri, aut ex nimia exinanitione uirtutem dissoluentem, sicut in diarrhœa siue solutione post potionem acceptam uidemus, & nimio sudore, sanguinis fluxu, cum phlebotomia, siue ex naribus, aut ex sanguinis profluuiio, quod mulieres ex mensuris, uel parturitione patiuntur, aut ex saniei nimia egressione, à uulneribus, & abstinentia cibi & nimio labore, similibusq; exinanitionibus mensuram excedentibus, quibus cum re nocitiua res iuuatiuæ expelluntur. Aut ex complexionem calidam sicut in febribus, aut frigidam, quam os stomachi patitur in passione quæ bolismos uocatur, aut ex multis diuersis complexionibus subito se commutantibus, aut ex nimio dolore uirtutem dissoluentem, & spiritum purificantem, sicut dolore in stomachi ore, & ilium doloribus, pustulis, uel uulneribus quæ in articulis sunt uel neruis, uel in lacertorum capitibus, & similibus dolores plurimos facientibus. Item in suffocatione matricis defectio nascitur ex quorundam membrorum corruptionibus, & eorum mortificationibus. Vnde postea fumus ad cor ascendit frigidus, & defectio cordis uocatur, & inde subitanea mors nascitur. Iterum defectio in febris periodis est in initio, aut propter dolorem nimium ex calore nascentem, aut propter putridos humores ad stomachum effluentes, & uirtutem spiritualem grauantes, aut ex febricitante apostemate in aliquo principali membro habente, ad quod cum humores illi descenderint dolor augmentatur, & defectio fit, aut in ore stomachi defectio est, unde humores ad se suscipit ueniētes. Qui si incrassent uirtus grauatur, & defectio generatur. Signum, frigescent extrema corporis, anhelitus deficit, & frigescit, paruitas pulsus, & defectio ipsius, citrinitas coloris, & si uocetur infirmus non audit, non quasi longe remotus, aut post domum positus sit. Hæc sunt signa passionum in corde, & cæteris spiritus instrumentis nascentium.

De instrumentis cibi, & à stomacho incipiendum. Cap. XXVI.

Passiones in instrumentis cibi, uel sunt in meri, uel in ore stomachi, uel in intestinis, in epate quoque uel in splene, in felle, uel in renibus, uel in uesica. In meri, aut in sua substantia, aut in uia unde ad stomachum transeunt cibaria. In substantia sua, cum uirtus deficit appetitiua, cibum ab ore trahens ad stomachum mittens, deficit & uirtus expulsiua, unde uomitus consequitur. Hæc autem ex mala complexionem deficit, aut ex morbo officiali, aut ex iuncturæ separationem, aut ex lacertorum passione suorum ipsius meri actionem explentium. Ex mala complexionem calidam, quæ ex siti intelligitur nimia, & refrigerationem cum aqua bibat frigida, aut ex frigida quæ e contra erit intelligenda, aut ex humida, quæ ex humiditate oris, & multis intelligitur spuitis, aut ex siccitate, quod ex oris perpenditur siccitate. Ex morbo officiali, si

Mm cut ex

cut ex calido apostemate, quod cum rubore & sitis intelligitur nimietate, & dolore inter spatulas. Ex frigido apostemate, quia grauitas est sine dolore. Ex separatione iuncturæ, sanguinis sequitur, uomitus, & dolores inter spatulas. Quæ si sit in longum, minorem facit appetitum. Si per latum, minorem uomitum. In uia sua meri patitur constipationē. Quæ ex interiori est apostemate eam uiam oppilante, aut ex lacertorum apostemate, quibus exterius actio meri expletur. Significatio apostematis calidi, dolor est & febris, atq; sitis. Quod cū saniam facit augmētā febris, & rigorem patit atq; tremorem. Si frigidum sit, grauitatem sui loci, & tetinositatem facit. Perfectior significatio oppilati meri, est cum non appetitio cibi ad stomachū trāfire possit. Passio stomachi aut in ore, aut in fundamento sui erit. Passio in ore dura & molestissima est. Aliquando mortificans propter cordis uicinītatē, & cerebri societatem. Dolor autem oris stomachi, alius uniuersalis est illi, & membrīs alteris, qui uel ex mala est complexione, uel morbo officiali, uel iuncturæ separatione, cum cerebrum uel cor patiuntur per ipsum sibi coniunctum. Cerebrum causa sui patitur uigilias, alienationem mentis in febribus, malos somnos & terribiles, spasmum, uel epilepsiam, tremorem. Galenus in megatechni: Vidi, inquit, hominem in febribus spasmum patiētem sine aliqua significatione spasmum prænuntiante. Alioquin etiam patiuntur hæc ex malis cibarijs quæ comeduntur, halitum & singultū. Quæ cōmesta cū euomant cito quiescitur, ex colligantia sui cor deficit, atq; tremat. Alius est proprius soli ori stomachi, sicut corruptio appetitus, uel caninus appetus, uel bolismus, ablatio etiam appetitus, dolor præcordiorum, sitis, natatio cibi in ore stomachi. Quod ex mala complexione in stomachi nascitur ore, quia si sit calida, sequit sitis nimia, cum calore quæ utraq; in stomachi sentiunt ore. Vnde in aqua frigida, uel qualibet re alia actualiter frigida, delectatur extrinsecus apposita. Si sit cum materia colerica patitur abominationem, oris amaritudinem. Si mala complexio sit frigida, sitis est parua, & delectatur in causa actualiter calida, ori stomachi extrinsecus apposita, & in cibis calidis. Quæ si sit cum materia phlegmatica, uel melancholia, sentit in ore infirmus saporem acidum. Si autem probare uelis utrū mala complexio cum materia sit, da infirmo comedenda cibaria bonos chimos gignentia, deinde fac ut uomat. Quæ si cum malis uideas cōmixta cū materia esse intelligas. Si non econtra. Vrina quoq; idem significat. Si em post moderatum cibum, & aquā bibitam, crassa sit & turbida. Intelligimus esse cum materia. Si non econtra. Complexio humida & sicca non faciunt dolorem nisi post diurnitatem. Si enim diu morentur, mala accidentia conficiuntur, quia ex humiditate fit hydropisis, ex siccitate phthisis. Apostemata in stomacho nascentia calida sunt cū febre, pulsatione, grauitate siti, angustia, abominatione, crassitudine, cum tactu in ore stomachi appa-
rente

rente calore . Hęc aperta & facta uulnera faciunt pulsationem , & febrem fortio- rem , rigorem quoq; & tremorem . Quę duo accidentia ex acuta sunt materia quę in ore stomachi pugnant . Hęc autem materia in apertis uulneribus & saniem facientibus cum uomitu purgatur . Frigida intelliguntur in stomachi ore , ex crassitudine & grauitate , sine siti & calore . Ex iuncturę separatione stomachus sicut & meri patitur , & eiusdem significationibus denotatur . Corruptio appetitus , aut est ex superfluitate , uel minoratione , siue ablatione . Superfluitas , aut ex qualitate est cibariorum sicut in mulieribus concipientibus , aut ex quantitate quę fames uocatur . Hęc si sit multa uocatur canina . Minoratione appetitus minuitur , ablatione aufertur , sicut in bolismo uidetur . Desiderium malorum in qualitate cibariorum , ex humoribus est pessimę qualitatis , in ore nascentibus stomachi . Vnde acida desiderantur cibaria , salia , pontica uel acuta . Aliquādo etiam lutum , terra , carbones , testa , & alia in qualitate pessima , sicut in concipientibus uidetur cum superfluitas menstruorum in nutrimento foetus , in ore stomachi coadunatur . Sanguis enim menstruus , superfluitas est in mulierum corporibus quam natura pręparauit in creando foetu . Quę cum cōceperint , stringitur ne egrediatur . Melior & iuuabilior in foetu datur nutriendo . Minus bonus ascendit ad māmillas ut lac fiat . Peior in corpore remanet muliebri , qui ascendens in os stomachi malum desiderium facit . Quod patiuntur mulieres in mense 7 . 2 . & 3 . in 4 . aufertur . Quia foetus dum paruus , nō multo sanguine nutrit . Dum autē creuerit multo indigebit , neq; prius descendit ut in ore permanens stomachi . Augmentatio desiderij cibi quę fames uocat , ex cōplexiōe est frigida , q̄ os patit . Quę ex acida intelligit ructatione , & desiderij aquę minoratione , atq; liquida egestione , uel de inanitione corporis cum membra exinanita desiderant repleri sicut uidetur post febres cum purgationibus finientes . Membra enim exinanita trahunt sibi quod subtile intestinum receperat . Intestino euacuato , ab ore stomachi trahūt sibi , ideoq; fames fit . Quam intelligimus exinanitione pręcedenti . Significatio huius passionis , nimia est fames quę non potest sustineri , & multum comeditur donec grauat stomachus , & eiciat cum egestione uel uomitu . Differt hoc ab illa quę de acido est humore , quia ista solutionem non habet uentris . Defectio appetitus , aut ex mala est complexione os stomachi emolliente , & dissolvente , quam ex fumosa intelligimus ructatione , & luti odori assimillante , siti nimia , & delectatione in bibenda aqua frigida , & quod actualiter frigida in ore stomachi ponat , aut ex humoribus est colericis , uel salis , quod intelliges expunctione in ore stomachi , abominatione quoque & uomitu , desiderio nimio aquę frigidę , amaritudine & salitate . Humores enim colerici uel salii generant sitim , nimium desiderium aquę , minorationem ad cibum appetendum . Aliquando minoratio appetitus de uiscosis nascitur

humoribus in ore stomachi se coadunantibus & ipsum implentibus. Quam neque sitis neque punctura sequitur, aliquando in ore stomachi humores habentur putridi. Quod datur intelligi ex angustia & constrictione oris stomachi. Item nascitur si nervus ueniens ad os stomachi patiat, unde sensus amittitur. Quod ex commixtione cerebri est intelligi, patientes alienationem mentis. Bolissimos est nimia fames mensuram excedens. Quæ fit ex ablatione desiderij nascens ex frigidissima complexionem ori stomachi dominante, & cibi minoratione, uirtutisque defectione. Intelligitur ex tactu, quia in ore stomachi locus inuenitur frigidissimus, & ex desiderij defectione, & cibi accipiendi horrore, corporis totius subtilitate & consumptione. Fames hæc non ex solo est stomachi ore, sed ex desiderio totius corporis. Differt à canina, quia in bolismo deficit desiderium, corpus consumitur, & deficit uirtus, in canina, uirtus desiderij est fortis, & membra plena. Dolor præcordiorum, id est, passio oris stomachi sic uocata à medicis propter uicinitatem huius membri & cordis, ex calida complexionem nascitur, & ex doloris mitigatione intelligitur, cum res actualiter frigida superponitur. Est & ex humoribus colericis decurrentibus ad os stomachi, perpendas ex nimia defectione & extremitatis corporis frigiditate. Quæ passio durissima est, & molestissima. Aliquando ex nimio dolore pereunt, quia hæc membra propter uicinitatem cordis sensibilissima sunt. Aliquando colera ad os descendunt stomachi propter dolorem nimium, angustiam & tristitiam, & tarditatem accipiendi cibum. Hæc nimium generant dolorem, & citam afferunt mortem. Quæ omnia sunt ex nobilitate oris stomachi, & uicinitate cordis. Aliquando ad os stomachi phlegma putridum descendit, & infirmo angustiam & contractionem facit, sicut & humores colerici. Natantes cibi in ore stomachi ex defectione sunt expulsive uirtutis. Signum, quia cibo accepto grauitas sentitur in stomacho, & nocet ea quæ sumunt. Sitis nimia ex stomachi est calore, uel siccitate, uel de utroque, aut de humoribus salis in suis tunicis, uel in intestino subtile, uel in mesaraica, uel de calore epatis aliquando etiam ex calore pectoris & pulmonis. Differunt, quia quæ de pulmone est & pectore mitigatur ex frigidarum rerum acceptione, alia nunquam quiescit nisi ex frigidissima aqua. Galen. Quidam sitim patiuntur nimiam, neque aqua frigida, uel gelido aere mitigant, & ideo nimia siti cito moriuntur. Causa est quia quidam tirias comederunt sitibiles, quidam uinum biberunt ubi tirias positæ sunt. Quidam uetus uinum unde stomachus calefit ultra modum, alij nauigantes, neque aquam dulcem inuenientes, aquam marinam biberunt, & sitiendo mortui sunt. Apostemata stomachi calida intelliguntur, ex pulsatione, grauitate febris, angustia, abominatione, crassitudine, & calore, quæ in stomachi locis sentiuntur. Cum autem aperiantur hæc apostemata & faciunt uulnera, pulsatio & febris sunt fortiora, cum rigore & tremore ambobus nascentibus de acuitate materie, & eius cum membris obuiatione. Quæ cum crepentur cum uomitu corpus purgat. Frigida apostemata

sternata intelliguntur ex crassitudine sine dolore, calore, siti, & cum gravitate. Separatio iuncturæ quæ patitur stomachus, eadem est quæ meri dicta est superius, & significationes similes. Sed tamen non est dolor inter spatulas, sed in ore stomachi.

De profunditate stomachi. Cap. XXVII.

Passiones in fundamento stomachi sunt mala digestio, fastidiositas, diarrhœa, lienteria, uomitus, singultus, inflatio, ructatio, sanguis, & lac coagulatum. Mala digestio, & fastidiositas, ex defectu est stomachi in digestionem. Si enim cibus uelociter à stomacho non descenderit appellatur mora digestionis. Si neque perfecte digerit, uel descendit, pessimaque digestio sit, quo quomodo si se in malam qualitatem mutauerit, mala digestio uocabitur. Si nullatenus cibus digeritur, sed potius corrumpitur, fastidiositas nuncupatur. Quæ qui patiuntur stomachicos uocamus. Omnes autem hæ passionibus ex uno sunt nascentes. Sed tamen ablatio est digestionis si eius causa non fuerit fortis. Fastidiositas si fortis, mala digestio si mediocris. Hæ autem causæ aut interiores sunt aut exteriores. Interiores, sicut mala complexio stomachi, & humores completi, atque contenti, apostemata, & separatio iuncturæ. Mala complexio calida in stomacho corrumpit cibaria, & in malam qualitatem & putridam mutat. Quia calor nimius putrefacit cibum. Quod intelligitur ex fumoso ructatu, & uiscositate sputi, cuius odor est sicut odor luti putridi, uel piscis recentis, & complexio mala digerit frigida & dura cibaria sitim & dolorem facit. Mitigatur in frigida re actuali, siue potentiali. Complexio frigida intelligitur ex ructatione acida, sitis paruitate, & calidi cibi delectatione, dolor mitigatur cum re calida actuali, siue potentiali. Si frigida fuerit ultra modum, non mutat aliquo modo cibum intra stomachum, neque propter frigiditatem facit ructatum acidum. Frigiditas enim non mutat cibum. Si frigida & sicca, digestionem non confortat, sed potius in initio minuit, neque dolorem facit, sed peius in diuturnitate, quia sicca complexio si nimium dominetur stomacho facit hecticum, maxime si cum eo iungatur calor. Si est humida, sicut hydropisim, propter mutationem cibi ex humiditate, maxime si iungatur cum frigiditate. Nos alibi dicemus de hydropisi quæ de uicio nascitur stomachi. Humores uero clausi intra stomachum, aut calidi sunt, qui ex defectu appetitus intelliguntur, & fumoso ructatu, sputo uiscoso & putido. Hi quoque humores aut in cõcavitate sunt effluentes & intelliguntur, quia si cibum incorruptibilem accipiat infirmus, sicut frumentum est & hordeum, cum uomitu uel digestionem exeunt, & cum eisdem exit colera, aut sunt inuiscati, & in tunica sua coadunati, & perpenduntur ex abominatione & uomitu, cum quibus nihil egreditur, & nimia siti. Aut humores sunt frigidi, & intelliguntur ex minoratione cibi appetendi, & acido ructatu. Item hi humores, aut in cõcavitatem stomachi currunt, quod intelligimus quia cum mundificatorium cibum accipit

Mm 3 infirmus

infirmus, sicut mel & sputat, & ipsum uomat, cum eisdem phlegmata exeunt aut inuisantur in stomachi tunica. Quod intelligitur ex abominatione sine uomitu, sitis paruitate, & appetitus fortitudine. Quæ oportet discernere inter malam complexionem stomachi & humores contentos ibi. Videas ergo si corpus plenum, & uenæ tumidæ sunt, & cum cibum accipiant temperatum, & cum digestionem mixturata exeunt, uel cum aliquo humorum intelligimus ex humoribus esse conclusis in stomachum. Apostemata in stomacho nascentia sunt diuersa, aut enim calida quæ ex dolore & pulsatione in fundamento stomachi sunt intelligenda, & ex duritie, atq; calore sub tactu sentienda, febris quoq; & siti, quæ cum ad saniam ueniunt augmentatur febris, & rigorem faciunt, aut sunt frigida ex grauitate & duritie, sine calore & dolore cognoscenda. Separatio iuncturæ, aut de causa est interiore aut exteriori. De exteriori sicut ex uulneribus quæ patitur stomachus, aut acutis passionibus. De interiori sicut tumoribus & putrefactionibus. Exterior causa est cibi inconuenientia, aut in quantitate si plus sit quam stomachus possit digerere, sicut in paruo uidemus igne ubi plura ligna apposita non bene digeruntur, aut in qualitate pessima, sicut acidum lac, pisces, radices, omnia fricta & contusa. Quæ omnia sunt sicut ignis superpositus humidis, neque tamen ab eo comburendis. Aut in substantia cibi crassi sicut caro est uaccina, & panis azymus, quæ aut in ordinatione cibi, sicut cum quis crassum aut stipticum manducauerit cibum, postea subtilem apponat qui antea corrumpitur quam crassus, à stomacho egrediatur, aut cum cibum accipiat quem antequam digerat, alium rursum suscipiat. Quæ omnia intelliguntur ex infirmi inquisitionibus. Est & alia stomachi passio, id est, cum uomitu & egestionem purgatio, quod aut commestione consequitur nimia, quæ stomachum grauando noceat, & ad expellendum illud quod oris stomachi est uicinum cum uomitu laborat, quod uero est in fundamento cum egestionem, aut ex cibi qualitate, quæ si sit pungitius pungit stomachum, & ad exeundum compellitur, aut uiscosus qui in stomacho lubricatur, & egreditur, aut ex alia cibi corruptione, siue in colericos humores mutatione, uel quia de alio loco sicut felle descendit, & in stomachum fluens ipsum pungit ut à se expellere possit. Quod intelligitur ex his quæ à corpore cum uomitu & egestionem egrediuntur, & de angustia, abominatione atque siti. Hæc passio facilis est in initio. Cum ergo cibus exeat corruptus, & dolor augmentetur, corruptiq; exeant humores stomachum & intestina pertingentes & noceant intestino cum egestionem, & meri cum uomitu, & inde stomachus & intestinum dolorem patiuntur nimium, angustiam, instabilitatem, ut cadant in defectionem, & faciei macilentiam. Tempora dilatantur, nares acuuntur, frigescent corporis extremita

tremitates, maxime si corpus corruptis apparatus sit humoribus. Diarrhœa est purgatio humorum diuersorum & subtilium, qui aut ex mala ciborum sunt ordinatione. In quantitate, si multi sunt & grauantes stomachum ut expellantur, & eos alij humores subsequantur. In qualitate, sicut cum homo accipiat cibum facilem ad corrupendum, sicut melones, cucurbitas, mora & similia. Hæc enim in stomacho corrumpuntur, expelluntur, & cum eis alij humores egrediuntur. Aut ex cibi ordinatione sicut cum accipiuntur ad descendendum duriora, & post uelociora, aut ex constipatione meseraica. Hæc enim uenæ si sint constipatæ, colamentum cibi ad epar non potest transire, exit ergo cum digestionem. Quod ex plenitudine est corporis & uenarū. Cibus digestus est in stomacho secundum quod oportet, & in subtili intestino non ualens transire ad stomachum, & alia membra corporis, sicq; cum digestionem exit. Quod ex plenitudine multorum nascitur humorum ad stomachum descendentium, aut ex corpore sunt toto, aut ex uno membro. Hoc autem est aut secundum naturam sicut in cretica die uidemus cum membra nociuos humores expellunt ad stomachum, utpote cerebrum ad stomachum & intestinum, in quo nocitui humores maxime adunantur, & ab eo in stomachum propelluntur. Hi autem humores aut falsi sunt aut acuti, facientes digestionem sanguinis. Signa falsorum quia falsitatem, uel amaritudinem in ore infirmi sentiunt, acuti pungunt, & nimium sitire faciunt. Si nec falsi nec acuti sunt, defectionem tantum faciunt. Differt autem à priori morbo, quia prior facit uomitum, & colere rubæ exit plurimum. Diarrhœa uomitu caret, & quod exit diuersum est, neque unius qualitatis. Item prior est acutus, & uelociter aufertur. Diarrhœa uero diuturnus est morbus. Species diarrhœæ ex multis humoribus ad stomachum effluentibus sunt diuersæ secundum diuersitatem materiæ, cum enim quedam ad stomachum à cerebro descendant propter malam complexionem calidam & frigidam augmententur humores & descendant partim in nares, partim in palatum, & de palato in stomachum & intestinum, complexionesq; eorum corrumpunt, unde deficit digestio eorum, deinde uirtus dissoluitur, & aliquando ad mortem deducit hic morbus. Est & alia species quæ non multam solutionem habet, sed paruam, & eandem colericam. Quod consequit ex augmentatis in corpore humoribus, quibus non oportet corpus nutriatur, sicq; in stomachum & intestinum pellunt. Est & alia species quæ solutionem interpolatam habet duos uel tres dies cessans, & postea duras. Cumq; cessauerit reuertitur sicut fuit. Quod contingit cum in illis membris coadunati chimi expellunt ad stomachum & intestinum, sicut febris coadunatur materia quæ est interpolata. Si autem diæta aliquando hoc in tertiana est febris cum colericos humores natura expellit in die accessio nis. Est & altera quæ nascitur de oppilatione meseraica cum cibi succus non

non secundum quod oportet ad epar egreditur, sed subtilis ad epar descendit, & intestinum mediocris, sicut uidetur in hydropisi quæ ex constipatione contingit. Hæc species consumptionem & excoctionem facit corporis, quia paruissimum de succo cibi peruenit ad corpus. Et similiter omnes species diarrhææ, si moretur consumptio corporis consequitur. Est & alia de humoribus nascens humoribus & phlegmaticis in intestino. In qua infirmus dolorem patitur & inflationem. Quod exit paruum est & raram, moratur infirmus ad sellam diu. Lienteria est cum sicut comeditur à stomacho exit cibus sine ulla sui mutatione. Quod ex nimia est defectio uirtutis contentiuæ cibum tenere non ualente. Contigit autem ex complexione humida & frigida stomacho dominante, & intestino subtili, unde cibus lubricus eijcitur. Aliquando quoque ex stomachi & intestini est defectio, cum cibum quod oportet non possit mutare, quia non secundum quod oportet mouetur, neque competenti tempore. Fit autem propter pustulas & uulnera quæ in inferiori stomachi sunt tunica. Ad quam cibus cum ueniat & illa tangat uulnera, & pungat, stomachus ex dolore quem sentit mouetur expellens cibum antequam sit mutatus, ut se defendat à sibi nocentibus. Intelligimus hoc ex uulneribus & pustulis quæ in ore & lingua infirmus patitur, & quod calor & siccitas in ore sentiuntur. Lienteria ergo sicut diximus, paruitas est cibi in stomacho morantis, & citus exitus cum introierit. Vnde Hippocrates in aphorismis. In lienteria diuturna oxireumia nata quæ non fuerit antea, bonum signum est. Oxireumia enim contingit ex cibo in stomacho moranti, & continentia contentiuæ uirtutis. Abominatio & uomitus, aut ex cibi sunt quantitate, aut de qualitate, aut de humorum putredine. Ex quantitate, si plus sit quam oporteat stomachum grauans, & in ore suo natans. Quem cum sibi noceat ad meri expellit, & de meri cum uomitu eijcit. De qualitate si cibus abominabilis sit, & amarus, acutus, & pungitiuus. Qui cum noceat stomacho expelluntur ab eo. Hi si in concauitate sunt stomachi faciunt uomitum. Si intra tunicam eius, & tunicæ uillis inuiscentur abominatio efficitur. Humores quoque hi aliquando nascuntur in stomacho, aliquando ad ipsum effluunt ab alio membro. Nascentes in stomacho continui sunt, quia corruptio complexionis suæ eos generauit. Qui ab alio membro descendunt, paruo tempore ubi quiescunt adunantes se in locum unde descensuri sunt ad stomachum. Humoribus autem species intelliguntur ex sapore horum quæ euomuntur. Si enim sunt amara, ex colera sunt rubea, si salsa, dulcia uel acida, sunt phlegmatica. Aliquando uomitus est secundum crisin cum natura humores expellit qui causa sunt morbi à parte superiori. Singultus est spasmus interiorum panniculorum stomachi causa sui, eademque & spasmus in neruis, aut enim de plenitudine, aut de inanitione, aut de punctura, aut de complexione frigida. De plenitudine sicut uidetur in multum cibum & plusquam oporteat

oporteat accipientibus, & in his quorum dieta est inordinata. De inanitione sicut post febres, & uentrium solutiones, & post longam cibi abstinentiam, quod intelligitur ex præcedentibus. Punctura de colericis est humoribus in stomacho nascentibus, ut ab alijs membris ad ipsum effluentibus, uel de positione acuta siue cibo, uel de uino ueteri, & puro. Singultus ex frigida complexione, ex frigidi cibi pessima est acceptio: Qui spissatur in stomachi substantia, & eam spasmat sicut patiuntur seniores, & diuturnos morbos habentes: Inflationem & gurgulationes, aut de interioribus sunt, sicut si stomachus non bene sit calidus, ut digeri possit cibus, & uentositas dispergatur, neque frigidus quin cibus mutetur, sed calor eius ita est defectus quod cibus perfecte non digeratur, uel in uentositatem fumosam mutetur, & fit inflatio & gurgulatio in stomacho: Aut de exterioribus, sicut cum cibus accipitur, quo uentositas generatur, utpote fabæ, phaseli, & similia, Ventositas quæ ex his nascitur, parum moratur, cum ructatu enim dissoluitur. Ructatus ex uentositate stomachi inflatiua nascitur, parum moratur, cum ructatu enim dissoluitur. Ructatus ex uentositate stomachi inflatiua nascitur, parum moratur, cum ructatu enim dissoluitur. Ructatus ex uentositate stomachi inflatiua nascitur, qua usque in os ascendente & fumus ascendit, aut de humoribus calidis unde ructatus fumosus fit, aut de frigidis humoribus & fit calidus. Aliquando quoque ructatur acide ex frigidis cibarijs & multis. Quæ cum non possit stomachus bene digerere ex caloris defectio, fit inde acidum ructare. Ructatus aliquando fit adeo ualidus ut à stomacho cibus egrediatur, & digestio contrahatur. Si autem ructatus non exeat generatur uentositas, & inflatio nocitiua. Lac coagulatum intra stomachum, fit cum qui habent eum frigidum, lac recenter mullum accipiunt.

De intestinis. Cap. XXVIII.

Passiones in intestinis, sunt dissenteria, tenesmos, colica passio, ileos uentositas, lumbrici, ascarides, contractiones. Dissenteria autem est de epate, & uocatur epatica, de qua dicturi sumus postea, aut ex intestinis quæ ex nimio motu fit, aut ex calido apostemate in intestinis nascete, & crepate, aut ex humoribus qui ab intestinis descendunt, in diarrhoea si materia acuta sit & colerica, uel salsa sit phlegmatica, unde panniculi intestini putrescunt uulnera. Hanc passionem habentes, ante purgant colericos & diuersos humores, & post humiditatem phlegmaticam. Quod cognoscitur cum intestini humiditas uiscosa & desuper tunicata excoriatur, postquam cum excoriantur, quædam de intestinorum proiciuntur corporibus quæ si sint sicut frusta carnis subsequitur perditio infirmi, quia intestinorum substantia significatur esse commesta, & usque ad secundam substantiam perforata. Quod impossibile est curare, post purgant sanguinem. Quod fit cum

uenarum aperiantur ora quæ in intestini sunt substantia . Aliquando putredo foetens exit sicut de corpore mortui . Aliquando sicut pinguedo dissoluta in colore & liquore . Hoc autem est cum calor dissoluit pinguedinem quæ in membris est pinguis . Quæ si moretur sicut fex uini efficitur . Aliquando est dissenteria ex uenarum scissura cum in ipsis sanguis augmentatur unde scinduntur . Putant autem quidam esse hæmorrhoiden & non est , quia hæmorrhoids ex scissura est uenarum quæ in natibus sunt . Item dissenteria ex humoribus est melancholicis in qualitate pessimis , & descentibus ad intestina . Qui intelliguntur ex colera nigre egressionibus . Aliquando hæc colera nigra sanguini iungitur melancholico . Quæ species pessimæ sunt & mortales , maxime si sint foetentes . Sicut in aphorismis . Solutio inquit Hippocrates : in cuius initio colera exit nigra mortalis est . Vulnura intestinorū aut crassi intestini sunt , & intelliguntur , quia ad egestionem surgit infirmus , cum punctura sine tortura sentiatur . Quod exit de uulneribus nō cum digestionem miscetur . Vnde uulnera in recto intestino esse intelliguntur . Si cum egestionem aliquantulum misceatur , uulnera morbo intestino esse significantur , aut in colon . Si infirmus sub umbilico puncturam senserit uulnus , in crasso intestino erit . Si umbilicum dolor circumdederit , uulnus in intestino est subtile . Item si punctura sentiatur diu ante digestionem , & quod de uulnere exit cum egestionem mixtum sit , uulnus in intestino est subtile . Est enim ex longa uia , in qua sanguis & sanies commiscetur . Iterum si bene sint mixta , uulnus in intestino est super ieiunum . Hippocrates in quodam libro : Qui habent inquit dissenteriam , patiuntur contractionem exituræ uentositatis , & sursum redeuntis , defectiōnem quoque uirtutis , & frigiditatem extremitatis . Galenus huic capitulo iungit dolorem stomachi , plenitudinem capitis , & dolorem sui . Causæ horum quia intestina excoriata dolent , & impediuntur ex omnibus ad ipsam transeuntibus maxime si sint acuta & pungitiua . Cum autem non festinatur ad emittenda quæ nocent reuertentur ascendendo sursum , & fit uentositas & dolor intra stomachum , & plenitudo in cerebro propter ascensionem fumi illius materiæ ad caput . Sequitur autem semper dolorem intestinorum defectio uirtutis , & frigiditas extremitatis , quia calor fugit ad loca dolentia ut ea nutriat , & regat . Dissenteria epatica est sanguinis emissio puri , non cum digestionem mixti . Cuius initium est sicut lauatura carnis , & post rubeum fit . Deinde nigrum , quasi colera nigra . Differentia dissenteria epaticæ , & intestinorum quia sanguis cadens de intestinis guttatim cadit , & est quasi mucus narium . Qui de epate est quasi lauatura carnis , & subtus non guttatim exit , non sicut mucus naris . Et habet interuallum , uel purus est sanguis , uel quasi lauatura carnis . Hanc passionem sequitur consumptio corporis propter ablatio

ablationem cibi à membris qui ab epate solet uenire eis. Si infirmus dolorem sentit epatis, certior est causa quia dissenteria fit epatica. Vnde oportet medicum in medicanda dissenteria ut sufficienter consideret, ne in errorem cadat. Aliquando dissenteriam epaticam medicus intestinum esse putat, quam sicut intestinorum medicatur, & ita epatica negligitur, unde perit infirmus. Galenus: cognosco, inquit, homines hanc passionem habentes, quos medici confuderunt, quia discretionem earum ignorauerunt. Aliquando errant in sanguine ab epate currente, quia si sit mixtus cum colera rubea cum inde transeat læduntur intestina, & excoriantur ea, exitque sanguis cum mucatione mixtus, & de intestinis esse putatur. Causa unde dissenteria nascitur epatica, aut de uenarum & epatis sanguinea est plenitudine quam natura eijcit de epate propter nocuum mentum & plenitudinem sui, & tamen non in primis exit sanguis, aut propter pigritiam, & motus crassitudinem. Vnde multus sanguis in epate coadunatur, & inde grauatus eum expellit & eijcitur. Aut propter incisionem quorundam membrorum corporis, sicut manuum, atque pedum, & permanet sanguis ille membra nutriturus in epate, & grauatur inde quem expellit in meseraica, deinde uadit in intestina. Hæc autem accidentia subito ueniunt, neque morantur, neque perditur appetitus. Aliquando uenit dissenteria epatis propter defectionem mutatiuæ suæ uirtutis. Quam sequitur defectio appetitiuæ. Et initio eijcit quasi lauatura carnis. Tenasmos est motus recti intestini cogens hominem ad egestionem, & tamen nihil nisi parum mucositatis cum sanguine facientes. Eius causa humiditas est acuta & pungitiua ad rectum descendens intestinum, & pungens ipsum, & cogens ad digestionem infirmum. Intelligitur autem ex his quæ exeunt, aut enim humiditas est colerica, aut salsa. Item dissenteria est ex apostemate in intestinis. Videtur autem infirmo stercora in intestinis esse collecta, & ut ad sellam ire debeat. Quod intelligitur ex pulsatione, & grauitate quæ in recto intestino est sentire, aut ex stercore sicco coadunato in subtili intestino. Vnde oportet ut ad sellam exeat, sed ideo quia non exit cito oportet exprimi & tenasmon pati. Aliquando mucosa exit humiditas, & solutionem esse putat medicorum stultitia, dantque medicinam stipticam, unde necesse est eum occidant. Galenus: uidi, inquit, hominem tenasmon patientem emisisse lapidem, & sanus factus est.

De colica passione. Cap. XXIX,

Colica passio nimius est dolor quem patitur intestinum quod uocatur colon. Nascitur ex humoribus crassis & phlegmaticis, qui

clauduntur in intestini panniculis. Crassa autem uentositas quæ substantiam claudit intestina dissoluuntur ab humoribus his. Vnde maximus dolor fit. Hæc species colicæ passionis, maxime est ex defectu intestinorum, quæ neq; digerere neq; dissolui possunt, aut ex uentositate crassa & frigida in intestinis clausa & extendente ea, aut de calido apostemate, siue de acuto & pungitiuo aliquo humore, phlegmaticos intelligimus humores ex multo dolore, & quia intestina quasi terebello sunt perforata, & ructatione acida, abominatione uomitu, cum quo exit phlegma, uentris constrictione, ut nec uentus exeat ab inferiore parte, & ex frigiditate inferioris umbilici si quis eum tetigerit, & de prouidentia infirmi, de dieta crassum generante phlegma. Passio ex uentositate, intelligitur ex dolore, & tetinositate, quæ in loco est intestini, & mutatione doloris in latere sui, cum gurgulatione sine grauitate, & nimio dolore, tortura, & abominatione. Stercus est leue, super aquam natile sicut uaccinum. Ex apostemate intelligitur ex calore, & in loco intestini incensione, & nimio cum punctura dolore, feбри, siti, & ardore, uomitu, & abominatione, in uomitu diuersa sunt colera sine leuitate. Hæc colicæ passionis species peior cæteris est, cum aliquando in ileon se mutat. Quæ de humoribus nascitur acutis & pungitiuis. Intelligitur aut de nimia siti, siccitate linguæ & oris. Vrina acuta & rubea, aliquando digestio exit colerica unde dolor augmentatur. Et si antecedens fuerit dieta humores generans colericos fit certior. Oportet autem intelligas quia passio colica in dolorem arteticum se mutat. Vidisse etiam memini disconcatationem in spatulis. Oportet & in hac passione cogitare, & sufficienter considerare, quia aliquando cum in renibus sit passio putatur esse colica, quia in dolore renum quasi colica patitur accidentia, id est, dolorem nimium, abominationem, atq; uomitum cum digestionis forti strictione, & uentositate, neq; superius neq; inferius exeunte. Harum duarum differentiam passionum, quia dolor colicæ passionis durior & fortior est, & magis continuus neq; loci est unius. In renibus accidentia sunt minora, neq; dolores mutantur, sed stant in renibus. Ileos est dolor in intestinis nimius, estq; acuta passio mortifera, maxime si propter acumen doloris stercus uomuerit. Hæc passio de apostemate nascitur calido in subtili intestino, aut de oppilatione sicci stercoris, aut de humoribus crassis & uiscosis se inuisantibus in intestinis, aut de crepitura quam patitur siphac, & exeunt intestina, aut de intestinorum separatione. Aliquando nascitur hominibus cibum ad necessitatem suam explendam non habentibus, aut de potione uenefica accepta. Quæ ex digestionis est oppilatione, dolorem facit nimium quasi perforationem terebelli. Quæ est ex crepitura, & intestinorum

tum separatione aperta est, si ponatur infirmus supinus, & si forte intestina exierint tangatur, & reduci possunt cum manu. Quæ ex nimia est fame, ex infirmi capitur interrogatione. Oportet autem intelligi quia hæc passio periculosa sit quo quomodo fuerit, & maxime si putuerit uomitus, & cum ipso egestio exierit. Si odor corporis foetuerit uicinior est morti.

De lumbricis & ascaridibus, Cap. XXX.

Lumbrici ex humoribus sunt phlegmaticis putrescentibus in intestinis ubi nascitur calor extraneus unde hæc animalia nascuntur. Quos impossibile est de sanguine nasci, uel colera rubea. Colera enim rubea cum amaritudine, acuitate, siccitateque sua, huiusmodi occidit animalia. Et sanguis de uenis non exit uel arterijs. Et si exierit apostema gignit cum passionibus alijs. Unde hanc passionem pueri habent, & habentes humiditatem phlegmaticam & crassam cum dieta crassa, & purgandi negligentia. Maxime hæc passio nascitur in autumno ex fructuum commestione, cuius passionis tres sunt passionis. Vnam lumbricorum qui quasi rami portulacæ sunt, & in intestino subtili nascuntur plurimum propter nimiam humiditatem cibi in hoc intestinum se coadunantis. Sunt & alij lati sicut semina cucurbitæ, plurimum in crasso intestino, & maxime in orbo. Sunt & alij minuti sicut quæ fiunt in aceto uermiculi plurimum in recto nascentes intestino. Significationes eorum, quia uermes in aceto, & qui semini assimilantur cucurbitino facile exeunt cum digestionem ex intestini ubi sunt largitate, aliquando paruos uermes habentes pruriunt inter nates & purgantur, & ad digestionem sunt uoluntarij. Lumbrici non exeunt cum digestionem, ex subtilis intestini à recto longinquitate, & strictione ipsius uia, & eorum cum subtili intestino inuiscatione. Quapropter non egrediuntur nisi in expulsis humoribus à natura expelluntur sicut in cretica die uidetur. Unde ex eorum accidentibus necesse est intelligantur, id est, tortura, abominatione, punctura, maxime cum intestina propter inanitionem sunt subtilata, lumbrici enim cum cibi sunt appetitiui, neque inueniunt in intestinis de eorum trahunt humectatione. Qui si crescant in intestinis uirtus deficit, quia chilos nutriens intestina ad lumbricos nutriendos uadit. Unde deficit & refrigeratur extremitas corporis, strident dentes, pruriunt labra, abominationem habent, & uomitus, aliquando ascendunt usque ad stomachum, & cum uomitu exeunt. Tortura est ex humoribus acutis, & pungitiuis qui ad intestina descendunt, & stomachum, aut ex uentositate intestina extendunt, aut crassis humoribus phlegmaticis inuiscantibus se intestinis aut ex sicco stercore intestinis se claudente.

Nn 3 Deano

PAssiones natium uicinæ sunt passioni intestinorum, quia extremitates recti intestini sunt. Sunt autem hæmorrhoids, morum, attrici, fissura, exire nates foras, calidum apostema. Hæmorrhoids est superfluitas nascens super natium ora, & similiter mora. Sed differunt, quia morum habet caput rotundum & rubeum. Fundamētum eius subtile sicut mori forma. Hæmorrhoids duobus est modis. Quædam capitis est rotundi sicut uua, & colore purpurea, quædam longa in capite crassa, subtilis in inferiora. Ab his duabus aliquando multus sanguis, aliquando nullus exit. Iterum sanguis qui morum exit cum impetu exit. Exiens hæmorrhoiden, aliquando interpolatur, aliquando non, cum stringitur nō exit, nimios dolores gignit, pruriginem natium, & passiones multas in alijs membris. Si quis ergo cum ferro medicetur, unā hæmorrhoids dimittatur, ut sanguis ille egrediatur. Quod si non generantur morbi, sicut hydropisis, mania, pthysis. Hæc sunt passionis genera propter melancholicum sanguinem intra epar. Qui cum multiplicetur, spargitur in inferiores uenas, & diuiditur, & exit de natibus. Cum stringatur neque egrediatur, dura inde apostemata generantur, calor totus naturalis extinguatur propter multitudinem sanguinis, & compressionem uenarum epatis. Deinde eius complexio refrigescit, neque secundum quod oportet sanguinem mutare potest, sed aquosum & phlegmaticum. Vnde causa est hydropisis. Si epar confortetur, ut sanguis ille ad uenas pectoris & pulmonis propellatur, & illæ impleantur, & inculcatæ crepentur, uulnera faciunt, & hæc est causa pthysis. Si autem sanguis cerebrum ascenderit melancholiam facit. Ideoque Hippocrates præcepit in medicanda hæmorrhoidē cum ferro unam dimitti, unde effluat ille sanguis, qui solet in epate adunari. Similiter si sanguis plusquam oporteat exeat, morbos procreat, sicut corruptionem caloris, figuræ, & complexionis, hydropisin, & defectionem appetitiuæ uirtutis. Calor enim epatis deficit, neque generatur sanguis, unde complexio corrumpitur corporis, & generatur hydropisis. Si sanguis exiens augmentetur perit infirmus. Sed tamen hanc habentes passionem, non incidunt morpheam, neque herniam, pleuresin, uel peripneumoniam. Vnde sanguis non effluit, cuiusdam os est apertum, cuiusdam uero non. Quod ex sensu & tactu intelligitur. Si sit deintus in intestinis oportet coppam mitti, coppam inquam uentosam, & immittere focum bombicinum super nates imponendum. Extremitas enim intestini inuenitur foras, & apparet qualis sit. Attrici sunt uulnera occulta in extremitate intestini nascentia. Aliquando cōcauitas horum nō ita tangit intestinum ut perforet ipsum. Qui si cum puluere siccati uo medicantur sanant. Quoddam horū multum est concauum perforans intestinū
cui me

cui medicina nullum præstat præsidium. Intelligitur si digitus supra nates ponatur, & matricorum perforationes argalia mittatur. Si autem cum argalia digitus iungatur, perforatum intestinum esse intelligitur, & si extremitatem emboti in perforationem uulneris posueris, & fumigaueris, infirmumque ad se penetrare senserit, perforatum esse intelligis. Exire nates ex mollitie lacertorum, aut ex tenasmo est. Fissura aut ex solutione humorum est calidorum & acutorum, aut quia nimis est stipticum & durum, citra sterces per nates transeat nimis siccum. Apostema nascitur in natibus sicut in membris corporis totius, & ex tumore, dolore, & stranguria intelligitur. Quod si sit calidum rubescit & quiescit de causa actualiter frigida si sit superposita, & nocet sibi res calida. De frigido apostemate e contra accipe.

De epate. Cap. XXXII.

PAssiones epatis, aut priuatę sunt sibi, aut ex alijs nascentes membris propter siccitatem sui. Priuatę sibi, sunt defectio, apostema, oppilatio in uia sua. Quę in alijs nascuntur membris generant hydropsin. Defectio epatis aut appetitiuę est uirtutis, unde trahitur succus cibi de intestino subtili, & meseraicis. Intelligitur autem ex digestionem alba, & liquida, quod ex defectio est sua, in trahendo cibo à meseraica, aut ex defectio uirtutis contentiuę, & intelligitur ex teneritudine & corporis plenitudine. Quod fit ex cibo crudo & indigesto per corpus disperso. Non enim à contentiuā ut bene coquatur. Aut ex defectio est uirtutis digestiuę quę aut ex calida est complexione, & intelligitur ex desiderij ablatione, ardore, siti nimia, febris, uomitu, solutione, cum qua exeunt humores coelestici. Urina rubea, & quia plurimi cadunt inde in passiones acutas. Quę passio si moretur facit consumptionem chimorum corporis, & his consumptis consumptio fit epatis. Vnde cum digestionem eius est egressio. Quod cum exeat odoris est pessimi. Minoratur quoque corpus & consumitur. Aut ex frigida est complexione quę intelligitur, quia in initio morbi nimium habet desiderium cibi sine febris & siti. Quod cum digestionem exit paruum est, & temporibus diuersis atque multis, neque mali est odoris. Si uero moret febris facit. Sanguis enim putrescit ex crassitudine sui, & aufertur desiderium cibi. Quod cum egestionem exit quasi fex est sanguinis. In die nimiam patitur infirmus solutionem & subitam, corpus in marmoreum colorem mutatur, & minoratio carnis in facie uidetur. Aut ex sicca complexione intelligitur ex corporis macilentia, & siccitate, siti, & digestionis paruitate, atque sui crassitudine, aut de humida complexione, & intelligitur ex siccitate contraria ratione, aut defectio expulsiuę uirtutis, quia totum corpori cibum non benemundatum mutat, quia istius humiditas non potuit bene mundificare.

Aposto

Apostema autem calidum aut frigidum. Si calidum, in dextro latere sentit sub hypochondria dolor ascendens ad furculas, & descendens cum febre, ardore & siti siccitate tussis ad costas. Si infirmus supinus iaceat, sentit crassitudinem sub hypochondria in dextro latere. In apostemate ex colera rubea, fiunt hæc accidentia fortiora & molestiora. Si apostema in concauitate sit epatis, ablatio subsequitur desiderij, singultus colericorum, humorum in initio uomitus, sicut oui uitellum, & post sicut eruginosum eramentum uentris constipatio, & defectio, frigiditas extremitatis corporis. Tussis & angustia spiritus minora sunt. Si apostema in gibbositate sit epatis fiunt tussis & spiritus angustia fortiora. Sentit infirmus furculas trahi ad inferiora cum grauitate sub hypochondria, quia cõcaua uena furculas propter apostema trahit ad inferiora, & in initio lingua fit citrina, & post nigra. Et cum à parte dextra locum sub hypochondria tangat crassum sentit esse apostema. Cuius forma sicut nouella luna, tactus eius calidus. Si infirmo præcipias ut supinus iaceat, neq; sub capite eius aliquid ponas conduplicare eum facias genua, & pedes consociando iungas, & locum tetigeris inuenies sicut dixi. Et aliquando apostema calidum uenit ad lacertos uentris. Quod differt à superiori, quia istud si tetigeris inuenies in forma longum, aut quadrangulum, aliquando una extremitas exit crassa, subtilis altera. Apostema epatis frigidum intelligitur ex grauitate in dextera parte, & sub hypochondria, & cum tussi parua sine dolore & febre. In loco & tacto inuenitur crassitudo. Durities si apostema sit melancholicum. Mollities si phlegmaticum. Si defectio & apostema in epate se coadunauerint, fit mollities digestionis, & similitudo lauaturæ carnis. Oportet autem intelligi quia tumor in epate cum defectione pessimus sit morbus, & ad perditionem durans. Constipatio autem est de apostemate, cuius significationes meminimus nos dixisse, aut de crassis humoribus in ore uenarum à porta se diuidentium inuiscantibus, & in uena quæ in gibbo epatis est sita. Quam constipationem intelligimus ex dolore, grauitate, & tetinatione, in dextro sub hypochondria latere, sine febre. Si oppiletur gibbus epatis, fit urina aquosa & subtilis. Si in concauitate sua, digestio est liquida.

De hydropisi. Cap. XXXIII.

Passiones in alijs membris ex colligantia nascentes epatis, quædam species est hydropisis. Omnis enim hydropisis ex defectione nascitur uirtutis generatiuæ sanguinis, ac si ex sua actione defecerit. Hoc ex passione epatis efficitur, quod fundamentum est ipsius. Sicut complexionis sit frigidæ, succum cibi in perfectum sanguinem non ualentis mutare. Et aliquando patitur aliquid membrum epatis colligatum siue uicinum, sicut stomachus. Qui patitur cum cibum secundum quod oportet digerere non potest, & ita indigestus per totum corpus spargitur, membris corporis in suam

in suam naturam eum digerere non ualentibus. Patiuntur & ieiunum intestinum, & meseraica, cum ex mutando succo cibi deficiat, ut non ad epar mandari ualeat. Vnde uirtus deficit mutatiua sanguinis, cū cibus ad ipsam uenire nequit. Aliquando hydropifis ex defectiōe est pulmonis qui non potest nutriri ex humiditate sanguinis. Remanet ergo humiditas in sanguine membra nutriens, & eorum complexionem humectans. Aliquando est ex defectiōe renum in trahendo sanguinem aquaticum, aqua autem remanens in sanguine nutrit membra, & eorum complexionem humectat. Species hydropifis sunt tres: Tympania, hydropifis, hyposarca. Tympania est ex defectiōe caloris & epatis, non nimie frigiditatis, mutat autem sanguinem in uentositatem, intra pelliculas uentris & intestinorum se coadunantem. Aut ex multis est accipiendis cibarijs uentositatis generatiuis. Signū eius, quia si super uentrem percutitur, sonus quasi tympani auditur. Hydropifis ex nimia est frigiditate, & complexione epatis dominantis humiditate. Vnde cibus in aquosam & humidam materiam mutatur, quæ inter pelliculas uentris & intestinorum coadunatur. Huius passionis causa ex herbis est frigidis, fructibus, & aqua frigida. Signum eius uenter infirmi mouetur, & sonat quasi uter plenus aqua. Hyposarca est cum cibus in epate in humiditatem mutatur phlegmaticam propter complexionē frigidam & humidam. Vnde postea omnia membra frigida sunt & phlegmatica. Quod aut de duro est apostemate uiam epatis comprimēte & oppilante, unde spiritus ad ipsum prohibetur transire, complexiōe refrigescēte, & uirtute sanguinis mutatiua deficiente, cibumq; in phlegma mutante. Aut de splenis apostemate deficientis ab emundando sanguine de colera nigra. Vnde sanguis augmētatur in epate, & extinguitur eius calor, aut de fluxu sanguinis, aut de uulnere, aut de menstruis, aut de hæmorrhoidē, cum conclusus calor epatis de nimio sanguine infrigidatur, sicut & lucerna nimio oleo extinguitur, aut ex frigida complexione stomachi, cum cibus non bene possit digeri & mandatur crudus epati, mutādus in phlegmaticos humores. Aut de humoribus crassis & uiscosis oppilationem facientibus in uia epatis, spiritumq; cōtrahentibus, & complexionem refrigescētib; ex qua oppilationē sanguis non potest transire, sed aquosior & subtilior traicitur, unde corporis membra humectātur. Item fit ex defectiōe ieiuni intestini, & meseraice. Item post febres diuturnas propter nimiam aquam ebibitam, & defectiōem cibi in stomacho digerendi ex calore febris, unde oppilatio fit. Item ex acuta passiōe in epatis calida complexiōe, & uirtutis dissoluitiōne, non ualentis sanguinem generare. De qua hydropifis nullus potest curari, cum nec calida nec frigida accipere possit, calidis augmentantibus febrē frigidis hydropifin. Eius signum, quia corpus est inflatum totum & molle. Quod si tangas cum digitis, forma digitorum in carne remanebit. In initio

facies tumescit, & pedes, color corporis colorem mortui. Cum autem passio tempore moretur multo, humectat corpus, & liquidum efficitur. Quod cum crepuerit, aquosa humiditas inde currit. Vnde Hippocrates: pustulæ in corpore hydropici non sanantur, quia pustulæ non nisi desiccatiuo sanantur medicamine, & humidæ hydropisi desiccatiua non perdere medicina. Omnis hydropisis uniuersaliter pedum, & calcaneorum patitur tumores, quia fumus in eorum nascens corporibus est crassus ex defectioe caloris naturalis. Ex crassitudine sua ad pedum descendit inferiora. Ex longitudine autem sui à fundamento caloris naturalis, quod epatis est & cordis nõ potest dissolui. Hydropisis ex stomacho, intestinis, & meseraicis propriã habebit diarrhœam diuturnam quæ dolorem non dissoluit. De passione stomachi propter frigiditatem sui, & quia cibum digerere nõ possit. Crudus ergo permanet & expellitur, cum eum grauet. Qui cibus cum ad intestinum ueniat ieiunum, non potest colorari secundum quod oporteat, ut ad meseraicas transeat. Vnde expellit ipsum ad crassum intestinum, aut ex passione meseraicarum, non enim potest transire ad epar cibi colamentũ. Vnde permanet in ieiuno, & traicitur ad crassum intestinum. Quæ res est causa diarrhœæ. Proprium est epatico apostemati, tussis, durities digestionis. Tussis, quia epar tumidum constringit diaphragma propter sui uicinitatem. Deinde stringuntur pulmo & pectus in uis suis, & impellitur ad tussendũ infirmus sperans sibi prodesse. Siccitas digestionis, quia ieiunum & meseraica in hoc genere fortia sunt & sana, & bene colamentum cibi ad epar mandantia. Via autem fellis ad epar est oppilata ex apostematis oppressione. Vnde ad fel non uenit nisi parum ex colera rubea. Ideoq; ex felle ad intestinum nihil accedit, nisi paruissimum. Hæc est sicca digestionis causa.

De splene. Cap. XXXIII.

Passiones in splene sunt oppilatio, apostema, defectio, uentositas. Defectio cum deficit trahere ab epate fecem sanguinis. Vnde nigra generatur ictericia, quia cum sanguini colera miscetur nigra, & ad corporis transit membra omnia, aut defectioe contentiuæ, quæ est in splene generans purgationem colere nigrae, cum uomitu & digestionem. Aliquando hæc causa quam expellit natura propter mundificationem corporis. Quod tollerabile est naturæ, & iuuatiuum. Quod enim obuiat naturæ neq; iuuatiuum, neq; tollerabile, aut ex defectioe expulsiuæ, quæ coleram nigram expellit ad os stomachi, & defectioem generat desiderij cibi. Hanc passionem splen tollerat sicut & epar ex complexione frigida uel calida. Oppilatio nascitur ex crassis & uiscosissimis humoribus in uia sua se inuiscantibus. Intelligitur ex grauitate, uentositate, & tetinositate. Aliquando oppilatio in uia fit per quam colera nigra ab epate ad splenem uadit, & ictericia

ictericiam nigrā gignit, cum alijs passionibus ad coleram nigram pertinētibus, aut in ea uia fit unde colera nigra à splene ad os secedit stomachi, & diuersa apostemata gignit propter coleram nigram in his locis cōclusam. Sequitur hanc defectio desiderij cibi. Apostemata ista aut sunt calida ex calore in tactu intelligenda, grauitate quoque, dolore, & feбри, atque siti. Aliquando sunt dolores uersus furculas, & spatulas sinistras, quod ex uicinitate splenis ad diaphragma, & societate diaphragmatis ad furculas, aut frigida sunt apostemata, & sunt phlegmatica, & mollicie tumoris sub tactu intelligenda, & albedine coloris in corpore. Aut sunt de colera nigra & intelligis ex duritie, grauitate, & crassitudine, & coloris corporis mutatione in liuiditatem uel uiriditatem. Hæc plurimum nascuntur in splene, ex crassitudine melancholiæ, cuius fundamentum est splen, fiunt & post calida apostemata cum subtilis dissoluitur materia & remanet crassa. Aliquando inflatiua uentositate in eo se claudente. Intelligis autem ex apostematis ad tactum repugnatione, & nimia tetinositate sine grauitate. Hęc aliquando dissoluuntur, sed cito reuertuntur propter inflatiua cibaria quæ accipiuntur. Sequitur autem omnia apostemata splenis, uel magnitudinem sui, macilitas corporis. Vnde Hippocrates dixit: Si splen sit magnus macrescit corpus, & si splen macrescat impinguatur. Galenus in libro de membris interioribus: Paruitas splenis, bonitatem chimorum portendit. Eius magnitudo e contrario. Hippocrates in epidimia: Patientibus apostema in inferiori parte splenis, necesse est sanguis fiat subtilis, extremitas corporis calida, auriculæ frigidæ. Subtilitas sanguinis, quia splen semper trahit feces sanguinis. Cum autem apostema habeat, necesse est plus trahat, unde sanguinem subtilat. Calor extremitatis, quia calor in splene naturalis ab ipso propter apostema fugit. Frigiditas auricularum, quia cum sanguis subtilis fit, ad auriculas subtilissimus uadit, quæ naturaliter sunt frigidæ, neque calefiunt isto sanguine. Item in eodem: Sæpe, inquit, habentes catarrum, & reuma non patiuntur in splene apostema. Causa rei huius, quia apostema nascitur ex subtilibus, & aquosis, atque phlegmaticis humoribus. Apostema autem splenis ex crassis est & melancholicis.

De felle. Cap. XXXV.

PAssio in felle est ictericia, quod ex oppilatione contingit, uel ex defectiōne appetitiuæ uirtutis. Ictericia enim aut ex actione est naturæ coleram rubeam in exteriora corporis secundum crisin expellente, sicut si in septimo die morbus fuerit, & auferatur febris. Infirmus autem cum quieuerit, & morbus declinauerit, quod autem fit non est huiusmodi, neque secundum crisin. Aut ex complexione est calida quam patitur epar mutans cibum in coleram rubeam, & mittēs per omnia membra

corporis. Aut ex calore est nimio uenis dominante, aut cibus in coleram rubeam mutatur similiter, & toti corpori mandatur. Aut de mutatione quorundam humorū corporis, qui sunt in membris in coleram rubeam. Quod ex rebus calidis fit & uenenosis. Aut ex potione calida & uenenosa, aut ex cōplexione membrorum calidissima, quę humores in coleram mutat rubeam, aut ex defectiōe uirtutis appetitiuę quę est in felle, & coleram traicit ab epate, & mundificat sanguinem. Remanet autem colera in epate mixta cum sanguine, & uadit per uenas ad omnia corporis membra, aut de oppilata uia epatis ad fel, quę coleram contrahit ne ad ipsum transire possit, & remanet mixta cum sanguine, uadens per uenas ad totum corpus. Aut ex uijs fellis oppilata uersus intestina. Vnde colera augmentata reuertitur ad epar, & cum sanguine uadit per totum corpus. Intelligitur hæc diuersitas quę de oppilatione est fellis superiori uel inferiori, digestiōe albam & urinam citrinam facit. Quod non est propter fel, sed propter epatis passiones. Vnde digestio tingitur cum colera, & si sit ex apostemate epatis seu fellis, fit colericę digestio solutionis, & febris & grauitas in dextro latere. Si ex calore est epatis & uenarum, fit urina rubicūda, & desuper citrina denatat spuma. Si epar & uenę sint salubria, fit calor naturalis in urina. Oportet autem intelligas quia ictericia propter epar atq; uenas subito appareat & ueniat. Alię species sunt rariores.

De renibus. Cap. XXXVI.

Passiones in renibus sunt arena, lapis, apostema, uulnera, sanguinem mingere, diabeta, arena & lapis, de calore nimio sunt renum, & de humoribus crassis & uiscosis desiccantibus humiditatem propter calorem, permanetq; crassitudo, & fit petra desiccata tempore longo, maximeq; si adiuuet uia strictio. Vnde urina de renibus transit ad uesicam. Colatur enim urinę subtilitas non crassa, quia uia est stricta. Arena cum materia parum est uiscosa, atq; crassa. Quę si ad renes ueniat parum coagulat, expellitq; eam uirtus expulsiua cum urina, & apparet quod eijcitur sicut arena. Lapis cum materia est multa crassissima & uiscosa. Quę in spaciorenum inuiscatur, & non exiens coagulatur propter fortitudinem caloris, & omni die materia coagulata augmentatur sicut petra. Galenus dixit: Aliquando lapis ex uulnere est in renibus sanitatem facientibus, & nō purgantibus. Vnde coagulatur & lapis efficitur. Ex hac causa & mensura fit lapis in renibus & uesica. Oportet autem intelligas quia lapis in renibus plurimum nascitur in senioribus, & in uesica plurimum pueris. Causa lapidis in renibus senioribus defectio est caloris, unde humores phlegmatici & crassi semper augmentantibus, in eorum corporibus propter defectiōem digestiuę uirtutis. Iterum quia uia unde urina de renibus ad uesicam non transitura, est stricta propter frigiditatem complexionis eorum. Frigiditas
tudo

tudo enim semper stringit uias, & materia crassa cum ad renes ueniat, non potest transire tota ad uesicam propter uiam strictam, sed subtiliter colata permanet in concauitate renū crassa, & humiditas cum calore exiccata efficitur petra. Lapis huiusmodi magnus est propter largitatem concauitatis uesicæ. Pueri in uesica patiuntur lapidem duabus ex causis, quia humores crassi & uiscosi, nascuntur in eis plurimi propter gulositatē, quia nō de crassis cibarijs cauent sibi, & nimium exercentur post cibum. Aut quia eorum uia unde urina in uesicam est transitura est larga propter fortitudinem caloris nimij naturalis & expulsiuę uirtutis. Materia crassa & subtilis facile ad uesicam transit. Via autem, id est, collum uesicæ unde urina exit de uesica est stricta propter paruitatem ætatis eorum, & suorum mēbrorum. Vnde non currit nisi subtilis, crassa remanet in uesica, & cum calore uesicæ lapidē facit. Ideoq; non generatur lapis in uesica iuuenis, quia urina eorū propter calorem est subtilis. Plus enim habent caloris quam humiditatis, & seruant se in dieta plusq; pueri. Vesicę collum est largum, & crassa ergo urina & subtilis facile exit. Propter hoc etiam non nascitur lapis in uesica mulieris, quia uesicæ collum breue est & largum. Exit ergo urina subtilis atq; crassa. Propter has causas passiones renum & uesicę sanantur difficile propter uiaę suę strictitatem, & complexionis frigiditatem. Quam medici in epate lapidem dicunt generari, & in orbo intestino, & in colon, & articulis. Sed Galenus dixit: se uidisse quendam hominē diuturnam habentē tussim, & screscere lapidem, & ita sanus de tussi est factus. Causa nimia fuit caliditas, & augmentatio humorū in his mēbris inuiscentiū. Significatio arenę, & lapidis, si à renibus sit quia urina exit paulatim cū ardore, & arensa, dolorē habet patiens, & grauitatem in renum locis. Aliquando dolor cum punctura, & aliquando dolor testiculi, qui in parte est infirmi renis, dolor quoq; est ani, pedis cum dormitatione illius lateris. Quod ex colligantia est renum ad pedē per arteriam. Color arenæ renis exiens diuersus est. Quædam enim nimium est citrina, & est quasi sandricina. Quædā habet colorem arenę, & est sicut cinis. Oportet autē medicū perquirere & intentū esse in hac passione. Aliquando est in intestinis, & putat quia in renibus sit. Galen. dixit: quia ex parte renū dolorē uentris passus fuerit, & quasi locū perforari terebello senserit, maxime unde urina de renibus ad uesicam tendit. Fecit autem argaliā cum oleo cum quo exierint humores quasi uitrum dissolutum, & dolorem abstulerunt. Dixit ergo se cogitasse lapidem haberi in uia urinea renibus ad uesicam, & fuisse dolorem in crasso intestino. Apostema in renibus solet esse calidum. Quod intelligis ex dolore & grauitate, & ardore in infirmi renis parte, & ex siti, febris, & dolore capitis, uomitu, digestionē citrina, durtiæ urinæ. Quod cum uulnera faciat patiuntur febres interpolatione diuersas rigoremq; diuersum, & doloris augmentum. Infirmus in latere

sano iacens renum infirmum sentit quasi suspensum, & est de frigore. Signum eius grauitas sine dolore. In initio huius apoplethæ errant medici non studiosi, putantes passionē esse colicam. Sed differt à colica, quia in passione renum ascendit dolor ad femora, & in uno figitur loco. Cum autem fiat argalia dolor augmentatur, quia intestina medicina implentur, & renes comprimuntur. In colica passione dolor mouetur in intestino uulneribus in renibus, aut de causa sunt exteriori sicut per cussione, casu, aut de interiori, sicut de acutis & calidis humoribus Signum uulnerum, dolor est in femoribus sine grauitate, & sine sanie, & sanguinem exire, & squamas in urina. Aliquando exeunt frustra sicut carnes, quod est cum renū putrescunt carnes. Urina in renum uulneribus facile exit & nō durat. Sanguinem exire aut de interioribus est, aut de exterioribus. De interiori cum digestiua uirtus deficit in renibus, & colamentū sanguinis sicut oportet nō mutatur, aut deficit contentiua uirtus quæ in uenis est, neque sanguinē tenet, sed cum urina emittit. Aut ex largitate uix est urinx ad renes cum subito exit urina, & sanguis cum ipsa. Quod fit sine dolore, & si sit paruo. Aliquādo sanguis de renibus exit interpolando, sicut de hemorrhoidē. Huiusmodi sentiunt dolorē uersus femora, sed cum sanguis exit, dolor quiescit, aut de marcētibus est uenis, unde in his sanguis paulatim exit, aut ex fissura alicuius uenæ in renibus ex multi sanguinis conuenientia. Sanguis huiusmodi subito & sine causa exit, & multæ est quantitatis. Sanguis ab exteriori causa exiēs sicut per cussione, casu, ex interrogatione infirmi intelligitur. Diabeta est propter fortitudinē appetitiuæ uirtutis cum qua trahit colamentū sanguinis, id est, urina. Hoc autem ex nimio desiderio renum ad aquosam humiditatē. Quia propter magnitudinem caloris sui, aquosa desiderant, ut calor extinguatur. Vnde humiditatem trahunt ab epate sibi, & ab omnibus mēbris. Quod facit pati nimiam sitim, & desiderium mēbrorum corporis ad aquosam humiditatē & propter defectionē uirtutis contentiue, quæ non potest tenere humiditatem sibi ueniētem ab epate. Signum huius passionis intelligendæ, nō nimia sitis sine febris, & siccitas in corpore nō apparet. Urina est sine ardore, alba, subtilis, sicut aqua. Infirmus cum aquā biberit, uelociter eam mingit, quia renes trahunt eam ab epate anteq̄ mutet in eo, & expellunt à se cum non possunt retinere. Oportet autē intelligi quia senes si in renibus patient & sanantur, & similiter cum multis diuturnis morbis moriuntur, sicut Hippocrates in aphorismis testatur.

De uesica. Cap. XXXVII.

PAssiones in uesica, sunt lapis, uulnera, stranguria, exire urinam præter uoluntatem. Lapis iste inde nascitur, unde & in renibus. Sunt autem humores crassi & uiscosi, & calor in substantia uesicæ, & angustia sui colli. Maxime hoc fit in pueris, sicut me ante dixisse memini. Item nascitur

scitur in iuuenibus bonam dietam nō tenentibus, sed potius unde humores crassi & uiscosi generentur. Signū huius passionis, dolor est in collo uesicæ, & in uirga, prurigo & urinæ cruditas subtilis est & alba, arena exit cū urina & durities est in urina. Apostema intelligitur sicut & illud in renibus. Sed tamē dolor huius est in pene, & apostema de foris apparet tactu. Durities urinæ in hac passione maior est q̄ in renibus. Sanies exiens de uulneribus maior est quam renum. Sequitur hanc uentris constipatio, propter compressionem uesicæ ad intestina. Vulnera in uesica sunt sicut in renibus iam dicta. Sed in uesica durities urinæ, & ardor, aliquando urina sicut subtilis apparet scintilla, aut surfura. Stranguria aut de renibus est quas in uesica & renibus iam diximus, aut defectiōe uirtutis contentiuæ, & emollitione substantiæ uesicæ, neque potest ut urina exeat exprimere. Intelligitur quia infirmo ut supinus iaceat præcipitur ut uesica prematur. Vnde urina per uirgam exit, & infirmus quiescit. Aut de apostemate in collo uesicæ, uel in lacertis colli sui, aut de humoribus crassis & uiscosis, inuisantibus in uia, quæ est inter uesicam & uirgam. Intelligimus quia dieta infirmi generatiua crassorum & uiscoforum humorum fuerit, aut ex oppilatione propter coagulatum sanguinem uiam stringentem. Aliquando stranguria nascitur ex acutis humoribus in uesica nascentibus, aut de acutis in urina qualitibus semper uesicam pungentibus. Intelligitur ex urinæ rubore & ardore, quem sentit infirmus in extremitate uirgæ. Exire urinam præter uoluntatem ex lacertorum est mollitie circundantium collum uesicæ, & ex defectiōe uirtutis contentiuæ propter humiditatem quam patitur. Plurimum pueris contingit propter humiditatem membrorum suorum. Iterum ex mutatione spondylis appositæ uesicæ quando foras egreditur, & ligamenta uesicæ rumpuntur ne urina teneatur. Oportet autem intelligi quia si hanc passionem seniores patiantur non sanantur sicut Hippocrates testat,

De siphac. Cap. XXXVIII.

Passiones siphac qui in uentre sunt fissura, crepitura, raritas, & aliquid quando scirbum & intestinum egrediuntur extra siphac contra lacertos uentris, & aliquando contra umbilicum, & sub umbilicum in quam partem scirbum tendit & intestinum. Apparent autem quasi tumor & apostema, & uidetur esse crepitura. Quæ aut est in inguinibus in uia ad testiculos tendenti, & exeunt intestina & scirbum tendentia in locum illum. Si subsistent in unguinibus appellatur hernia intestinorum. Hæc passio nascitur, aut ex nimio est motu sicut saltu, aut nimio clamore, aut grauis rei pondere, aut percussione super uentrem ueniente, & maxime si post prandia uenerunt hæc. Rumpitur atque crepatur siphac, aut de humoribus crassis similiter contingit, aut de uentositate uentrem

uentrem & intestina inflante, aut de uiscosis humoribus in intestinis se lubricantibus, & in inguina se proijcientibus. Discretio inter apostema & hunc morbum ut infirmus iaceat supinus, quod exierit tangatur, & in locum suum reducatur. Si autem facile redierit crepitura erit. Si non tumor est, uel apostema. Oportet intelligi quia si crepitura parum sub umbilicum fuerit, molestissima & dolentissima sit, ibi enim subtile est intestinū. Quod cum cibi prematur superfluitatibus dolorem sentit infirmus. Quæ crepitura multum est super umbilicum, non dolet, quia locus ille ab intestinis est longe, neq; exiit solum scirbum. Si crepitura subtus umbilicum sit, in initio nō dolet, quia crassa intestina ibi sunt, & ex crassitudine sua in principio non exeunt. Sed cum crepitura se dilatat, deinde exeunt illa dolorem facientia. Exit foras umbilicus cum siphac crepatur sicut diximus. Et fit aliū quando ex humiditate phlegmatica in umbilico, aut de sanguine ibi coadunato propter fissuram uenæ & arteriæ. Exit sanguis subtus cutem, sicut cū patiuntur apostema quod uocatur iporisma. Aliquando quoq; fit ex uentositate. Quod crepitura est siphac, facit colorem tumidi corporis, & tactū mollem sine dolore. Si intestina exierint, intro redeūt cum tangatur digitis, cum infirmus balneum introierit, augmentatur umbilicus & crescit. Si crepitura ex humiditate sit, tactus erit mollis, neq; reuertitur cum tangatur digitis, neq; crescit. Si ex uena est uel arteria, cutis color uiolatus est aut niger. Si ex carne superflua fit dura, non crescens, neq; augmentanda. Si ex uentositate, tactus est mollis.

De testiculis.

Cap.

XXXIX.

PAssiones in generatiuis, aut in testiculis, aut in uirga, aut in matrice, aut in uberibus. In testiculis, aut in eorum substantia, aut inter substantiam & eorum pelliculas, aut inter cutem & pelliculas, aut in uenis suis, aut in cute exteriori, Si in substantia sit, aufert desiderium libidinis, & generare, aut paruitatem facit spermatis, & apostema, atque uulnera. Ablatio libidinis aut disconcatatione est horum membrorum sicut uidetur in epilepsia, aut ex paruitate spermatis. Paruitas spermatis, aut ex ablatione est cibi, aut ex complexione frigida & sicca dominante testiculis, quæ mutare nequit substantiam spermatis, quod de materia sibi uenit. Ablatio generandi aut est ex nimis mala complexione testiculis dominante aut nimis calida qua spermatis incenditur materia, aut nimis frigida, quæ eam cōgelat & adunat, aut humida quæ dissoluit & subtiliat, aut sicca quæ increffat exire sperma præter uoluntatem, nec uirgam erigere ex uirtutis contentiue in testiculis est defectio, & fortitudine expulsiue, & calore uel humiditate dominātibus complexioni suæ. Quod fit cum spermatis instrumenta patiuntur spasmum, sicut in epilepticis. Hæc em̄ membra cum spasmantur, motu non naturali mouentur, deinde quod spermatis habent expellitur

expellitur. Apostema calidum ex magnitudine intelligitur testiculorum, & rubore calore, & dolore eorum. Frigidum & phlegmaticum intelligitur ex albedine caloris, mollicie tactus, doloris paruitate. Si melancholicum intelligitur quia durum & liuidum. Quod inter eorū substantiam nascitur & pelliculas, adunatio est humiditatis aquosæ & frigidæ, sicut uidemus in hydropicis, & intelligitur ex tumore, tetinatione, coloris albedine, luciditate, & aquæ sub tactu apparitione. Et contingit cum scirbum & intestina ad hæc membra descēderint, cum pelliculæ crepuerint nascitur in inguinum locis, aut de dissolutione ligamenti intestinorum. Causa horum uniuersalis est, aut salire, aut clamare, aut percussio, aut de humiditate mollificante, & dilatante uiam intra inguina & testiculos, quam facit descendere ab inguinibus ad eorum sacellos. Significatio uniuersalis, unde hoc possit intelligi, tumor est in testiculis, & si infirmus in saltu uel qualibet alia re se exercuerit, tumor augmentatur, neq; si cum digitis tetigeris reuertitur. Et aliquando digestio in hæc loca uadit, & clauditur ibi, aliquando ex hoc dolore gurguliationem est nasci. Ex tetinatione, tumor est & intestinorum descensio, non subito sed paulatim. Iste siphac stringit intestina ab ipso exeuntia. Quod inter cutem nascitur & pelliculas, tumor est carnosus, qui ex crassis nascitur humoribus in hæc loca descendentibus. Quod in uenis nascitur uarices sunt. Quorū causa, eadem est quæ & in cruribus dicta. Intelligitur, quia uenas uidemus plenas atq; rotundas, molliem testiculorum, & in eundo grauitatem. Plurimum in sinistro nascuntur testiculo propter paruitatem sui caloris, quod in cute nascitur exteriori, sunt pustulæ, prurigines, uulnera, & alia similia, sicut cutis patitur corporis.

De uirga: Cap. XL.

PAssiones in uirga, aut in sua sunt substantia, aut in uia, in sua substantia est illa passio quæ uocatur moriaphismos, id est, suæ erectionis multitudo, & titillationis passionis, apostemata, uulnera, in uia sua constipatio, erectionis frequentatio, & ex uentositate est humida crassa, & calore moderato. Quæ intelliguntur ex nimia erectione sine titillatione. Aliquando homo facit abstinentiam longo tempore, & manducat calida & acuta. Quod contingit ex uentositate crassa ibi inclusa. Patiuntur huiusmodi humorem calidum, & erigere nimium. Aliquando quoq; mollicie uasorum spermatis, & aliquando spasmus. Qui spasmus incidit cito moriuntur, cum uenter eorum intumescit, & sudor eorum frigescit. Apostemata & uulnera quæ patitur uirga, sunt exteriorum membrorum passioni similia. Oppilatio intelligit ex ardore urine, & exeūdi duritiæ, & ex crassis humoribus sanie, & sanguine, & squamis cum urina exeuntibus.

Pp De uulua

PAssiones in matrice sunt sanguinis fluxus, ablatio menstruorū, dissolutio, suffocatio, inflatio, uetofitas, apostemata, tumores, passio que uocatur speratio, & conclusio, hæmorrhoidis, fissura, uulnera, mollities matricis, ablatio concipiendi, sæpissima abortio, durities parturiendi, menstruorum exitum, & ablationē eorum, secundum naturam oportet prius intelligi. Menstrua ergo mulierū exeunt cum decimum expleāt annum, & plurimū protendunt in decimum quartū. Aufertur quibusdam circa 30. quibusdam circa 60. Hermaphroditus non habet menstrua, menstrua autem naturalia sunt continua per duorū dierum spacia, ad plurimum 6. dierum. Si ultra transcurrant non erunt naturalia, grauant autē mulieres cum tempus menstruorū ueniet. Quæ mulier mēstrua sua diu differt, molestum ei & durum est, quia purgamentum multæ quantitatis subito succedit. Tempus interpolatū 20. est dierum, & usq; in duos uel plures ascendit menses. Quæ autem post istud tempus menstrua ueniunt naturalia non sunt, & uocat hoc menstruorū constrictio. Hoc autem est aut ex passione in uulua, uel in toto corpore, uel in uno mēbro. De uulua, aut propter apostemata, aut propter uulue torturā, aut abortitu nimio, aut ex percussione matricis, aut ex oppilatione, aut ex frigida cōplexione ora uenarū claudēte, aut ex humoribus crassis uiscosis uia implentibus, aut ex uulneribus, in eis coagulat & oppilat. Iterū menstruorū constrictio nascit propter hæmorrhoidē, aut sanguinē de naribus uel pectore exeuntē. De toto corpore, aut propter febres, aut propter cōplexionis corruptionem sicut hydropisi. De uno mēbro sicut de passioe pectoris, stomachi, uel epatis. Aliqñ ex crassitudine nimia corporis premēte uenas, & stringente. Significatio uniuersalis menstrua cōstringendū, grauitas est inferioris uētris, & totius corporis, dolor dorfi, & colli, constrictio urine & digestionis. Aliqñ urina est nigra, & deficit uirtus appetitiua, aliqñ quoq; mala appetunt cibaria, & plurimū pessima patiuntur accidentia sicut defectionem, abominationē, mentis corruptionē, rigorē, apostemata in inguinibus. Sanguinis fluxus aut ex defectione est cōtentiue, aut de sanguinis subtilitate, & suo acumine, aut de eiusdē multitudine, & uenarū plenitudine aut de fissura uenarū matricis, ex humoribus acutis. Aliqñ ex nimia purgatione in parturitione, aut de egressione fœtus, anteq; anime. Quando autē augmētatur sanguinis fluxus & morat, mutationes caloris patiunt, & tumorem maxime in pedibus, & corruptionē uirtutis digestiue. Qui si augmentatur pereunt. Mollities humiditas est de ore uulue currens. Que aut in uulua nascitur cum pascitiua deficit uirtus, aut cum de uulua humores ad aliū locum secundū purgationem effluunt. Intelligitur mollitiei qualitas ex colore & substantia. Si est ruffa sanguinē significat. Si alba & uiscosa, phlegma. Si citrina, colera. Si nigra, melancholiā. Aliquando multa effluit, & aliqñ uiscosa

scosa est & crassa. Alię possunt intelligi significationes, si mulieri pānos mūdos intra se mittere cōmēdes, & albos, & inspicias eos siccatos. Si ruffi sunt sanguinē portendunt. Si citrini, colera. Si albi, phlegma. Si nigri, melācholiā. Suffocatio matricis, ablatio est anhelitus propter uuluā. Quæ passio est pessima, cōtingit autē ex colligātia cerebri, & cordis ad ipsām, & multę idē passiones ueniūt sicut cephalēa, apoplexia, epilepsia, defectio. Qui aut hanc passionem habent pereūt, cum suffocatio augmentat. Hęc em̄ & augmētatur & mitigat, aliquando interpolatur sicut & epilepsia. Hęc passio ex plenitudine est uulue, & spermatis constrictione cū fœminę elōgant̄ a copulatione q̄ habuerāt in cōsuetudine. Augmentat em̄ sperma in uasis quod dum inculcat calor naturalis extinguit, ex cōplexione uulue refrigeratur, aut ex menstruorum constrictione cum longo tardeſ tempore, & facit idem quod & sperma. Plurimum hęc passio nascitur fœminis iuuenibus & iunioribus propter nimium earū desiderium ad libidinem, aut si nimia menstrua habuerint quę postea cōstricta sunt. Maritate hęc non patiunt, quia in matre sperma non claudit. Conclusio em̄ spermatis, maxima est causa huius rei. Patiuntur plurimum non iuuenes, & non cōcipientes, neq; parturientes propter passionem q̄ instrumēta spermatis sustinent & uenarum unde mēstrua effluūt. Maxime si mulieres non parturiunt propter potionē q̄ pro hac re accipiūt. Significatio huius passionis, quia in initio sui, & ante q̄ incipiant augmentari, debilitas est mentis, pigritia, defectio crurum, citrinitas faciei, humiditas oculorum. Cum augmentatur mens alienatur, deficit sensus, & uox aufertur, pulsus spissatur. Diuersatur & deficit, & in fine aufertur, & infirma mortua esse putatur. Sed cum lichino bombicino tentetur, appposito nariibus ut si flatus moueatur siue nō intelligatur, facies rubescit, & quasi tumescit, matrix sursum trahitur, & similiter lacerti in cruribus. Cum autem incipit alleuari & quiescere, emollitur uuluā & descendit ad inferiora, & ab ipsa parua fluit humiditas. In uentre inferius gurgulationem, & uentositatem ad exeundum patiuntur. Ventositas & inflatio quas patitur uuluā, aut ex complexione frigida, cum calor naturalis deficiat, & quod cibi sibi uenit in uentositatem mutat, aut ex abortione, aut ex sanguine os uuluæ opilante, aut de duritie parturiendi, aut de conclusionē oris uuluæ. Aliquando hęc uentositas aut infundo est uuluæ, aut in eius tunicis. Huiusmodi infirmi patiuntur tumorem in pectine usq; in interiora uentris, & dolorem cum extensione, & uadit usq; ad inguina, & stomachum, atq; diaphragma. Signa huius propria morbi, quia cum sub umbilicum per cutis sonus auditur quasi tympani. Apostema plurimum patiuntur calidum & durum. Calidum & durum. Calidum aut de causa exteriori sicut percussione, aut de interiori sicut menstruorum constrictione, uel sanguinis in parturitione aut ex abortione, aut parturiendi duritie. Quod conlequitur cum hunc

morbum ex nimio motu patiatur, & ad illud humores trahantur. Hoc apostema aut in tota est uulua, & intelligitur ex febris & contentiua, & dolore in collo & capite, & in craneo maxime, & oculorum grauitate, & extremitatum mollitie, & stomachi corruptione, & siti, & in constipatione digestionis & urinæ, sicut Hippocrates in aphorismis: Quæ inquit apostema habet in natibus, aut in uulua, sequitur eam stranguria. Quod ex apostematis est cōpressione ad collum uesicæ, & os uulue propter apostema quod est in parte uulue, & in parte nō. Apostema aut in puppi est eius, quo dolor in dorso efficit, & digestionis constipatio, aut in prora unde est dolor penis & stranguria, aut in superiori parte, fit autē dolor super umbilicū, & contra stomachum. Si in lateribus, fit dolor in inguinibus coxis, atq; cruribus. Si in inferioribus, sub umbilicum doletur. Si in ore eius contra anum patitur. Si in uulua cum digito tangatur dura inuenitur. Cum autem apostema facit uulnus, omnia supra dicta accidentia augmentatur, & diuersa febris interpolando iungitur & rigor. Sed cum crepari debeat, dolor & febris augentur & pungunt. Si dolorem in inferiori uulua, & cum digito super penem tangas, sentitur sanies coadunata. Hoc autem est cum maius est apostema. Similiter si in ore uulue. Durum apostema uocatum scliros semper nascitur uicinum uulue collo, si antecedente apostemate, uel alia passione, unde durities nasci deberet. Nascitur autem ex colera nigra. Sequitur semper hoc apostema in unam partem uulue tortura. Cui si non succurratur, medicina cadit in hydropisia. Significatio huius apostematis est durities penis & oris uulue, grauitas quoq; & conturbatio motuum membrorum, & maxime crurum, & pigritia. Aliquando hoc apostema in cancer mutatur, id est, in durum apostema: Quod ex colera nascit nigra, & plurimum in ore uulue. Aliquando faciens uulnera. Et si uulneretur ex dolore nimio in inguinibus intelligitur, & ex inferioris uentris dolore & uulue, color eius quasi uini fex, aut niger. Si fit uulneratum cum his accidentibus fiunt prurigo & putredo, & pertinet colori albo & rubeo, aut uiridi. Aliquando humiditas inde effluit liquosa, & foetida, alba, aut nigra, siue rubea. Alia quoque accidentia calido apostemati attinentia, innascuntur huic apostemati, & incurabile fit. Separatio est apostema nascens in ore uulue, aut in ea tota & fit uulua dura & petrosa. Intelligitur hæc passio ex macilentia quam patitur infirma, & in pulchritudine coloris non habita, & defectione uirtutis appetitiuæ, & ablatione menstrue, & māmillarum tumore. Sperat autem in initio infirma, quia sit grauida. Cum autem moretur morbus & prolongatur, hydropica esse speratur. Differt tamen ab hydropisi, ex duritie. Neq; alia quæm hydropisis habet accidentia. Sed si tamen elongetur in hydropisim mutatur. Conclusio est cum duritie constructio oris uulue. Nascitur q; ex phlegmone uocato apostemate in exteriori parte uulue nascente. Cum

subtilis

subtilis sanies dissoluitur, & remanet quod est crassus, & inueterascens in crassatur. Intelligitur ex anteriori apostemate, & ex duritie oris uuluae, in tactu apparente, & eius constrictione. Hæmorrhoides ex crassis est humoribus & melancholicis, & intelligitur in aperiendo ore uuluae cum argalia, ut uisui & tactui appareat. In qua cum dolor augmentetur coloris rubei efficitur, cum autem quiescat, quasi fex uini ab ea effluit humiditas, aliquando nigra. Fissura ex compressione est in partu nimia. In initio autem non sentitur propter dolorem partus, post uero sentitur si cum digitis tangatur, maxime in coniunctione cum ab ea sanguis effluat. Apparet autem in uisu, & cum uulua aperiatur. Vulnera aut de exteriori sunt causa, sicut percussione, & similibus, aut de interiori sicut duritie parturiendi, & acuitate expressionis, aut de tactu secundine, siue fœtus mortui, aut de colericis humoribus erumpentibus, & eam comedentibus, aut de crepitura apostematis siue pustulæ. Aliquando putredo est in ore uuluae, & intelligitur quia apparet in tactu, si cum argalia os uuluae aperiatur. Qualitas quoque eius intenditur ex humiditate quæ egreditur. Si enim sit multa, & quasi uini fex & cum dolore, scitur apostematis. Si nigra foetida & cum dolore intenduntur cõestio & putredo esse. Si rubea fractura est & scissura. Si uulnera sunt immunda, exit cum dolore sicut carnis lauatura. Si munda, exit sanies crassa, alba, parua, sine odore. Descendere uuluam & foras exire, aut de causa est interiore aut exteriori. De exteriori, ex tractu secundinæ post partum, si dure scat ad exitum, aut non trahatur secundum quod oportet. Similiter & ex fœtu mortuo, aut ex casu fœminæ de alto loco super anum, aut de tumore nimio unde deficient, & membra emolliant, & inde uulua lubricatur, & foras egreditur, sicut in fœminis uidemus, quæ latronum aut pugnantium incidunt manus, & sicut uidetur in eisdem nauigantibus, & quibus mortes filiorum nuntiant. De interiori causa, ex humiditate est phlegmatica & uiscosa, unde lubricatur uulua cum patiuntur mulieres iuuentutem exeuntes propter nimiam adunationem humorum in corporibus earum. Torturæ uuluae propter chimos est crassos & uiscosos in latere uno uuluae coadunatos, ex quibus grauat ut in aliud latus inuoluatur, & conceptio trahitur propter torturam instrumenti spermatis. Ablatio concipiendi aut ex mala est complexionematricis, aut ex morbo officiali, aut de humoribus in concauitate uuluae se coadunantibus. Ex mala complexionem si est nimia & fortis, sterilitas fit. Sin autem aufertur uis concipiendi: Si est calida, incenditur & corrumpitur sperma. Si frigida constringitur, & concluditur uulua, & uenarum suarum ora, unde transit sperma & mēstrua. Ad que cum ueniat sperma, in frigidatur & congelatur in ea. Iterum in testiculis non multum nascitur sperma propter frigiditatem. Si humida non potest continere sperma. Si sicca sit crassum & durum ibi nascens sperma, non extendens, neque sequens formatiuam

uirtutem. Ex morbo officiali aut ex constipatione est uiarū spermatis, aut ex apostematibus, & similibus quæ intelliguntur sicut diximus. Ex humoribus in concavitate uulue coadunatis, phlegmaticis, colericis, aut melancholicis. Qui intelligunt ex humiditate exterius exeunte. Plurimū scēminē conceptionē perdunt ex crassitudine nimia & ultima. Causa eius, quia scirbum os uulue oppilat. Vnde nō potest transire maris sperma, quia stringit mēstruorū uia. Non ergo ad os uulue mēstrua effluūt, uel sperma. Sic quæ currūt parū est & nō ualet. Vnde Hippoc. in aphorismis: Si inquit mulier in ultima est crassitudine nō concipit, quia scirbū os uulue cōprimit si nō macrescit. Ablatio cōcipiendi propter masculū ex mala est cōplexione spermatis, aut morbo officiali. Ex mala cōplexione, quia si sit calida incēdit, si frigida cōgelat, si liquida dissipat. Quod cū cōsequit sperma scēminē & os uulue masculinis assimilant. Si em̄ dissimilia, fit generatio multa. Si calida & frigida sint mixta, aut siccū, & humidū tēperata, fit generatio multa. Ex morbo officiali in masculis, tortura est uie uirge uirilis. Vnde cum sperma exit, nō recta uia in uuluā tendit. Quod potest intelligi si nō rectū mingit. Oportet ergo intelligi quia si conceptio propter masculum, uel scēminā ablata sit, sedeat mulier super scamnū, & pānis eā cooperias, & suffumiga. Si fumigatio ad os & nares perforet, nō ipsa in culpa sed masculus est. Si em̄ os uulue clausum esset, & uenarū ora, unde sperma ad uuluā transit & mēstrua, nō perforaret fumigatio corpus muliebre. Similiter si ibidē esset humiditas extingueref fumus sicut calor spermatis extinguit. Si nimius calor fumus dissolueret, & dispergeret. Alij antiqui dicūt, sperma masculi super aquā si posueris, & dilatef, & natet super aquā, intelligit frigidū esse, & subtile, neq; proficit. Si infundit aque & cōiungit ualet. Itē si uuluā in positione sua sit lōga, & magna, breuis aut uirilis uirga, nō potest sperma trahere sibi, & ita culpa fit masculi. Iterū potest hoc intelligi ex significatione q̄ diximus male cōplexiōis in masculis siue scēminis, & in testiculis sicut macilitate, crassitie, nigredine, albedine, duritie, mollitie, spermatis multitudine, & eiusdē paruitate, crassitie, & subtilitate. Oportet aut intelligas quia mulier cōcipiat quousq; auferant mēstrua & masculus usq; ad annos 70. & plurimū usq; ad 20. secundū uirtutē caloris naturalis uniuscuiusq; hominis, & secundū calorē in testiculis. Aliqñ tamen iuuenes sunt nō generātes. Sed generant, cū in senectutē perueniunt, & e contrario. Causa est, q̄a qui cōplexionē testiculorū habēt frigidā & humidā ante perfectam iuuentutem parū generant. Post uero idonei sunt geniture, q̄a calor eorum naturalis confortatur, & testiculi calidiores efficiuntur. Alij quando idem consequitur ex mutatione frigide diætæ & humidæ in calidā & siccā. Qui aut in adolescentia sua multū generāt, sed cū in ætatē peruenerant cessant, in adolescentia sua cōplexionē testiculorū & suā habuerūt calidā & humidam. In iuuentute autē & senectute calor augmētat, & desiccāt, unde sper

de sperma comburitur, & etiam desiccatur, neq; ad generandum proficit. Qui autem in adolescentia parum generant, aut cōplexio eorum nimis est calida & sicca, & incensiuā, cum autē ad ætatem ueniatur calor minoratur, & temperatur, aut ex dietæ mutatione in temperamento nimis frigide. Vnde quidam adolescentuli foeminarum tantum sunt generatiui. Sed in ætate perfecta masculos generāt, & econtra. Causa est. Cōplexio em̄ eorum & testiculorum in adolescentia frigida & humida. In iuuentute & senectute calefit, & parum desiccatur. Ideoq; masculi generant. Aliquando ex mutatiōe est dietæ. Oportet in hoc loco dicat unde dubitatur. Significatio scilicet aut grauida sit uel non mulier. Sentit masculus dum cōiungunt matricem uirgam suam desuggentē sicut sanguisuga desugit sanguinē, neq; sperma matricem egreditur. Ex muliebri os uuluae clausum & coniunctum sentit sine apostemate, & duritie uuluae præcedentibus. Quod ex concupiscentia est matricis ad ardorem recipiendi masculi spermatis. Aliquādo foemine paruum rigorē patiunt in coniunctione, & dolorem in umbilico inferiore pertingentem usq; ad matricē, & item. Menstrua nō currunt ex consuetudine, neq; masculum uideat mulier concupiscere. In maxillis color uenarum est uiridis, & duriores sunt māmilla q̄ soleant esse. Albedo in oculis eorum est liuida, uiriditati contigua, facies similiter lentiginosa quoq; est. Abominatorem & uirtutis appetitiue defectiōem, & malorum ciborū desiderium habent, certificat mulier concepisse, ex his que Hippocrates in aphorismis dixerit. Da inquit mulieri mellicrate in hora somni. Si circa umbilicum torturam patiatuŕ concepisse cognoscitur. Si nō ecōtrario. Mellicrate hoc facit, quia uentositatem & inflationē gignit, & uuluam cum recto intestino comprimit ut uentositas non transeat, sed potius circumeat, & torturam faciat. Mellicrate de crudo melle oportet esse ut uentositatem generet. Si uis certificare foetum masculinum esse, color mulieris pulcher est, motus leuior, uenter rotundus, totus color corporis rubicundus. Si color fœdus, motus tardus, uenter longus, in facie lentigo habeatur, & aliquando in cruribus pustulæ, & uulnera fuerint, foetus foemineus erit. Causa abortiendi sæpe aut de interioribus est, aut de exterioribus. De interioribus propter humiditatem uiscosam in uulua, que foetū lubricat, aut ex cōplexione uulue mala qua uirtus deficit cōtētiua, sicut febris, aut ex uulue apostemate, aut ex nimio cursu mēstruorū in cōceptione. Vnde foetui nutrimentū uenit minus, & morit̄ à naturaq; expellitur. De exterioribus sicut saltu, clamore nimio, timore, ira, letitia, quæ nimia si sint & subita, sternutatio continua, aut ex percussione sine casu, in uentre, seu dorso, aut ex cathartico, aut post magnitudinē aut ex nimio cursu sanguinis de aliquo membro corporis. Durities parturiendi, aut ex matre aut ex foetu, aut ex secundina contingit, aut de aliqua re exteriori. Ex matre, si nimis sit crassa, aut uulua eius parua, aut uirgo, aut & timida

timida, aut debilis, ut foetum expellere non possit, aut si apostema in uulua habuerit, siue aliam passionem, aut in membro aliquo alio, aut si non in tempore suo partus exierit. Ex foetu, si nimis magnus uel crassus aut parum leuis ut non ad inferiora descenderit, aut si magnum caput siue duo capita habuerit, aut mortuus fuerit, aut si plures sint. Quidam enim dicunt se uidisse mulierem quinque peperisse. Tres aut quatuor multi uidere, aut si foetus secundum quod oportet exierit. Caput enim foetus exire debet prius, & manus eius iuxta coxas extense, aut pedes prius, sed non distorti. Si aliter non exit secundum quod oportet. Ex secundina, aut si non incidatur ex crassitudine sua, aut si ante tempus se scindat, aut si nimis subtilis sit. Ex causa exteriori, sicut ex frigido aere uulua constringente & coagulante ut foetum nequeat expellere. In his omnibus si mulier sternutationem patiatur, adiuuat facilitatem partus. Sicut Hippocrates in aphorismis: Quae inquit passionem uuluae patitur, & subita sternutatio superuenerit, bonum signum est. Dicunt obstetrices quia parturire foemina longum est, sed dolor debilis. Masculinum dolor acutus, sed uelox. Si de muliere ante partum sanguis exierit, durior erit partus. Si moretur facilius.

De mammillis.

Cap. XLII.

PAssio in uberibus, aut uniuersalis est, quia in eis sicut in alijs nascitur membris exterioribus mala complexio, apostemata, & similia. Quae intelligentur sicut alias nos dixisse meminimus, aut proprium est sicut calidum apostema, nascens in ipsis ex coagulatione lactis. Quod ex tumore & dolore intelligitur, duritieque & rubore. Si sanguis coagulatus sit, intelligitur ex duritie & paruo tumore, & sanguinis dum mulgetur ostensione. Dicit quoque Hippocrates hoc maniam significare. Galenus eum uerum dixisse fatetur, non tamen semper, sed raro, cum fumus sanguinis ad cerebrum ascendit. Aliquando patiuntur mamillae, ut una uel ambae contrahuntur in grauiditate. Vnde significatur nocumentum foetus, aut abortiuus. Si una contrahitur, & gemine fuerint, unus abortiendus erit. Si dextra masculus, si sinistra foemina abortietur. Causa contrahendi, quia sanguis minuitur in uenis ad mamillas tendens a menstruis. Item sanguis ab omnibus membris semper ad uulua descendit propter laborem naturae ad expellendum foetum, ergo a mamillis. Aliquando patiuntur uulnera, in grauidatione duritiam, dolorem significantem in genibus, coxis, oculis, sicut Hippocrates dixit. Causa doloris, quia sanguis augmentatus & multiplicatus in mamillis, cum natura eum expulerit, aut in inferiora corporis, aut in superiora expellit. Si inferiora patiuntur coxae & genua. Si in superiora oculi, ophthalmiam, & passiones oculorum alias.

De coxis

PAssiones in coxis & pedibus sunt schia, artetica, podagra. Schia dolor est in artetica. Hęc em passio in cōcatenatione nascitur coxarū. Differt à passione artetica, quia dolor huius in coxarum est ossibus exterioribus, descendens usq; ad concatenationem genuum, & aliquando in calcaneum & extremitatem pedum, ab extranea parte. Nascitur aut de humoribus crassis, & sanguinolentis, aut crassis & phlegmaticis in concatenationem coxarum inclusis. Aliquando in concatenatione sua separantur coxa propter materiae uiscositate. Quod si diu moretur pedes contrahuntur, & claudicatio consequitur, pedes enim non cibus reficiunt ut oportet unde contrahantur necesse est. Ideoq; Hippocrates in aphorismis: Qui dolent inquit in coxis si dolor se prolongauerit, & coxa disconcatenatur, necesse est pes contrahatur, & fiat homo claudus. Plurimū hoc fit in partibus sinistris. Dolor arteticus, dolor est & tumor qui in concatenatione membrorum nascuntur. Aliquando in concatenatione membrorum pedum sicut calcaneo & maxime digitorum pollicibus & podagra uocatur. Sicut in concatenatione genuū, manuum, & cubitorum sola artetica uocat. Nascitur aliquando in concatenatione maxillarum & auricularum colli, epatis, & splenis, aut causa eius intelligi non possit. Cuius causa concatenatio est defecta ad quam implendam & extendendam descendit humorum materia ut membra extendat, & eorum ligamenta, nimium dolorem factura. Causa magnitudinis doloris duplex. Vna quia nerui & ligamenta sunt sensibilia, & materia cum in concavitatem concatenationis membrorum descendit, non cito dissoluitur, propter duritiem illorum locorum, & non habet ubi moueatur & currat sicut molliora membra. Huius passionis pars in dolore est potior podagra. Causa, quia materia podagrica in parua descendit membra, id est pollices. Quorum concatenatio parua est ut materia pro paruitate sui capere nequeant si multa sit. Vnde nimium extenduntur, & dolor augmentatur. Si descendat hæc materia in maiora membra sicut coxas, diuiditur ipsa, ut pote in magna non extenduntur, neq; ita dolor magnificatur. Defectio concatenationis membrorum, aut naturalis est ex quo factus est homo, id est, initium sumens à parētela, aut ex labore nimio ubi fatigata est cōcatenatio, sicut multo equitatu & assiduo, quo pedum defecit cōcatenatio maximeq; pollicum, aut ex mutatione nimia eiusdem concatenationis, aut ex percussione locum concatenationis incidente, in quam humores descendunt, aut quia in principalibus membris sunt quæ ad ipsam eos expellunt, aut propter laborem nimium, sicut equitare multum & coitum. Quæ causa huic morbo generanda est pessima, maxime si post saturitatem cibi ueniat. Vnde in aphorismis Hippocrates: Pueri inquit & enuchi non sunt podagrici, Quod consequitur, quia coitu non utuntur. Hęc enim huius morbi

causa, pro ut dixi est maxima. Dixit Galenus super hunc aphorismum: Et si eunuchi non noceāt, taliter dietant ut corpora humoribus impleant, sicut est nimius cibus & potus, ebrietas, quies, & suauitas, mūdificandi corporis negligentia. Quæ omnia podagræ sunt causa. Sed pueros nūquam uidi podagricos, nisi quod dolorem arteticum in manibus, siue genibus habent ex uicinitate pedum. Item Hippocrates in alio aphorismo: Podagræ passio plurimum mouetur in autumno & uere. Galenus super in uere propter in ordinatam dietam & crassam in hyeme acceptam. Vnde humores in eorū corporibus adunati cum ueris tempus uenerit liquefiunt, & currentes mēbra pungunt, & in eis nociui sunt. Deinde expelluntur, ad debiliora membra huic morbo apparatus. In autumno adunantur humores multi in corpore, propter multos fructus cōmestos in æstate. Cum autem autumnus uenerit & humores augmentati sunt decurrunt in membra debilia pro ut dixi. Aliquando podagra est ex parentela. Verbi gratia. Si sint quædam membra in corporibus patrum debilia, fiunt in filijs similia, quia membrorū fundamenta ex spermate sunt facta. Sperma autem in corporibus huiusmodi mixtū est cum humoribus his, qui morbi huius sunt generatiui, & filius qui de hoc spermate generat ut in hūc morbū incidat, q̄a apparatus ei pedes debilis sūt naturaliter, & similiter omē mēbrū debile, morbo est apparatus, q̄a natura hos humores mandat ad ipsum. Ideoq̄ cum membra corporis sepe infirma uideris, & sæpe humores recipi, intellige debiliora esse omnibus membris corporis, & omnibus succurrunt alijs. Aliquādo dolor arteticus & podagra nascuntur ex tristitia, angustia, uigilia, & alijs animæ accidentibus, quia humores in interiora corporis mouentur, & in hanc concatenationem debilem mittuntur. Vniuersaliter autē dico, quia arteticus dolor & podagra, atq; schia plurimū nascuntur, cum cibo & potu homines implentur, & quiescunt, & coitum sæpe operantur & nimium, traxime post cibū. Hæc enim membra naturaliter aut accidentaliter sunt debilia. Materia autem unde morbus est aut sanguinolenta ex tumore, rubore, & dolore intelligenda, & pulsatione nimia, iuuamentoq̄ rei actualiter frigida superposita, & e contrario, cuius dieta ante fuit sanguinis generatiua, aut est colerica & ex nimio dolore intelligitur, & citrinitate coloris, & paruitate tumoris. Dieta uero infirmi generatiua colere fuit. Iuuat res frigida superposita, aut melancholica quam ex liuiditate coloris est intelligi, & duritie, cuius iuuamentum res calida & humida. Infirmi anterior dieta colere fuit nigra generatiua. Aut phlegmatica ex albedine coloris, paruitate tumoris, & doloris intelligenda. Sed tamen in concauitate concatenationis sensa. Iuuatur autem re actualiter calida superposita. Dieta infirmi fuit quæ phlegma generauit. Quod de uiscoso phlegmate nascitur si in concatenatione moret, augmentatur crassitudinem & uiscositatem eius, & inde lapis generatur, si cut in

cut in uesica nascitur. Quod cum ita sit incurabile est, aliquando nascitur ex materia quatuor humorum cōmixta. Quæ de diuersitate significationū intelligitur, sed huiusmodi passionis durus est intellectus & obscurus. Cuius causa est multifaria sicut diximus, unde difficulter sanandū. Oportet te autem intelligere apostema nascens in concatenatione saniē colligere, quia humiditas eius est uiscosa. Cum autem augmentatur ut caro circundans cōcatenationem infundatur, pustulæ generantur sicut in corporibus hyposarcam habentibus. Si uero apostema & tumor in podagra dies moratur quadraginta, & quiescit, si inquam materia sit crassa. Si enim subtilis sit, minus moratur. Hæ sunt significationes morborum præsentium, quæ in quolibet membrorum sunt interiorum;

CONSTANTINI

AFRICANI DE COMMVNIBVS MEDICO

cognitu necessarijs locis, Liber x. Deq̄ signis prognosticorum infirmi ad salutem siue mortem attinentium.

CAPITULA LIBRI.

De significatione nuntiatiua.	1	De qua purgatiōe crisis ueniat.	7
De significatione plenitudinis, & determinatione humorum.	2	De ephimera crisi.	8
De significatione propria morbi futuri, & passionis nuntiatiua.	3	De significatione nuntiante crisin.	9
De significatione temporū morbi.	4	De significatione pessima mortis nuntiatiua.	10
De significatione acuti uel diuturni morbi.	5	De significatione sanitatis uel salutis.	11
De intelligenda crisi & eius causa.	6	De significatione qua salus uel mors infirmi possit præuideri.	12

De significatione nuntiatiua. Cap. I.

Intellectus significationum futurarum rerum, non minus iuuamentum quam scire significationem præsentium morborum. Magisq̄ credendum est iuuare cum dignius sit scire. Significatio ergo nuntiatiua quædam morbum denunciat, & hoc in sanis est corporibus, quædam salutem morbi, aut molestationem & pessimitatem, aut perditionem. Quæ tria in infirmis sunt corporibus. Si medicus morbi nascituri sit prouidus, dietam & medicinam operatur unde morbus contrahatur, & sanum corpus secundum suam naturam custodiatur. Si uero intelligat quia infirmus morbum euadat, fit in eo medicatio fidus, securus, & sollicitus. Sed præuidens quia infirmus moriturus sit, de nulla in eo medicina se intromittit. Vnde magnum medi-

Qq 2 co est

co est iuuamentum. Si enim præuiderit & enuntiauerit, amabitur ab hominibus de sua medicina confidentibus, & bonam famam hic promerebitur, in futuro mercedem habiturus.

De significatione plenitudinis. Cap. II.

Significatio qua nuntiatur qualis morbus sanis corporibus sit uenturus, quædam particularis, quædam est uniuersalis. Uniuersalis, cum una significatione infirmitates nuntiant multæ. Hæc autem humorum corporis monstrat plenitudinem, & eorundem corruptionem. Particularis uno indicio unum morbum ostendit. Nos autem ab uniuersali incipiamus significatione quæ in humorum est plenitudine, & eorum corruptione, plenitudinis causa, multa est cibi & potus quantitas, exercitiorum & balneorum negligentia, multa quies, & suauitas. Ex quibus in corpore plures adunantur humores quam dissoluant, & si humores illi de cibo nati sunt laudabili. Quod plurimum inuenimus in hominibus poros corporis clausos habentibus propter paruitatem humorum quæ ab ipsis dissoluitur. Galenus super secundam particulam epidimie: Qui sæpe & multo tempore multum laborauit, & die omni ut laborem inciderit, & multum uinum biberit, labor autem suus non in suo tempore sit, diuersi morbi in eius corpore sunt generandi. Peior & durior erit morbus ubi colera & uiscosum phlegma adunantur, & quorum quantitas est multa. Corruptio autem humorum ex multitudine est illaudabilium ciborum malos chimos generantium, de quibus in corporibus plus remanet quam dissoluat. Plenitudo in corpore aut secundum quod uasa & concauitas habeant, aut secundum comparisonem uirtutis. Quæ secundum uasa est, multitudo est chimorum intra uenas & arterias implens eas plusquam capiant, & extendens sicut uidetur cum nares humiditate impleantur. Quod plurimum est ex sanguine & spiritu. Significatio eorum quia corpus apparet plenum, & uenæ similiter tumide & extensæ. Color corporis rubeus, tactus calidus, neque fuit in balneo, neque in calido aere. Hoc enim mouet sanguinem in corpus exterius, & uenæ impleantur unde color fit rubeus, & tactus calidus, pigritantur, & emolliunt, & extenduntur, alant, sensus turbatur aliquantulum, memoria grauatur. Aliquando etiam sanguis effluit naribus, solutio est uentris. Dieta antea fuit unde plenitudo sit orta. Somnus multus, grauitas, & dolor in capite. Quibus plenitudo corporis significatur, eaque secundum uasa est, & est significatio sanguinis, & si somnient unde anima lætificetur, & color fuerit rubeus, plus plenitudo sanguinis certificatur. Plenitudo que secundum comparisonem est uirtutis, uirtus est defecta, neque ualet ferre humores corporis & si sint pauci. Sentitur in corpore grauitas sine apparitione plenitudinis aliqua, sine dolore & nocumento. Materia enim illa non ex malis est humo

humoribus. Hæc plenitudo aut ad comparationem est uirtutis animatae qua mouetur corpus, unde grauatur nimium, & membra durantur ad motum, aut ad comparationem naturalis uirtutis, aut à digestionem deficiat cibi quem homo accipit, & superfluitas in corpore remaneat, quæ uirtutem grauatur, & si illa abundantia non adeo est multa ut corpus impleat. Intelligitur ex pigritia & grauitate, & desiderij cibi decoctione, & uidet in somno quasi graue pondus habeat in collo, urina est indigesta, & somnus, & sudor multus, sed tamen sine rubore, & tumore, & corporis extensione, pulsus non magnus, quia chimus hoc faciens non est multus ut corpus inde impleantur, multus tamen est ad uirtutis deficientis comparationem, ut continere nequeat. Corruptio humorum si mali humores corporis secundum sanguinem sunt, intelligitur ex significationibus illis quibus & plenitudo corporis quæ secundum uasa fuit. Sed habet alia ut in corporibus eorum liuiditas appareat, aut citrinitas, uenæ plenæ, pulsus diuersus parum habens magnitudinis. In ore dulcedo sentitur, sed tamen quia sanguis est à commixtione aliorum humorum non liberatur, dulcior ille cum amaritudine, aut falsitudine commiscetur, uel etiam acredine. Corpus febricitatur, & aliquando pustulæ apparent. Dieta hominis calida & humida fuit, sicut carnes, & res dulces. Si ætas sit adolescentia, & regio austrina, tempus non uernum, magis certificatur ex dominatione esse sanguinis. Iterum: Si in somno rem rubeam uideat quæ odoris sit foetidi, aut quasi dulcia comedit cum acredine, amaritudine, aut falsitudine cōmixta, certior sit res ista. Cum hæc significationes appareant, significatur sinochus, phlegmones, uariolæ, morbus, pestilentialis sinandria, sanguinis sputa, & naribus ophthalmia, hæmorrhoids, & similia, quæ ex multitudine sanguinis solent nasci. Significatio aliorum humorum talis erit. Si corpori dominetur colera rubea, corpus in colore citrinum erit, aut ruffum, defectio appetitiuæ uirtutis, amaritudo sentitur in ore, punctura, & ardor in stomacho, abominatio, angustia, uomitus colericus, & digestio similiter, sitis, linguæ siccitas, oculorum concauitas, rigor, urina rubea, subtilis. Pulsus subtilis, uelox & spissus, pustulæ apparent colericæ. Dieta prima calida fuit & sicca, sicut sunt allia, cepe, sinapi, & similia. Si tempus æstiuum fuerit, regio calida & sicca, ætas iuuentus, magis certificatur quia colera rubea dominetur. Si in somno uiderit ignem, puremon, fulgur, & rem aliam quam citrinam, fit medicus certior. In huiusmodi hominibus colericas passionem suspicamus, sicut tertianas, caufon, phrenesin, colericam pleuresin, icteritiam, apostema, sicut erisipelas, formicas, epatis calorem, in urina ardorem, intestinorum apostemata, desiderij cibi ablationem, sitim nimiam. Significatio melancholicorum humorum dominantium, mutatio est coloris

ris in nigredinem, siue liuiditatem. In ore saporem sentit acrem cum nimia siccitate, uigilijs, cogitatione nimia, animæ suspiratione, tristi facie, constrictione in stomachi ore. In huiusmodi corporibus morphea nigra uidetur, pulsus, tardus, subtilis & durus. Vrina alba & subtilis, dieta fuit eis coele re nigrae generatiua, sicut caro uaccina, camelina, caprina, melongenia, caules, lentes, & similia. Multus fuit labor, & per uenenosa loca deambulatione, angustia, tristitia, in somno timor. Somnia timida qui uiderit, & terribilia sicut res nigra, & tenebrosa, in uisu pessima, & in odore foetida, ex quibus omnibus melancholia certificatur, maxime si aetas fuerit senectus, tempus autumnus, regio frigida, & sicca. Quæ significationes cum appareant morbos melancholicos nunciant sicut lentigines, morpheam nigrā, lepram, maniam, mentis perditionem, dura apostemata, cancer, excoriationem cutis, uarices, elephantiam, quartanas, dolores splenis, & tumores, phlegma corruptum significatur ex pigritia, mentis duritia, mollitie, saliuā de ore effluente, multis sputis, somno nimio, tumore faciei, grauitate capitis, mutatione cutis in albedinem, defectionem uirtutis appetitiuæ, & digestiuæ, fitis paruitate, nisi falsum sit phlegma. Quod intelligitur quia falsus sapor in ore sentitur. Pulsus crassus, mollis, & tardus, urina turbida, infirmi dieta, phlegmaticis generatiua sicut recentes sunt pisces, fructus, & similia, & mundificandi corpus negligentia. Si aetas fuerit senectus & hyemale tempus regio frigida & humida, & in somno quasi aquam currentem desuper uiderit, aut natando uadit, aut pluuiam uiderit, siue niuē magis certificamus phlegmatis dominationem. Quæ signa cum uiderimus morbos phlegmaticos nuntiamus, sicut epilepsiam, apoplexiam, paralysiam, epilepsiam, febres cottidianas, & similia. Qui in somno uiderit quasi in loco putenti sit, humorum putridorum in corpore abundantia dignoscitur. Si in extremitate corporum sanorum appareat prurigo, pustulae, lentigo, significantur mali humores esse in corpore. Hæ sunt significationes malorum humorum dominantium & multorum. Oportet autem ut præuideas, & res hos morbos generantes contrahas cum causis contrarijs antequam appareant morbi secundum quod sumus dicturi.

De significatione propria morbi futuri & passionis nunciatiuæ.

Cap. III.

PArticularis significatio unius cuiusque morbi futuri, aut de re intelligitur naturali, aut de re extra naturam. De naturali, si uideamus mutasse qualitates sani corporis à naturali consuetudine sui, certificatur quia morbus sit uenturus, aut neutrum. Sicut si augmentet uirtus appetitiua uel minuat, non ex consuetudine sua, aut si saporant non prius saporata, & horre

& horreantur prius saporosa, siue sit cibus seu potus, aut si desiderat res calidas. Similiter si digestio minor sit quantitate cibi, aut ante tempus uel post crassa sit uel subtilis, nigra uel citrina, uel putida, & similia. Iterum si urina plus sit quantitate potus, minusue rubea uel alba, aut diuerse colorata, subtilis uel crassa, aut putida morans seu festinans. Similiter uentus subitus exiens si augmentetur, aut minoretur, & sudor si maior uel minor sit. Diuersus in colore, & odore, & menstrua si maiora uel minora sint, uel diuersiora in colore quam soleant esse, aut si non ueniant. Et similiter hæmorrhoides, & somnus, si plus uel minus sit, aut consuetudinem suam egrediatur. Similiter sternutatio, & ructatio, sputa, atq; emunctio, auricularum quoq; putredo, & itidem coitus si plus quam soleat concupiscat uel minuat. Similiter obliuio, & pigritia quæ non fuerit consueta, & si sensus corporis deficient, & si corpus augmentetur uel minoretur, uel in alium colorem mutetur, ruborem, siue citrinitatem, aut liuiditatem, & similia de re naturali, si suam naturam in quantitate siue qualitate mutauerit. Similiter somnia si sæpe eiusdem speciei sint uisa sicut si uideatur somnians excitet, & iterum eadem uideantur, hominem non in sua sanitate permanere significat. Hæ omnes significationes aut morbum aut neutrum sunt nuntiantes. Qui ante hoc prædicto accidentia perfecte cognoscere laborat, bene capere poterit de loco illo in quo de accidentibus disputauimus. Oportet autem hæc omnia in sanis corporibus perquiras, neq; interrogationem negligas. Quod si feceris uentura corporibus non ignorabis, & firmiter nuntiare futura poteris, & ne ueniant ingemabis. Significationes de rebus extra naturam percipiendæ sunt hæc. Si quis sudorem patiatur foetentem, futuram expectet febrem, quia foetor humorum putredinem ostendit. Similiter urina putida, febrem significat ex putredine. Qui febrem habet, cum sicca tussi, & febris discesserit, tussis uero permanerit, nuntiatur uulnera in articulis permanentia. Manere enim tussim materiam permanentem ostendit quæ crassa est & indigestibilis. Terminus uero eius materiæ cum uulneribus semper solet uenire. Si quis raucitatem patiatur uocis, & ruborem coloris cum liuiditate mixti, elephātia designatur futura. Si in corpore carbunculi augmententur uulnera significantur. Si glandes, tumor interior. Si quis de morbo acuto sanabitur, & pruriginem in aliquo loco corporis patietur, uulnera ibidem futura portenduntur, maxime si morbus parum fuerit longus. Si dolor capitis senibus immoretur, cæcitas & mania designantur. Si enim natura deficiat in digerenda & expellenda illa materia, aut in oculos descendet cæcitatem faciet, aut in cerebri uentriculos, & faciet maniosos. Si non senibus dolor capitis, & hemicranea affuerint, cataractas significabit. Si quis ante oculos quasi cimices, aut muscas uiderit cataractas portendit. Si titillatio illa ex phlegmaticis est humoribus cum uentositate. Hijs humores in lacertos faciei

conclu

cōcluduntur. Et si in lacertos maxillarum descenderint fiet paralifis. Qui ni-
 miam dormitationem habet in corpore, epilepsiā uidetur significare. Dor-
 mitatio enim ex oppilatione est nerui, quæ ne uirtus sensibilis & motiua
 pro ut oporteat transeat ad membra impedit. Si uero moretur hæc oppi-
 latio, mollities mēbrorū fiet, id est, semiepilepsia. Qui habet stuporē, & as-
 fiduam uertiginem, epilepsiam, id est, caducum habiturus est morbū, quia
 stupor est de humoribus phlegmaticis, & crassis dominantibus corpori, &
 uertigo illa ex eisdem est humoribus cum cerebro dominantē, & uenæ eius
 inde impleantur. Vnde hæc utraq; accidentia futuræ epilepsiæ sunt prænu-
 ciatia. Si infantuli acutas febres habuerint, & constipationem uentris, ui-
 giliasq; & color eorum erit rubeus, uiridis, uel liuidus, spasmus pronuntia-
 tur. Habētes nimiam plenitudinem, & in capite grauitatem, in corporibus
 senibus turbiditatem, apoplexiam sunt habituri. Hæc enim accidentia non
 sunt nisi ex plenitudine cerebri de humoribus crassis. Qui cum augmenten-
 tur uenientes ad cerebri uentriculos, implent & oppilāt eos, & faciunt apo-
 plexiam. Quorum cerebrum patitur ex percussione, uel casu, statim apople-
 xiam patiētur. In cerebro enim frangitur neruus, qui ab ipso & nucha egre-
 ditur. Vnde sensus aufertur & motus. Quibus ab initio dolor est in capite,
 & in præcordijs, cum augmentabitur mentem erit perditurus. Qui habet
 ab initio grauitatem in capite, cum augmentetur, mentis stuporem est pas-
 surus. Si titillationem habet in toto corpore spasmus significat, quia pleni-
 tudinem neruorum demonstrat. Quibus oculi sunt rubicundi & crassi, & tu-
 mor in facie cum dolore nimio in capite, phrenesis portenditur, quia hæc ac-
 cidentia monstrant dominationem sanguinis in cerebro. Quod cum imple-
 antur calida apostemata generantur. Vbi tristitia & timor suspiciosa sine
 causa, melancholiam prænuntiat. Tristitia enim & timor de colera nigra or-
 riuntur. Siq; cerebro dominetur iste humor procreatur passio. Si quis habet
 catarrum & sæpe ac multum, aut asma nuntiat, aut peripneumoniā, aut uul-
 nera in pulmone, uel in pectore, maxime si homo macrescit, & strictum pe-
 ctus habuerit, quia catarrus à cerebro descendit ad guttur, & pulmonē quo-
 que & pectus. Qui si fit crassus, canales pulmonis oppilantur, & asma confu-
 citur. Si acutus, eadem membra plagantur, & uulnera faciunt. Titillatio sæ-
 pe ueniens sub hypochondrijs, apostema in diaphragmate futurum signifi-
 cat. Qui in pleuresi sanies screant, & in diebus quadraginta non mundificā-
 tur, empijci sunt futuri. Sanies enim si in pectore moretur ad pulmonem cō-
 fluit, & cito uulneratur propter raritatem sue substantiæ. Screare rotundū
 in pleuresi phthisin portendit. Et si sit cum significatione alienationi perti-
 nente, certificatur alienatio. Si quis habeat in dextera parte grauitatem sub
 diaphragmate, puncturamq; & extensionem, habebit epatis passiōē. Epar
 enim in latere isto & in illo positum est loco. Vbi si quis grauitatem sentiat,
 constipa-

constipationem, puncturam, acutos humores, uel apostema calidum. Si digestio sit alba, icteritiam pronuntiat. Colera enim rubea non uadit a corporis inferiora, sed cum sanguine mixta totum corpus perambulat. Quod contigit ex constipatione fellis. Quibus facies est tumida, & similiter oculorum palpebrę, hydropem significat. Quia uirtus digestiua cum deficiat, nec possit ad hæc ire loca ut digerat tumorem creat. Quibus tortura & dolor est circa umbilicum, neq; mitigatur cum pharmacia uel epithimate, uel calefactione, alioue medicamine, tympaniam significat uenturam. Si quis fastidium habet & abominationem, & in sinistra parte sub hypochondria uentositatem, colicam caueat passionem. Quia digestio si non exeat, claudit coleram, & in stomachum ascendit, fastidium, abominationem & uomitum facit. Colon enim intestinum in sinistra parte est positum. Cum ergo digestio non exeat, uentum necesse est in hoc loco claudat. Si quis in fœmoribus, & anchis grauitatem & extensionem habuerit, in renibus passionem habebit. Si in exterioribus locis dolorem habuerit, expectanda sunt apostemata in locis exterioribus. Si intus similiter habebunt intrinsecus. Qui mingunt urinam sicut lithargici pistati, lapidem in uesica habent. Si ardor urinae diu moretur uulnera in uesica nuntiantur & uirga. Qui habet digestionem cum tortura & ardore in natibus, disenteriam est habiturus, quia humores cum digestionem exeuntes, colerici sunt & acuti. Si augmententur, prurigo, & ardor natium, hæmorrhoiden prænant. Si prægnantes solutionem uentris patiantur, abortitus significatur. Si sanguis coagulatur in mamilla mulieris, maniam futuram ostendit. Menstruus enim sanguis cū ad māmillam uenerit, & uirtutem in lac mutandi non habuerit, sicq; in māmillis permanerit, calefactus in pessimam naturam melancholicam mutatur, & causa mania efficitur, quia fumus acutus & pungitius in cerebrum ascendit. Si mulier mūdissima est, & cōcipit abortit fœtus anteq; incrassescat quia mulier macidissima cum cōcipiat nō incrassescit, ut fœtus in sanitate sua oermaneat. Crassities est enim cum sanguis & in nutrimentum totius corporis uadit. Quod cum fiat, & fœtus sine cibo remaneat, necesse est moriatur, etenim mulier expellat. Si mulier duritiem in māmillis patiat, dolor mammillarum, coxarum, genuum, atq; oculorum, neq; abortiendus puer nuntiatur, quia durities māmillarum de nimia sanguinis est abundātia. Qui cum augmentetur durities conficitur, & extenditur, & natura abundantiam illam expellit in hæc membra, & dolorem generat. Fœtus non abortitur, quia sanguis nutrimentum sui sibi non deficit. Mulieris pregnantis mēstrua si currant ex consuetudine sua fœtus eius non est sanus. Et similiter si lac de māmillis effluat contingit quia nutrimentum fœtus sanguis est menstruus. Qui si ex consuetudine sua currat, defectionem significat, cum nō sibi trahere ualeat. Si uero non mundificetur fœmina post partū morbus ge-

Rr nera

neratur. Sanguis enim non exiens, sed inclusus est malus. Bonus enim puerum nutriuit, & secū traxit. Plurimū hic si remaneat, apostema in uulua uel epate generat, & aliquādo si sanguis est pessimus in perditiōe perstat. Uulnera habētibus ex quibus tumor nascat, qui subito decidat, retroq; sunt uulnera, spasmus nasciturus mōstrat, aut tetanus. Si antea significat mania peripneumonia, sanguinis, uel saniei egestio, & pleuresis. Si em apostema est in ppatulo certificat infirmus de malis sibi futuris accidentibus. Si subito intro redeat, mouet materiā ad quēdam mēbra principalia, & pssimos morbos generat. Si retro uel in dorso sit apostema, fiunt tetanus & spasmus, quia hæc corporis loca plurimū sunt neruosa. Si ante id in pectore & ipsum circumdantibus, facit peripneumoniā, & pleuresin, saniem & similia. Si materia in stomachū descēdat, & intestina facit sanguinis egestionem. Si quis uulnera in capite patiat, locus ubi uulnus est emollit, & locus oppositus spasmat. Quęcūq; mēbra calefiant uel frigescant, morbū eorundē denuntiāt. Similiter in quibuscūq; sudor appareat, humorē calidū in eisdē mēbris significat.

De significatioue temporum morbi. Cap. II.

Diximus significaciones morbos sanis corporibus futuros nuntiantes. Oportet ergo dicamus eas significaciones salutem siue perditiōnem infirmis corporibus portendentes. Sciētia autē harū significacionū, aut uniuersalis est aut particularis. Vniuersalis in tria diuidit, aut in morbi temporis scientiā, aut in acuti siue diurni morbi differentiā, aut in diem criticum, & eius significantia. Nos ab uniuersali incipientes significacione, de morbi ordiemur tempore, quia temporum sciētia maxime est necessaria propter statum. Necessitas huius tēporis duobus est modis, una enim prouidetur futurus, trorbis & crisis, altera secundū regimentum est infirmi. Futurū morbum necesse est prouidere, quia plurimi in statu moriuntur cum hoc morbi tempus molestum sit & periculosum. Aliquando in augmento moriuntur, in declinatione non, nisi in passione altera superueniente, aut de peccato regimenti incidente. Causa peccati aut ex parte est infirmi, seu medici siue infirmi ministrantis ex parte infirmi, si inobediens sit. Medici si in regimentum ipsius peccauerint. Ministri, sicut ex clamore, obiurgatione, infirmi perturbatione, & ex motus importunitate ex quibus morbus reuertitur. Et plurimum ex morbis salubribus si deficiat uirtus, moriuntur. Si fortis sit medicus prouideat & nuntiat quia morbus tempore status secedet. Si uirtus defecta sit, & usq; ad statum nō sufficit, operetur medicus rem confortatiuam uirtutis secundū dietam & medicinam. Si morbus sit mortalis, prouideat mortem ante statum secundū quantitātē defectiōnis. Regimentū infirmi si in statu fuerit ut subtileē dieta, ne uirtutē ex cibo impediāt & morbo non repugnat. Si morbus ad statum nōdum peruenit, crassiozem cibum infirmo oportet ministrari, ut uirtus dissoluatur usq; in statū. Tempora morbi 4. sunt. Initiū, augmentū, status, & declinatio.

Initium

Initium in tria diuidit̄, aut em̄ in tempus quod nō habet latitudinē, & infen-
 sibile est, aut in tēpus cuius diffinitio in tribus est diebus, quod uerū in mor-
 bis constat omnibus quāuis ratio non recipit, aut in tempus cū mutationem
 sentiat infirmus, & nocumentū actionis quo ad morbus incipiat decoqui.
 Hoc autē tempus certū est initij. Augmentū cum natura incipiat digerere
 morbū, & morbus augmentet̄ in fortitudinē, & uirtutes deficiāt. Status est
 augmentum & cōplementū decoctionis, quod est cum morbus cōfigitur,
 neq̄ augmētāt, & morbus molestior & periculosior habet. Declinatio post
 statum incipit cum accidentia se figunt, id est, non mouentur, & minui inci-
 piunt, & uirtutes preualent in morbū infirmiq̄ quiescunt finiēdo morbū.
 Hoc tempus tribus modis intelligit̄, aut em̄ ex natura morbi, aut ex accidē-
 tibus eum comitantibus, aut ex decoctione, & eiusdē ablatione. Ex natura
 morbi res perquirunt̄ quibus coadunatis morbus conficit̄, sicut familiaria
 sunt accidentia. Verbi gratia. Pleuresis accidentia familiaria sicut alibi sunt
 dicta, febris est dolorq̄ pungitiuus, tussis, & anhelitus. Si ergo accidentia ab
 initio morbi non minuuntur neq̄ augmentent̄, & corpus deficiens grauet̄,
 morbus in augmento esse perpenditur. Si uirtus morbi in magnitudinem
 augmentet̄, & ibi tandē defigatur, morbus ad statum ascendisse certificāt.
 Si a quantitate prius habita minoretur, & quiddā leuitatis uel quietis sense-
 rit infirmus, intendit̄ morbus esse declinatus. Ex accidentibus morbū comi-
 tantibus, quia in quibusdam febribus dolores capitis, in alijs alienatio men-
 tis, in alijs uigiliae, & alia huiusmodi. Hęc autē accidentia cum augmentari
 uideamus, & morbus augmentāt. Si uirtuose figunt̄, status morbi perpen-
 ditur. Ex decoctione si non appareat aliquid decoctionis in urina nec in di-
 gessione, nec in sputis, morbum in initio est intelligi. Cū autē aliqua signifi-
 catio decoctionis appareat morbus in augmento est intendendus. Cū deco-
 ctio cōpleatur, morbus est in statu, & in declinatione uergitur, quæ ex infir-
 mi quiete & leuitate intelligit̄. Si morbus ex periodibus est febribus perqui-
 renda sunt accidentia quę comitant̄ in tempore accessionis, & eius augmē-
 tationis, minorationis, & decoctionis, & eiusdē ablationis, & festinationis,
 & morę longitudinis, & breuitatis, & longitudinis siue quietis, & equalita-
 tis, in festinatione & mora, longitudine, & breuitate. Quod si febris ante
 tempus festinet, augmentationē significat. Si moret̄ post suum tempus de-
 clinatio portenditur. Sed tamen oportet, perquiri quia multæ febres ante
 tempus in suo periode festinant, alię morant̄. Vnde oportet intelligi quia si
 febres festinent ante tempus quo festinare solebant, intelligunt̄ in augmen-
 to esse. Si e contra in declinatione, augmentationem febris in longitudine &
 breuitate, si tempus augmentandi longius est quam soleat, intelliges in aug-
 mento esse. Sin autē in declinatione: Si inęquale, in statu. Si febris naturaliter
 festinat, & tamen moratur, & festinare, & morari suū equalia sunt, potes in-

telligere esse statum. Ex longitudine quietis infirmi taliter perpendis. Si longe quiescat infirmus à febris, & corpus à calore mundificet, & alleuietur in declinatione esse intelliget. Si tempus accessionis febris æquale sue est quieti, & infirmus à febris dimissus, neque leuitatē, neque quietem sentit. In statu intenditur esse febris. Oportet autē intelligi quia spaciū uniuscuiusque horū quatuor temporū, ex lōgitudine & breuitate est morborū, quia tempus iniitij & augmenti in acuta egritudine parū est, & similiter status & declinationis. Materia em̄ hūc morbū generās est subtilis, & calor fortis. Vnde morbi decoctio festinat. In morbo uero diurno spaciū horum 4. tēporū lōgū est. Materia em̄ unde extat crassa est, & calor paruus. Vnde fit ut digestio & decoctio morent. Ideoq; diurnus morbus in estate breuior est, ut æstius calor ad coquendam materiā adiuuet, & acutus morbus in hyeme longior propter frigiditatem aëris humores congelantis, & decoctionē tardantis. Testant hoc breuitas quartanę & cottidianę in æstate, & calido tempore, & longitudo eorū in hyeme, & autumnō, & tempore frigido. Febres autē sinochion uel caupon superueniente sudore, neque terminum complente, diurnitatem significat, quia multitudinem materiæ demonstrat.

De significatione acuti uel diurni morbi. Cap. V.

Scientia acuti uel diurni morbi necessaria est duabus ex causis, aut ex prouidentia ubi morbus finiat, aut ex cibi infirmi ordinationibus. Ex prouidentia, quia passio acuta finitur in die critica. Diurna cum digestionē & dissolutione. Medicus in acuta egritudine salutem morbi uel perditionē nuntiat in tempore crisis. In diurna uero secundū decoctionē & dissolutionē, & cum auferet decoctio & minorat, & dissoluitur uirtus. Ex cibi ordinationibus, quia em̄ acuta egritudo uelociter uenit ad statum necesse est cum subtili dieta infirmum nutriat, ne natura impediatur ex digestionē ciborum à morbo repugnantium. In diurna infirmitate, crassos morbos necesse est suppeditare, ne ex longitudine temporis morbi uirtus dissoluat. Cum tamen ad statum perueniatur, uideatur ut iam subtilis detur. Hac de causa morbum acutum & diurnum intelligere maior est necessitas. Acutus ergo morbus esse intelligitur, cuius post paruum tempus est, & molestationem habet. Vnde Hippocrates in aphorismis: Iudicium inquit de morte & uita, non perfectum & certum est in acuta egritudine. Hoc autē dixit, propter molestationem, & suorum accidentium duritiem. Vnde sicut de uita speramus, ita & de morte timemus, & e cōuerso. Egritudo autem acuta ordinem in suo habet acumine, est acuta in ultimitate, cuius terminus est in 3. uel 4. die, aut 17. uel 20. Est quæ uocat acuta mutatiua, cuius terminus est à die 20. usq; ad 40. & ita nullus morbus uocatur acutus post 40. dies finiendus. Erit ergo diurnus, cuius terminus non est secundum crisin, sed secundum dissolutionem apparentem sensui, & materiæ decoctionem. Perditio

ditio ex minoratione uirtutis designatur, & ablatione decoctionis. Quomodo morbus acutus cum crisi intelligatur finiendus, & cum dissolutione diuturnus. De specie morbi & motu suo, pulsu, figura, corporis qualitatibus, & ex rebus coniunctis. De specie morbi sicut caupon, & uera tertiana, & sinocho, & alijs febribus quæ post apostemata sequuntur in uisceribus sicut phrenesi, pleuresi, peripneumonia, sinanchia, sunt febres acutæ in tertia die finiendæ, quartanæ autumnales uel hyemales, maxime cottidianæ nõ uere, tertianæ hæmitriteus, febris liphoritos, & alij morbi phlegmatici, uel melancholici, morbi sunt diuturni, neq; cum crassis finiendi. Mutatione morbi, ac si uelox sit motus, & calor fortis, nocumentum & dolor fortiora, acutus morbus demonstratur. Contrarij contrariæ. Ex pulsu, quia si sit magnus, uelox uel spissus, acutus denunciatur morbus, si paruus, tardus & rarus, erit diuturnus. Ex figura & qualitatibus corporis, quia si in primo die morbus appareat, minoratio carnis, desiccatio faciei, mutatio coloris, aut ruborem, aut citrinitatem, acutum intimat morbum. Si contra diuturnum, Ex rebus quibus coniunctis siue disunctis, intelligimus ex rebus esse naturalibus, id est, ætate infirmi, complexione sua, & regione sua. Quæ si iungantur cum suprascriptis, ut infirmus sit iuuenis, complexio est calida, et stiuum tempus, regio, & aër calida, magis est certificandus acutus morbus. Si infirmus senex sit, aut senior, & regio frigida, tempus hyemale, sit certus diuturnus morbus. Si significationes interfuerint mediocres, & morbus mediocris inter acutum & diuturnum erit. Oportet autem ut bene studeas & inuestiges has significationes, & inter forte & debile compares. Si enim hoc feceris de acutæ ægritudinis uel diuturnæ scientia non falleris.

De intelligentia oris & eius causa. Cap. VI.

Tempora morbi diximus acuti, consequitur ut de crisi & eius causa dicamus. Dico autem quia salus morbi & mors, morbi sunt commutatio, & reuolutio. Quæ aut in paruo tempore sunt subita, & infirmum ad salutem ducentia, aut mortem deferentia. Quæ ducunt ad sanitatem bonæ crisis esse dicuntur, quæ ad mortem malæ. Hæc autem in acuta ægritudine sunt consideranda, aut mutatio paulatim in longo tempore protrahitur ducens infirmum ad salutem, quod cum augmentatione fit uirtutis, & minoratione morbi paulatim, aut eadem mutatio paulatim ad mortem ducit. Quod fit cum uirtus minoratur & morbus augmentatur. Hoc autem est cum membra consumuntur, & substantialis humectatio corporis congelatur, & calor naturalis extinguitur. Hæc autem utraq; in diuturna sunt ægritudine. Aut mutatio inter tardum & uelox diuersatur, & ad salutem ducit. Quod fit cum morbus subito ad bonum reuoluitur, & post paulatim minori incipit, & uirtus augmentari, quo ad morbus finiatur, aut mutatio inter tardum & uelox ducit ad mortem. Quod fit cum subita morbi

Rr 3 reuo

reuolutione infirmi uirtus minorat, & paulatim usq; ad mortem dissoluit. Hæc duo in mediocribus consideranda sunt passionibus quæ inter acutum & diuturnū morbum habent. Ergo species crisis sunt 6. Mutatio prima ad bonū subita, & dicitur crisis bona. Secunda ad malū subita, & dicitur crisis mala. Tertia morbi mutatio paulatim ad bonū, & uocatur dissolutio. Quarta paulatim ad mortē, quæ uocat consumptio, atq; finitio. Quinta mutatio subita ad bonū, quæ paulatim minorat usq; ad sanitatē. Sexta similiter ad malum, cum uirtus deficiat usq; ad perdendū. Hæc duo cōposita crisis dicuntur. Bona crisis in statu egritudinis acutæ fit cum humores subtilent & natura ad dissoluendum bonū à malo mouet, & in expellendum malū confortatur, ut à corpore eiciatur. Mala crisis similiter est in statu, cum naturæ præualeat morbus. Est quæ sicut dixit Galenus: crisis mutatio uelox superueniēs morbo propter duritiem accidentiū, & infirmi reluctamentū, ducens ad sanitatem aut ad mortē. Velocitatem dixit motus propter calorē. Calor em̄ naturaliter uelocem facit mutationē. Accidentium duritiē & infirmi dixit reuolutionem, quia morbus in ultimitate status & uirtutis est positus, ex furore humorū unde morbus extitit, & ex naturæ repugnatione in morbū. Uirtus em̄ repugnat morbo, & ut eum uincat quoquomodo potest se adiuuat, ut materiam scilicet à corpore expellat. Similiter morbus contra uirtutem pugnat, & laborat ut sibi præualeat. Cum autem uirtus morbum superat fit crisis bona, & infirmum ad sanitatem ducit, & cum morbus uirtutem uincit fit mala crisis, & infirmum interimit. Vocat ergo crisis iudicium, quia hoc tempore apparet perfectō medico quo utendum sit infirmo, ex scientia quæ titatis acuti morbi, & uirtute infirmi. Vnde oportet uirtutem infirmi inuestiget, quia multum iuuatur in prognosticis futuris medicus, non autem ex ratione possunt intelligi, sed potius experimentis, & uisitationibus infirmorum assiduis. Intelligit autem crisis tribus modis, aut enim ex scientibus rerum cum quibus ueniat, aut ex scientia, aut in qua die esse debeat, aut ex scientia significationum suarum, id est, accidentium malorum.

De qua purgatione crisis ueniat. Cap. VII.

Scientia rerum cum quibus crisis sit uentura taliter est inquirenda. Cum em̄ uirtus morbo præualeat, aut materiam eius expellit omnino à corpore ut ualeat illud purgare, aut in aliquod membrum proicit ignobile atq; debile. Purgatio materiæ expulsæ est cum morbus acutus sit, materia subtilis atq; leuis. Hoc autem aut est cum sudore, aut cum uomitu, siue digestionē, aut sanguine naribus effluente, menstruus quoq; uel hæmorrhoidē. Quodcunq; horū ueniat, crisis inde erit habenda. Hæc quoq; purgatio in quibusdam erit maior, in quibusdam minor secundum quantitatem materiæ, & locum infirmum. Secundum materiam, quia in colerica & peracuta passione, crisis erit cum sudore, & uomitu, siue digestionē.

infirm

In sanguinolentis uero morbis & febribus quæ secuntur apostemata in uisceribus si ex calida sint materia, erit cum sanguine naribus effluente, mensuris, uel hæmorrhoides. Secundum locum infirmum, quia crisis in phrenesi cum sanguine è naribus erit, & nimio sudore in collo, & in capite. In febris quæ propter apostema est epatis si sit in gibbo sui, erit cum sanguine è naribus dextris, aut cum sudore totius corporis, aut cum digesta urina. Si in cõcauitate sit epatis plurima crisis cõ solutione, uomitus sudore, uel mēstruis, uel hæmorrhoides erit. In febris propter apostema splenis, si in sinistra parte apostema erit, Galen. super primam particulam epidimie. Vera causa quæ ex pura est colera, plurimam crisin faciet cum sanguine è naribus effluente. Virtus enim caloris in hac febris leuat sursum sanguinem, & dissoluit, atque uentositatem gignit. Unde uenæ aperiuntur & crepant, atque materia in quædam mandata membra in quibus inde generantur uel uulnera uel apostemata nigrescunt aliqua membra. Quod contigit cum morbus non adeo est fortis, & materia crassa neque uirtus multum fortis, urina autem clara. Plurimum hoc est in morbis, quorum crisis post diem est 20. Quia quicumque morbus post 20. diem terminatur materia est frigida & crassa, & ad digerendum dura, unde usque ad 20. diem morbus moratur uel plus. Deinde cum natura confortatur in materiam, in aliquod membrum expellit eam, unde generat uulnera, nigredinem, uel apostemata. Uulnera si in aliqua concatenatione sit defecta, & infirmus dolore arteticum in manibus uel pedibus habeat. Apostemata gignit si infirmitate sua infirmus laboriosus fuerit, uel si febricitauerit, plurimum exit apostema in articulis. Iterum. Quod quoddam membrum fatigauerit antequam infirmatus fuerit, in idem membrum morbus incidit. Apostema etiam in membris nascitur naturaliter debilibus sicuti in articulis si passio in cerebro fuerit, aut molli carne, quæ in collo est, si morbi sint suffocabiles, aut in molli carne assellarum. In passione pectoris & pulmonis, & pleuresi, aut in inguinibus sicut in febribus apostema splenis & epatis sequentibus, & apostema aliorum membrorum quæ sub hypochondria sunt. Apostemata pessima membra in quibus nascuntur hemicrania, sunt in febribus quæ ex uisceribus sunt apostematibus. Cum his omnibus acutus morbus finitur. Qui autem morbus cum quolibet horum non finitur, peior quam fuerit reuertitur. Si apostema post auriculas exeat, neque sanam faciat reuersionem morbi significat, aut articulorum apostema. Oportet autem intelligatur, quia cum morbus finitur sine aliquo præcedentium, siue purgatione uel uulneribus, uel apostematibus non debere te confidere quin reuertatur. Unde oportet te fortiter studere in infirmi regimine, sicut dicturi sumus in regimento egritudinem exeuntis. Si enim hæc feceris, & morbus fortis non fuerit, non reuertitur. Si fortis sit, & tu secundum quod oportet infirmum bene refeceris, reuertitur, sed non fortis, & infirmus sanandus erit. Si negligas infirmi regimentum reuertitur morbus duplus quam fuerit, & non curatur.

Deephi

Ephemera criseon in die habenda est determinato 1. 3. 4. 5. 7. 8. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 20. 27. 31. 34. 37. 40. & post 40: morbus cum crisi nō finitur, sed cum egestionibus & dissolutionibus. Hippocrates tamē dixit in prognosticis, quia crisis in 60. & 80. & 120. ueniant. Iterum dixit, quia infantium morbus 7. annis finiatur, aut cum ad ætatem perueniatur. Galenus non dicit morbos ceticos post 40. dies finiendos. Horum enim motus est tardus, sicut crisis motus, quæ est post 20. non est uelox, ueluti dierum est ante 20. Creticę ergo dies usq; 40. uenientes, & ibi se complentes. Dies in medio prætermisę non sunt ceticę, cum crisis in eis non ueniat, uel si uenerit rara. Estq; aut mortalis, aut morbus reuertitur peior quam fuerit. Hæ autem dies ceticę incipiunt, ex quo infirmus mutationem suam sentit actionum, & eorum nocumentum. Passiones mulierum quę post partum eis ueniunt à die parturiendi sicut Hippocrates dixit incipiunt. Dies ceticę quatuor modis diuersantur ex spissitudine crisis in ipsis uenientis & ex raritate. Secundus modus ex nūtio qui nuntiat res post se futuras. Tertius ex bonitate & malignitate sua. Quartus ex uirtute & debilitate. Spissitudo, siue raritas, quia sunt quędam dies ceticę in quibus crisis sepe fit, in quibus raro uenit, & in quibus mediocris. Dies in quibus uenit sæpius diuersatur, quatuor spissandi gradibus. Primus enim gradus 7. & 14. Secundus, 11. 17. 20. Tertius, 11. 17. 21. Quartus 3. & 18. Dies in quibus crisis raro uenit, in quatuor diuiditur. Primus 12. 6. Secundus 8. Tertius 16. Quartus 19. Mediocris crisis est. 13. 15. 24. 37. Diuersitas diei ceticę ex nuntio rei post se futuræ quid in die cetica post se uenire debeat, & nuntiat, ut pote 4. nuntiat quid ex crisi in septimo ueniat & quid malignitatis in 6. Verbi gratia. Si in die quarta appareant bonę significationes, sicut in urina coctiones, digestiones, & corporis infusiones, & guttæ sanguinis naribus effluentes, & desiderij cibi excitationes, & somni, & mentis bonitates, fit cōplementum morbi in die septimo. Si uero malę sicut animi debilitates, extremitatum frigiditates, sudoris dispersiones, infirmi gratitates, mors infirmi in die 6. erit. Dies 7. nuntiat 11. Vndecima 14. Quartadecima 17. Septima decima 20. Diuersitas diei ceticę in bono & malo est, quia quędam crisis bona est certa & fiducialis, bona crisis est cum qua morbus finitur, antequam significatio decoctionis imminuerit, & accidentibus malis caruit quę timida sint, sicut tremor est, & cordis dolor in præcordijs, & cum aliqua est purgatione, & ante se bonum nuntium habuit. Hæ item dies inter se sunt priores & potiores. Priores his omnibus 12. & 14. habentur. Post has in bonitate quatuor sunt, & 20. Minores his in bonitate 11. & post hæc 17. 15. 21. Post has 3. est autem dies in qua cum crisis ueniat est mala. Mala crisis est quam non præcedunt decoctionis significationes, & accidētia sunt pessima

pessima, magna & molesta, idem 6. & 12. post has 10. post hanc 16. & 19. Di-
 uersitas crisis in uirtute & debilitate, & quia dies cretica quedam est que cir-
 culando currat, quedam non. Circulando currens quedam secundum qua-
 tuor computantur ut 4. 7. 11. 14. 17. 20. 24. & in hoc ordine usq; ad 40. si-
 cut dixit Hippocrates. Termini inquit qui est post 40. circulando 20. sunt
 dies usq; ad 120. Cum autem 20. transeat, deficit uirtus. 4. Virtus cretica
 transit in 7. & crisis, cum 4. & 7. circulantes, ipse sunt fortiores, & motu
 uelociores. Dies autem cretica quæ non circulando currit, est dies illa quæ
 inter quaternarios est, & 7. Quarum uirtus est usq; ad 20. Quos cum tran-
 seat non est uirtus in eis. Si autem sit est debilis. Causa creticæ diei in 4. & 7.
 fortior & uelocior, cursus est lunæ. Cum enim stellæ motiue omnium con-
 struendorum & destruendorum sint in mundo causæ, & unaquæq; horum
 habeat proprietatem destruendi rem sine altera, & luna habeat propieta-
 tem significandi rem uelociter se mouentē, & conuertibilem, & item uelo-
 citatem habeat cum omnibus alijs in conuersione, & motu rerum propter
 uicinitatem circuli sui mundo inferiori, actionesq; suæ in unoquoq; appare-
 ant mense, & plurimum coniungunt cum sole, & cum inter se & solem gra-
 dus sint 45. & sua figura media fit quadratura, quod in 4. die est sue appari-
 tionis. Item cum actiones suæ debiles sint in illo tempore cum inter se & so-
 lem 90. sint gradus, & tunc figura eius quadratura uocetur, quia inter se &
 solem quarta pars est circuli quod in die est 7. & coniunctione sui, & actiões
 eius in hoc tēpore sint fortes, cum inter se & solem 135. sint gradus, & figura
 sui tres partes sint circuli, & hoc in 11. sit die à sui coniunctione, & actiones
 eius debiliores sint prioribus, cum inter se & ipsum 180. sint gradus, & eius
 figura uocat opposita, quod in die 14. & figura eius perfectus est cir-
 culus actionesq; suæ fortes sint, & similiter cū ab oppositione solis, & 45. gradus
 elongetur, uel 90. aut 135. mutat suas actiones, circa rerū mutationes, quod
 in una quaq; die quarta est, cum luna in quam his prosperetur temporibus,
 facit bonum & prosperum in significatis rebus, & quæ per eam in hoc mū-
 do agunt. Si autem non prosperet, facit malum, & molestationem. Cum
 autem acutus sit morbus cui proprius est uelox & conuertibilis motus, &
 causa morbi sit non prosperitas lunæ in ortu infirmi. Hoc autem contigit
 cum à loco non prospero elonget luna, quod fit in tempore morbi, confortat
 morbi motus, & hoc est in 4. die. Cum autem 90. elonget gradibus, &
 figura eius est quadratura de loco non prospero, & hoc est in die 7. confortat
 uirtus infirmi. Et similiter cursus eius est cum à loco non prospero elo-
 get sicut cum cursus eius à sole elongetur. Et itidem motus morbi conforta-
 tur in una quaq; die 4. & significatio eius in media est quarta. Et si cursus ei-
 us per 7. sit, significatio erit in 4. Terminus autem ante 4. uel 7. ueniens
 quod raro contingit, ideoq; consequit, quia aut natura instimulatur, & co-

gitur ut ante 4. & 7. fiat terminus, aut de minus euentu naturæ ad cōplendū terminum qui incepit iam esse. Causa instimulans & cogens naturam, fortitudo est morbi, uelocitas motus sui, subtilitas materiæ, calor aëris, & aliquid quando ex errore regimenti cibi, uel medicaminis calidorum, uel ex ira festinatur crisis. Quæ autem propter hanc causam uenit, habet dura & molesta accidentia. Et si hæc causa est in morbo cuius pertineat ad salutem significatio, crisis non uenit perfecta, & reuersionem morbi nūtiat. Causa minus eueniens naturæ ut non faciat crisis cum dubitauerit facere aër est frigidus quo natura contrahitur ne morbus digeratur, & expellatur, aut peccatum regimenti, aut de inobedientia infirmi, aut ex eius ministris garrientibus, & ad salutem sibi non obedientibus, aut infirmum mouentibus. Vnde natura deficit & reuertit. Hoc peccatū si sit magnū & significatio morbi pertineat ad salutē, morbus reuertit & elōgat. Si autē cū mala sit significatio ad mortem festinat. Sed si parum peccet, & significationes bonæ uideant, bonitas crisis deficit & minorat. Si peccatum sit magnum, signum uero bonū elongatur morbus. Qui si aliquando sit non fortis, sed peccatum sibi superuenierit infirmus perit. Oportet autem intelligi crises ante tempus festinantes, quia habent fortitudines. Oportet item intelligi quia quaternarij & 7. computari duobus debeant modis. iuncti scilicet & separati. iuncti, primus quaternarius cum secundo, cum enim finit 4. diei numerus, & ab ipso incipit, fiunt 4. iuncti cum 7. & subtiliter 11. cum 14. qui ab 11. sunt 4. loco, & 20. cum 17. quia est quartus à 17. & 27. iuncti cum 30. quia est 4. à 27. & 34. cum 37. 37. cum 40. quia est quartus ab ipso. Dies autem quæ computantur iunctæ, tūc 7. id est 20. dies, quia est 7. à 14. Quæ computantur separatim, est secundus septenarius, quia cum primus supputetur, incipit ab 8. & similiter 24. separatur 30. Cum enim computetur usq; ad 27. incipit à 28. usq; ad 31. Septenarius primus separatur à secundo, cum enim ueniat ad 7. incipit ab 8. usq; ad 14. Et similiter duo septenarij qui sunt post 20. computantur separatim à 27. usq; ad 34. Et hoc modo computant 7. & 4.

Post ordinationem quidem totius huius libri cum uideris hoc supra dictum capitulum, & plenum, neq; plenum esse introducendis, placuit istud subsequens introumitti, ut plenior intellectus daretur docendis, ut cum illud superius qualiter antiqui, & quā acute senserint exposuerit, istud prosequat quomodo & quā planè sentiant moderni. Dies critica diebus est motis, aut enim laudabilis, & significatiua est salutis, aut pessima & non uenit crisis in ipsa, & si crisis ueniat malum significat. Dies laudabilis. 3. 4. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 21. Illaudabilis 2. 6. 8. 10. 12. 16. & 19. Horum dierum crisis mala est, quia motus qui inter naturam & morbum est. His diebus non ex natura, sed ex uirtute morbi naturam cogentis, & propter bonam significationem morbi significat reuersionem. Si malam habeat, mortem appropinquare demonstrat. Decimus tertius enim dies & 15. sunt inter bonum & malum

lum mediocres. Quod post in loco suo dicturi sumus. Dies bona quædam crisis est propria, quædam uero eius nuntia. Quæ uere crisis sunt, 7. 14. 20. & 21. Nuntia eius, 4. 11. post has 5. 9. 17. Post quas 3. & 18. aliquando tamen die cretica uenit nuntia, & dies innuntia. Causa, crassitudo, & durities materiae, & leuitas, subtilitasq;. Si enim materia fit grauis tardatur morbus & dies cretica præteritur. Venitq; in die nuntia quæ eam sequitur. Dies illa laudabilis peior est, 2. & post 6. huic uicinatur 8. Causa unde 2. cæteris sit peior quia materia est cruda & nõ cocta, & nondũ eam incepit digerere natura, neq; subtiliare eam potest ante diem quartũ. Cum autem accidẽtia uideris & significationem, nature disturbance, & humorum in ipsa coactionem, ante materiae decoctionem intelliges cum sua acuitate, & pessima qualitate. Vnde non laudat Hippocrates in febribus sanguinem die 2. effluere de naribus. Dicit etiam quia malum significat. Sexta dies defectiõnem naturæ, & morbi significat fortitudinem, quia sexta 7. est nuntia. Cum autẽ futura uirtutem non habeat, ut ad 7. id est creticam perueniat, sui defectiõnem, & morbi in ipsam significat dominationem. Causa diuersitatis ephimera criseos duobus est modis, aut enim ex diuersitate numeri in se, aut ex cursu lunæ. Item ex luminis acceptione à solæ. Ex nimia naturæ diuersitate tribus modis. Primus, quia causa numerandi est numerus. Vnum uero elementalis causa est numeri. Numerus enim nihil est aliud quam collectio unitatis. Vnde unum proprium est magis imparitatis quam paritatis, quia palam inuenimus imparitatem in ipso. Par em̄ uero in duas diuiditur æquales unitates. Duo duę equales sunt unitates. Impar unitate superat similia in unitate. Ergo imparitatem inuenies quæ sibi est propria. Vnde si unum multiplicemus in se sit ipsum. Verbi gratia. Vnũ multiplicatum semel in unũ, idem una uice cõputatum non se exit, sed in sui natura integrum existit. Ergo palam est, quia unum lineare, & unum superficiale, & unum corporale, & unum per se, non diuersatur neq; mutatur. Si autem semper multiplicat in se, nunquam se exit. Impossibile est ergo ut augmentetur sicut par numerus. Imparitas ergo paritati est propior. Secundus modus est, quia unitas cõpositionis est causa, imparium & parium. Impar item est causa diuisionis parium & imparium, quia impar diuisus in duas partes parẽ scilicet & imparẽ diuiditur, & par non similiter. Quia si datur in duo similia diuiditur, siue paria sint siue imparia. Ergo par numerus parium & imparium in simul diuidendorum nõ esse causa probatur. Vnde palam est quia ab unitate parremouetur. Tertius modus, quia numerus aut in parem, aut in imparẽ diuiditur. Si autem unum seorsum ponamus, & unũquemq; imparẽ numerum naturalem seorsum, & post parem partim secundum ordinamentum naturæ iungamus, numerus ex his adunatus inuenitur circulatus, & quadrangulus longitudine, & latitudine æqualis. Verbi gratia. Si unum acci-

piamus qui causa & principiū est imparitatis, & impari sibi uicini in iungamus, idem 3. fit 4. Quatuor autē est quadrangulus, duo enim in duo multiplicant. Longitudo ergo eius duo, & latitudo eius similiter duo. Iterum si 4. his iungamus impar illud quod uicina naturaliter tribus, id est, 5. fit 9. Et hic numerus similiter circulatur. Longitudo enim 3. & latitudo eius 3. Et itidem in paribus iunctis, raro usq; in infinitum procedit. Ergo palam est quia impar est causa omnes numeri circulati. Quod par pari cōpositum non facit, si enim unū quod est numeri tollamus, & sibi par primū naturale iungamus, id est 2. 3. inde redduntur, qui neque circulatur neq; quadrangulatur, sed potius est triangulus. Si autem 3. secundum par id est, 4. iungamus fiunt 7. Qui numerus non circulatur cum longitudine latitudo superetur. Et similiter uno prætermisso si paria iungamus sicut duo & 4. fiunt 6. Qui ab hac re est alienus, quia longitudo eius & latitudo diuersantur, longitudo enim eius duo, & latitudo eius quatuor. Imparibus ergo dignius, unitas cōnumerabitur. Etenim imparia numerabilis rei cōpositæ plurimum sunt causa. Quod cum sit necesse est ut quęcunq; dies cretica imparibus comprehenditur, ad perfectionem securitas nos deducat ex fortitudine quam diximus sua, quia paribus diuiditur & imparibus. Quod paribus solis non attribuitur, aut enim in tantum paria diuiditur, aut imparia. Vnde paria per se non adeo sunt perfecta. Crisis ergo pari attributa numero ex sui imperfectione non ita reddit nos securos. Vnde dicit Hippocrates: Quęcunq; crisis in numero fit impari, securiores quam in pari nos reddit. Diximus pro ut oportuit de fortitudine & debilitate creticæ diei secundum numerum. Oportet ergo dicatur unde eadem cretica secundum cursum lunæ diuersetur. Dico ergo, sciunt quidem omnes philosophi, & confirmant, quia sol & cæteri planetæ causa sunt constructionis & destructionis istius inferioris nostri mundi. Sed tamen fortior, & stabilior, & rectior, atq; immutabilior in his est sol. Scimus enim quia ueris, æstatis, autumnii, & hyemis ipse solus & non aliud causa sit in actionibus rerum quę per ea fiunt, id est, generare animalia quę elementorum sunt partes, & complere fructus in suis perfectionibus. Mouere etiam animalia ipsa, id est, coitum ut permaneat genus suum. Et alias res etiam uniuersales faciunt. Actiones item lunæ in horum substantiis quas diximus sunt magnæ. Sed tamen minoris solis actione. Etenim posterior est in ordinatione, quia ordinationes mensium per ipsam sunt, & actiones suæ in piscibus maris sunt aperte. Quicquid tamen facit à sole accipit, quia lumen suum non est nouum nisi cum à sole separaretur, neq; illuminatur aliqua pars ipsius nisi quæ à sole conspicitur. Lumen uero totum suum perditur, cum terræ umbra in ipsam & solem opponitur. Omnis ergo actio sua esse uidetur, secundum quantitatem quæ à sole elongatur. Lumen enim suum tunc impletur cum sibi opponitur, mediatur cū

atur cum quadratur. Debilius uero est tertium, quam quartum. Debilissimum 6. nouellum cum post disunctionem appareat absconsum, quia lumine solis est opertum. Magnitudo ergo eius in fructibus & mouendis ad coitum animalibus, & menstruorum cursibus secundum diffinita tempora consideratur, & similiter epilepsia circulat, & alia multa. Quæ omnia secundum quod à sole accipit sunt habenda. Palam fit ergo intellectui, quia luna adiutorio solis indigeat, sol autem nullius necessitatem habeat, neque lunæ neque cæterorum planetarum. Nullum enim horum sibi potest obuiare in æstate facienda cum nostris capitibus sit oppositus, nec in frigore faciendocum currit declinando à priori opposito, nec in faciendis temporibus temperatis uernali & autumnali cum cursus suus temperetur. Vnde philosophi solem assimilauerunt imperatori. Lunam uero secundum ab imperatore Cæsari. Quæ inter nos & solem opposita est posse suum in omnibus his nostris mundanis necesse est exercent. Neque tamen in hac dominatione cæteris planetis est dignior, quia est fortior, sed quia nobis est uicinior. Hæc ergo causa est necessaria, ut omnis res mundana ex ordinatione & regimento fiat lunæ, & secundum sui similitudinem se habeat. Quæ autem res lunari similitudine magis est aptanda quam ipsa natura. Sicut enim luna à sole accipit, & sibi assimilatur, sic & natura à luna & sibi coaptat. Diuersitas ergo creticæ diei secundum lunam est dicenda. Diuersitas autem hæc est multiplex, quia luna à sole figuras 8. accipit, quæ magne sunt & aperte. Sed tamen 4. fortiores sunt cæteris, & apertiores in actionibus suis. Vna est cum bicornis appareat. Secunda cum soli sit opposita, & lumen suum compleat, quod fit cum inter se & solem 180. gradus sint, in 14. scilicet die. Tertia & quarta cum primo & secundo à sole quadratur. Primum quadratum est cum mediæ lunæ lumen compleatur, & orientalis est. Hoc autem est cum inter se & solem ex parte orientis 90. gradus sint, & hoc 7. die fit. Secundum quadratum est cum & lumen compleatur mediæ, & est occidentale. Quod fit cum inter se & solem à parte occidentis 90. gradus sint. Hoc autem est uicesimo uno die. Sed tamen cum sit orientalis est apertior & fortior, quia ad complementum sui tendit. Ergo obscurior & debilior erit cum sit occidentalis, quia ad defectionem sui uadit. Et propter hoc fit 7. dies in morbo fortior quam 21. significatio. Hæ sunt quatuor figure lunæ, quas fortiores & aptiores diximus esse, & ideo priuatiores sunt diei creticæ, & non nuntiate. Aliæ 4. uero figure lunæ, quæ prioribus debiliores sunt in uirtute. Prima est cum media sit inter solem & primum quadratum à parte orientis 45. gradus sint, & est in die tertia & media. Secunda est cum inter solem & secundum quadratum sit à parte occidentis, cum lumine impleatur quarta sui, & sint inter ipsam & solem à parte occidentis, 40. gradus, & hoc est 24. die. Tertia est cum inter signum oppositionis sit, & primum quadratum, id est, lō

ge à signo oppositionis ex parte meridiei 45. gradus, & à sole ex parte meridiei, 77. sunt gradus & medium, & hoc est die 11. Quarta, cum inter signum oppositionis, & secundum quadratum fit, id est, longe à signo oppositionis ex parte septentrionis 45. gradus sint, & à sole ex parte eadem. 67. & medium, & hoc est 17. die. Completis lunæ figurationibus, restat dicamus quæ fortior sit, & quæ debilior, & quæ mediocris. Cum ergo luna in primo quadrato sit solis, aut inter solem, & hoc idem quadratum ascendens in orientem sit fortior, in significatione & tutior. Cum autem in secundo sit aut inter solem, & hoc idem quadratum descendens in occidentem, sit debilior, & non adeo certior. Causa, quia cum sit orientalis ad complementum uadit sui. Cum autem occidentalis, ad destructionem sui redit. Vnde 7. atq; quarta, fortiores sunt, & fidutiores 21. & 24. Testatur hoc exitus maris & reditus, quia in 4. & 7. diebus fortiores sunt quam in 21. & 24. Similiter cum luna sit inter signum oppositionis, & primum quadratum à parte meridiei sit fortior eius actio, & apertior quam cum sit in hac eadem quantitate à parte septentrionis, quia in meridie ad complementum sui ascendit. In septentrione uero e contra ad defectionem descendit. Iterum luna figuræ alias habet occultas & debiles in significationibus, id est, una die, ante coniunctionem solis, & una die post, & ante oppositionem una die, & altera post, & ante utraq; quadrata, una die ante & altera post, quia ante coniunctionem & post sunt dies pares, id est 28. & 30. Crisis autem in his non est certe neq; uera, secundum quod paria diximus imperfecta & incopleta. Ante autem oppositionem & post est 13. & 15. Hæc ambæ dies & si sint impares non numerantur, & si enim 13. appareat uirtus & initium actionis in ipsa, complementum tamen est, uel 14. Et propter hoc 14. fortior est & certior duobus scilicet modis, aut quia complementum actionis in ipsa est, & in ipso apparet, aut quia fortior uis lunæ in 14. est die quia plena est lumine, quintadecima uero quia quartadecima est secunda, & complementum actionis in 14. Impossibile est quoniã alterum sit cõplementum in ea, cum non ad se inuicem tãtum sit spacij, ut natura aliud complere possit. Actiones em̄ naturæ non sunt subite, sed paulatim & intermisse, secundum diffinitionem & ordinamentum. Alię uero quæ inter duo sunt quadrata similiter nõ sunt certa, quia ante 7. & post 7. 6. est & 8. & ante 21. & post 21. 20. est & 22. Omnia hæc paria sunt, & ideo debilia. Nonum uero nuntiatiuum est, quia natura cum in 11. crisin facere incipiat, in 9. die nuntiat. Quod ipsa 9. accidẽtaliter facit, quia ad uirtutem & complementum ascendit inter primũ quadratum & oppositionem. Hæc est diuersitas diei creticæ secundum naturã numeri, & cursum lunæ. Sed sunt homines sicut sophiste hoc conturbantes & dicentes: Vos autoritatem fecistis diei creticę, extra naturam numeri, & cursum lunæ, dicentes numerum imparem in cretica die digniorẽ esse quã parem

parem. Quare ergo crisin in 14. & nuntium confirmasti in 4. cum horū die-
rum sit paritas, his respondemus. Si impares dies creticæ diei certiores sint
& gigniores naturaliter, pares intermiscantur accidentaliter, quia & si cri-
sis in 13. die incipiat, compleatur uero in 14. Quartadecima imputatur, quia
in ipsa apparet quid natura operetur. Et similiter si in tertia die incipiat, cō-
pleatur uero in 4. & inde uocatur nunciatiua. Quod philosophi non negli-
gentes cum uiderent paritati hoc contingere accidentaliter, reuersi sunt in
se, actiones inuestigantes naturæ, & naturam inuenerunt altissimarū sequē-
tes motum rerum. Quod cum fiducialiter explorassent, ad lunam redierunt
terre uiciniorē, & eam diuersam inuenerunt in mensibus, quia zodiacum
in quibusdam 28. in quibusdam 27. peruagatur mansionibus. Si enim luna
appareat uespere ante 30. dies, significatur mensis præteritus fuisse 19. die-
rum. In quo mense luna zodiacum in 27. diebus habuerit expletum. Si enim
27. diebus duo iunxeris, apparet luna sub splendore solis, & ita omnes dies
sunt 29. Si autem appareat post 30. significatur mensis præteritus fuisse 30.
dierum, & luna suum circulum compleuisse in 28. diebus. Si enim 28. duo iū-
xeris, apparet luna sub splendore solis, & ita numerus 30. dierum complet.
Vnde oportet intelligi quia luna tardum & uelocem habet motum. Vfus
autem est naturæ ut semper moueatur secundum motum altissimarum rei-
rum. Cum em̄ sit una uirtus suarum uirtutū, fecit deus eā omnipotēs ad cō-
struendum & destruendum aptiorem. Cum ergo philosophis hoc apparet
at, certificauerunt quia natura festinat in suo motu & actione, aut propter
sanitatem uirtutis naturalis, aut propter subtilitatem & leuitatem materiæ
sit motus suus, & actio secundum lunam zodiacum in 27. diebus comple-
tem, & si natura tardetur, aut ex defectiōe sua, aut ex crassitudine, & graui-
tate materiæ, sit motus & actio eius secundum lunam à qua zodiacus in 27.
diebus completur. Bene ergo intelligimus quia diuersitates motuum crisis
secundum diuersitatem sunt motuum naturæ in uelocitate & tarditate si-
cut mutationes figurarum lune in uelocitate & tarditate ex motuum suorum
sicut diuersitatibus in uelocitate & tarditate. Sufficit nobis de die cretica &
eius diuersitate dixisse, secundum naturam numeri & cursum lunæ.

De significatione crisis nuntiante. Cap. IX.

Significatio qua signatur crisis aut futuræ denunciatiua est, aut presen-
tis futuram designans crisin, motus est morbi & furor sui, fortitudo
caloris, & signum coctionis in urina, & digestionē, & sputis. Pulsus
magnitudo, & eius uelocitas. Si febris est periodis festinatio sua, & motus ue-
locitas, & molestatio, sicut si tertiana fuerit, & iuuenis sit ætas infirmī, tem-
pus calidum, materia colerica, uirtus fortis, omnia hæc uelocitatem signifi-
cant crisis. Si autem contraria, sicut si morbi motus fuerit quietus, & calor
debilis, & nulla actio apparuerit, pulsus tardus & paruus, periodis febris
tardior

turdior, & debilis eius actio, & cottidiana sit uel quartana, infirmus autem senior uel senex, tempus frigidum, significatur crisis tarditas. Si significatio mediocris fuerit, quæ inter has duas media sit, fit crisis inter uelocem & tardum mediocris. Cum his significationibus crisis uentura intelligitur antequam ueniat. Significationes presentem crisin ostendentes, magna sunt accidentia crisin semper comitantia. Precedunt enim purgationes has, & uulnera in crisin uenientia, angustia & conturbatio, & accidentia magna & timida. Qui autem non usus fuerit intelligere crisin, nec assuetus fuit in uisitatione infirmi, timet & dubitat. Si in die fit crisis, fit molestatio & periclitatio in nocte. Si in nocte futura sit, in die fit. Hæc autem molestatio est conturbatio infirmi, surrectio & iacentis mutatio, in capite dolor, mentis stupor, alienatio, sensus grauitas, splendor, & mala imaginatio, tenebrositas, lachrymæ sine fletu, rubor in oculis sine ophthalmia, rubor faciei, motus menti, angustia, anhelitus, tremor cordis, dolor colli, tractus uentris inferioris ad superiora, titillatio labrorum inferiorum, punctura in stomacho, dolor in dorso, rigor, tremor, angustia in urina, digestionis constipatio, sitis nimia, & alia magna accidentia. Vnde intelligimus quia crisis sit præsens. Si enim significationes hæc aut totæ, aut partim apparuerint nocte, significatur crisis futura in die illius noctis. Quod si die, in futura erit nocte. Hæc signa aut bonam crisin, aut malam significant. De bona constat quia in die crisi competenti nos certificatur, & pulsus fortis, & antea decoctiones apparentes bonæ. Quod cum sit, sequuntur bonæ depurgationes quas dixi, & aut sanitas infirmi, aut melioratio sit. Si purgationes sint de qualitatibus morbo pertinentibus, & de loco infirmitati uicino, fit sanitas certior uel melioratio. Species autem purgationis huius de accidentibus unamquamque precedentibus intelligimus. Si enim infirmi facies & nares rubuerint, grauitatem in temporibus, & dolorem in collo habuerit, & apparuerit sibi ante oculos tenebrositas, aut splendor, & sentiat tetinositatem sub hypochondria, crisin cum sanguine à naribus uenturam significat. Si cum his signis prurigo & rubor in naribus apparuerint, & infirmus cum naribus suis iocauerit intelligitur statim futurus sanguis, & si adolescens fuerit, sanguis certificatur magis. Sanguis enim in adolescentibus est plurimus. In iuuenibus & senibus uero, raro sanguis effluit à naribus. Cum infirmus grauitatem patitur in capite, & dolorem in stomachi ore, & titillationem in inferioribus labris, & sub hypochondria friguerit sit certum signum uocandi. Si alienationem mentis habuerit, & constipationem urinæ & digestionis, ruborem quoque in exterioribus corporis. Fumum calidum de capite ascendentem cum infusione, pulsus uero mollem quasi estuosum significatur crisis uentura cum sudore. Si autem nihil horum præcesserit, & infirmus grauitatem puncturam & gurgulationem sub umbilico senserit, crisis cum digestionem futura. Si uero patitur

titur dolorem & tetinationem in dorso, & solutionem uentris, & hæmorrhoiden in usu habuerit, tempus crisis cum sanguine erit hæmorrhoidis. Et si mulier sit, similiter intelliges de menstruis. Si crisis de huiusmodi purgatione in bona cretica die fuerit, & præcesserit coctio & pulsus fortis, & infirmus postea quietem & leuitatem senserit, & accidentia quæ cum crisi fuerant ablata sint, & calor quieuerit, & color melioretur infirmi, pulsus quoque confortetur, crisis bona & perfecta futura esse intelligitur. Significationes crisis malæ, bonæ sunt contrariæ. Accidentibus enim quæ diximus apparentibus, siue partim, siue omnibus in diebus non creticis siue noctibus, neque de die bona crisi, uel signo apparente decoctionis, pulsu debili, & purgationibus, non de qualitatibus morbo attinentibus, mala & periculosa crisis significabitur. Si significationes fuerint mediocres, crisis non perfecta est, & morbus moratur, neque liberat, sed usque in diem creticam postea futuram morabitur. Verbi gratia. Si fuerit die 7. permanet morbus aliquantulum usque in 9. uel 11. Si signa fuerint morbi finiendi, reuertitur morbus. Et si accidentia fuerint pessima, & uirtus defecta sit periculum. Sed si uirtus, salubre erit. Oportet autem medicus intelligat, quia periculosa accidentia festinant facere crisis in die 5. uel 6. Salubria tardant ex acuitate sua.

De significatione pessima mortis nunciatiua. Cap. X.

Quia diximus quæ oportuerant de significatione uniuersali, salutem uel mortem nuntianti, de temporibus quoque & scientia acuti uel diuturni morbi, atque de scientia crisis. Oportet incipi & de significatione particulari salutem uel mortem portendenti in omnibus morbis, & hoc fiet secundum autoritatem Hippocratis in prognosticis, & in aphorismis, atque alijs suis libris, & quæ ex pluribus uisitatis infirmis, nobis in experimento apparuerint. Incipiamus ergo à malis significationibus perditionem nuntiantibus, & post ab his quibus salus porteditur. Sed tamen oportet intelligi quia hæ significationes malæ in magnitudine & paruitate, bonitate & malignitate diuersæ sunt. In quibusdam enim fortes, in quibusdam debiles, in quibusdam mediocres. Quod gloriosissimus Hippocrates in aphorismis monstrauit, & in alijs suis libris cum exitiosum mortale, & morti uicinum dixerit, quibus diuersis mortem significari procul dubio dedit intelligi. Cum autem dixerit possibile est infirmum sanari si bona signa apparuerint. Cum autem peius & pessimum, intelligimus paucos de his morbis saluari, et si laudabiles significationes apparuerint, hos igitur à malis significationibus incipiamus. Significationes inquam quæ malum nuntiant, aut in acuta ægritudine, uel in diuturna erunt considerandæ. In acuta intelligentur ex accidentibus qualitatibus, in tactu, in corpus egredientibus ex morborum qualitatibus. De corporis qualitatibus, si enim facies mortali assimiletur, malum signum ostendatur. De uirtute & defectione in facie apparente tanta, quantum remotio est à facie sana. Facies si effigurata fuerit

rit sicut Hippocrates dixit: Nares acutę, oculi concaui, tempora solida, & leuia, auriculę frigidę & cōtractę, cartillagines eorum transuersę, cutis faciei extensa, color liuidus uel uiridis, superficie obscura, periculū significāt, hęc omnia, si non ex solutione uentris, uel ex uigilijs fuerint, uel ex labore, uel nimio dolore, tunc enim minora sunt in pessimitate. Facies enim huiusmodi in diuturnis morbis ex nimio labore, & digestionibus fit minus. Propter morbum corpus confundentem, & humectationis carnosorum membrorum dissolutionem, & eorum desiccationem, & spiritus, atq; sanguinis minorationem. Ex labore, dolore, & uigilijs propter dissolutionē multam spiritus & humiditatis, & siccitatem, atq; defectiōē spiritus, & caloris naturalis, quę in extrema corporis pertingere non possunt maxime in facie quę parum habet sanguinis, propter remotionem ab epate & corde, quę fundamēta sunt spiritus & sanguinis. Item quia plurima pars faciei ossa sint. Si autem caro & humiditas dissoluantur, hęc pessimitas in facie cito ostenditur. Quę si in diuturno morbo fortia apparuerint propter longinquitatem temporis, necesse est ut post parum temporis fortitudinē, molestatiōē, & magnitudinē significant morbi. Vnde & perditionē uidentur ostentare. Sed si ex labore sint, & uigilijs, digestionē, siue dolore, minus periculum erit. Si dies tres transierint, & accidentia permāserint, ex morbo esse est intelligi, & sunt mortalia. Si albedo oculorum est rubea, & uenę liuidę uel nigrę, mortē certam significant, quia rubor oculorū si non sit ex ophthalmia plenitudinē significat cerebri, & suarum pellicularū ex humoribus sanguinolentis. Liuiditas oculorum & nigredo eorum, frigiditadinē monstrat oculorum. Hęc signa proprię admortem sunt attinentia. Exire foras oculos in egritudine acuta, malum signū, si non sit ex uomitu uel ophthalmia. Si enim non sit ex his duobus, pessima materia descēdisse in oculos denotatur. Si oculi alicui rei sint alligati, neq; se mouerint, pessimum erit. Coagulationem enim & mortificationem significant sui. Si albugo oculorū in somno apparuerit, & palpebrę clausę sint, neq; hoc ex purgatione uel ex consuetudine fuerit sibi in sanitate, pessimum est & mortale, quia defectiōē cerebri significat. Si labra uel palpebrę uel nares liuidę uel tortę fuerint, uicinitatē nuntiat mortis, quia spasmus in cerebro esse significatur. Liuiditas igitur frigiditatem significat & mortificationem. Frigiditas extremitatum in acuta egritudine est malum, quia apostema significat in uisceribus, aut humores frigidos in extremitatibus. Nimię pustulę in lingua in egritudine acuta, mortis uicinitatem significat. In meri em̄ & stomacho pustulas ostēdūt esse multas. Si digiti & ungues liuidi fuerint & uirides, pullus defectus, mortis uicinitas nuntiat. Hęc enim accidentia, extinctum esse naturalem calorem designant. Si nigri sint, minus periculum. Si uirtus sit fortis, & infirmus periculi sit tollerabilis, dies autem cretica sit, salutem significat, & infirmus cum uulneribus euadit, & denigrata membra cadunt, quia aliquando hęc acciden

accidentia materia facit expulsa à natura secundum crisin ad aliqua mēbra. Quod ex uirtute intelligitur infirmi, & signo apparente decoctionis. Si in corpore infirmi uulnera prius fuerint, & uiridia uel nigra se fecerint, malū signum erit. Si infirmus ad mortem perueniat, membra debilia moriuntur ante alia propter defectionem caloris naturalis in ipsis. Si in acuta ægritudine punctura quasi milium appareat in corpore, malum est. Tarditatem em̄ significat materiæ adhuc in morbo decoquēde. Si sint grandiuscula minus periculum instat. Icteria ante 7. dies malum est, quia ante 7. secundum crisin esse non debet. Est autem hæc icteria propter epatis, & uiarum fellis ad epar tendentium apostema. Si hypochondria subtilis sit malum est, quia in strumentorum cibi significat desiccationes. Si hæc loca sint cum dolore & tumida, malum est, quia apostema significat. Quod habet febres ex frigida corporis extremitate. Interiora uero incendia & cum siti mortale est, quia apostema in interioribus corporis significat. Calor autem secessit ad apostema, & similiter sanguis, unde interiora incendunt corporis. Si calor in corpore sit febricitantis, & in toto non æqualis, sed caput calidum, plantę uero manuum & pedum frigide sunt, latera & uenter nimirū calida, pessimum est. Apostema enim in cerebro significat, aut epate uel stomacho. Si febris sit pessima, pessimitas sua semper in die confortatur cretica. Si febris cum dimittat peior esse quam fuerat incipiat pessima est, & si infirmus patit̄ tumor in facie & pedibus ante 14. diem, sine dubio 14. die morietur. Corruptionem enim complexionis significat epatis. Qui acutas habent febres cū nimio calore & eorū calor extinguitur atq; mitigat̄ tactus corporis & quiescit, sine causa & sudore, nec sanguine è naribus nec urina nec digestiōe, nec aliqua alia re cretica apparente, signatur quia cito moriantur. Calor enim extraneus in interiora perforans corporis incendit cum calor naturalis renititur omnibus suis uiribus ut materia morbi expellatur, quod non possit cadit, & infirmus moritur. Febris peracuta si in diebus paribus augmentetur malum est, quia in huiusmodi necesse est crisin 6. die fieri. Huius autē crisis mala est. Hæc sunt significationes quas ex corporum qualitatibus intelligimus. Significationes amodo dicentur percipiendæ ex eorum actionibus. Si oculos remoueat ne lumen uideat, & præter uelle suum lachrymet̄, malum est. Si motus oculorum sit nimius, & quasi suffocati uideantur, & unus altero sit minor, mortale est. Quia oculorum à lumine remotio, defectionem spiritus uisibilis significat propter defectionem cerebri, non alicuius alterius oculorum membri. Lachrymatio uero ex defectione contentiue in cerebro. Si autem est cum peracutis febribus perditio significatur. Si autem est cum febribus salubribus, sanguis effluit è naribus. Suffocatio oculorum significat in cerebro & lacertis esse spasmus. Paruitas oculi, & motus multus, tremorem significat quem lacerti patiuntur, & etiam alienatio designatur,

que ambo mortalia sunt. Os apertum habere, neque posse claudere, perditionem uidetur significare. Signat enim spasmodum, aut defectionem uirtutis contentiuæ. Si in lecto infirmus contra pedes uoluatur, mors significatur, quia uirtus mortua est quæ corpus portare debet. Et si inuenis supinum, & collum & pedes, manusque extensa sunt, malum est, sed tamē priorē minus. Si pedes inueneris discoopertos & non calidos, & manus, pedesque non bene disposita sed disturbata malum est, tum defectionem uirtutis significet, & in uisceribus calorem angustiam facientem, & ideo pedes discooperit in delectatione frigidi aëris. Si supinum inueneris, & pedes duplicatos, malum est, non enim usus est sic habere se sanos. Si corpus graue & molle uideris, manus & pedes similiter malum est, quia significat dolorem uentrē circundantem. Si morbum peruenisse ad statum uideris, & ipse excitat ad leuandum, & quicquid inuenit firmiter tenuerit periculum ostendit, quia infirmum in statu oportet esse quietum. Quod si non transit est pessimum, maxime in peripneumonia. Significat enim angustiam, alienationem, angustiam anhelitus. Pectus enim & pulmone suffocata sunt, cum enim suppinatur, pars pectoris super dorsum iacet, & pulmo stringitur, neque aër intrare potest ut sufficiat. Si sederit, anhelitus melior erit. Stridere dentes in febribus si non consuetudinis fuerit suæ, malum significat. Quia istud aut est naturaliter, si lacerti maxillarum sint debiles, aut de spasmo ibi nascente, unde & mortem significat aut maniam. Veniente autem mania, si sensus postea disturbetur, mors significatur. Si infirmus in peripneumonia, phreneli, & cephalia, manus contra faciem leuat, quasi rem aliquam accepturus, siue lignum, seu aliquid de pariete, uel pannis, malum est. Quia motus manuum in his tollendis, ex imaginatione eorum quæ infirmus ante se cernit, & significat plenitudinem cerebri ex humoribus malis, quibus descendentibus in oculos fit illa imaginatio, & ideo ex his significatur mors. Si ante se uiderit homines nigros, magnos, & personis pessimos, malum est. Significat enim in cerebro humores malos & incensos, atque melancholicos, & cerebri substantiam esse incensam. Si uideris infirmum plorantem in acuta egritudine, malum signum. Plorare enim aut de humoribus est in cerebro melancholicis, aut de angustia anhelitus, & pessimitate eius. Ira & uelocitas loquendi, in infirmo antea mansueto in acuta egritudine malum est. Quia multum à sua significatur exisse natura. Idem facit quies in multum loquente. Audacem multum loqui, non est malum. Si infirmus neque audierit neque uiderit & defecerit, uicinus est morti. Si in statu febrium uiderit in somno niuem super se cadentem malum est. Humoribus enim frigiditatem significat corpori dominantem. Anhelitus si sit spissus, malum est, quia significat dolorem & incensionem. Si magnus sit & rarus, malum est, & significat alienationem. Si cum exeat nares, frigidum esse senserit, uicinus est morti, quia frigiditatem caloris naturalis, & eius significat morti

mortificationem. Si anhelitus in sua uia disturbetur malum signum, quia lacertos pectoris spasmatos esse portendit, unde aër disturbetur in uis suis. Fœtor enim anhelitus malum signum, quia putredinem in instrumentis spiritus ostendit. Mutare ploratum in acuta ægritudine est malum. Hunc autem anhelitum patiuntur pueri propter defectionem anhelitus sui. Quod si contingat iuuenibus, humores melancholici, & percussio in instrumentis spiritus significantur. Si infirmus de nocte uigilet, & de die dormit malum est. Et si à prima usque ad tertiam dormiat, non adeo malum est, quia cum homines dormire de nocte, & uigilare de die consueuerint naturaliter, & contra eatur naturæ malum est. Sed tamen si in fanitate consueuerit, non tantum est mali. Si neque de die neque de nocte dormiat, malum est, quia aut nimium dolorem aut mentis significat alienationem propter cerebri siccitatem. Si somnus dolorem facit mortem significat. Quia in somno naturalis calor in corpore est interno ad digerendum & meliorandam morbi materiam. Qui si adeo sit debilis ut hoc facere non possit augmentat morbum & dolorem facit. Si infirmo omnia feceris quæ oportuerit, & nihil tamen eum iuueris, morbus pessimus est & durus. Significationes eorum quæ morbum exeunt, quatuor modis sunt, aut enim in digestionem, aut in urina, aut in sputis, aut uomitu, & sanguine per nares, & hæmorrhoides, menstruis & parturitione. Digestio si uiridis fuerit, nigra, fœtida, unctiuosa in acuta ægritudine est mortale. Nigra enim incensionem signat. Unctiuosa dissolutionem carnis & pinguedinis propter nimium calorem. Viridis coleram eruginosam. Fœtida putredinem nimiam & pessimam. Aquosa, subtilis, alba, uel citrinissima, uel spumosa malum est. Subtilitas enim signat defectionem digestionis, alba quia colera neque ad stomachum neque uadit ad intestina signat, sed cum sanguine per totum corpus dispergitur, & ieteritia significatur. Citrinissima multam coleram ad stomachum & intestina descendisse demonstrat. Spumosa, mixturam uentositatis & digestionis designat, sicut uidemus fieri in tempestate maris, aut de nimio calore superfluo, sicut uidetur in bullienti caldario. Si digestio sit parua, lenis, uiscosa, alba, aut citrina, est mala. Ista enim digestio significat dissolutionem pinguedinis corporis. Citrinitas aut calorem fortem, aut pinguedinem putrescentem, si sit diuersorum colorum, id est, rubea, citrina, nigra, sit malum. Diurnitatem enim significat morbi. Hi enim humores in corpore se coadunantes, diuersos in eo morbos signat, & naturam multo tempore ad repugnandum & consolandum necessariam. Vnde morbi pessimitas significatur diurna, & si pura sit colerica cum fastidio, & homo digestionem habeat tempore longo, & fastidium sibi uenerit, malum signum, & in intestinis apostemata. Si autem in dissenteria quasi carnis

exierint frustra, mortem significat, quia uulnera manducauerunt intestina, & peruenerunt usq; in secundam tunicam perforantia, & excorticauerunt eam. Si digestio paulatim ueniat, & spissa, malum est, quia cogit infirmum leuare, & ita uirtus eius deficit, maxime si pungitiua sit. Digestio pura post diuenteriam malum est, quia intestina excoriata sunt ex acuta colera. Digestio nigra sponte ueniens cum feбри, uel sine feбри pessimum est si non mutetur. Et omnia quæ exeunt de corpore digestiones aut urinæ si mali sint coloris, pessimum est si non mutantur, aut quiescant. Quia nigredo digestionis & urinæ incensionem significat. Si mutantur & paulatim quiescant, significat naturæ uirtutem malos humores in corpore finientem. Qualiscunq; morbus in initio colera nigra deorsum uel deorsum exeat, mortem significat. Quia aut materiæ multitudinem, aut uirtutis contētiuæ defectionē. Quorū qualescunq; sit pessimum est & mortale. Qualiscunq; de acuta egritudine aut diuturna defecerit, & aliqua re alia, & nigra colera exierit, post diem illum moritur. Similiter abortiua mulier. Virtus enim in huiusmodi cecidit, & humores hos ipsa non expulit, sed ex sua abundantia exierunt. Febres peracutas habentes, si stiptici sint malum significat. Calor enim ascendit in superiora. Digestiones sub hypochondria subtiles nocēt stomacho & epati, & alijs instrumentis cibi. Si autem augmētet solutio dubium fit de morte. Ventositatem exire cum sonitu cum suæ non fuerit consuetudinis ut inde uerecundus sit, in acuta egritudine malum est. Si enim sanæ fuerit mentis, signū magnum dolorū uentrem circundantem. Si autem extra uoluntatem, mentis significat alienationem. Quæ utraq; pessima. Significationes in urina sic capiendæ sunt. Urina nigra in masculo siue scemina perditionem significat, cumq; sit paucior, tanto est peior. Significat enim cōsumationem humectationis in corpore, & mortificationem instrumenti urinæ. Urina enim nigra ex incensione est humorum propter calorem nimium, & inde perditio significatur in omnibus ætatibus. Puerorum uero urina subtilis & aquosa, malum est. Quia naturaliter debet esse crassa cum hipostasi propter uirtutem in corporibus eorum mutabilem & humorum coctionem sicut in sputis, in pleuresi, & emunctiōe, in rheumate, & sanie, in uulnere. Quia cum sit crassior, tanto intelligitur decoctior. Si autē urina puerorum subtilis est, & aquosa in longo tempore malum est propter contrarietatem eorum nature. Sicq; in urina hipostasis sit nigra in uasis in infirmitate, aut nebula descendit ad inferiora, perditionem significat, quia nigra hipostasis demonstratiua est incensionis, aut nimie frigiditatis, & si sit in fundo, aut descendit ad inferiora significat uictoriam morbi, & in uirtute dominationem sui, sicut alba hipostasis cum leuis & in fundo sit, significat sanitatem, & decoctionis completionem. Vnde nigra hipostasis ablationem significat decoctionis. Urina aquosa & subtilis, malum est, quia coctionis significat ablationem, & naturæ decoctio

decoctionem ad materiae morbi repugnationem. Iterum significat caloris ascensionem ad superiora corporis, & futuram alienationem. Si autem urinarius sit, & homo tamen alienatus fuerit, perditionem significat, quia calor cerebro commixtus est. Si autem salubres significationes fuerint, & mens salubris sit, significat futurum apostema sub hypochondria. Quia morbus cum moretur, tam diu materia crassa significatur, frigida materia ad decoctionem est dura, cui si natura dominetur, deponit eam ad corporis inferiora. Urina foetida & crassa malum significat, quia foetor putredine, & crassitudo parit duritiem. Urina turbida & non declaranda, & si declaratur, parua tamen hipostasis efficitur, mala est cum multitudinem caloris extranei demonstrat, faciens quasi ebullitionem, & caloris naturalis defectionem, ut non possit digerere materiam. Hipostasis quae quasi farina crassa est, uel scintillosa, aut fursurea mala est, quia hipostasis istae consumptionem membrorum significant assimilans crassam urinam, aut ex incensione est crassi sanguinis aut ex dissolutione carnis propter nimietatem caloris. Scintillosa de excorticatione est durorum membrorum, unde priori peior est. Fursurea de excorticatione uenarum, & inde pessima. Oportet tamen intelligas de uesica & renibus huiusmodi aliquando exire hipostases, & non significare malum. Intelliguntur tamen de dolore quem sentit infirmus in horum membrorum circundationibus. Paruitas urinae malum est, quia significat incensionem, & humiditatis consumptionem, aut uirtutis defectionem, urinam a sanguine diuentem, aut expulsuque debilitatem. Vomitus si sit niger, uel uiridis, & cruginosus, est pessimus. Si foetens, est mortalis. Causa eius eadem quam diximus de urina & digestionem, de nimia scilicet incensione & frigiditate. Si homo huiusmodi colores in simul uomat, fit certior ad mortem, quia malorum humorum significat multitudinem. Sputa si in passione pectoris sit rubicunda, aut pure citrina, neque cum salua mixta, & cum tussi egrediētia, malum significat. Quia pura dominationem portendunt humoris per se exeuntis, cum tussi crassitudinem sui, & laborem naturae ad expellendum. Si uiride sit aut spumosum, fit malum, sicut in digestionem, de huiusmodi diximus colore, liuidum & nigrum similiter. Immo omne sputum unde non quiescit dolor malum est, maxime si sit nigrum, quia materiam in pectore multam significat & pessimam. Sputum uero unde dolor mitigatur bonum est. Sputum in phthisicis paulatim & cum nimio labore, mortale est. Defectionem enim uirtutis in cruditate materiae significat. Si multum sit & facile exierit, minus pessimitatem ostendit, quia longo tempore consumitur. Sudor si omni die adsit, neque tamen cretica fuerit, neque totum corpus tenuerit, neque febris extinguit, neque inde corpus alleuiat infirmi, sed potius peioratur, malum est. Et si sit frigidus, & in capite & in collo tantum, fit peior. Si cum acuta febre sit mortale. Si cum leni diurnitatem significat morbi, quia frigidus sudor

humores

humores significat frigidus, & caloris naturalis defectionem. Si sudor defectionis signum præcellerit, multitudinem demonstrat humiditatis, & defectionem contentiue uirtutis. Si rigorem & tremorem sequitur sudor, morbi significatur fortitudo. Sanguis è naribus si sit guttosus, & paruus & niger mortem demonstrat, maxime in peracutis febribus. Quia significat phlegmonem in cerebro sanguinem eius corrumpentem. Si sit in die cretica, aut cito moritur, aut post longum tempus liberabitur cum alijs crisi bus. Si de naribus exeant humores uirides, aut citrini, malum est, quia cerebro malam coleram significat dominantem, & ipsum incendit. Hæ sunt significationes pessime quas perpendimus ab exeuntibus corpore. Significationes de qualitatibus morborum sic intelligantur. Morbus si fuerit ex morbo anteriori, & fortior sit, atq; in nobilibus membris sit pessimum. Si dolorem in capite fortissimum infirmus patiat, atq; moretur in peracutis febribus, & si male alię significationes, sine dubio mortale est, quia significat calidum apostema in cerebro, & in sua tunica. Si male significationes non apparuerint, liberationem significat cum sanguine è naribus, aut cum aliquibus apostematibus. Sanguis autem è naribus in hac passione effluit iuuenibus, & ante 20. dies. Si enim post 20. dies, & senex fuerit cum apostematibus. Si dolor in capite, & grauitas in collo moretur phreneticis, necesse est ut ueniat spasmus, & colera quasi uenenum euomat, & moritur. Quia dolor iste ex colerum est acumine caput ascendente, & spasmat ex cerebri & panniculorum suorum siccitate. Vomitus ex multitudine est pessimorum colerum. Velocitas mortis propter pessimitatem est morbi, & nobilitatem loci. Si infirmus defectus sit in uirtute cum uomuerit moritur. Quod si fortis usq; in diem tertium permanebit. Si mens turbetur ex capitis percussione malum est, quia significat quod cerebrum & uentriculi sui patiantur. Si in cerebro nascantur uulnera & uentriculi perforentur, mors demonstratur, quia in uentriculis cerebri spiritus animatus currit. Quod si patiantur, uita aufertur. Si quis ex potatione uini, alienationem & rigorem patiat, malum est. Ex fumo enim uini uentriculi implentur cerebri, & ex calefactione sui. Rigor fit ex multitudine uini calorem naturalem operientis, & extinguentis. Apoplexia in ebriosis spasmus & mortem gignit, nisi febris superueniat ab ebrietate dissolutus. In apoplexia enim huiusmodi uino implentur cerebri uentriculi. Sed tamen uinum suam plenitudinem ex sua subtilitate dissoluit, & similiter dissoluntur per ipsum, crassi humores febrium. Quę res ab ebrietate dissolutis, causa est salutis. Si autem e contra contigerit solent spasmar, atq; mori. Si cui subito in sanitate sua dolor capitis ueniat, & obmutescat, atq; stertat, in die moritur 7. nisi febris superueniat. Cum in apoplexia sicut diximus uentriculi cerebri de crassis impleantur humoribus. Stertere in apoplexia, uirtutem & magnitudinem eius significant, & passionem lacertorum pectus mouentium sicut

sicut dixit Hippocrates. Apoplexia si sit fortis, non sanatur. Non fortis dura est curari. Apoplexia autem in acuta ægritudine quarto uel septimo finitur die, cum enim sit in membro nobili non ultra acutam ægritudinem potest pati. Sed febris superueniente humores dissoluuntur, & morbus curatur. In peracutis febribus si dolor fortis sit in auriculis interioribus malū est. Dolor enim in his mēbris, calidum apostema esse in auditus neruis ostendit, ex cuius uicinitate cerebrum patitur, & ideo hunc dolorem alienatio sequitur, unde subito plurimi sicut in apoplexia moriuntur. Iuuenes in prima hebdomada. Febres enim in hac ætate fortissima est propter fortē calorem & multitudinem coleræ, senes post moriuntur. Quia febris in senibus non nimis est calida propter paruitatem caloris & colere in eorum corporibus. Aliquando exeunt uulnera in eorum auriculas & sanantur. Sed iuuenes ante apostemata orta moriuntur. Sanitas tamen speratur si sanies ab auriculis exeat cum bonis significationibus. Si pustulæ quasi cicer appareant in lingua, & corporis refrigescat extremitas, mors est uicina, quia meri & stomachum significat similiter habere pustulas. In collo nigro apparente apostemate, & uescis cum mentis alienatione, uel uigilijs, malouē anhelitu, malū significatur, quia illa materia est pessima. In collo uulnera cum febris continua malum significat, maxime si signa mala appareant. Quia apostema in hoc loco transglutire & anhelare aufert. Suffocatur ergo infirmus & moritur. Subita suffocatio in peracutis febribus si nequid transglutire nisi cū difficultate est mortale. Si febricitans transglutiendi duritiem patitur, & torturam, neq; tamen in collo apparuerit tumor, mortale est, quia significantur apostemata in meri, uel eius lacertis nucham & spondyles trahentibus unde collum torquetur habentes sinanchiam, si tumor & rubor cum dolore nimio in collo non appareat, & uolentes anhelare ad sedendum excitentur iacere enim nequeunt, in die moriuntur quarto uel antea. Apostema enim in glutire significat unde uia oppilant spiritus, & necesse est infirmus suffocetur. In sinanchia rubore & tumore in gula non apparentibus mortale est, sed tamen tardius priore. Quia apostema in meri est, & gutturis extremitate. Sinanchia in qua rubor colli apparuerit, uel pectoris, tardior est cæteris, & utinam infirmus liberetur inde. Si tamen rubor subito nō euauerit spes est liberandi. Si rubor extra appareat in pectore uel collo, significat materię ad exteriora expulsionem, & gutturis liberationem. Si rubor in die critica intus se abscondat, & in exteri corpore appareant uulnera, infirmusq; saniem expuat, liberationem morbi significat. Si autem rubor sine aliqua harū significationum sit, & infirmus à dolore quieuerit, mortem demonstrat, aut in morbum recidat. Quiescere infirmum à dolore, & ex apostematis est ad pulmonem descensione, & pulmo non sentit, unde nec dolor sentitur. Sinanchicus si liberetur, & humor ad pulmonem digrediatur septimo die moritur

tur. Suffocatus cum fune uel alia re, & spuma in ore eius apparente, & si nō dum mortuus fuerit, non tamen liberatur à morte. Suffocatio enim guttur & canales pulmonis artauit, aëremq; intrare prohibuit, & fumosam superfluitatem exire prohibitam super cor & pulmonem augmentauit. Ad quā expellendam adiuuit se pulmo cum labore tamen magno. Expulit ergo parum fumi cum humiditate, & hoc est spuma in ore. Spumæ enim causa uentus est & humiditas, sicut in mari uidemus tempestuoso. Si habens pleuresin non sputat, & orthomiam anhelitus habuerit, nec iacendo anhelare possit, moriturus erit. Ex magnitudine enim est apostematis & defectione uirtutis in decoctione & expulsionem, & pectoris, super pulmonem eecidit opilans uias spiritus. Vnde orthomia anhelitus consequitur. Qualiscunque dolor in pleuresi non mitigatur, cum sputis, neque cum phlebotomia, uel pharmacia, nec calefactione, uel alio medicamine, malum est, quia empyici futuram demonstrat. Apostema enim calidum quod non alleuiatur cum medicamine expugnante, aut dissolvente, in futuro signat saniei collectionem. Cum autem sanies in pleuresin ueniat, aut peripneumonia, & coeque siue sanies in sputo appareat, aut utraq; in simul malum est, quia defectiōnem significat naturæ in materiæ apostematis decoctione, quam non potest totam mutare in sanie propter suam pessimitatem. Si autem sanie sperit die septimo, infirmus moritur in quartodecimo. Si bonæ significationes apparuerint, moratur mors in 17. Quia sextadecima dies est creticia, sicut alibi iam diximus. Si signa fuerint mala & infirmi creuerit pessimitas, mortem significat. Sicut si his diebus sanies finiatur bonum nuntiatur. Et fit mors in quartodecimo, quia hoc signum mortale est in die ista. Si bona signa fuerint protenditur mors in septimūdecimū uel uigesimalū, secundum uirtutes signorum. Si mala pro bonis, morietur in nono uel undecimo secundum uirtutem signi apparentis. In pleuresi si locus niger in latere fuerit, uicinatur morti. Quia materia ex pessimitate sua, ab interioribus uadit ad exteriora, & materia nigra pessimitatem significat. Ex pleuresi nascens peripneumonia multum est, quia multitudinem materiæ significat. Quam cum pectus non capiat ad pulmonem descendit & inde peior fit.

Oportet autem intelligi quia plurimi cadentes in empyicin de pleuresi, uel peripneumonia, moriuntur, siue sint senes, uel seniores. Alij autem empyici sicut habentes apostema sub hypochondria, iuuenes moriuntur. Quia in pleuresi uel peripneumonia, uirtus quæ ad screandum adiuuet est necessaria. Virtus seniorum defecta, non potest emittere sputa. Febris in ipsis non est fortis, & ideo non periclitantur sicut iuuenes. Iuuenes in pleuresi uel peripneumonia habent uirtutem facile screandi sanie, quæ coadunatur in pectore uel pulmone, & calor eorum non est fortis.

Aliud

Aliud apostema febrem fortem facit ut dissoluat humectationē membrorū fundamenti. Pleureticis, & peripneumonicis digestionē superueniēte malū est, maxime ante 7. quia digestio nō mūdificat pectus uel pulmonē, sed deficere facit uirtutē, ut materiā morbi expellere non possit cum sputis. Si digestio ante 7. appareat, mortale est. Causa defectio est contentiuæ, & membrorum principalium dissolutio. Si pustulæ uel uulnera pleureticis, uel peripneumonicis appareant pedes circundantia, & quod scaturit sputum ad expellendum durum est, paruumq; & crudum, & in urina non appareant bona apostemata, membrorū ubi sunt apostemata debilitatem significat. Quia materiā remanet in pessimitate sua. Si uulnera se intus occultauerint, & febris non cessauerit, sputum uero durum, paruumq; atq; crudū permanerit, infirmus alienatur & moritur. Quia hæc accidentia pessimitatem materiæ signāt. In pleuresi uel peripneumonia si rheuma superueniat malū est. Significat enim multitudinem materiæ nondum ad pectus descendere. Habere empyima in pectore & saniem quasi feces aut lutum inde exire, mors significat, cum materiā non coxerit natura, sed manserit in pessimitate sua. Priscorum scaturus si foeteat super carbones proiectus mortale est, quia putredinē significat pulmonis, aut malos humores corporis. Si pulmo corruptus ilico homo moritur. Si sputum in phthificis stringat mors demonstratur, quia defectio uirtutis ostenditur. Sanies si non spuitur pulmo corrumpitur, & cor inde circundatur. Digestio pessima uiridis uel nigra, siue foetens, si stringitur mors portenditur. Alienatio in phthificis est malum, quia non est consueta. Si capilli capitis cadant phthificis, & digestio superuenerit, mors est uicina, quia contentiuæ significat defectionem, & humectationis corporis consumptionē. Dolor capitis in phthificis malum est. Significat enim pessimam ad cerebrum ascendere materiam. Multus sudor in phthificis malum est, quia significat consumptam humiditatem in mēbris. Phthifici paulatim & crudum cum angustia si scaturierint cito moriuntur. Si contrarij contra, quia multa sputa & facilia significant fortitudinem uirtutis pulmonem mundificantis, habentes sincopin spissam sine causa aperta, subito moriunt, quia pessimos humores ad cor significat effluentes, & ex eorū spissitudine cor deficit, & aliquando descendens calorem naturalem extinguit. Qui habet tremorem cordis fortem & sæpe subito moritur. Hęc enim accidentia aut de complexionē sunt mala, aut de cōsuetudine pessima. Si hæc cordi sæpe supersederint, dissoluitur uirtus, & calor extinguitur. Si uulnera in pectore nascantur, & usq; in cor perforauerint, sine dubio mortale est, quia pectus & cor fundamenta sunt uitæ. Vomitus si singultus & rubor in oculis uenerit, malum significat, quia singultus stomachi est spasmus, & ex plenitudine uel inanitione nascitur. Si autem post uomitum uenerit significat quia ex inanitione fit, & est pessimum. Rubor oculorum ce-

rebrum significat passum, & similiter singultus, qui post purgationem, aut aliam uenerit solutionem. Hydropisis post acutam ægritudinem cum dolore & febris mortale est, quia de frigiditate epatis, & defectio est uirtutis generatiuæ sanguinis. Cuius cura calida est medicina. Quam si faciamus, materia febris augmentatur, quia dolor & febris ex apostematibus sunt calidis uel ex punctura nimij caloris. Si frigida faciamus ut febris mitigetur, hydropisis augmentatur, unde fit ut pereat infirmus. Hydropisi superueniente tussi pessimum est. Quæ si ex humiditate ad pulmonem descendenti & eum percutienti, malum est. Si sit ex alia re minus est mala. Hydropicis colericam superuenire digestionem, malum est, quia hydropisis de materia est frigida. Si autem calida exeat materia, augmentat frigus & morietur infirmus. In apostemate calido sub hypochondria, & oculis multum & spissum mouentibus, alienatio mentis & periculum designat, quia signat passionem apostematis in ore esse stomachi, uel in diaphragmate propter colligantiam horum ad cerebrum cum neruis. Manifestat autem hoc oculorum motus qui ad cerebrum colligantur. Si in cerebro uel epate siue splene calidum sit apostema malum est, quia sunt nobilia membra corporis regitua. Apostemate in epate singultu superueniente malum est. In magno enim singultu patitur stomachus, quia humoribus ibi generatis eum pungentibus fit singultus. Si apostema sit sub hypochondria super lacertos uentris non molestat nisi magnum sit. In magno deficit natura cum sibi repugnare non ualeat. Qualecunque apostema est sub diaphragmate, in initio est molestum. Et si 20. dies transeat, & febris tandiu permaneat, & non dissoluit apostema saniem facit. Qualecunque apostema saniem facit, neque caput acutum in exteriora exierit, sed latum & magnum fuerit molestum est. Acutum enim caput materiam significat subtilitatem, & eius calorem. Unde cutis digerit, & sanies efficit. Exitus eius contra cutem, membri nobilis signat salutem. Qualecunque uero magnum est & latum caput habet, multitudinem materie, & crassitudinem eius ostendit, & pigritiam nature ad digerendum, & in exteriora expellendum. Si apostema intus crepuerit, subtilitatem nimiam facit, & defectio nem uirtutis, & molestatio fit fortis. Si intus & extra crepuerit mortem ostendit, quia magnitudo passionis, & multitudo ostendit materialis. Omne apostema si magnum sit & durum, & dolorem faciat, molestationem, & mortem significat propter magnitudinem & suam fortitudinem, & in naturam sui uictoriam. Qui hydropisim habet in epate aqua illa ad pelliculas siphac erumpente, morietur enim aqua impleto uentre, quia hydropisis in epate, uelicæ sunt in pelliculis eius ipsum operientibus quæ aqua implentur. Cum autem hæc uelicæ crepuerint, & hæc eruginosa aqua ad siphac uel scirbum descenderit, eorum substantias consumit, unde consequitur ut pereat infirmus. Qui inciditur aut coquitur hydropicus, uel empyicus, & saniei, uel aquæ subita multitudo currerit, moritur. Quia purgatio nimia & subita uirtutem dissoluit ita ut re

staurari nequeat. Exit enim cum aqua multa spiritus quantitas. Qui habet apostema in stomacho sub hypochondria, aut in membro aliquo interiori crepuerit, & sanies quasi uini aut olei exierit, mortale est, quia naturam monstrat non posse digerere, & inde albam saniem fecisse. In ictericis epas durum malum est. Durū enim apostema epatis futuram plurimis ostendit hidropisin. Si sub hypochondria diarrhœicis macies, & subtilitas fuerit malum est, quia humiditatem consumptam & exiccatam designat in spiritus instrumentis. In ileos uomitus & singultus malum est, & si spasmus superueniat mortale est. In hac enim subtile intestinum concluditur, & cum natura digestionem expellere nequeat ad inferiora, reddit eam stomacho ut exeat cum uomitu. Vnde stomachus patiens singultit. Si uero cerebrum patiatur propter stomachum fit spasmus, & alienatio. Hæc autē accidentia sunt periculosa. In ileos stranguria superueniente, moritur infirmus in 7. die, si febris non superueniat, & nimia ab ipso urina exeat. Quod sexto aphorismorum particula scribit Hippocrates. Sed Galenus cum hunc aphorismū non intellexerit, Hippocratis eum esse negauit. Qui habet dolorem in femoribus cum febris, & dolor usq; in diaphragma ascenderit, & inferiora loca quieuerint, mortale est, maxime si alię significationes malæ apparuerint. Dolor enim in his locis cum febris calidum apostema ostendit. Quod si ad diaphragma ascenderit, alienatio fiet propter colligantiam cerebri, & est mortale. Si laudabiles appareant significationes, & uirtutem ad digerendum morbum cōfortantes, futura erit sanies. Apostema in uesica si durum sit & cum continua febris, mortale est, quia constringit intestinum ad digestionem non expellendum. Si autem ab infirmo urina exeat digesta, & non saniosa liberatur. Sin autē & febris nō cessat, occidit in primo periodo. Pregnāti superueniente erisipela in uuluam, moriunt, in stomacho, & epate, renibus, & uesica magna apostemata sunt mortalia. Si parua sint possibile est sanari. Galenus: Vidi inquam uulnera in crasso intestino, & digestionē ab ipsis exeuntē & tamen euasit infirmus. Vidi item uulnera à capite usq; in subtiles spelūcas perforantia, & tamen sunt sanata. Item quidam habuerunt uulnera in circūdantibus epas, & epatis parte incisa liberati sunt. Sed si uulnera in concauū inciderint, aut in partem gibbi, impossibile est sanari. Vesicæ concauitatem si uulnera perforent impossibile est curari, quia substantia eius neruosa non solidatur. Renes sunt carnosissimi, unde si uulnera sint & non magna, solidantur, & non sanantur. Rigor si super debile corpus augmentetur, eius destituitur uirtus. In febribus stomachi incensio, & in corde tremor malum est, quia tremor ex ore est stomachi, & multitudine colerica in ipso. Si in quibusdam mēbris sint apostemata, siue dolor, & sitis superueniat, uel angustia mortem significat, quia calor reuertitur intra corpus, quo circumdante, cor

& stomachus incenduntur. Febres habentibus acutas, si ab initio causa que in crisin uenire soleat, si cum purgatio ueniat non iuuat. In die autem tertio malis signis apparentibus proculdubio moriuntur. Si in quarto sicut tertio apparuerint mors, aut in sexto aut in septimo erit. In caupon spasmus, aut tetanus malum est, quia inanitionem & exiccationem ostendit humiditatis. Singultus de multa inanitione, sicut sanguine, uomitu, & digestionem malum est, quia singultus est spasmus nascens de inanitione & repletionem, ex inanitione malum est. Terminus infirmi in 4. die erit. Virtus enim sua non potest sustinere diutius, alienatio sanguinis, & spasmus malum est, quia sanguis multum exinanit desiccatur corpus. Unde patiente cerebro fit alienatio, utrumque autem malum est & ad mortem dubium. Si in corpore magnus tumor appareat atque uulnera, neque cum ipsis fuerit apostema malum est, quia apostema intra corpus est. In puris pustulis eminentibus magnis, moriuntur, quia magnam dolorem patienter queunt neque forte medicinam. Si in febribus tumores apparuerint in palpebris superioribus morbus reuertitur, quia defectio caloris naturalis designatur. Unde membra morti propinquiora tumescunt, sicut in corporibus uidemus mortuorum. His qui habuerint dolorem in femoribus pustulis apparentibus putridis malum est, quia mutatam materiam de ignobili membro ad nobile significant. Si morbus non fuerit secundum naturam uel etatem infirmi, & secundum tempora anni, malum est, infirmoque molestationem affert, quia natura morbum complexionem istas praeualet. Unde molestatum natura cum resistere morbo nequeat. Hæc sunt quæ dicenda erant de molestationibus ad mortem pertinentibus.

De significatione sanitatis uel salutis. Cap. XI.

Dictis autem malis significationibus, oportet eas dicamus quibus in morbis salutes nuntiantur. Neque certificabuntur aut ex qualitatibus & corporum uirtutibus, aut de eorum actionibus, aut de egredientibus ab ipsis, aut de morborum naturis. De qualitatibus corporis, si infirmi facies sicut sani uideris, maxime salutem eandem demonstrat morbi. Multi enim naturaliter siccitatem, maciem, nasi acumen, plumbeum colorem, aut aliud malum, in sanitate sua habuerunt. Quæ si habent infirmi, à suis qualitatibus non mutati esse intelliguntur, neque hæc sunt timenda, sed potius erunt salubria. Si autem in infirmo diuersus non erit calor, sed æqualis in corpore tincto, significatur salus de apostemate in uisceribus. Ictericia superueniens in die septimo, uel post in die cretica, salutem morbi demonstrat, quia confortata est natura ad expellendos colericos humores in corporis exteriora. Si crassus à tumore sub hypochondria liberetur, morbi demonstratur salus, quia instrumenta cibi salua & uirtuosa esse certificantur. Significationes de actionibus animatis, sunt sanitas mentis, claritas sensualis, leuitas motuum infirmi, bonitas sui iacere, maxime

me ex sani consuetudine. Quæ omnia salutem morbi significant, quia salutem cerebri & uirtutem sui demonstrant, & facilitatem uoluntarij motus & naturæ desiderium ad suam consuetudinem explendam. Si de nocte dormiat, & in die excitetur, & cum expurgiscatur in suis qualitatibus melioratur bonum est. Similiter si alienatus fuerit, & à somno melioratus excitetur laudabile signum est, quia natura in tempore somni uincit materiam morbi. Sed tamen oportet intelligi non in omnibus morbis laudabilem esse sanitatem mentis, quia in diarrhœa & phthisi moriuntur mente sani, sed tamen in his peracutis & pertinentibus capiti. Corruptio mentis in omni morbo est illaudabilis, quia cerebrum nobilissimum monstrat esse passum. Sternutatio in phrenesi est laudabilis, quia cerebrum confortatum ad expellendas superfluitates ostendit. Vnde Galenus in libro accidentium & morbi. Sternutatio si rheumate nõ sit, iuuatissima est capiti si fumo caruerit. Sed tamen morbidis mala pectoribus, quia cum pectora moueantur humores in ipsis colliguntur. Habentibus dolorem in capite propter apostema sanguinolentum aut collectionem crudorũ humorum, si sanguis, sanies, uel aqua in nares eorum uel auriculas cucurrerit, quiescit dolor & cessat morbus. Significationes de spiritualibus actionibus, spiritus est bonus, perfectus, nõ spissus, neq; rarus, neq; interciduus, quia demonstrant salubritatẽ spiritus, unde uita est & eius uirtus. Sicut pessimitas pulsus mala est in morbis omnibus, quia defecta uirtus uitalis ostenditur. Significationes de naturalibus desiderium in comedendis cibis bonum, significat enim salutem instrumentorum cibalium, & uirtutis regitiuæ firmamentum, & appetitum in restauratione à morbo dissolutorum. Significationes ab exeuntibus corpus bonæ de mediocri digestionem in subtilitate, & crassitie, aureo colore non multum citrino, quia significat digestiue bonitatem, stomachi uirtutem, & intestini. Si autem cum digestionem lumbrici in die cretica exierint, laudabile est, quia natura ad expellendam nocitiuam confortatur materiam, inde lumbrici egrediuntur. Similiter si digestio in die cretica exeat, & leuitatem infirmus sentiat, & fortitudinem postea, febrisq; cessat, signum fit salutis, & separatio morbi. Habenti surditatem, subitam post febrem acutam si succedat digestio colerica cessat surditas, quæ est de ascensione colerica in capite. Hæc cum descendit in inferiora, cedit surditas. Et similiter econtra superueniente surditate si quis solutionem habeat, solutio cessat. Quod habet nimiam solutionẽ sanguine ab hæmorrhoides superueniente est laudabile. Materia enim melancholica de capite descendit in uentrem. Similiter splenetici inde sanantur. Hidropicis si diarrhœa phlegmatica & aquosa superuenerint humiditas, morbus dissoluitur. Diarrhœa diuturna uomitu superueniente, cessat. Si quis ophthalmiam habet solutione superueniente laudabile est, quia materia morbi ad inferiora descendit. Urina si boni sit coloris

non multum citrina, sed sicut pomi citri, & nebula alba ad inferiora nasæ descendit salutem significat morbi, & melior est hipostasis lenis, & in fundo sedens uasis. Quia utraq; significat naturam morbum decoxisse, membrorum fundamentis assimilasse. Sed oportet intelligi pessimitatem urinæ non in omni morbo esse illaudabilem, neq; bonitatem eius semper signare salutem nisi in febribus, & uiscerum apostematibus, & epatis passionibus. Passiones ergo cerebri & cordis propter depulsionem nociuorum humorum ad inferiora corporis, & apparitionem coctionis in urina ad salutem sunt patentes. Sputum in pleuresi, & in peripneumonia si in initio morbi subtile & album sit, & post paulatim incipiat incrassari, & facile sine duritie screatum fuerit, & expulsio eius fortis, neq; malum colorem habuerit, sicut nigrum, uiridem, citrinissimum, nec abominabilem habuerit odorem, signat morbi salutem, & sui temporis breuitatem. Si apostema in pleureticis, & peripneumoniacis crepuerit, & saniem cum uirtute infirmus screauerit albam & mundam, & in illa die febris cessauerit, & infirmus cibum quesierit, certam salutem ostendit. Hæ enim significationes uirtuosam naturam significant. Sudor in acuta febre, & in die critica in calore moderatus, & corporis communis totius, & tempora moderata fuerint, & color eius albus, & odor non abominabilis, signum est salutis. Sanguis ex naribus in die critica, & in sanguinolentis febribus, quæ ex cerebri & uiscerum sint apostematibus significat morbi salutem, & infirmi uirtutem. Significationes de accidentibus & morbo hæc sunt: Si morbus post priorem ueniens sit leuior, & non in nobili membro sit salubris. Dolorem nimium in capite habenti, si de auribus uel naribus currerint sanies uel aqua, saluabitur, quia apostema in locis erit illis. Phreneticis, maniosis, hæmorrhoidæ superueniente, signum est salutis. Sinanchicis si in pectore rubor & tumor apparuerint, & non intro redierint, bonum signum est, quia significat naturam ab interioribus ad exteriora expulisse materiam, & si in gula uel lingua apostema appareat, significat salutem. Diurnam habens tussim tumore superueniente testiculis, sanatur à tussi propter colligantiam membrorum spiritualium, & generatiuorum. Si peripneumoniacis uulnera in pedibus apparuerint, & quod screatum bene excoctum sit, & facile egreditur, & in urina lenis appareat hipostasis, & in fundo sedens uasis, salutem significat morbi. Quia natura confortatur in expellenda materia, & à nobili membro ad ignobile eam mandat. Vnde apostema cessans aliquando reuertitur. Si in peripneumoniacis apostema post auriculas fuerit, aut in exterioribus pectoris, siue sub hypochondria salutem designat, & apostema fistulam facit. Quia peripneumonia, & sibi similia propter crassam & uiscosam materiam semper durant. Si autem bona signa in hac apparuerint causa intelligitur natura expulisse materiam ad debilia membra, sed propter materiam malignitatem & moratur, & fistula efficitur. Rigor in acutis febribus

febris superueniens in die critica, cessationem eorum significat, quia cau-
 son de humoribus est putridis inter uenam & arteriam. Cum autem rigor
 fiat, intelligitur de arterijs & uenis exisse materiam ad sensibilia membra.
 Tertianę pustulis in naribus, aut in labris superuenientibus, cessare febris si-
 gnificatur, & nocturnalıs tertiana non adeo tardat. Alopetia superuenien-
 tibus ad capillos capitis reuertitur. Podagricis & arteticis, nephreticis ua-
 ricibus superuenientibus cessat morbus. Oxirheumia in lienteria diuturna
 innata quę ante non fuerat, bonum signum. Quia designat quod uirtus di-
 gestiuā cibum in stomacho mutare incipiat. Qui spasmum habet de plenu-
 dine febris superueniente spasmum amittit. Qui dolorem habet in epate de
 frigiditate febris, superueniente dissoluit dolorem. Similiter in stomacho,
 & intestinis, seu splene, si dolorem habuerint de frigiditate, uel de uentosi-
 tate, febris superueniens dissoluit. Qui in uia ueretri pustulas habuerint, &
 crepauerint, non dolent, quia acumen urinę cum transeat solidat, & desic-
 cat eam. In exeuntibus ab ægitudine, aut non mundificans corpore, pustu-
 læ, pruriginēs, scabies, impetiginēs, si superueniāt, naturam significant esse
 uirtuosam in expellendis inalis humoribus, de membris nobilibus ad igno-
 bile, id est, cutem, sitq; salus corporis. Oportet te autem intelligere, quia
 pueri plurimum de duris passionibus propter multitudinem eorum sanan-
 tur. Seniores uero & defecti uirtute raro curant de forti passionē. Si uideris
 infirmum non facere secundum quod oportet, morbus autem permanserit
 in sua qualitate & quantitate salubre est, & facile sanare.

De significatione qua salus uel mors possit prouideri. Cap. XII.

SCitis laudabilibus significationibus salutem, & pessimis mortem an-
 nuntiantibus, quantum sufficiat mortem uel salutem prædicere uolē-
 tibus restat dicamus, hoc scire uolentem, assiduam & inuestigatricē
 debere habere significationem, & earum numerum considerare maiorem,
 ipsarumq; fortitudinem sicut diximus quasdam mortem significare, quasdam
 mortales esse, quasdam morti uicinantes, & quasdam malas tantum, alias
 malas esse propriē. Similiter in salutem significantibus, quasdam laudabiles
 esse diximus, alias laudabiliores, alias salutem firmiter significantes. Oportet
 ergo eas fortiter trucidare, & earum fortitudinem cognoscere, & infir-
 mum secundum superantes iudicare. Oportet item perpendere, quia for-
 tes significationes in perditione non coadunantur cum fortibus in salute,
 quia sunt quasi extrema contraria, quę sibi coniungi sunt impossibilia. Sig-
 nificationes hæ non mutant suas certitudines in regionum diuersitate, nec
 in ætatibus, nec in anni temporibus, bonę enim ubiq; bonę. Malę ubiq; ma-
 lę. Si autem infirmum leuitatem habere atq; quietem uideris cum significa-
 tionibus malis, non credes bonis, neq; dubitabis, sed procul dubio mortem

iudicabis. Si uero uideris bona habere sicut pulsus fortitudinē, anhelitus bonitatem, urinæ decoctionē, & alia similia, superueniant autem periculosa accidentia, sicut molestatio, mentis alienatio imaginationi, uisus obscuritas, dolor in præcordijs, non erit timendū tibi. Hæc em̄ accidentia cito trāseunt in firmi sanitate succedente, Hippocrate in aphorismo testante. Ne sis inquietus de leuitatibus quas præter rationem sentit infirmus, neq; timidus de molestationibus rationi non competentibus. Quia huiusmodi plurima nō sunt stabilia. Quod ideo dixit Hippocrates ut bona signa bonum, & mala malum portendere semper ostendat. Sed medicum est impossibile in his iudicijs non peccare. Quia uidemus perfectos medicos fuisse, & tamen erasse & maxime in acuta ægritudine propter motum uelocem de re in rem. Sed tamen libris semper studens, & infirmos uisitans, & bene rem inuestigans, & ingenium habens naturale, raro peccat. Oportet autem intelligas quia impossibile sit in initio omnis morbi iudicare mortem & salutem, nisi in eis qui in quarto uel septimo die finiuntur. Horum morborum initio apparent signa. Morbi qui in quartodecimo aut uigesimo uel post finiuntur, nō possunt intelligi, quia salubres sunt, qui uel mortiferi in initio sui. Et propter hoc oportet inquire signa uniuscuiusq; 4. diei, & uidere ubi morbus mutet, & qualis eius sit motus, & ad quid deueniat. Finis enim horum elongatur, atq; ipsorum motus propter materie crassitudinem moratur. Eorum signa non apparent in die prima, quia morantur secundū morbi diurnitatem. Vnde acutum oportet habere sensum ad intelligendum.

Theoricorum x librorum Constantini
Africani Finis.

ANTONIUS GAI

20 DE SOMNO AC EIVS NECESSITATE,
quidq̄ faciat ad bonam digestionem.

Caput 1.

V M dictum sit in superioribus, quod omni ingenio de dige-
 stionis reficientium præceptorum bonitate sit procuran-
 dum & somnus una de causis bene digerere facientibus exi-
 stat: teste Auerrois in secundo colliget dicente. Operatio
 digestionis est fortior cum homo dormit eo quod calor na-
 turalis cum quo operatur natura in uigilando in exterioribus, ut det sen-
 sum & motum reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corporis et cet.
 Consequenter inquam de somno dicendum est, & primo declarando quid
 ipse sit, quæ causæ eius, & quæ utilitas ipsius. Quantum uero ad primum
 dicimus, quod si ad poëtas accesserimus, quærentes quid somnus sit, respō-
 debit Vergil. in 7. Æneid. dicens: Est consanguineus leti sopor. Similiter
 Ouidius scribens: Stulte quid est somnus gelidæ nisi mortis imago. Tulli-
 us quoq̄ in libro de senectute, idem sentiens dicit: Iam uero uidetis nihil esse
 tam morti simile quam somnum & cet. Sed si à sapientibus nostris id petie-
 rimus, audiemus peripateticorum principem Aristotelem in libello de so-
 mno & uigilia respondentem: Somnus est cōuentus & reciprocatio natura-
 lis caloris ad interiora, scilicet ad cor, cum qua est uinculum siue in potētia
 sensitiui primi, id est, sensus cōmunis. Similiter Auicenna in prima tertij tra-
 ctatus 4. cap. 1. dicens: Somnus uniuersaliter est reductio spiritus anima-
 lis ab instrumentis sensuum & motuum ad principium, cum quo priuantur
 ipsorum instrumenta ab exitu operationis in ipsis, nisi quæ necessaria sunt
 ad hoc ut uita permaneat & illa sunt sicut instrumenta spiritus. Et subdit: So-
 mnus quidem naturalis absolute est cuius reductio est cum profundatione
 spiritus uitalis ad interiora ut digeratur cibus &c. Et in Canticis textu com-
 menti, 36. dixit: Somnus est quies uirtutum animalium motiuarum & sensi-
 tiuarum. Galenus uero ab Aristotele accipiens in 3. lib. de accidēti & mor-
 bo cap. 4. dicens: Somnus est passio primi sensus qui cōmunis est cæteris
 sensibus. Et in 4. lib. eiusdem cap. 8. sic etiam inquit: Dicamus uirtutem
 animatam in somno quiescere & naturalem confortari, quod sic possumus
 cognoscere. Virtus enim animata si fuerit fatigata animali dormiente con-
 fortatur, maxime si ante somnum cibum moderate accipiat. Ab his autem
 omnibus Auerrois in secundo colliget, uidetur accepisse cum ait: Dormire
 est ligamentum & quies sensuum & reuersio ipsorum ab instrumentis eo-
 rum ad partem intrinsecam corporis, & istæ res per se notæ sunt, & propte-
 rea transeunt res sensatæ super dormiētes & non sentiunt eas, & etiam uide-
 Xx 2 mus

mus dormientem oculos habentem apertos & non uidebit, & si esset uirtus uisibilis in suo instrumento tunc uideret &c. Quæ autem sit somni necessitas ipse declarauit infra dicens: Et somnus non aduenit multis animalibus post laborem nisi propterea quia animalia quando mouentur & laborant spargitur calor suus naturalis, & diminuitur quantitas sua & refrigeratur propter quod reuertitur de necessitate ad locum sui principij &c. Et post aliqua subdit. Somnus est una operatio naturæ quæ regit corpus animalis, & propterea fuit somnus necessarius in animalibus perfectis, quia nisi esset somnus periret sensus propter nimium exercitium, & pereuntibus sensibus, periret uita, & inde est quod citrinatur facies dormire non potentibus & leduntur eorum operationes &c. De necessitate etiam somni dicamus cum Auicenna in secunda primi doc. & cap. 3. sic scribente. In uita & sanitate non est necessitas absoluta, imò propterea ut spiritus ab impediens separaret propter illud quod ei accidit ex lassitudine; aut propterea quod est ei necessariū incubere propter digestionem cibi & propterea quod non potest duas res. Somni igitur necessitas non est nisi ex parte alicuius impotentię & est exitus à necessitate naturali. Et in prima tertij cap. 7. dixit. Somnus semper sequitur malitiam complexionis humidę, laxę aut frigidę congelantis motum uirtutum sensibilium aut uehementem spiritus animalis resolutionem propter superfluitatem motus, aut propter impulsionem uirtutum ad interiora, ut materia digeratur & impellatur cum eis spiritus animalis propter consecutionem quemadmodum fit post cibum. Necessitas ergo somni est uirtutis resolutę restauratio, & cibi præassumpti digestio, & defatigati corporis & sensuum eius requies & refocillatio. Quę autem sint causę somni ex his quę diximus apparent. Finalis enim est quę iam præacta fuit. Formalis autem redditio spiritus &c. Efficiens autem uirtus regitiua quę est in corde, ut inquit Auerrois ubi supra. Et causa materialis est uapor qui ascendit à membris inferioribus ad cerebrum propter aliquam causam generatus, propter cibum scilicet & humores in corpore existentes qui quando erit in fine ascensus ingrossatur à frigiditate cerebri & recipit grauitatem ab alijs humiditatibus &c. Hęc ipse ubi supra. Et sic apparet quid sit somnus, quę eius necessitas & quę sint causę ipsius qualiter quę faciat ad digestionem, ut rubrica capituli promittebat. Quę autem sint alię ipsius utilitates deinceps dicemus.

Quę sint utilitates & iuuamenta somni temperati prouenientis in uirtutes animales & naturales corporis f. t. gati. Cap. II.

Quamuis in præcedenti capitulo æqualiter de utilitatibus & iuuamentis somni locuti fuerimus, tamen ut ea melius ac distinctius intelligantur in præsentem etiam de ipsis particulariorē faciemus sermonē dicentes primo cum Hali abbate in 5. Theoricę cap. 35. sic scribente. In somno digestionis fit bonitas & humorum decoctio, calor namque naturalis somni tempore ad profunda *seruatur* corporis quo cibum digerat

gerat, humores bonos disponat, unde & digestio ciborum melior fit hyeme ex noctuum longitudine & somni copia. Et post aliqua subiunxit. Moderata somni quantitas cibos digerit, corpus spissat, laborem soluit, animam confortat naturalem, calorq; augetur naturalis, humores boni fiunt, membra recreat extensa, mentem clarificat, cogitationem emendat ac uisum, cui conuenit &c. Similiter Auicenna in secunda primi doc. secunda. cap. 13. dixit. Somnus naturales omnes operationes fortes efficit propterea quod calorem continet innatum & uirtutem laxat animalem, ideoq; cordis uias humectat & eas laxat & quia spiritus substantiam turbidam efficit, id est, spissam & prohibet illud quod resoluitur. Laxitudinis quoq; modos omnes remouet & fortes retinet euacuationes materiae, tamen quae ad partem cutis exsunt somnus quandoq; ad expellendum eas iuuat propterea quod calorem interius continet & nutrimentum in corpore partitur & expellitur id quod est iuxta cutem & sic apparet quod sudorem non retinet. Et subdit. Cumq; somnus materiam inuenit aptam ad digerendum & maturandum ad sanguinis naturam eam conuertit & calefacit ipsam, & transit calor per corpus & calefacit corpus calore naturali &c. Et in doct. 3. summa de pulsibus cap. 12. dixit. In hora somni calor naturalis constringitur & submergitur & totus hora illa tendit ad occultum propterea quod ipsum anima mouet ad nutriendum & maturandum superfluitates. Et in 5. primi doct. 2. cap. 9. similiter inquit. Somnus temperatus naturalem uirtutem potentem efficit perficiendi suas operationes, & animalem uirtutem quiescere facit & in eius substantia augmentum praebet, propterea quod laxat ad prohibendam spiritus, qualiscunq; fuerit resolutionem, & propter hoc digerit cibum. Et infra subiunxit. Somnus temperatus est humectans & calefaciens, & est res magis proficiens senibus, quoniam in eis humiditatem conseruat, & propter hoc Galenus cum senex esset comedebat lactucas cum aromatibus &c. Quae fuit Galeni sententia in 6. Terapentice. c. 2. sic scribentis. Digerit quidem somnus resoluunt autem uigiliae. Et in 4. de regimine sanitatis. c. 1. dixit. Bene scientes sumus quod nihil ita digerit eorumq; digeri possunt neq; malos resoluunt humores sicuti balneum & somnus. Et in lib. 4. de acido morbo cap. 8. inquit. In somno cibus digeritur melius & non solum in stomacho uerum etiam in toto corpore, propter hoc monstratur nobis quod membrum in quo rationalis est anima quiescit in somno, in libro quoq; de dissolutione continua dixit. Et quando somnus sequitur cibum reuocatur calor naturalis in ipso & aggregatur in interioribus corporis & digerit cibum &c. Rasis similiter in 4. Almanforis cap. 3. scripsit. Somni autem utilitas anime aufert laborem eamq; reddit subtiliorem atq; cogitationem & rationem quae hebetes erant & quasi fesse subtiliat & acuit corporisq; fatigationem mitigat & digestiuam meliorem efficit ac corpus impingat.

Et in 25. continentis. c. 1. sic etiam ait: Somnus humectat in omnibus, non tamen in omnibus dispositionibus calefacit neq; infrigidat, ueruntamen si sequitur in corpore, humores crudos poterit digere & abundas fiet sanguis augendo caliditatem innatam. Et subdit autoritate Pauli: Somnus prebet quietem uirtuti spiritali, subuenit ad digerendum & coquendum humores semicrudos, mitigat dolorem qui accidit in membris, emollit membra que extensa sunt per siccitatem, sanat uitia spiritalia, restituit mentem deuiantē & humectat corpus semper, & postea subiunxit: Veruntamen somni noctis spacium competens est ad complendam digestionem & similiter obscuritas noctis inducit ad exequendum somnū profundum & inducendum caliditatem. Et hi duo modi conferunt in digestionem & habet significatio quod nox competat in digestionem quod homines sequuntur superfluitates nutrimenti semper post somnum noctis, & summarie somnus debet fieri ad modum digestionis &c. Recte igitur dicebat Auerrois in 2. colliget. Operatio digestionis est fortior cum homo dormit, eo quod calor naturalis cum quo operatur natura in uigilando in exterioribus, ut det sensum & motū reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corporis. Et propterea cōcludamus quod dormiendum est post cibi & potus assumptionem & ipsorum ad fundum stomachi descensum ut melior & perfectior celebretur digestio, qua mediante spiritus & uirtutes corporis animales restaurantur & naturales corroborantur, ut cibi & potus præassumpti in sanguinem conuertantur, & minime corrumpant in ipso, quod si consequemur non paruam quidem, uerum etiam maximam pro nostræ sanitatis conseruatione recipiemus utilitatem, quare &c.

Nocumenta somni superflui, prouenientia in totum corpus & eius membra, Cap. III.

Posset quispiam ex his que dicta sunt facile sibi persuadere, quod cū somnus tot & tantas afferat corpori utilitates, quod nō modo foret utile dormire, uerū etiam optimū, pxolixius in somno requiescere, qui profecto nō parū deciperet, cum defectus & abundātia ad easdē perducant differentias, ut dixit Galenus in 3. techni. Imò sicut temperatus somnus iuuat, ut scripsimus, sic superfluus ualde nocet, diuersa ac plurima corpori nocumenta inferendo, quemadmodū uoluit Hali abbas in 5. theoricæ cap. 35. dicens. Somnus excedens in temporis quantitate, multum nocet, quoniam uirtutes plurimas eneruat animales somnus ac debilitat, corpus refrigerat & humectat, atq; in eo phlegma augmentat, & naturalem debilitat, calorem ipsumq; resoluit, & præcipue si super inanitionem fiat, dicente eodem ubi supra. Si sit autē omnino corpus uacuum, nec in eo aliquid sit ciborum, naturalis conuertit ad corporis humiditatem, calor exuritq; & cōsumit illam, de hinc ipse debilitat, deficiente materia, & refrigeratur corpus &c.

Idem

Idem quoq; & clarius sensit Auicenna in 2. primi doct. 2. cap. 12. cum inquit. Cum somnus materiam inuenit aptam ad digerendum, uertit eam ad naturam sanguinis, quod si humores inuenit calidos & colericos, & perdurauerit eius tempus, calefaciet eos & corpus calore extraneo. Et si inuenierit uacuitatem in frigidabit, propter hoc quod resoluit aut humorē qui uirtuti digestiue sit inobediens in frigidabit propter illud quod expanditur de eo, & subdit. Et sicut uigiliæ multæ, complexionē corrumpunt cerebri, aliquo siccitatis modo, & debilitant ipsum, & cōmiscent rationem, & adu-runt humores, & ægri tudines faciunt acutas, sic somnus multus huius efficit contrarium, operat enim uirtutum animalium obtusionem, & capitis grauedinem, & ægri tudines frigidas, & illud est propter hoc, quod ipse in resolutione prohibet &c. Et in 1. tertij tract. 4. cap. 14. sic etiā ait. Dormitio multa in meridie, & uniuersaliter somnus multus, nocet multū memoriæ. Et in 2. tertij cap. 5. dixit. Spiritus in longo somno fit grauior, pigrior, & nō fit assiduus in faciendo, dilatationē propter declinationē suā ad interiorem partem. & in 13. eiusdem tract. 2. cap. 6. dixit. Nauseatiua satietas, quandoq; prouenit propter multitudinem somni & quietis, nam somnus quous conferat in quantum digerit, tamen motus confert in quantum expellit superfluitates expulsionē. Et somnus quidem nocet ubi egent superfluitates expulsionē, sicut uigiliæ nocent, ubi indiget materia digestionē. Et in cā-tica textu commenti. 139. inquit: Si somnus multum prolongabitur, replebitur caput humoribus. Et in sequenti textu subdit. Somnus humectat corpora, & relaxat, & extinguit calorem uiuificantem ipsa. In cuius commento dixit Auerrois quod hoc intelligitur de multo somno, quoniam multus somnus extinguit calorem, quo uirtutes uiuunt & existunt, & hoc quia de natura quietis & coopertionis est extinguere calorem. Ignis enim extinguitur & suffocat, cum multum & perfectæ tegit. Et in parte 2. canticorum textu cōmenti. 28. sic quoq; præcepit Auicenna. Non prolonget somnus, quoniam hoc obest animæ, nec etiam uigiliæ, quoniam inde debilitabit sensus, in cuius etiam cōmento Auerrois sic scripsit. Non prolonget somnus, quoniam lentescit quidem uita & tenebrosa efficit, extinguitq; inde calor eius sicut extinguit ignis in cineribus multum coopertus. & in libro 6. sui colligit ait. Quando superfluous somnus, calorem extinguit naturalem, & corpus inducit ad tumidam dispositionem. Quæ fuit Aristotelis sententia in 2. problematum problemate 30. dicentis. Multo tempore dormientes minus colorati sunt moderato tempore dormientibus, suffocat enim dormiens. Et in 11. eorundem problemate 12. dixit. Ex somnis autem grauiores sumus quod ex superfluis debet intelligi. Et quod ita sit apparet per ipsum in 27. problemate eiusdem dicentem. Somnus superfluous corpora tardiora facit. Rasis quoq; in 4. Almanforis cap. 3. hoc idem uoluit cum scripsit. Multum

autem

autem dormire corpus desiccatur ac tenerum efficit, phlegmatis quoque multitudinem in eo creat ipsumque in frigidat. Quod in corporibus grossis ac pinguis præcipue operatur. Et in libro 25. continentis. cap. 3. autoritate Galeni. Somnus moderatus generat sanguinem laudabilem, sed excedens modum debitum in æqualitate corrumpit humores, & postea subiunxit. Somnus abundans emollit corpus, ponderosum reddit caput, quia corpus replet de humiditate calida, & emollit uirtutem unde congregabuntur in corpore superfluitates uaporose, quare &c.

Quod non sit dormiendum stomacho existente uacuo, similiter nec ilico post cibum assumptum, sicut nec in meridie. Cap. IIII.

Satis ex præcedenti capitulo intelligi potest quod non superflue, sed moderate dormiendum sit, in qua autem hora nondum expressimus sed id in præsentiarum ostendemus. Quoniam non sufficit rem aliquam bonam esse intelligere, sed quando concessa sit & laudabilis scire oportet. Multa namque inueniunt in una hora fore optima quæ in altera maxime nocua existerent, ut supra diximus de exercitio, quod tempore cõplementi primarum digestionum laudabat, & tempore repletionis erat prohibitum. Sic & de somno querere contingit qua scilicet hora dormiendum sit cum dicat Auicenna in 3. primi. doct. 2. cap. 9. Sani debent obseruare ut somnus eis temperate exhibeatur & in sua hora & non superflue, quæ autem sit talis hora ipse non expressit, & propterea querenti quæ nam hæc hora sit respondimus dicentes. Primo quod non hora inanitionis & ieiunij dormire debemus, cum dicat princeps in 2. primi doct. 2. cap. 13. Si somnus inuenit uacuitatem in frigidabit propter hoc quod resoluit, aut humorem qui uirtuti digestiue est inobediens in frigidabit, propter illud quod expandit de eo, & in 3. primi doct. 2. c. 9. inquit. Amplius superuacuitatem dormire est malum & uirtute deficiens. Quod similiter uoluit Rasis in cap. 5. lib. 25. continentis dicens auctoritate Ruffi in questionibus epidimie. Somnus longus si sequitur cibum augebit in caliditate innatam & impinguat corpus. Sed si sequitur exercitium aut balneum aut euacuationem & summarie in dispositione illa in qua corpus non sequitur nutrimentum, diminuet caliditatem innatam & macrefaciet corpus. Et dixit Ioannitius. Et quotiens sequitur somnus corpus carens nutrimento aut humore crudo aut caliditatem igneam, tunc in frigidat corpus extinguendo caliditatem innatam. Cuius quidem ratio in promptu est, quia cum calor naturalis cibum non habeat quem digerat & consummat, uertit se super sanguinem & carnem ipsa resoluendo, & propterea ieiunantes calidi stomachi nihil in uesperis accipientes macilenti & calidi fiunt. Non sic autem qui frigide fuerint complexionis & phlegmatici &c. Neque est ilico post cibum assumptum dormiendum antequam descenderit cibus ad fundum stomachi, huiusmodi enim hora omnino est inconueniens ad dormiendum

niendum, dicente Auicenna in 3. primi doct. 2. cap. 7. Non ilico post comestionem est dormiendum cibo natante, & in cap. 9. eiusdem. Melior somnus est ille qui prouenit postquam cibus à superiore uentre descenderit, & post quietem eius quod forsitan sequitur ipsum ex inflationibus & rugitibus, quoniã dormire super hoc multis impedit modis &c. & subdit: Quapropter si descensus tardauerit paruimper incedere debet & postea dormiat. Et iterum postea subiunxit: Super repletionem dormire est malum antequam à superiori uentre fiat descensio. Et in 3. tertij tractat. primo cap. 5. dixit: Somnus super repletionem & cœnam est res nocibilior oculo, imò oportet illū qui in uisu habet debilitatē expectare donec digestio fiat, id est, fieri incipiat, deinde dormire. Quæ fuit Rasis sententia in 4. Almanforis c. 3. dicentis: Oportet ut tam diu post comestionē aliquis se à somno abstineat donec cibus ab ore stomachi descendisse, atq; inflatio & grauedo minui, atq; inferius mergi sentiant, quod tardet non in congruū est ut parua iuuet deambulatione donec descendat. Ante uero hos omnes Galenus hoc præceperat in libro de dissolutione continua, dicens: Aliquando est membrum debile, ut stomachus, & natat in ipso cibus, & non iniungas somnum donec descenderit cibus de stomacho aliquo descensu, nec donec deueniat in fundum stomachi, & ante præcipias eum moueri parum, sicut memorauimus iam. hæc ipse. Obseruandum est præterea quod in meridie, nisi consuetudo contradixerit, non dormiat. Quoniam ut dixit Auicenna, ubi supra. In die dormire malum est, generat enim ægrotudines humectantes, & rheumatismos, & corrumpit colorem, & generat splenem, & laxat neruos, & efficit pigritiam, & debilitat desiderium, & generat apostemata, & febres frequenter. Et ex causis suorum nocementorum est, ut cito interrumpat, & naturā ab eo in quo erat, stupidam reddat. Et in prima tertij tractat. tertio cap. 14. ait: Dormitio multa in meridie, & uniuersaliter somnus multus, nocet multum memoriæ, & propriè super repletionem plurimam. Rasis quoq; in 25. continentis, cap. 3. dixit autoritate Pauli. Somnus diei non est tantę utilitatis quia non potest tantum spacium sequi quo possit digestio compleri, & quotiens inciditur somnus ante perfectam digestionem, sequit oxireumia cum repletione uentris de uentositatibus. Et saltem longa erit & ponderosa dispositio condominabilis &c. hæc ipse. Ex quibus colligi potest quæ sit hora conueniens ad dormiendum, scilicet post cœnam, & non post prandium, & non nisi postquam cibus ad fundum stomachi descenderit, & post suauem deambulationem, ut in superioribus ad plenum diximus, quare &c.

Y y Quomodo

Quomodo accubandum uel dormiendum sit, an supine scilicet, uel super latera & super quod &c. Cap. V.

Cum plures decubitus formæ in dormitione reperiant, procliuis, supina, super uno laterum, æqualis & cum capite eleuato, non erit inutile ad sanitatis conseruationem & ad meliorem perficiendam digestionem intelligere, quæ harum materierū sit laudabilior, & quæ corpori conuenientior, & à medicis magis approbata. Et propterea dicamus cum nostro conciliatore in differentia. 123. sic ad hanc petitionem respondente. Si quis habuerit lubricum uentrem oportet eum super sinistrum latus iacere & dormire, si autem constipatum super dextrum est accubandū. Et si quis habuerit epar calidum debet cauere ne super dextrum latus dormiat. Qui uero stomachum frigidum super sinistrum. Et demum concludit quod super dextrum parum est dormiendum, super sinistrum uero multū, ut inde perficiatur stomachi digestio, qua perfecta, iterum super dextrum est recumbendum, quæ fuit sententia Auicennæ in 3. primi doct. secunda. cap. 9. dicentis: Sed ex figuris somni melior est ut super dextrum incipiat latus, & deinde ad sinistrum reuoluat, quod si eius inceptio super uentrem fiat auxilium fert sanis magnum in digerendo propterea quod calorem retinet naturalem & ipsum comprehendit, quare augetur &c. Et in cap. regiminis eius quod comedit & bibitur dixit. Oportet præterea ut post comestionem primo super dextrum latus dormiat, pauco tempore, deinde super sinistrum reuoluat, postea reuoluat se supra dextrum, & debes scire quod multis cooperire pannis, & cervical eleuare, & ex illis existunt, quæ in digerendo iuuant. Et ad ultimum quidem ut membrorum situs ad inferiora sine declinantes, & nō ad superiora, & in 15. tertij 3. cap. 5. similiter inquit. Dormire super latus sinistrum, est maximi iuuamenti, ad digestionem perficiendam propter comprehensionem epatis supra stomachum, sed somnus supra dextrum est causa uelocitatis descensionis cibi. Est etiam obseruandum ut dixit Almanfor in lib. 4. cap. 3. ne de uno latere ad aliud sæpe uoluatur, tardat enim inde digestio, atq; inflatio, & rugitus sentitur. Oportet itidem ut puluinar sit altum, & præcipue si cibus nondum ab ore stomachi descenderit, sufficit enim ut ter fiat reuolutio, & non pluries, ut dictum est. Quod etiam in 25. continentis replicauit cum in cap. eius primo dixit. Post comestionem quilibet dormiat super latus dextrum modice, deinde complendo somnum super latus sinistrum. Et nulla fiat reuolutio abundans in lecto, eo quod excitet uentositates & occursum præbet super digestionem &c. Et postea subiunxit: Pars inferior corporis in somno debet esse declinantior & nulla superabundans fiat reuolutio in lecto ne reuoluat cibum in uentre, de uno loco ad alium corrumpendo digestionem, quæ fuit sententia Aristotelis ad Alexandrū sic scribentis. Dormi temperate primo super dextrum latus

latus una hora, deinde super sinistrum, & illic perforce dormitionē. Volunt itaq; omēs autores, ut super latera dormiendū sit, & nō super dorsum uel resupine, ut pleriq; faciūt nesciētes quod Princeps uoluerit in 3. primi doct. secunda c. 9. cū ait: Resupine autē dormire est malū, & ad malas præparās eggritudines sicut apoplexiā, phrenesim & incubū, quoniā superfluitates ad posteriora declinare facit, & retinent, & per suos non incedunt cannales naturales, qui sunt ab anterioribus sicut nares & palatum, & talem somnū incurere solēt infirmi & debiles propter illud quod musculus eorū accidit ex debilitate &c. Quod non minus uoluit Galenus, ut testatus est Rasis in 25. continentis. cap. 3. dicens: Dormitio facta supinè super dorsum suum, cōseruat superfluitates cerebri in uentriculis eius, ideo non debent somnū abundantem sequi dormiendo supinè super dorsum, laborans apoplexia, aut si paratus fuerit eam pati, aut epilepsiam. Et dixit in alio loco: Non debet dormire super dorsum laborans catarro descendente de capite, quia tunc leuem ingressum eius facit induci ad cannale pulmonis. Et alibi etiam dixit: Dubitandum est super dormientē tota nocte supinè super dorsum, ne cito inducatur ad apoplexiam & epilepsiam, quia superfluitates cerebri non manabūt, uentriculi eius replebuntur de eis, & subdit: Dico quod est forma dormitionis mala ualde penes repletionem cerebri &c. Ecce igitur quam grande periculum sit dormire super dorsum, & causa multarū infirmitatum, & incubi præcipue sepe numero ex tali decubitu prouenientis, ut certissima scio experientia, quod mihi puero ex tali causa, sicut & adultis pluribus accidit.

Quid sit uigilia, & quod temperata conueniat, sicut superflua maxime noceat.

Cap. VI.

Quanquam ea quæ diximus, de somni utilitate sufficere deberent, ad intelligendum, quantum moderate dormire sit utile. Tamen pro ampliori notitia ipsius, uolumus & de uigilijs, quæ somno opponuntur, aliqua breuiter declarare, ut oppositum magis intelligatur per suum oppositum, teste philosopho in 3. de anima textu cōment. 25. Dicamus ergo cum Auicenna in 1. tertij tract. & cap. 4. sic scribente. Vigilia est dispositio cum affunditur spiritus animalis ad instrumēta sensus & motus, ut eis utatur. Sarra autem superfluitas in uigilia & egressus à re naturali, & in canticis textu cōment. 141. Temperata uigilia excitat ualde sensus & disponit uires ad exercendum operationes suas & cum hoc mundificat corpus à fecibus & superfluitatibus. Et sic temperata & non superfluens commendatur sicut superabundans minime. Et quod ita sit apparet per Auicennam in 2. primi doct. secunda. cap. 15. dicentem. Cum uigiliae sunt multæ cōplexionem corrumpunt cerebri aliquo siccitatis modo & debilitant ipsum & cōmiserationem, & adurunt humores & eggritudines

Yy 2 faciunt

faciunt acutas. Et infra subiunxit: Vigiliæ desiderium augent, & famem efficiunt, propter illud quod de materia resoluunt si de digestiua minuunt, & propter illud quod de uirtute resoluunt. Et in 1. tertij tractatus 5. capit. 11. Superfluitas uigiliarum resoluit spiritum & debilitat eum, & cum hoc replet cerebrum uaporibus. Et in 11. tertij tract. 1. capit. 5. inquit. Vigiliæ & exercitium, scilicet superflua, debilitant cor cum resolutione. & in 13. tertij tractat. secundo cap. 12. Vigiliæ superflue commouent famem, & appetitum uehementem, & in canticis textu comment. 142. sic etiam ait: Ex longa uigilia contingit expergestio & insomnietas, generans anxietatem & angustiam anime, ipsa em̄ dissoluit spiritus, & corpora sedat, & corrumpit splendorem & claritatem corporis, & colorem eius, & profundat oculos, nocetq; digestionem, & mentem tollit, & in frigidat corpus, quæ fuit sententia Almanforis in libro 4. cap. 5. dicentis: Vigiliæ uero multæ, calorem incendunt, ac formam corrumpunt, corpusq; desiccant, atq; coleram rubeam in ipso augmentant. Quod præcipue operantur cum corpora sunt macra. Oportet itaq; ut anima uigilare non cogat, cum dissoluta & stupida fuerit, neq; ad dormiendum incitet, cum exiccata atq; subtilis & acuta fuerit, motusq; leues & sensus fortes, à quo sumplit Auerrois in 6. colliget cum ait: Quando uigiliæ exuberant corpus desiccant, & calorem dissolunt naturalem & calorem accidentalem incendunt, quæ quoq; fuit Galeni sententia in 1. terapentice cap. 6. dicentis. Siccant enim totius corporis habitum uigiliæ, & propter hoc sunt nociuissimæ his qui secundum siccitatem egrotant, & in coment. 55. 2. regiminis acutorum super illo Hippocratis uerbo. Multæ uigiliæ faciunt contra cibi potusq; digestionem &c. Inquit de aptitudine uigiliarum, est ut resoluant corpus & exiccent ipsum, & in 3. techni textu coment. 46. dixit. Vigilia exiccat corpus, eius uero oppositum humectat. Ex quibus omnibus clarissime patet quatum superflue humano corpori nocent uigiliæ. Et propterea concludamus in uno uerbo cum Hippocrate in 2. aphorismorum aphorismo. 3. dicente. Somnus & uigilia utraq; modo magis facta malum, dormiamus itaq; & uigilemus temperate, plus tamen & minus ut ætas, complexio, tempus, anni qualitas, & quantitas cibi præaccepti, & talia huiusmodi requirunt, quod qui fecerit à nocumentis ex somni & uigiliarum superfluitate prouenientibus securus erit, ut satis ex dictis est manifestum.

Quid sit somnium, quæ cause eius, & quid de ipso hoc in loco considerandum, licet somniatis minime sit credendum. Cap. VII.

OVia in somno plurima & extranea sæpenumero somniamus, de quibus nunquam etiam cogitauimus, quemadmodum nobis euenit plerunq; quod uolare uidemur super terram, sicuti hirundines faciunt. Quod quippe somnium nostræ complexionis conaturalissimum existit, ut ex dicendis apparebit. Solent ex his inquam nonnulli

nulli pertimescere, adeoque sibi aliquod malum facientes augurium dubitare ut firmiter credant infortunium sibi parari, & inde quandoque per multos dies tristantur. Propterea mihi uidetur aliquid de hac materia somniorum dicendum esse, tum ut ipsi suis huiusmodi fantasijs fidem deinceps non adhibeant, tum etiam ut intelligant, quomodo somnij qualitatem, & non rem ipsam somniatam debeant considerare, ut sciant ex hoc qualiter corpus eorum dispositum sit, & quibus ægritudinibus preparatum, ut se ualeant ab illis præcauere, sed antequam ad hæc descendamus, declaremus quod sit somnium, & quæ causæ ipsius, ut dicenda clarius patefiant. Dicimus ergo cum Petro Padubanensi in 30. problematum commento ultimo sic scribente. Somnium est passio causata, ex motu in phantasia facta, uel melius. Est phantasma factum à motu simulacrorum dormientis in eo quod dormit, quod à multis fit causis, & secundum hoc diuersa sortitur nomina, fit enim quandoque à superabundantia aliquorum humorum in corpore existentium, per quod quidem medici coniecturāt multa, sicut infra dicemus. Causatur etiam somnium propter motus & operationes, de quibus multū fuit anima sollicita in uigilia & uehementer eis intenta, ita quod nocet dum dormit quiescentibus motibus exterioribus, non adhuc motus quiescit interior factus in phantasia in qua formæ apprehensæ retinentur à uirtute imaginatiua eas diuersimode componendo modo quidem sentitur minus, tunc autem magis eo quod maior motus obscuret & dissoluat minorem, sicut dicitur in libello de sensu & sensato. & in quinto de generatione animalium, & in de somno & uigilia 3. Vnde in eodem dicitur. Phantasmata quædam esse causas priorum, uniuscuiusque actuum, non est irrationabile. Et tale siquidem somnium potest animale nominari, cum causetur à motu in uirtute animæ à prioribus actibus relato. Causatur etiam quandoque ab impressione facta ab animabus cælorum uel intelligentijs ipsorum, quæ etiam motores dicuntur orbium operantes quandoque formam in imagine secundum comparisonem ipsarum, & cōparationem animarū nostrarū & aptitudinem, quia animæ nostræ habent maiorem cōparationē & similitudinē cum substantijs angelicis quā cū corporibus sensibilibus, ut dixit Auicen. in lib. 4. de anima. unde 1. regiminis acutorum dicitur, quod quædam somnia sunt à deo benedicta & sublimi, & id siquidem potest somnium cœleste appellari cum ab animabus causetur cælorū. Et si quod somnium uerum est, dicitur quod somniorum uerius est cœleste. Aliud autem nullius aut paucae uirtutis existit, sunt enim magis delusiones quædam eorum circa quæ anima fuit sollicita in uigilia & occupata, sicut famelcenti representatur alimentum, & cupienti coitum scemella. Somnium autem naturale, & si uerificetur, ut plurimum, non tamen aliquem mirabilem ostensionem importat. Qui autem somnia uideat cœlestia seu à cœlo reuelata ille est qui consueuit

dicere uerum. *V*sus enim prauarum cogitationum & considerationum inducit imaginationem maloum morum, & inobedientium, uirtuti rationali, unde dictum est, meliores somnia uidere meliora. Quare somnia enim mendacis, derisoris, loquacis, tristis, ebriosi, ac illius in quo preualet complexio aliqua, uel sollicitudo, non sunt uera. Vnde 3. de somno & uigilia, quorum loquax est natura & melancholica multimodas uisiones uident, eo quod existunt in multo motu, propter quod non sunt uera somnia plerumq; nisi uideantur circa mane, tunc enim motus humorum quiescunt magis &c. Similiter inquit in differentia 157. Plures de somnio adducens distinctiones inter quas principalissima est illa quam supra tetigimus, scilicet quod aliquod est naturale, aliud animale, & nonnullum cœleste seu diuinum, & uocat illud naturale, quod ex dominio cōplexionis contingit & humorū, sicut dixit Auicenna. in libro suo de anima, quod naturalia somnia sunt, quę ueniunt ex temperantia uirtutum humorū, cum spiritu gerente uirtutem formalem & imaginatiuam &c. Animale uero quod causat à multa sollicitudine anime circa aliquod in uigilia. Diuinum uero somniū, quod à diuinis siue cœlorum causatur animabus, de quo ipse post multa sic ait: Somnium uerius est cœleste, seu diuinū, & maxime cum anima fuerit libera superioribus substantiis applicata, eorū representationes suscipiens. Animale uero nullius aut paucae ueritatis existit, est enim magis illusio, quędam eorū circa quę anima fuit sollicita & occupata in uigilia, seu famelicienti representant cibi appetentiq; mingere cloaca, & strepitus agonizanti. De somnio similiter naturali dixit ut supra, & tandem de eo sic concludit, quod si accidit, & maxime contra repletionem, proprieq; uaporabilium uentosorū uerificatur quam minime. Et propterea qui timere solent, ex suis somnijs deinceps non expauescant, nec eis aliquam penitus fidem adhibeant, cum ut plurimū delusiones sint, ut prædictum est, quibus non esse credendum, medici, philosophi, theologi unanimiter præcipiant. Et licet Valerius Maximus plurima narret de somnijs Artorij medici, Cæsaris Augusti, P. Decij. & M. Torquati, M. Ciceronis, C. Gracchi, Cassij Parmensij, Atterij, Ruffi, Alexandri regis Macedoniae, aliorumq; in lib. 1. quę quidem cœlestia dici possunt, rarissime, & non nisi magnis uiris contingentia. Non debet tamen ex hoc unusquisq; tam facile de numero illorum esse sibi persuadere, ut somnijs proprijs naturalibus uel etiam animalibus fidem adhibeat.

Quomodo qualitas somniorum, & non ipsa somnia, considerata sit, ut sani dominum humorum sui corporis intelligant. Cap. VIII.

IN superiori capitulo uisum est, quid sit somnium, quę causę eius, & quomodo rebus somniatis nequaquam credendum esset, In hoc autem loco

loco ostendamus, quod in principio illius promiseramus, scilicet utilitatem quæ ex qualitatibus in somnijs apparentibus est eligenda, ut per eas somniorum qualitates, qualiter dispositi simus in humorum superabundantia facillime percipiamus. In primis ergo dicamus cum Auicen. in 2. primi doct. tertia c. 7. sic scribente. Somnia significantia dominiū sanguinis sunt, sicut cum homo in somnis res uideat rubeas, aut sanguinem multū ex suo corpore exire, aut se in sanguine natate, & similia. Dominiū uero phlegmatis significant somnia, in quibus uidentur aque & flumina, & niues, & pluuię & frigus. Dominiū uero colere rubeę monstrant somnia, in quibus uidentur ignes & uexilla citrina & uidere res quę non sunt citrinę citrinas & uidere incensionem aut calorem balnei aut solis aut his similia. Et dominum colere nigre, scilicet melancholię ostendūt somnia terrorem facientia ex tenebris & cruciatu & rebus nigris & terroribus. Et in 1. tertij cap. 6. in fine sic etiam inquit. Plurimū enim uisionis rerū citrinarū calidarū significāt dominiū colere. Et similiter plurimū uisionis rerū cuiq; complexionī proportionaliū, quas numerare non est necesse. Et somnia quidem permutata significant caliditatem & siccitates, & illa quorū nō recordatur significat frigiditatem & humiditatem secundū plurimū quod etiā sensit Rasis in 3. Almanforis cap. 204 dicēs. Cum enim aliquis in somno pluuias multotiens uidet & mare & fluuios, multa in eius corpore humiditas adesse significatur. Ignes uero ac fulgura & lites cum aliquis in somnis frequenter aspicit colera rubea in ipso abundare monstratur. Colores aut rubeos & tinctos ac nuptias & cibaria dulcia & uentosas atque fluxum sanguinis ac flebothomiam si aliquis somniauerit, quod sanguinis multitudo sit declaratur. Cumque multa fusco colore tincta atque nigredinem & timores ac pauores in somno aliquis aspicit coleræ nigræ operatio significatur. Et cum aliquis in somno uidet se manere quasi in loco niuis uel frigido à quo læditur frigoris significatur uictoria. His autem contraria si uisa fuerint contrarię erunt significationes. Et si aliquis uidet se quasi in balneo uel in sole uel quasi canicularibus exponatur diebus uel in igne excessus significatur caliditatis. Et cum aliquis somniauerit se quasi uolare & inuadere sicut accipiter & capere, siccitatis monstrabitur excessus atque humorum leuitas & subtilitas. Si quis etiam se quasi ab aliquo aggruari somniat repletionē laborare ostenditur. Quicumque se etiam per loca quasi cœnosa incedere uidet fœtidum habentia odorem putridos in corpore demonstratur habere humores, his uero contraria contrariam habet significationem. Qui autem in somnis uidet quod quasi incedat per hortos bonum habentes odorem suorum, significatur equalitas humorum & quod a putredine ualde sunt remoti. Per loca uero quasi angusta & per foramina si quis se ambulare conspiciat instru-

menta anhelitus grauem pati ægritudinem demonstrantur quæ ipsum tantam aëris quantitatem attrahere uetat quāta ei est necessaria. Galenus quoque in 5. de interioribus cap. 6. inquit: Multi propter malos humores in stomacho coadunatos uiderunt pessima somnia, quorum somnia disturbati sunt &c. Et in libro de somnijs ait: Somnium nobis indicat dispositiones corporis. Ignem enim accensum quis uidens in somno à xanta molesta tur colera. Si uero fumum uel caliginem uel profunditas, tenebras à nigra colera. Pluuia uero humiditatem abundare indicat. Nix aut glacies parum phlegma frigidum, & post aliqua subiunxit. Somniamus plerūq; ea quibus egemus, ut bibere, coire, & similia, & postremo dixit. Quæ uident qui egrotant in somnis coindicabunt plerūq; nobis indigentias & abundantias & qualitates humorum. Et propterea debent etiam sani si frequenter uiderint aliquod supradictorum cum medicis consulere, & consideratis etiam alijs indicantibus poterunt postea purgari, & à futuris infirmitatibus præseruari. Et hæc sunt quæ de somnijs attendere debemus, quoniam natura plerūq; demonstrant quibus indigeat, ut clarissime patet de his, qui in cœna carnes salitas manducarunt, & non multum biberunt, in nocte sitientes dum dormiunt se bibere somniant, uinum aut aquam sitim eorum minime remouentem, sicq; de alijs somnijs naturalibus, quare &c.

Quod ab accidentibus animæ sit abstinendum, & maxime post cibum & refectioem ne digestionem quam corrumpunt fieri prohibeant. Cap. XI.

Diximus supra in cap. 261. quod cibum post assumptionē quiescendum erat aut modicum deambulandum donec cibus ad fundum stomachi descendisset deinde dormiendum, & hoc ut melior celebraretur digestio, cum somnus fortificando uirtutes naturales digerere faciebat. Ex quibus omnibus tota intētio nostra erat, ut præaccepta reficiētia omnino coquerentur in stomacho, & in eo non putrescerent, quod iterum procuramus dicentes, quod omne illud quod digestionem corrumpit, aut eam impedit, sit fugiendum pro uiribus, & quia dixit princeps in 5. primi doct. 2. cap. 7. Accidentia animæ horribilia & motus corporei fortes digestionem fieri prohibent, cuius dicti secundā partē dum loqueremur de exercitio & coitu post cibum sufficienter declarauimus. Primam uero scilicet quod animæ accidentia digestionem prohibeāt hoc in loco intendimus manifestare, ut ab eis caueant qui sani desiderant permanere. Dicamus ergo cum Galeno in 1. de regimine sanitatis sic scribente. Oportet medicū qui debet custodire sanitatē studere ne mores animi corrumpantur, non ut philosophus, ut conseruet ipsius animæ sanitatem, & faciat hominem uirtuosum, sed ut non facile in egritudinem deueniat corpus, etenim furor & fletus & ira & tristitia & sollicitudo, amplior quā oportet & uigiliæ, quæ super his fiunt febrium, & aliarum ægritudinum sunt principia, Sicut e contrario

pigrificia

pigritia mētis, amentia & anima omnifariā deses, decolorationem & denu-
 tritionē operat infirmitate naturalis caloris quē omnibus custodire opor-
 tet infraterminos sanitatis &c. Ex qua sententia manifestum est quod mei-
 dicus conseruator debeat de accidentibus animæ curam habere, de illisq;
 non modicum considerare, atq; illa in regimine conseruatiuo prohibere, &
 præcipue post cibi & potus assumptionē ne digestionē impediāt uel corrū-
 pāt cum ipsa de sui natura nō solū quod dictū est faciant, sed totum etiā cor-
 pus à sua temperie & naturali cōplexione permutent, & humiditates sicut
 & corpus totum exiccent, dicente Galeno in 5. techni textu cōmenti. 35.
 Abstinerē manifestum, quoniam ab intemperantia oportet animæ passio-
 num, scilicet, iræ, tristitiæ, gaudiij, furoris, timoris, inuidiæ, & solitudinis,
 exterminant enim hæc, & permutant corpora, ab ea quæ est secundum nat-
 turam consistētia, in cuius commento dixit Hali. Ira & furor faciunt acci-
 dere caliditatem superfluam. Caudium uero & lætitia caliditatem æqua-
 lem. Timor autem & pauor, faciunt accidere frigus, & totum quod faciūt
 ista accidentia non faciunt nisi meditatione motus spiritus, unde corpus
 exiccatur, teste eodem Galeno ubi supra & textu commenti. 45. dicente;
 Omnes animæ passiones exiccant corpus. Et quod etiam fiant ex diuerso
 spirituum motu animæ accidentia, ut dixit Hali apparet per Auicennā in
 2. primi doctri. 2. cap. 14. sic scribentem: Omnia animæ accidentia sequun-
 tur, aut eis associantur motiones spiritus interius aut exterius, & istud aut
 erit subito aut palatim, & eius motionem ad exteriora sequitur frigiditas
 eius, quod interius existit. Et fortasse superfluit illud quod resoluitur subito
 ergo infrigidatur exterius & interius, & sequitur eam sincopis aut mors, &
 motum quidem eius ad interiora sequitur frigiditas eius, quod est exterius
 & caliditas interior, & cum multa coangustatione constringitur, & infrigi-
 datur interius & exterius, & sincopis magna, aut mors sequitur ipsum &c.
 Ex quibus apparet, quod omnino uitanda sint animæ accidentia, propter
 tale magnum periculum sequens ad subitum, & fortem motum spiritus in-
 terius aut exterius. Et præcipue illa fugienda sunt accidentia, quæ tristari
 faciunt, sicut inquit Almanfor in libro quarto cap. 9. Quoniam omnibus
 sanis nocumentum infertint exceptis his qui carnis indigent minoratione.
 Abstinentum est ergo ab ira, tristitia, inuidia, solitudine, & huiusmodi, &
 licet semper, per maxime tamē post cibi & potus assumptionem, quoniam
 digestionem fieri perhibent, & quandoq; corrumpunt diuertendo spiritum
 & naturalem calorem à stomacho ad cor uel ad membra exteriora
 secundum ipsorum accidentium diuersitatem, ut di-
 ximus. Finis.

E R R A T A.

Página 5 línea 27 elementa. 10. 9 chorda. 13. 22 de pilis. 18. 9 charthilago. 22. 23
 quaurifariam. 38. 7. concatenatione. 44. 35 operientibus. 46. 37 cōiungitur.
 50. 11 dextrorsum. 57. 4 lambda ad latera. 58. 27 materialibus. 64. 24 catharactē
 64. 30 ciphus gutturis. 72. 21 inferuntur. 28. 2 hęc. 89. 32 pinguissimis. 102. 23 melā
 cholix. 112. 18 Hic. 113. 20 moderatius. 113. 34 adinuicem. 115. 11 causa. 127. 10 uitan
 da. 117. 13 Aquę. 124. 33 cepis. 137. 1 menstrua. 145. 8 oppilatio. 147. 28 fumus. 148.
 8 & 9 quoduis. 152. 24 phlegmatici. 157. 16 & 160. 34 modis. 167. 2 putrida. 168. 2
 triplex. 168. 22. lentēs. 188. 17 aut. 212. 20 facies. 223. 33 insuper. 230. 18 sunt. 230. 36
 sic. 239. 1 colligātia. 242. 2 capitis. 242. 6 patēre. 245. 1 Mēte. 24. 52 oblitī. 245. 2 clau
 dere. 254. 24 ignoti. 254. 26 angustia. 258. 33 graua. 260. 1 paruitate. 261. 19 circun
 dederit. 262. 30 polipū. 264. 15 uuula. 265. 8 uuula. 271. 14 cōprobat. 298. 24 cōstrin
 genda. 301. 17 scitur apostema. 306. 19 debiles. 310. 14 Phlegma. 311. 25 putrida. 313.
 22 abortus. 313. 29 permaneat. 321. 12 harū. 337. 3 digniores. 337. 9 Febris. 337. 21 ne
 quit. 337. 35 exteriori. 340. 26 Hęc. 344. 1 uasis. 345. 6 Podagricis. 346. 10 errasse.

BASILEAE APVD HENRICVM
 PETRV MENSE AVGVSTO.
 ANNO M. D. XXXIX.

Op. G. III. 247

